

SUOMEN VIRALLINEN TILASTO.

X.

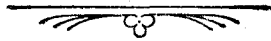
KERTOMUS

SUOMEN KANSAKOULUTOIMEN

KEHITYKSESTÄ

LUKUVUOSINA 1910—1915.

=====
KOULUHALLITUKSEN JULKAISEMA.

HELSINKI 1919.
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO.

Valtioneuvostolle

Kouluhallitukselta.

Keisarillinen Suomen Senaatti oikeutti Kouluhallituksen syyskuun 13 p. 1905 jokavuotisten kansanopetusta koskevien tilastollisten katsausten lisäksi julkaisemaan yleiskatsauksellisia kertomuksia

kansakoululaitoksesta, joiden kertomusten nyttemmin tulee käsittää viiden vuoden ajanjaksoja.

Tämän mukaisesti Kouluhallitus nöyrimmästi tässä toimittaa Valtioneuvostolle kouluneuvos K. Kerkkosen Kouluhallituksen määräyksestä laatiman Kertomuksen Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1910—1915.

Helsingissä syyskuun 19 p. 1919.

Kouluhallituksen puolesta

E. J. TAMMIO.

K. A. Castrén.

SISÄLLYS.

	Sivu
I. Yleisiä aloitteita ja toimenpiteitä	1
1. Oppivelvollisuus	1
Yleisen oppivelvollisuuden toteuttaminen siirretty tuonemmaksi 1. Ehdotus kunnallisesta oppivelvollisuudesta 1.	
2. Kansakoulun opetussuunnitelma	6
Ylihallituksen alamainen esitys 6. Komitea ja sen toiminta 8. Tilastotietoja kansakoulun käyneestä nuorisosta kaupungeissa 9. Käyttövaroja 10. Kokeilukoulu 10. Kokeilukoulun opettajien virkavuodet 11. Määräys komitean työn lopettamisesta 12.	
3. Koulu ja koti	16
Koulun ja kodin lähentäminen 16. Koulusta päässeiden oppilasten kehityksen edistäminen 16. Ylihallituksen kiertokirje edellämainitusta asiasta 17. Kotikasvatus-yhdistys ja sen toiminta 17. Valtiolta apuraha 19. Säästäväisyyden edistäminen 19. Tilastoa säästöönpanoista v. 1913—1914 20. Kesävirkestystä varattomille kansakoululapsille 22. Ylihallituksen kiertokirje asiasta 23. Taulukko kesävirkestys-avustuksista v. 1913 24. Vapaaliput valtion rautateillä 24.	
4. Hallinnollisia määräyksiä ja tiedusteluja	25
H. M. Keisarin muotokuva kouluihin 25. Romanowin hallitsijasuvun 300-vuotisjuhla 26. Liputtaminen 26. Keisarillisten juhlapäivien vietto 26. Valtiolliset mielenosotukset ja kiihotus 28. Huoneustojen luovutus eräisiin esitelmätilaisuuksiin 28. Borodinon taistelun muistopäivä 29. Venäjän historian ja maantiedon opetus 29. Venäjän historian ja maantiedon oppikirjat 31. Tarkotustaan vastaavampia opetusvälineitä 32. Tiedustelu Venäjän historian ja maantiedon opetusta koskevien toimenpiteiden tuloksista 34. Tiedustelu kansakoulukurssin suorituksen tuottamista eduista 35. Tiedustelu kansakoulujen lukusuunnitelmista ja ohjelmista 36. Uudistettu tiedustelu 36.	
5. Kansakoulu-asetuksen muutosehdotuksia ja muutoksia	37
Ehdotus kodifioimiskomitean asettamisesta ei aiheuttanut toimenpiteitä 37. Oulun piirin opettajiston pyyntö erinäisten kansakoulu-asetuksen §:äin muuttamisesta 37. H. Ylh. Kenraalikuvernöörin ehdotus kansakoulujen opetusohjelmien muuttamiseksi 37. Ylihallituksen lausunto asiasta 38. Eduskunnan aloite ruumiillisen rangaistuksen poistamiseksi kouluista 39. Ylihallituksen lausunto asiasta 40. Ruumiillinen rangaistus kurinpitokeinona kouluissa kielletty 42. Ehdotus kansakoulunopettajien virkavuosien laskemisoikeudesta palkankorotukseen nähden 43. Kansakoulunopettajiston anomus eläke-etujensa parantamisesta 43. Ylihallituksen lausunto eläke-asiasta 44. Yleisen kansakoulukokouksen kanta 44. Uusi alamainen esitys eläke-asiasta 45. Keisarillisen Senaatin hylkäävä päätös 53.	
6. Kansakoulunopettajain opinnot ja tilapäiset kurssit	53
Kansakoulunopettajain Yliopistolliset jatkokurssit lv. 1910—1911 54, lv. 1911—1912 55, lv. 1913—1914 56, lv. 1914—1915 58. Avustus Jyväskylän ja	

Turun kesäyliopistolle 57. Kansakoulunopettajain jatkokutkinto 58. Ylihallituksen lausunto asiasta 59. Yliopistollisten jatkokurssien johtokunnan ehdotus tutkintojen ja opetusnäytteiden järjestämiseksi 60. Jatko-opintotutkinnon ohjesääntö 62. Suomen Opettajain Rahtiussliiton rahtiusskurssit v. 1910 64. Rahtiusskurssit v. 1911 65., v. 1912 68., v. 1913 70. Ylihallituksen esitys määrärahan jatkumisesta 71. Rahtiusskurssit v. 1914 71., v. 1915 73. Käsityö- ja piirustuskurssit Jyväskylässä v. 1912 74. Kysymys piirustus-kursseista Vaasan piiriin 75. Piirustuskurssit v. 1914 75. Alistus piirustus-kursseista v. 1915 76. Laulukurssit v. 1910 76., v. 1911 77., v. 1912 78, 1914 78. Leikki- ja voimistelukurssit v. 1912 79., v. 1913 80., v. 1914 82., v. 1915 82. Varalan kurssit v. 1911—1913 84., v. 1914—15 85. Kirjastokurssit 86. Mehiläis- ja terveydenhoitokurssit 86. Puutarhakurssit v. 1912—1914 87., v. 1915 88. Maataloudelliset kurssit v. 1912 88., v. 1913 89., v. 1914 90., v. 1915 91. Haapaveden kurssit 92.	
7. Kaunokirjoituksen opetus	92
Pysty- vaiko kalteva kirjoitus? 92. Ylihallituksen kanta asiassa 92.	
8. Piirustuksen opetus	93
Tiedustelu asian tilasta 93. Uudet määräykset 94. Ylihallituksen esitys li-säpiirustuskurssien sekä piirustuksen ja käsitöiden opetuksen tarkastajien asettamisesta Ylihallitukseen 95. Kiertokirje kansakoulujen tarkastajille 96. Kiertokirje seminaarien johtajille 97.	
9. Käsityön opetus	97
Uudistuksia harkitsemaan asetettu komitea 97. Hämeenläänin kuver-nöörin ehdotus 99. Kiertokirje seminaarien johtajille ja kansakouluntarkas-tajille 99.	
10. Partiopoikaliike ja oppilasten ruumiillinen kehitys	100
Kirkollisasiaintoimituskunnan kirje 100. Ylihallituksen lausunto asiasta 101.	
11. Koululääkärikysymys	102
Komitean asettaminen 102.	
12. Työväenopistot	103
Valtion kannatusapu v. 1913 103. Lukusuunnitelmaehdotus 105.	
13. Kansankirjasto-asia	107
Virallisia julkaisuja ilmaiseksi kuntain kantakirjastoille 107.	
14. Kansanlastentarhat	108
Ehdotus v. 1913:n määrärahan käyttämisestä 108. Ehdotus hyväksytty 110. Ylihallituksen lähempiä määräyksiä 110. Tietoja kaupunkien lastentarhoista lv. 1913—1914 111. Lastentarhuriseminaarin valtioapu 112.	
15. Oppi- ja lukukirjat sekä tekijäpalkkiot	112
Kansakouluissa käytetyt oppi- ja lukukirjat 112. Uusia kansakoulun oppi- ja lukukirjoja 113. Tekijäpalkkiot 114.	
16. Yleiset kansakoulukokoukset	116
Kokous Oulussa v. 1911 116. Kokous Turussa v. 1914 117. Määräraha yleisiä kansakoulukokouksia varten 117.	
17. Muita asioita	118
Ehdotus laulukomitean asettamisesta 118. Kysymys laulun ja musiikkiopin arvosanoista 119. Kysymys kaavametoodista 119. Kokoelma koululau-luja kansakouluihin Uno Cygnaeus'en 100-vuotispäiväksi 119. Otavan kartasto lahjaksi koulujen kirjastoihin 119. Paloasioita koskevan kansankirjasen levit-täminen 119. Keuhkotaudin vastustamista koskevia seinätauluja kouluihin 120. Hammas- ja suunhoito-ohjeita kansakouluille 120. Kreikkalaiskatoliset uskonnon oppikirjat 120. J. Sepän »eläinmallien» käyttäminen kansakoulussa 121. Kysymys koulumuseon aikaansaamisesta 121. Tiedustelu muinaiskaluista ja	

kansatieteellisistä esineistä kouluissa 121. Oppilasretkeilyt Pietariin 122. Osanotto »Koulun järjestäminen ja sisustaminen» - nimiseen näyttelyyn Pietarissa 123. Osanotto Yleisvenäläiseen hygieniseen näyttelyyn 124. Kansakoulunopettajain markkarahat ulkomaille 124. Apurahoja kuuntelua varten seminaareissa ja kansakouluissa sekä osanottoa varten kursseihin 124. Vaapaat kylpysijat kylpylaitoksissa 125. Sairasavut 125. Apurahastot: a) Elis Holmin 126. b) Knut Otto Vikbergin 126. o) Standertskjöldin Litt A. 126. Kansakoulunopettajattarille huomautus eläkelaitoksesta 126.

18. Suostuntamenosääntö kansakoululaitosta varten v. 1911—1915..... 128
 19. Kansakoulutointa varten vahvistetut menosäännöt ja valtion todelliset menot sitä varten v. 1911—1915 132

II. Kansakoulunopettajaseminaarit 137

1. Seminaaria koskevat säännökset 137

Ylihallituksen esitys seminaari-asetusten uusimisesta ei antanut aihetta toimenpiteisiin 137. Kansakoulu-asetuksen 42:n tulkinta 137. Seminaariin pyrkivien lääkärintodistus 138. Lääkärintodistus lähetettävä suoraan seminaarin johtajalle 138. Oppilasten terveydellisen tutkimuksen tehostaminen 139. Määräys seminaarin opettajien neuvottelukokousten pitämisestä 139. Kuuntelupäiväkirja seminaarien johtajille 140. Muutoksia seminaarien vuosikertomuksiin 140. Säästäväisyyden noudattaminen polttopuiden käytössä 141. Kajaanin seminaarin oppilasstipendien ehtoja täydennetty 142.

2. Kirjasto-asia..... 143

Kirjastonhoito-opetus 143. Kirjastonhoitajain asettaminen 144. Kirjastonhoitajain kokous 144.

3. Puutarhat ja puutarhanhoidon opetus..... 145

Puutarhanhoidon ja puutarhanhoidonopetuksen järjestäminen 145. Seminaarien puutarhurien kokous 147. Neuvottelu seminaarien puutarhojen uudelleen järjestämisestä 149. Järjestelyohjeet seminaaripuutarhoja varten 149. Esitys matka-apurahasta seminaarien puutarhureille 154. Anomus seminaarien puutarhurien tointen asettamisesta vakinaisiksi 155.

4. Seminaarien määrärahan korottaminen..... 155

Ylihallituksen esitys 155.

5. Kotitalousopetus..... 164

Kotitalousopetusta seminaarien naisoppilaille ja harjoituskoulujen tyttöoppilaille 164. Ylihallituksen esitys määrärahasta kotitalousopetusta varten seminaareissa 165. Kotitalousopetusta Jyväskylän ja Heinolan seminaarien IV luokan oppilaille 165.

6. Harjoituskoulut ja niiden jatkuoluokat..... 166

Kotitaloudenhoidon opettajattaren toimi Raahen seminaarin harjoituskoulun jatkuoluokalla 166. Määräraha veistonopetuksen kustantamiseksi Raahen seminaarin harjoituskoulun poika-oppilaille 166. Esitys käsityöopetuksen järjestämiseksi koetteeksi Jyväskylän seminaarin harjoituskoulussa lv. 1914—1915 167. Esitys Heinolan seminaarin harjoituskoulun jatkuoluokan edelleen ylläpitämisestä 167. Raahen seminaarin harjoituskoulun jatkuoluokka 168. Tammisaaren jatkuoluokan siirtyminen valtion haltuun 169. Harjoituskoulun jatkuoluokan perustaminen Jyväskylän ja Sortavalan seminaareihin 169. Harjoituskoulun jatkuoluokkien määrärahan jatkaminen 171. Jatkokurssi Uudenkaarlepyyn seminaarin harjoituskoulun oppilaille 172. Jatkokurssi Sortavalan seminaarin harjoituskoulun oppilaille 172.

7. Kysymys venäjänkielen opettamisesta seminaareissa 173

Ylihallituksen lausunto 173.

8. Kurssija seminaareissa kansakoulunopettajille 175

VIII

	Piirustuskurssit v. 1911 175. Luentokurssit Kajaanin seminaarissa 176.	
	Luentokurssien vastainen järjestely 177.	
9.	Hospitantit.	179
	Hospitanttipaikkojen täyttäminen 179. Hospitanttiopas 180. Seminaariopettajakokouksen toivomus hospitanttiluokan perustamisesta 183. Tilastoa hospitanteista 184.	
10.	Jyväskylän kesäyliopiston avustaminen	185
11.	Seminaarinoppilasten opintomatkat	186
	V. 1911 ja 1912 186, v. 1913 188, v. 1914 189.	
12.	Seminaarien opettajisto, sen asema ja edut	190
	Uusi suomenkielen lehtorinvirka Jyväskylän seminaariin 190. Eräiden seminaarinkollegain muuttaminen lehtoreiksi 190. Ylihallituksen lausunto seminaarien opettajain palkkaetujen parantamista koskevan anomuksen johdosta 192. Ylihallituksen uusi esitys asiasta 197. Matkarahat 198. Esitys tieteellis-kasvatusopillisesta matkarahasta 199. Matkaraha Leipzigin graafilliseen näyttelyyn 200. Matkaraha seminaarin puutarhurille 201. Matkaraha kotitalousopettajattarelle 201. Kolmas seminaarinopettajain kokous ja siinä käsitellyjä asioita 201. a) Seminaarin oppilasten itsehallinnon laajentaminen 202. b) Siveysoopin opetuksen järjestäminen seminaareissa ja niiden harjoituskouluissa 202. c) Kokelaiden kuuntelun järjestäminen 202. d) Seminaarin oppilasten omavaraiset työt 203. Käytännölliset opettajanäytteet 204. Luettelo seminaarien opettajista: Jyväskylä 206, Sortavala 209, Tammi- saari 211, Uusikaarlepyy 212, Rauma 213, Raahe 215, Heinola 216, Kajaani 218.	
13.	Seminaarien tarkastukset	219
14.	Muita asioita	220
	Seminaarien alkamisen siirtyminen sodan vuoksi 220. Esitys Jyväskylän seminaarin 50 v. historian kustannusavustuksesta 220.	
15.	Tilastollisia tietoja seminaareista ja niiden harjoituskouluista	221
	a) Seminaarien ja harjoituskoulujen opettajaluku 221. b) Seminaarien oppilasmäärät 222. c) Harjoituskoulujen oppilasmäärät 222. d) Seminaarien ja harjoituskoulujen menot 222.	
III.	Kaupunkien kansakoulut	225
1.	Vuosittietoja koskevia määräyksiä	225
	Lukukausi-ilmoitus ja kaava sitä varten 225. Ilmoitus kreikanuskoisista oppilaista 225. Muistutus opetussuunnitelmista 226. Vuosikertomuskaavakkeet 226. Huomautus opetusta koskevien tietojen lähettämisestä 226.	
2.	Ohjesäännöt	226
	Talous- ja keitto-opetusta kansakoulun ohjelmaan 227.	
3.	Kaupunkikoulujen tarkastus	227
	Paikallinen tarkastus 227. Anomus matkarahasta kaupunkien kansakoulutarkastajille 229. Valtion tarkastus 230.	
4.	Kaupunkikuntien valtioavut kansakoululaitoksiaan varten	232
5.	Tilastollisia tietoja kouluista ja opettajista	235
	a) Tilastoa luokista ja opettajista 234. b) Tietoja oppilaista 234. c) Tietoja jatkokouluista, erikoisluokista y. m. 235. d) Tietoja koulujen taloudesta 235.	
IV.	Maaseudun kansakoulut	237
1.	Alkuopetus	237
	Valtioapu kunnallisille pientenlastenkouluille 237. Ylihallituksen ehdotus v. 1913:n määrärahan käyttämisestä 237. Määräykset määrärahan käyttämisestä 241. Ylihallituksen esitys avustuksen maksamisesta kerta kaikkiaan 242.	

- Ylihallituksen ehdotus vuoden 1915 määrärahasi 243. Määräyksiä syksyisiin pientenlastenkouluihin nähden 243. Opetuksen valvonta Karjalan kreikkalaiskatolisissa lastenkouluissa 245. Alakouluseminaarit: a) A. Pietikäisen ja K. W. Raunion pikkukouluseminaari Sortavalassa 246. Kysymys venäjänkielen opetuksesta siellä 246. b) J. H. Tuhkasen kierto- ja pikkukouluseminaari Hämeenlinnassa 247. c) K. Werkon esi-, pikku- ja kiertokoulunopettajaseminaari Helsingissä 247. d) Helsingin ruotsinkielinen pientenlastenopettajaseminaari 248. e) N. Ojalan y. m. valmistuslaitos Jyväskylässä 249. f) V. Müllerin esi- ja kiertokoulunopettajaseminaari Kotkassa 250. g) K. Wesalan valmistuslaitos Kuortaneella 251. h) Elin Keravuoren alkukouluseminaari Naantalissa 251. i) W. Laxströmin ruotsinkielinen pikkukoulunopettajaseminaari Vaasassa 251. j) M. J. Leinosen 2-vuotinen alakoulunopettajain valmistuslaitos Äänekoskella 253. Erinäisiä kursseja opettajien valmistamiseksi kierto- ja lastenkouluihin 254. Valtioavun anomus ruotsinkielistä pikkukoulunopettajakokousta varten 255. Anomus valtioavusta pikkukoulukonsulentin palkkaamiseksi 255. Kesäkurssit 255. Valtioapu »Korpikotia» varten 256.
2. Toimenpiteitä maalais kuntien kansakoulukustannusten huojentamiseksi ja koulunkäynnin edistämiseksi 256
- Valtioapuja koulujen kannattajille 256. Avustukset kunnittain luettelutina 257. Kiertokirje rakennus-apurahain loppuosain tilauksesta 270. Kiertokirje koulutalojen lantaruumista 270. Kysymys uusien rakennuspiirustusten monistamisesta ja levittämisestä 271. Oppilas-asuntolain uudestaan järjestäminen 271. Kirje oppilas-asuntoloista pohjoisten piirien tarkastajille 273. Varattomien lasten ravinto- ja vaatetus-avustus 273. Apumaksu koulutarpaisten ostoon etupäässä varattomille oppilaille 280. Ylihallituksen esitys määrärahabasta maalaiskansakoulujen oppilaspuutarhojen avustamiseksi 282. Furuhjelmin lahjoitusvarat 283. Koulukeitto-Yhdistys 286
3. Opetustyö ja sen edistäminen 288
- Koulun opetuskieli ja oppilasten äidinkieli 288. »Metsäpäivä» koulun työpäiväksi 288. Kaksi kiertävää kreikkalaiskatolista uskonnonopettajaa 289. Käsiyönopettajain valmistuskursseja 291. Sortavalan kurssit 292. Käsiyökurssit Tampereella 293. Oppilaskirjastomääräraha 293. Ylihallituksen kiertokirje asiasta 295. Ylihallituksen kehoitus piiritarkastajille 296. Tilastoa oppilaskirjastoista 1913—1914 296. Puutarha- ja näyteviljelykset Lepaan kansakoululla 297. Ylihallituksen mielipide järjestystehtävistä kansakouluilla 297. »Yhteistyö» lahjaksi kansakouluihin 298. Siemeniä lahjaksi kouluihin 298.
4. Opettajien asema ja edut 299
- Ylihallituksen lausunto kansakoulunopettajain korottamisesta ylempään palkkausluokkaan 299. Ylihallituksen lausunto Porvoon naisopiston oppilaiden valmistamisesta kansakoulunopettajattariksi 299. Maalaisopettajain kunnallista palkkausta koskevien sääntöjen uudistaminen 300. Ehdotus pienemmistä kuunteluapurahoista 302. Koulun omaisuuden hoito loma-aikana 303. Esitys matka-avustuksesta piirikokoukseen osaaottaville 302. Kansakoulunopettajiston postirahanvapaus 303.
5. Jatkokurssit 304
- Jatkokurssit lv. 1910—1911 305, lv. 1911—1912 306, lv. 1912—1913 307, lv. 1913—1914 308, lv. 1914—1915 310.
6. Opettajakirjastot 312
- Lainaajapiiriä laajennettu 312. James Sullyn sielutieteen oppikirja opettajakirjastoihin 313. Määrärahojen jako 314. Tilastoa lainausliikkeestä lv. 1910—1911 316, lv. 1911—1912 317, lv. 1912—1913 318, lv. 1913—1914 319, lv. 1914—1915 320.

X

7. Maalaiskansakoulujen tarkastus	321
<p>Koulujen tarkastukset 321. Uudet tarkastuskertomuskaavakkeet 321. Kiertokirje piiritarkastajille opetussuunnitelmien laadinnan valvomisesta 321. Vuosikertomusten opetusta koskeva liite 322. Uudet vuosikertomuskaavakkeet 322. Muutoksia yleissilmäykselliseen vuosikatsaukseen 322. Kansakoulujen omaisuuden hoito ja tarkastus 322. Uusi tarkastuspiirien jako 323. Kysymys kreikkalaiskatolisista koulupiireistä ja uskonnon opetuksesta 325. Lausuntoa uudelleen vaadittu 327. Kysymys luterilaisen uskonnon opetuksesta Raja-Karjalan kansakouluissa 328. Piiritarkastajain palkkaus-asia 329. Varoja kansliatarpeisiin 330. Piiritarkastajain matkustuslupa 331. Sijaistarkastajain virkamatkat loma-aikoina 331. Matkarahat 331. Vakinaiset piiritarkastajat, heidän virkavapautensa ja viransijaisensa 332. Väliaikaisia piiritarkastajaviran hoitajia 336. Piirikokoukset 337. Seitsemäs piiritarkastajakokous 339. Tarkastuksia Ylihallituksesta käsin 340.</p>	
8. Tilastoa maalaiskansakouluista	241
<p>a) Kuntien koululuku 341. b) Koulupiirien luku sekä koulujen luku ja laatu 341. c) Koulujen opettajat 342. d) Oppilastilastoa 343. e) Kansakoulujen talous 344.</p>	
V. Kansanopistot ynnä isäntä- ja emäntäkoulut	349
1. Yleisiä asioita	349
<p>Tiedustelu kansanopistojen opettajiston hakukelpoisuudesta oppi- tai kansakoulualalle 349. Ansioluettelojen lähettäminen Ylihallitukselle 349. Opettajain kuuntelu- ja opintostipendit 350. Tarkastukset 350. Kiertokirje opetustyöstä johtajille ja opettajille 350.</p>	
2. Emäntäkoulut	356
<p>Elias Lönnrotin emännyskoulu Sammatissa 356. Jokelan emäntä-, käsityö- ja kasvitarhakoulu 356. Orimattilan emäntäkoulu 357.</p>	
3. Apurahat	358
<p>Apurahat havaintovälineitä varten 358. Apurahat kansanopistoille ja niiden varattomille oppilaille 358. Apurahoja maatalousopetusta varten 363. Avustus määrärahabasta isäntä- ja emäntäkouluja varten 365. Rakennusavut 366.</p>	
4. Tilastotietoja kansanopistoista ynnä isäntä- ja emäntäkouluista	369
<p>a) Kansanopistojen, niiden opettajain ja oppilasten lukumäärä 369. b) Tietoja kansanopistojen oppilaista 370. c) Tietoja kansanopistojen taloudesta 370. d) Tietoja varsinaisista emäntäkouluista 370.</p>	
VI. Koulutoimen Ylihallitus	371
1. Virasto ja sitä koskevia määräyksiä	371
<p>Kysymys Ylihallituksen muodostamisesta kollegialisesta virastosta sellaiseksi, jonka johdosta päällikkö yksinomaisesti määrää, 371. Kansliatilastoa 371. Venäjänkielisten asiakirjain vastaanottaminen 371. Yhdenvertaisuuslaki 372. Uutisten antaminen sanomalehdistölle 372. Kurinpitoa koskevia määräyksiä 373.</p>	
2. Virat ja palkkaukset	374
<p>Lisäjäseniä kansakouluosastolle 374. Puutarhaopetuksen neuvoja 376. Kysymys lisäneuvojasta 376. Puutarhaopetuksen neuvojan ohjesääntö 376. Puutarhaopetuksen neuvojan käyttövarat 379. Ehdotus kansakoulunopettajiston edustajista Ylihallitukseen 379. Kysymys raittiusopetuksen tarkastajasta 379. Apukamreerin palkkauksen parantaminen 380. Määräraha kamreerinapulaisen eli reviiisorin palkkaamiseksi 380.</p>	
3. Virkailijat	380

I. Yleisiä alotteita ja toimenpiteitä.

1. Oppivelvollisuus.

Alamaisessa kertomuksessa Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910 on selostettuna oppivelvollisuus-asian varhaisemmat vaiheet. Asian esittelyssä joulukuun 3 p. 1913 Keisarillinen Majesteetti suvaitsi Armossa määrätä, että Suomen 1910 vuoden määräaikaisen Eduskunnan oppivelvollisuudesta ja kansakoululaitoksen kustannuksista tekemä alamainen esitys ynnä asetusehdotukset jätettiin huomiotta, ehdolla

Yleisen oppivelvollisuuden toteuttaminen siirretty tuonnemaksi.

1) että yleisen oppivelvollisuuden säätäminen Suomessa lykätään tuonnemaksi, kunnes Valtiovaraston tila ja maan taloudellinen vaurastuminen tekevät tämän toimenpiteen toteuttamisen mahdolliseksi, sekä

2) että ne menot, jotka mainitusta toimenpiteestä saattavat koitua valtiolle, kaikessa tapauksessa määrätään suoritettaviksi Eduskunnan myöntämistä varoista eikä valtiotrahastosta.

Vuoden 1914 valtiopäivillä antoivat kansanedustajat Paavo Virkkunen, Väinö Valkama, Juho Rannikko, Antti Tulenheimo, J. A. Mannermaa, J. Oskari Peurakoski, Reinh. Grönvall, E. Kilpeläinen, Pekka Ikonen, Johannes Laine, Isak Saha, Ida Yrjö-Koskinen, Akseli Rauanheimo, Onni Hallstén, Mikko Jaskari, Mikko Iipponen, M. Tuomela, A. v. Weissenberg, Akseli Nikula, Kust. Killinen ja M. Latva Eduskunnalle seuraavan ehdotuksen asetukseksi kunnallisesta oppivelvollisuudesta:

Ehdotus kunnallisesta oppivelvollisuudesta.

»Keisarillinen Majesteetti on joulukuun 3 p:nä 1913 suvainnut Armossa määrätä, että Suomen 1910 vuoden määräaikaisen eduskunnan oppivelvollisuudesta ja kansakoululaitoksen kustannuksista tekemä alamainen esitys ynnä siihen liittyvät asetusehdotukset jätetään huomioonottamatta ja yleisen oppivelvollisuuden säätäminen Suomessa lykätään tuon-

nemmaksi, kunnes valtiovaraston tila ja maan taloudellinen vaurastuminen tekevät tämän toimenpiteen mahdolliseksi, sekä että ne menot, jotka mainitusta toimenpiteestä saattavat koitua valtiolaitokselle, kaikessa tapauksessa määrätään suoritettaviksi eduskunnan myöntämistä varoista eikä valtiorahastosta.

Kun täten vuoden 1910 eduskunnan alote oppivelvollisuuden toteuttamisesta, joka eduskunnan omien sanojen mukaan oli luettava lähitulevaisuuden ensimmäisiin tehtäviin, on saanut tällaisen kielteisen ratkaisun, herää kysymys, onko tämä sivistyksellinen toimi nyt jätettävä lepäämään epämääräiseen tulevaisuuteen, vai eikö päinvastoin nykyisissäkin epäedullisissa oloissa olisi yritettävä toisilla, ehkä paremmin onnistuvilla toimenpiteillä edistää sitä pyrkimystä, joka tarkoittaa saada koulunkäyntiä lainsäädännön avulla yleiseksi tahi ainakin nykyistä paljoa yleisemmäksi. Ollen tätä jälkimäistä mielipidettä katsomme, että vaikkakin yleinen oppivelvollisuus on oleva se päämäärä, jota kohti kansakoululaitoksemme kehitystä on suunnattava, on nykyhetkenä pakko ajatella toisia keinoja, joiden toteuttamisella tätä päämäärää asteittain lähennellään. Näiden keinojen joukossa vaatii suurinta huomiota koulunkäynnin edistäminen *kunnallisen oppivelvollisuuden avulla.*

Kunnallinen oppivelvollisuus sisältää sen, että kunnalle lainsäädännön kautta myönnetään oikeus määrätä koulunkäynti pakolliseksi koulun läheisyydessä lapsille, jotka asuvat määrätyllä alueella koulun ympärillä, esimerkiksi kolmen kilometrin läheisyydessä. Kunnallinen oppivelvollisuus voi samalla olla alueellinen, joten kunnalla on oleva oikeus päättää koulunkäynnin pakollisuudesta erikseen kuhunkin sen alueella olevaan kouluun nähden sitä myöten, kuin kunnan mielestä edellytyksiä sellaiseen kussakin koulupiirissä on olemassa.

Kunnallisen ja alueellisen oppivelvollisuuden ajatus ei ole mikään uusi, ei suurissa sivistysmaissa eikä meilläkään. Englannissa esim. on kehitys yleiseen oppivelvollisuuteen kulkenut tätä rajoitetun, kunnallisen oppivelvollisuuden tietä. Meillä on useissa aikasemmissa, säätyvaltiopäivillä esitetyissä anomuksissa lausuttu kunnallisen oppivelvollisuuden ajatus, mutta tässä yhteydessä merkitsemme erittäin, että se sisältyy myöskin edellä mainittuun vuoden 1910 eduskunnan ehdotukseen asetukseksi oppivelvollisuudesta, joka nyt on rauennut. Siinähan m. m. ehdotettiin, että harvaan asutuissa seuduissa otettaisiin käytäntöön alueellinen oppivelvollisuus kuntien perustamien koulujen ympäristössä. Tällainen toimenpide, jota aikaisempi eduskunta ehdotti poikkeustapauksissa käytäntöön otettavaksi, näyttää nykyisissä oloissa olevan se, joka lähinnä tulevana aikana olisi saatava mahdollisimman yleiseksi, jottei harrastus ja toiminta pysähtyisi yleisen ja yhtäläisen oppivelvollisuuden päämäärään johtavalla tiellä.

Kunnallisen oppivelvollisuuden säätämisessä on mielestämme kahta periaatetta seurattava. Sen toteuttamiseksi ei lainsäädännön kautta tarvitse luoda uusia koulumuotoja eikä myöskään varsinaisesti uutta koululainsäädäntöä. Molempiin, sekä kouluihin että lainsäädäntöön nähden olisi

nykyään asetuttava olevien olojen pohjalle. Mutta tälläkin pohjalla kunnallinen oppivelvollisuus antaisi terveellisen sysäyksen koulu- ja koulunkäyntikehitykselle, erittäinkin kehittyneemmissä oloissa, kuten kaupungeissa ja tiheämmin asutuissa maaseutupaikoissa. Epäilemättä saavutettaisiin suuria etuja tämänkin, rajoitetun oppivelvollisuuden avulla. Ensinnäkin saataisiin suurempi määrä lapsia jo toimiviin ja vuosittain perustettuihin uusiin kansakouluihin, kuin mitä niissä nykyisin on; onhan tunnettua, että hyvin moniin kouluihin voitaisiin ottaa vastaan enemmän oppilaita, kuin mitä niihin vapaaehtoisesti tulee. Toinen etu olisi yhtä tärkeä. On yhtä tunnettua, että varsin suuri osa kansakoulua aloittaneista oppilaista jättää koulunkäyntinsä kesken; tämä on yleinen, valitettava ilmiö kaikissa kouluissa. Kunnallinen oppivelvollisuus vaikuttaisi sen, että entistensä paljon suurempi oppilasmäärä todella suorittaisi kansakoulun koko oppimäärän, jopa monissa seuduissa tämän kautta saataisiin kansakoulun läpikäyminen yleiseksi.

Kun Keisarillisen Majesteetin päätöstä vuoden 1910 eduskunnan hyväksymän oppivelvollisuuden hylkäämisestä perustellaan viittaamalla sen vaatimien suurien kustannuksiin, joita maan taloudellinen tila ei sietäisi, niin lienee syytä huomauttaa, että kunnallisen oppivelvollisuuden toteuttaminen ei tietäisi erityisten, uusien rasitusten säilyttämistä ei kunnalle eikä hallitukselle yli niiden, joita nykyinen lainsäädäntö kummallekin määrää. Kunnallinen oppivelvollisuus asettuu kokonaan kunnallisen itsehallinnon perustukselle. Kunnalla on oleva, ennenkuin se ryhtyy sille myönnettyä oikeutta käyttämään, tilaisuus punnita mahdollisuutensa myöskin taloudellisessa suhteessa. Kansakoululaitoksen kehitystä ei tarvitsisi kiiruhtaa nopeammin, kuin mitä kunnan talous sallisi. Joskin alueellisen oppivelvollisuuden toteuttaminen jossakin kunnan kansakoulupiirissä vaatisi pian ehkä lisärakennuksen suorittamisen tahi apuopettajan asettamisen, niin onhan kunnalla täysi mahdollisuus ennakolta tehdä laskelmia suorituskykyisyydestään, luonnollisesti ottamalla huomioon, että valtio tällaista kansakoulutoiminnan laajentamista nykyisenkin lainsäädännön mukaan tuntuvasti avustaa. Jotta kunnalla olisi tilaisuus kaikinpuolisesti ja mahdollisimman vapaasti harkita asiaa, olisi ehkä tarpeen sisällyttää lakiin sellainen määräys, että oppivelvollisuus pannaan toimeen, vasta kun siitä kahdessa kuntakokouksessa on tehty päätös. Mitä toiseksi köyhien oppilasten koulun käynnin avustamiseen tulee, niin lasten kyyditsemis- ja majoittamisvelvollisuutta, jonka vuoden 1910 eduskunnan lakiehdotus erinäisissä tapauksissa kunnalle teki pakolliseksi, tuskin tarvitsisi ajatella, kun välimatkat tässä tapauksessa olisivat varsin lyhyet. Sitä vastoin näyttää tarpeelliselta, että kunta veloitettaisiin antamaan välttämätöntä koulunkäynnin avustusta köyhille lapsille vapaiden opetusvälineitten sekä myöskin koulupaikalla saatavan ravinnon ja vaatetuksenkin muodossa. Mutta ovathan ne muodostuneet suureksi osaksi myöskin yksityisten asianharrastajain sekä valtioapua nauttivien järjestöjen toimialaksi, joten kuntien lisärasitusta näissäkään kohdissa ei tarvitsisi peljätä. Ja kaikkien tämän-

tai muunlaisten yllätysten torjumiseksi voitaisiin lakiin sisällyttää kunnalle oikeus myöskin peräytyä alottamansa oppivelvollisuuden toteuttamisesta, mutta toisaalta olisi tämänkin mahdollisuuden varalta huolehdittava tällaiselle hankkeelle tarpeellisen yhdenjaksoisuuden säilyttämisestä määräämällä, että alotetun kunnallisen oppivelvollisuuden tulee jatkua määrätty aika, esimerkiksi viisi vuotta.

Tätä asiaa valmistaessamme on näyttänyt tarpeelliseksi, että kunnallistakin oppivelvollisuutta koskevaan eduskuntalakiin otettaisiin nyt hyljätyn, yleistä oppivelvollisuutta koskevan lakiehdotuksen ne pykälät, jotka edelliseenkin soveltuvat, mutta että muutoin pysytettäisiin nykyisen koululainsäädännön puitteissa, kuten tähän anomusehdotukseen liittyvä asetusehdotus tarkemmin osottaa.

Sen nojalla, mitä edellä on esiintuotu, saamme kunnioittaen ehdottaa,

että eduskunta puolestaan hyväksyisi ja Keisarillisen Majesteeatin vahvistettavaksi lähettäisi seuraavan asetusehdotuksen kunnallisesta oppivelvollisuudesta:

Asetus kunnallisesta oppivelvollisuudesta.

1 Luku.

Kunnallisesta oppivelvollisuudesta yleensä.

1 §.

Jokaisella kunnalla olkoon oikeus alempana olevain määräysten mukaisesti velvoittaa kunnan alueella asuvat, kouluikäiset lapset käymään kansakoulua sen tieto- ja taitomäärän saavuttamiseksi, joka koulussa asetusten mukaan annetaan.

2 §.

Oppivelvollisuuden voi kunta asianomaisen piiritarkastajan ja koulutoimen ylihallituksen valvonnan alaisena toimeenpanna, tehtyään asiasta päätöksen kahdessa kokouksessa alueettain niissä koulupiireissä, yhdessä tai useammassa, joiden se harkitsee tarjoovan siihen tarpeellisia edellytyksiä.

II Luku.

Kunnallisen oppivelvollisuuden täyttämisestä.

3 §.

Kunnallisen oppivelvollisuuden alainen on lapsi, jonka matka kansakouluun ei ole kolmea kilometriä pitempi. Oppivelvollisuus alkaa, missä alempi kansakoulu jo on toimessa, syyslukukauden alusta sinä kalenterivuonna, jonka kuluessa lapsi täyttää seitsemän vuotta; missä taas kansakoulun oppimäärä on nelivuotinen, syyslukukauden alusta sinä kalenterivuonna, jonka kuluessa lapsi täyttää yhdeksän vuotta, ja päättyy kummas-

sakin tapauksessa sinä vuonna, jonka kuluessa hän täyttää kolmetoista vuotta.

Edellisessä kappaleessa mainitut oppivelvollisuusajat siirtykööt, jos vanhemmat ja kansakoulun johtokunta lapselle edulliseksi harkitsevat, yhtä vuotta myöhemmäksi.

Ikään katsomatta pidettäköön lapsi oppivelvollisuutensa täyttäneenä niin pian kuin hän on läpikäynyt kansakoulun taikka muuten suorittanut vastaavan oppimäärän.

4 §.

Vapautuksen oppivelvollisuudesta saakoon lapsi ruumiinvian tai heikon terveyden takia siinä määrin kuin lääkäri on katsonut tarpeelliseksi, Jollei lääkärin todistusta ilman suuria vaikeuksia voi hankkia, riippukoon vapautus kansakoulunjohtokunnan harkinnasta, mikäli vapautus ei koske koko koulunkäyntiä lukukautta pitempänä aikana, jossa tapauksessa lapsi on kunnan kustannuksella toimitettava lääkärin tarkastettavaksi.

Heikon käsityskyvyn vuoksi vapauttakoon johtokunta kansakouluntarkastajan suostumuksella lapsen oppivelvollisuuden täyttämistä siinä määrin, kuin välttämätöntä on.

Muun erinomaisen syyn takia saakoon johtokunta vanhempain pyynnöstä myöntää vapautusta oppivelvollisuudesta enintään kuukaudeksi tai kansakouluntarkastajan luvalla korkeintaan yhdeksi lukukaudeksi.

5 §.

Varattomille lapsille olkoon kunta velvollinen antamaan siksi riittävä avustusta, että heidän koulunkäyntinsä tulee mahdolliseksi.

III Luku.

Kunnallisen oppivelvollisuuden valvonnan täyttämistä.

6 §.

Huolenpito kunnallisen oppivelvollisuuden täyttämistä kuuluu asianomaiselle kansakoulunjohtokunnalle. Tämän huolenpidon on kunta oikeutettu joissakin kohdin jättämään erityisen lautakunnan tai muun kunnallisen viranomaisen asiaksi.

7 §.

Kansakoulunjohtokunnan on piirin oppivelvollisista lapsista pidettävä luettelo, mitä varten asianomainen papisto ja seurakuntain johtajat ovat velvolliset antamaan tarpeelliset tiedot.

8 §.

Jos vanhemmat laiminlyövät velvollisuutensa säännöllisesti käyttää lastansa koulussa tai eivät toimita hänelle vastaavaa opetusta, tulee johtokunnan kehoittaa vanhempia täyttämään sanottu velvollisuus sekä, ellei

vät siitä ota ojentuakseen, viralliselle syyttäjälle ilmoittaa heidät syytetäviksi tuomioistuimessa.

Kun tuomioistuin havaitsee vanhemmat syypäiksi sellaiseen laiminlyöntiin, tuomitkoon heidät enintään viidenkymmenen markan sakkoon.

Jos laiminlyöjä edelleen niskoittelee, sittenknin syyte häntä vastaan on nostettu, on rangaistus siitä yhdistettävä rangaistukseen ensin ilmianetusta laiminlyönnistä.

Joka uusii sellaisen laiminlyönnin, tuomittakoon korkeintaan sadan markan sakkoon.

9 §.

Kunnan viranomainen, joka jättää täyttämättä hänelle tämän asetuksen 6, 7 ja 8 § mukaan kuuluvan velvollisuuden, rangaistakoon niinkuin virkarikoksesta rikoslaissa säädetään.

10 §.

Kansakoulunjohtokunta on oikeutettu niiltä vanhemmilta, jotka lapsilleen hankkivat opetusta muualla, kuin kunnan kansakoulussa, vaatimaan kunkin lukuvuoden lopussa pätevän henkilön antamaan todistuksen lapselle annettun opetuksen laadusta ja laajuudesta. Hyväksyttävän todistuksen puutteessa on johtokunta oikeutettu kuulustuttamaan lasta. Kuulustelun toimittakoon lapsen opettaja johtokunnan määräämän pätevän henkilön läsnäollessa. Pätevällä henkilöllä tarkoitetaan tässä pykälässä kansakoulun virkakelpoista opettajaa. Jos havaitaan, ettei kotiopetus, muistutuksesta huolimatta, vastaa tarkoitustaan, velvoittakoon johtokunta vanhemmat määrääjän kuluessa panemaan lapsen kansakouluun.

Vanhemmilla, jotka eivät johtokunnan päätökseen tyydy, olkoon valta jättää asia kansakouluntarkastajan ratkaistavaksi.

11 §.

Kunnan toimeenpanema alueellinen oppivelvollisuus olkoon voimassa vähintään viisi vuotta.»

Eduskunta lähetti asian sivistysvaliokuntaan. Sitä ei ehditty käsitellä.

2. Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitea.

Ylihallituksen alamaisten esitys.

Komitean asettamisesta kansakoulun opetussuunnitelman uudistusta valmistamaan teki Koulutoimen Ylihallitus huhtikuun 30 p. 1912 näin kuuluvan alamaisten esityksen:

»Vaatimukset kansakoulun opetussuunnitelman uudistamisesta, sen muuttamisesta enemmän käytännöllisen elämän tarpeita vastaavaksi, ovat

eri maissa käyneet viime vuosina yhä voimakkaammiksi ja joutuneet sen johdosta monin paikoin vilkkaan käsittelyn, komiteatyön y. m. valmistelun alaisiksi. Meidänkin maassamme on uudistuksen tarve alkanut vaikiintua sekä kansakoulun työntekijäin että muidenkin kansalaisten tietoisuudessa: m. m. on kansaneduskunnassa lausuttu sensuuntaisia ajatuksia, viimekesäisessä Suomen yleisessä kansakoulukokouksessa Oulussa hyväksyttiin jotenkin yksimielisesti eri kysymysten käsittelyssä samaa tarkoittavia ponsia ja Helsingissä viime tammikuulla pidetty seitsemäs piiritarkastajakokous, laajasti käsiteltyään kysymystä:

»Minkäsuuntaisia muutoksia pidetään suotavina ja ajan vaatimina nykyään yleisimmin noudatettuihin oppiennätyksiin eri aineissa sekä minikälaista yksityiskohtaista valmistelua katsotaan uudistuksen toimeenpanton kaipaavan»,

yhdyi ilman äänestystä asiata käsitelleen valiokunnan ehdotukseen,

»että Koulutoimen Ylihallitus asettaisi komitean valmistamaan voimassa olevan kansakouluasetuksen pohjalla kansakouluille uudistetut mallikurssit sekä, jätettyään komitean niiksi valmistaman suunnitelman yleisen kansakoulukokouksen pohdittavaksi, saattaisi ne käytäntöön».

Ylihallitus, jonka toimivaltaan kansakoulun opetus- ja työsuunnitelman yleinen uudistaminen kuuluu, on eri aikoina koettanut tässä suhteessa toimia ajan vaatimusten tyydyttämiseksi; v. 1881 Ylihallitus laati ja vahvisti mallikurssit »ohjaukseksi oppi- ja harjoitusaineiden tarkoitukseenmukaiseen järjestykseen kansakouluissa» ja v. 1894 Ylihallitus, Keisarilliselta Senaatilta hankkimansa valtuuden nojalla, asetti komitean kansakoulun oppi- ja lukukirjain suunnitelmien tekemistä varten. Tämän oppikirjakomitean v. 1898 julkaisema, Ylihallitukselle osoitettu mietintö on näihin saakka toistakymmentä vuotta ollut kansakoulumme opetussuunnitelman ja oppiennätysten miltei yksinomaisena määrääjänä, harjoitusaineita lukuunottamatta, joita varten eri komiteat ovat työohjelmia suunnitelleet.

Kun nykyään taas kasvatusopilliset näkökohdat tuntuvat vaativan kansakoulun opetussuunnitelmaan huomattavia muutoksia ja tällaisen uudistuksen toteuttaminen kaippaa nykyoloissa entistä laajaperäisempää valmistelua, mihin Ylihallituksen jäsenten aika virkatehtävien yhä lisääntyessä ei saata riittää, niin pitää Ylihallitus, samaten kuin edellään mainittu piiritarkastajakokous, erittäin suotavana, että Ylihallituksen sallittaisiin asettaa avuksensa uudistusta harkitsemaan ja suunnittelemaan kyllin monipuolisesti kokoonpantu komitea, jossa olisi edustettuna m. m. maaseudun ja kaupunkien kansakoulunopettajisto, maalais- ja kaupunkikoulujen tarkastajat sekä seminaarien ja niiden harjoituskoulujen opettajat.

Oheenliittäen Oulun kansakoulukokouksen pöytäkirjat, »I suomalaisen osaston keskustelut» ja »II Förhandlingarna vid den svenska sektionen», ja »Seitsemännen piiritarkastajakokouksen pöytäkirjan» sekä viitaten erikoisesti allekirjoittaneen Tarjanteen alustuksessa esitettyihin perusteluihin pyytää Ylihallitus sentähden alamaissimmasti esittää Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan,

että Ylihallitus oikeutettaisiin asettamaan kansakoulun opetus-suunnitelman uudistuksen valmistelua varten yhdeksänjäsenisen komitean,

että komitean puheenjohtajalle ja jäsenille vakuutettaisiin tavanmukaiset palkkiot, ja

että Ylihallitus saisi myöhemmin tehdä esityksen määrärahan myöntämisestä komitean juoksevia menoja varten sekä sihteerin palkkioksi.»

Komitea ja sen toiminta.

Asiata esiteltäessä toukokuun 24 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi suostua Ylihallituksen edelläkerrottuun esitykseen komitean asettamisesta, jonka tehtävänä on voimassa olevan kansakouluasetuksen pohjalla ehdotusten valmistaminen niiksi muutoksiksi, joita kansakoulu eri aineiden oppikurssien laajuuteen nähden kaipaa, jotta ne vastaisivat niin hyvin käytännöllisen elämän tarpeita kuin nykyajan kasvatustieteen vaatimuksia, sekä jatko-opetuksen järjestämiseksi niin, että se parhaiten voisi edistää yhteiskunnallista ja ammatillista sivistystä sen koulusta päässeen nuorison keskuudessa, joka ei opintojaan muissa kouluissa jatka; ja jonka komitean näitä kysymyksiä käsitellessään myöskin on pidettävä silmällä, miten kansakoulu parhaiten voitaisiin saattaa yhteyteen sekä oppikoulun että alempien ammattikoulujen kanssa.

Samalla Keisarillinen Senaatti oikeutti komitean kutsumaan asiantuntijoita avukseen ja palkkioiksi puheenalaisesta toimesta vakuutti komitean puheenjohtajalle 12 markkaa sekä komitean Helsingissä asuville jäsenille 8 markkaa kultakin päivältä, jolloin komitealla on istunto, kun taas komitean maaseutujäsenille samoin kuin avuksi ehkä kutsuttaville asiantuntijoille on tuleva 16 markkaa kultakin täälläolopäivältä sekä sen lisäksi matkoista pääkaupunkiin ja takaisin voimassa olevan matkustussäännön 6 luokan mukainen matkakustannusten korvaus ja päiväraha. Ylihallituksen alamaisessa kirjeessä tammikuun 27 päivältä 1914 tekemästä esityksestä Keisarillinen Senaatti helmikuun 18 p. 1914 näki hyväksi muuttaa komitean puheenjohtajan palkkion 16 markaksi ja Helsingissä asuvien jäsenten palkkion 12 markaksi kultakin istuntopäivältä 1914 vuoden alusta lukien.

Edellämainitun vallan nojalla Ylihallitus toukokuun 31 p. 1912 määräsi sanotun komitean puheenjohtajaksi professori Mikael Soinisen ynnä jäseniksi siihen Ylihallituksen kansakouluntarkastajan A. J. Tarjanteen, Helsingin kaupungin kansakouluntarkastajan A. Lilius'en, Helsingin piirin kansakouluntarkastajan K. G. Aminoffin, Jyväskylän seminaarin lehtorin K. J. Oksalan, Heinolan seminaarin

harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajattaren Helmi Lydia Lehtosen, Pirkkalan kunnan kansakoulunopettajan Salomon Liljan, Helsingin kaupungin kansakoulunopettajattaren Aina Johanssonin ja Lapuan kunnan Haapakosken kansakoulun opettajan Jaakko Laurilan. Kansakoulunopettaja Salomon Liljan pyydettyä tammikuun 15 p. 1913 päästä vapaaksi komitean jäsenyydestä sijaan kutsuttiin Kymin kunnan Helilän kansakoulun opettaja P. Ollilainen ja samoin kansakouluntarkastaja, tohtori Albert Lilius'en sijaan, joka myös pyysi vapautusta, helmikuun 21 p. 1913 kansakouluntarkastaja Alfons Takolander.

Asiantuntijoina erinäisten opetusaineiden käsittelyssä on komitea saamansa valtuuden nojalla käyttänyt tohtori A. Liliusta luonnontieteissä, opettaja A. Kohosta piirustuksessa, opettajatar Paula af Heurliniä laulussa ja Heinolan seminaarin opettajatarta Fanny Stenrothia ja tohtori Kalle Rikalaa voimistelussa. Lisäksi on komitea pyytänyt ja saanut muutamilta lääkäreiltä, nimittäin professori Max Oker-Blomilta sekä tohtoreilta Ellen Ahlqvistilta, Kalle Rikalalta ja John Grönbergiltä lausunnot maalaiskansakoulujen eriikäisten ja erisukupuolisten oppilaiden yhteisvoimistelusta.

Erikoisen sihteerin aiheuttamien suurten kustannusten välttämiseksi on komitean jäsen A. J. Tarjanne toiminut pöytäkirjurina komitean istunnoissa sekä huolehtinut sihteerin tehtävistä.

Komitea on ollut koolla seuraavat ajat:

- Vuonna 1912 lokakuun 10:nneestä joulukuun 13:nteen;
- » 1913 helmikuun 10:nneestä maaliskuun 10:nteen;
maaliskuun 27:nneestä toukokuun 17:nteen;
joulukuun 8:nneestä 20:nteen;
- » 1914 helmikuun 16:nneestä huhtikuun 8:nteen;
huhtikuun 15:nneestä toukokuun 9:nteen;
- » 1915 huhtikuun 14:nneestä 28:nteen;
syyskuun 13:nneestä 25:nteen ja
joulukuun 13:nneestä 21:nteen päivään.

Helmikuun 19 p. 1913 päivätyssä kirjelmässään komitea ilmoitti Ylihallitukselle, että se katsoi työnsä suorittamisessa tarvitsevansa tilastollisia tietoja, missä opissa ja missä toimissa kansakoulun käynyt nuorisosaatokset on ensi vuosina kansakoulusta päästyään. Ylihallitus helmikuun 21 p. 1913 kaupunkien kansakouluntarkastajille lähettämässään kirjeessä kehoitti tarkastajia asianmukaisesti täyt-

Tilastotietoja kansakoulun käyneestä nuorisosaatoksista kaupungeissa.

tämään tarkoitusta varten mukaanpannut kaavakkeet, toisen poikia, toisen tyttöjä koskevan, sekä palauttamaan ne Ylihallitukselle komitean saatavaksi ennen seuraavan toukokuun 1 päivää. Saapuneet tiedot Ylihallitus lokakuun 17 p. 1913 lähetti komitean puheenjohtajalle, professori Mikael Soiniselle pyytäen, että ne aikansa Ylihallitukselle palautettaisiin.

Käyttöva-
roja.

Sen johdosta, että sanottu komitea, joka tarvitsi kirjallisuuden hankkimiseksi, puhtaaksikirjoitusta ja monistelua varten varoja, oli pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteeseen, että komitean käytettäväksi osotettaisiin 1,000 mk. juoksevia menoja varten, teki Ylihallitus lokakuun 25 p. 1912 Kirkollisasiaintoimituskunnalle esityksen asiasta. Marraskuun 6 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää esitetyt 1,000 mk. sekä samalla määrätä, että komitean hankkima kirjallisuus oli, sittenkuin komitean työt ovat päättyneet, luovutettava Ylihallituksen kirjastoon.

Kirjeessään toukokuun 6 p. 1914 pyysi Opetussuunnitelmakomitea Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteeseen, että sille myönnettäisiin juoksevia menoja varten 1,000 mk. tilintekovelvollisuutta vastaan ja ehdolla, että komitean ostama kirjallisuus jätetään komitean töiden päätyttyä Ylihallitukselle ja että sihteerille myönnettäisiin sihteerinpalkkiota ennakkomaksuna 1,500 mk. Ylihallitus lähetti puoltaen yllämainitun kirjeen Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa. Asiata esiteltäessä Keisarillinen Senaatti kesäkuun 9 p. 1914 näki hyväksi esitykseen suostua.

Kokeilu-
koulu.

Ylihallitukselle jätetyssä joulukuun 13 p. 1912 päivätyssä kirjoituksessa Opetussuunnitelmakomitean puolesta professori Mikael Soininen pyysi Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että sanotulle komitealle myönnettäisiin kokeilukoulun perustamista ja ylläpitämistä varten Helsingin kaupungin lähistöllä 6,000 mk:n vuotuinen määräraha niin monena vuonna kuin komitean tarpeen katsotaan vaativan ja siten, että koko vuotuinen määräraha olisi komitean käytettävänä myöskin vuonna 1913, vaikka koulu alkaisikin toimintansa vasta syyslukukauden alusta, jotta koulun perustamiskustannukset saataisiin siten suoritetuiksi, ja että professori Soiniselle, joka tulisi koulun toimintaa johtamaan, myönnettäisiin oikeus lukea työpäiviksi komitean puheenjohtajana nekin päivät, joina hän on ainoastaan kokeilukoulussa työssä.

Lähetäten edelläkerrotun hakemuksen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkittavaksi Ylihallitus, joka piti erittäin tärkeänä puheen-

alaisen koulun perustamista, kirjoituksessa esitettyjen syiden perusteella joulukuun 28 p. 1912 alamaisesti esitti, että puheenalaiseen tarkoitukseen v. 1913:n alusta olisi myönnetty 6,000 mk:n vuotuinen määräraha ja professori Soiniselle, joka tuli koulun toimintaa johtamaan, oikeus lukea työpäiviksi komitean puheenjohtajana nekin päivät, joina hän oli ainoastaan kokeilukoulussa työssä. Edellämainittuun esitykseen ilmoitti Kirkollisasiaintoimituskunta tammikuun 29 p. 1913 Keisarillisen Senaatin suostuneen.

Kirjeessä marraskuun 4 p:ltä 1913 Opetussuunnitelmakomitean puheenjohtaja professori Mikael Soininen esitti, että komitealle kokeilukoulun perustamistarpeihin myönnettäisiin vielä käytettäväksi tilitystä vastaan 1,500 mk:n lisämääräraha. Tämän johdosta ja kun sen selostuksen mukaan, joka edellämainitussa kirjeessä oli esitetty, anottu lisämääräraha näytti tarpeen vaatimalta, teki Ylihallitus asiasta alamaisen esityksen, johon Keisarillinen Senaatti Kirkollisasiain toimituskunnan kirjeen mukaan joulukuun 17 p:ltä 1913 näki hyväksi suostua.

Kokeilukoulu on ollut yleisintä maaseudun kansakoulumuotoa, yksiopettajaista kansakoulua, vastaava ja on siihen ollut yhdistettynä kaksiosastoinen alakansakoulu. Se alkoi toimintansa syyslukukauden alusta 1913 Boxbackan pysäkin läheisyydessä, jossa asutus- ja koululot olivat asialle suotuisat.

Opettajina toimivat kokeilukoulussa ensimmäisenä lukuvuonna alakoulussa kansakoulun opettajatar Aliina Pennanen sekä yläkoulussa filosofiankandidaatti, kansakoulunopettajatar Elma Soininen, professori Mikael Soininen ja laulussa opettajatar Paula af Heurlin. Toisena lukuvuonna toimi alakoulun opettajattarena neiti Lempi Vermasvuori, yläkoulussa neidit Alina Pennanen ja Elma Soininen sekä, viimeainitun terveystyistä luovuttua, kevätlukukauden 1915 kansakoulunopettajatar Hilda Huntuvuori.

Ylihallituksen alamaisestä esityksestä Keisarillinen Senaatti helmikuun 18 p. 1914 näki hyväksi suostua siihen, että Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean toimesta perustetun Boxbackan kokeilukoulun opettajille on vakuutettu oikeus lukea kokeilukoulussa palkkansa aika virkavuodeksi vastaisessa kansakoulupalveluksessaan sekä palkkorotukseen että eläkkeeseen nähden ehdolla, että he kaiken palvelusaikansa kokeilukoulussa ovat olleet täysin päteviä kansakoulunopettajia ja että heillä siinä on ollut vähintään 24 viikkotunnin opetusvelvollisuus.

Kokeilukoulun opettajien virkavuodet.

Määräys ko-
mitean työn
lopettamis-
sesta. Opetussuunnitelmakomitean puheenjohtaja, professori M. Soini-
nen jätti Ylihallitukselle lokakuun 25 päivä 1915 päivätyän näin
kuuluvan kirjelmän:

»Kirkollisiasiain Toimituskunnassa viime lauantaina lokakuun 23 p. tapahtuneessa keskustelussa ilmoitettiin, ettei Keisarillinen Senaatti pitänyt suotavana kansakoulun opetussuunnitelmakomiteatyön pitkällistä jatkumista. Komitean tulisi valmistaa maalaiskansakouluja koskeva mietintönsä muutamassa kuukaudessa sekä jättää kaupunkien kansakoulujen sekä niiden jatko-opetuksen käsittely sikseen. Sitä vastoin oli Keisarillisessa Senaatissa arveltu mahdolliseksi, että komitean kokeilukoulu edelleen jäisi ainakin joksikin aikaa toimintaan. Näitä ilmoituksia seuranneen keskustelun jälkeen annettiin allekirjoittaneelle toimeksi tehdä Koulutoimen Ylihallitukselle Kirkollisiasiain Toimituskuntaan saatettavaksi kirjallinen ehdotus komitean lopputöiden ja kokeilukoulun toiminnan järjestämiseksi keskustelussa puheena olleella tavalla. Noudattaen tätä määräystä saan kunnioittavimmin Ylihallitukselle esittää seuraavaa.

Jos komitean on muutamassa kuukaudessa annettava mietintö valmiine ehdotuksineen vaikkapa yksin maalaiskansakoulun opetussuunnitelmista, ei voitane välttää, että se joutuu vaikeaan asemaan. Komitean työ on näet rakennettu sille edellytykselle, että komitea valmistettuaan ensimmäiset suunnitelmaluonnoksensa ja jätettyään ne kokeilukoulussaan toteutettaviksi saisi siinä saavutetun kokemuksen pohjalla vielä tarkistaa nämä luonnokset. Vasta sen jälkeen kun tämä tarkistus olisi tapahtunut, on komitea katsonut olevansa valmis tekemään lopulliset ehdotuksensa. Ensi kevääksi ei puheenalaisia suunnitelmia kokeilukoulussa ehditä edes läpikäydä, vielä vähemmän on silloin voitu panna uudistetun kokeilun alaiseksi semmoisia oppiennätysten muutoksia ja tasoituksia, jotka vähitellen saavutettu ja saavutettava kokemus todennäköisesti tekee jossain määrin tarpeellisiksi. Komitea siis tulisi pakoitetuksi antamaan mietintönsä ennenkuin se työ on suoritettu, jonka se pitää tämän mietinnön julkaisemisen edellytyksenä. Näissä oloissa komitea tuskin voisi omantunnonmukaisesti varmoja ehdotuksia tehdä, vaan täytyisi sen mietinnön pääasiallisesti sisältää selonteko siitä, mille kannalle komitean keskeneräiset työt ovat jääneet. Tällaisen tuloksen ei voitane katsoa vastaavan sitä tarkoitusta, jota varten komitea on asetettu, eikä niitä kustannuksia, joita komitean työ jo on valtiolle tuottanut.

Nämä vaikeudet voitaisiin suureksi osaksi välttää, jos komitean lopputyöt järjestettäisiin keskustelussa esittämälläni tavalla. Tarkoitin sitä menettelyä, että komiteaa ei vielä kokonaan lakkautettaisi, vaan mieluummin keskeytettäisiin sen työt vastaiseksi, vähintään kahdeksi vuodeksi, jolla aikaa vain kokeilukoulu pidettäisiin toimessa, jotta se ehtisi koota vielä puuttuvia tarpeellisia kokemuksia. Tämän jälkeen komitea voisi verrattain vähässä ajassa, todennäköisesti parissa kolmessa kuukaudessa valmistaa lopulliset ehdotuksensa maalaiskansakoulun ja sen jatko-opetuksen suunnitelmiksi sekä pian sen jälkeen julkaista mietintönsä.

Mitä kokeilukouluun tulee sen jälkeen kuin komitea on työnsä lopettanut, niin saattaa, mikäli äskenmainitussa keskustelussa ilmoitettiin, ymmärtääkseni tulla kysymykseen kahdenlainen menettelytapa: joko se, että koulu vähitellen luokka luokalta lakkautetaan, tai se, että se säilytetään täysiluokkaisena vielä edelleen. Edellisessä tapauksessa ei kouluun enää ensi vuodesta alkaen otettaisi uusia oppilaita. Ylempi kansakoulu, joka kokeilulle on tärkein, pysyisi näinkin menetellen täysiluokkaisena vielä ensi syksystä kaksi vuotta eteenpäin, ennenkuin sen lakkauttaminen alkaisi, ja tähän on komitean työhön nähden pääasia. Kuitenkin pyytäisin lämpimästi kannattaa jälkimäistä vaihtoehtoa, jota mielestäni tukevat mitä parhaimmat syyt.

Kun komitea lakkaa, ovat sen ehdotukset tosin paperilla valmiit, mutta niitä ei ole silloin vielä toteutettu missään muualla kuin kokeilukoulussa. Näitä ehdotuksia arvosteltaessa ja laajemmassa mittakaavassa toimeenpantaessa olisi kuitenkin erittäin tärkeää, että ne, joita asia koskee, voisivat nähdä, miltä uudistus näyttäisi todellisuudessa eikä vain paperilla, sillä vasta todellisuudessaan ilmenee asian oikea arvo. Kokeilukoulun jatkuva toiminta tarjoaisi tähän mahdollisuuden, se kun jäisi jatkuvasti valaisemaan komitean tarkoittamia uutuuksia. Edelleen on huomioon otettava, ettei kaikki uudistuksen tarve saata kansakoulun alalla loppua siihen, että joku komitea on sille määrätyn työnsä suorittanut. Aikaa myöten esiintyy tietenkin aina uusia ja uusia uudistuskysymyksiä. Nekin olisi hyvä alistaa tarkasti valvotun kokeilun alaiseksi, jotta koulun työntekijät ja hallitus itse voisivat niihin paremmin tutustua. Tämmöinen koulu, joka epäilemättä tukisi myöskin kasvatusopillista tutkimusta, voitaisiin ehkä asettaa Koulutoimen Ylihallituksen tai kansakoulun kasvatusoppia lähimmin edustavan yliopistonopettajan erityisen johdon alaiseksi.

Jottei siis Kansakoulun Opetussuunnitelmakomiteaa velvoitettaisi päättämään tärkeitä ja laajakantoista työtänsä keskeneräisenä, pyydän edellä esitetyillä perusteilla kunnioittavimmin Koulutoimen Ylihallitusta, oman puoltavan lausuntonsa ohella, saattamaan Kirkollisiasiain Toimituskunnalle seuraavat ehdotukseni:

1) että Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean istunnot keskeytettäisiin vähintään kahdeksi vuodeksi, minkä jälkeen komitea olisi oikeutettu vielä kokoontumaan muutamaksi kuukaudeksi valmistukseen ja julkaistakseen lopulliset opetussuunnitelmaehdotuksensa maalaiskansakoulua ja sen jatko-opetusta varten; ja

2) että Komitean kokeilukoulu joko vähitellen ensi syksystä alkaen luokka luokalta lakkautettaisiin tai mieluummin saisi edelleen jatkaa toimintaansa Koulutoimen Ylihallituksen tai kansakoulun kasvatusoppia lähemmin edustavan yliopiston opettajan johdon alaisena».

Lähetetään yllämainitun kirjelmän lokakuun 26 päivä 1915 Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunnalle sekä pääasiassa

kannattaen kirjelmässä esitettyjä näkökohtia Ylihallitus puolestaan lausui seuraavaa:

»Alamaisessa alistuksessaan 30 päivästä huhtikuuta 1912 Ylihallitus, viitaten aikaisempiin toimenpiteisiinsä kansakoulun opetussuunnitelman kehittämiseksi ja sen sisällyksen tarkemmaksi määräämiseksi, huomautti, miten ajanmukaisen opetussuunnitelmauudistuksen toteuttaminen kaipaa nykyoloissa laajaperäistä valmistelua sekä piti sentähden erittäin suotavana, että Ylihallituksen sallittaisiin asettaa avuksensa komitea uudistusta harkitsemaan ja suunnittelemaan. Saatuaan anomansa oikeuden 24 päivänä seuraavaa toukokuuta Ylihallitus asetti puheenaolevan komitean saman toukokuun 31 päivänä.

Ylihallituksen vastaiselle toiminnalle kansakoulun opetussuunnitelmauudistuksen käsittelyssä on varsin tärkeätä saada komitealta ehdotukset monipuolisesti harkittuina ja kokeilukoulussa saavutettuihin kokemuksiin perustuvina. Sentähden pitää Ylihallitus välttämättömänä, että Komitea saisi professori Soinisen esittämistä syistä siirtää lopullisten ehdotustensa valmistamisen ja mietintönsä julkaisemisen pari kolme vuotta eteenpäin. Koskei Komitean työ kuitenkin lähiaikoina vaadi Komitean koosaoloa, varsinkin jos katsotaan tarpeelliseksi vapauttaa komitea valmistamasta kaupunkiolojen edellyttämiä erikoisehdotuksia, joita komitea on tähän asti verrattain vähän käsitellyt ja jotka vähemmän tärkeinä saatetaankin sivuuttaa, niin tuntuu Ylihallituksestakin varsin mahdolliselta, että Komitean istunnot keskeytettäisiin pariksi vuodeksi, edellyttäen, että kokeilukoulu saa yhä edelleen jatkaa työtänsä.»

Marraskuun 16 päivä 1915 lähetti Keisarillisen Senaatin Kirkollisiasiaintoimituskunta Koulutoimen Ylihallitukselle näin kuuluvan kirjelmän:

»Keisarillinen Senaatti on tänään käsitellessään kysymystä kansakoulujen opetussuunnitelmakomitean työn jatkamisesta nähnyt hyväksi määrätä, että Komitean on ennen tämän vuoden loppua annettava selostus tekemästensä työstä sekä myöskin lausunto siitä, millä perusteilla ja millaista oppisuunnitelmaa noudattaen kansakoulujen uudistaminen olisi pantava toimeen ja on Komitean tämän jälkeen katsottava lopettaneen työnsä. Komitean perustamaa kokeilukoulua ei kuitenkaan vielä lakkauteta, vaan annetaan sen johdon ja hallinnon järjestämisestä vastedes Ylihallitukselle ohjeet. Tämän Kirkollisiasiaintoimituskunta, Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaisesti, Ylihallituksen tiedoksi ja Komitean puheenjohtajan tietoon saatettavaksi täten ilmoittaa.»

Jäljennöksen edelläolevasta kirjelmästä Ylihallitus marraskuun 30 päivä 1915 lähetti Opetussuunnitelmakomitean puheenjohtajalle, professori Mikael Soiniselle.

Tämän johdosta Ylihallitus sai Opetussuunnitelmakomitealta seuraavan kirjelmän joulukuun 21 päivältä 1915:

»Ylihallituksen 30:ntenä viime marraskuuta päivätyn kirjeen ohella on Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean puheenjohtaja tämän joulukuun 2 p:nä saanut vastaanottaa Keisarillisen Senaatin 16 p:nä viime marraskuuta Komitean työn jatkamisesta antaman määräyksen, »että Komitean on ennen tämän vuoden loppua annettava selostus tekemästänsä työstä sekä myöskin lausunto siitä, millä perusteilla ja millaista oppisuunnitelmaa noudattaen kansakoulujen uudistaminen olisi pantava toimeen ja on Komitean tämän jälkeen katsottava lopettaneen työnsä.»

Noudattaen tätä käskyä Komitea saa kunnioittavimmin Ylihallitukselle jättää

- 1) *Selostuksen Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean toiminnasta, ja*
- 2) *Suuntaviivoja kansakouluopetuksen uudistukseksi.*

Viitaten mainittuun selostukseen Komitean työn järjestelystä ja sen keskeneräisyydestä Komitea pyytää jo tässäkin huomauttaa, että Komitealta vaadittu lausunto kansakouluopetuksen uudistuksesta ei saata olla Komitean lopullisen harkinnan tulos eikä sisällä mitään Komitean hyväksymiä yksityiskohtaisia ehdotuksia. Siihen on paremmin vain keskitetty Komitean tähänastisissa keskusteluissa ilmenneitä tärkeimpiä näkökohtia sekä yleisiä suuntaviivoja, ja koskevat ne enimmäkseen maalaisoloja, joihin Komitean työ on tähän saakka erikoisemmin kohdistunut.

Kiireessä laaditun esityksensä täydennykseksi Komitea pyytää liittää oheen

- 1) Komitean kokousten pöytäkirjat I, II, III ja IV;
- 2) »Kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean alustuksia ja päätöksiä», joita Komitean jäsenet ja jotkut asiantuntijat ovat Komitean keskustelujen pohjaksi laatineet;
- 3) Komitean puheenjohtajan julkaisun: »Maalaiskansakoulun uudistuksesta. Suunnitteluja ja kokeiluja kansakoulun Opetussuunnitelmakomitean työmaalta»; sekä
- 4) A. Kohosen kirjasen: »Kansakoulun piirustusopetuksen suunnitelma».

Vielä seuraa mukana Ylihallituksen arkistossa säilytettäväksi

- 1) Komitean lähettämien kirjeiden konseptit;
- 2) Komitean vastaanottamat kirjelmät ja asiantuntijain lausunnot;
- 3) Komitean hankkimia tilastollisia tietoja
 - a) Kaupunkien kansakouluista v. 1911 ja 1912 päästötodistuksen saaneiden oppilaiden myöhemmistä opinnoista ja toimista; sekä
 - b) Useiden maalaiskansakoulujen oppilasluvusta, I luokkaan otettujen oppilaiden ikämääristä sekä luokalle jättämisistä lukuvuosina 1907—1912; sekä

4) Luettelo Komitean käyttövaroilla hankitusta kirjallisuudesta, mikä Keisarillisen Senaatin määräyksen mukaisesti on jätetty Ylihallituksen kirjastoon».

3. Koulu ja koti.

Koulun ja
kodin lähentäminen.

Kuudestoista yleinen Suomen kansakoulukokous Turussa käsittelee kesäkuun 13 p. 1914 kysymystä »mitä voitaisiin tehdä koulun ja kotien lähentämiseksi» lausui pitävänsä tärkeänä ja toivottavana,

»1) että entistä enemmän kansakoulun opetusaines valittaisiin lasten kotoisesta havainto- ja harrastuspiiristä sekä silmälläpitäen käytännöllisen elämän tarpeita ja koulun toiminnan järjestelyssä muutenkin koetettaisiin ottaa huomioon puheenaolevan tarkotusperän vaatimukset;

2) että kuhunkin kansakoulupiiriin opettajan harrastuksen mukaan ja mikäli paikalliset olot myöten antavat perustetaan paikkakuntalaisten kesken koti- ja koulukasvatuksen harrastajain yhdistys, joka levittäisi tarkotusta edistävää kirjallisuutta ja joka määrääjoin pitäisi kokouksiaan ja iltamiaan (myöskin lasten iltamia), ohjelmana m. m. a) käsityötä, vaatteiden y. m. valmistusta koulun oppilaidenkin hyväksi, b) opettajan tai jonkun toisen henkilön puhe, kansantajuinen esitelmä tai lukemista, c) laulua, d) keskustelua koulu- ja kotikasvatuksesta, kouluntoimintaa ehkäisevien vaikeuksien poistamisesta, yhteisistä harrastuksista y. m.; sekä

3) että Koulutoimen Ylihallitus tarkotuksenmukaisella kiertokirjeellä, joka ei kuitenkaan tulisi olemaan velvoittava, valaisisi asian tärkeyttä sekä kehottaisi asianomaisia perustamaan mainittuja yhdistyksiä.»

Koulusta
päässeiden
oppilasten
kehityksen
edistäminen.

Käsiteltyään kysymystä »miten opettajat voisivat edistää koulusta päässeiden oppilaittensa kasvatuksellista kehitystä» yhtyi samainen kokous seuraaviin ponsiin:

»Koulusta päässeiden oppilaiden kasvatuksellista kehitystä tulisi opettajain edistää:

- a) toimeenpanemalla jatkokursseja;
- b) kutsumalla entiset oppilaansa yhteisiin kokouksiin, joiden ohjelma tarjoo heille tarpeellista hengenravintoa;
- c) yleensä ottamalla osaa nuorison rientoihin sekä ohjaamalla niitä oikealle tolalle;
- d) herättämällä heissä harrastusta kansalaisopintoihin ja koti-seutututkimukseen sekä halua jatkamaan kehitystään kansanopistoissa ja tilapäisten luentokurssien avulla;
- e) ohjaamalla heitä käytännöllisissäkin elämänpyrinnöissä, innostuttaen varsinkin maanviljelyksen ja elinkeinollisen ammatin harjoittamiseen ynnä kansamme taloudellisen aseman parantamiseen kotimaisen työn ja säästäväisyyden kautta.»

Edellämainituista asioista Ylihallitus toukokuun 15 p. 1915 lähetti kaikille kansakouluntarkastajille näin kuuluvan kiertokirjeen:

Ylihallituksen kiertokirje edellämainituista asioista.

»Viitaten 1:sen ja 2:sen keskustelukysymyksen käsittelyyn Turun yleisessä kansakoulukokouksessa, jotka kysymykset koskivat koulun ja kotien lähentämistä sekä koulusta päässeiden oppilaiden kasvatuksellista kehitystä, saa Ylihallitus kehottaa Teitä

1) piirikokouksissa ja johtokuntain kokouksissa tahi muulla sopivalla tavalla tiedustelemaan koulujenne johtokunnilta ja opettajilta, mitä tarkastuspiirissä on näiden asiain hyväksi tehty, sekä neuvottelemaan, mitä toimenpiteitä pidetään näissä suhteissa tarkotuksenmukaisina ja toivottuja tuloksia tuottavina, ja

2) Ylihallitukselle ennen 1 p:ää maaliskuuta 1916 lähetettävässä kirjelmässä selostamaan näiden tiedustelujen ja neuvottelujen tulokset sekä samalla esittämään omat ehdotuksenne puheenaolevissa kansakoulun kasvatustyölle tärkeissä kysymyksissä.»

Oulussa vuonna 1907 pidetyssä »Viidennessä yleisessä pikku- ja kiertokoulun opettajain ja lasten vanhempain sekä kotikasvatuksen ja alkuopetuksen ystäväin kokouksessa» pantiin alulle erityisen Kotikasvatusyhdistyksen perustaminen. Keisarillisen Senaatin sille lokakuun 9 p. 1912 vahvistamien uusien sääntöjen mukaan se toimii »kristillisen maailmankatsomuksen pohjalla kotikasvatuksen hyväksi koko maassa lähettämällä esitelmänpitäjiä, julkaisemalla aikakauskirjoja ja toimintansa alaan kuuluvaa kirjallisuutta, panemalla toimeen kodinpäiviä ja kotikasvatusopillisia kursseja, perustamalla haaraosastoja, hankkimalla hoitoa kodittomille lapsille ja edistämällä suojeluskasvatusta.»

Kotikasvatus-yhdistys ja sen toiminta.

Vuoden 1912 kuluessa pidettiin yhdistyksen toimesta 163 esitelmää 36,310 kuulijalle. Yhdistyksen äänenkannattajaa »Koti»-lehteä levisi yli 5,000 vuosikertaa.

Vuonna 1913 pidettiin »Kodinpäiviä» 119 eri paikassa, 578 kokousta, joissa esitelmien luku oli 1,064 ja kuulijoita 116,000. Kansantajuisia kasvatuskirjallisuutta »Koti ja kasvatus»-nimistä sarjaa ilmestyi 5 numeroa. »Koti»-lehden tilaajamäärä oli lähes 18,000.

Vuonna 1914 pidettiin »Kodinpäiviä» 87 eri paikassa, 829 kokousta, joissa esitelmien luku oli 1,662 ja kuulijoita 142,710. »Koti ja kasvatus»-sarjaa julaistiin 2 numeroa. »Koti»-lehteä levisi yli 21,000. Uutena toiminnan muotona alkoi kotiopinotyö, josta pidettiin 162 esitelmää. Opinnot ovat olleet järjestetyt ameriikkalaiseen malliin. Yhtenä vuonna luetaan kaikkialla samaa ainetta ja samoja kirjoja. Ensimmäisenä on luettavaksi otettu tohtori O. A. Hainarin Suomen

yhteiskunta-oppi, jossa tutkintoja suoritettiin 19 eri paikassa. Niihin osaa otti 106 naista ja 77 miestä.

V. 1915 pidettiin »Kodin päiviä» 208 eri paikassa, 1,457 kokousta, joissa esitelmien luku oli 3,501 ja kuulijoita 233,630. »Koti ja kasvatus»-sarjaa julaistiin lisää 2 numeroa ja alettiin kaksi muutakin kirjasarjaa: nuorten ja lasten, joissa kummassakin julaistiin yksi kirja. Sodan vaikutuksesta nousi »Koti»-lehden tilaajamäärä ainoastaan 22,600:ksi. Joulunumero, jonka painos oli 50,000, loppui kesken. Kotiopintotyössä jatkui yhteiskuntaopin lukeminen niin, että sen suorittaneiden luku kaikkiaan tuli olemaan 311, joista suurempi osa naisia.

Opintotutkinnon kasvatuskirjallisuudessa, joka on pysyvällisenä yhdistyksen ohjelmassa, suoritti 40 naista ja 6 miestä. Vuoden varsinaisen opinto-aineen, kansantalouden, tutkinnon suoritti 294 miestä ja 271 naista. Kirjallisesti suoritti tutkintonsa 162 miestä ja 147 naista. Kotiopintotutkinnon suorittaneista oli kansakoulusivistyksen tai sitä enemmän omaavia 85 %, kokonaan koulua käymättömiä 6.6 % ja niitä, jotka olivat hiukan koulua käyneet, 8.4 %. Vanhin miehistä oli 56 vuotta, nuorin 10 vuotta, keski-ikä 23.5 vuotta. Vanhin naisista oli 40 vuotta, nuorin 13 vuotta, keski-ikä 20.3 vuotta.

Yhdistyksen kotiopintotyö on levinnyt pääasiassa maalaisväestön keskuuteen, sillä maatyöntekijöitä oli osanottajista 72.8 %. Jos näihin luetaan myös meijeriköt, karjakot, palvelijattaret, työläiset, »kotona olevat», työnjohtajat, maatalousneuvojat, mehiläishoitajat, mökin-tyttäret ja pehtoorit, saadaan 82.1 %, ja loput ovat käsityöläisiä, ammattinharjoittajia, opettajia y. m. Haaraosastoja oli Kotikasvatusyhdistyksellä vuoden 1915 lopulla 10: Torniossa, Kymissä, Porvoossa, Savitapialeen Lyytikälässä, Hollolassa, Ruokolahden Savilahdella, Hauklapissa, Tarkkolassa ja Soinilassa sekä Viipurissa.

Valtiolta
apuraha.

Ylihallitukseen jätetyssä, Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen asetetussa kirjoituksessa Kotikasvatusyhdistyksen johtokunta anoi, että sanotulle yhdistykselle toimintaansa varten vuodeksi 1912 Armossa myönnettäisiin 2,500 markkaa ja vuodeksi 1913 sihteerin ja työnjärjestäjän palkkaamiseksi sekä muita sen yhteydessä olevia menoja varten 5,000 markkaa.

Lähetäten anomuskirjoituksen maaliskuun 30 p. 1912 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armolliseen harkintaan, Ylihallitus, jonka mielestä kyseessäolevan yhdistyksen toiminta koskettelee erittäin kipeään kohtaan meidän yhteiskuntaelämässämme ja sentähden ansaitsee kaikkea mahdollista kannatusta, mitä lämpimimmin puolsi sitä.

Heinäkuun 21 p. 1913 suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari Armossa määrätä yhdistykselle sen toiminnan kannattamiseksi toistaiseksi vuotuisen 2,000 markan apurahan, joka on suoritettu vuosina 1913—1915.

Oulussa kesäkuussa v. 1911 pidetty viidestoista yleinen kansakoulukokous käsitellessään kysymystä: »Mitä voisi kansakoulu tehdä säästäväisyyden edistämiseksi» päätti pöytäkirjaan liittää asiata valmistaaneen valiokunnan mietinnön, joka kuului:

Säästäväisyyden edistäminen.

»1. Kansakoulun lukukirjoihin olisi saatava säästäväisyyttä, säästöpankkia ja postisäästöpankkia koskevia lukukappaleita. Paikkakunnan olojen mukaan olisi laskennon tunneilla sopivien esimerkkien avulla oppilaille asiata selvitettävä sekä harjoitustunneilla säästöpankin ja postisäästöpankin tarkoitus ja toiminta pääkohdissaan vihkoihin kirjoitettava.

2. Missä suinkin on mahdollista ja opettaja asiaa harrastaa, koettaisiin hän saada oppilailtaan jonkun kymmenpennin säästöön, siten totuttaakseen heitä toimintaan, tekoon.

3. Koulutoimen Ylihallitusta pyydetään kiertokirjeellä tekemään selkoa säästäväisyyteen opettamisesta ja harjoittamisesta opettajan johdolla sekä säästö- ja postisäästöpankin avulla, käytännöllisiäkin neuvoja asiassa samalla antamalla, ja jonkun vuoden jälkeen julkaisemaan myöskin tilastoa siitä, mitä kansakoulussa on sillä alalla saatu aikaan.»

Huhtikuun 11 p. 1913 Ylihallitus lähetti asiasta näin kuuluvan kiertokirjeen kansakoulujen johtokunnille ja opettajille kaupungeissa ja maalla.

»Säästäväisyys on aineellisen toimeentulon perus-ehtoja. Ilman sitä ei mikään taloudellinen elämä ajan pitkään voi pystyssä pysyä. Tämä on yksityisille samoin kuin kokonaiselle kansalle järkähtämättömänä lakina. Mutta säästäväisyyteen on jo nuoresta opittava, jos mieli sitä myöhemässä elämässä pystyä toteuttamaan. Eikä asian merkitys lopulta ole edes yksin-omaan taloudellista laatua. Oppi kieltäytymään nautinnoista, oppi voittamaan mielitekonsa, liittyen välittömästi säästämiseen, kantaa kauas siveellisen elämän ytimiin. Siihen on tästäkin syystä jo lapsuudessa annettava ohjausta. Ja tämä asian kasvatuksellinen puoli on herättänyt ajatuksen, että koulullakin siinä on velvollisuuksia täytettävänä.

Ulkomailla on kasvatusta säästäväisyyteen jo kauan ollut koulun ja nimenomaan kansakoulun ohjelmassa. Varsinkin perustamalla jokaiseen kouluun jonkunmoisia säästökassoja on sitä koitettu käytännössä toteuttaa. Jo kymmeniin miljooniin markkoihin nousee arvoltaan niiden säästöjen summa, joita oppilaat ovat koulujen säästökassoihin keränneet. On itsestään selvää, mikä voimakas ohjaus säästäväisyyteen tämmöisessä koulujen toiminnassa esiintyy.

Meillä Suomessa ei säästäväisyys suinkaan ole kansamme vahvimpia puolia. Vielä vähemmän kuin muualla rikkaammissa maissa me sentähden saatamme jättää tämän kasvatustehtävän hoitamatta. Viimeksi Oulussa pidetty yleinen kansakoulun-opettajakokous onkin täydellisesti oivaltanut tämän käsitellessään Ylihallituksen esittämää kysymystä: »Mitä kansakoulu voisi tehdä säästäväisyyden edistämiseksi?» ja yksimielisesti kannattanut toimiin ryhtymistä asian edistämiseksi.

Näin ollen Ylihallitus kehottaa kansakoulujen johtokuntia ja opettajia niissä kouluissa, joissa asiaan ei vielä ole ryhdytty, ottamaan harkittavakseen, mitä säästäväisyyden edistämiseksi eri paikkakunnilla kansakoulun puolelta voitaisiin tehdä. Muiden maiden kansakouluista saatu kokemus selvästi osoittaa, että koululla tässäkin suhteessa on tärkeä tehtävä suoritettavana ei ainoastaan tietopuolisella opetuksella vaan vielä suuremmassa määrin opetuksen ja ohjauksen toteuttamisella oppilaiden toiminnassa.

Tähän käytännölliseen puoleen kuntien pankkilaitokset ehkä saattavat tarjota apuansa. Mutta erityisesti Ylihallituksen on syytä kiinnittää asianomaisten huomio postisäästöpankkiin, joka on järjestänyt toimintansa puheena olevaakin tarkoitusta silmällä pitäen. Sen hallitukselle Helsinkiin ilmoitauduttuansa asiamieheksi, opettajalle heti lähetetään ohjeet, vastakirjat, kaavakkeet y. m. Liikkeen hoito on yksinkertainen ja maksetaan siitä vähäinen palkkiokin. Yli 300 kansakoulun-opettajaa on jo tämmöiseen asiamiestoimeen suostunut ja kymmeniä tuhansia markkoja vuosittain oppilailtaan säästöön koonnut.

Sulkien säästäväisyyteen kasvattamisen johtokuntien ja opettajien huomioon, Ylihallitus samalla määrää, että vuosikertomuksiin alkaen lukuvuodesta 1913—1914 on merkittävä ovatko oppilaat tehneet säästöönpanoja kuluneen lukuvuoden aikana opettajan kautta, paljonko niitä yhteensä ovat tehneet, moniko oppilas on tässä ollut osallisena, ovatko säästöönpanot oppilaiden omia ansioita, mitä pankkia on niiden tallettamiseen käytetty; ja tulee näistä seikoista aikanaan lisäys vuosikertomuskaavakkeisiin tehtäväksi.»

Tilastoa
säästöönpanoista lv.
1913—1914.

Kansakouluoppilasten opettajiston kautta tekemät säästöönpanot lukuvuonna 1913—1914 näkyvät seuraavista tauluista:

Kaupungeissa.

Kaupunki.	Oppilaita varsinaisessa kansakoulussa			Säästöönpanoja tehty Smk				
	Yhteensä.	jotka tekivät säästöönpanoja		postisäästöpankkiin.	varsinaiseen säästöpankkiin.	muhin pankkeihin.	yhteensä.	oppilasta kohti.
		Yhteensä.	%.					
Helsinki, suom. koulut .	7 668	500	6.5	1 060	557	—	1 617	3: 25
» ruots. »	3 549	348	9.8	392	1 520	229	2 141	6: 15
Tammisaari	228	67	29.4	—	654	—	654	9: 76
Hanko	779	14	1.8	46	—	—	46	3: 29
Turku	4 548	360	7.9	143	3 282	—	3 425	9: 51
Rauma	624	239	38.3	830	—	—	830	3: 48
Pori (ynnä Reposaari) ..	1 718	408	23.7	1 800	—	—	1 800	4: 41
Maarianhamina	109	6	5.5	30	—	—	30	5: —
Tampere	4 355	249	5.7	900	—	1 036	1 936	7: 78
Lahti	580	90	15.4	328	—	—	328	3: 64
Viipuri	2 105	695	33.0	2 610	—	—	2 610	3: 76
Hamina	328	14	4.3	35	—	—	35	2: 50
Lappeenranta	332	105	31.6	530	—	—	530	5: 05
Kuopio	1 757	175	10.0	875	—	—	875	5 00
Nikolainkaupunki	2 012	60	3.0	285	—	12	297	4: 95
Kaskinen	137	12	8.8	97	—	—	97	8: 83
Oulu	1 692	19	1.1	51	—	—	51	2: 68
Kajaani	236	40	16.9	187	—	—	187	4: 68
Yhteensä	32 757	3 402	10.4	10 199	6 013	1 277	17 489	5: 14
Kaupunkikansakoulujen koko oppilasmäärään nähden			0.1	—	—	—	—	0: 44

Maaseuduilla.

Lääni.	Kansakouluja		Oppilaita		Säästöönpanoja tehty Smk.					
	yhteensä.	jossa säästöönpanoja tehtäin	edellimmäisessä kouluissa.	jotka tekivät säästöönpanoja		postisäästöpankkiin.	varsinaiseen säästöpankkiin.	muhin pankkeihin.	yhteensä.	oppilasta kohti.
				yh-teensä.	%.					
Uudenmaan	316	76	4 210	1 125	26.7	7 258	2 266	576	7 258	6: 45
Turun ja Porin	330	127	6 305	1 897	30.1	3 590	3 807	363	7 762	4: 09
Hämeen	337	89	4 872	1 352	27.8	4 454	2 205	503	7 162	5: 30
Viipurin	418	75	4 905	1 013	20.7	4 242	154	654	5 050	4: 99
Mikkelin	132	23	1 087	230	21.2	301	347	134	782	3: 40
Kuopion	346	68	3 115	629	20.2	1 879	393	45	2 499	3: 97
Vaasan	276	65	3 305	581	11.6	1 581	1 002	1 642	4 277	7: 36
Oulun	167	44	1 675	429	25.6	1 472	575	57	2 104	4: 90
Yhteensä	2 322	567	29 474	7 256	24.6	21 935	10 749	3 974	36 894	5: 08
Maalaiskansakoulujen koko oppilasmäärään nähden					4.9	—	—	—	—	0: 25

Säästöönpanot talletettiin seuraavin määrin eri pankkeihin:			
postisäästöpankkiin	Smk. 32,134	eli 59.3 %	
kuntien säästöpankkeihin	» 16,762	» 31.0 »	
muihin pankkeihin	» 5,251	» 9.7 »	

Kesävir-
kistys-
tystä var-
attomille kan-
sakoululap-
sille.

Eduskunta oli sekä vuodeksi 1911 että vuodeksi 1912 laskenut 50,000 markan suuruisen menoeran jaettavaksi kunnille kesävir-
kistyksen kustantamiseksi varattomille ja sairaille kansakoululapsille varsinkin kesäsiirtoloissa, jotka olivat asetettavat yhtäläisen silmäläpidon alaisiksi kuin kansakoululaitos yleensä, mutta myöskin antamalla lapsia yksityisiin perheisiin elätteelle; ja olivat nämä avustukset määrättävät 50 prosentiksi kaikista kunnille tästä aiheutuvista kuluista. Eduskunnan suostuntarahastosta osottamain varain riittä-
mättömyyden tähden tuli puheena oleva määräraha kuitenkin pois-
jätetyksi armollisesti vahvistetusta kansakoulurahasäännöstä. Koska Eduskunta v. 1912:nkin valtiopäivillä katsoi, että varojen käyttämi-
nen tähän tarkotukseen oli tositarpeen vaatima ja sitä ennen laskettu määräraha oli suuruudeltaan riittävä, ehdotti se vuodeksi 1913 pu-
heenalaiseen tarkoitukseen myöskin 50,000 markan rajattoman siir-
tomäärärahan, joka Arnessa vahvistettiin. Sanotun määrärahan
käyttämistävasta Kirkollisasiain toimituskunta kirjeessään helmi-
kuun 19 päivältä 1913 käski Ylihallituksen tekemään alamaisen eh-
dotuksen ja tuli ehdotuksessa varteen ottaa niitä yleisiä periaatteita ja
näkökohtia, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaista määrä-
rahaa jaettaissa huomioon otettavaksi.

Tämän johdosta Ylihallitus, liittäen myötä Eduskunnan toisilla
valtiopäivillä v. 1909 asiasta tekemän alamaisen esityksen, joka si-
sältää perusteet puheenaolevan määrärahan käyttämiseksi sekä viit-
taamalla Hänen Keisarillisen Majesteettinsa valtiopäiville v. 1912
antamaan Armolliseen esitykseen, ehdotti

»I) että Ylihallitus saisi tehtäväkseen kevään kuluessa kiertokirjeellä
saattaa asianomaisten tietoon ja huomioon otettavaksi ne yleiset periaatteet
ja näkökohdat, jotka Suomen Eduskunta alamaisessa anomuksessaan 16
päivältä marraskuuta 1909 kesävirikistyksen toimittamisesta varattomille,
etupäässä sairaille ja heikoille kansakoululapsille oli esilletuonut;

II) että Ylihallitus samalla saisi oikeuden määrätä myönnettäväksi
50 prosentin suuruisen valtioavun kunnalle kaikista kuluista, jotka pu-
heenalaisen kesävirikistyksen toimittaminen aiheuttaa ja olisi tämä avus-
tus suoritettava, sittenkuin Ylihallitukselle asianomaisen tarkastajan kautta
on saapunut kuitatut laskut ynnä kertomus, jossa pääasiallisesti olisi teh-
tävä selkoa: 1) monelleko kansakoulunoppilaalle on maksutonta kesävir-

kistystä toimitettu a) kesäsiirtoloissa, b) n. k. puolisiirtoloissa, c) sijoittamalla kansakoulun oppilaita yksityisiin perheisiin tarkoituksenmukaisesti hoidettaviksi; 2) onko lääkäriänpä käytetty oppilaita kesävirikistykseen määrättäessä; 3) kauanko oppilaat kesävirikistystä ovat saaneet; 4) onko kesäsiirtoloita ja puolisiirtoloita johtanut kansakoulunopettaja tai -opettajatar tai joku muu pedagogisesti sivistynyt henkilö; 5) minkälaisia töitä ja toimia oppilailla kesäsiirtoloissa on ollut; ja 6) mitä kokemuksia kesävirikistykseen toimittamisesta ylipäänsä on saatu.

III) että Hänen Keisarillinen Majesteettinsa Eduskunnan lausuman toivomuksen mukaan avustaisi kansakoulunoppilaitten siirtolamatkoja ja yksityisiin perheisiin sijoitusta kesävirikistykseen saamista varten myöntämällä vapaat matkat rautateillä; sekä

IV) että puheenalaisen kesävirikistykseen tarkempi järjestely ja valvonta jätettäisiin Ylihallituksen tehtäväksi.»

Edellä olevan Ylihallituksen ehdotuksen Keisarillinen Senaatti hyväksyi toukokuun 7 p. 1913, ja saman toukokuun 31 p. Ylihallitus lähetti kaupunkien kansakoulujen tarkastajille ja johtokunnille sekä maaseudun piiritarkastajille näinkuuluvan kiertokirjeen: Ylihallituksen kiertokirje asiasta.

»Sittenkuin Keisarillinen Senaatti kuluvaan toukokuun 7 päivänä on hyväksynyt Ylihallituksen alamaisen ehdotuksen sen 50,000 markan suuruisen määrärahan käyttämistävasta, mikä on otettu vuoden 1913 rahäsääntöön kesävirikistykseen toimittamiseksi varsinkin kesäsiirtoloissa varattomille, etupäässä sairaille ja heikoille kansakoululapsille, saa Ylihallitus Teille tiedoksi ja asianomaisten tietoon saatettavaksi ilmoittaa:

I) että kunnalle maksetaan 50 prosentin suuruinen valtioapu kaikista kuluista, jotka puheenaolevan kesävirikistykseen toimittaminen aiheuttaa;

II) että tämä avustus suoritetaan mikäli 50,000 markan määräraha riittää, sittenkuin Ylihallitukselle asianomaisen tarkastajan kautta on saapunut kuitatut laskut kuluista ynnä kertomus, jossa on tehtävä selkoa 1) monelleko kansakoulunoppilaalle on maksutonta kesävirikistystä toimitettu a) kesäsiirtoloissa, b) n. k. puolisiirtoloissa, c) sijoittamalla kansakoulunoppilaita yksityisiin perheisiin maalla tarkoituksenmukaisesti hoidettaviksi; 2) onko lääkärintarkastusta käytetty oppilaita kesävirikistykseen määrättäessä; 3) kauanko oppilaat kesävirikistystä ovat saaneet; 4) onko kesäsiirtoloita ja puolisiirtoloita johtanut kansakoulunopettaja tai -opettajatar taikka joku muu pedagogisesti sivistynyt henkilö; 5) minkälaisia töitä ja toimia oppilailla kesäsiirtoloissa on ollut; ja 6) mitä kokemuksia kesävirikistykseen toimittamisesta on saatu; sekä

III) että asianomaisen tarkastajan on ennen kuluvaan heinäkuun 1 päivää Ylihallitukselle ilmoitettava, missä ja minkäläisistä kesävirikistyksestä (kesäsiirtoloissa, puolisiirtoloissa vaiko yksityisissä perheissä) varattomille kansakoulunoppilaille on toimeenpantu.

Eduskunnan alamainen anomus 16 päivästä marraskuuta 1909, koskeva määrärahan myöntämistä kesävirikistykseen toimittamiseksi varattomille kansakoululapsille, oheenliitetään asian valaisemiseksi.»

Taulukko
kesävir-
kistys-
avustuk-
sista v. 1913.

Lähemmät tiedot eräitten kaupunkien kesällä 1913 toimittamasta kesävir-
kistyksestä on yhdistetty seuraavaan taulukkoon.

Kaupunki.	Monelleko oppi- laalle kesävir- kistystä toimitettu			Moniko oppilas ollut kesäsiirtolassa tai puolisiirtolassa			Kesäsiirtolain ja puoliirto- lain johtajat.		Määräkasta kaupungit kantoivat seuraavat määrät.
	kesäsiirto- loissa.	puolisiirto- loissa.	Yksityisissä perheissä.	vähintään 8 viikkoa.	6, mutta ei 8 viikkoa.	4 mutta ei 6 viikkoa.	Kansakoulun- opettaja.	Muita.	
Helsinki	558	498	196	543	513	—	19	2	17 344
Porvoo	82	—	12	—	79	3	2	1	1 565
Turku	308	—	—	—	308	—	5	1	5 226
Pori	88	—	—	—	—	88	2	—	4 364
Tampere	251	—	—	—	—	251	2	1	2 369
Viipuri	—	—	175	—	—	—	—	—	1 256
Lappeenranta	26	—	—	—	26	—	1	—	491
Kotka	168	—	—	—	—	168	12	—	4 900
Kuopio	146	—	—	10	19	117	1	2	1 989
Nikolainkaupunki	150	—	—	—	150	—	1	5	6 782
Pietarsaari	25	—	—	—	25	—	1	—	1 322
Kokkola	42	—	—	—	—	42	—	1	—
Oulu	48	—	—	—	48	—	2	—	3 392
Yhteensä	1 892	498	383	553	1 168	669	48	13	50 000

Kesävir-
kistystä pääsi siis nauttimaan 2,773 oppilasta, joista 2,390
joko kesä-
tahi puolisiirtoloissa. Siirtolainjohtajia oli yhteensä 61.
Kustannukset ovat kaupungit merkinneet yhteensä 107,545 markaksi.

Vuodeksi 1914 Eduskunta niinkään myönsi kyseessä olevaan
tarkoitukseen 50,000 ja vuodeksi 1915 75,000 markan rajattoman
siirtomäärärahan, joita ei kuitenkaan armossa vahvistettu.

Vapaaliput
valtion rau-
tateilla.

Ylihallituksen esityksestä Keisarillinen Senaatti lokakuun 22 p.
1913 näki hyväksi suostua siihen, että asianomaisen kansakouluntar-
kastajan tekemästä tilauksesta annettiin tarvittavat vapaaliput Suo-
men Valtionrautateilla kansakoulun oppilasten siirtolamatkoihin ja
yksityisiin perheisiin sijoittamiseksi kesävir-
kistystä varten, jonka
Ylihallitus kirjeellä lokakuun 31 p. 1913 ilmoitti kaikille maaseudun
ja kaupunkien kansakouluntarkastajille tiedoksi ja asianomaisten tie-
toon saatettavaksi.

Helmikuun 26 p. 1914 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen
antamaan alamaisen lausuntonsa Rautatiehallituksen helmikuun 12

päivä tekemästä anomuksesta, että Keisarillisen Senaatin päätös lokakuun 22 päivältä 1913 siten selitettäisiin, että vapaapilettejä kesävirkestystä varten annettaisiin ainoastaan kaupungissa olevien kansakoulujen vähävaraisille, sairaille ja heikoille oppilaille. Tämän johdosta ja koska Eduskunnan alamaisessa anomuksessa nimenomaan mainittiin, että valtioapua oli myönnettävä myöskin sellaisille maalaiskansakouluille, joiden piirissä, esimerkiksi tehdaspaikoissa ja esikaupungeissa, taajaväkinen asutus tekee toivottavaksi erityisten kesävirkestyspaikkain hankkimiseen lapsille, Ylihallitus lausunnossaan alamaisesti esitti, että Keisarillisen Senaatin, Kulkulaitostoimituskunnan kirjelmässä 22 päivältä lokakuuta 1913, myöntämä oikeus vapaiden matkojen saamiseen rautatiellä säilytettäisiin kesävirkestyksen hankkimiseksi paitsi kaupungeissa olevien kansakoulujen vähävaraisille, sairaille ja heikoille oppilaille, myös maalla sijaitsevien taajaväkinen asutuskeskustain kansakoulujen oppilaille.

Asiata esiteltäessä kesäkuun 16 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi määrätä, että Keisarillisen Senaatin lokakuun 22 p. 1913 myöntämä etu oli suotava sekä kaupunkien että, Rautatiehallituksen harkinnan mukaan joka eri tapauksessa, myöskin maalla sijaitsevien taajaväkinen asutuskeskustain kansakoulujen varattomille, etupäässä sairaille ja heikoille oppilaille.

4. Hallinnollisia määräyksiä ja tiedusteluita.

Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiain toimituskunnalta sai Ylihallitus vastaanottaa lokakuun 16 p:ltä 1912 kirjeen N:o 1334, joka kuului:

H. M. Keisarin muotokuva kouluhin.

»Sittenkuin Suomen Kenraalikuvernöörin Kanslia on kirjeessä viime syyskuun 25 päivältä, Hänen Ylhäisyytensä Kenraalikuvernöörin käskystä, pyytänyt toimenpiteitä siihen suuntaan, että kaikkien Ylihallituksen alaisten koulujen huoneustoihin, myöskin yksityisten koulujen ja erittäinkin niiden, jotka nauttivat valtioapua, hankittaisiin Hänen Majesteettinsa Keisarin muotokuva, on Keisarillinen Senaatti, tänään tapahtuneessa esittelyssä, nähnyt hyväksi määrätä, että Hänen Majesteettinsa Keisarin muotokuva on hankittava kaikkiin niihin Ylihallituksen tarkastuksen alaisiin kouluhin, joissa sitä ehkä vielä ei ole, sekä käskä Ylihallitusta ryhtymään tässä suhteessa tarpeellisiin toimenpiteisiin.»

Tämän johdosta Ylihallitus marraskuun 8 p. 1912 lähetti seminaarien ja aistiviälliskoulujen, kansanopistojen ja kansakoulujen johtajille ja johtajattarille seuraavan kiertokirjeen:

»Sittenkuin Keisarillinen Senaatti, Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeen mukaan 16 p:ltä viime lokakuuta, on määrännyt, että Hänen Majesteettinsa Keisarin muotokuva on hankittava kaikkiin niihin Ylihallituksen tarkastuksen alaisiin kouluihin, joissa sitä ehkä vielä ei ole, saa Ylihallitus käskää Teitä pitämään huolta siitä, että, ellei niin jo ole tapahtunut, mainittu kuva oppilaitokseenne hankitaan ja kehyksiin pantuna ripustetaan juhlasaliin tai vastaavaan huoneeseen, sekä samalla ilmoittaa, että sopiva muotokuva kehyksineen on saatavana Tilgmanin Kirja- ja Kivipainosta Helsingissä.»

Romanowin
hallitsija-
suvun 300-
vuotisjuhla.

Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiain Toimituskunnasta saapuneen, 1913 26:na helmikuuta päivätyn kirjelmän mukaisesti Ylihallitus käski kiertokirjeessä helmikuun 28 päivältä 1913,

että Romanowin hallitsijasuvun 300-vuotisjuhlan johdosta oli maaliskuun 6, 7 ja 8 päivänä maan kaikkien oppilaitosten oppilaille annettava lupa koulusta;

että 5 päivänä maaliskuuta heti aamutuntien jälkeen oli kouluissa järjestettävä oppilaita varten luentoja, esitelmiä sekä niiden johdosta ehkä toimeenpantava keskusteluja historiallista laatua olevista aineista, jotka koskevat Romanow'in suvun hallitus-aikana sattuneita tapah-
tumuksia, minkä jälkeen oppilaille annetaan lupa lopuksi päivää; ja

että valtion virastojen ja koulujen rakennukset olivat maaliskuun 6 päivänä aamusta alkaen koristettavat lipuilla ja illalla oli niissä järjestettävä juhla-valaistus.

Liputtami-
nen.

Kenraalikuvernöörin kanslian kirjeen johdosta maaliskuun 24 päivältä 1911 Ylihallitus kirjeellä huhtikuun 11 p. tahtoi kiinnittää seminaarien, aistiviialliskoulujen ja kansanopistojen johtajain huomiota siihen, että joulukuun 21 päivänä 1896 annetun Keisarillisen Majesteetin armollisen julistuksen mukaan, jolla määrätään millaista lippua Suomen Suuriruhtinaanmaassa on asianmukaisissa tilaisuuksissa käytettävä, niinkuin tämä julistus Keisarillisen Suomen Senaatin lokakuun 15 päivänä 1909 tekemän päätöksen mukaan on ymmärrettävä, keisarillisina juhlapäivinä ja muissa tilaisuuksissa, jolloin liputetaan, ainoastaan Venäjän valtakunnan valko-sini-punaista kansallislippua saa käyttää.

Keisarillis-
ten juhla-
päivien
vietto.

Keisarillisten juhlapäiväin viettämisestä lähetti Ylihallitus mar-
raskuun 25 p. 1913 kaupunkien kansakoulunjohtokunnille seuraavan
kirjeen:

»Sattuneesta syystä saa Ylihallitus kehoittaa Teitä ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että kaikki kouluhuoneustot sellaisina keisarillisina juhlapäivinä, jolloin kouluilla on lupa, ovat illalla juhlaavalaistut.»

Saman kuun 28 p. Ylihallitus lähetti kaikille seminaarien ja aisti-
vialliskoulujen johtajille kirjeen, joka kuului:

»Sattuneesta syystä saa Ylihallitus kehoittaa Teitä ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että vastedes kaikki huoneustot Teidän lähimmän valvontanne alaisessa oppilaitoksessa sellaisina keisarillisina juhlapäivinä, jolloin kouluilla pitää olla lupa, ovat illalla juhlaavalaistut.»

Suomen Suuriruhtinaanmaan Asetuskokoelmassa julaistiin Keisarillisen Suomen Senaatin päätös huhtikuun 6 p:ltä 1914 liputtamisesta ja ilotulituksen järjestämisestä Keisarillisina juhlapäivinä. Se oli näin kuuluva:

»Keisarilliselle Suomen Senaatille Armossa annetun vallan nojalla on Keisarillinen Senaatti nähnyt hyväksi, Keisarillisten juhlapäivien viettämisestä voimassa olevain säännösten täydentämiseksi, määrätä että valtiolaitosten huoneistot sekä rakennukset, joihin on sijoitettu valtioapua nauttivia laitoksia, jos rakennukset ovat niiden omia tahi kokonaan niiden hallussa, ovat koristettavat kadun puolelta valkean-sinisen-punasilla Venäjän kansallislipuilla, sekä kaupungeissa ja kauppaloissa sitä paitsi iltasin valaistavat juhlatulilla seuraavina Keisarillisina juhlapäivinä:

1) 6 p:nä toukokuuta (23 p:nä huhtikuuta) — Hänen Majesteettinsa Keisarinna Aleksandra Feodorovnan nimipäivänä.

2) 19 (6) p:nä toukokuuta — Hänen Majesteettinsa Keisarin syntymäpäivänä.

3) 27 (14) p:nä toukokuuta — Heidän Majesteettiensa Keisarin ja Keisarinnan kruunauspäivänä.

4) 7 p:nä kesäkuuta (25 p:nä toukokuuta) — Hänen Majesteettinsa Keisarinna Aleksandra Feodorovnan syntymäpäivänä.

5) 4 p:nä elokuuta (22 p:nä heinäkuuta) — Hänen Majesteettinsa Keisarinna Maria Feodorovnan nimipäivänä.

6) 12 p:nä elokuuta (30 p:nä heinäkuuta) — Hänen Keisarillisen Korkeutensa Perintöruhtinas Cesarevitsh ja Suuriruhtinas Aleksei Nikolajevitchin syntymäpäivänä.

7) 18 (5) p:nä lokakuuta — Hänen Keisarillisen Korkeutensa Perintöruhtinas Cesarevitsh ja Suuriruhtinas Aleksei Nikolajevitchin nimipäivänä.

8) 3 p:nä marraskuuta (21 p:nä lokakuuta) — Hänen Majesteettinsa Keisarin valtaistuimelle nousemisen päivänä.

9) 27 (14) p:nä marraskuuta — Hänen Majesteettinsa Keisarinna Maria Feodorovnan syntymäpäivänä.

10) 19 (6) p:nä joulukuuta — Hänen Majesteettinsa Keisarin nimipäivänä.»

Valtiolliset
mielenoso-
tukset ja
kiihotus.

Osanotosta valtiollisiin mielenosotuksiin ja valtiolliseen kiihotukseen lähetti Ylihallitus kaikille kansakouluntarkastajille sekä maalla että kaupungeissa joulukuun 21 p. 1912 näin kuuluvan kirjeen:

»Kun kansakoululaitoksen rauhalliselle toiminnalle on välttämätöntä, että niin opettajat kuin oppilaatkin pysyvät erillään kaikista mielenosotuksista ja yleensä kaikesta toiminnasta, jonka voidaan katsoa sisältävän valtiollista kiihotusta, on Ylihallitus esiintyneestä syystä harkinnut tarpeelliseksi käskää Teitä alaisillenne opettajille huomauttamaan, että heidän tulee mainitussa suhteessa tarkoin valvoa oppilastensa käytöstä kuin myöskin itse niin menetellä, ett'eivät anna aihetta muistutuksiin.»

Kiertokirjeessä huhtikuun 14 p:ltä 1914 seminaarien ja aistivialiskoulujen johtajille, kaikille kansakouluntarkastajille sekä maalla että kaupungissa ja kansanopistojen johtajille Ylihallitus lähetti noudatettavaksi jäljennöksen Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeestä N:o 272 helmikuun 18 p:ltä 1914, joka kuului:

»Esiintulleesta syystä on Keisarillinen Senaatti tänään tapahtuneessa esittelyssä nähnyt hyväksi käskää Ylihallitusta uudelleen muistuttamaan alaiensa oppilaitosten johtajia ja opettajia välttämättömyydestä sekä itse olla ottamatta osaa valtiollisiin mielenosotuksiin ja valtiolliseen kiihotukseen että tarkoin valvoa, että koulujen oppilaat pysyvät niistä erillään, ja milloin aihetta on, ryhtyä varokeinoin oppilaiden osanoton ehkäisemiseksi, kiinnittämällä erikoista huomiota siihen, että oppilaita varotetaan ottamasta osaa kansankokouksiin ja väentungoksiin, minkä ohessa Keisarillinen Senaatti on käskennyt kaikkien läänien Kuvernööriä, avustaaksensa oppilaitosten johtajia heidän edellämaitussa huolenpidossansa, antamaan alaisillensa poliisiviranomaisille määräyksen, että heidän tulee mainituille johtajille ajoissa antaa tieto sellaisista poliisiviranomaisten tiedossa olevista tai odotettavista yleisistä kokouksista tai muista tilaisuuksista, joista on syytä pysyttää erillään koulujen oppilaita koulujen suojaamiseksi mahdollisilta selkkauksilta; minkä Kirkollisasiaintoimituskunta, Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaisesti, saa Ylihallituksen tiedoksi ja noudatettavaksi täten ilmoittaa.»

Huoneusto-
jen luovut-
taminen
eräisiin esi-
telmätilai-
suuksiin.

Kirkollisasiaintoimituskunta pyysi kirjelmässään heinäkuun 19 päivästä 1912 Hänen Ylhäisyytensä Kenraalikuvernöörin käskystä Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, ettei oppilaitosten huoneustoja maksusta tai maksutta annettaisi sanomalehdentoimittaja Kristianssonin esitelmätilaisuuksissa käytettäväksi, koska mainittu Kristiansson eri osissa maata pitämässään julkisissa esitelmissä oli loukannut uskonnon pyhyyttä.

Tämän johdosta kehoitti Ylihallitus kierto kirjjeessä heinäkuun 31 päivästä 1912 kaikkia seminaarien ja aistivialiskoulujen johtajia sekä

kaupunki- ja maalaiskoulujen tarkastajia pitämään huolta siitä, että Hänen Ylhäisyytensä Kenraalikuvernöörin edelläkerrottua vaatimusta seminaarien, aistivalliskoulujen, kansanopistojen ja kansakoulujen huoneustoihin nähden tarkoin noudatettiin.

Kirkollisasiuntoimituskunnan kirjelmän johdosta elokuun 30 päivältä 1912, joka koski syyskuun 8 päivälle sattuvan Borodinon taistelun 100-vuotisjuhlan viettämistä maamme kouluissa lähetti Ylihallitus jäljennöksen mainitusta kirjelmästä kaikille seminaarien sekä aistivalliskoulujen johtajille ja johtajattarille ynnä kansakouluntarkastajille tiedoksi ja noudatettavaksi.

Borodinon
taistelun
muistopäivä.

Kirjelmässä tammikuun 5 päivältä 1911 Hänen Ylhäisyytensä maan Kenraalikuvernööri, huomauttaen että Venäjän historian ja maantiedon opetus Suomen kansakouluissa ei ole järjestetty tyydyttävällä eikä sitä suurta merkitystä vastaavalla tavalla, mikä mainituille oppiaineille oikeudenmukaisesti tulisi muitten aineitten rinnalla sanotuissa oppilaitoksissa, pyysi Keisarillisen Senaatin ottamaan asian harkittavaksensa ja ryhtymään asian vaatimiin toimenpiteisiin kysymyksessä olevan opetuksen järjestämistä varten tarkoituksenmukaisemmaksi.

Venäjän his-
torian ja
maantiedon
opetus.

Lähetepäätöksessä tammikuun 26 päivältä 1911 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen antaa asiasta lausuntonsa. Noudattaakseen tätä käskyä Ylihallitus helmikuun 24 p. 1911 alamaisuudessa esiintoi seuraavaa:

»Suurimpia vaikeuksia nykyänsä kansakoulumme opetustyössä on opetettavan aineksen moninaisuus. Tätä epäkohtaa on kyllä viime vuosikymmenen kuluessa koetettu jonkun verran korjata, mutta samalla on toiselta puolen käynyt yhä voimakkaammaksi se vaatimus, että koulutyön pitää enemmän lähetä elämää ja että siinä mielessä on käytännöllisille aineille annettava enemmän tilaa koulun opetussuunnitelmassa. Eikä viikkotuntien lukumäärää ole kuitenkaan, terveydellisiä ja opetusopillisia syitä silmällä pitäen, katsottu voitavan ylimmilläkään asteilla määrätä 30:tä tai 31:tä korkeammaksi.

Näiden oikeiksi myönnettävien kasvatus-opillisten näkökohtien painostuksesta on n. s. humanististen aineiden ollut pakko väistyä vähän syrjempään kansakoulun opetussuunnitelmassa: uskonnon tuntimäärää on täytynyt jonkun verran vähentää, ja historian — niin paljon opetusainesta kuin siinä edelleenkin on meidän oloissa katsottu pysyttäväksi — on ollut tyytyminen kolmeen viikkotuntiin kahdella ylimmillä vuosiasteella sekä maantiedon kahteen tuntiin ylempään kansakoulun kahdella alemmalla vuosiasteella ja useimmiten yhteen molemmilla ylempillä.

Eikä näiden tuntimäärien lisääminen olisi ensinkään sopusoinnussa sen käsityksen kanssa, minkä alaisena kansakoulun opetussuunnitelma-kysymys viime aikoina on ollut.

Ne seikat, joihin Ylihallitus edellä on viitannut, koskevat kansakouluamme yleensä, mutta esiintyvät erityisesti vaikeuksia tuottavina yksi- ja kaksiopettajaisissa maalaiskansakouluissa eli niinmuodoin suurimmassa osassa maamme kansakouluja sentähden, että oppilaat yleensä tulevat näihin kouluihin puutteellisesti valmistettuina ja opettajan on niissä hoidettava yhtäaika kahta tai vielä useammin neljää vuosiosastoa. Maalaiskansakoulujemme toiminta-edellytykset siis vielä vähemmin kuin kaupunkikoulujen sallisivat historian ja maantiedon oppimäärän lisäämistä.

Jos kuitenkin siihen kieltämättömään merkitykseen katsoen, mikä Venäjän historialla ja Venäjän maantiedolla meidän oloissa on, näille aineille kansakoulumme opetussuunnitelmassa on annettava nykyistä huomattavampi asema, niin Ylihallitus pyytää edellisen lisäksi alamaaisimmin esittää eräitä näkökohtia sen johdosta.

Venäjän historia on ihmiskunnan yleistä historiaa. Aikaisin se jo on liitetty Euroopan muiden sivistyskansojen historiaan ja on tärkeänä tekijänä niiden valtiollisessa toiminnassa. Ainoastaan välittömässä ja aika-kausittain käsitellyssä yhteydessä yleisen historian kanssa, voi Venäjän historian merkitys ihmiskunnan kehitykselle tulla täysin ymmärretyksi. Ylihallituksen mielestä ei sentähden olisi kasvatusopilliselta kannalta suotavaa, että Venäjän historian opetuksessa huomattuja puutteellisuuksia yritettäisiin korjata määräämällä sitä eri aineena oppikirjan mukaan opetettavaksi. Sellainen menettely olisi nim. epäilemättä haitaksi Venäjän historian oikealle käsittämiseksi, samalla kun se tuottaisi mitä suurimpia opetusopillisia vaikeuksia etenkin neli-osastoisen maalaiskansakoulun opetustyön järjestelyssä. Mieluummin sensijaan olisi laajennettava yleisen historian oppikirjoissa Venäjän historiaa käsitteleviä kohtia sekä vastavassa määrässä supistettava kaukaisempien, meille vieraiden kansojen historiaa.

Maantieto taas alkaa meillä, kuten kaikkialla, siitä, mikä on oppilaan havaintopiiriä lähinnä, s. o. kotiseudusta ja kotimaasta. Siitä opetettava aine laajenee ensin Venäjään, sitten Skandinavian maihin sekä muuhun Euroopaan ja ylemmillä vuosiasteilla, joilla ei riitä paljon aikaa maantiedon opetukselle, luetaan vieraat maan-osat ynnä kerrataan kurssi, kotimaan maantietoa jonkun verran laajentamalla. Vaikka Venäjän maantietoa opetettaisiin erityisen oppikirjan mukaan, ei tätä opetuksen yleistä järjestelyä ainakaan alimmilla asteilla voisi muuttaa, rikkomatta kasvatusopin sääntöjä. Ylihallituksen mielestä erityisen oppikirjan käyttäminen puheenaolevassa aineessa ei sentähden tunnu tarpeen vaatimalta, vaan voitaisiin kansakoulun nykyisissä oppikirjoissa Venäjän maantietoa laajentaa vieraiden maiden maantiedon kustannuksella ja ylemmillä asteilla erityisesti kiinnittää huomiota Venäjän maantiedon kertaukseen.»

Asiata lokakuun 6 p. 1911 lopullisesti esiteltäessä Keisarillinen Senaatti näki hyväksi määrätä, että Venäjän historian ja maantiedon

opetuksen saattamiseksi asianmukaiselle kannalle maan kansakouluissa historian ja maantiedon oppimääristä oli poistettava sellainen määrä kaukaisempien, meille vieraiden kansojen historiaa ja maantietoa esittäviä kohtia, että mainittujen oppiaineiden yleistä tuntimäärää lisäämättä Venäjän historia ja maantieto voitiin laajentaa, edellinen noin 15 ja jälkimäinen noin 10 tunnin oppimääriä käsittäviksi, jota paitsi Venäjän maantiedon kertaukseen oli kansakoulun ylemmillä asteilla erikoista huomiota kiinnitettävä; ja Ylihallituksen tuli ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin näiden muutosten toimeenpanemiseksi jos mahdollista jo vasta-alkaneen lukuvuoden kuluessa.

Oheeniittäen jäljennöksen Kirkollisasiaintoimituskunnan edellämainittua asiata koskevasta kirjeestä kaikille kaupunki- ja maalaiskansakoulujen tarkastajille sekä seminaarien johtajille Ylihallitus marraskuun 7 p. 1911 kehoitti heitä toimittamaan ehdotuksensa Ylihallitukselle ennen sen kalenterivuoden loppua.

Kiertokirjeessään huhtikuun 26 päivältä 1912 kaupunki- ja maalaiskansakoulujen tarkastajille, johtokunnille, johtajille ja johtajattarille sekä seminaarien johtajille Ylihallitus määräsi, että seuraavan lukuvuoden opetussuunnitelmia laadittaessa ja vahvistettaessa oli edellämainittu aika varattava Venäjän historian ja maantiedon opetukselle.

Kustannusosakeyhtiö Kirjan tekemän anomuksen johdosta Ylihallitus näki hyväksi marraskuun 19 p. 1912 suostua siihen, että herrojen A. H. Wirkkusen ja P. Toikan kirjoittamaa »Venäjän historian oppikirjaa» saataisiin käyttää opetuksessa maan kansakouluissa. Samalla kun tästä toimenpiteestä ilmoitettiin kirjeessä kaikille kansakouluntarkastajille sekä maalla että kaupungeissa tiedoksi ja huomioonotettavaksi, lähetettiin kaikille kaupunki- ja maalaiskansakoulujen johtokunnille, johtajille ja johtajattarille sekä seminaarien johtajille näin kuuluva kiertokirje:

— Venäjän
historian ja
maantiedon
oppikirjat.

»Kuten Ylihallituksen kiertokirjeessä huhtikuun 26 p:ltä 1912 N:o 218 mainitaan, on Keisarillinen Senaatti 6 p:nä lokakuuta 1911 määrännyt, että Venäjän historialle on kansakouluissa varattava 15 tuntia ja maantiedolle 10 tuntia käsittävä oppimäärä, jota paitsi kansakoulun ylemmillä asteilla on Venäjän maantiedon kertaukseen erityistä huomiota kiinnitettävä.

Ylihallitus on, nojaten 11 p:nä toukokuuta 1866 annetun kansakouluasetuksen 12 §:n 5 kohtaan, nähnyt hyväksi määrätä, että edellämainitussa opetuksessa on oppikirjana käytettävä A. H. Wirkkusen ja P. Toikan kirjoittama »Venäjän Historian oppikirja» sekä Reinhold Roineen julkaisema »Venäjän Maantiede», jotka Ylihallitus on tähän tarkoitukseen hy-

väksynyt ja joista piakkoin tulee ilmestymään myöskin ruotsinkieliset laitokset.

Sen ohessa on kaikkiin kouluihin hankittava erikoinen Venäjän valtakunnan kartta, ellei semmoista koulussa ennestään ole, ja koulujen vuosikertomuksissa vastedes eri otsakkeiden kohdalla tehtävä selkoa puheenalaisissa aineissa suoritetuista oppimääristä.»

Tarkotus-
taan, vastaa-
vampia jope-
tusvälineitä.

Kun maan Kenraalikuvernööri virkamatkallaan oli havainnut, että oppilaitosten Venäjänmaata ja oloja koskevat opetusvälineet osaksi olivat puutteellisia, osaksi sopimattomiakin, käski Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunta lähetteessään elokuun 8 päivältä 1913 Ylihallitusta ryhtymään niihin toimenpiteisiin, joihin Kenraalikuvernöörinkanslian edellisen heinäkuun 25:ntenä päivätty kirje, mikä koski Venäjän maata ja oloja kuvaavia opetusvälineitä kouluissamme, saattoi antaa aihetta ja aikanaan Kirkollisasiaintoimituskunnalle ilmoittamaan toimenpiteistään asiassa. Tämän johdosta Ylihallitus kiertokirjeellä syyskuun 16 päivältä 1913 kaikille seminaarien johtajille ynnä kansakouluntarkastajille kaupungeissa ja maalla käski johtajia ja tarkastajia niin toimimaan, että asianomaisiin oppilaitoksiin hankitaan puheenaolevassa suhteessa tarkotustaan vastaavia opetusvälineitä ja että sopimattomat välineet poistetaan.

Palautettaissa edellämainittua lähetevihkoa Kirkollisasiaintoimituskunnalle ilmoitettiin Ylihallituksen äskenkerrotusta toimenpiteestä, lisäksi mainiten että Ylihallitus oli valvova, että tätä määräystä noudatetaan.

Suomenmaan Kenraalikuvernööri oli tammikuun 15/28 p. 1914 Keisarilliselle Suomen Senaatille lähettänyt kirjeen, joka suomennettuna kuului:

»Käydessäni kesäkuussa 1913 Rauman opettajaseminaarissa minun huomioni kiintyi muun muassa siirrettäviin kuviin, joista oppilaiden on opittava tuntemaan venäläistä elämää. Näitä kuvia painetaan Saksassa, eikä niitä sisällykseltään millään muotoa voida pitää tarkotustaan vastaavina. Niinpä esim. yhdessä näistä kuvista, jonka päällekirjoituksena oli »Venäläinen kaupunki Keisari Nikolai I aikana», oli kuvattu muutamia rakennuksia, vartiopaikallaan nukkuva vahtimies, joku pitkin seinäviertä hiipivä olento ja iso sika kuvan etualalla.

Pitäen tuollaisten kuvien käyttämistä maan oppilaitoksissa aivan sopimattomina, minä annoin Kansliani tehtäväksi pyytää minun nimessäni Keisarillisen Suomen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunnan v. t. Päälikön ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin siinä suhteessa, että mainitunlaatuiset kuvat poistettaisiin Suomen oppilaitoksista ja että paikallisiin kouluihin hankittaisiin mainitussa suhteessa tyydyttävät välineet.

Vastaukseksi ylempänä mainittuun kehotukseen Kirkollisiasiaintoimituskunnan v. t. päällikkö ilmoitti kanslialle kirjelmällään syyskuun 29 p:ltä 1913, että Koulutoimen Ylihallitus oli Toimituskunnan käskystä lähettänyt oppilaitosten johtajille sekä kansakoulujen tarkastajille määräyksen toimiin ryhtymisestä sanottujen puutteellisuuden poistamiseksi ja että se oli samalla sitoutunut pitämään huolta mainitun määräyksen noudattamisesta.

Pitäen kosketeltua kysymystä erittäin tärkeänä ja saadakseni sen vuoksi tietooni, olivatko mainitut opetusvälineet nyttemmin jo vaihdetut uusiin, paremmin tarkotustaan vastaaviin välineihin, ja jos niin oli, niistä nämä välineet oli tilattu ja mihin vanhat välineet olivat joutuneet, minä käskin tiedustamaan asiata Koulutoimen Ylihallituksesta. Mainitun Ylihallituksen päällikön lähettämistä tiedoista on käynyt selville, ettei Ylihallituksessa ole mitään varmoja tietoja siitä, millä kannalla kosketeltu kysymys oikeastaan on.

Tähän nähden ja jotta tämä asia saataisiin mahdollisimman pian järjestetyksi, sillä kun on niin erityisen tärkeä merkitys Venäjän maantieteen ja historian opetuksen oikeaan järjestämiseen nähden, minä pyydän Keisarillista Senaattia velvoittamaan Kirkollisiasiaintoimituskunnan ottamaan huolekseen tämän asian johdon, jotta suomalaisiin kouluihin viipymättä saadaan hankituksi sellaiset opetusvälineet, jotka ovat omiaan antamaan näiden koulujen oppilaille todellisen käsityksen Venäjän suuruudesta.

Toimenpiteistä asiassa pyydän Senaattia mahdollisimman pian minulle ilmoittamaan.»

Kirkollisasiain toimituskunnan helmikuun 19 p:nä päivätyn kirjeen mukaan oli Keisarillinen Senaatti edellämainitun kirjeen itselensä esittelyttänyt sekä sen johdosta käsenyt, että Ylihallituksen tuli viipymättä ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, että Hänen Ylhäisyytensä mainitussa kirjeessä antama määräys Venäjän historian opetuksessa käytettäviin kuvatauluihin nähden tulee tarkoin noudatetuksi.

Yllämainitun Keisarillisesta Senaatista tulleen määräyksen mukaisesti ja viitaten Ylihallituksen kiertokirjeeseen syyskuun 16 päivältä 1913 Ylihallitus kaikille kansakouluntarkastajille kaupungeissa ja maaseudulla sekä seminaarien ja kansanopistojen johtajille mennessä kirjeessä maaliskuun 16 p. 1914 käski heitä niin toimimaan, että heidän valvontansa alla olevista kouluista ja oppilaitoksista viipymättä hävitettiin Grossman & Knebelin Moskovassa kustantamasta kulttuurihistoriallisesta kuvasarjasta (sama painos kuin Wachsmuthin Leipzigissä) seuraavat 10 taulua, jotka olivat katsotut sopimattomiksi käyttää opetusvälineinä kouluissa, nimittäin:

Saksalaisessa esikaupungissa;

Kansanhuvit kesäpuistossa Pietari Suuren aikana;

Perintöruhtinatar Elisabeth;
 Aateliston kokous Katariina II:n aikana;
 Moskova syyskuussa 1812;
 Sotilasten rangaistus-koloniassa;
 Sotamiesten harjoitus Nikolaj I:n aikana;
 Kaupunki Nikolaj I:n hallituksen aikana;
 Tanssiaiset Moskovassa 20-luvulla;
 Moskovalaisessa vierashuoneessa 40-luvulla.

Sitäpaitsi määrättiin, että piiritarkastajien ennen seuraavan huh-
 tikuun loppua ja muiden ennen saman kuun loppua tuli Ylihallituk-
 selle ilmoittaa, että tämä käsky on heidän valvontansa alaisissa kou-
 luissa ja oppilaitoksissa toimeenpantu.

Sen ohessa Ylihallitus, viitaten kiertokirjeeseensä 19 p:ltä mar-
 raskuuta 1912 käski heitä pitämään huolta siitä, että kaikkiin kouluihin
 hankittiin Venäjän valtakunnan kartta sekä sen lisäksi historiallisia
 ja maantieteellisiä kuvia, jonkatähden Ylihallituksen kirjeeseen lii-
 tettiin luettelo sellaisista kuvista ja havaintovälineistä, jotka olivat
 asianomaisesti hyväksytyt tarkoitukseensa.

Asiassa tekemästään päätöksestä Ylihallitus kirjeessä ilmoitti
 Kirkollisasiaintoimituskunnalle tiedoksi.

Tiedustelu
 Venäjän his-
 torian ja
 maantiedon
 opetusta
 koskevien
 toimenpitei-
 den tulok-
 sista.

Kirjeessä helmikuun 19 päivältä 1914 Kirkollisasiaintoimitus-
 kunta käski Ylihallitusta kuluvan lukuvuoden päätyttyä Toimitus-
 kunnalle lähettämään selostuksen siitä, mihin kokemukseen ja tu-
 loksiin ne Venäjän historian ja maantiedon opetusta koskevat toi-
 menpiteet, johon Keisarillinen Senaatti kirjeessä lokakuun 6 päivältä
 1911 oli käsenyt Ylihallituksen ryhtyä, olivat kansakoulussa johta-
 neet.

Helmikuun 24 p. 1914 Ylihallitus kehoitti kansakouluntarkastajia
 kaupungeissa ja maaseudulla ennen toukokuun loppua Ylihallitukselle
 lähettämään mainitun selostuksen.

Täten hankkimiensa tietojen ja saavuttamansa kokemuksen no-
 jalla Ylihallitus kirjeessään Kirkollisasiaintoimituskunnalle syyskuun
 2 p. 1914 mainitsi seuraavaa:

»Keisarillisen Senaatin lokakuun 6 p:nä 1911 antaman käskyn mu-
 kaisesti on lukuvuoden 1912—1913 alusta alkaen Venäjän maantietoa
 opetettu erityisen Ylihallituksen hyväksymän oppikirjan mukaan. Ope-
 tus on maaseudun kansakouluissa yleensä tapahtunut alaosastoilla, kuten
 muutenkin tärkein osa maantiedon opetusta, ja kertailua yläosastoilla
 suoritettaessa on samalla tietovarastoa laajennettu. Mitä kaupunkiin

tulee, niin on kurssi varsinaisesti suoritettu keskiluokilla ja kertaus viimeisellä.

Venäjän historian kurssi on luettu ja kerrattu Ylihallituksen hyväksymää oppikirjaa noudatellen, ja on opetus — kuten historian opetus yleensä — ollut sovitettuna jollekulle ylemmistä luokista.

Mitä näiden aineiden opetuksessa käytettyyn opetusmenettelyyn tulee, niin on siinä noudatettu samoja vaatimuksia kuin muidenkin aineiden opetuksessa: opetuksen havainnollisuuteen ja opetettavien asioiden keskinäiseen yhteyteen on kiinnitetty erikoista huomiota. Niitä opetusvälineitä, joita varsinkin viime vuonna on ilmaantunut, on ostettu paljo sekä kaupunki- että maaseutukouluihin. Ahtaammissa taloudellisissa oloissa elävät koulut eivät kumminkaan ole voineet tässä kohden mennä paljonkaan ylisin, mitä Ylihallitus on aivan välttämättömäksi katsonut. — Opetuksen tulokset ovat kunkin koulun yleisen kehitystason mukaiset ja näyttävät oppilaat käsittäneen ja omistaneen opetuksen aineksen. Keisarillisen Senaatin kirjeen mukaisesti on kaukaisempien, meille vieraiden kansojen historiallisia vaiheita ja niiden asumien maiden maantiedettä ollut supistettava, ja on tämän supistuksen täytynyt olla siksi tuntuva, että esityksen eheyden on väitetty siitä kärsivän.

Joka tapauksessa on Venäjän historian ja maantiedon opetukselle kansakoulun opetussuunnitelmassa tätä nykyä määrätty aika näyttänyt voivan antaa kansakoulujemme oppilaille muihin opetusaineisiin verrattaessa runsaat tiedot.»

Kirjeessään kesäkuun 11 päivältä 1912 Kenraalikuvernöörin Kanslia pyysi Ylihallitukselta yksityiskohtaisia tietoja siitä, mitä etuja voimassaolevien asetusten mukaan oli vakuutettu sellaisille henkilöille, jotka ovat läpikäyneet suomalaisen kansakoulun. Tämän johdosta Ylihallitus kirjeessä kesäkuun 19 p. 1912 ilmoitti seuraavaa:

Tiedustelu kansakoulukurssin suorituksen tuottamista eduista.

»Mitään yleistä säädöstä kansakoulukurssin suorittaneiden oikeuksista ei ole olemassa, mutta tuottaa ylemmän kansakoulun oppimäärä erityisiä huojennuksia asevelvollisuuden suorittamisessa ja on se sitäpaitsi eri asetuksissa säädetty pääsyehdoksi eräisiin oppilaitoksiin. Niinpä 25 päivänä marraskuuta 1885 annetun teollisuuskouluja koskevan Arm. Julistuksen 4 §:ssä mainittu kurssi säädetään sisäänpääsyvaatimuksena näihin kouluihin; 12 päivänä syyskuuta 1900 annetun käsityöläiskouluja koskevan Arm. Julistuksen 10 §:n mukaan vaaditaan se taas ylempään käsityöläiskouluun pääsemistä varten ja 11 päivänä toukokuuta 1866 annetun Arm. kansakouluasetuksen 50 §:ssä, niinkuin se muutettuna kuuluu 11 päivänä helmikuuta 1886 annetussa Arm. Julistuksessa, määrätään, että kansakoulunopettaja- ja opettajatarseminaariin pyrkijöiltä on vaadittava suoritettu kansakoulukurssi.

Rautatiehallitus vaatii pääsyehdona konduktöörivirkoihin m. m. kansakoulukurssin suorituksen, mutta siitä ei ole olemassa muuta kuin mainitun hallituksen päätös.»

Tiedustelu kansakoulu-
jen luku-
suunnitel-
mista ja oh-
jelmista.

Kenraalikuvernöörin Kanslia pyysi kirjeessään marraskuun 5/18 päivästä 1913 Ylihallitukselta niitä lukusuunnitelmia ja ohjelmia, joita seurataan paikalliskielisissä kansakouluissa.

Tämän johdosta Ylihallitus marraskuun 25 p:nä 1913 kirjeessä Kenraalikuvernöörin Kanslialle ilmoitti, että voimassa olevan kansakouluasetuksen mukaan kunkin kansakoulun johtaja tai johtajatar laatii kouluansa varten ennen lukuvuoden alkua ehdotuksen lukusuunnitelmaksi ja tuntijaoksi Ylihallituksen vahvistaman kaavakkeen mukaan, josta kappale liitettiin puheena olevaan Ylihallituksen kirjeeseen, minkä ehdotuksen sitten asianomainen kansakoulun johtokunta ja tarkastaja tarkastavat ja vahvistavat. Tästä johtuu, että eri koulujen lukusuunnitelmat jonkun verran vaihtelevat, mutta vaihtelu ei voi olla suuri, koska asetuksessa ovat aineet määrätyt samoin kuin työaikakin. Jotenkin yleisesti käytännössä on oppi- ja lukukirjakomitean suunnittelemat kurssit lokakuun 25 p:ltä 1898 kansakoulun varsinaisissa luku- ja oppi-aineissa, mitkä suunnitelmat näkyvät komitean mietinnöstä, jota kappale oheenliitettiin. Piirustuksessa seurataan yleisesti piirustuskomitean suunnitelmia syyskuun 9 p:ltä 1907, jonka komitean mietintö myöskin oheen liitettiin. Niinkään liitettiin oheen käsityökomitean 23:na kesäkuuta 1912 päivätty mietintö, josta nähdään, mitenkä käsityöopetus on uudestaan suunniteltu.

Venäjän maantieteeseen ja historiaan nähden noudatetaan niitä määräyksiä, joita oli annettu Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeessä 6 p:ltä lokakuuta 1911.

Nykyään valmistaa eräs Keisarillisen Senaatin suostumuksella Ylihallituksen asettama komitea professori Mikael Soinisen johdolla uusia ehdotuksia opetussuunnitelmiksi kansakouluja ja sen jatkoopetusta varten.

Uudistettu
tiedustelu.

Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunta käski lähetepäätöksellä helmikuun 28 p. 1914, Kenraalikuvernöörin Kanslian asiassa esittämän pyynnön johdosta, Ylihallituksen sanotulle toimituskunnalle lähettämään Suomen ylempien kansakoulujen lukusuunnitelman ja lukujärjestyksen. Palauttaen lähetteen Ylihallitus kirjeessä touku-kuun 8 p. 1914 viittasi oheenliitettyyn jäljennökseen siitä selostuksesta, jonka Ylihallitus samassa asiassa oli edellisen vuoden marraskuun 25 p. antanut, sekä lisäksi toimitti niinhyvin näytteet siitä, millaisiksi ne »työ- ja opetusjärjestyksen sekä oppikurssien ja oppikirjain ehdotukset», jotka kansakoulujen johtajain kansakouluasetuksen 12 §:n

5 kohdan ja 16 §:n 4 kohdan mukaan oli vuosittain ennen lukuvuoden alkua laadittava sekä asianomaisten johtokuntien ja tarkastajain tutkittaviksi ja vahvistettaviksi jätettävä, 1-opettajaisissa maalaiskansakouluissa kahdelta vierekkäiseltä lukuvuodelta muodostuvat, kuin myöskin näytteen 6-luokkaisen kaupunkikansakoulun oppiennätyksistä sekä molempien koulumuotojen lukujärjestyksistä.

5. Kansakoulu-asetuksen muutosehdotuksia ja muutoksia.

Alamaisessa kertomuksessa Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910 mainitaan, että Ylihallitus oli alamaisessa alistuksessaan huhtikuun 3 päivältä 1906 esittänyt asetettavaksi komitean voimassa olevan kansakoulu-asetuksen ja siihen kuuluvien säännösten kodifioimista varten.

Ehdotus kodifioimiskomitean asettamisesta ei aiheuttanut toimenpiteitä.

Asiata esiteltäessä joulukuun 21 p. 1914 Keisarillinen Senaatti katsoi, ettei asia sillä kertaa antanut aiheita toimenpiteisiin.

Oulun kansakoulupiirin opettajiston puolesta jätettiin Ylihallitukselle tammikuussa v. 1910 3 kirjelmää, joissa pyydettiin Ylihallituksen toimenpidettä erinäisten kansakouluasetuksen pykäläin muuttamiseksi. Siihen nähden, että Ylihallitus jo aikaisemmin oli tehnyt alamaisen sityksen komitean asettamisesta kansakouluasetuksen uusimista varten, ei Ylihallitus katsonut sillä kertaa tarkoituksenmukaiseksi ryhtyä kirjelmän johdosta mihinkään toimenpiteisiin, vaan kehoitti tarkastajan kautta asianomaisia uusimaan esityksensä tarkastajalle niinpian kuin edellämainittu komitea tulee asetetuksi.

Oulun piirin opettajiston pyyntö erinäisten kansakouluasetuksen §§:in muuttamisesta.

Lähetepäätöksessään kesäkuun 20 päivältä 1913 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen antaa lausuntonsa Hänen Ylhäisyytensä Suomen Kenraalikuvernöörin saman kesäkuun 6:ntenä päivätystä kirjelmästä, joka tarkoitti maaliskuun 7 p:nä 1893 annetun Arm. Julistuksen tarkastamista ja muuttamista siihen suuntaan, että Keisarilliselle Senaatille myönnettäisiin oikeus:

H. Ylh. Kenraalikuvernöörin ehdotus kansakoulujen opetusohjelmien muuttamiseksi.

»1) tehdä maan kansakoulujen opetusohjelmaan ne muutokset, jotka se katsoo tarpeellisiksi, ja

2) erikoisesti saattaa venäjänkieli niiden Suomen kansakoulujen opetusohjelmaan, missä tämä toimenpide vastaa paikkakunnan olosuhteita.»

Ylihallituksen lausunto asiasta.

Tämän johdosta Ylihallitus tammikuun 13 p. 1914 alamaisesti esitti seuraavaa:

»Kuten Keisarillinen Senaatti helmikuun 5:ntenä 1913 antamassaan lausunnossa oli viitannut, ei venäjänkieli toukokuun 11 p:nä 1866 annetun Arm. Asetuksen 121 §:n mukaan, sellaisena kuin se kuuluu maaliskuun 7 p:nä 1883 annetussa Arm. Julistuksessa, ole niitä aineita, joita on opetettava kansakouluissa, eikä voikaan tulla opetusaineeksi niissä muulla tavoin kuin asianomaisen kunnan tai koulupiirin suostumuksella. Se paikallisen itsehallinnon periaate, mikä esiintyy vastamainitussa kansakouluasetuksemme kohdassa, on luonteenomainen koko meidän kansakoululainsäädännöllemme. Yhtenä tärkeimmistä julkisen hallinnon osista, mitkä valtio on jättänyt kunnalliselle yhdyskunnalle itsenäisesti hoidettavaksi valtion lain rajoissa ja valtion valvonnan alaisena, ja samalla ensimmäisenä niistä asioista, joista sellaisen yhdyskunnan kokouksessa (kuntakokouksessa) on neuvoteltava ja päätettävä, mainitsee Valtiosäätyjen hyväksymä ja Armollisesti vahvistettu, helmikuun 6 p:nä 1865 annettu maalaiskuntain kunnallisasetus 6 §:ssä kansanopetuksen. Samoin on laita myöskin uudessa kesäkuun 15 p:nä 1898 julkaistussa samaa asiaa koskevassa Arm. Asetuksessa. Tunnettua on niinkään, että tärkeimpinä niistä asioista, mitkä joulukuun 8 p:nä 1873 julkaistu kaupunkien kunnallisasetus siirsi seurakunnan käsistä maallisen kunnan huostaan ja siis kaupungin asukkaiden muodostaman yhdyskunnan hoidettavaksi, oli kansanopetus. Mitä toukokuun 11 p:nä 1866 annetun kansakouluasetuksemme luonteeseen tulee, niin ovat tässä suhteessa kuvaavimpia mainitun asetuksen kansakoulujohtokuntaa koskevat §§ 16 ja 126, opettajain vaalia ja ottamista koskevat §§ 129 ja 131, kaupunkikoulujen järjestelyä koskeva § 112 sekä edellä jo mainittu opetusaineita koskeva 121 §, ja samaa asiaa koskeva 107 §. Kaikkia näitä asetusten kohtia huomioonottaen on ilmeistä, että esilläoleva ehdotus sisältää poikkeamista siitä paikallisen itsehallinnon periaatteesta, joka on kansakoululainsäädännössämme läpikäypä.

Tämän ohessa Ylihallitus alamaistemasti kiinnittää Keisarillisen Majesteetin huomiota siihen, että Suomen kansakoulu, Uno Cygnæuksen järjestämänä, suorittaakseen sitä yleisinhimillistä kasvatustehtävää, joka alun pitäen on sen ohjelmana ollut, ei voi vakinaisten aineidensa joukkoon saada mahtumaan uutta, vaativaa ainetta, ilman että suunnitelma, jonka se perustajaltaan on saanut, tulee rikotuksi. Ainoastaan ylimääräiseksi tehtäväksi ulkopuolelle varsinaisen lukujärjestyksen on mahdollista sen työohjelmaan jotakin uutta ainetta sovittaa, ja voimassa oleva kansakouluasetus antaaakin koulun omistajalle tähän täyden oikeuden. Samoin on olemassa mahdollisuus sovittaa venäjänkieli oppiaineeksi kansakoulun jatko-opetukseen siinä tapauksessa, että koulun omistaja sitä haluaa ja opettajavoimia on saatavissa. Tällä tapaa onkin jo vapaaehtoisuuden tietä paikoittain järjestetty venäjänkielen opetusta siellä, missä väestö on sitä lapsilleen halunnut, ja sama tie on edelleen avoinna.

Pakollisten määräysten antamista puheenaolevassa asiassa Ylihallitus sitä enemmän epäilee tarkoituksenmukaiseksi, kun lasten käyttäminen kansakoulussa on meillä kokonaan vapaaehtoinen, joten vanhempia vastoin heidän tahtoaan ei voi siihen pakottaa. Näin ollen Ylihallitus syvimässä alamaisuudessa alistaa Keisarillisen Majesteetin armolliseen harkintaan, onko syytä esilläolevassa asiassa ryhtyä asetuksen muutokseen.»

Ruumiillisen rangaistuksen poistamisesta kouluista teki Eduskunnan alote ruumiillisen rangaistuksen poistamiseksi kouluista.
kunta v. 1912:n valtiopäivillä näin kuuluvan alamaisen anomuksen:

»Ruumiillisen rangaistuksen käyttäminen kansakoulussa nojautuu voimassa olevan 1866 vuoden kansakouluasetuksen 96 ja 141 §:ään, jotka myöntävät seminaarin mallikoulun ja ylemmän kansakoulun johtajalle oikeuden käyttää ruumiillista rangaistusta. Mutta viime aikoina on yhä voimakkaammaksi käyvä mielipide noussut vaatimaan puheena olevan rangaistuksen poistamista. Niinpä useiden kaupunkien, kuten Helsingin, Oulun ja Lahden kansakouluissa ruumiillinen rangaistus on niiden ohjesäännöissä joko kokonaan kielletty tai vain tarkastajan luvalla sallittu.

Vaatimus ruumiillisen rangaistuksen poistamisesta kouluista onkin Eduskunnan mielestä täysin oikeutettu, koska koulukasvatus on jo nykyään ehtinyt sille kehitysasteelle, että sen olisi tultava toimeen ilman tätä rangaistuskeinoa, jonka kasvattava arvo on sangen epäilyttävä. Sitä paitsi on huomattava, että ruumiillisen rangaistuksen luvallisuus helposti johtaa varsinkin äkkipikaiset ja kiivaat opettajat sitä väärinkäyttämään. Tästä voi joskus koitua arveluttavia seurauksia oppilaan terveydelle, ja usein pyrkii myös ruumiillisen kurituksen antaminen muuttumaan tavaksi, jolloin oppilaat saattavat vähäpätöisistäkin erehdyksistä joutua sen alaisiksi. Tällainen liiallisuuksiin eksynyt menettely on opettajalle itselleen vahingoksi, koska hänen arvokkuutensa sen kautta lasten silmissä alenee, rangaistus kadottaa vaikutuksensa, ja koko kurinpito höltyy, niinkuin kokemus on usein osottanut, puhumattakaan opetuksen kärsimistä haitoista. Lasten vanhemmissa taas, joista ei suinkaan yleensä liene mieluista jättää lapsiaan vieraan henkilön kuritettavaksi, herää monasti niin suuri vastenmielisyys ja epäluottamus sellaista kasvattajaa kohtaan, että he ottavat lapsensa kokonaan pois koulusta.

Puheena olevan rangaistuksen poistaminen tehnee välttämättömäksi, että kansakoulun ja seminaarien mallikoulun rangaistussäännökset tulevat tarkistetuiksi ja uudestaan muodostelluiksi. Eduskunta ei kuitenkaan ole tahtonut siitä mitään ehdotusta laatia, vaan on tämä tehtävä puhtaasti kasvatusopillisen luonteensa vuoksi jätettävä kouluviranomaisille.

Mitä oppikouluun tulee, ovat sitä koskevassa lainsäädännössä sallitut rangaistukset ajan kuluessa lieventyneet. Vuoden 1856 kymnaasi- ja koulujärjestysken mukaan oli oppikouluissa ruumiillinen rangaistus vielä luvallinen, mutta 1872 vuoden koulujärjestys korvasi sen niin sanotulla jälki-istuntarangaistuksella, sallien ruumiillista rangaistusta ainoastaan asetuksen 40 §:ssä mainitussa tapauksessa. Nykyään tämän pykälän sään-

nöksellä tuskin on merkitystä, ja sentähden ei Eduskunnan mielestä ole syytä enää säilyttää ruumiillista rangaistusta oppikoulussa sallittujen kurinpitokeinojen joukossa, vaan voidaan se varsin hyvin kokonaan kielittää. Sama kiello olisi säädettävä myös niitä yksityiskouluja koskevaksi, jotka nauttivat valtion kannatusta.

Eduskunnan mielestä olisi ruumiillisen rangaistuksen poistamista oppi- ja kansakoulusta koskeva määräys myöskin otettava niihin koululaitoksen perusteita koskeviin asetusehdotuksiin, joita Eduskunta 1907 vuoden valtiopäivillä on anonut armollisina esityksinä Eduskunnalle annettaviksi.

Edellä esitetyn nojalla Eduskunta saa Teidän Keisarilliselta Majesteetitiltanne alamaisimmasti anoa:

että ruumiillisen rangaistuksen käyttäminen valtion voimassa pitämässä ja kannattamissa kouluissa kokonaan kiellettäisiin.»

Ylihallituksen lausunto asiasta.

Tästä anomuksesta Keisarillinen Senaatti syyskuun 11 p. 1912 käski Ylihallituksen antamaan alamaisen lausuntonsa. Noudattaen tätä käskyä Ylihallitus, mikäli kysymys koski maan kansakoululaitosta, tammikuun 3 p. 1913 esiintoi seuraavaa:

»Toukokuun 11 p. 1866 annetun kansakoulu-asetuksen 96 §:ssä luetellaan »ruumiillinen kuritus» seminaarin mallikoulussa käytettävien rangaistuskeinojen joukossa; seuraavan, 97 §:n mukaan kuuluu rangaistuksen käyttäminen koulun johtajalle, ja äskenmainittuna päivänä Armassa vahvistetun seminaarin ohjesäännön 24 §:ssä säädetään tarkemmin ruumiillinen kuritus toimitettavaksi »opettajan ja oppilaiden läsnäollessa, korkeintaan kuudella vitsanlyönnillä kämmenelle». Varsinaisiin kansakouluihin nähden taas myönnetään voimassa olevan kansakoulu-asetuksen 141 §:ssä ylhäisemmän kansakoulun johtajalle oikeus käyttää useimpia 96 §:ssä mainittuja rangaistuksia, myöskin ruumiillista kuritusta, sekä määrätään kuuluvaksi »muutenkin tämmöiselle koululle mitä koulunkäynnistä, järjestyksestä ja kurinpidosta on seminaarin mallikoululle säädetty».

Nämä rangaistuspykälät ovat, varsinkin mikäli ne koskevat ruumiillista kuritusta, antaneet usein kansakoulupiireissä aihetta ajatusten vaihtoon. Jo ensimmäisessä yleisessä kansakoulukokouksessa Jyväskylässä v. 1869, jossa kosketeltiin erinäisten kurinpitokeinojen tarkoituksenmukaisuutta ja lausuttiin eriäviä mielipiteitä ruumiillisen kurituksen käyttämisestä kansakoulussa, enemmistö yhtyi puheenjohtajan Uno Cygnæus'en muodostamaan loppulauselmaan, johon sisältyi ruumiinrangaistuksen hylkääminenkin. Kymmenennessä yleisessä kansakoulukokouksessa Sortavalassa v. 1896 esitettiin asiata koskevassa alustuksessa varsin huomattavia näkökohtia kansakoulun ruumiinrangaistusta vastaan, ja vaikka kokouksen enemmistö, annetuista lausunnoista päättäen, halusikin säilyttää ruumiillisen kurituksen kansakoulussa sallittuna rangaistuskeinona, yhtyi kokous kuitenkin toivomaan kansakouluasetuksen 141 §:n sijalle uutta pykälää kansakoulun järjestyksestä ja kurinpidosta. Myöskin viidennessä-

toista yleisessä kansakoulukokouksessa Oulussa v. 1911 näytti osanottajien enemmistö vastustavan ruumiillisen kurituksen täydellistä hylkäämistä kansakoulussa sallittuna kurinpitokeinona, vaikka loppuäänestyksessä asiaa koskeva ponsi kokonaan poistettiin; kuitenkin annettiin kokouksessa sängen huomattavia lausuntoja siihen suuntaan, että ruumiillinen rangaistus oli kansakoulusta poistettava. Seitsemännessä piiritarkastajakokouksessa tammikuulla 1912 enemmistö taas yhtyi esittämään »rangaistusta koskevien kansakouluasetuksen pykälien muuttamista siten, että ruumiillinen rangaistus koulusta poistettaisiin».

Ylihallituksenkin mielestä ovat edellämainittujen rangaistuspykälien sanamuodot epäonnistuneita ja vanhentuneita siinäkin tapauksessa, että ruumiillisen kurituksen säilyttämistä kansakoulujen rangaistuskeinona vielä pidettäisiin välttämättömänä. Eihän Ylihallituksen tietämän mukaan kukaan opettaja enää kymmeniin vuosiin ole pitänyt »vitsanlyöntejä kämmenelle» oppilaiden läsnäollessa ajanmukaisena tai mahdollisena rangaistuskeinona eikä useimmissa maalaiskansakouluissa myöskään ole toista opettajaa, jonka »läsnäollessa» ruumiillinen rangaistus voitaisiin suorittaa. Jo nämä syyt vaativat kansakouluasetuksen rangaistuspykälien muuttamista.

Mitä tulee pääasiaan, ruumiillisen kurituksen sallittavuuteen, niin on Ylihallituksessakin yhä vakiintunut se käsitys, että ruumiinrangaistus, opettajan käytettävänä kurituskeinona, olisi tarkoitustaan vastaamattomana ja vanhempain oikeutta loukkaavana kansakoulun rangaistusluettelosta poistettava. Koti ja koulu, joita ruumiillisen rangaistuksen puoltajat tämän vaikean kysymyksen käsittelyssä useinkin ovat tahtoneet pitää samanlaisina kasvatustekijöinä, ovat kuitenkin tässä kohden aivan eri asemassa: ensiksikin kohdistuu kotikasvatuksessa ruumiillinen kuri useimmiten, ainakin kehittyneemmissä oloissa, kansakouluikää nuorempiin lapsiin, joihin henkiset vaikuttimet eivät vielä saata riittävästi pystyä, toiseksi johtuu opettajan ja vanhempain erilaisesta suhteesta lapsiin, että opettajan koulussa antama ruumiillinen kuritus saattaa helposti epäonnistua ja vaikuttaa haitallisestikin sekä oppilaan kasvatukseen että kodin ja koulun kasvatukselliseen yhteistyöhön. Myöskin pyrkii nykyajan koulu yhä enemmän vapautumaan siitä menneisyyden käsityskannasta, että koulun pääasiallisimpana kasvatukseen on velvoittavien määräysten antaminen; yhä suuremmalla onnistumisen toivolla tunkeutuu yleiseen tietoisuuteen ja voittaa käytännössäkin alaa se kasvatustieteellinen vaatimus, että koulun on koetettava kehittää kasvatistaan vapaasti toimiva persoonallisuus ja että sen siinä mielessä on kasvatustyössään etupäässä turvauduttava henkisiin keinoihin, hyvien pyrkimysten herättämiseen kasvatissa sekä näiden pyrkimysten ohjaamiseen ja vahvistamiseen, jotta hänen toimintansa määrääjiksi tulisi velvollisuudentunto, rakkaus asiaan ja halu noudattaa kasvattajan toivomuksia. Tähän kasvatustieteelliseen ajatussuuntaan ja sen toteuttamiseen käytännössä ei kansakoulussakaan sovellu sellainen kielteinen kasvatustekijä kuin ruumiillinen rangaistus.

Eduskunta on anomuksensa perusteluissa luetellut, mitä haitallisia seurauksia käytännössä johtuu siitä, että ruumiillinen rangaistus on kansakoulussa sallittu, ja Ylihallituksenkin mielestä ovat nämä luetellut epäkohdat kysymyksen lopullisessa ratkaisussa varsin tärkeinä tekijöinä huomioon otettavat.

Kansakoulun työntekijäin puolelta on usein huomautettu, että ruumiillinen kuritus olisi kansakoulussa pysytettävä poikkeustapauksia varten, koska sen täydellinen kieltäminen tekisi koulun voimattomaksi pahantapaisia oppilaita vastaan tahi pakottaisi sen liian usein turvautumaan oppilaan erottamiseen kansakoulusta sekä siten kokonaan riistämään häneltä koulunkäynnin tuottamat edut. Vaikka Ylihallituksen mielestä onkin myönnettävä, että tässä ajatuksessa on paljon huomioonotettavaa ja että kouluelämässään saattaa esiintyä poikkeustapauksia, jolloin harkinnan jälkeen sekä maltilla ja taidolla toimeenpantu ruumiillinen rangaistus olisi kasvatustyölle eduksi, niin ei Ylihallitus sittenkään, edelläesitettyistä periaatteellisista ja käytännöllisistä syistä, katso suotavaksi, että ruumiillinen kuritus, opettajan käyttämänä rangaistuksena ja vanhempain mieltä kuulematta, pysytettäisiin kansakoulussa tällaisia poikkeustapauksiakaan varten.

Sen sijaan pitää Ylihallitus asianmukaisena, jopa koulun velvollisuutenakin, milloin opettaja ja koulun johtokunta tulevat jostakin oppilaasta siihen käsitykseen, että ruumiillinen rangaistus olisi hänelle hyväksi tahi että ainakin olisi koetettava sitä kurinpitokeinona ennen hänen erottamistaan, kääntyä kodin, vanhempain, puoleen asiasta ystävällisesti neuvottelemaan sekä tiedustelemaan, olisivatko vanhemmat taipuvaiset antamaan lapselleen ruumiillista kuritusta, koska koulu muussa tapauksessa katsoo olevansa pakoitettu erottamaan oppilaan koulusta. Ainoastaan tällaisena, opettajan ja johtokunnan yhteisesti vaatimana, mutta vanhempain toimeenpanemana, voisi ruumiillinen rangaistus koulun kurinpitokeinona tulla yksymykseen. Tämänäsuuntaisen käsityksen lujittamiseksi yleisessä tietoisuudessa pitää Ylihallitus tarpeellisena, että sen sisältöinen määräys saadaan uusiin kansakoulun järjestystä ja kurinpitoa koskeviin asetuksen pykäliin.

Tällä huomautuksella pyytää Ylihallitus alamaissimmasti kannattaa Eduskunnan puheenaolevaa anomusta.»

Ruumillinen
rangaistus
kurinpito-
keinona
koulussa
kielletty.

Suomen Senaatin alamaaisesta esityksestä suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari, ollessaan Livadiassa, 24/6 päivänä touko/kesäkuuta 1914, muuttamalla ja täydentämällä asiaa koskevia säännöksiä, kieltää ruumiillisen rangaistuksen käyttämisen kurinpitokeinona valtion ylläpitämissä ja kannattamissa oppilaitoksissa.

Ehdotus
kansakou-
lun opetta-
jien virka-

Ylihallitukselle toimittamassaan kirjoituksessa oli Suomen Opettajayhdistyksen Keskushallitus, sen epäkohdan poistamiseksi, että kansakoulunopettajat, siirtyessään maalta kaupunkiin, kaupungista

toiseen sekä kaupungista maalle, eivät saa asetusten mukaan lukea sii-
 hen saakka palvelemiaan vuosia hyväkseen palkankorotukseen nähden,
 oli ehdottanut, että valtio suorittaisi kaikille kansakoulunopettajille
 palvelkootpa he kaupungissa tahi maalla, heidän virkavuosiensa mu-
 kaiset palkankorotukset.

Koska Ylihallituksella, ennenkuin se asiaa lapullisesti käsitteli,
 oli tärkeätä tietää, kuinka suuria lisäkustannuksia tämä ehdotettu
 järjestelmä valtiolle tuottaisi, siinä tapauksessa, että kaupunkien
 valtioapumäärä muuten pysytettäisiin entisellään, kehoitti Ylihallitus
 kaikille kaupunkien kansakouluntarkastajille tammikuun 10 p. 1913
 lähettämässään kirjeessä heitä tämän laskelman tekemistä varten
 lähettämään Ylihallitukselle ennen seuraavan huhtikuun 1 päivää
 kaupunkinsa kansakoulunopettajista luettelon, johon kunkin nimen
 jälkeen oli merkitty asianomaisen virkavuosien lukumäärä, ollen
 luettelon tekemisessä ja virkavuosien laskemisessa otettava huomioon
 seuraavat seikat:

1. Ylemmän kansakoulun opettajista oli otettava luetteloon
 kaikki vakinaisessa asemassa olevat opettajat (ei tuntiopettajiä), ne-
 kin jotka nykyisen asetuksen mukaan eivät ole päteviä tahi jotka, ku-
 ten useiden harjoitusaineiden opettajat, ovat saaneet valmistuksensa
 toisella tavalla.

2. Alakansakoulun vakinaisista opettajista oli otettava huomioon
 vain ne, joilla on asetuksen vaatima pätevyys ylemmän kansakoulun
 opettajan toimeen.

3. Opettajien persoonallisia sijaisia ei ollut luetteloon otettava,
 vaan viran vakinaiset haltijat itse, vaikka nämä olisivat olleet virka-
 vapaina pitemmänkin ajan; muut pätevät sekä ylä- että alakoulun
 väliaikaisetkin opettajat olivat lukuunotettavat.

4. Virkavuosien laskemisessa oli otettava huomioon kaikki vuo-
 det, jotka asianomainen opettaja oli päteväenä palvellut sekä maalais-
 kansakoulussa että kaupunkien ala- ja yläkansakouluissa; mikäli
 kaupungissa oli 1 kohdan loppuosassa mainittuja opettajia, oli heihin
 nähden otettava huomioon vain ne vuodet, jotka he olivat palvelleet
 vakinaisessa asemassa.

Saatuaan vastaukset ei Ylihallitus kyseessä olevana ajanjaksona
 asiata enempi käsitellyt.

Suomen Kansakoulunopettajain Yhdistys ja Finlands Svenska
 Folkskollärareförening olivat asettaneet kansakoulunopettajain palk-
 kujen järjestelyä ja eläkkeiden parantamista varten komitean, joka
 Kansakou-
 lunopetta-
 jiston ano-
 mus eläke-
 etujensa pa-
 rantami-
 sesta.

kokoontui Helsingissä syyskuun 24 p. 1910 ja jätti Keisarilliseen Senaattiin alamaisen anomuksen,

»että Suomen Eduskunnalle annettaisiin Armollinen esitys, jossa 30 vuotta virkaansa hoitaneelle opettajalle ja opettajattarelle maksettava elinkautinen eläke kummallekin määrättäisiin 2,000 markaksi ja että sairastuneille tai muuten omatta syyttään toimeensa kykenemättömille opettajille ja opettajattarille maksettaisiin yksi neljännes koko eläkkeestä viidestä virkavuodesta, mutta siitä alkaen virkavuosien lisääntyessä tuottaisi jokainen vuosi oikeuden yhden kahdenkymmenes-osan lisäykseen täysi-eläkkeestä, kunnes eläke 20 virkavuoden kuluttua nousee täyteen määrään».

Myöskin Savonlinnan tarkastuspiirin opettajiston vuosikokouksen puolesta oli Ylihallitukseen lähetetty kirjelmä, joka koski kansakoulunopettajiston eläke-etujen parantamista.

Ylihallituksen lausunto eläkeasiasta.

Lähetepäätöksessään lokakuun 5 p:ltä 1910 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen antaa alamaisen lausuntonsa edellämainitusta alamaisesta anomuksesta, jossa tarkoituksessa Ylihallitus, oheenliittäen mainitun Savonlinnan tarkastuspiirin opettajiston kirjelmän, tammikuun 13 p. 1911, siihen nähden, että Ylihallitus aivan äskettäin annetussa alamaisessa lausunnossa katsoi asianmukaiseksi, välttääkseen oppivelvollisuuden toimeenpanoa koskevien asetusehdotusten vaaranalaisiksi saattamista, puoltaa niille armollista vahvistusta Eduskunnan hyväksymässä muodossa — samalla tosin lausuen omana mielipiteenään, että kansakoulunopettajien eläke-etujen tuntuvampi korottaminen olisi ollut suotava — tällä kertaa tyytyi vain lyhyesti viittaamaan alamaiseen anomukseensa maaliskuun 8 p:ltä 1907 kansakoulunopettajain palkka- ja eläke-etujen parantamisesta sekä alamaiseen lausuntoonsa marraskuun 25 p:ltä 1910 Eduskunnan alamaisesta ehdotuksesta asetukseksi oppivelvollisuudesta, kansakoululaitoksen kustannuksista sekä oikeudesta vapautukseen uskonnonopetuksesta.

Yleisen kansakoulukokouksen kanta.

Viidestoista Oulussa v. 1911 pidetty Yleinen kansakoulukokous käsiteltyään kansakoulunopettajain ja -opettajatarten eläke-asiata lausui seuraavat toivomukset:

1. Kansakoulun opettajain ja opettajattarien vuotuiset eläkkeet korotetaan 2,000 markkaan 30 palvelusvuodelta;

2. Opettajan tai opettajattaren tullessa kykenemättömäksi virkaansa hoitamaan maksetaan yksi neljännes koko eläkkeestä 5 palvelusvuodelta, mutta siitä alkaen jokainen vuosi tuottaa oikeuden 1/20

lisäykseen täysieläkkeestä, kunnes eläke 20 palvelusvuoden kuluttua nousee täyteen määrään.

3. Koulutoimen Ylihallituksen tulisi 1913 vuoden menoarviota laatiessaan kansakoululaitosta varten pyytää Eduskuntaa osoittamaan tarkoitukseen tarvittava rahaerä, jolla elämäntehtävissään väsähätäneiden opettajavanhusten eläkkeet voidaan korottaa väliaikaisesti 2,000 markkaan siksi, kunnes eläkkeenkorotusasia tulee lopullisesti ratkaistuksi, jolloin he saavat korotetun eläkkeen.

4. Jo eläkkeellä olevien opettajavanhusten eläkeolot tulisi heti järjestää samallaiselle väliaikaiselle kannalle kuin edellisessä ponnassa ehdotetaan; mutta jos nyt joko periaatteelliset tai käytännölliset syyt estäisivät heidän eläkkeitään korottamasta, niin rohkenemme esittää, että tätä väliaikaista eläkkeiden järjestelyä jatkettaisiin heihin sovitettuna niin kauan kuin he elävät.

Marraskuun 2 p. 1911 lähetti Ylihallitus Keisarilliseen Senaattiin, paitsi Ylihallituksen valmistuttamaa selontekoa silloin eläkettä nauttivista kansakoulun opettajista ja opettajattarista ynnä heidän eläkemäärästään myöskin kappaleet edellämäinitun Oulun yleisen kansakoulukokouksen molempien osastojen pöytäkirjoja.

Asian ratkaisun jouduttamiseksi Ylihallitus marraskuun 24 p. 1911 teki uuden alamaisen esityksen joka kuului:

Uusi alainen esitys eläkeasiasta.

»Niinkuin kansakoulunopettajistolle itselleen on Ylihallituksellekin viime aikoina käynyt yhä selvemmäksi, että ne eläke-edut, jotka voimassa-oleva armollinen asetus toukokuun 24 päivältä 1898 vakuuttaa mainitulle opettajistolle, eivät nykyajan kalliiden ehtojen vuoksi läheskään riitä turvaamaan toimestaan eroavan opettajan tai opettajattaren vanhuuspäiviä ja että itse kansakoululaitoskin tästä asiaintilasta kärsii, sikäli kuin eläke-etujen riittämättömyys saattaa monen opettajan ja opettajattaren jäämään edelleen virkaansa senkin jälkeen, kuin he jo ovat kuluttaneet voimansa ja tulleet kykenemättömiksi tyydyttävällä tavalla palvelemaan kansakoulua. Näihin tosiasioihin nojaten on Ylihallitus myöskin kerran jo tehnyt alamaisen esityksen kansakouluopettajiston eläke-etujen parantamisesta, nim. alamaisessa lausunnossa maaliskuun 8 päivältä 1907, jossa Ylihallitus ehdotti maalaisopettajain silloisten palkkaetujen parantamista ja jonka tuloksena oli nykyinen laki maalaiskansakoulujen opettajiston palkkauksesta tammikuun 24 päivältä 1908, ja käsityksensä sanottujen eläke-etujen riittämättömyydestä on Ylihallitus edelleen ilmituonut alamaisissa lausunnoissaan marraskuun 25 päivältä 1910 ja tammikuun 13 päivältä 1911, jotka lausunnot koskivat, edellinen Eduskunnan lakiehdotuksia oppivelvollisuudesta y. m. sekä jälkimäinen Suomen kansakoulun-

opettajayhdistyksen ja Finlands svenska folkskollärareförening-nimisen yhdistyksen yhteisesti jättämää, kansakoulunopettajain eläkkeiden parantamista tarkoittavaa alamaista anomusta, joskaan Ylihallitus näissä tilaisuuksissa ei tahtonut mitään varsinaista esitystä asiassa tehdä.

Nykyinen asiointi alkaa kuitenkin käydä siksi kohtuuttomaksi ja haitalliseksi, että pikainen apu olisi jo tarpeen. Käsitellessään Oulussa viime kesäkuun 13—15 päivinä pidetyn viidennentoista yleisen kansakoulukokouksen eläkeasiassa tekemää päätöstä on Ylihallitus sentähden katsonut velvollisuudekseen alamaaisuudessa jälleen kääntyä Teidän Keisarillisen Majesteettinne puoleen esittämällä erinäisiä muutoksia kansakouluopettajiston eläkesäännöksiin.

Silmäys lainsäädännön tähänastiseen kehitykseen puheenaolevalla alalla osottaa seuraavaa:

Alkuperäinen kansakouluasetus toukokuun 11 päivältä 1866, joka sisälsi eläkesäädökset vain maalaiskansakoulujen opettajistosta, vakuutti koulunjohtajalle tai johtajattarelle 30 vuoden nuhteettoman palveluksen perästä oikeuden elinkautiseen eläkkeeseen, joka oli oleva heidän nauttiansa valtion peruspalkan suuruinen, s. o. johtajalla 600 markkaa ja johtajattarella 400 markkaa vuodessa. Mutta jos jotakuta aikaisemmin kohtasi parantumaton tauti taikka jos hän muuten ilman omaa syytensä tuli kykenemättömäksi virkaansa kauemmin hoitamaan, oli eroavalla vuotuinen elinkautinen apuraha, jonka 20 vuotta palvellelle tuli vastata täyttä eläkemäärää sekä 15 vuotta palvellelle $\frac{3}{4}$, 10 vuotta palvellelle $\frac{1}{2}$ ja 5 vuotta palvellelle $\frac{1}{4}$ täyden eläkkeen määrästä. Nämä eläke-etuudet tulivat kuitenkin ainoastaan niille koulunjohtajille ja johtajattarille, jotka olivat saaneet oppinsa kansakoulunopettajaseminaarissa. Lisäksi oli vielä nimenomainen säännös siitä, että koulunjohtaja tai -johtajatar, joka muusta syystä saisi eron virastaan, oli jäävä eläke-etua vaille. Apuopettajan tai apuopettajattaren eläkeoikeus taas jätettiin riippumaan kussakin eri tapauksessa samoin kuin hänen palkkausapunsakin Ylihallituksen esityksestä ja Senaatin Talousosaston tutkinnosta.

Armollinen asetus kesäkuun 21 päivältä 1883 muutti sitten edelläkerrottuja säädöksiä niin, että niissä määrättyt etuudet myönnettiin jokaiselle valtioapua nauttivan maalaiskansakoulun vakinaiselle opettajalle ja opettajattarelle — siis myöskin apuopettajalle ja apuopettajattarelle —, joka oli läpikäynyt seminaarin tai virkaan otettaissa näyttänyt seminaarissa yksityisesti suorittaneensa sellaiset tutkinnot ja harjoitukset tai kokeet, jotka armollisen julistuksen mukaan syyskuun 29 päivällä 1880 niinkään tuottivat virkakelpoisuuden.

Armollisessa asetuksessa elokuun 5 päivältä 1886 taas ulotettiin eläke-edut kaikkiin maalaiskansakoulujen vakinaisiin opettajiin ja opettajattariin, riippumatta siitä, täyttivätkö he myöhemmin säädetyt kansakouluopettajain ja opettajattarien kelpoisuusvaatimukset vai eivätkö, sekä samalla vahvistettiin täyden eläkkeen määrä kolmenkymmenenvuotisesta nuhteettomasta palveluksesta opettajalle 800 markaksi ja opettajattarelle 600 markaksi ynnä elinkautinen vuosiapu parantumattoman taudin takia

aikaisemmin eroavalle opettajalle ja opettajattarelle ennestään voimassa olevia perusteita noudattaen samassa suhteessa suuremmaksi, mikä jo kaikki myös Keisarillisen Julistuksen kautta maaliskuun 19 päivältä 1886 oli saman vuoden alusta alkaen tullut määrätyksi. Sen ohessa säädettiin, että samanlaisen vuosilaskun mukaan ja sama määrä kuin maalaisopettajalle ja -opettajattarelle oli siitä lähtien eläkettä annettava myöskin kaupungin kansakoulussa vakinaisena palvelevalle opettajalle ja opettajattarelle, joka virasta erotessaan nauttii palkkaa, opettaja vähintään 1,200 markkaa ja opettajatar vähintään 900 markkaa, ja oli sellaisella opettajalla tai opettajattarella oleva oikeus eläkkeen saamiseksi hyväksensä lukea se aika, jonka hän on palvellut kaupungin kansakoulussa vähintään 24 tunnin opetusvelvollisuudella viikossa. Edelleen oikeutettiin kansakoulunopettajat ja opettajattaret, jotka kaupungista siirtyvät maalle tai päinvastoin, eläkettä varten hyväkseen lukemaan aika, jonka he säädettyssä järjestyksessä ovat sitä ennen kaupungissa tai maalla palvelleet. Sitäpaitsi sisälsi puheenaoleva armollinen asetus vielä nykyiset säännökset kaupunkien vuotuisesti suoritettavista maksuista ynnä muusta, mikä koskee sitä eläkekassaa, jonka varoista kaupunkien kansakoulunopettajille ja -opettajattarille on heille tulevat eläkkeet maksettu.

Armollinen asetus toukokuun 24 päivältä 1898 korotti lopuksi opettajien täyden eläkemäärän 1,000 markaksi ja opettajattarien 750 markaksi.

Niinkuin tästä yleissilmäyksestä saattaa havaita, on eläkeoikeutettujen piiriä ja eläkevuosien lukemisoikeutta aikain kuluessa alkuperäisestään niin laajennettu, että nykyistä olotilaa voidaan näissä suhteissa pitää tyydyttävänä. Sitävastoin on eläkkeiden määrä niinä kohta 50 vuotena, jotka varsinainen kansakoululaitoksemme on ollut olemassa, korotettu ainoastaan kaksi kertaa, ensiksi 20 vuoden kuluttua ja toisen kerran 12 vuotta myöhemmin sekä yhteensä vain 400 markalla opettajille ja 350 markalla opettajattarille, jotka korotukset eivät aikanaankaan ole vastanneet sitä suhdetta, jossa elinehdot ovat kallistuneet, ja joita korotuksia arvosteltaissa myöskin on muistettava alkuperäisten eläkemäärien vaatimattomuus ja kun jälleen on vierinyt melkoisesti toistakymmentä vuotta siitä, jolloin viimeinen korotus tapahtui, sekä elämän tarpeet ovat entistä suuremmassa määrässä kallistuneet, on, kuten alussa jo viitattiin, juuri tässä se kohta kansakouluopettajiston eläkeoloissa, jota lainsäätäjän nyt olisi etupäässä autettava.

Mutta ennenkuin Ylihallitus käy tarkastamaan mihin määriin eläkkeet sen mielestä olisivat korotettavat, on Ylihallituksen kosketeltava erästä toista edellisen yhteydessä olevaa kysymystä. Eläkkeet ovat tähän asti olleet erilaiset opettajilla ja opettajattarilla, edellisillä suuremmat, jälkimmäisillä pienemmät. Että tämä sukupuolinäkökantaan perustuva luokittelu on hyljättävä, siitä aletaan olla jotenkin yksimielisiä, mutta sen sijaan voidaan kysyä, onko täysi eläkemäärä kaikille eläkeoikeutetuille kansakoulunopettajille ja -opettajattarille tehtävä aivan samaksi, kuten esim. Qulun yleinen kansakoulukokous on katsantonaan lausunut, vai ovatko eläkeolotkin järjestettävät noudattamalla samaa perheellisyyden

periaatetta, jonka mukaan maalaiskansakoulujen opettajiston palkkaus edellämainitun tammikuun 24 päivänä 1908 annetun lain kautta saatettiin nykyiselle kannalleen, eli tarkemmin sanoen siten, että opettaja tai opettajatar, joka perheellisyyden perustuksella on korotettu ylempään palkkaluokkaan, myöskin saapi korkeamman eläkkeen kuin se, joka kuuluu alempaan palkkaluokkaan. Ylihallitus, joka jo alamaississa lausunnoissaan maaliskuun 8 päivältä 1907 ja marraskuun 25 päivältä 1910 on nimenomaan ilmoittanut kannattavansa jälkimäistä järjestämistapaa, pitää sitä edelleenkin luonnollisempaan, varsinkin kun perheellisellä opettajalla tai opettajattarella eläkeikään joutuessaan vielä voi olla alaikäisiäkin lapsia tai häntä eläkevuosinakin vielä saattaa rasittaa velat, joita lasten elättäminen ja kasvattaminen on hänelle aikaisemmin tuottanut. Tosin on perheellisten opettajain ja opettajarien asema 1908 vuoden lain ilmestyttyä parantunut, mutta heidän toimeentulonsa on kuitenkin edelleenkin paljoo vaikeammaksi arvosteltava kuin perheettömän.

Sanottu eläkejärjestelmä saattaa tietysti semmoisenaan tulla kysymykseen ainoastaan maalaiskansakoulujen opettajistoon nähden. Kaupunkiopettajat sitävastoin, joiden palkkaus-olot toistaiseksi ovat eri kaupungeissa hyvin erilaiset, ovat siinä kohden maalaisopettajistoon verrattuna palkkausjärjestelmän puolesta eri kannalla, ett'ei heihin vielä ole, joitakuita erikoistapauksia lukuunottamatta, sovitettu mainittua perheellisyysperiaatetta. Mutta tästä huolimatta pitää Ylihallitus sekä mahdollisena että sopivana ja oikeudenmukaisena, että kaupunkienkin opettajat ja opettajattaret eläkeoikeuksiinsa katsoen luokitettaisiin perheellisyysperiaatteen mukaan eli niin, että naimisissa oleva tai ollut opettaja tai opettajatar, joka on perheensä pääasiallinen elättäjä ja jolla on yksi tai useampia lapsia, vietäisiin ylempään eläkeluokkaan ja muut alempaan. Käytännössä voisi ylempään eläkeluokkaan korottaminen tapahtua siten, että kaupunkien kansakoulujohtokunnat, joiden on vuosittain ennen loka-kuun 1 päivää Ylihallitukselle lähetettävä luettelot kaupunkien eläkeoikeutetuista opettajista ja opettajattarista, jotta Ylihallitus puolestaan sittemmin osaisi pitää vastaavat tiedot kuvernöörien saatavina, kuten voimassaolevan armollisen asetuksen toukokuun 24 päivältä 1898 4 §:ssä säädetään, mainittujen luetteloiden ohella toimittaisivat asianomaisten opettajien ja opettajattarien hakemukset ylempään eläkeluokkaan pääsemisestä tarpeellisine selvityksineen, jonka jälkeen Ylihallitus hakemukset ratkaisisi sekä siten ylempään eläkeluokkaan korotetut merkittäisiin Ylihallituksessa pidettävään eri luetteloon. Nämät ratkaisut huomioon ottamalla olisi sitten kaupunkien suoritettava lääninrahastoihin vuotuiset eläkemaksunsa, jotka suuruudeltaan saattaisivat edelleenkin, kuten tähän asti, vastata 5 prosenttia eläkeoikeutettujen täysistä eläkemääristä.

Palatakseen nyt kysymykseen, miten suuriksi eri luokkain eläkkeet olisivat korotettavat, on Ylihallitus sitä mieltä, ettei ylempään luokan eläkettä ole mahdollinen saada koroitetuksi 2,000 mk.:ksi, jonka summan viime yleinen kansakoulukokous on ehdottanut kaikkien opettajain ja opettajattarien täysieläkkeeksi. Sillä tietäisihän tämänmittainen eläkkeen ko-

rottaminen muunmuassa sitä, että eläke vastoin varsinaista käsitettään ja yhteiskunnassamme yleensä noudatettua menettelytapaa tehtäisiin suuremmaksi kuin ne palkkaedut, joita maaseudun opettajat ja opettajattaret tavallisimmasti nauttivat virkauraansa aloittaessaan, niihin luetuina myöskin kaikki kunnilta tai piireiltä tulevat edut, ja joiden palkkaetujen voidaan laskea rahassa tekevän, perheellisille opettajille ja opettajattarille 1,600 tai 1,550 markkaa (1,100 markkaa valtion peruspalkkaa + 200 markkaa asunnosta ja lämmöstä + 300 tai 250 markkaa muista kansakouluasetuksen säätämistä luonnoneduista) sekä perheettömille 1,400 tai 1,350 markkaa. Toiselta puolen on Ylihallituksen nähden kuitenkin selvää, että kansakoulunopettajiston eläkkeet on korotettava mahdollisimman likelle mainituita alkupalkkain kokonaisarvioita, jos mieli saada eläkkeet sellaisiksi, että ne nykyoloissa kykenevät tarjoamaan nauttijoilleen vähääkään riittävän ja kohtuudenmukaisen toimeentulon. Aikaisemmissa eläkesäädöksissä on kyllä, kuten edellä on voitu huomata, valtion peruspalkka ollut eläkkeiden suuruuden määrääjänä, mutta viime kerralla eläkkeitä korotettaissa on sanotusta näkökannasta jo luovuttu, sikäli kuin eläkemääräksi silloin asetettiin, opettajille 1,000 markkaa ja opettajattarille 750 markkaa valtion peruspalkkain ollessa 800 ja 600 markkaa; eläkkeet tulivat siis vastaavia valtion peruspalkkoja 200 ja 150 markkaa suuremmiksi. Viimekertaista menettelytapaa olisi siis nytkin noudatettava, kuitenkin niin, että valtion peruspalkkain määrät tällä kertaa sivuutettaisiin entistä suuremmassa määrässä. Tähän nähden Ylihallitus onkin, asiata harkittuaan, lopulta päättänyt esittää, että eläkkeet korotettaisiin ylemmälle eläkeluokalle 1,500 markaksi ja alemmalle 1,200 markaksi.

Kuten alussa esitetty silmäys kansakoulunopettajiston eläkelainsäädännön kehitykseen myöskin on ollut omansa osottamaan, ei toistaiseksi ole laisinkaan muutettu niitä perusteita, joiden mukaan alkuperäinen kansakouluasetus toukokuun 11 päivästä 1866 sääsi eläkettä annettavaksi, joko täyteen määrään tai osaan siitä, niille opettajille ja opettajattarille, jotka ennen 30 vuoden palvelusta joutuvat parantumattoman taudin alaiseksi tahi muuten olematta itse siihen syypäät tulevat kykenemättömiksi virkojaan kauvemmin hoitamaan. Nyt on kuitenkin Oulun yleisen kansakoulukokouksen puolelta ehdotettu sanotut perusteet siten muutettaviksi, että 5 vuoden palvelus tuottaisi sellaiselle opettajalle tai opettajattarelle oikeuden yhteen neljännekseen koko eläkkeestä, mutta siitä alkaen jokainen vuosi 1/20:n lisäyksen täysieläkkeestä, kunnes eläke 20 palvelusvuoden kuluttua tekisi täyden määrän. Ja tunnustettavaa onkin, että ehdotus ansaitsee huomiota. Tulisihan eläkkeen suuruus siten mahdollisimman tarkoin vastaamaan palvelusajan pituutta, kun sitä vastoin tähänastisen asiaintilan mukaan esim. 5 ja 9 vuotta palvelleet opettajat ja opettajattaret ovat saaneet kummatkin 1/4, 10 ja 14 vuotta palvelleet 1/2 sekä 15 ja 19 vuotta palvelleet 3/4 eläkettä; muutos tuottaisi siis niin hyvin osittaista parannusta kuin suurempaa oikeudenmukaisuuttakin puheenaolevan opettajaryhmän eläkeoloihin. Sen ohessa saattaisi muutoksesta olla hyötyä kansakoulullekin, sillä, kuten tunnettua, ovat opettajat ja opettajattaret,

joiden murtuneen terveyden vuoksi on täytynyt jättää koulutyö toisiin käsiin, useasti ensiksi vuosikausia nauttineet virkavapautta ja sijaisilla hoidattaneet tehtäviään sekä lopullisesti virasta eronneet vasta sitten kuin se virkavuosi määrä on umpeen tullut, joka asetuksen mukaisesti on oikeutanut heidät lähinnä korkeamman eläkkeen saantiin, mutta aihetta sellaiseen lopullisen eroamisen pitempiäaikaiseen lykkäämiseen ei enää olisi, jos jokaisella virkavuosi määrällä olisi vastaava eläkemääränsä. Kun muutosehdotuksen toteuttaminen ei myöskään kohdanne mainittavia käytännöllisiä vaikeuksia, on Ylihallitus valmis sitä kannattamaan, niin harvinainen kuin ehdotettu eläkeasteikko onkin meidän tähän astisissa eläkeoloissamme; muualla maailmassa on sentapaista järjestelyä kyllä tavattavissa myöskin kansakoulun alalla.

Opettajiston eläke-etujen parantamisesta seuraisi itsestään, kuten monesti jo on huomautettu, hyötyä myöskin kansakoululle. Mutta jos siksi huomattavat parannukset kuin edellä on suunniteltu velvoittavat ajattelemaan sitäkin, että uudessa eläkeasetuksessa olisi erinäisten määräysten kautta kansakouluillekin hankittava nimenomaiset takeet mainitun hyödyn saamisesta, milloin tämä muutoin uhkaisi raueta tyhjiin. Ylihallitus puolestaan pitäisikin pari sellaista määräystä aiheellisina ja oikeutettuina. Toisen kautta olisi annettava kouluviranomaisille valta vaatia kolmenkymmenen vuoden palveluksen jälkeen täyteen eläkkeeseen oikeutettu opettaja tai opettajatar luopumaan virastaan, jos hän ei enään kykene tehtäviään tyydyttävästi suorittamaan, mutta itse silti vielä haluaisi jäädä toimeen. Toisessa määräyksessä olisi taas säädettävä, että samoin olisi velvollinen kouluviranomaisten vaatimuksesta virastaan eroamaan sekin suurempaan tai pienempään eläkemäärään oikeutettu opettaja tai opettajatar jota vaivaa keuhkotauti tai muu oppilasten terveydelle vaarallinen, tarttuva tauti ja jonka täydellisestä paranemisesta lääkärin todistuksen mukaan ei ole toiveita, vaikka hän voimiansa puolesta vielä katsoisikin voitavansa tointaan jatkaa. Jälkimäisen määräyksen koskettava asia on kyllä opettajiston kannalta erittäin arkaluontoinen, mutta kasvatettavan nuorison terveys on kuitenkin siksi tärkeä, että Ylihallitus ei voi olla esittämättä tätäkin määräystä, joka osaltaan olisi omansa varjelemaan koulua joutumasta jo semmoisenaan lasten terveydelle vaaralliseksi oleskelupaikaksi, ja olisi määräys Ylihallituksen mielestä sitä aiheellisempi, kun tähänastinen todellisuus on tarjonnut puheena olevassa suhteessa lukuisia toisinaan hyvinkin ikäviä esimerkkejä. Kouluviranomaisina olisivat kummankin määräyksen tarkoittamissa tapauksissa lähinnä asianomaisen koulun johtokunta ja kansakouluntarkastaja, mutta opettajan tai opettajattaren määrääjän kuluessa valittaessa tahi jos johtokunta ja tarkastaja eivät voisi vaatimuksesta sopia, lykkääntyisi asia Ylihallituksen tutkittavaksi ja lopullisesti ratkaistavaksi.

Lopuksi vielä huomauttaen, että asetuksen säännös, jonka mukaan kaupungin kansakoulunopettajan ja -opettajattaren tulee virasta erotessaan nauttia palkkaa, edellisen vähintään 1,200 markkaa ja jälkimäisen vähintään 900 markkaa, jos mieli saada eläkettä, ei enään vastaa kaupunki-

opettajiston nykyisiä, paljota parempia palkkaoloja, ja että säännös voidaan tarpeettomana kokonaankin poistaa, saa Ylihallitus kaiken edellä esitetyn perustuksella alamaisesti alistaa T. K. Majesteettinne harkittavaksi, eikä olisi syytä sellaiseen toimeen, että armollinen asetus toukokuun 24 päivästä 1898 kaupunki- ja maalaiskansakoulujen opettajistolle tulevasta eläkkeestä tulisi seuraavaan muotoon muutetuksi:

1 §. Sellaisessa ylemmässä maalaiskansakoulussa, jolle on myönnetty apua yleisistä varoista, tai kaupungin kansakoulussa vakinaisena palveleva opettaja tai opettajatar saakoon 30-vuotisen nuhteettoman palveluksen jälkeen virasta erotessaan kansakoululaitosta varten määrättyistä varoista vuotuisen elinkautisen eläkkeen, ollen kaupungin opettaja tai opettajatar siinä suhteessa oikeutettu hyväkseen lukemaan sen ajan, jonka hän on kaupungin kansakoulussa palvellut vähintään 24 tunnin opetusvelvollisuudella viikossa. Eläkkeen määrä on joko 1,500 jai 1,200 markkaa. Edellinen määrä myönnetään maalaiskansakoulunopettajalle tai opettajattarelle, joka näiden opettajain ja opettajattarien palkkauksesta tammikuun 24 päivänä 1908 annetun lain mukaan perheellisyysyistä nauttii korkeampaa valtionpalkkaa, ja sellaiselle kaupunkikansakoulun opettajalle tai opettajattarelle, joka samallaisten perheellisyysyiden nojalla on Koulutoimen Ylihallitukselta anonut ja saanut oikeuden yhtäläiseen eläke-etuuteen; jälkimäinen eläkemäärä taas tulee kaikille muille eläkkeeseen oikeutetuille.

2 §. Jos sellainen kansakoulunopettaja tai -opettajatar, jommoisesta edellisessä §:ssä on puhe, ennen 30 vuoden palvelusta joutuu parantumattoman taudin alaiseksi taikka, itse olematta siihen syyppää, muuten havaitaan kykenemättömäksi virkaansa kauvemmin hoitamaan, myönnettäköön eroavalle, joka on palvellut vähintään 5 vuotta, vuotuinen elinkautinen apuraha huomioon ottamalla, että 5 vuoden palvelus tällaisissa tapauksissa tuottaa $\frac{1}{4}$ eläkettä sekä siitä alkaen jokainen palvelusvuosi lisäyksen, joka vastaa $\frac{1}{20}$:aa täysieläkkeestä, kunnes apuraha 20 vuoden palveluksen kuluttua vastaa täyttä eläkemäärää.

Opettaja tai opettajatar, joka muusta syystä ennen 30 vuoden palvelusta saapi eron virastaan, älköön olko eläkkeeseen tai apurahaan oikeutettu.

3 §. Kansakoulunopettaja tai -opettajatar, joka kaupungista siirtyy maalle taikka päinvastoin, on oikeutettu eläkkeen saamiseen nähden hyväksensä lukemaan sen ajan, minkä hän säädetyssä järjestyksessä on sitä ennen kaupungissa tai maalla palvellut.

4 §. Asianomaisella kansakoulunjohtokunnalla ja kansakouluntarkastajalla olkoon valta yksissä neuvoin vaatia kolmenkymmenen vuoden palveluksen nojalla täyteen eläkkeeseen oikeutettu opettaja tai opettajatar virastaan luopumaan ja eläkkeennauttijaksi rupeamaan, jos hän ei enään kykene tehtäviään tyydyttävästi suorittamaan, jäaden opettajalle tai opettajattarelle kuitenkin oikeus 30 päivän kuluessa siitä, jolloin vaatimus on hänen tietoonsa saatettu, hakea siihen muutosta Koulutoimen Ylihallitukselta, joka siinä tapauksessa asian tutkii ja lopullisesti ratkaisee. Mainitun Ylihallituksen tutkittavaksi ja lopullisesti ratkaistavaksi siirty-

köön asia myöskin, jos johtokunta ja tarkastaja eivät voi vaatimuksesta sopia.

Sama olkoon laki sellaiseen suurempaan tai pienempään eläkemäärään oikeutettuun opettajaan tai opettajattareen nähden, jota vaivaa keuhkotauti tai muu oppilasten terveydelle vaarallinen tarttuva tauti, ja jonka täydellisestä parantumisesta lääkärin todistuksen mukaan ei ole toiveita.

5 §. Jokainen kaupunki on velvollinen kansakouluopettajistonsa eläkeitä varten läänin rahastoon ennen joulukuun 1 päivää vuotuisesti suorittamaan maksun, joka suuruudeltaan vastaa 5 prosenttia täydestä eläkemäärästä jokaiselta sen palveluksessa olevalta vakinaiselta ja avustavalta opettajalta ja opettajattarelta, joka tässä asetuksessa säädettyjen perusteiden mukaan on eläkkeeseen oikeutettu tai saattaa siksi tulla. Sen ohessa on kaupungin kansakoulunjohtokunnan joka vuosi ennen lokakuun 1 päivää Koulutoimen Ylihallitukselle toimitettava niin hyvin määrätyn kaavan mukaan laadittu ja kansakouluntarkastajan varmentama luettelo sanotuista opettajista ja opettajattarista kuin myöskin asianomaisten opettajain ja opettajattarien perheellisyyssyyhin perustuvat hakemukset oikeudesta kuulua niihin, jotka virasta erotessaan saavat ylemmän eläkkeen; ollen Koulutoimen Ylihallituksen asiana, hakemukset ratkaistuaan, antaa ratkaisuisista tieto asianomaisille sekä sitäpaitsi puolestaan ennen jo mainittua joulukuun 1 päivää kuvernöörille toimittaa ne tiedot, jotka kaupunkien eläkemaksujen suorituksen valvontaa varten ovat tarpeelliset.

6 §. Yhtä suuri määrä kuin se, minkä kaupungit eläkemaksuiksi vuosittein suorittavat, on kansakoululaitoksen menosääntöön otettava ja kaupunkien maksujen ohessa jätettävä Suomen Valtiokonttoriin, jonka tulee kasvattaa näitä varoja siinä määrässä ja niin kauvan kuin niitä ei tarvita eläkkeiden maksamiseen. Mutta jos sanotut varat käyvät eläkkeiden maksamiseen riittämättömiksi, annetaan sitä varten tarvittava lisämäärä niistä varoista, jotka ovat kansakoululaitosta varten osotetut.

Yleisten eläkeolojemme mukaista on ollut, että kansakoulunopettajiston eläkkeiden korotukset ovat tähän asti kumpaisenakin kertana koskeneet ainoastaan vasta eläkkeelle joutuvia. Mutta Oulun kansakoulukouksen tavoin on Ylihallituskin ottanut vakavasti harkitakseen, eikö tällä kertaa olisi, yleisestä säännöstä poiketen, koetettava järjestää huojennusta myöskin niiden opettajien ja opettajattarien elämäntilaan, jotka jo ovat raskaan päivätyönsä kansakoulun työmaalla suorittaneet ja eläkkeelle vetäytyneet, mutta joiden useinkin toimeentulo eläkkeen pienuuden vuoksi on suorastaan sääliittävä. Tarkoitusta varten on Ylihallitus Kamreerikonttorissa valmistuttanut selonteon nykyisten eläkkeennauttijain luvusta ja heidän eläkeittensä määristä.

Kuten siitä näkyy, teki puheenaolevien eläkkeennauttijain luku loka-kuussa 1911 kaikkiansa 274 eli 201 maalaisopettajina ja 73 kaupunkilaisopettajina ollutta sekä eläkkeiden yhteissumma noin 210,000 markkaa. Jos maalais-opettajina olleiden eläke tulisi keskimäärin korotetuksi 200 markalla, karttuisi tästä noin 50,000 markan vuotuinen lisämeno valtiolle. Mutta sekini tulisi vuosi vuodelta vähenemään sitä myöten kuin

kuolema eläkkeiden nauttijain rivejä harventaa, kunnes meno ennen pitkää kokonaankin poistuisi. Mitä taas kaupunkiopeettajina olleiden eläkkeisiin tulee, sallinee Valtiokonttorin hoidettavana olevan eläkekassan tila niiden korottamisen ilman mitään lisämaksuja valtion tai kaupunkien puolelta. Näin ollen Ylihallitus katsoo asiakseen ehdottaa puheenaolevien jo lepoon vetääntyneiden eläkkeitä korotettaviksi. Mutta samalla on Ylihallitus sitä mieltä, ettei kuitenkaan voitane täydellä oikeudella vaatia, kuten kansakoulukokous on tehnyt, näidenkin voimassaolleiden asetusten mukaan kerran jo myönnettyjen eläkkeiden korottamista jälestäpäin yleisesti aivan samoihin määriin, joita vastaiset eläkkeensaajat tulevat nauttimaan. Päinvastoin olisi asianmukaista, että niiden korottamisen eli myönnettävän lisäeläkkeen määrä jätettäisiin kussakin erikoistapauksessa, tehdyn hakemuksen johdosta, viranomaisten harkinnan varaan, jolloin asiaan vaikuttavat eri seikat saattaisivat tulla huomatuiksi — muunmuassa sekin, mihin määrään hakija ehkä jo nauttii ylimääräistä eläkeapua valtion rahastosta, apurahaa jostakin lahjarahastosta tai, jos hän on nainen, eläkettä isävainajansa jälkeen —, ja että tarkoitusta varten ainoastaan säädettäisiin, mihin määrään asti korottamisessa saataisiin enintään mennä. Ylihallituksen mielestä sopisi täksi ylimmäksi määräksi asettaa 1,200 markkaa.

Sanottuun nähden saa Ylihallitus alamaisimmasti jättää Teidän Keisarillisen Majesteettinne päätettäväksi, eikö edellä ehdotetun uuden eläkeasetuksen ohessa olisi toimeen saatava myöskin säädös, jonka mukaan kansakoulunopettajille ja -opettajattarille aikaisemmin myönnettyjen eläkkeiden määriä voitaisiin asianomaisten hakemuksesta harkinnan mukaan korottaa enintään 1,200 markkaan.»

Esityksensä mukana Ylihallitus lähetti valmistamansa selonteon silloin eläkettä nauttineista kansakoulun opettajista ja opettajattarista ynnä heidän eläkemäärästään sekä kappaleet Oulun yleisen kansakoulukokouksen molempien osastojen pöytäkirjoja.

Kirkollisasiuntoimituskunta, kirjeessä helmikuun 7 päivältä 1912 ilmoitti, että Keisarillinen Senaatti valtiovarain silloiseen tilaan nähden ei ollut katsonut voivansa suostua Ylihallituksen edellämaintuun esitykseen.

Keisarillisen Senaatin hylkäävä päätös.

6. Kansakoulunopettajain opinnot ja tilapäiset kurssit.

Alamaisessa kertomuksessa Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910 on selostettuna kansakoulunopettajain yliopistollisten jatkokurssien synty ja järjestely sekä lukuvuosina 1907—1910 toimeenpannut kurssit. Kurssien johtokuntaan ovat edelleen lukuvuosina 1910—1915 kuuluneet Yliopiston Konsistorin

Kansakoulunopettajain Yliopistolliset jatkokurssit.

asettamina professorit Wald. Ruin ja E. N. Setälä sekä Koulutoimen Ylihallituksen asettamana ylimääräinen professori Mikael Soininen, joka samalla on toiminut kurssien johtajana.

Lv. 1910—
1911.

Lukuvuoden 1910—1911 kurssit, jotka olivat suomenkieliset, pantiin toimeen syyslukukaudella vuoden 1910 määrärahan sillä osalla, joka oli jo keväällä tähän tarkoitukseen määrätty ja joka suuruudeltaan oli 30,000 markkaa. Sen lisäksi oli johtokunnalla käytettävänä keväältä 1910 siirretty säästö Smk. 2 398: 74. Mutta kun vuoden 1911 määräraha näytti joutuvan vain suuresti supistettuna tarkoitukseensa käytettäväksi, niin katsottiin syytä olevan tehdä näistä syyslukukaudeksi varatuista rahoista mahdollisimman suuri säästö seuraavaksi kevätlukukaudeksi; siistä syystä siirrettiin Smk. 4,332: 53 seuraavan vuoden tiliin. Vuoden 1911 määrärahasta sai johtokunta sitten nostaa 30,000 markkaa. Kun tällä määrärahalta oli kustannettava sekä kevätlukukauden että, jos suinkin mahdollista, myöskin seuraavan syyslukukauden kurssit, pyrittiin taaskin kurssien menot supistamaan pienimpään mahdolliseen, joten saatiin syyslukukaudeksi 1911 säästöön 10,250 markkaa.

Keväällä 1910 julistettiin haettavaksi seuraavaa lukuvuotta varten varatut apurahat. Niitä olivat oikeutettuja hakemaan, paitsi maalaiskuntien ja kaupunkien kansakoulujen opettajat, myöskin kansakoulunopettajavirkoihin pätevät seminaarien harjoituskoulujen, kansanopistojen ja valtion kasvatuslaitosten opettajat. Apurahan suuruus oli 100 markkaa perheettömälle sekä 150 markkaa perheelliselle opettajalle kuukaudessa, johon tuli lisää matkaraha, mikäli kyydit sekä laiva- ja rautatiepiletit maksoivat tulo- ja menomatkalta yhteensä yli 15 markkaa.

Opintorahain hakemuksia saapui määrääjän kuluessa yhteensä 312, nimittäin maalaiskunnista 273, kaupungeista 27, kansanopistoista 4, valtion kasvatuslaitoksista 4 ja seminaarien harjoituskouluista 4. Opintorahoja myönnettiin 25 opettajalle ja 28 opettajattarelle.

Syyslukukauden kurssit alkoivat syyskuun 19 päivä ja päättyivät joulukuun 10 päivä 1910. Osanottajiksi ilmoittautui 53 opettajaa ja 84 opettajatarta, yhteensä 137. Kevätlukukausi alkoi tammikuun 24 päivä ja päättyi huhtikuun 8 päivä 1911. Osanottajiksi ilmoittautui 50 opettajaa ja 72 opettajatarta, yhteensä 122. Lukuvuoden kuluessa pidettiin luennoita 15 aineessa. Sitäpaitsi kuunneltiin muita yliopistoluentoja 10 aineessa. Keskimäärin oli kullakin kuuntelijalla syyslukukaudella 1910 7.9 ainetta, kevätlukukaudella 1911 5.9 ainetta.

Niinpian kuin kurssien johtokunta keväällä 1911 sai tiedon, että valtioapua kalenterivuotta 1911 varten ei saataisi koko sitä määrää, jonka valtiopäivät olivat myöntäneet kansakoulunopettajain yliopistollisten jatkokurssien toimeenpanoa varten, ryhdyttiin toimenpiteisiin käynnissä olevien suomenkielisten kurssien lyhentämiseksi, jotta säästettäisi varoja ruotsinkielisten kurssien toimeenpanemiseksi, jotka oli suunniteltu seuraavaksi lukuvuodeksi. Niistä 30,000 markasta, jotka olivat käytettävissä kalenterivuonna 1911 60,000 markan sijasta, joita johtokunta oli valtiopäiväin päätöksen perusteella odottanut, voitiin kuitenkin ainoastaan 10,250 markkaa säästää seuraavaa syksyä varten. Suomalaiset kurssit olivat nimittäin jatkuneet jo niin pitkälle, että lukukautta voitiin lyhentää ainoastaan kolmannella osalla eli noin kuukauden ajalla. Nämä varat, lisääntyneinä edellisen vuoden koroilla noin 400 markan määrään, oli kaikki, mitä voitiin syyslukukautta varten kokoonsaada.

Sen johdosta, että valtion määrärahaa oli niin suuresti supistettu, voitiin ainoastaan pienempi määrä apurahoja julistaa haettaviksi. Perusteilla, jotka valtiopäivät olivat vahvistaneet ja jotka edellä on mainittu, julisti johtokunta maaliskuun 12 päivä 1911 vähintään 30 apurahaa haettaviksi ennen seuraavan huhtikuun 12 päivää. Anomukset tuli lähettää asianomaiselle tarkastajalle tai johtajalle, jonka tuli toimittaa ne oman lausuntonsa ohella kurssien johtokunnalle.

Määräaikana sai johtokunta kaikkiaan 110 hakemusta, nimittäin maalaiskunnista 85, kaupungeista 20, seminaareista ja kansanopistoista 5. Opintorahoja myönnettiin 14 opettajalle ja 16 opettajattarelle.

Syyslukukauden kurssit alkoivat lokakuun 16 päivä ja päättyivät joulukuun 8 päivä 1911. Osanottajiksi ilmoittautui 47 opettajaa ja 131 opettajatarta, yhteensä 178.

Luennoita ja harjoituksia pidettiin 13 aineessa. Kurssien yhteyteen järjesti »Svenska Folkskolans Vänner»-yhdistys voimistelu- ja leikkikurssin, kuorojohtajakurssin sekä kirjastonhoitajakurssin.

Jo kauvemman aikaa oli kansakoulunopettajain yliopistollisten jatkokurssien olo epävarma sen erimielisyyden vuoksi, joka valtion menoarvioon nähden oli syntynyt Valtiopäiväin ja Hallituksen välillä. Vaikka Hallitus oli joku vuosi esittänyt ja Valtiopäivät myöntäneet näitä kursseja varten runsaan määrärahan, aluksi 35,000 markkaa, sittemmin 60,000 ja lopulta 80,000 markkaa vuodessa, tuli määräraha harvoin käytettäväksi tarkoitukseensa, syystä että Hallitus ei katso-

Sl. 1911.

Kl. 1912.

nut voivansa käyttää tätä tarkoitusta varten varoja, joita Valtiopäivät olivat osoittaneet. Vuosi 1912 tuli tämän erimielisyyden vuoksi kursseille turmiolliseksi, kun mitään määrärahaa ei niille osoitettu. Kun myöskin edellisen vuoden puoliin supistunut määräraha jo kokonaisuudessaan oli käytetty, ei alussa näyttänyt mitään mahdollisuutta löytyvän jatkaa kursseja kevätlukukaudella.

Tämä estyi kuitenkin siten, että Yliopiston Konsistori varoistaan myönsi 4,000 markkaa opetuksen varmentamiseksi kursseilla. Toiselta puolen olivat maan ruotsinkieliset kunnat osoittaneet tunnustettavaa anteliaisuutta opettajilleen siten, että jo syyslukukaudella olivat apurahoilla tehneet mahdolliseksi monen opettajan osanoton sanottuihin kursseihin. Luottaen siihen, että samaa myötätuntoa osoitettaisiin kursseihin osaaottaville kevätlukukaudellakin, ilmoitti johtokunta jonkun verran epäiltyään, että kurssit jatkuisivat myöskin tänä lukukautena. Erityisemmän kehoituksen oli johtokunta sitäpaitsi saanut sen kautta, että kansakoulunopettajatar neiti Olga Ärt oli jättänyt johtokunnalle 1,000 markkaa käytettäväksi kursseihin osaaottavien avustamiseksi.

Osanotto kevätlukukauden kursseihin tulikin odottamattoman suureksi. Lukukauden aikana ilmoitettiin nimittäin osanottajiksi 26 opettajaa ja 75 opettajatarta, yhteensä 101. Kevätlukukausi alkoi tammikuun 23 päivä ja päättyi maaliskuun 30 päivä 1912. Luennoita ja harjoituksia pidettiin 8 aineessa.

L.v. 1913—
1914.

Kun suostuntavarojen menosäännön lopullisessa käsittelyssä vuoden 1912 määräraha kansakoulunopettajain yliopistollisia jatkokursseja varten pyyhittiin kokonaan pois, ei syksyllä 1912 voitu mitään kursseja saada aikaan. Seuraavana keväänä ei myöskään kursseja ollut. Tosin tuli kevään kuluessa tiedoksi, että vuodeksi 1913 oli vahvistettu tällä kertaa runsas määräraha tähän tarkoitukseen, mutta aika oli jo silloin kulunut niin myöhään, että kurssien toimeenpano ei näyttänyt enää tarkoituksenmukaiselta. Sitäpaitsi katsottiin muutenkin edullisemmaksi, että vuoden kurssit alkaisivat syksyllä ja jatkuisivat samalla määrarahalla vielä seuraavana keväänä; näin vältettäisiin niiden mahdollinen keskeytyminen kesken lukuvuotta.

Nostettuaan vuoden määrärahan, 80,000 markkaa, johtokunta näin ollen julisti 4 p. maaliskuuta asianomaisten haettaviksi seuraavaksi lukuvuodeksi 1913—1914 varatut opintorahat samoilla perusteilla ja samanmääräisinä kuin edellisinäkin vuosina. Hakemuksia saapui johtokunnalle määrääjän kuluessa maalaiskunnista 400, kau-

pungeista 33, kansanopistoista 3, kasvatuslaitoksista ja turvakodeista 4, aistivialliskouluista 2 ja seminaarien harjoituskouluista 3, yhteensä 445. Opintorahoja myönnettiin 32 opettajalle ja 36 opettajattarelle.

Kurssit avattiin syyskuun 17 päivä ja syyslukukausi päättyi joulukuun 5 päivä 1913.

Osanottajiksi ilmoittautui syyslukukaudella 60 opettajaa ja 82 opettajatarta, yhteensä 142.

Kevätlukukauden kurssit alkoivat tammikuun 22 päivä ja päättyivät huhtikuun 30 päivä 1914. Osanottajiksi ilmoittautui 60 opettajaa ja 64 opettajatarta, yhteensä 124.

Luennoita ja harjoituksia pidettiin 14 aineessa ja monet kurssilaiset kuuntelivat myöskin muita yliopistollisia luennoita. Keskimäärin oli kullakin kuulijalla syyslukukaudella 7.4, kevätlukukaudella 6.9 ainetta.

Keväällä 1913 tuli jatkokurssien johtokunnalle niin hyvin Jyväskylän kuin Turun kesäyliopiston johtokunnilta pyyntö, että yliopistollisten jatkokurssien varoilla tuettaisiin mainittujen kesäyliopistojen tointa. Samalla ilmoitettiin, että kummassakin kesäyliopistossa oli järjestetty erityisiä luentosarjoja nimenomaan silmälläpitäen kansakoulunopettajain opiskelua. Näitä pyrintöjä harkitessaan jatkokurssien kannalta johtokunta jossain määrin epäili, voitiinko puheenalaisia varoja käyttää tarkoituksiin, jotka eivät voineet olla semmoisenaan Eduskunnan tiedossa näitä varoja määrättäessä. Toiselta puolen johtokunta kuitenkin otti huomioon, että kesäyliopistokurssit palvelivat kansakoulunopettajille järjestetyillä luennoillaan aivan samaa tarkoituspäämäärää kuin yliopistolliset jatkokurssit ja että ne luennoitsijoihin nähden olivat yhtä paljon yliopistollisia kuin nekin kurssit, joita oli voitu yliopistokaupungissa järjestää. Kun samalla oli ilmeistä, että tällä tavoin monet kymmenet kansakoulunopettajat voivat saada yliopisto-opetusta loma-aikana elatuskustannuksiltaan huokeissa kesäyliopistoissa sillä rahamäärällä, mikä muuten olisi mennyt korkeintaan yhden kymmenkunnan kustantamiseen koko lukuvuodeksi pääkaupunkiin, niin katsoi johtokunta mahdolliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi myöntää Jyväskylän kesäyliopistolle 6,000 markan ja Turun kesäyliopistolle 4,000 markan suuruisen avustuksen kesää varten v. 1913. Molemmista kesäyliopistoista vaadittiin ja saatiin yksityiskohdainen selostus varojen käyttämisestä, josta ilmeni, että ne oli käytetty hakemuksessa ilmoitetulla tavalla.

Avustus
Jyväskylän
ja Turun
kesäyliopis-
toille.

Lv. 1914—
1915.

Vuoden 1914—1915 kurssit suoritettiin osaksi vuoden 1913 säästöillä, jotka tekivät Smk. 38,152: 64, osittain vuoden 1914 määrärahalta, jonka suuruus oli Smk. 25,000: —, sekä edellisen vuoden koroilla. Yhteensä oli johtokunnalla käytettävänä Smk. 64,757: 44.

Apurahain suuruus määrättiin niinkuin ennenkin 100 markaksi perheettömälle ja 150 markaksi perheelliselle opettajalle kuukaudessa, johon tuli lisää matkaraha laskettuna samalla tavalla kuin edellisinäkin vuosina. Oikeutettuja hakemaan apurahoja olivat niinkään samat henkilöt kuin ennen.

Opintorahain hakemuksia saapui johtokunnalle 181, joista oli maalaiskunnista 155, kaupungeista 18, kasvatuslaitoksista 5, kansanopistoista 2 ja seminaarin harjoituskoulusta 1. Apurahoja myönnettiin 14 opettajalle ja 12 opettajattarelle.

Syyslukukauden kurssit alkoivat lokakuun 1 päivä ja päättyivät joulukuun 12 päivä 1914.

Osanottajiksi ilmoittautui syyslukukaudella 29 opettajaa ja 44 opettajatarta, yhteensä 73.

Kevätlukukaudeksi 1915 oli voitu edelliseltä lukuvuodelta siirtää Smk. 15,832: 61, joten edellisenä syksynä alkuunpantujen kurssien jatkaminen kävi jossain määrässä mahdolliseksi, vaikkei mitään määrärahaa enää vuodeksi 1915 näille kursseille myönnetty. Syynä oli jatkuva valtion menosääntöä koskeva erimielisyys Eduskunnan ja Hallituksen välillä.

Kevätlukukauden kurssit alkoivat tammikuun 20 päivä ja päättyivät maaliskuun 30 päivä 1915.

Osanottajiksi ilmoittautui 22 opettajaa ja 41 opettajatarta, yhteensä 63.

Luennoita pidettiin 14 aineessa.

Kansakou-
lunopetta-
jain jatko-
tutkinto.

Kaskisten piirin kansakoulujen tarkastaja oli Ylihallitukselle lähettänyt sanotun piirin suomalaisen opettajakokouksen päätöspöytäkirjat, jotka koskivat kysymystä siitä, eikö kansakoulunopettajille olisi järjestettävä tilaisuutta uudistettujen tutkintojen ynnä uusien opetusnäytteiden suorittamiseen. Asiaan oli hankittu seminaarien opettajakuntain ja johtajain lausunnot, joissa oli pidetty ajatusta aivan oikeutettuna ja viitattu siihen, että tutkintojen, vastatakseen tarkoitustaan, ei pitäisi muodostua aikaisemmin suoritettujen oppimäärien uudestisuorituksiksi, vaan enemmän tai vähemmän laajennettuja kurssieja käsittäviksi ja olivat monet lausuntojen antajista, esittäessään toimenpiteitä ajatuksen toteuttamiseksi, tahtoneet kiinnittää Yli-

hallituksen huomiota maamme Yliopiston auliiseen myötävaikutukseen tässä asiassa.

Asiata edelleen käsitellessään helmikuun 28 p. 1913 katsoi Ylihallituskin sekä kansakoulunopettajain oikeuden että kansakoululaitoksen edun mukaiseksi, että mainituille opettajille toimitettaisiin tilaisuus suorittaa uusia tutkintoja ja opetusnäytteitä sekä siten saada todisteet siitä opillisesta ja opettajataidon edistyksestä, joka heissä seminaarista päästyään on tapahtunut. Tähän oli Ylihallituksen mielestä sitä enemmän syytä, kun opiskelu, niinhyvin pedagoginen kuin muukin, oli viime aikoina kansakoulunopettajain keskuudessa käynyt yhä yleisemmäksi.

Ylihallituksen lausunto asiasta.

Mutta jotta kyseessäolevat tutkinnot puolestaan olisivat omiansa todellakin edistävästi vaikuttamaan opettajain opillisiin harrastuksiin, olivat ne Ylihallituksen mielestä järjestettävät sellaisiksi seminaarikursseja laajempien oppimäärien suorituksiksi, kuin edellä jo oli puhe. Ja kun myöskin ne yliopistolliset jatkokurssit, joita viime vuosina oli kansakoulunopettajia varten Eduskunnan myöntämällä varoilla toimeenpantu ja joita toivottavasti vastakin tullaan järjestämään, olivat muodostuneet kansakoulunopettajiston jatko-opintojen vaalijaksi, oli lähellä se ajatus, että opintojensa tulokset kansakoulunopettajain olisi saatava tutkituttaa mainittujen kurssien yhteydessä. Ylihallituksen tiedossa kyllä oli, että kansakoulunopettajat olivat jo nytkin suorittaneet yksityisiä tutkintoja Yliopiston opettajille, mutta Ylihallitus tarkoitti edellä sanomallaan sitä, että kansakoulunopettajain yliopistollisten jatkokurssien yhteyteen järjestettäisiin heitä varten, ehkä määrättyissä rajoissa, erityinen tutkinto, joka käsittäisi sopivan luvun heidän työalaansa läheisesti liittyviä tieteitä vaihtoehtoisissa yhdistelmissä ja jonka oppikurssit eri aineissa olisivat tarkoin määrättyt.

Mitä taas uusien opetusnäytteiden suorittamiseen tulee, niin oli Ylihallituksen mielestä toivottavaa, että vielä voitaisiin puheenaolleen yliopiston jatkotutkinnon suorittaneille henkilöille järjestää tilaisuus erityisen arvostelijakunnan edessä antaa käytännölliset opettajanäytteet esim. jossakin Helsingin kaupungin kansakoulussa. Ajateltavissa oli ehkä myöskin, että näytteiden antaminen sisältyisi jo itse jatkotutkintoon.

Ylihallitus saattoi kirjelmällä kaiken edelläkerrotun kansakoulunopettajain Yliopistollisten Jatkokurssien Johtokunnan tietoon sekä pyysi Johtokuntaa kohdaltansa harkitsemaan kysymystä puheena-

olevan jatkotutkinnon ynnä siihen liittyvien opetusnäytteiden järjestämisestä kansakoulunopettajia varten sekä harkintansa tulokset mahdollisine tarkempine esityksineen sittemmin Ylihallitukselle ilmoittamaan.

Yliopistol-
listen jatko-
kurssien
Johtokun-
nan ehdotus
tutkintojen
ja opetus-
näytteiden
järjestämi-
seksi.

Kirjeessä marraskuun 3 päivältä 1913 lähetti sanottu Johtokunta Ylihallitukselle seikkaperäisen ehdotuksen mainittujen tutkintojen ja opetusnäytteiden järjestämiseksi. Joulukuun 9 p. 1913 Ylihallitus ilmoitti kirjeessä mainitulle Johtokunnalle, että Ylihallitus katsoi tehdyn ehdotuksen pääasiassa hyvin onnistuneeksi, jättäen myöhemmän kokemuksen varaan, mitä muodosteluita siinä mahdollisesti voitaneen tarpeellisiksi havaita. Käytännöllisten opetusnäytteiden suhteen Ylihallitus kuitenkin nyt jo lausui pitävänsä suotavana, että ne käsittäisivät vähintäänkin kolmea eri aineryhmiin kuuluvaa ainetta, jotta asianomaisen opetusnäytteiden suorittajan opettajakykyä voitaisiin monipuolisemmin arvostella.

Eri mieltä asiasta oli ylitarkastaja Hildén, joka pyysi pöytäkirjaan merkittäväksi seuraavaa:

»Niin erittäin suuressa määrässä kuin Yliopistollisten jatkokurssien johtokunnan tekemä ehdotus minua miellyttääkin, olen siinä kumminkin huomannut varsinkin yhden heikon kohdan. Sellaiseksi tarkoitan käytännöllisten opetusnäytteiden suorittamista koskevaa kohtaa.

Tällaisten opetusnäytteiden *arvostelijakunnan kokoonpano* pitäisi ymmärtääkseni koettaa — mikäli mahdollista — saada sellaiseksi, että arvostelijakunta empimättä tunnustetaan täysin päteväksi arvostelemaan näytetunteja sekä *opetussisällöksen* vaatimusten kannalta että *pedagogiselta* kannalta tai ettei syystä voida tehdä sitä muistutusta, että uusi arvostelijakunta on jossakin huomattavassa suhteessa tuntuvasti heikompi kuin opettajaseminaariemme monijäseninen opettajakunta, joka aikaisemmin on enimmäkseen monivuotisen tuntemuksen perustalla asianomaisen opettajakyvyn arvostellut.

Mitä tulee ehdotetun arvostelijakunnan pätevyyteen arvostella näytetunteja puhtaasti pedagogiselta kannalta, niin on kaiketi tunnustettava, että arvostelijakunta siinä suhteessa täyttää suuretkin vaatimukset. Helsingin kansakoulujen tarkastajan (apulaistarkastajan) sijalle voisi kyllä ajatella sen luokan opettajaa, jossa opetusnäytteet tapahtuvat, tai jotakuta luokan opettajista, jos niitä syystä tai toisesta on useampia.

Mitä tulee arvostelijakunnan pätevyyteen arvostella opetussisällystä ja tämän vaatimuksia, voi sen suhteen tehdä vakavan muistutuksen, kun ajattelee, että kysymyksessä on kokeiden suorittaminen yliopistollisen opetuksen yhteydessä s. o. yhteydessä opetuksen kanssa, joka tieteellisessä suhteessa on tarkotettu täyttämään suuria vaatimuksia. Ainakin allekirjoittaneelle on kokemus osottanut, että kansakouluasteellakin suoritettujen opetusnäytteiden arvostelulle on suureksi eduksi, jos niiden ar-

vostelemisessä on apuna henkilö, joka ei ainoastaan pedagoogin silmällä katsele opetusnäytteen kulkua, vaan on myös tarkoin syventynyt siihen asiasisällykseen, josta on kysymys. Mitä yleisillä asteilla annettuun opetukseen tulee, niin on puolustamani katsantotapa kyllä sen piirissä yleensä oikeaksi tunnustettuna. Pitäisin tärkeänä, että se kansakoulualallakin saisi täyden tunnustuksen. Eikä tämän tunnustuksen suomisen suinkaan tarvitse johtaa meitä hellittämään hiventäkään pedagoogisen tiedon tärkeydestä eikä varsinkaan houkutella halveksimaan sitä, kuten valitettavasti oppikoulualla niin usein on laita. Rohkenen toivoa yliopistollista jatkotutkintoa puuhaavien myöntävän, että ainakin yliopistollisen opetuksen yhteydessä toimivan arvostelijakunnan tulee olla kokoonpanoltaan — mikäli suinkin mahdollista — sellaisen, ettei sen pätevyyttä vastaan voida muistuttaa. Tässä kohden voidaan kyllä huomauttaa, että jatkokurssien johtokunnalla on tilaisuus tätä asianhaaraa silmälläpitäen valita kansakoulunopettajajäseneksi sellainen, jonka erikoisopinnot ovat liikkuineet kulloinkin tarpeellisella alalla; huomautus onkin paikallaan. Mutta kun ottaa huomioon, miten monilla aloilla liikkuvia nuo opetusnäytesuoritukset tulevat olemaan, niin näyttää minusta aivan välttämättömältä, että johtokunnalla on toinenkin keino täydentää arvostelijakunnan pätevyyttä. Sellainen keino onkin helposti ja ilman mainittavia taloudellisia uhrauksia käytettävissä. Ehdotan,

että arvostelijakuntaan lisätään vielä yksi jäsen: joku seminaarin aineopettaja.

Kun opetusnäytteet eri aineissa luonnollisesti tulevat tapahtumaan tarkoin määrätyn ajan kuluessa; ei tämä aineopettajan (eri aineopettajain) kutsuminen muutamiksi päiviksi tuottaisi taloudellisiakaan vaikeuksia.

Mielestäni tällä tavoin saavutettaisiin samalla eräs toinenkin etu, joka varsinkin vastaisina aikoina, kun jatkokurssien nykyinen johtaja ei enää ole toimessa, on mielestäni hyvinkin tärkeä. Tarkotan sitä, ettei pääse katkeutumaan se side, minkä pitäisi yhdistää seminaarin entisten kasvattien kehittämistä edelleen. Olisi suotavaa, että seminaariopintojen jatkoa rakennettaessa ei tulisi tehdä samaa virhettä, kuin tuli aikoinaan tehdä seminaareja järjestettäessä: seminaariopetus ei ollut riittävän kiinteässä yhteydessä sen pohjan kanssa, jolle se rakensi, eikä sen kansakoulumuodon kanssa, jota varten se opettajia valmisti. Tätä virhettä olemme pyrkineet korjaamaan. Hyvä olisi pitää silmällä, ettei jatkoa puuhattaessa tulisi tehtyä samanlaista virhettä. Virheen välttäminen on verrattain helppoa ja olisi varmasti molemmin puolin — sekä arvostelijakunnan että semminkin seminaarin kannalta — vaikutuksiltaan herättävää ja terveellistä.

Itse *opetusnäytteiden* suhteen on minun mainittava muuan seikka. Niiden opetusaineiden lukumäärä, joissa näytteet suoritetaan, on liian vähäinen. Kuten tunnettua on seminaarista saatu opettajakykyarvosana monessa eri opetusaineessa ja ainakin kahdella eri ikäasteella tapahtuneen harjoittelun nojalla. Kun uusissa opetusnäytteissä saatu arvosana astuu käytännössä seminaariarvosanan tilalle, vaikka mainittaisiin-

kin tuo arvosana saaduksi vain sen tai tuon aineen opetuksesta, niin olisi kaiketi kohtuullista, että uusi arvosana osottaisi asianomaisen kykyä opettaa ei ainoastaan sitä tai tuota mieliainetta, vaan hänen kykyänsä opettaa useampia, esim. kolmea, eri opettajaominaisuuksia vaativaa ainetta. Jotta arvosana voisi antaa jonkunlaisen — mikäli se yleensä on mahdollista — luotettavan kuvan asianomaisen yleisestä opettajataidosta, pitäisi hänen opettaa samaa ainetta ainakin kahdella ikäasteella oleville lapsille ja siis antaa ainakin yhdessä aineessa kaksi näytetuntia. Näytetunteja tulisi näin ollen olla ainakin neljä.»

Jatko-opin-
ro tutkinnon
ohjesääntö.

Kun johtokunnan ehdoitus pääasiassa saavutti Ylihallituksen hyväksymisen, on Johtokunta huhtikuulla 1914 määrännyt sen tässä alempana julkaistussa muodossa ohjesääntönä tutkinnon suorittamisessa vastaiseksi noudatettavaksi. Samalla Johtokunta ryhtyi toimiin saadakseen tutkijoita tutkintoon kuuluvissa eri aineissa sekä heidän kanssansa yhteisneuvoin järjestääkseen oppimääriä näissä aineissa. Tämän on Johtokunta julaissut viikokosena, huomauttaen, että »kansakoulunopettajain jatko-opintotutkinnolla» ei ole mitään virallista luonnetta. Se on yksinkertaisesti oleva yksityisluontoinen kuulustelu, jonka päätarkoitus on olla apuna antamassa suuntaa ja keskitystä kansakoulunopettajien jatketuille opinnoille. Näin ollen kukin asianomainen saa antaa tälle suoritukselle sen arvon, jonka katsoo sille tulevan. Muussa kuin tässä muodossa Johtokunta ei ole nähnyt tätä nykyä opettajain yliopistollisiin opintoihin liittyvää tutkintoa mahdolliseksi järjestää, eikä oikeastaan aivan tarpeelliseksikaan, koska opettajilla jo on oikeus yliopiston virallisille tutkijoille suorittaa tutkintoja, joilla määrättyjä tarkoituksia varten on virallinen merkitys.

1 §.

Kansakoulunopettajien jatko-opintotutkinto suoritetaan kasvatusopissa ja vähintään kahdessa muussa tieteessä, jotka on otettu johtokunnan oppimääräjulkaisuun.

Kuhunkin aineyhdistelmään tulee kuulua ainakin yksi seuraavista aineista: raamattutiede, kirkkohistoria, uskonoppi ja uskontotiede, äidinkieli ja sen kirjallisuus, historia, maantiede, terveysoppi, eläintiede, kasvitiede, fysiikka, kemia, matematiikka tai maanviljelysoppi.

Jos tutkittava ennen varsinaista tutkintoaikaan on kasvatusopissa suorittanut yliopistollista arvosanaa vastaavan tutkinnon, saattaa hän kolmanneksi tutkintoaineeksi valita jonkun niistä tieteistä, mitkä on otettu johtokunnan oppimääräjulkaisuun.

2 §.

Kansakoulunopettajien jatko-opintotutkinnon suorittaminen edellyttää 1) kansakoulunopettajan pätevyyden sekä 2) kuulustelun, jossa on

osoitettava taito ymmärtää auttavasti saksan-, ranskan- tai englanninkielistä tekstiä.

3 §.

Kussakin tutkintoaineessa suoritetaan joko laajempi tai suppeampi oppimäärä. Kumpaisessakin oppimäärässä arvostellaan tiedot arvosanoilla *hyvä* ja *tydyttävä*.

Tutkittavan on suoritettava laajempi oppimäärä vähintään yhdessä aineessa.

Jos opettaja on tutkintoa varten määrättyä aikana viralliselle tutkijalle suorittanut filosofian kandidaattitutkinnon arvosanaa vastaavan tutkinnon, luetaan tämä hänelle jatko-opintotutkinnossa hyväksi.

4 §.

Tutkijat kussakin aineessa asettaa yliopistollisten jatkokurssien johtokunta mikäli mahdollista yliopiston opettajien keskuudesta.

Yliopistollisissa jatkokursseissa on tilaisuuden mukaan annettava opetusta 1:ssä §:ssä mainituissa tutkintoaineissa.

5 §.

Sittenkun kuulustelu on toimitettu kaikissa tutkintoaineissa, kokoon-tuvat asianomaiset tutkijat, jatkokurssien johtajan ollessa puheenjohtajana, pöytäkirjan ohessa neuvottelemaan, onko tutkittavalla ne tiedot, jotka kansakoulunopettajain jatko-opintotutkinnon suorittamiseen vaaditaan; ja on sen jälkeen hyväksytystä tutkinnosta annettava puheenjohtajan allekirjoittama ja pöytäkirjanpitäjän vahvistama todistus.

Tutkintoaika on yksi vuosi.

6 §.

Ne kansakoulunopettajat, jotka ovat kansakoulunopettajain jatko-opintotutkinnon suorittaneet, ovat oikeutetut suorittamaan opetusnäytteet. Näitä näytteitä arvostelee arvostelukunta, johon kuuluu puheenjohtajana yliopistollisten jatkokurssien johtaja tai muu näiden kurssien johtokunnan määräämä henkilö sekä jäsenenä yksi Koulutoimen Ylihallituksen edustaja, asianomainen Helsingin kaupungin kansakoulujen tarkastaja tai apulaistarkastaja sekä yksi kansakoulunopettajain jatko-opintotutkinnon tahi yliopistollisen tutkinnon suorittanut kansakoulunopettaja, jonka määrää yliopistollisten jatkokurssien johtokunta.

7 §.

Arvostelukunta määrää opetusnäytteiden ajan ja paikan sekä järjestää ne huomioonottaen, että näytteet on annettava vähintään kolmessa kansakoulun oppiaineessa.

Opetusnäytteitä arvostellessa käytetään 10-äänistä arvosteluasteikkoa, jossa 9—10 ääntä merkitsee arvosanaa *hyvä*, sekä 7—8 ääntä arvosanaa *tydyttävä*; jos näytteitä ei voida arvostella vähintään tyydyttäväksi, ei niistä todistusta anneta.

Opetusnäytteet suoritetaan asianomaisen kansakoulun johtokunnan suostumuksella jossakin Helsingin kaupungin kansakoulussa.

8 §.

Tutkijoille ja opetusnäytteiden arvostelijoille suoritetaan 10 mk. kustakin kuulustelusta ja 15 mk. opetusnäytteiden arvostelusta; vieraan kielien kuulustelusta on korvaus 5 mk.

Näitä kuluja samoin kuin tutkinto- ja kansliahuoneuston vuokraamista sekä kanslia-apulaisen palkkaamista varten käytetään yliopistollisia jatkokursseja varten myönnettyjä varoja.

Suomen
Opettajain
Raittäuslii-
ton raittäus-
kurssit v.
1910.

Lähetepäätöksellään toukokuun 25 päivältä 1910 käski Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen antaa lausuntonsa Suomen Opettajain Raittäusliiton toimikunnan anomuksesta saada 2,000 markan suuruisen valtioapu kolme päivää kestävien raittäuskurssien toimeenpanemista varten Helsingissä seuraavan heinäkuun lopulla, josta apurahasta oli ajateltu 1,000 markkaa käytettäväksi itse kurssien toimeenpanemiseen ja 1,000 markkaa matka-apurahoiksi kurssien osanottajille. Vaadituksi lausunnokseen Ylihallitus kesäkuun 1 p. 1910 alamaisesti esiintoi seuraavaa:

»Raittäusopetusta on jo nykyäänkin annettu maan kansakouluissa ja seminaareissa terveysopin yhteydessä, ja tulee tämä opetus Ylihallituksen järjestämänä tästä lähtien saamaan entistään huomattavamman sijan mainittujen laitosten opetussuunnitelmissa. Mutta kun opettajavalmistus raittäusopetuksen antamiseen nähden on ollut aivan puutteellisella kannalla tähän saakka, jonka vuoksi opettajain täytyy erikoisharrastuksellaan siihen perehtyä, niin katsoo Ylihallitus asiakseen Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan alistaa, eikö yleisistä varoista voitaisi armosta myöntää 1,000 markan suuruisen apuraha puheenaolevien kurssien toimeenpanemiseen, ehdolla että kurssit laajennetaan vähintään 6 päivää kestäviksi, ja eikö kursseihin osaaottavain opettajain avustamiseksi voitaisi myöskin myöntää 500 markan apuraha jaettavaksi vähäisinä, korkeintaan 30 markan avustuserinä.»

Sanottujen kurssien toimeenpanemiseksi Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää 1,000 markan avustuksen.

Kurssit toimeenpantiin Helsingissä heinäkuun 25—27 päivinä. Osanottajia oli lähes 200, joista 5 oppikoulun opettajaa. Luennoita pitivät professori T. Laitinen alkoholin vaikutuksesta ihmisen vereen 1 luennon, tohtori K. Taskinen alkoholin vaikutuksesta hermostoon 2 luentoa, tohtori A. Ruotsalainen alkoholin suhteesta tarttuviin tautteihin 2 luentoa, tohtori M. Helenius-Seppälä alkoholikysymyksen

socialisesta merkityksestä 4 luentoa, opettajatar Maiju Seppälä sanomalehdistön suhteesta raittiustaisteluun viime vuosisadan alkupuolella 1 luennon, opettaja W. Sippola raittiusopetuksen yhdistämisestä fyysikkallisten ja kemiallisten ilmiöitten esityksiin 2 luentoa, opettaja E. Kunnas raittiusopetuksen järjestämisestä kansakoulun vuorokursseihin 1 luennon. Näytetunteja pitivät rouva A. Trygg-Helenius ja maisteri H. A. Aulanko.

Lähetepäätöksessään joulukuun 12 päivältä 1910 Keisarillinen Senaatti vaati Ylihallituksen lausuntoa Finlands Svenska Nykterhetsförbund-nimisen yhdistyksen anomuksen johdosta, että yhdistykselle myönnettäisiin 2,000 markan määräraha toimeenpannukseen Kruunupyyn kansanopistolla seuraavan kesäkuun aikana sellaiset yhdistetyt leikki- ja raittiuskurssit kansakoulun opettajille ja opettajattarille, kuin mainitaan Raittiuskomitean mietinnössä. Viitaten alamaiseen alistukseensa kesäkuun 1 päivältä 1910 Ylihallitus tammikuun 1 päivä 1911 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkittavaksi alisti, eikö Yhdistykselle voitaisi myöntää mainittua tarkoitusta varten 1,500 markan apuraha ehdoilla, että kurssit jatkuvat Ylihallituksen hyväksymän ohjelman mukaan kahden viikon ajan ja silloin läpikäydään seminaarin kurssi raittiusopissa sekä että osanottajain luku tulee olemaan vähintään 20.

Raittius-
kurssit v.
1911.

Toukokuun 12 p. 1911 Ylihallitus vahvisti kurssien ohjelman. Kurssit alkoivat kesäkuun 19 p. ja päättyivät heinäkuun 1 p. 1911 ja toimi johtajana kansanopistonjohtaja Johannes Klockars. Luennoita pitivät professori Vilh. Sucksdorff alkoholiaasioista (8 t.), tohtori Wold. Backman mahalaukusta ja sen taudeista (2 t.), tohtori C. Tennberg tuberkuloosista (1 t.), seminaarinjohtajatar Hedvig Sohlberg raittiusopetuksesta ja alkoholin vaikutuksista (10 t.), johtaja J. Klockars raittiusliikkeen historiasta y. m. (11 t.). Näyteluentoja pitivät kansakoulunopettajat And. Bäck ja Arth. Hedlund eriikäisille lapsille 10. Leikkiharjoituksia johti voimistelun opettajatar Karin Kjerrström. Osanottajiksi ilmoittautui 34 opettajaa ja opettajatarta, joista kuitenkin säännöllisesti kursseihin osaa otti ainoastaan 29.

Keisarilliseen Senaattiin annetussa kirjoituksessa Suomen Opettajayhdistyksen keskushallitus, alamaisuudessa esiintuoden, miten piirustuksen opetus maamme kansakouluissa oli viime aikoina ollut perinpohjaisen uudistuksen alaisena, terveys- ja raittiusopetus tullut vakinaisesti kansakoulujen opetusohjelmaan ja leikki yhä enemmän alkanut saada oikeutettua jalansijaa kansakouluopetuksessamme, jonka

tähden ja kun toiselta puolen kansakoulujen opettajat eivät seminaarissa olleet saaneet sellaista valmistusta näitten aineitten menestykselliseen opettamiseen kuin tarpeellista olisi, Suomen Opettajayhdistyksen keskushallitus oli päättänyt kesällä 1911 Tuusulan kansanopistolla toimeenpanna puheenalaisten aineitten opetus- ja harjoituskurssit kansakoulunopettajille. Koska kuitenkin nämä kurssit, jotka olivat aiotut pidettäväksi heinäkuun 24 päivästä seuraavan elokuun 12 päivään, tulivat vaatimaan melkoisia kustannuksia, varsinkin kun oli välttämätöntä avustaa kurseihin osanottajia, anoi mainittu keskushallitus

että valtiovaroista olisi myönnetty 3,000 markan määräraha kurssien toimeenpanemista varten;

että rautatiepiletien hinnat kurssien osanottajille olisi alennettu 50 %:lla matkalta lähtöasemalta Järvenpään asemalle ja takaisin kotipaikalle; ja

että tämä alennus olisi voimassa heinäkuun 15 päivästä elokuun 15 p:ään.

Anomuksen johdosta Keisarillinen Senaatti lähetepäätöksessään maaliskuun 20 päivästä käski Ylihallituksen antaa lausuntonsa, ja maaliskuun 24 päivänä Ylihallitus, koska sen mielestä kurssien etunenässä olevat henkilöt antoivat takeita niiden menestymisestä ja kun kurssien suunnitelmaa vastaan ei ollut mitään muistuttamista, Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan alisti, eikö Suomen Opettajayhdistykselle olisi voitu myöntää 2,500 markan apuraha puheenaolevien kurssien toimeenpanemista varten ja eikö kurssien osanottajille olisi voitu myöntää 50 %:n alennusta valtionrautateillä lähtöasemalta Järvenpään asemalle ja takaisin, ehdolla että lopullinen ohjelma esitetään Ylihallituksen hyväksyttäväksi ja että vähintään 20 tuntia annetaan raittiusopetusta.

Toukokuun 18 p. 1911 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää sanottuja kurseja varten 2,500 markan suuruisen apurahan Ylihallituksen esittämillä ehdoilla.

Ylihallitus vahvisti ohjelman heinäkuun 6 p. 1912. Kurssit pidettiin heinäkuun 24 päivästä elokuun 12 päivään ja toimivat johtajina johtaja O. V. Sirkka ja opettaja K. Ahtiala ja luennoitsijoina: opettaja W. Sippola miedomprien väkijuomain alkoholipitoisuudesta (2 t.), Maisteri W. Hytönen raittius-asian ja -lainsäädännön historiasta Suomessa (4 t.), lääketieteen kandidaatti A. Ruotsalainen tuberkelitaudista (2 t.), opettajatar A. Collan voimistelun ja leikin asemasta

ja arvosta (2 t.), professori Arth. Hjelt matkastaan Palestiinaan (1 t.), professori T. Laitinen alkoholin vaikutuksista (2 t.), opettaja E. Kunnas alkoholin vaikutuksesta ynnä alkoholikysymyksestä eri maissa (12 t.), johtaja O. V. Sirkka ja rouva I. Sirkka erilaisista leikeistä. Opetusta antoivat opettaja A. Kohonen kansakoulun oppimäärään kuuluvissa piirustustehtävissä, johtaja ja rouva Sirkka uinnissa ja leikeissä, apunaan opettajatar Hilda Sirkka ja neiti Hilma, Keula, neiti Hanna Arho laulussa. Osanottajia oli satakunta.

Kirjelmässä maaliskuun 2 päivältä 1911 Kirkollisasiain toimituskunta käski Ylihallitusta m. m. tekemään ehdotuksen raittiusopetuskurssien järjestämiseksi virassa oleville kansakoulunopettajille ja -opettajattarille sekä ilmoitti kuluvan vuoden menosääntöehdotukseen ottaneensa 4,000 markan suuruisen määrärahan raittiusopetuskurssien toimeenpanemista varten kansakoulun opettajille ja -opettajattarille.

Vastauksena mainittuun kirjelmään Ylihallitus maaliskuun 24 päivä 1911 ilmoitti seuraavaa:

»Kun Ylihallitus alamaaisessa lausunnossaan viime tammikuun 20 päivältä oli puoltanut 1,500 markan myöntämistä Suomen ruotsalaiselle raittiusyhdistykselle leikki- ja raittiuskurssien järjestämistä varten sekä tänään 2,500 markan myöntämistä Suomen opettajayhdistykselle samaa tarkoitusta varten, niin oli sitä varten osotettu määräraha 4,000 markkaa sen kautta saanut sijoituksensa. Sen lisäksi oli menosääntöön otettu 1,500 markkaa leikkikurssien järjestämistä varten kansakoulunopettajille ja -opettajattarille ja oli Ylihallituksen aikomuksena jakaa tämäkin määräraha sellaisille leikkikursseille, joissa myöskin tultiin raittiusopetusta antamaan.»

Kirjelmässä maaliskuun 13 päivältä 1911 Kirkollisasiain toimituskunta käski Ylihallitusta antamaan lausuntonsa, eikö niitä yhdistettyjä leikki- ja raittiusopetuskursseja, jotka Finlands Svenska Nykterhetsförbund aikoi seuraavana kesänä valtion avustamana järjestää, voitaisi yhdistää niihin kursseihin, joita kosketeltiin Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjelmässä kuluvan maaliskuun 2 päivältä.

Vastaukseksi tähän Ylihallitus maaliskuun 24 päivä 1911 ilmoitti:

»Sittenkun Ylihallitus tänäpäivänä on päättänyt puoltaa 2,500 markan valtioapua Suomen Opettajayhdistykselle leikki- ja raittiusopetuskurssien toimeenpanemiseksi Tuusulan kansanopistolla ja lausunnossaan viime tammikuun 20 päivältä 1,500 markan valtioapua Finlands Svenska Nykterhetsförbund-yhdistykselle, katsoo Ylihallitus täyttäneensä sen tehtävän, joka Ylihallitukselle on annettu Kirkollisasiaintoimituskunnan kir-

jeessä kuluvan maaliskuun 2 päivältä, koskeva raittiusopetuskurssien järjestämistä tulevana kesänä.»

Raittius-
kurssit
v. 1912.

Keisarillinen Senaatti oli lokakuun 25 p. 1911 määrännyt, että terveysopin yhteydessä annettavan raittiusopetuksen edistämiseksi palveluksessa olevia kansakoulunopettajia varten Ylihallituksen johdolla tai valvonnan alla oli .m m. vuonna 1912 pantava toimeen raittiusopetuskurssseja, joiden järjestyksestä Ylihallituksen oli aikanaan Keisarilliselle Senaatille tehtävä ehdotus ja joita varten sanotun vuoden menosääntöön oli otettu 7,000 markkaa. Noudattaakseen tätä määräystä oli Ylihallitus kääntynyt maassa toimivien raittiusliittojen toimikuntain puoleen kehoittaen näitä valmistamaan ja Ylihallitukselle jättämään ehdotuksia puheenalaisten kurssien järjestämiseksi. Tämän johdosta oli Ylihallitukseen saapunut

1) Raittiuden Ystävain ehdotus, jonka mukaan he olivat valmiit toimeenpanemaan kolme kaksiviikkoista kurssia, nimittäin yhden Sortavalassa tai Koivumäen kansanopistolla, toisen Lahdessa tai Heinolassa sekä kolmannen Raahessa tai Ilmajoella ja pyysivät niitä varten 1,800 markkaa kurssia kohden eli yhteensä 5,500 markkaa; ja

2) Finlands Svenska Nykterhetsförbund-nimisen liiton ehdotus, jossa tarjouduttiin toimeenpanemaan kaksiviikkoinen ruotsinkielinen kurssi Tammisaaressa sekä pyydettiin sitä varten 2,000 markkaa ynnä oikeutta käyttää seminaarin huoneustoja.

Lähetäten edellämainitut ehdotukset Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa Ylihallitus alamaisesti esitti, että suomenkielisiä kurssseja varten myönnettäisiin yhteensä 5,200 ja ruotsinkielisiä kurssia varten 1,800 markkaa, ehdoilla että seminaarin oppiennätystä vastaava kurssi raittiusopetuksessa läpikäydään, että kurssisiin ottaa osaa vähintään 20 opettajaa kuhunkin, että suomalaisista kurssseista annetaan täydellisempi ohjelma hyvissä ajoin Ylihallitukselle sekä että kurssien loputtua kertomukset kurssseista ja selonteot niitä varten myönnettyistä varoista annetaan niinkään Ylihallitukselle. Sen ohessa Ylihallitus ruotsalaiseen kurssiin nähden alamaisesti ehdotti, että sitä varten saataisiin käyttää Tammisaaren seminaarin huoneustoja ja että 30:lle kurssilaiselle annettaisiin vapaa asunto seminaarissa.

Tähän alamaiseen esitykseen näki Keisarillinen Senaatti toukokuun 1 päivä 1912 hyväksi suostua.

Raittiuden Ystävät olivat kirjeessään toukokuun 28 päivältä 1912 pyytäneet Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin, että osanottajille niihin kurssisiin, joita sanottu raittiusliitto sitä varten myönnettyllä

valtioavulla aikoi toimeenpanna kesäkuun 27:nnestä päivästä heinäkuun 6:nteen päivään Pohjois-Savon kansanopistolla, heinäkuun 15:nnestä päivästä 27:nteen päivään Haapaveden kansanopistolla ja heinäkuun 29:nnestä päivästä elokuun 10:nteen päivään Lahden kansanopistolla, myönnettäisiin vapaat matkat valtionrautateilla asianomaisiin kurssinpitopaikkoihin, sekä samalla antanut ohjelman kyseessä olevia kursseja varten.

Vahvistaessaan kurssien ohjelman Ylihallitus kesäkuun 5 p. 1912 alamaisesti esitti Hänen Keisarilliselle Majesteetilensa, että puheenalaisille raittiuskurssilaisille armossa myönnettäisiin joko vapaat matkat tai ainakin niin suuri alennus kuin mahdollista piletinhinnoissa valtionrautateilla edellämäinnittuina aikoina Lahden, Oulaisten ja Pitkälahden asemille sekä takaisin kunkin kotipaikalle.

Kesäkuun 28 p. 1912 näki Keisarillinen Senaatti hyväksi kurssien osanottajille myöntää 50 % alennuksen piletien hinnoissa valtion rautateillä matkaa varten edestakaisin.

Pohjois-Savon kansanopistolla pidetyillä kursseilla pitivät luentoja: tohtori Matti Helenius-Seppälä alkoholifysiologian ja patologian alalta 14 luentoa, tohtori V. Hytönen alkoholikysymyksen yhteiskunnallisesta puolesta ja raittiustiikkeen historiasta 10 luentoa, opettaja V. Sippola raittiuosopetuksesta kemian yhteydessä 10 luentoa, opettaja E. Kunnas raittiuosopetuksen asemasta eri maissa ja opetusopillisia ohjeita 12 luentoa, professori M. Soininen raittiuskysymyksen yleisistä periaatteista 1 luennon. Rouva Ida Gestrinin johdolla harjoiteltiin laululeikkiä ja voimistelua. — Osanottajia oli 25.

Haapaveden ja Lahden kansanopistoilla pidetyissä kursseissa oli sama ohjelma, paitsi ei professori M. Soinisen luentoa. — Osanottajia oli edellisessä 24, jälkimmäisessä 54.

Raittiuosopetus-, leikki- ja kirjastonhoitajakurssit Tammisaaren seminaarilla toimeenpantiin kesäkuun 10—22 päivinä 1912.

Luennoita pitivät: tohtori H. Berg Tukholmasta, kroonillisesta alkoholismista, alkoholista taudin edistäjänä, kroonillisen alkoholismiin käsittelystä, ravintoaineista ja terveydenhoito-opista kansakoulussa 6 luentoa, professori R. Tigerstedt alkoholin vaikutuksesta ruumiin elintoiiminnoihin 6 luentoa, maisteri J. Klockars raittiustiikkeen historiasta, raittiuskysymyksen käsittelystä historianopetuksessa, alkoholin väärinkäytöksestä ja taloudesta 9 luentoa, johtajatar H. Sohlberg raittiuosopetuksen yhdistämisestä eri aineiden opetukseen ja sen metodiikasta, alkoholin vaikutuksesta työhön, moraaliin ja sukuun 9 luentoa. Opettaja A. Bäck ja rouva R. Invenius antoivat eri-

ikäisille lapsille 10 näyteluentoa. Kirjastonhoidosta ja uudenaikaisesta kirjastotekniikasta pitivät maisteri E. Holmberg ja johtajatar H. Sohlberg 10 luentoa.

Voimistelunopettajatar H. Kjerrström opetti ja harjoitti pallo-, heitto-, juoksu- ja laululeikkejä 20 tuntia.

Osanottajina oli 60 opettajaa ja opettajatarta.

Raittius-
kurssit v.
1913.

Vuonna 1913 sanotunlaisia raittiuskursseja toimeenpanemaan tarjoutuivat:

1) Finlands Svenska Nykterhetsförbund Vaasan kaupungissa kesäkuun 16—28 päivinä ruotsinkieliset yhdistetyt raittiusopetus-, leikki- ja kaunolukemiskurssit; sekä

2) Raittiuden Ystävät suomenkieliset raittiuskurssit Sortavalassa kesäkuun 26 päivästä heinäkuun 9 päivään, Oulussa heinäkuun 7 päivästä 19 päivään ja Tampereella elokuun 1 päivästä 12 päivään.

Lähettäessään edellämainitut ehdotukset toukokuun 24 päivä 1913 Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa Ylihallitus rahain jakamisen suhteen teki samanlaisen alamaisen esityksen kuin edellisenäkin vuonna ja että kursseihin osanottajille olisi myönnetty valtion rautateillä 50 % alennus piletinhinnoissa, johon esitykseen Keisarillinen Senaatti toukokuun 29 p, suostui määräten, että seminaarin oppien-
nätystä vastaava kurssi raittiusopetuksessa läpikäydään, että kurssihin ottaa osaa vähintään 20 opettajaa kuhunkin, sekä että kurssien päätyttyä kertomukset niistä ynnä tilitys niitä varten myönnettyistä varoista jätetään Ylihallitukselle. Rautatiepileteistä anottu alennus myönnettiin kesäkuun 13 päivä.

Raittius-, kaunoluku- ja leikkikurssit Waasassa toimeenpantiin Raatihuoneenkadun kansakoulussa kesäkuun 16—28 päivinä.

Luennoita pitivät: professori Vilh. Sucksdorff alkoholipitoisista juomista ja niiden terveydellisestä sekä yhteiskunnallisesta merkityksestä 9 tuntia, tohtori C. Tigerstedt alkoholin vaikutuksesta ruumiin normaali-toiminnoihin 6 tuntia, johtajatar H. Sohlberg raittiusopetuksesta 8 tuntia, johtaja J. Klockars raittiusliikkeen historiasta, raittiusliikkeestä Yhdysvalloissa y. m. 9 tuntia, maisteri O. V. Louhivuori alkoholista ja rikollisuudesta 2 tuntia, opettaja A. Bäck 10 näytetuntia, pastorin rouva Anna Collan kaunoluvusta 10 tuntia. Opettajatar Bertha Ahlfors harjoitti 40 vapaa- ilma- ja sisäleikkiä, käyttäen niihin 16 tuntia.

Osanottajiksi ilmoittautui 100, joista opettajia 15, opettajattaria 40. Kurssien yhteyteen oli järjestetty »raittiusnäyttely».

Kurssit Sortava'assa pidettiin naisseminaarin huoneustossa 28 päivästä kesäkuuta 9 päivään heinäkuuta. Osanottajia oli 39, joista naisopettajia 24, miesopettajia 15.

Luentoja pitivät: tohtori V. Hytönen 16, tohtori Matti Helenius-Seppälä 14, opettaja E. Kunnas 14, opettaja V. Sippola 14, lehtori J. F. Blomqvist 2, opettajatar Fanni Luukkonen 2, opettajatar Maiju Seppälä 2. Iltaisin luentojen päätyttyä pidettiin 2—3 leikkituntia, joita johti opettajatar Siiri Lampén.

Kurssit Oulussa pidettiin Heinätorin kansakoululla heinäkuun 7—19 päivinä. Osanottajia oli 86, joista naisopettajia 68, miesopettajia 18. Luentoja pitivät tohtori V. Hytönen 15, tohtori Matti Helenius-Seppälä 14, opettaja E. Kunnas 14, opettaja V. Sippola 14. Lisäksi piti johtaja O. V. Sirkka muutamia luentoja leikistä ja urheilusta.

Kurssit Tampereella pidettiin n. k. Alakansakoulun huoneustossa elokuun 1—12 päivinä. Osanottajia oli 77, joista naisopettajia 58, miesopettajia 19. Luennoitsijat ja luennot olivat samat kuin edellämaituilla Oulun kurseilla. Leikin opettajana oli opettajatar Siiri Lampén.

Sen johdosta, että se 7,000 markan vuotuinen määräraha, joka Armollisen määräyksen mukaan tammikuun 1/14 päivästä 1911 myönnettiin raittiusopetuskurssien toimeenpanemista varten kansakoulunopettajille ja -opettajattarille vuosina 1911—1913 oli loppuva ja kun mainitut kurssit, joita kunakin vuonna oli eri tahoilla maata pantu toimeen, olivat olleet hyvin suosittuja sekä olivat osoittaneet vastaavan tarkoitustaan, esitti Ylihallitus syyskuun 26 päivä 1913 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, eikö sama summa edelleenkin olisi otettava menosääntöön seuraavan vuoden alusta alkaen kolmeksi vuodeksi, jotta mitä useimmat kansakoulunopettajiston jäsenet voisivat saada ohjausta raittiusopetuksessa.

Ylihallituksen esitys määrärahan jatkumisesta.

Raittiuden Ystävain Ylihallitukselle toimittaman kirjoituksen johdosta, joka koski kesällä vuonna 1914 toimeenpantavia raittiuskursseja Ylihallitus kesäkuun 9 päivänä 1914 alamaisessa alistuksessaan esiintoi seuraavaa:

Raittiuskurssit v. 1914.

»Lokakuun 25 päivänä 1911 päivätyyn Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeen mukaan oli Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Suomen Senaatti määrännyt, että terveysopin yhteydessä annettavan raittiusopetuksen edistämiseksi nykyään palveluksessa olevia kansakoulunopettajia varten Ylihallituksen johdolla taikka valvonnan alla oli pantava toimeen raittiusopetuskursseja. Tätä tarkoitusta varten oli viime vuosina ollut menosään-

nössä osotettuna 7,000 markan suuruinen määräraha; ja olettaen, että niin tuli tänäkin vuonna olemaan asian laita, oli Ylihallitus kirjeessä viime toukokuun 12 päivästä pyytänyt Kirkollisasiaintoimituskuntaa ryhtymään toimeen, että mainittu rahamäärä osotettaisiin Ylihallituksen käytettäväksi ennakolta, jotta Ylihallitus voisi ruveta valmistaviin toimiin puhealaisten kurssien järjestämiseksi myöskin tänä vuonna.

Sittemmin olivat Raittiuden Ystävät sekä Finlands Svenska Nykterhetsförbund-nimiset seurat Ylihallitukseen toimitetuissa hakemuskirjoissa tarjoutuneet tänä kesänä toimeenpanemaan raittiusopetuskursseja, ensinmainittu seura kolmet, nimittäin Rauman seminaarilla ensi heinäkuun 7—18 päivinä, Ilmajoen kansanopistolla saman kuun 20—31 päivinä sekä Viipurin kaupungissa elokuun 3—14 päivinä, ja Finlands Svenska Nykterhetsförbund-niminen seura yhden ruotsinkielisen kurssin Pohjan pitäjän kansanopistolla ensi heinäkuun 27 päivästä seuraavan elokuun 8 päivään ohjelman mukaan, joista itse hakemuksissa oli lähemmin tehty selkoa; sekä pyytäneet kurssien toimeenpanemisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi avustusta yleisistä varoista, Raittiuden Ystävät 5,200 markkaa ja Finlands Svenska Nykterhetsförbund 1,500 markkaa.»

Lähetäten edellämäinitut hakemukset Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan Ylihallitus alamaisesti esitti hakemuksiin myönnyttäväksi samoilla ehdoilla kuin edellisinäkin vuosina ja että osanottajille nytkin myönnettäisiin 50 % alennus piletien hinnoissa valtion rautateillä.

Heinäkuun 7 päivä 1914 näki Keisarillinen Senaatti ja sen Kululaitostoimituskunta hyväksi anomuksiin suostua.

Rauman seminaarilla toimeenpannuilla kursseilla pitivät luentoja: tohtori Matti Helenius-Seppälä 19, tohtori V. Hytönen 8, opettajatar Maiju Seppälä 2, opettaja V. Sippola 8, opettaja E. Kunnas 13, opettaja O. V. Sirkka 3 ja opettajatar Maiju Seppälä antoi 5 näytetuntia. Urheiluleikkejä johti johtaja O. V. Sirkka. — Osanottajia oli 26, joista 11 mies- ja 15 naisopettajaa.

Ilmajoen kansanopistolla toimeenpannuilla kursseilla pitivät luentoja: opettajatar Maiju Seppälä 11, tohtori V. Hytönen 14, opettaja V. Sippola 10, opettaja E. Kunnas 13, johtaja H. Aulanko 6. Näytetunteja antoivat opettajatar Maiju Seppälä 4, johtaja H. Aulanko 2. Urheiluleikkejä johti johtaja H. Aulanko. — Osanottajia oli 26, joista 10 mies- ja 16 naisopettajaa. Viipurissa pidettäväksi suunniteltuja kursseja, vaikkakin osanottajia oli runsaasti ilmoittautunut, ei voitu toimeenpanna syystä, että olot siellä sodan alkamisen vuoksi olivat käyneet rauhattomiksi.

Koska Pohjan pitäjässä pidettäväksi aijottuja kursseja osanottajain vähyyden vuoksi ei voitu toimeen panna, anoi Yhdistys, että

kurssit saataisi pitää Tammisaaressa joululoman aikana ja että ohjelmaan koululeikkien sijaan saataisi ottaa metoodinen kurssi uuden-aikaisessa piirustuksessa.

Tähän Ylihallitus joulukuun 8 p. näki hyväksi suostua.

Kirjeessään joulukuun 12 päivältä 1914 Tammisaaren seminaarin johtaja anoi, että joku seminaarin luokkahuone ja joitakuita huoneita asuntolassa saataisi joululoman aikana kahden viikon ajalla luovuttaa edellämäinittuja raittiuskursseja varten, johon Ylihallitus suostui kehoittaen johtajaa tarkoin valvomaan, ettei sen kautta valtiolle kuluja synny.

Tammisaaren seminaarilla joulukuun 28 päivästä 1914 tammikuun 9 päivään 1915 pidetyillä yhdistetyillä raittiusero- ja piirustus- ja puutarhakursseilla oli osanottajina 22 opettajaa ja opettajatarta.

Luennoita pitivät

1. *Raittiuserokursseilla*: tohtori C. Tigerstedt alkoholista ja fysiologiasta 6 luentoa, pastori G. Bondestam raittiusero- ja liikkeen historiasta ja alkoholilainsäädännöstä 9 luentoa, johtajatar H. Sohlberg raittiuserokurssista koulussa 10 luentoa ja ohjaustuntia, maisteri J. Klockars raittiusero- ja taloudesta 2 luentoa, tohtori M. Helenius-Seppälä kieltoakiväpöyrykäsistä 1 luennon, rouva Alli Trygg-Helenius terveydenhoidollisista näkökohdista 1 luennon, opettajatar H. Torckell koulusta ja Toivon liitosta 2 luentoa.

2. *Piirustus- ja muovailukursseilla*, opettajatar P. Ahlfors 20 luentoa.

3. *Puutarhakursseilla*, puutarha-arkkitehti O. Lundén puutarhaviljelyn merkityksestä, kyökkikasveista, koulukasvitarhoista y. m. 8 luentoa, ja puutarhuri O. Backlund näytteli seminaarinkasvi-huonetta.

Kurssien yhteyteen oli järjestetty »raittiuseronäyttely.»

Kesällä 1915 tarjoutuivat kyseenalaisia kurssia toimeenpanemaan Raittiuden Ystävät Rovaniemellä kesäkuun 15—22 päivinä, Sääksmäen kansanopistolla kesäkuun 28 päivästä heinäkuun 5 päivään ja Mikkelissä heinäkuun 7—14 päivinä, ja Finlands Svenska Nykterhetsförbund Pietarsaaressa kesäkuun 25 päivästä heinäkuun 3 päivään ohjelmien ja kustannusarvioiden mukaan, joista hakemuksissa tehtiin lähemmin selkoa, sekä pyysivät kurssien toimeenpanemisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi avustusta yleisistä varoista, suomalaisista kurssista 5,200 markkaa ja ruotsalaisista jäännös eli 1,800 markkaa. Lähettäessään edellämäinittut hakemukset alamaisen

Raittiusero-
kurssit v.
1915.

kirjelmän ohella Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkittavaksi Ylihallitus toukokuun 21 p. 1915 esitti hakemuksiin suostuttavaksi samanlaisilla ehdoilla kuin edellisinäkin vuosina.

Kesäkuun 1 p. 1915 Keisarillinen Senaatti myönsi anotut apurahat esitetyillä ehdoilla sekä kesäkuun 9 p. 1915 anotun 50 % alennuksen piletien hinnoista valtion rautateillä.

Raittiuden Ystävien kurseilla luennoivat: tohtori Matti Helenius-Seppälä teoreettisesta alkoholiopista 20 tuntia, opettaja E. Kunnas raittiusopetuksen historiasta ja metodiikasta 10 tuntia, johtaja O. V. Sirkka luokkataulupiirustuksesta terveys- ja raittiusopetuksessa 5 tuntia, opettajatar Maiju Seppälä antoi raittiusopetusta 5 tuntia. Leikki- ja urheiluharjoituksia johti johtaja O. V. Sirkka. Osanottajia oli Rovaniemen kurseilla 38, Sääksmäen kurseilla 38, ja Mikkelin kurseilla 60.

Svenska Nykterhetsförbund-liiton kurseilla luennoivat: tohtori C. Tigerstedt alkoholin vaikutuksesta ruumiin normaalitoimintaan 6 tuntia, pastori G. Bondestam ja johtaja J. Klockars raittiuskysymyksestä eri kannoilta 14 tuntia, opettajattaret H. Sohlberg, H. Torckell ja opettaja A. Bäck raittiusopetuksen metodiikkaa 15 tuntia, koulunpuutarhanhoitoa opettajat W. Laxström ja A. Bäck 10 tuntia. — Osanottajia oli 42.

Käsityö- ja piirustuskurssit Jyväskylässä v. 1912.

Jyväskylän kesäyliopiston »vapaitten kurssien» valiokunta oli Ylihallitukseen jätetyssä kirjoituksessa pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että mainitussa kaupungissa heinäkuun 1 päivästä 1912 seuraavan elokuun 1 päivään kestäväin käsityö- ja piirustuskurssien toimeenpanemiseksi kansakoulunopettajia varten myönnettäisiin kurssien opettajien y. m. palkkaamiseksi 2,300 markkaa ja 30 à 40 oppilaalle asunto- sekä ravinto-oikeus seminaarin miesosaston internaatissa, jonka anomuksen johdosta v. t. seminaarinjohtaja K. Raitio oli antanut lausuntonsa ja anojat täydentäneet anomuskirjansa tarkemmalla kurssiohjelmalla.

Ylihallitus lähetti maaliskuun 15 p. 1912 anomuksen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armollisesti harkittavaksi sekä samalla itse puolestaan lausui seuraavaa:

»Kun epäilemättä olisi tällaisista kuukauden kestävästä piirustus- ja käsityökurseista, joita seminaarinlehtori Yrjö Blomstedt pätevien opettajien avustamana tulisi johtamaan, suurta hyötyä kansakoulunopettajille nyt, kun sekä piirustus- että käsityöopetuksen alalla oli tehty uudistuksia ja toisia suunniteltiin, niin katsoo Ylihallitus asiakseen Hänen

Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan alistaa, eikö puheenaolevaan tarkoitukseen voitaisi armossa myöntää 2,075 markan suuruinen apuraha, mihin summaan hakijat olivat alentaneet vaatimuksensa, sekä sen lisäksi korkeintaan 30 kurssilaiselle oikeus saada vapaa asunto ja ravinto seminaarin mies-osaston asuntolassa, ehdoilla, että kurssilaiset itse tuovat mukanaan lakanat, ja että heidän toimeenpanemilleen huvimattoille ei anneta asuntolasta eväitä.»

Tähän anomukseen näki Keisarillinen Senaatti hyväksi huhtikuun 3 p. 1912 suostua.

Vaasan piirin kansakoulujen tarkastaja esitti kirjeessään toukokuun 9 päivältä 1912, että ruotsinkieliset piirustuskurssit opettajille ja opettajattarille Vaasan piirissä seuraavan kesän aikana järjestettäisiin. Koska kysymys oli niin myöhään herätetty ja puuttui selvitys kurssien johtajasta ja kustannuksista, ei Ylihallitus katsonut voidensa tehdä alamaista esitystä määrärahasta sanottuja kurseja varten.

Kysymys
piirustus-
kurseista
Vaasan piiriin.

Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunta ilmoitti kirjeessään kesäkuun 2 päivältä 1914 Ylihallituksen esityksestä osottaneensa Ylihallituksen käytettäväksi 1,000 markan suuruisen määrärahan kahden vähintään kaksi viikkoa kestävänsä piirustuskurssin toimeenpanemista varten samana kesänä kansakoulun opettajille ja opettajattarille, jättäen Ylihallituksen määrättäväksi lähemmät ehdot määrärahan käyttämiseksi.

Piirustus-
kurssit v.
1914.

Asianomaisten kanssa sovittuaan päätti Ylihallitus kesäkuun 17 p. 1914 järjestää puheenalaiset kurssit pidettäväksi, toisen kansakoulunopettaja Aapo Kohosen johdolla Tuusulan kansanopistolla heinäkuun 26 päivän illasta elokuun 8 päivän iltaan, ja toisen seminaarinlehtori Elis Arvid Veisteen johdolla Kuopion kaupungissa heinäkuun 20 päivän aamusta elokuun 1 päivän iltaan, kuin myöskin tehdä esityksen, että kurssien toimeenpanijoille ja osanottajille myönnettäisiin 50 % alennus rautatiepiletien hinnoissa valtion rautateillä. Ilmoittaessaan tämän kaikille maan kansakouluntarkastajille Ylihallitus käski heitä piirinsä kansakoulunopettajille ja -opettajattarille toimittamaan tiedon kurseista sekä vakavasti kehoittamaan varsinkin niitä, jotka eivät ennen olleet saaneet opastusta uudessa piirustusopetuksessa, käyttämään tilaisuutta hyväkseen ottaakseen osaa näihin kursseihin.

Kesäkuun 30 päivä 1914 näki Keisarillinen Senaatti hyväksi myöntää kursseihin osaaottaville 50 % alennuksen piletien hinnoissa Suomen valtionrautateillä.

Osanottajina Tuusulan kansanopistolla pidetyillä kursseilla oli 86 nais- ja 41 miesopettajaa. Työskentelyä oli vähintään 5½—6¼ tuntia päivässä. Lomajoilla ja iltaisin harjoiteltiin johtaja O. V. Sirkan johdolla erilaisia leikkejä.

Kuopiossa toimeenpantiin kurssit rautatien kansakoululla ja oli osanottajia 156. Työskentelyä oli 6—6½ tuntia päivässä.

Porvoon piirin kansakoulujentarkastajan A. L. Biskopin esityksestä Ylihallitus 14 päivä huhtikuuta 1914 teki alamaisen esityksen muovailu-, piirustus- ja leikkikurssien toimeenpanemisesta kansakoulunopettajistolla Uudenmaan läänissä ja 500 markan määrärahan myöntämisestä siihen tarkoitukseen sekä että kursseihin osaa ottaville myönnettäisiin oikeus Tammisaaren seminaarissa kurssien aikana saada ravinto ja asunto.

Keisarillinen Senaatti toukokuun 22 päivä ei katsonut olevan syytä tähän anomukseen suostua.

Alistus piirustuskursseista v. 1915.

Kirjeessään maaliskuun 16 päivältä 1915 Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiantoimituskunnalle Ylihallitus esintoi seuraavaa:

»Alamaisessa alistuksessaan 10 päivältä helmikuuta 1914 oli Ylihallitus, kun vielä oli paljon opettajia, jotka eivät olleet saaneet minkäänlaista ohjausta uudessa piirustusopetuksessa, m. m. esittänyt

»että kaikkiaan neljän piirustuskurssin järjestämiseksi vuosina 1914 ja 1915 myönnettäisiin Ylihallituksen käytettäväksi yhteensä 2,000 markkaa.

Alistuksen johdosta saatiin viimekesäisiä kursseja varten 1,000 markkaa, joilla varoilla järjestettiin toinen kurssi Tuusulan kansanopistoon opettaja A. Kohosen johdolla ja toinen Kuopioon lehtori E. Weisteen johdolla. Molemmat kurssit menestyivät hyvin niin osanottajain lukuisuuteen kuin työn saavutukseenkin nähden.

Edelliseen viitaten Ylihallitus pyytää, että Kirkollisasiantoimituskunta suvaitsi ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, että myöskin täksi vuodeksi anottu 1,000 markkaa asetettaisiin Ylihallituksen käytettäväksi, koska kaikki kurssien tarvitsijat eivät likimainkaan voineet ottaa osaa viime kesänä toimeenpantuihin kursseihin. Pyydettyllä määrärahalta aikoo Ylihallitus toimeenpanna ainakin kahdet noin 2 viikkoa kestävät kurssit.»

Tähän alistukseen ei vastausta saapunut.

Laulukurssit v. 1910.

Keisarillinen Senaatti käski lähetepäätöksellään huhtikuun 1 päivältä 1910 Ylihallituksen antaa lausuntonsa Laulunopettajayhdistyksen anomuksesta saada 500 markan suuruinen apuraha kesä-

kurssien toimeenpanemista varten laulunopetuksessa kansakoulunopettajille. Hankittuaan asiasta myöskin Jyväskylän seminaarin musiikin lehtorin P. J. Hannikaisen lausunnon Ylihallitus omasta puolestaan alamaisesti lausui:

»Kansakoulujen laulunopetuksen metoodillinen puoli oli viime aikoina kehittynyt siinä määrin ammattitaitoa vaativaksi, että vanhempain opettajain oli vaikea ilman erityistä ohjausta ja harjoittelua kunnollisesti hallita tätä opetusala. Sitä paitsi oli opetustaidon edelleen kehittäminen tässä vaikeanluontoisessa opetusaineessa tärkeää niillekin opettajille, jotka olivat jo seminaarissa saaneet opetusta laulunopetuksen nykyisessä metodikassa. Näin ollen katsoo Ylihallitus, joka pitää suotavana anomuksessa tarkoitettujen kurssien aikaansaamista, asiaksensa Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkittavaksi alistaa, eikö puheenaolevaa tarkoitusta varten voitaisi armosta myöntää pyydetty 500 markan suuruinen apuraha ehdoilla, että kurseissa, joissa opetuksen tulee olla maksuton, on osanottajina vähintään 20 kansakoulunopettajaa sekä että kurssit tulevat kestämään kumminkin 3 viikkoa.»

Yllämainitun apurahan myönsi Kirkollisasiaintoimituskunta yleisistä varoista toukokuun 30 p. 1910.

Laulunopettajayhdistyksen ensimmäiset laulukurssit toimeenpantiin Kajaanin seminaarilla heinäkuun 25 päivästä elokuun 15 päivään 1910, kestäen siis 3 viikkoa.

Osanottajina oli:

kansakoulunopettajia 36, yhteiskoulunopettajia 5, kansanopiston opettajia 6, hospiteeravia ylioppilaita 6, harjoituskoulun opettajia 1, seminaarin ja yhteiskoulun oppilaita y. m. 11, yhteensä 55. Lisäksi oli lapsia 18.

Opettajina toimivat neiti Paula af Heurlin säveltäpailussa, musiikinhistoriassa, äänenmuodostelussa, sävelpuhtaudessa ja lehtori A. E. Taipale laulunopetusopissa, kuoronjohtamisessa ja äänielinten fysiologiassa. Kurseilla suoritettiin yhteensä 126 opetus- ja harjoitustuntia, joiden lisäksi oli osanottajilla kotitehtäviä.

Helmikuun 8 p. 1911 Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi Laulunopettajayhdistykselle vähintään 2-viikkoisen laulukurssin toimeenpanemista varten seuraavana kesänä, etupäässä kansakoulunopettajia varten, 500 markan suuruisen valt.oavustuksen

Laulukurssit v. 1911.

Toiset laulukurssit pidettiin Lahden kansanopistolla heinäkuun 10—27 päivinä 1911.

Läsnä oli vakinaisina osanottajina:

kansakoulunopettajia 54, yhteiskoulunopettajia 5, kansanopistonopettajia 4, kiertokoulun opettajia 2, hospiteeravia ylioppilaita, laulunjohtajia, y. m. 10, yhteensä 75.

Tilapäisiä kuuntelijoita oli lisäksi 17.

Opettajina toimivat rouva Elli af Heurlin, opettaen lausuntoa, neiti Paula af Heurlin säveltäpailua ja musiikin historiaa, lehtori Aksel Törnudd äänenmuodostusta, sävelpuhtautta ja yksiaänisten laulujen sävellystä, sekä lehtori A. E. Taipale laulunopetusoppia, kuoron johtamista ja äänielinten fysiologiaa. Kurssilla suoritettiin yhteensä 129 opetus- ja harjoitustuntia, joiden lisäksi kurssilaisilla oli kotitehtäviä. Kurssien yhteyteen oli järjestetty laulunopetusvälineiden ja musiikkikirjallisuuden näyttely, johon 10 eri kustannusliikettä otti osaa. Saadusta apurahasta meni opettajain palkkoihin 360 mk. ja toimeenpanokustannuksiin 140 mk.

Laulukurssit v. 1912.

Tammikuun 30 p. 1912 Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi yleisistä varoista Laulunopettajayhdistykselle seuraavana kesänä, etupäässä kansakoulunopettajille toimeenpantavia kolmiviikkoisia laulukurssseja varten 850 mk:n suuruisen apurahan.

Kolmannet laulukurssit toimeenpantiin Tampereella, Johanneksen kansakoululla heinäkuun 10—27 päivinä 1912.

Vakinaisia osanottajia oli 140 henkeä, joista noin 125 oli kansakoulunopettajia, muut oppikoulujen, kansanopistojen ja kiertokoulujen opettajia, urkureita, opettajakokelaita y. m. Tilapäisiä kuuntelijoita oli n. 100.

Opettajina toimivat rouva Elli af Heurlin, opettaen lausuntoa, neiti Paula af Heurlin säveltäpailua, maisteri Heikki Klemetti kuoroakustiikkaa ja äänneoppia, johtaen samalla muutamia kuoroharjoituksia, maisteri Armas Maasalo musiikin historiaa ja muotooppia, sekä lehtori A. E. Taipale laulun ja musiikkiopin opetusoppia, ollen myös varsinainen kuoronjohtaja. Varsinaisia opetustuntia pidettiin 114, lisäksi kuorolaulutuntia n. 30. Kurssien yhteyteen oli järjestetty laulunopetusvälineiden ja musiikkikirjallisuuden näyttely, johon 11 eri kustannusliikettä otti osaa.

Apurahasta meni opettajain palkkioiksi 630 mk., toimeenpanokustannuksiin, johtajan palkkioon y. m. 220 mk.

Laulukurssit v. 1914.

Neljännet suomenkieliset laulukurssit pidettiin Turussa yleisen kansakoulukokouksen päätyttyä v. 1914 ja kestivät kesäkuun 15 päivästä heinäkuun 4:nteen päivään.

Vakinaisia osanottajia oli 226, joista 176 oli kansakoulunopettajaa, muut seminaarien oppilaita, ylioppilaita, urkureita y. m.

Opettajina toimivat rouva Elli Tompuri-af Heurlin, opettaen säveltäpailua ja kansakoululapsista muodostetulla harjoitusluokalla koululaulunopetusta, maisteri Armas Maasalo musiikin historiaa, muoto-oppia ja kuoroakustiikkaa, sekä lehtori A. E. Taipale koululaulun opetusoppia.

Kursseilla oli sekä-, mies- ja naiskuoro, joita opettajat varsinaisesti johtivat, mutta joita kurssilaisetkin harjoitukseksi saivat johtaa. Kaikkiaan suoritettiin kursseilla 102 varsinaista opetustuntia ja sen lisäksi noin 40 kuorolaulutuntia. Kurssien yhteyteen oli järjestetty laulunopetusvälineiden ja musiikkikirjallisuuden näyttely, johon 12 eri kustannusliikettä otti osaa.

Yleisistä varoista myönnetystä apurahasta, 850 mk., meni opettajien palkkioihin 555 mk., ja toimeenpanokustannuksiin, johtajan palkkioon y. m. 295 mk.

Myöskin ruotsinkielisten kurssien toimeenpanemista varten kesällä 1914 Yhdistykselle vakuutettiin valtion avustusta, mutta osanottajiksi ilmoittauneiden vähälukuisuuden tähden jäivät ne pitämättä.

Vahvistaessaan vuoden 1910 menosäännön suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari armossa määrätä, että Ylihallituksen tuli vastaisiin menoarvioihin ottaa vuotuinen 1,500 markan määräraha leikki- ja voimistelukurssien toimeenpanemiseksi kansakoulun opettajille ja -opettajattarille.

Leikki- ja voimistelukurssit.

Kun vuoden 1911 menosääntöehdotus sai Armollisen vahvistuksen vasta heinäkuun 25 päivänä, ei näitä rahoja sinä vuonna ehditty käyttää.

Heinolan seminaarin voimistelun opettajatar Fanny Stenroth anoi helmikuun 5 p. 1912 Ylihallitukselta lupaa saada seuraavana kesänä Heinolassa toimeenpanna voimistelu-, leikki- ja uintikurssit kansakoulunopettajattaria varten, pyytäen palkkioksi 600 markkaa ynnä jonkun määrän kurssilaisten matka-avuksi. Ylihallitus myönsi helmikuun 16 p. 1912 luvan, edellyttäen että menosääntöehdotus tuli saavuttamaan kaikkein korkeimman vahvistuksen; mutta matka-avuksiin ei Ylihallituksella ollut varoja käytettävänä. Kurssit pidettiin heinäkuun 22 päivästä elokuun 10 päivään 1912. Ohjelmana oli voimistelua 26 tuntia, leikkiä 31 tuntia, uintia 18 tuntia, voimistelun historiaa 17 tuntia, komento- ja harjoituksia 15 tuntia, terveysoppia 15 tuntia, sekä leikkivälineiden valmistusta. Varsinaisia osanottajia oli

V. 1912.

26, joista 23 kansakoulunopettajatarta; osittain otti osaa vielä 6, joista 4 kansakoulunopettajatarta. Palkkioksi Ylihallitus elokuun 28 p. 1912 määräsi 650 markkaa.

Ylihallitukseen huhtikuun 6 p. 1912 jättämässään kirjelmässä anoi Tuusulan kansanopistonjohtaja O. V. Sirkka 600 markan apurahaa sanotulla opistolla seuraavana kesänä pidettäviksi aijottuja leikki- ja voimistelukurssseja varten. Sittekin lähempi selostus kurssien ohjelmasta oli saatu, myönsi Ylihallitus toukokuun 3 p. 1912 400 markkaa, edellyttäen että Ylihallituksen käytettäväksi mainittuja kurssseja varten varoja osoitetaan.

Kurssit pidettiin heinäkuun 28 päivästä elokuun 10 päivään. Opettajina toimivat: johtaja O. V. Sirkka voimistelussa, leikissä ja miesten uinnissa, rouva Impi Sirkka ja neiti Hilja Sirkka laululeikeissä, rouva Hilma Virtanen naisten uinnissa. Osanottajia oli 35. Yhdistettyinä ja samanaikaisina toimivat Kansanvalistusseuran kirjastokurssit ja raittiuskurssit.

V. 1913.

Heinolan seminaarin opettajatar Fanny Stenroth lähetti Ylihallitukselle helmikuun 18 päivä 1913 anomuksen saada seuraavana kesänä toimeenpanna Heinolassa voimistelu-, leikki- ja uintikurssit kansakoulunopettajattaria varten, johon anomukseen Ylihallitus maaliskuun 4 p. näki hyväksi suostua ehdolla, että kurssien osanottajia on vähintään 20 ja että etusija kursseihin annetaan sellaisille opettajattarille, jotka pitemmän ajan ovat virassa palvelleet, ja myönsi kurssseja varten 700 markan palkkion, edellyttäen että sellaisia kurssseja varten osotettu määräraha tulee saamaan kaikkein korkeimman vahvistuksen ja olemaan Ylihallituksen käytettävänä.

Kurssit pidettiin heinäkuun 1—23 päivinä, ja oli johtajana ja samalla voimistelun (30 t.), voimisteliteorian (18 t.), terveystopin (15 t.) ja komento- ja harjoituksen (17 t.) opettajana opettajatar Fanny Stenroth, leikin (32 t.) ja uinnin (19 t.) opettajana neiti Kaarina Kari. Varsinaisia osanottajia oli 20, joista 15 kansakoulunopettajatarta; osittain seurasi opetusta lisäksi 4 kansakoulunopettajatarta ja 20 opettajaa.

Porvoon piirin kansakoulujen tarkastaja oli kirjelmässään maaliskuun 22 päivä 1913 anonut Ylihallituksen toimenpidettä siihen, että »Östra Nylands krets»-nimiselle yhdistykselle myönnettäisi leikki- ja voimistelukurssien toimeenpanemiseksi Pernajan pitäjän Haddomin kylässä seuraavana kesänä ja päätti Ylihallitus maaliskuun 4 p., sa-

moilla edellytyksillä ja ehdoilla, kuin edellä on mainittu, myöntää 400 markkaa.

Leikki-, voimistelu- ja piirustuskurssit toimeenpantiin Itä-Uudenmaan kansanopistolla kesäkuun 9—21 päivinä 1913, ja oli niiden johtajattarena voimistelun opettajatar Anna Tallberg, ja piirustuksen opettajattarena Anna Lena Wahlroos. Voimistelua ja leikkiä on ollut 4—6 tuntia, piirustusta 4 tuntia päivittäin. Luennoita ovat pitäneet: professori G. G. Rosenqvist sosiaalisesta kysymyksestä ja kristinuskosta (3 t.), tohtori G. Tegengren luonnontieteistä ja uskonnosta (2 t.), tohtori Axel R. Linnell samarialaiskurssin (6 t.). — Osanottajina oli 26 kansakoulun opettajatar.

Myöskin Raittiuden Ystävät anoivat saada seuraavana kesänä opettaja O. V. Sirkan johdolla Oulun kaupungissa toimeenpanna leikkikurssit kansakoulunopettajia varten, johon Ylihallitus toukokuun 24 p. 1913 suostui, myöntäen 400 markan palkkion niinkään edellämainituilla edellytyksillä ja ehdoilla.

Kurssit pidettiin raittiuskurssien yhteydessä heinäkuun 7—19 päivinä 1913 ja oli ohjelmassa 9 esitelmää leikeistä, joita harjoiteltiin keskimäärin 4 tuntia päivässä. Osanottajia oli satakunta.

Raahen seminaarin johtajan kautta saapuneessa kirjeessä marraskuun 20 päivältä 1913 seminaarin opettajatar Ellen Wählberg anoi, että hän saisi kesäloman aikana v. 1914 toimeenpanna sanotussa seminaarissa 3-viikkoiset voimistelu-, leikki- ja uintikurssit virassa oleville kansakoulun opettajattarille ja että hänelle sitä varten myönnettäisiin 750 markan suuruinen apuraha. Suostuen anomukseen Ylihallitus helmikuun 30 p. 1914, edellyttäen, että varoja sitä varten saadaan, määräsi hakijan palkkioksi ynnä muihin kustannuksiin 500 markkaa. Koska sanottujen kurssien kustannukset sen kautta, että kurssien toimeenpanijan itsensä oli kustannettava uimavyöt, vuodepatjat y. m. tarpeet, nousivat niin suuriksi, ettei hän työstään ollut voinut saada juuri mitään hyvitystä, anoi opettajatar Wählberg myöhemmin, että hänelle myönnettäisiin kohtuullinen korvaus. Ylihallitus päätti loka-kuun 6 p. 1914 myöntää 150 markan suuruisen korvauksen, ehdolla että uimavyöt y. m. välineet luovutetaan seminaarille.

Kurssit pidettiin kesäkuun 26 päivästä heinäkuun 17 päivään. Opettajina toimivat seminaarin opettajatar Ellen E. Wählberg ja voimistelunopettajatar Anna-Liisa Collan. Opetusaineina oli: terveysoppi (17 tuntia), jossa kosketeltiin sekä raittiusopetusta että kouluhygieniää, voimistelu ja sen teoria (47 tuntia), komennusharjoituksia

(17 tuntia), liikunta- ja laululeikkiä (30 tuntia), uintia (17 tuntia) ja urheilua. Osanottajia oli 11, joista 10 kansakoulun opettajatarta.

V. 1914. Suomen Voimisteluopettajain liitto anoi kirjeessään toukokuun 5 päivältä 1914, että Ylihallitus myöntäisi 500 markan apurahan voimistelukurssien toimeenpanemiseksi kansakoulunopettajille Jyväskylän kesäyliopiston yhteydessä v. 1914.

Anomukseen Ylihallitus toukokuun 12 p. 1914 suostui, edellyttäen että varoja sitä varten Ylihallituksen käytettäväksi asetetaan.

Suomen Voimistelunopettajaliiton ensimmäiset voimistelukurssit pidettiin Jyväskylässä kesäkuun 15 päivästä heinäkuun 11 päivään. Ohjelma sisälsi luentoja, joita pitivät tohtori Max Oker-Blom (3 luentoa alkohologiassa), seminaarin opettajatar Fanny Stenroth (5 luentoa naisille voimistelun teoriasta), seminaarinlehtori Arvo Vartia (5 luentoa liikekauneudesta) ja tohtori K. Rikala (15 luentoa anatomiaa, fysiologiaa, yleistä terveysoppia ja voimistelun teoriaa). Naisten voimistelun ja opetusharjoitusten johtajana oli opettajatar Fanny Stenroth (46 tuntia), miesten lehtori A. Vartia (44 tuntia), urheilussa opasti maisteri L. Pihkala. Vakinaisia osanottajia oli 33, jotapaitsi 9 henkilöä seurasi opetusta osittain. Osanottajista oli kansakoulunopettajia 23 (12 miestä ja 11 naista), yhteiskoulunopettajia 5 (4 miestä ja 1 nainen), naisylioppilaita 2, jatkoopiston käyneitä 2 ja kuuromykkäkoulun opettajia 1.

Sortavalan seminaarin lehtori B. Zilliacus oli Ylihallitukselle jättämässään kirjoituksessa pyytännyt lupaa saada kesällä 1914 mainitussa seminaarissa toimeenpanna kansakoulunopettajille voimistelunopettaja K. Tikan avulla voimistelu-, urheilu- ja terveysoppikurssit sekä samalla anonut mainittuun tarkoitukseen 600 markan avustusta.

Ylihallitus myönsi huhtikuun 14 p. 1915 luvan kurssien pitämiseen sekä avustukseksi 500 markkaa, edellyttäen että varoja tarkoitukseen Ylihallituksen käytettäväksi osoitetaan, sekä ehdolla että kurssit kestävät vähintään 3 viikkoa. Nämä kurssit kuitenkin peruutettiin osaottajain vähyyden vuoksi.

V. 1915. Heinolan seminaarin opettajatar Fanny Stenroth oli anonut kirjeessä joulukuun 29 päivältä 1914 saada seuraavana kesänä toimeenpanna sanotussa seminaarissa kansakoulun opettajattarille 4-viikkoiset voimistelu-, leikki- ja urheilukurssit, joita varten seikkaperäinen ohjelma oli saatu, ja saada sitä varten 700 markan suuruisen apurahan.

Ylihallitus salli kurssien pitämisen ja myönsi palkkioksi 700 markkaa, ehdoilla että urheilumerkkivaatimukset läpikäydään vasta varsinaisten kurssien loputtua sekä että tilitys varojen käyttämisestä ja seikkaperäinen kertomus kurseista toimitetaan Ylihallitukselle.

Raahen seminaarin opettajatar Ellen Wählberg anoi, että hän myöskin kesäkuun 28 ja heinäkuun 17 päivän välisenä aikana v. 1915 saisi Raahen seminaarissa Ylihallituksen luvalla ja tarkoitukseen myönnettyillä varoilla toimeenpanna etupäässä virassa oleville kansakoulunopettajattarille, 3-viikkoiset voimistelu-, leikki- ja urheilukurssit joita varten seikkaperäinen ohjelma oli saatu. Ylihallitus salli kurssien pitämisen sekä myönsi palkkioksi niistä 700 markkaa, ehdoilla että urheilumerkkivaatimukset läpikäydään vasta varsinaisten kurssien loputtua sekä että tilitys varojen käyttämisestä ja seikkaperäinen kertomus kurseista Ylihallitukselle toimitetaan.

Kirjeessään toukokuun 15 päivältä 1915 Keisarillisen Senaatin Valtiovaraintoimituskunnalle Ylihallitus esitti, että Raahen ja Heinolan seminaareissa kesällä 1915 toimeenpantavien voimistelu-, leikki- ja urheilukurssien osanottajille, kun Ylihallitus silloisissa oloissa ei muutenkaan voinut avustaa kurssilaisia, jotka ylipäänsä ovat vähävaraisia, olisi myönnetty 50 % alennus piletinhinnoissa valtion rautateillä.

Tähän Keisarillisen Senaatin Kulkulaitostoimituskunta kesäkuun 2 p. 1915 suostui.

Heinolan seminaarilla kurssit pidettiin kesäkuun 28 päivästä heinäkuun 24 päivään. Kurssien johtajana ja samalla voimistelunopetuksen metodiikan, opetusharjoitusten ja terveysopin opettajana toimi seminaarin opettajatar Fanny Stenroth, leikin, urheilun ja uinninopettajana neiti Kaarina Kari. Tuntimäärä oli eri aineissa: voimistelua 30 tuntia, metodiikkaa 25 t., opetusharjoituksia 21 t., terveysoppia 14 t., liikuntoleikkiä 23 t., laululeikkiä 18 t., uintia 19 t., urheilua 10 t., sekä lasten ja aikuisten voimistelun, leikin ja urheilun ohjaamista 15 t. — Osanottajia oli 28, joista 21 kansakoulunopettajattarta, 2 kansakoulu-alalle valmistuvaa ylioppilasta, 1 yhteiskoulun johtajatar, 1 kansanopiston opettajatar, ja 1 sairaanhoitajatar.

Raahen seminaarilla pidettiin kurssit kesäkuun 28 päivästä heinäkuun 17 päivään. Kurssien johtajattarena toimi seminaarin opettajatar Ellen Wählberg, opettaen aamuvoimistelun, komentoharjoitukset ja terveysoppia, ja apuopettajattarena neiti Anna-Liisa Collan, opettaen leikkiä, uintia ja urheilua, iltapäivävoimistelun ja leikkivälineiden valmistamista. Tuntimäärä oli eri aineissa: voimistelua 30

tuntia, voimistelun teoriaa 11 t., komentoharjoituksia 17 t., terveystoimintaa 17 t., leikkiä 30 t. ja urheilua 17 t. — Osanottajia oli 10, joista 5 kansakoulunopettajatarta, 2 opettajakokelasta.

Varalan
kurssit.

V. 1911.

Tampereen Naisvoimistelutalo-Osakeyhtiön johtokunta oli Tampereen luona Pyynikin rinteellä olevassa Varala-nimisessä huvilassaan kesällä v. 1909 ja 1910 toimeenpannut kasvatusopillisia voimistelukurssseja naisille. Vuonna 1911 toimeenpantiin myös 4 viikkoiset voimistelu-, leikki- ja uintikurssit heinäkuun 10 päivästä elokuun 5 päivään. Opetusta annettiin voimistelussa ja sen teoriassa, terveystoimintaa, uinnissa, kansantanssissa ja leikissä. Opettajina toimivat rouva Elin Kallio ja neidit Anni Collan ja Anna-Liisa Petterson. Seminaarin opettajatar Fanny Stenroth piti 1 luennon raittiudesta. — Osanottajia oli 52, joista opettajattaria 27, tehtaan työntekijöitä ja ompelijattaria 11, liikealalla olevia 5, opiskelevia y. m. 9. Lokakuun 27 p. 1911 Ylihallitus myönsi kurssien toimeenpanosta 400 markan korvauksen.

V. 1912.

Kesällä 1912 aikoi Johtokunta toimeenpanna kesäkuun 16—29 päivinä jatkokurssit entisten neliviikkoisten kurssien suorittaneille sekä heinäkuun 22 päivästä elokuun 17 päivään varsinaiset neliviikkoiset voimistelu-, uinti- ja leikkikurssit, mutta pidettiin ainoastaan viimemainitut. Opettajina toimivat samat henkilöt kuin edellisenäkin kesänä. Opetusta annettiin voimistelussa ja sen teoriassa, terveystoimintaa, uinnissa ja leikeissä, leikin ja voimistelun komennusharjoituksissa sekä käytännöllisten leikkivälineiden valmistuksessa. Osanottajia oli 36, joista kansakoulunopettajattaria 4, oppikoulujen, kansanopistojen y. m. opettajia 9 sekä ylioppilaita ja jatkoopistolaisia 4. Palkkioksi kurseista myönsi Ylihallitus lokakuun 11 p. 1912 450 markkaa.

V. 1913.

Opettajattaret Anna Schreck ja Anna Lilja olivat kesällä 1913 Tampereen luona Pyynikin rinteellä olevassa Varala-nimisessä huvilassa toimeenpanneet voimistelu-, uinti- ja leikkikurssit, joihin m. m. oli ottanut osaa 14 kansakoulunopettajatarta ja pyysivät elokuun 27 p. 1913 Ylihallituksen toimenpidettä, että heille niiden kustannusten korvaamiseksi myönnettäisiin 500 markan apuraha.

Ylihallitus, jonka mielestä sanotut kurssit, mitkä vastasivat Ylihallituksen sitä varten osoitetulla määrärahalta toimeenpanemia voimistelu- ja leikkikursseja, hyvin ansaitsivat kannatusta, esitti syys-

kuun 23 p. 1913 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että anomukseen myönnyttäisiin.

Lokakuun 3 p. 1913 Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi sanotun apurahan.

Kesällä 1914 Varalassa toimeentaviksi aijottuja naisten voimistelu-, uinti- ja leikkikursseja varten anoivat opettajattaret Anna Schreck ja Anna Lilja 500 markan suuruista apurahaa, jonka johdosta Ylihallitus toukokuun 12 p. 1914 Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen esitti, kun viime aikoina oli kansan ruumiilliseen kasvatukseen yhä enemmän kiinnitetty huomiota sekä siihenkin nähden, että edellisenä kesänäkin 15 kansakoulunopettajattaria otti kursseihin osaa, että puheenaolevaan tarkoitukseen olisi myönnetty 500 markan apuraha.

V. 1914.

Kesäkuun 16 p. 1914 Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi sanottuun tarkoitukseen 400 markkaa.

Kurssit pidettiin kesäkuun 29 päivästä heinäkuun 25 päivään. Ohjelmaan kuului opetusta voimistelun teoriassa ja terveysopissa, käytännöllistä harjoitusta voimistelussa ja sen komennossa, erilaisissa leikeissä, uinnissa ja kansantansseissa. Johtajina toimivat voimistelun opettajat rouva Elin Kallio ja neidit Anna-Liisa Petterson ja Kaarina Kari. Osanottajia oli 47, joista kansakoulujen, yhteiskoulujen ja kansanopistojen y. m. opettajattaria 18, ylioppilaita ja koululaisia 4, ompelijoita ja tehtaantyöläisiä 16.

Tampereen kaupungin kansakouluntarkastajan puoltolauseella varustettuna oli Ylihallitukselle saapunut opettajattarien Anna Liljan ja Anna Schreckin pyyntö, että Ylihallituksen toimenpiteen kautta heille myönnettäisiin 600 markan suuruinen valtioapu naisten voimistelu-, uinti- ja leikkikurssien toimeenpanemiseksi kesällä 1915 Tampereella.

V. 1915.

Lähetäten tämän anomuksen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan ja katsoen siihen, että kurssien johtajain tunnettu kyky oli takeena siitä, että kurssit tulivat hyvin johdetuiksi ja tuottivat hyötyä niihin osaaottaville, Ylihallitus maaliskuun 23 p. 1915 alamaisesti esitti, että puheenalaiseen tarkoitukseen olisi myönnetty 500 markan suuruinen apuraha.

Kesäkuun 22 p. 1915 Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi sanottuun tarkoitukseen 400 markan määrärahan.

Sanotut kurssit pidettiin heinäkuun 19 päivästä elokuun 14 päivään. Johtajina toimivat voimistelun opettajat rouva Elin Kallio ja

neidit Anni Collan ja Anna-Liisa Petterson ja annettiin opetusta voimistelussa ja sen teoriassa, laulu- ynnä liikuntaleikeissä, terveysopissa, uinnissa, urheilussa, kansantanssissa ja leikkivälineiden valmistuksessa. Osanottajia oli 62, joista kansakoulunopettajattaria 12, yhteiskoulujen ja kansanopistojen y. m. opettajia 17, ja 33 useilta eri ammatti-aloilta.

Kirjasto
kurssit.

Etelä-Saimaan Opettajayhdistys oli Ylihallitukselle saapuneessa kirjoituksessa pyytänyt Ylihallituksen toimenpidettä siihen, että sille myönnettäisiin noin 450 markan apuraha kirjastokurssien toimeenpanemiseksi kesällä 1912 kansakoulunopettajia varten, jotka kurssit pidettäisiin Lappeenrannan kaupungissa ja kestäisivät yhden viikon päivät. Koska oppilaskirjastojen perustaminen kansakouluihin oli astunut etualalle ja opettajien totuttaminen kirjastonhoitoon sentähden oli tärkeä, esitti Ylihallitus toukokuun 7 päivä 1912 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että puheenaolevaan tarkoitukseen armossa myönnettäisiin 300 markan apuraha, ehdoilla että kurssiin, jonka alkamisesta ilmoitus oli annettava Ylihallitukselle ja asianomaiselle piiritarkastajalle, ottaa osaa vähintään 20 opettajaa ja että niistä annetaan kertomus Ylihallitukselle.

Kirkollisasiaintoimituskunta myönsi kesäkuun 11 p. 1912 sa-
nottujen kurssien toimeenpanemiseksi 300 markkaa yllämainituilla ehdoilla ja pidettiin kurssit seuraavan joulukuun 30 päivästä 1912 tammikuun 4:nteen päivään 1913 Lappeenrannan Yhteiskoululla. Osanottajina oli 26 opettajaa ja 3 muuta kirjasto-asiaa harrastavaa henkilöä. Ohjelmassa oli 7 esitelmaa, jotka piti opettaja W:m Sip-pola, keskustelua sekä käynti Lappeenrannan kaupungin kirjastossa ja Lauritsalan kansakoulun oppilaskirjastossa.

Mehiläis- ja
terveyden-
hoitokurssit.

Kansakoulunopettaja O. S. Havas ja voimistelunopettaja Eino Havas pyysivät Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että heille myönnettäisiin kaksien kesällä 1913 Lempäälässä aikomiensa mehiläis- ja terveyshoitokurssien toimeenpanoa varten 400 markkaa kumpaakin kurssia kohti eli yhteensä 800 markkaa.

Tämän johdosta ja kun siitä 1,500 markan määrärahasta, joka oli menosääntöön otettu leikki- ja voimistelukurssseja varten, Ylihallitus jo oli päätöksensä tehnyt sekä kun kyseessä olevat kurssit ansaitsivat kannatusta, alisti Ylihallitus toukokuun 3 p. 1913 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan, että niitä varten olisi osoitettu 150 markkaa kurssia kohti eli yhteensä 300 markkaa, ehdoilla kuitenkin, että osan-

otto kursseihin on kansakoulunopettajille vapaa ja että vähintäänkin 20 kansakoulunopettajaa ottaa niihin osaa.

Tähän tarkoitukseen Kirkollisasiaintoimituskunta toukokuun 21 p. 1913 myönsi 300 markkaa edellämainituilla ehdoilla.

Ensimmäiset kurssit toimeenpantiin kesäkuun 2—8 ja toiset kesäkuun 11—19 päivinä. Kummassakin kurssissa pidettiin mehiläishoidon alalta 10 luentoa, ja terveydenhoidon alalta 8 luentoa. Osanottajia oli edellisissä kursseissa 24, joista 9 kansakoulunopettajaa; jälkimmäisissä oli osanottajia 33, joista 16 kansakoulunopettajaa.

Puutarhakursseja on kansakoulunopettajille Ylihallitukseen asetetun puutarha-opetuksen neuvoja K. Kalervon johdolla toimeenpantu:

Puutarha-
kurssit.

Vuonna 1912:

V. 1912.

Mäntsälän Kaukolammin kansakoululla toukokuun 26:nästä päivästä kesäkuun 1 päivään. Osanottajia oli 16, joille pidettiin 17 esitelmää;

Oulunjoen Laanilan kansakoululla kesäkuun 3—10 päivinä. Osanottajia oli 31, joille pidettiin 18 esitelmää.

Vuonna 1913:

V. 1913.

Kymin Kuusankosken tehtaan kansakoululla toukokuun 25—31 päivinä. Osanottajia oli 22, joille pidettiin 18 esitelmää.

Kuopion maalaiskunnan Mustinlahden kansakoululla kesäkuun 1—9 päivinä. Osanottajia oli 30, joille pidettiin 18 esitelmää;

Kemin maalaiskunnan Alapaakkolan itäpiirin kansakoululla kesäkuun 12—21 päivinä. Osanottajia oli 21, joille pidettiin 27 esitelmää;

Sotkamon kirkonkylän kansakoululla heinäkuun 1—12 päivinä. Osanottajia oli 21, joille pidettiin 27 esitelmää;

Helsingin maalaiskunnan Malmin suomalaisella kansakoululla heinäkuun 16—26 päivinä. Osanottajia oli 20, joille pidettiin 27 esitelmää.

Vuonna 1914:

V. 1914.

Muolan Vuosalmen kansakoululla toukokuun 24—30 päivinä, ja oli osanottajia 23 naista ja 23 miestä, joille pidettiin 22 esitelmää;

Suonenjoen Pörölänmäen kansakoululla kesäkuun 2—8 päivinä, ja oli osanottajia 13 naista ja 7 miestä, joille pidettiin 21 esitelmää;

Ylitornion Kaulirannan kansakoululla kesäkuun 15—25 päivinä, ja oli osanottajia 6 naista, joille pidettiin 24 esitelmää;

Askolan kirkonkylän kansakoululla heinäkuun 13—20 päivinä, ja oli osanottajia 15 naista ja 2 miestä, joille pidettiin 20 esitelmää.

V. 1915. Vuonna 1915:

Mikkelin Liukkolan kansakoululla toukokuun 25 päivästä kesäkuun 1 päivään, ja oli osanottajia 26 naista ja 17 miestä, joille pidettiin 20 esitelmää;

Kontiolahden Paiholan kansakoululla kesäkuun 3—11 päivinä, ja oli osanottajia 15 naista ja 19 miestä, joille pidettiin 21 esitelmää;

Jalasjärven Jokipiin kansakoululla kesäkuun 14—21 päivinä, ja oli osanottajia 13 naista ja 11 miestä, joille pidettiin 22 esitelmää.

Maataloudelliset kurssit.

Maanviljelyshallitus, joka kesällä 1912 aikoi toimeenpanna Mustialassa, Kurkijoella ja Lepaan puutarhaopistolla maataloudellisia kursseja kansakoulunopettajia varten, pyysi kirjeessä joulukuun 12 päivältä 1911 Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että kursseihin osaaottaville kansakoulunopettajille jaettaisiin matka-apurahoina keskimäärin ainakin 30 markkaa henkeä kohti eli, kun kuhunkin kurssiin arveltiin noin 30 opettajaa ottavan osaa, että tätä varten myönnettäisiin 900 markka kurssia kohti eli yhteensä 2,700 markkaa.

Tämän johdosta ja koska kansakoulunopettajat ylimalkaan ja varsinkin miesopettajat kansan keskuudessa eläen ja itsekin useasti maanviljelystä harjoittaen voisivat paikkakuntansa maatalousolojen kohottamiseksi käyttää kurseissa saamiaan tietoja sekä kun kurseista epäilemättä olisi myöskin hyötyä heidän varsinaiselle opetustehtävälleen, nyt kun pyritään kouluopetusta lähentämään jokapäiväiseen elämään, niin ja kun opettajat yleensä ovat vähävaraisia, Ylihallitus kirjeessään tammikuun 20 p. 1912 Hänen Majesteettinsa armolliseen harkintaan jätti, eikö puheenaolevaan tarkoitukseen olisi voitu myöntää 2,700 markkaa, jaettavaksi Ylihallituksen määrättävällä tavalla.

V. 1912.

Mainitunlaiset kurssit toimeenpantiinkin Mustialan maamiesopistolla elokuun 5—10 päivinä, jolloin osanottajia oli 36, Kurkijoen maamiesopistolla, jossa osanottajia oli 28 ja Lepaan puutarhaopistolla, jossa osanottajia oli 30.

Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeen mukaan helmikuun 21 päivältä 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää ainoastaan Lepaan puutarhaopistolla toimeenpantaviin maataloudellisiin kursseihin osaa ottavia kansakoulunopettajia varten 900 markkaa sekä jättää Ylihallituksen valtaan apurahan jakamisen.

Ilmoittaen edelläkerrotusta pyysi Ylihallitus kirjeessä maaliskuun 19 p. Maanviljelyshallitusta jättämään sanotun puutarhaopiston johtajan toimeksi apurahan jakamisen opettajain kesken, sekä hyvissä ajoin ilmoittamaan kurssien alkamisesta, jotta siitä voitiin tieto antaa kansakoulunopettajille.

Ylihallitukselle osoitetussa kirjelmässä tammikuun 13 päivältä 1913 Maanviljelyshallitus, joka seuraavanakin kesänä aikoi toimeenpanna Mustialassa, Kurkijoella ja Lepaan puutarhaopistolla maataloudellisia kursseja kansakoulunopettajia varten, pyysi Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että kursseihin osaaottaville kansakoulunopettajille varattaisiin apurahoiksi yhteensä 1,800 markkaa eli 600 markka kutakin kurssia kohti, jaettavaksi tavalla, minkä Ylihallitus soveliaimmaksi katsoo. V. 1913.

Tämän johdosta ja viitaten alamaiseen esitykseensä samasta asiasta tammikuun 20 päivältä 1912 sekä huomioonottaen, että sanotut kurssit näyttivät hyvin vastaavan tarkoitustaan, Ylihallitus kirjeessään tammikuun 18 päivältä 1913 alamaismasti jätti Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan, eikö puheenaolevaan tarkoitukseen olisi voitu myöntää 1,800 markkaa jaettavaksi Ylihallituksen määrättävällä tavalla.

Oulun läänin Talousseuran johtokunta pyysi kirjeessään tammikuun 14 päivältä 1913 Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että kun Talousseura yhdessä Keski-Pohjanmaan Maanviljelysseuran kanssa aikoi seuraavana kesänä toimeenpanna Oulaisten maamieskoululla noin 5 päivää kestävät maatalouskurssit kansakoulunopettajia varten, kurssien osanottajien matkakustannusten korvaukseksi ja luennoitsijain palkkioksi olisi myönnetty 600 markan suuruisen valtioapu. Hankittuaan asiasta Maanviljelyshallituksen lausunnon Ylihallitus, pääasiallisesti yhtyen mainittuun lausuntoon, helmikuun 18 p:nä 1913 esitti alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että puheenaolevaan tarkoitukseen olisi myönnetty 600 markan suuruisen valtioapu, ehdoilla että osanottajia maatalouskursseihin ilmoitautuisi vähintään 20 kansakoulunopettajaa, että pyydetystä rahamäärästä ainakin 400 markkaa käytetään osanottajien avustamiseen ja että hyvissä ajoin ennen kurssien alkamista Ylihallitukselle toimitetaan yksityiskohtaisempi selvitys kurssien ajasta ja ohjelmasta.

Koska vuoden 1913 menosääntöön oli otettu 2,700 markan suuruisen määräraha maanviljelys- ja maatalouskurssien järjestämistä varten kansakoulunopettajille, mutta menosäännölle ei vielä oltu saatu kaikkein korkeinta vahvistusta ja alustaviin toimenpiteisiin kurs-

sien aikaansaamiseksi oli ryhdyttävä, pyysi Ylihallitus huhtikuun 30 p. 1913 kirjeessä Kirkollisasiaintoimituskunnalta, että mainittu maksu olisi saatu suorittaa ennakkomaksuna ja esitti sen ohessa, että Ylihallituksen alamaiset alistukset tammikuun 18 päivästä ja helmikuun 18 päivästä eivät antaisi aihetta enempään toimenpiteeseen.

Tähän pyyntöön Keisarillinen Senaatti toukokuun 7 p. 1913 näki hyväksi suostua ja Ylihallitus määräsi toukokuun 17 p. 1913 sanotusta määrärahasta 600 markkaa Mustialan, Kurkijoen ja Lepaan kurseille kullekin, samoin Oulaisten maamieskoululle toimeenpantavia maatalouskursseja varten 600 mk., josta luennoitsijain palkkaamiseen saatiin käyttää 200 mk. ja 400 mk. osaaottavien kansakoulunopettajain avustamiseksi, ja tuli asianomaisten laitosten johtajien toimeksi apurahojen jako opettajien kesken.

Sanotut kurssit toimeenpantiin Mustialan maanviljelysopistolla elokuun 5—9 päivinä, ja osanottajia oli 27.

Kurkijoen maamiesopiston opettajisto toimeenpani yksissä neuvoin asianomaisten maanviljelysseurain kanssa maatalouskurssit kansakoulun opettajia varten Uudenkirkon kansanopistolla kesäkuun 30:nneistä heinäkuun 5 päivään, jolloin osanottajia oli 34, ja Niittyahden kansanopistolla elokuun 4—9 päivinä, jolloin osanottajia oli 40.

Lepaan puutarhaopistolla pidettiin kurssit heinäkuun 28:nneistä elokuun 6-nteen päivään.

V. 1914 Oulaisten maamieskoululla kesäkuun 30:nneistä heinäkuun 5:nteen päivään pidetyillä luentokursseilla oli osanottajina 28 kansakoulunopettajaa.

Kirjeessään marraskuun 25 päivästä 1913 Maanviljelyshallitus pyysi Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin, että maatalouskurssien toimeenpanemiseksi kansakoulunopettajille seuraavanakin kesänä osoitettaisiin 2,500 tai 3,000 markan suuruinen määräraha. Tämän anomuksen Ylihallitus joulukuun 16 p. 1913 kirjeen ohella lähetti Kirkollisasiaintoimituskuntaan, sulki sen Kirkollisasiaintoimituskunnan huomioon tulevan vuoden menosääntöä laadittaessa.

Maanviljelyshallituksen kesäkuun 2 päivänä 1914 päivätyn kirjeen johdosta, joka koski samana kesänä kansakoulunopettajia ja -opettajattaria varten toimeenpantavia erinäisiä maataloudellisia kursseja, Ylihallitus kirjeellä kesäkuun 9 päivä ilmoitti varanneensa menosääntön 9 P. L. VI luvun 23 momentin kohdalla olevasta 2,700 markan suuruudesta määrärahasta stipendeiksi kansakoulunopettajille ja opettajattarille osanottoa varten lomakursseihin, joita heitä varten tuli järjestettäväksi maanviljelyksessä ja puutarhanhoidossa Lepaan puu-

tarhaopistolla sekä Mustialan ja Kurkijoen maamiesopistolla, 900 markkaa kutakin mainituissa opistoissa samana kesänä toimeenpantavaa kurssia varten. Samalla Ylihallitus mainitsi suostuneensa Maanviljelyshallituksen esitykseen, että apurahojen jakaminen kurssien osanottajille uskottaisiin opistojen johtajille sekä pyysi, että heidän antamansa kertomukset kurseista ynnä tilit määrärahojen käyttämisestä Maanviljelyshallituksen välityksellä aikanaan Ylihallitukselle toimitettaisiin.

Maanviljelyshallitus oli kirjeensä ohella kesäkuun 5 päivältä 1914 Ylihallitukselle toimenpidettä varten lähettänyt Mikkelin läänin maanviljelysseuran johtokunnan hakemuksen, että kansakoulunopettajien osanottoa varten Keski-Savon kansanopistolla samana kesänä toimeenpantaviin maatalouskurseihin olisi myönnetty sitä varten olevista varoista 400 markan suuruinen avustus.

Tämän johdosta Ylihallitus kesäkuun 17 päivä 1914 ilmoitti Maanviljelyshallitukselle, että Ylihallituksen käytettäväksi osotettu 2,700 markan suuruinen määräraha oli myönnetty osanottoa varten maatalouskurseihin, jotka pidetään Mustialan ja Kurkijoen maanviljelysopistoissa sekä Lepaan puutarhakoululla, ja että, kuten Ylihallituksen kesäkuun 9:nä päivätystä kirjeestä ilmeni, määräraha jo oli jaettu näille kurseille.

Kurssit vuonna 1914 pidettiin:

Mustialan maamiesopistolla elokuun 5—11 päivinä, osanottajia oli vain 26, sillä sodan alkaminen keskeytti monen tulon.

Kurkijoen maamiesopistolla elokuun 2—8 päivinä, osanottajia 19.

Lepaan puutarhaopistolla heinäkuun 22—31 päivinä, osanottajia 41.

Laatiessaan menosääntöehdotusta vuodelle 1915 Ylihallitus kohotti määrärähän kansakoulunopettajia varten tarkotettujen puutarha- ja maatalouskurssien toimeenpanemiseksi Smk:ksi 5,400: —, katsoen siihen, että tähänastiset kurssit olivat osoittautuneet riittämättömiksi.

V. 1915.

Maanviljelyshallitus esitti kirjeessään Ylihallitukselle toukokuun 31 päivältä 1915 apurahan myöntämistä Liperin Siikasalmen maamieskoululla samana kesänä toimeenpantavien maatalouskurssien osanottajille.

Hankittuaan asiasta Joensuun piirin tarkastajan lausunnon Ylihallitus heinäkuun 14 päivä 1915 Maanviljelyshallitukselle ilmoitti, että Ylihallituksella ei ollut käytettävänä varoja muita kuin Lepaan, Mustialan ja Kurkijoen kurseja varten eikä Ylihallitus myöskään katsonut voivansa silloisissa oloissa ryhtyä tekemään eri alamaista alistusta tästä asiasta.

Kun sen vuoden menosääntö ei vielä ollut saanut kaikkein korkeinta vahvistusta ja jo oli aika käsissä, jolloin piti alkaa järjestellä kesällä vuonna 1915 toimeenpantavia erilaisia kursseja kansakoulunopettajille, tiedusteli Ylihallitus kirjeellä maaliskuun 12 päivä 1915, voitiinko sellaiset kurssit seuraavana kesänä järjestää sekä niitä varten edellisen vuoden menosäännössä (9 P. L. VI, 16, 18 ja 19) olevat erät määrätä ennakolta maksettaviksi.

Tähän näki Keisarillinen Senaatti huhtikuun 27 p. 1915 hyväksi suostua.

Kurssit kansakoulunopettajille pidettiin vuonna 1915:

Mustialan maanmiesopistolla elokuun 2—7 päivinä, osanottajia 76;

Kurkijoen maanmiesopistolla elokuun 2—7 päivinä, osanottajia 64; ja

Lepaan puutarhaopistolla heinäkuun 22—31 päivinä, joihin voitiin tilan puutteen vuoksi ottaa ainoastaan 50, vaikka pyrkijöitä oli noin 80.

Haapaveden kurssit. Rouva Nora Pöyhönen oli lähettänyt ohjelmaehdotuksen Haapaveden puutarhakoululla kesäkuussa 1912 pidettäviä kansakoulunopettajain kasvitarhakursseja varten. Niitä vastaan ei Ylihallituksella asiaa käsitellessään huhtikuun 30 p. 1912 ollut mitään muistuttamista.

7. Kaunokirjoituksen opetus.

Pysty- vai- Kuu des tammikuussa v. 1908 pidetty kansakoulujenpiiritarkastajakokous, käsitellessään kysymystä: »Onko harjoitettava pysty- vai kirjoitus? vinokirjoitusta», hyväksyi mielipiteenään asiata käsitelleen valiokunnan lausunnon, joka kuului:

»Valiokunta riittämättömän kokemuksen vuoksi ei uskalla lausua mitään jyrkkää ratkaisevaa arvostelua siitä. kummalleko kirjoitustavalle on annettava etusija, pysty- vai vinokirjoitukselle, vaikkakin muutamat valiokunnan jäsenistä kokemuksensa nojalla pitävät pystykirjoitusta puhumattakaan terveyden vaatimuksista, helpompana lapsen oppia ja siten soveliaampana kansakoululle kuin vinokirjoitusta. Liittyen alustajan esitykseen valiokunta sentähden pyytää kokouksen päätökseksi suositaa sellaista toivomusta, että molemmat kirjoitusjärjestelmät saisivat edelleenkin kilpailla vapaasti, jolloin aika epäilemättä on osoittava kumpi niistä on elinvoimaisempi ja tarkoituksenmukaisempi.»

Ylihallituksen kanta asiassa. Kun Ylitirehtöörin apulaisen, valtioneuvos W. Tavaststjernan joulukuussa v. 1910 toimittamassa Jyväskylän seminaarin tarkastuksessa oli ilmennyt, että kaunokirjoituksen opetuksessa toisilla luokilla

käytetään kaltevaa, toisilla pystysuoraa kirjoitusta, määräsi Ylihallitus tammikuun 10 p. 1911, että yhtäläisyyden saavuttamiseksi oli samaa kirjoitustapaa seuraavan lukuvuoden alusta alkaen noudatettava kaikilla opetuksen asteilla, ja oli Ylihallitus sitä mieltä, että kalteva kirjoitus monestakin syystä oli oppilaille edullisempi.

Toukokuun 12 p. 1914 lähetti Ylihallitus kansakouluntarkastajille kaupungeissa ja maaseudulla näin kuuluvan kirjelmän:

»Koska maamme kansakouluissa edelleen käytetään sekä pystyä että vinoa kirjoitusta ja tämä asiantila epäedullisesti vaikuttaa kaunokirjoitusopetuksen tuloksiin, on Ylihallitus nähnyt hyväksi kehoittaa Teitä toimimaan siihen suuntaan, että vino kirjoitus otetaan asteittain yksinomaiseen käytäntöön valvontanne alaisissa kansakouluissa.»

8. Piirustuksen opetus.

Saadakseen tarkat tiedot piirustuksen opetuksen tilasta maamme kansakouluissa sekä erittäinkin missä määrin piirustuskomitean ehdotettu menettelytapa tässä opetuksessa jo oli tullut käytäntöön, vaati Ylihallitus kiertokirjeessään huhtikuun 25 p:ltä 1911 kansakoulujen johtajia tarkastajien kautta Ylihallitukselle lähettämään vastaukset allamainittuihin kysymyksiin:

Tiedustelu
asian tilasta.

- 1) Onko piirustusopetuksessa koetettu noudattaa piirustuskomitean mietinnön suunnitelmia, vai piirretty vanhaan tapaan kaavalehtien mukaan? — ja edellisessä tapauksessa:
- 2) Onko opettaja saanut jo seminaarissa ohjausta nykyaikaiseen piirustusopetukseen?
- 3) Onko opettaja ottanut osaa joihinkin piirustuskursseihin?
- 4) Onko koulussa ollut tarpeeksi piirustettavia esineitä, niinkuin komitean mietintö edellyttää?
- 5) Onko ollut vaikeuksia saadessa välttämättömiä piirustustarpeita: sopivaa paperia, hiiltä, värikyniä, vesiväriä y. m. s.?
- 6) Mitkä erityiset vaikeudet ovat piirustusopetuksen menestystä ehkäisseet?
- 7) Ovatko piirustustunnit olleet lukujärjestyksessä mahdollisimman mukaan perättäin samana päivänä vai eri päivinä?
- 8) Millainen on uudensuuntaisen piirustusopetuksen vaikutus ollut oppilasten harrastuksen heräämiseen ja vireilläpysymiseen nähden?
- 9) Millaiset ovat olleet opetuksen tulokset oppilasten piirustustaidon kehittymiseen nähden?

- 10) Mitä toivomuksia on komitean mietinnön piirustussuunnitelmiin nähden?
- 11) Mitä toivomuksia on malliesineiden hankintaan nähden?
- 12) Mitä muita toivomuksia olisi piirustusopetuksen edistämiseen nähden?

Lähettäessään nämä vastaukset piiristään tuli tarkastajan samalla antaa lausuntonsa piirustuskomitean ehdotuksista.

Uudet määräykset.

Käsiteltyään helmikuun 10 p. 1914 kysymystä kansakoulujen piirustusopetuksen uudistamisesta ja piirustusopetuskomitean mietintöä Ylihallitus lähetti kaikille kansakouluntarkastajille seuraavan kiertokirjeen:

»Sittenkun seminaarien ja kansakoulujen piirustusopetuksen uudistamista varten 27 päivänä heinäkuuta 1904 asetetun komitean suunnittelema piirustusopetus on vapaaehtoisuuden tietä kotiutunut useimpiin maamme kansakouluihin ja saavutettu kokemus on osoittanut sen suuresti edistävän oppilasten kehitystä sekä muutenkin vastaavan tarkoitustaan, on Ylihallitus käsitellessään tänään lopullisesti sanotun komitean mietintöä nähnyt hyväksi kehoittaa Teitä niin toimimaan, että komitean ehdottamat opetussuunnitelmat, sikäli kun se on mahdollista, otetaan käytäntöön valvontanne alaisissa kansakouluissa. Koska kuitenkin ei voi ylemmissä kansakouluissa käyttää varsinaiseen piirustuksen opetukseen kuin 2 tuntia viikossa kullakin luokalla ja kun komitea on suunnitellut eri luokkain kurssit edellyttäen, että sanotuissa kouluissa piirustuksen opetukselle myönnetään 3 tuntia viikossa luokkaa kohti sekä koska puheenlaiset kurssit Ylihallituksen mielestä muutenkin ovat liian laajat, käsketään Teidän samalla valvoa, että komitean opetussuunnitelmia otettaessa käytäntöön rajoitetaan kappalevaikutteisen käsivaraisen sekä niinkään tilasuhde- ja teollisen viivoituspiirustuksen kurssit muutamiin hyvin helppoihin tehtäviin ja että kurseja muissakin kohdin tarpeenmukaisesti supistetaan.

Tämän yhteydessä on Ylihallitus tahtonut kiinnittää Teidän huomiotanne siihen, että uudistuksen menestykselliselle toimeenpanolle on välttämätöntä, että ne opettajat, jotka eivät tätä ennen ole saaneet mitään opastusta uudessa piirustusopetuksessa ottavat osaa kansakoulunopettajistolle vasta mahdollisesti pidettäviin piirustuskursseihin.»

Sitäpaitsi Ylihallitus, kirjeen ohella lähettäen kaikkien seminaarien johtajille kappaleen edellämäinnittua kiertokirjettä kehoitti heitä valvomaan, että heidän itsekunkin johtaman seminaarin oppilaat valmistuvat seminaariaikanaan päteviksi vastaisessa opettajatoimessaan seuraamaan näin määrättyjä piirustuksen opetussuunnitelmia ja että niitä myöskin seminaarien harjoituskouluissa noudatetaan.

Samalla Ylihallitus teki seuraavan alamaisen esityksen lisäpiirustuskurssien toimenpanemisesta kansakoulunopettajistolle sekä piirustuksen ja käsitöiden opetuksen tarkastajien asettamisesta Ylihallitukseen:

Ylihallituksen esitys lisäpiirustuskurssien sekä piirustuksen ja käsitöiden opetuksen tarkastajien asettamisesta Ylihallitukseen.

»Käsitellessään yllämainittua piirustusopetuskomitean mietintöä, josta Ylihallitus jo 23 p:nä maaliskuuta 1909 oli antanut alamaisen lausuntonsa, ilmeni tuloksena Ylihallituksen toimeenpanemasta kiertotiedustelusta muun muassa, että yksin maalaiskuntien ylemmissä kansakouluissa vielä lukuvuonna 1911—1912 oli noin 700 kansakoulunopettajaa, jotka eivät olleet saaneet minkäänlaista opastusta uudessa piirustusopetuksessa. Tämän vuoksi oli Ylihallitus, joka oli katsonut ajan tulleen määrätä uuden piirustuksenopetuksen käytäntöön otettavaksi mikäli mahdollista kaikissa kansakouluissa, pitänyt välttämättömänä saada ennen järjestettyjen lisäksi vielä joitakuita piirustuskursseja toimeen. Näissä voitaisiin samalla tutustuttaa opettajisto n. s. luokkataulupiirustukseenkin ja yleensä piirustuksen käyttämiseen opetusmenettelynä asia- eli realiaineitten opetuksessa, mikä syistä, jotka tarkastaja O. Rauhamaa asiassa antamassaan lausunnossa mainitsee sivuilla 8 ja 9, olisi varsin suotava.

Edellyttäen, että kansakoulunopettajain yliopistollisissa jatkokursseissa ja seminaarien luentokursseissa annetaan edelleen opastusta uudessa piirustusopetuksessa, katsoo Ylihallitus ainakin neljä vähintään kaksi viikkoa kestävästä piirustuskurssista tarpeelliseksi, joista kaksi olisi pidettävä ensi ja toiset kaksi seuraavana kesänä. Kustannukset kurssista kohti arvioi Ylihallitus 500 markaksi, joista 400 markkaa olisi tarkoitettu opettajan palkkioksi ja 100 markkaa käytettäväksi järjestelykustannuksiin. Täten tarvittaisiin tämän vuoden kursseihin 1.000 markkaa ja yhtä paljon ensi vuonna pidettäviin, eli yhteensä 2.000 markkaa.

Myös kävi piirustuksen opetusta käsiteltäessä selväksi, ettei enää voitaisi suuretta haitatta lykätä tuonnemmaksi kysymystä teknillisen opetuksen tarkastajain asettamisesta Ylihallitukseen, sillä niin kansakouluissa kuin sitä täydentävissä laitoksissa oli teknillinen opetus käynyt vuosi vuodelta yhä vaativammaksi, joten sen tarkastaminen ja johto kysyi aivan erikoista valmistumista.

Alamaisessa lausunnossa Suomen yleisen käsityöyhdistyksen ehdotuksista toimenpiteiksi käsityöopetuksen kehittämiseksi ja edistämiseksi maassamme oli Ylihallitus käsitöiden opetuksen tarkoituksesta 19 päivänä huhtikuuta 1905 jo lausunut mielipiteensä.

Ottaen huomioon, että käsitöiden opetus ja piirustusopetus läheisesti kuuluvat toisiinsa, katsoi Ylihallitus nyt kumminkin asianmukaiseksi, että käsitöiden ja piirustuksen opetuksen tarkastus uskotaan samoille henkilöille. Tätä varten olisivat tietenkin Ylihallituksen yllämainitussa alamaisessa lausunnossa esittämät uusien tarkastajien pätevyysmääräykset niin muutettavat, että kelpoisuusehdot tulisivat suunnilleen samoiksi kuin seminaarien käsitöiden ja piirustuksen opettajanvirkoja varten on säädetty. Tarkempia ehdotuksia Ylihallitus ei kumminkaan tässä suhteessa

eikä liioin puheenalaisten uusien tarkastajien virka-asemaankaan ja palkkaetuihin nähden vielä mielestään tarvinnut tehdä, vaan suotaneen Ylihallitukselle tilaisuus näistä kohdista antaa alamainen erityinen lausunto, kun päätös esitettyjen tarkastajain asettamisesta on lopullisesti tehty.

Kaiken edellä esitetyn nojalla ja viitaten tarkastaja Rauhamaan ylempänä mainittuun lausuntoon, joka oli Ylihallituksen alistukseen liitettävä. Ylihallitus alamaismmasti esittää.

että kaikkiaan neljän piirustuskurssin järjestämiseksi tänä ja ensi vuonna myönnettäisiin Ylihallituksen käytettäväksi yhteensä 2.000 markkaa sekä

että piirustuksen ja käsitöiden opetuksen tarkastamista varten asetettaisiin Ylihallitukseen yksi mies- ja yksi naispuolinen tarkastaja.»

Kiertokirje
kansakoulu-
jen tarkas-
tajille.

Kesäkuun 2 p. 1915 Ylihallitus lähetti kaikille kansakouluntarkastajille seuraavan kiertokirjeen:

»Kiertokirjeessänsä 10 p:ltä helmikuuta 1914 on Ylihallitus kehottanut Teitä niin toimimaan, että 27 p:nä heinäkuuta 1904 asetetun piirustuskomitean ehdottamat opetussuunnitelmat niin supistettuina, kuin sanotussa kiertokirjeessä tarkemmin määrätään, otetaan valvontanne alaisissa kouluissa käytäntöön. Ylihallituksesta käsin toimitetuissa tarkastuksissa on kuitenkin huomattu, että kiertokirjeen määräyksiä ei ole tarkoin seurattu, vaan että muun muassa jäljennetään havaintokuvia ja kuvakortteja, vieläpä paikoin yhä käytetään malleilla ja tarpeettomilla apupisteillä varustettuja piirustusvihkojakin sekä että hyvin yleisesti tykkäänään laiminlyödään tilasuhde- ja teollinen viivotinpiirustus. Tämän johdosta saa Ylihallitus kehottaa Teitä tarkoin valvomaan, että piirustuksen opetus alaisissanne kouluissa järjestetään yhtäpitävästi yllämainitun kiertokirjeen kanssa.

Edellisen ohessa on Ylihallitus katsonut tarpeelliseksi huomauttaa Teitä siitä, mitä puheenalaisen komitean mietinnössä sanotaan eritoten mielikuva-, muisti-, luonnos- sekä pikapiirustuksen rinnastamisesta muitten opetusaineitten kanssa, ja kehottaa Teitä pitämään huolta siitä, että näitä rinnastusmahdollisuuksia tarkoin vaarinetetaan, varomalla kuitenkin, ettei piirustusopetuksen luontainen kulku siitä kärsi.

Vielä tahtoo Ylihallitus kiinnittää huomionne mietinnön IV:n luvun 9:nteen alalukuun, »luokkataulupiirustus eri aineissa», jossa komitea esittäen joukon esimerkkejä vaatii, että opettajan tulee valaista käsiteltävää opetusainesta tekemällä luokkataululle hahmopiirteisiä luonteenomaisia piirustuksia ja että oppilasten myös pitäisi piirustusluonnosten muodossa tulkita asioista ja ilmiöistä saamiensa vaikutuksia ja tietojansa niistä. Tämän saavuttamiseksi saa Ylihallitus, viitaten mietinnössä esitettyihin perusteluihin sekä asian käsittelyyn viimeisessä yleisessä kansakoulukokouksessa, kehottaa Teitä sopivalla tavalla edistämään piirustuksen käyttämistä muitten aineitten opetuksen apuneuvona ja täydennyksenä, varsinkin n. s. asia-aineitten opetuksessa, jossa tarkoituksessa Teidän muun muassa tulee kokouksissanne opettajiston kanssa ottaa asia

keskustelun alaiseksi ja niissä järjestää tällöistä piirustuksen käyttämisistä valaisevia opetusnäytteitä.»

Samoin Ylihallitus lähetti kesäkuun 2 p:nä 1915 kaikille seminaarinjohtajille seuraavan kiertokirjeen:

Kiertokirje
seminaarien
johtajille.

»Liittäen tämän mukaan kansakouluntarkastajille piirustuksen opetuksen johdosta lähettämänsä kiertokirjeen Ylihallitus kehottaa Teitä esittämään seminaarinne opettajakunnan neuvoteltavaksi kysymyksen piirustuksen käyttämisestä muun opetuksen tukena ja täydennyksenä sekä yksissä neuvoin opettajakunnan kanssa toimimaan siten.

1) että kysymystä valaisevaa kirjallisuutta ensi tilassa hankitaan sekä opettajakunnan jäsenten että kokelaiden käytettäväksi.

2) että sekä seminaarin että harjotuskoulun jokaisella luokalla varataan eri aineissa tarpeellista piirustelua varten riittävästi luokkataulua,

3) että seminaarin opettajat opetuksessaan aina, milloin se vain edullisesti käy päinsä, käyttävät luokkataululle piirtämistä esitettävän asian valaisemiseen ja antavat oppilaiden sekä tavallisessa luokkaopetuksessa että asioita kirjallisesti esitettäessä soveltuvissa kohdin myös piirtämällä ilmaista tietonsa, ajatuksensa ja yleensä esilläolevasta asiasta saamansa vaikutukset,

4) että harjotuskoulunkin opettajat opetuksessaan noudattavat edellämainittua ohjetta.

5) että seminaarissa piirustuksen opetus järjestetään siten, että tulevat opettajat saavuttavat hahmopiirteisessä ja pikapiirustuksessa sen taidon, kuin ylempänä esitetyn ajatuksen toteuttamiseksi on tarpeellista. ja

6) että yleistä opetusoppia kuten erikoisopetusoppejakin selvitetessä sekä kokelaiden ohjauksessa (ohjelmain tarkastuksessa, tuntien arvostelussa y. m.) kiinnitetään erityistä huomiota edellämainitun ohjeen asianmukaiseen toteuttamiseen.

Samalla Ylihallitus käskää Teitä ennen lokakuun 1 päivää 1916 Ylihallitukselle lähettämään selostuksen siitä, minkä eri aineiden ja minkä näiden kohtain opetukseen annettua ohjetta seminaarissa ja harjotuskoulussa on sovellettu ja millä menestyksellä tämä harjotuskoulussa on näytännyt tapahtuneen.»

9. Käsityön opetus.

Keisarillinen Senaatti asetti helmikuun 9 p. 1911 komitean antamaan lausuntoa siitä, missä määrin käsitöiden opetus kansakouluissa ehkä olisi uudistuksen tarpeessa erittäinkin siihen suuntaan, että se kehittäisi oppilaissa suurempaa harrastusta ja kykyä käytännöllisiin

Uudistuksia
harkitsemaan
asetettu komi-
tea.

tehtäviin sekä tekemään tämän opetuksen järjestämiseksi tarpeellisiksi havaittuja ehdotuksia. Komitean puheenjohtajaksi oli kutsuttu ylimääräinen professori Mikael Soininen sekä jäseniksi opettajattaret Helmi Lehtonen, Natalia Geitel ja Lilli Törnudd, lehtori Yrjö Blomstedt, kotiteollisuustarkastaja Lauri Mäkinen ja opettaja Ernst Verner Ahonen, minkä ohessa komitea oli oikeutettu tarpeen vaatiessa kutsumaan avukseen asiantuntijoita. Joulukuun 20 p. 1911 kutsuttiin komitean jäseneksi Kajaanin seminaarin piirustuksen ja käsitöiden kollega E. A. Westerlund. Lehtori Blomstedt otti ainoastaan vähän aikaa osaa komitean töihin.

Komitea on ollut koolla maaliskuun 15:nestä huhtikuun 12 päivään ja marraskuun 1:stä joulukuun 16 päivään 1911 sekä helmikuun 15:nestä maaliskuun 30 päivään ja kesäkuun 19:nestä sen 22 päivään 1912. Komitean sihteerinä oli helmikuun 15 päivästä 1911 Helsingin suomalaisten kansakoulujen apulaistarkastaja, tohtori K. O. Vikman, joka kuitenkin seuraavana syksynä sairauden vuoksi erosi tästä toimesta; sen jälkeen sihteerintehtäviä hoiti puheenjohtaja, professori Soininen.

Komitean tekemästä esityksestä Keisarillinen Senaatti huhtikuun 6 p:nä 1911 oikeutti komitean jäsenet valtion kustannuksella tekemään matkoja kansakouluihin eri osissa maata, jotta heille tehtäisiin mahdolliseksi tutustua kansakoulujen käsityöopetuksen nykyiseen tilaan, kuitenkin sillä rajoituksella, ettei komitea näitä matkoja varten käyttäisi enempää kuin kaikkiaan 70 matkustus- ja toimituspäivää. Tätä oikeutta on komitean jäsenillä ollut tilaisuutta käyttää vain rajoitetussa määrässä; on käyty yhteensä vain noin 30 maalaiskansakoulussa ja muutamissa maaseutukaupungeissa.

Kun komitea kuitenkin katsoi tärkeäksi saada niin täydellisen kuvan kuin mahdollista käsityöopetuksen nykyisestä tilasta maassa, niin se lähetti kaikkiin maalaiskouluihin ja kaupunkikoulujen tarkastajille keväällä 1911 tilastollisen tiedustelun, joka sisälsi 40 kysymystä käsityöopetuksen järjestelystä, m. m. sen havaintovälineistä, työkaluista, metodista ja tuloksista. Käytettäviä vastauksia saapui 1,820 maalaiskansakoulusta ja muutamista harvoista kaupungeista. Tämä tilastollinen aineisto on komitean toimesta Keisarillisen Senaatin myöntämällä varoilla järjestetty ja on sen tulokset komitean mietinnössä pääkohdiltaan esitetty.

Asiantuntijoina on komitea käyttänyt seuraavia henkilöitä: kansakouluntarkastajia koulutoimen ylihallituksessa A. J. Tarjannetta ja O. Rauhamaata, kansakoulunopettajia Jaakko Laurilaa ja O. Lappa-

laista, käsityökoulun johtajia O. W. Coranderia ja L. Roinetta (poikain käsitöitä varten) sekä kansakoulunopettaja neiti O. Hakovaaraa ja käsityökoulun johtajatarta rouva A. Lindfelt-Lehtistä tyttöjen käsitöitä varten, jota paitsi on useampain henkilöiden kanssa yksityisesti neuvoteltu.

Työnsä tulokset on komitea esittänyt painettuna 235 sivun laajuisessa mietinnössä, jonka se kesäkuun 23 p. 1912 jätti Keisarilliselle Majesteetille.

Sittenkun sanottu mietintö oli käännetty ruotsiksi, määräsi Keisarillinen Senaatti kesäkuun 13 p. 1913, että Ylihallituksen oli jaettava mietintö kansakoulunopettajaseminaareihin ja kansakouluihin käsityöopetuksessa noudatettavaksi siinä määrin kuin Ylihallitus katsoi tarkoituksenmukaiseksi, ja että Ylihallituksen tuli Keisarilliselle Senaatille tehdä ehdotus sellaisiksi toimenpiteiksi asiassa, joihin mietintö muutoin saattoi aiheutta antaa.

Kappaleen mainittua mietintöä Ylihallitus lähetti heinäkuun 9 p. 1913 kaikkiin seminaareihin ja kansakouluihin sekä kaupungeissa että maaseudulla, sekä syyskuun 23 p. 1913 kaikkiin opettajakirjastoihin. Lokakuun 31 p. 1913 Ylihallitus, oheen liittäen kappaleen mietintöä, pyysi siitä lausuntoa kaikilta maaseudun kansakouluntarkastajilta. Helsingin, Turun, Viipurin, Porin, Tampereen, Oulun ja Kuopion kaupunkien kansakouluntarkastajilta sekä kesäkurssien johtajilta ja seminaarien käsityöopettajilta, jotka lausunnot oli lähetettävät ennen seuraavan tammikuun 15 päivää.

Lokakuun 2 päivä 1913 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen antaa lausuntonsa Hämeen läänin Kuvernöörin ehdotuksen johdosta, että kansakouluissa annettaisiin jatkuvaa käsityöopetusta koulunsa päättäneille oppilaille aina 17 tai 18 ikävuoteen asti. Tämän johdosta Ylihallitus lokakuun 7 p. 1913 alamaisesti esilletoi seuraavaa:

»Sen komitean tehtäväksi, jonka Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen esityksestä 24 päivänä toukokuuta 1912 määräsi asettavaksi, on Keisarillinen Senaatti uskonut m. m. jatko-opetuksen järjestämisen niin, että se parhaiten voisi edistää yhteiskunnallista ja ammatillista sivistystä sellaisen kansakoulusta päässeen nuorison keskuudessa, joka ei opintojaan muissa kouluissa jatka. Näin ollen katsoo Ylihallitus sopivimmaksi, että Hämeenläänin kuvernöörin kyseessä oleva ehdotus jätettäisiin odottamaan komitean mietinnön valmistumista.»

Toukokuun 26 p. 1915 Ylihallitus lähetti näin kuuluvan kiertokirjeen seminaarien johtajille ja kansakouluntarkastajille:

Kiertokirje
seminaarien
johtajille ja
kansakou-
luntarkasta-
jille.

»Sittenkun Keisarillinen Senaatti oli kesäkuun 13 päivänä 1913 tapahtuneessa esittelyssä nähnyt hyväksi määrätä, että Ylihallituksen oli jaettava 9 päivänä helmikuuta 1911 asetetun käsityönopetuskomitean mietintö kansakoulunopettajaseminaareihin ja kansakouluihin käsityönopetuksessa noudatettavaksi siinä määrin, kuin Ylihallitus katsoi tarkoituksenmukaiseksi, vaati Ylihallitus, toimitettuaan Keisarillisen Senaatin määräämän jaon, lokakuun 31 päivänä 1913 kaikilta maaseudun kansakoulujen piiritarkastajilta sekä maamme suurempien kaupunkien kansakoulun tarkastajilta, seminaarien käsityönlehtoreilta ja käsityönopettajattarilta sekä käsityönohjaajain valmistusta varten järjestettyjen kesäkurssien johtajilta lausuntoja mietinnöstä.

Kun saapuneissa lausunnoissa ilmenee erilaisia, jopa vastakkaisiakin käsityksiä käsityönopetuskomitean ehdottamain opetussuunnitelmain ja opetusmenetelmäin sopivaisuudesta ja kun Ylihallituksesta käsin toimitetuissa tarkastuksissa on käynyt ilmi, että näitä ehdotelmia ei ole sanottavassa määrässä tehty tarkoin järjestettyjen kokeilujen esineiksi, mikä kuitenkin on välttämätöntä riittävästi perustellun mielipiteen saavuttamiseksi asiasta, on Ylihallitus nähnyt hyväksi kehoittaa maamme seminaarien ja niissä toimivien harjoituskoulujen opettajia sekä kaupunkien kansakoulun tarkastajia järjestämään asianmukaisia kokeiluja. — kaupunkien kansakouluissa kuitenkin ainoastaan, mikäli kokeiluille suotuisia edellytyksiä on olemassa. Maaseudun kansakoulujen suhteen on Ylihallitus katsonut oikeaksi määrätä, että piiritarkastajain tulee kunkin piirissään hyvissä ajoin ennen ensi lukuvuoden alkua valita jotkut asiaan innostuneet ja muutenkin sopivat opettajat ja opettajattaret kokeilujen toimeenpanijoiksi ja tänne ennen ensi lokakuun 1 päivää ilmoittaa näitten opettajain nimet ja heidän koulujensa osoitteet sekä, kunnes asiasta toisin määrätään, kunkin lukuvuoden loputtua lähettää kokeiluista tarkat kertomukset Ylihallitukselle, selostaen m. m., mitä komitean ehdottamia pää- ja sivusarjoja on seurattu ja myös millä tavalla on noudatettu komitean luokkaopetusvaatimusta koulun eri asteilla.»

10. Partiopoikaliike ja oppilasten ruumiillinen kehitys.

Kirkollis-
asiaintoimi-
tuskunnan
kirje.

Keisarillisen Suomen Senaatin Kirkollisasiain Toimituskunta lähetti lokakuun 25 p:nä 1911 Ylihallitukselle seuraavan kirjelmän:

»Sen johdosta että maan Kenraalikuvernööri, samalla kuin hän on anonut Keisarillisen Senaatin toimenpidettä niin sanottujen partiopoikain harjoitusten pikaiseksi lopettamiseksi ja partiopoikain liiton sekä partiopoikajoukkojen ja -järjestöjen lakkauttamiseksi, on kehoittanut Keisarillista Senaattia ottamaan harkitaksensa, onko nykyään keski- ja alemmissa kouluissa käytäntöön otettu opetustapa oppilaitten ruumiilliseksi kehittämiseksi täysin tarkoitustaan vastaavalla kannalla, saa Kirkollisasiain Toimituskunta, ilmoittamalla, että Keisarillinen Senaatti on Siviili-

litoimituskunnan esittelystä viime syyskuun 22 päivänä selittänyt mainitun liiton ja yhdistykset luvattomiksi sekä käsenyt maan Kuvernöörejä ryhtymään asianmukaisiin toimiin partiopoikain harjoitusten pikaiseksi lopettamiseksi ja yllämainitun liiton sekä kaikkien partiopoikayhdistysten ja järjestöjen lakkauttamiseksi, katsomatta siihen, kuuluuko niihin poikia vai tyttöjä vai ovatko ne sekalaisia, täten käskeä Ylihallitusta antamaan alamaisen lausuntonsa siitä, onko alkeisoppilaitosten ja tyttökoulujen sekä kansakoulujen oppilaitten ruumiillinen kehitys näissä oppilaitoksissa täysin asianmukaisesti järjestetty sekä, tarpeen vaatiessa, ehdottamaan toimenpiteitä ehkä ilmaantuneiden epäkohtien korjaamiseksi.»

Sittekun asiata oli kansakoulu-osastolla ensin valmistavasti käsitelty, ilmoitti Ylihallitus, oheenliittäen jäljennöksen sanotusta kirjelmästä, kirjeessä marraskuun 14 p:ltä 1911 kaikille maaseudun kansakouluntarkastajille, että tulevassa piiritarkastajain kokouksessa m. m. tuli keskusteltavaksi kysymys, onko kouluissa huolenpito oppilasten ruumiillisesta kehityksestä asianmukaisesti järjestetty, jota paitsi tarkastaja A. Järvistä pyydettiin alustamaan kysymys puheena-olevassa kokouksessa. Myöskin kaupunkien kansakoulujen tarkastajille ja seminaarien johtajille lähetettiin jäljennökset ylläolevasta kirjelmästä ja kehoitettiin heitä, asianomaista opettajistoa kuulusteltuaan, ennen seuraavan tammikuun loppua Ylihallitukselle toimittamaan lausunnon siitä, onko nykyään koulussa huolenpito oppilasten ruumiillisesta kehityksestä asianmukaisesti järjestetty, sekä tarpeen vaatiessa, ehdottamaan toimenpiteitä ehkä ilmaantuneiden epäkohtien poistamiseksi.

Toukokuun 29 p. 1912 Ylihallitus, oheenliittäen asiaan hankitut lausunnot sekä Helsingissä tammikuun 15—18 päivänä pidetyn seitsemännen piiritarkastajakokouksen painetun pöytäkirjan, puolestaan kansakouluihin nähden asiassa alamaisesti lausui seuraavaa:

Ylihallituksen lausunto asiasta.

»Aivan yleinen mielipide näkyy olevan, että kansakoulujen oppilasten ruumiillista kehitystä haittaa etupäässä kunnollisen ravinnon ja vaatetuksen puute. Mutta eri tahoilta todetaan myös, että kansakoulujen omatkin olot kaipaavat terveydenhoidollista kehittämistä. Vielä on olemassa koulutaloja, jotka eivät ole tarkoituksenmukaisia. Monin paikoin on myös koulukalusto terveysopillisesti vajakuntoinen ja koululääkäreitä on harvassa sekä mikäli heitä on, miltei yksinomaan kaupunkilaiskouluja varten. Mutta myös on huomautettu, että koulujemme opetussuunnitelmat ja opetusmenetelmät ovat kehitettävissä oppilaille terveellisemmiksi varaamalla enemmän tilaa motoriselle opiskelulle.

Useat edellämainituista puutteista ovat korjattavissa ainoastaan runsaalla avustustoimella valtion puolelta. Miten hedelmärikas tällainen avustaminen on, näkyi selvästi viime vuosina, kun valtioapuja myönnet-

tiin auliisti koulutaloja, opetusvälineitä, käsityökalustoja ja oppilasten koulutarpeita varten. Erinäisissä tapauksissa oppilaitten ravitsemiseen ja vaatettamiseen myönnetyt avustukset ovat myös osoittaneet hyvin tarkoituksenmukaisiksi. Ylihallitus katsoi sentakia asiakseen tässä yhteydessä kiinnittää Teidän Keisarillisen Majesteettinne huomiota tämän avustamisen jatkamisen ja kehittämisen tärkeyteen. Erityisesti olisi oppilasten ruumiillisen kehityksen kannalta tähdellistä, että toimenpiteet varattomien oppilasten ravitsemiseksi ja vaatettamiseksi sekä voimisteluvälineiden hankkimiseksi saisivat valtiolta auliisti rahallista kannatusta sekä että uusien koulutalojen rakentamiseksi ja vanhojen asianmukaista täydentämistä varten riittävästi valtioapua niinikään myönnettäisiin.

Koululääkäri-asiasta ja kysymyksestä kansakoulun opetuksen uudestaan järjestämisestä ei ole Ylihallituksella tällä kertaa aihetta tehdä mitään ehdotuksia, koska edellinen paraikka on komitean käsiteltävänä ja jälkimäinenkin kysymys piakkoin joutunee asetettavan erityisen komitean pohdittavaksi.

Ylihallitus on eri yhteydessä kahdesti, nimittäin 30 p:nä joulukuuta 1908 ja 5 p:nä tammikuuta 1912 (uuden ohjesääntöehdotuksen yhteydessä), tehnyt alamaisen esityksen erityisen kouluhygienikon asettamisesta Ylihallitukseen koulujen terveyshoidon ja siihen kuuluvan opetus-toimen johtoa ja valvontaa varten. Koska tämmöisen asiantuntijan tarve päivä päivältä on Ylihallituksessa käynyt yhä tuntuemmaksi, Ylihallitus alamaisesti uusii tässä kohden tekemänsä ehdotukset, joitten toteuttaminen tekisi Ylihallitukselle mahdolliseksi tehokkaammasti kuin ennen toimia koulunuorison ruumiillisen kehityksen edistämiseksi.»

II. Koululääkärikysymys.

Komitean
asettaminen.

Suomen Eduskunta oli marraskuun 18 p. 1909 Hänen Keisarilliselta Majesteetiltaan anonut,

»että hallitus ryhtyisi toimiin soveliaan koululääkärijärjestelmän suunnittelemiseksi ja ensi tilassa toimittaisi esityksen Eduskunnalle kansakoululaitokseen liittyvän koululääkäritoiminnan aikaansaamista varten.»

Sittenkun Koulutoimen Ylihallitus ja Lääkintöhallitus olivat antaneet lausuntonsa anomuksen johdosta ja ehdottaneet asetettavaksi komitean asiata harkitsemaan, asetti Keisarillinen Senaatti maaliskuun 13 p. 1912 komitean Eduskunnan ehdottamien periaatteiden pohjalla valmistamaan suunnitelman soveliaaksi koululääkärijärjestelmäksi sekä laatimaan ehdotuksen kansakoululaitokseen liittyvän koululääkäritoiminnan aikaansaamista varten. Tähän komiteaan Keisarillinen Senaatti kutsui puheenjohtajaksi maanviljelysneuvos Emil

af Hällströmin sekä jäseniksi professori M. E. G. Oker-Blomin, lääketieteellisensiaatti Kaarlo Niskasen, kansakoulujen tarkastajan K. K. Mäkisen ja kansakoulunopettaja Jaakko Jussilan. Sihteerikseen otti komitea varatuomari Väinö Falekin.

Komitea oli työtänsä varten koolla vuonna 1912 toukokuun 22 päivästä saman kuun 25 päivään ja lokakuun 21 päivästä marraskuun 1 päivään, vuonna 1913 marraskuun 19 päivästä joulukuun 6 päivään, vuonna 1914 joulukuun 7 päivästä saman kuun 18 päivään sekä vuonna 1915 tammikuun 18 päivästä saman kuun 30 päivään ja maaliskuun 17 päivästä saman kuun 20 päivään.

Työnsä tuloksena on komitea Keisarilliselle Majesteetille jättänyt painettuna maaliskuun 20 p. 1915 224 sivuisen perustellun Mietinnön, jossa paitsi tilastoa sisältäviä liitteitä on komitean laatimat ehdotukset

1) asetukseksi koululääkärien asettamisesta Suomen kansakoululaitokseen;

2) Suomen koululääkärien ohjesäännöksi; sekä

3) ohjesäännöksi seminaarien koululääkäreille.

Sitäpaitsi komitea ehdotti

a) että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin maamme seminaarien ja niiden harjoituskoulujen saattamiseksi terveydenhoidollisessa suhteessa varsinaisen lääkärin valvonnan alaiseksi, sekä

b) että Koulutoimen Ylihallitukseen perustettaisiin koulujen terveydenhoidon ylitarkastajanvirka.

12. Työväenopistot.

Kirkollisasiai-toimituskunnan kirjeessä helmikuun 19 päivältä Valtion kaus-
1913 Ylihallitusta käskettiin tekemään Keisarilliseen Senaattiin ala- natusapu.
mainen ehdotus m. m. työväenopistoille suodun avustusmäärärahan käyttämistavasta ja samalla määrättiin, että Ylihallituksen tuli ehdotusta tehdessään ottaa varteen ne yleiset periaatteet ja näkökohdat, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaista määrärahaa jaettaessa otettaviksi huomioon.

Tämän johdosta Ylihallitus toukokuun 28 p. 1913 alamaisimmasti esitti seuraavaa:

»Jo vuoden 1907 valtiopäivillä tehtiin anomus, että yleisistä varoista määrättäisiin riittävä summa kannatusavuksi työväenopistoille s. o. kaupungissa toimiville ja kaupunkioloihin sovelletuille kansanopistoille, joissa opetus tapahtuu arkipäiväin iltatunteina ja sunnuntai-iltapäivisin, pää-

asiassa helppotajuisten, tiedonhalua virittävien esitelmän muodossa ja ainoastaan muutamissa harvoissa aineissa tavallista koululukua lähennellen. Anomusta ei kuitenkaan ehditty mainituilla valtiopäivillä edes valiokunnassa loppuun käsitellä. Vasta vuoden 1908 toisilla valtiopäivillä päätti Eduskunta lokakuun 30 p:nä tehdyssä alamaaisessa anomuksessa pyytää vahvistusta päätökselleen, joka vuodeksi 1909 myönsi 30,000 markan suuruisen määrärahan käytettäväksi Eduskunnan anomuksessa tarkemmin esitetyllä tavalla työväenopistojen avustamiseen, ja samana päivänä otti Eduskunta mainitun summan kansakoululaitosta ynnä erinäisiä sivistyslaitoksia varten osotettujen määrärahojen ryhmään. Selvittäessään sitä tapaa, millä määrärahaa oli käytettävä, kiinnitti Eduskunta sivistysvaliokunnan anomusmietinnön mukaisesti huomionsa sekä vuotuisten valtioapujen suuruuteen että myös niihin ehtoihin, joilla niitä oli annettava. Vaikka Eduskunta oli sitä mieltä, että työväenopistojen kannattaminen yleensä oli pidettävä verrattain suuressa määrässä asianomaisten kuntien asiana, oli kuitenkin, siihen katsoen, että tämänlaisen opiston saattaminen täysin tarkoitustaan vastaavaan kuntoon ilman valtion avustusta käynee vaikeaksi, työväenopistoille annettava vuotuista valtioapua 2,000—5,000 markkaa, riippuen summan suuruus siitä, kuinka paljon asianomainen kunta tai kannatusyhdistys opiston hyväksi uhraisi, mutta ei missään tapauksessa suurempaa valtioapua, kuin se rahamäärä oli, minkä kunta tai kannatusyhdistys opiston kannattamiseen käytti, eikä myöskään 2,000 markkaa pienempää, koska muuten voitaisiin valtioavustusta työväenopiston nimellä käyttää miten vähäpätöisten kurssien hyväksi tahansa. Mitä taas niihin ehtoihin tulee, joilla valtioapuja oli annettava, oli Eduskunta sitä mieltä, että opistolta oli vaadittava takeita siitä, että sen opetus levittää vapaaseen tutkimukseen perustuvaa yleistä valistusta työväen keskuuteen sekä herättää harrastusta yhteiskunnallista edistystä ja taloudellista vaurastumista koskeviin kysymyksiin, samalla kuin se pyrkii pysyttelemään erillään päivän valtiollisista ja uskonnollisista riidoista, ja että opiston taloudenhoito on järjestetty täysin taatulle kannalle. Välttämättömänä ehtona oli myös pidettävä sitä, että opistolla oli vakinainen johtaja ja että sen johtokunnassa oli jäsenenä myöskin työväestön valitsemissa henkilöitä ja että sisäänkirjoitusmaksu, missä sitä vaadittiin, ei ollut niin korkea, että se millään tavalla oli esteenä varattomimpienkaan osanotolle opiston tarjoamaan opetukseen. Valtioavun saannista oli Eduskunnan mielestä seurauksena se, että opistojen oli hallitukselle annettava tarpeelliset tiedot kunkin oppivuoden toiminnasta. Vuoden 1909 toisilla valtiopäivillä Eduskunta puolestaan myönsi niinkään 30,000 markkaa vuodeksi 1910 työväenopistojen avustamiseen käytettäväksi pääasiallisesti samalla tavalla kuin edellä on esitetty. Valtiovarainvaliokunnan mietinnön mukaisesti Eduskunta kuitenkin lisäsi avustuksen saamisen ehdoksi sen, että opistossa olisi joku soveliaaksi katsottu vähin oppilasmäärä ja että apuraha käytettäisiin etukädessä kelvollisten esitelmänpitäjien palkkaamiseen, mutta ei maininnut mitään hallitukselle lähetettävästä kertomuksesta. Myöskin vuosiksi 1911 ja 1912 myönsi Edus-

kunta sittemmin samansuuruiset määrärahat. Keisarillisen Majesteetin armollisessa esityksessä vuoden 1912 valtiopäiville varojen osottamisesta kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten oli vuodeksi 1913 ehdotettu työväenopistojen avustamiseen annettavaksi 30,000 markkaa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnön mukaisesti Eduskunta toukokuun 28 p:nä 1912 päivätyssä alamaaisessa vastauksessaan myönsi m. m. työväenopistojen avustamiseksi mainitun summan ja saavutti tämä päätös sittemmin Hänen Majesteettinsa armollisen hyväksymisen.

Edelläolevaan viitaten Ylihallitus pyytää alamaisimmasti ehdottaa, että Eduskunnan myöntämästä ja Armossa vahvistetusta määrärahasta annetaan työväenopistoille vuotuista valtioapua 2,000—5,000 markkaa, riippuen summan suuruus siitä, kuinka paljon asianomainen kunta tai kannatusyhdistys opiston hyväksi uhraa, mutta ei missään tapauksessa suurempaa valtioapua, kuin se rahamäärä on, minkä kunta tai kannatusyhdistys opiston kannattamiseen käyttää. kumminkin ehdolla, että opiston varsinaisiksi oppilaisiksi vastaanottotilaisuudessa on ilmoittautunut vähintään 40 oppilasta;

että opistolla on vakinainen johtaja ja että sen johtokunnassa on jäsenenä myöskin työväestön valitsevia henkilöitä;

että sisäänkirjoitusmaksu, missä sitä vaaditaan, ei ole niin korkea, että se millään tavalla on esteenä varattomimpienkaan osanotolle opiston tarjoamaan opetukseen;

että opisto valtioapua nauttiessaan on toimessa Senaatin sille vahvistaman ohjelman mukaisesti;

Lisäksi Ylihallitus ehdotti.

että opiston tarkastus on oleva Koulutoimen Ylihallituksen asiana;

että jokainen koulu antaa Ylihallitukselle tilastollisia tietoja toiminnastaan sekä vuosikertomuksensa.»

Sittenkuin Ylihallitus oli Keisarilliseen Senaattiin lähettänyt edelläolevan ehdotuksensa, näki Keisarillinen Senaatti, lokakuun 22 p. 1913, hyväksi käskeä Ylihallitusta niin pian kuin suinkin laatimaan myös ehdotuksen valtion avustamien työväenopistojen lukusuunnitelmaksi ja sitä tehdessä pitämään tarkoin silmällä, että työväenopistojen tulee olla yksinomaan yleissivistystä tarkoittavina jatkokursseina kansakoulun käyneille sekä yleishyödyllisten tietojen levittäjinä puuttumatta lainkaan sosiaalisiin kysymyksiin.

Lukusuunnitelmaehdotus.

Tätä käskyä noudattaaksensa Ylihallitus oli laatinut työväenopistojen lukusuunnitelmaehdotuksen ja lähetti sen joulukuun 5 p. 1913 Kirkollisasiainoimituskunnalle, samalla sen suhteen huomauttaen, ettei siihen oltu eri aineiden tuntilukua merkitty, koska tämän samoin kuin eri aineiden kulloisenkin valinnan täytyi jäädä opiston käytettävänä olevista varoista ja kulloinkin saatavina olevista opettajavoimista riippuvaksi.

Joulukuun 30 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi vahvistaa apurahan saantia varten säännöt, jotka Ylihallitus tammikuun 30 p. 1914 kaikkien kaupunkien kunnallishallituksille tiedoksi antoi näin kuuluvalla kiertokirjeellä:

»Sittenkuin 1913 vuoden vahvistettuun rahasääntöön kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten oli otettu myöskin 30,000 markan määräraha työväenopistojen avustukseksi, on Keisarillinen Senaatti 30 päivänä joulukuuta 1913 nähnyt hyväksi apurahan saantia varten tästä määrarahasta vahvistaa seuraavat säännöt:

1. Puheenalaisesta Eduskunnan myöntämästä ja Armollisesti vahvistetusta määrarahasta myönnetään työväenopistoille vuotuista valtioapua 2,000—5,000 markkaa, riippuen summan suuruus siitä, paljonko asianomainen kunta tai kannatusyhdistys opiston hyväksi uhraa, mutta ei missään tapauksessa suurempaa valtioapua, kuin se rahamäärä, minkä kunta tai kannatusyhdistys opiston kannattamiseen käyttää, kumminkin ehdolla:

2. Että opiston varsinaisiksi oppilaiksi vastaanottotilaisuudessa on ilmoittanut vähintään 40 oppilasta.

3. Että opistolla on vakinainen johtaja ja että sen johtokunnassa on jäsenenä myös työväestön valitsemia henkilöitä.

4. Että sisäänkirjoitusmaksu, missä sitä vaaditaan, ei ole niin korkea, että se millään tavalla olisi esteenä varattomimpienkaan osanotolle opiston tarjoamaan opetukseen.

5. Että opisto valtioapua nauttiessaan on toimessa seuraavan, Keisarillisen Senaatin tämän yhteydessä vahvistaman lukuohjelman mukaisesti.

Opetusaineiksi työväenopistoissa voidaan ottaa: Uskonto ja siiveysoppi. — Kasvatusoppi. — Äidinkielen kirjallisuus. — Kirjallisuuden historia (etupäässä kotimainen). — Historia (Suomen, Venäjän ja yleinen) ynnä tilastotieto. — Kunnallistieto ja talousoppi (varsinkin eri ammatteja silmälläpitäen). — Maantieto (Suomen, Venäjän ja muiden maiden). — Luonnantieto ja varsinkin sen soveltaminen eri ammattialoilla. — Terveystieteiden oppeja. — Kotitaloudenhoitooppi. — Käsityöt. — Laskento ynnä kirjanpito. — Ainekirjoitus. — Kauno- ja oikeinkirjoitus. — Kaunoluku. — Piirustus, etupäässä ammattipiirustus. — Laulu. — Vieraat kielet.

6. Opisto on Koulutoimen Ylihallituksen tarkastuksen alainen.

7. Jokainen koulu on velvollinen antamaan mainitulle Ylihallitukselle tilastollisia tietoja toiminnastaan sekä vuosikertomuksensa.

Ilmoittaen tämän, sekä että Keisarillinen Senaatti samalla on jättänyt puheenalaisen määrärahan kerrotuilla perusteilla Ylihallituksen toimesta jaettavaksi, Kunnallishallitukselle tiedoksi sekä myöskin asianomaisen työväenopiston kannatusyhdistyksen tietoon saatettavaksi, mikäli sellaista yhdistystä kaupungissa on, saa Ylihallitus kehoittaa asianomaisia ensi tilassa toimittamaan Ylihallitukseen kaupungissa mahdollisesti toimivan työväenopiston valtioapua tarkoittavan anomuksen sekä samalla

oheenliittämään opiston ohjesäännöt, viimeisen vuosikertomuksen ynnä selostuksen viime syyslukukauden toiminnasta sekä muita tarpeellisia to-disteita, joista selviävät kaikki Keisarillisen Senaatin 30 päivänä joulu-kuuta 1913 vahvistamissa säännöissä kosketellut asianhaarat.»

Sanotun määrärahan jakoi Ylihallitus seuraavasti:

Helsingin kaupungille Smk.	4,500	suomenkiel. työväenopistoa varten
» » »	3,900	ruotsinkiel. » »
Kotkan » »	3,900	
Oulun » »	2,700	
Tampereen » »	4,500	
Turun » »	4,500	suomenkiel. työväenopistoa varten
» » »	3,000	ruotsinkiel. » »
Viipurin » »	3,000	
Yhteensä Smk. 30,000		

13. Kansankirjasto-asia.

Kansankirjasto-asian edellisistä vaiheista löytyy selostus Ala-maisessa kertomuksessa Suomen kansakoulun kehityksestä lukuvuo-sina 1905—1910.

Marraskuun 10 p. 1914. Keisarillinen Senaatti vahvisti seuraav-
vat säännöt virallisten julkaisujen ilmaiseksi jakamisesta kaupunki-lais- ja maalaiskuntain kantakirjastoille:

1. Kaupunkilais- ja maalaiskuntain kantakirjastot voivat ilmai-seksi saada: Suomen Suuriruhtinaanmaan asetuskokoelmaa ynnä yleis-valtakunnallista merkitystä olevien, Suomea koskevien lakien ja ase-tusten kokoelmaa, virallisia lehtiä, tilastollista vuosikirjaa, Maanvil-jelyshallituksen vuosikertomuksia ja tiedonantoja, Teollisuushalli-tuksen tiedonantoja, Geologisen Toimiston julkaisuja, työtilastollista aikakauslehteä, vuosikertomuksia asutustyön alalta sekä kaikkia vi-rallisia julkaisuja, jotka mainitaan Keisarillisen Senaatin määräyk-sestä joka vuosi helmikuulla virallisissa lehdissä julkaistavissa eri-tysisissä luetteloissa.

2. Ensimmäisessä pykälässä mainittuja virallisia julkaisuja voi-daan ilmaiseksi antaa jokaiselle kunnankirjastolle, jota kunta on eri-tyisellä päätöksellä sitoutunut ylläpitämään kantakirjastona, jos kir-jasto täyttää seuraavat ehdot: 1) että sillä on kunnallishallituksen vahvistamat säännöt, 2) että sillä on erityinen hoitaja, 3) että se saa

Virallisia
julkaisuja
ilmaiseksi
kuntain
kantakirjas-
toille.

kunnalta tarpeellisen vuotuisen apurahan ja 4) että se on palovakuutettu.

3. Virallisten julkaisujen ilmaiseksi saantia varten on kirjastonhoitajan jätettävä siitä hakemus Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskuntaan liittämällä luettelon niistä julkaisuista, joita kirjasto haluaa saada, kuin myös selvityksen siitä, että kirjasto vastaa edellisessä (2) pykälässä asetettuja vaatimuksia. Jos tehty anomus hyväksytään, antaa sanottu Toimituskunta asianmukaisen määräyksen Keisarillisen Senaatin julkaisuvaraston hoitajalle, jonka toimesta sitten myönnettyt julkaisut lähetetään kirjastolle.

4. Kirjaston saamat viralliset julkaisut ovat viipymättä vietävät kirjaston luetteloon ja pidettävät kunnossa; nitomattomat julkaisut ovat sitäpaitsi nidotettavat kirjaston kustannuksella.

5. Virallisia julkaisuja ilmaiseksi saavat kirjastot ovat Koulutoimen Ylihallituksen ja kansakoulujen piiritarkastajien valvonnan alaisia, ollen velvollisia vuosittain toimittamaan kertomuksen toiminnastaan kuluneena kalenterivuonna: maalaiskuntien kirjastot ennen 1 p:ää maaliskuuta piiritarkastajalle ja kaupunkien kirjastot ennen 1 p:ää toukok. suoraan Koulutoimen Ylihallitukselle. Saman määräajan kuluessa toimittavat piiritarkastajat Ylihallitukseen heidän piirinsä käsittävät kertomukset. Omasta puolestaan laatii Ylihallitus yleisen kertomuksen kaikkien kirjastojen toiminnasta, jonka tulee lähettää Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskuntaan ennen 1 p:ää marraskuuta yhdessä luettelon kanssa niistä kirjastoista, joilla on lupa saada ilmaiseksi virallisia julkaisuja seuraavan vuoden aikana.

Lukuvuoden 1914--1915 aikana ehdittiin anoa ja myönnettiin virallisia julkaisuja ainoastaan Ilmajoen, Koivulahden ja Tammelan kuntain kantakirjastoille sekä Vaasan kaupungin kirjastolle.

14. Kansanlastentarhat.

Ehdotus v.
1913:n määrärahan
käyttämisestä.

Kirkollisasiaintoimituskunta oli helmikuun 19 p. 1913 päivätyssä kirjelmässään käsenyt Ylihallituksen tehdä alamaisen ehdotuksen kansanlastentarhain avustamiseen vuodeksi 1913 myönnetyn määrärahan käyttämistä noudattamalla niitä yleisiä periaatteita ja näkökohtia, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaisen määrärahan nähden huomioon otettaviksi.

Asian johdosta Ylihallitus huhtikuun 18 p. 1913 alamaissimmasti lausui seuraavaa:

»Anomuksessa, joka 1909 vuoden toisilla valtiopäivillä tehtiin kansanlastentarhain avustamisesta, esitetään toivomus, että valtio kolmannella osalla ottaisi osaa lastentarhojen ylläpitokustannusten suorittamiseen, jotka otaksuttiin lähimmässä tulevaisuudessa nousevan noin 336,000 markaksi vuotta kohti, ja että jäännös kaksikolmatta osaa jäisi kuntien kannatuksen ja yksityisten asianharrastuksen varaan. Kun ottaa huomioon, että lastentarhoissa jo aivan yleisesti annetaan lapsille ruokaakin, niin ei ehdotetun avustuksen määrän suuruutta voitu anojasta paljoksua, vaikka valtiovarasto ainoastaan 25 %:lla ottaa osaa kaupunkien kansakoululaitoksen menojen korvaamiseen.

Asia käsiteltiin valmistavasti Sivistysvaliokunnassa. Valiokunnan mietinnössä ilmoitettiin lastentarhojen luvun nousevan yli 40:n, joihin vielä tuli lisäksi rautatiehallituksen ylläpitämät 6 lastentarhaa. Enimmät lastentarhat olivat yksityisten henkilöiden, loput yhdistysten toimeenpanemina. Paria kolmea oli ylläpidetty tykkänään lahjoitus- tai muilla yksityisillä varoilla; muut olivat saaneet kannatusta kuntain anniskeluvoittovaroista. Kuhunkin laitokseen oli tavallisesti kuulunut johtajatar, piennempien lasten hoitajatar sekä keittäjätär; toisiin lisäksi johtajattaren apulainen tai parikin. Johtajattaret ja näiden apulaiset olivat tyttökoulun, edelliset yleensä myös Helsingin lastentarhuritarseminaarin läpikäyneitä. Lapset suorittivat useimmissa kansanlastentarhoissa 1 mk. lukukaudelta, mutta varattomat eivät maksaneet mitään. Päivällisateriasta, joka tavallisesti oli lasten saatavissa, oli maksu 5 p. kerralta tai 25 p. viikolta, mutta köyhimmät olivat vapautetut siitäkin.

Valtioapua voi valiokunnan mielestä jakaa paitsi kunnan lastentarhoille myöskin niille yhdistyksille ja yksityisille, jotka kunnan valvonnan alaisina ylläpitävät lastentarhoja, ja ehdotti valiokunta määrärahan jaettavaksi niin kaupunki- kuin maalaiskuntain kautta näiden tekemien anomusten johdosta. Ehdoksi valtioavun saantiin oli asetettava, että lastentarhain toimintaohjelma jätetään valtion kouluviranomaisten harkittavaksi, että lastentarhat alistuvat siihen tarkastukseen, jonka hallitus tarkoituksenmukaiseksi katsoo, että ne ovat maksuttomat ja että vähävaraiset lapset niissä saavat ilmaiseksi ruokaa ja kaikkein vähävaraisimmat myös vaatetusapua. Valtioavun anomus oli määrättävä kolmanneksi osaksi kaikista lastentarhain kuluista, ja valtioapua jaettaessa oli hallituksen valvominen, että tämä avustus todella tuli lastentarha-asian kehityksen hyväksi eikä kunnille aiheeksi vähentämään lastentarhoille ennen osoittamaansa kannatusta. Perustelujen nojalla valiokunta ehdotti 100,000 markkaa myönnettäväksi.

Asiaa käsittelevässä Eduskunnan anomusmietinnössä lausuttiin mielipide, että lastentarhain kehitystä oli suunnattava siten, että lastentarhat muodostuvat varsinaisiksi kunnallisiksi laitoksiksi. Täten lastentarhain järjestely tulisi lujemmaksi ja niiden asema vakaantuisi, ja tällöin saattaisi

niille myöntää valtioapua samojen perusteiden mukaan kuin muillekin kunnallisille sivistyslaitoksille. Pikainen avustus oli joka tapauksessa lastentarhojen kehitykselle välttämätön, ja oli sentähden valtioapua annettava ainakin aluksi paitsi kunnan lastentarhoille myös niille yhdistyksille ja yksityisille, jotka kunnan valvonnan alaisina ylläpitivät lastentarhoja. Määräraha, jonka suuruus tuli olla 100,000 mk., olisi annettava jaettavaksi sekä kaupunki- että maalaiskunnille ehdoilla, jotka mainittiin sivistysvaliokunnan edellä selostetussa mietinnössä.

Asian käsittely v. 1910, 1911 ja 1912 valtiopäivillä ei anna yksityis-
seikkaisia tietoja Eduskunnan kannasta määrärahan käyttämiseen nähden.

Harkitessaan, miten täksi vuodeksi armollisesti hyväksytty 100,000 markan määräraha sopivimmin olisi tarkoitukseensa käytettävä, on Ylihallitus katsonut voivansa yleensä hyväksyä vuoden 1909 toisten valtiopäiväin kannan asiassa. Jotta valtioapu todella koituisi lastentarhain kehitykseksi, on Ylihallitus kuitenkin avunsaantiehtojen joukkoon katsonut tarpeelliseksi ottaa myös määräyksiä opettajain pätevyydestä. Luonnollisena on Ylihallitus sitä paitsi pitänyt, että Ylihallitus, joka Eduskunnan toivomuksen mukaan saanee huolekseen kunnallisten alempien kansakoulujen apurahain jakelun, määrätään suorittamaan lastentarhain määrärahan jako, eritoten kun Ylihallitukselle joka tapauksessa tulee kuulumaan niitten toimintaohjelmainkin vahvistaminen ja niiden tarkastaminen.

Edelliseen nähden Ylihallitus saa siis alamaisimmasti ehdottaa:

1) että määrarahasta myönnetään avustusta ei ainoastaan kaupunki- ja maalaiskuntien kustantamia, vaan myös yhdistysten ja yksityisten ylläpitämiä lastentarhoja varten, jotka ovat kunnan valvonnan alaisina;

2) että valtioavun suuruus määrätään kolmanneksi osaksi kaikista lastentarhain kuluista;

3) että ehdoksi valtioavun saantiin asetetaan, että lastentarhan toimintaohjelma on Ylihallituksen vahvistama ja varsinaiset opettajat yleensä 2-vuotisen lastentarhuritarkurssin suorittaneita sekä että lastentarha alistuu siihen tarkastukseen, jonka Ylihallitus tarkoituksemukaiseksi katsoo, ja

4) että Ylihallitus saa toimekseen avustuksen jakamisen noudattamalla edellämainituista perusteista ja ehtoja.»

Ehdotus
hyväksytty. Tämän Ylihallituksen esityksen mainitun määrärahan käyttämisestä Keisarillinen Senaatti toukokuun 29 p. 1913 hyväksyi.

Ilmoittaessaan tämän kiertokirjeessään kesäkuun 18 p. 1913 kaikille kunnallishallituksille kaupungeissa ja maalla tiedoksi ja kunnan tietoon saatettavaksi, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi samalla asianomaisten huomioonotettavaksi määrätä:

Ylihallituksen lähempiä määräyksiä.

1) että asianomaisen kunnan, jonka valvonnan alaisena lastentarha toimii, tulee hyvissä ajoissa ennen toimintavuoden alkua jättää

Ylihallitukseen anomus haluamastaan avustuksesta, ollen hakemukseen liitettävä:

a) seikkaperäinen toimintaohjelma, josta m. m. näkyy, että Eduskunnan lausuman mielipiteen mukaisesti opetus lastentarhassa on maksuton ja vähävaraiset lapset saavat siinä ilmaiseksi ruokaa sekä kaikkein vähävaraisimmat myös vaatetusapua,

b) yksinkertainen pohjapiirros mittasuhteineen lastentarhaa varten hankitusta huoneustosta,

c) kyseessäolevan toimintavuoden menoarvio, sekä

d) selvitys opettajan pätevyydestä toimeensa; ja

2) että lastentarhain tarkastus on lähinnä asianomaisen kansakouluntarkastajan asia.

Kiertokirjeessä joulukuun 5 p:ltä vuonna 1913 Ylihallitus määräsi käytäntöön otettavaksi uudet kaavakkeet kansakoulujen vuosikertomuksia varten, ja tulivat nämät siten sisältämään eräitä tietoja lastentarhain toiminnasta. Näiden perusteella on laadittu seuraava

Selostelu kaupungeissa toimivista lastentarhoista lukuvuotena 1913—1914. Tietoja kaupunkien lastentarhoista lukuvuonna 1913—1914.

1 Kaupunki.	2 Osastoja.	3 4 Opettajisto.		5 6 7 Oppilaita.			8 Määrärahabasta kaupungit kautoivat seuraavat määrät.
		Päteviä.	Muita.	Pojkia.	Tyttöjä.	Yhteensä.	
Helsinki	72	68	5	891	976	1 887	60 431
Hanko	4	3	2	42	67	109	1 980
Turku	7	6	10	152	184	336	12 595
Pori ynnä Reposaaari	8	4	—	93	122	215	3 820
Hämeenlinna	3	2	1	24	33	57	1 433
Tampere	8	7	1	92	137	229	6 265
Lahti	2	1	1	36	31	67	3 103
Lappeenranta	3	2	1	41	34	75	1 688
Kotka	3	1	1	40	40	80	—
Mikkeli	2	1	1	22	22	44	1 210
Savonlinna	2	1	1	18	21	39	1 000
Kuopio	7	6	1	89	80	169	2 937
Pietarsaari	5	2	1	58	66	124	—
Tornio	2	1	1	22	27	49	1 300
Yhteensä	128	105	26	1 620	1 840	3 460	97 762

Kuten taulukosta näkyy, on täydelliset tiedot lähetetty 14 kaupungista. Niiden lastentarhoissa oli oppilaita yhteensä 3,460. Val-

tioapua nautti myöskin Jyväskylän kaupunki sekä Espoon ja Kymin kunnat (734, 334 ja 1,170 markkaa.)

Vuoden 1914 menosääntö-ehdotuksessaan Ylihallitus esitti kansanlastentarhoja varten 100,000 markan ja v. 1915 menosäännössä 200,000 markan määrärahoja, jotka otettiin armolliseen esitykseen ja Eduskunta päätti, mutta eivät saaneet armollista vahvistusta.

Lastentarhuri-seminaarin valtioapu.

Ylihallitukseen jätetyssä, Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen osoitetussa kirjelmässä oli Hanna Rothmanin ja Elisabeth Alanderin laitosten hallinto alamaisesti anonut, että sille myönnettäisiin jatkuva 8,000 markan vuotuinen valtioapu 5 vuoden ajaksi, laskettuna tammi-kuun 1 päivästä 1913, Helsingissä olevan lastentarhakasvattajatar-seminaarin ylläpitokustannusten avustamiseksi.

Tämän johdosta ja kun lastentarha-aate vuosien kuluessa oli yhä enemmän saanut kantavuutta maassa ja seminaari niinollen täyttää todellisen tarpeen, kuten näkyi myöskin siitä, että siitä päästötodistuksen saaneita oppilaita nykyisin toimii 48:ssä kansanlastentartassa eri osissa maata, Ylihallitus, joka äsken toimitetun laitoksen tarkastuksen jälkeen huomasi, että toiminta sen eri osastoilla oli tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja hoidettu, jätti maaliskuun 15 p. 1912 alamaisesti Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan, eikä hallinnolle voitaisi myöntää jatkuva 8,000 markan valtioapu vuodessa niin pitkäksi ajaksi, kuin Hänen Keisarillinen Majesteettinsa katsoisi sopivaksi armossa määrätä, ehdoilla kuitenkin, että joka toimintavuoden loputtua kertomus seminaarin toiminnasta Ylihallitukselle annettaisiin.

15. Oppi- ja lukukirjat sekä tekijäpalkkiot.

Kansakoulussa käytetyt oppi- ja lukukirjat.

Kiertokirjeessään helmikuun 6 päivältä 1912 kaikille maaseudun ja kaupunkien kansakoulujen tarkastajille kehoitti Ylihallitus heitä valmistamaan ja Ylihallitukseen lähettämään luettelon luku- ja oppikirjoista, joita kussakin aineessa käytetään itsekunkin tarkastajan valvonnan alaisissa kansakouluissa. Sittekin vaaditut tiedot olivat saapuneet lähetti Ylihallitus huhtikuun 30 p. 1912 kaikille sekä maaseudun että kaupunkien kansakoulujen tarkastajille kirjelmän ohella luettelon käytettäviksi hyväksytyistä oppi- ja lukukirjoista sekä kehoitti tarkastajia soveliaalla tavalla niin toimimaan, että mainittu

luettelo oppi- ja lukukirjoja ylempiin kansakouluihin valittaessa tulee huomioon otetuksi. Samalla kehoitettiin tarkastajia täydentämään mainittua luetteloä niiden ilmoitusten mukaan, joita Ylihallitus vastedes kustakin kansakoulun oppi- ja lukukirjan hyväksymisestä oli heille toimittava.

Kansakouluasetuksen 12 §:n 5:n kohdan mukaan ovat uudet oppikirjat Ylihallituksen hyväksyttävät, ennenkuin niiden käyttäminen opetuksessa on sallittu. Seuraavassa esitetään luettelo niistä uusista oppi- ja lukukirjoista, jotka Ylihallitus puheenaolevana aikana on kansakoulussa käytettäväksi hyväksynyt, sekä niiden hyväksymispäivät.

- Hjelt, Arthur & Wirkkunen, Paavo, Kansakoulun uskontokirja, lokakuun 28 p. 1913. a) Uskon-
nossa.
- Wirkkunen, Paavo, Johdatus evankelisluterilaisen kirkon seurakuntaelämään, lokakuun 2 p. 1914, opettajain valmistekirjaksi.
- Soininen, Mikael, Nuori maamies, oppi- ja lukukirja maalaiskansakoulujen jatko-opetusta varten, huhtikuun 11 p. 1911, maalaiskansakoulujen jatko-opetuksessa käytettäväksi. b) Lukemi-
sessa.
- Suomal. Kirjallisuuden Seura, Kantelettaren runoja, lokakuun 10 p. 1911.
- Jansson, Algot, Folkskolans läsebok I korjattuna, tammikuun 4 p. 1912.
- Folkskolans läsebok, omarbetad upplaga, toukokuun 26 p. 1914.
- Mantere, Oskari, Koti ja kaupunki, lukukirja kaupunkien jatkoloukille, toukokuun 30 p. 1915.
- Kanninen, A., Äidinkielen harjoituksia, huhtikuun 19 p. 1911, käytettäväksi sellaisissa kansakouluissa, joissa myöskin A. Kannisen Äidinkielen opas on käytännössä. c) Kieli-
opissa ja
kirjallisissa
harjoituk-
sissa.
- Soininen, Mikael & Noponen, Alpo, Historian oppikirja kansakouluja varten, tammikuun 24 p. 1912, käytettäväksi ainoastaan sellaisissa kansakouluissa, joissa vuorokurssijärjestelmää historian opetuksessa ei käytetä. d) Histo-
riassa.
- Ottelin, A. K., muodostettu ruotsinnos edellisestä, lokakuun 11 p. 1912, käytettäväksi kuten edellinen.
- Wirkkunen, A. H. ja Toikka, P., Wenäjän historian oppikirja, marraskuun 19 p. 1912.
- Wirkkunen, A. H. & Toikka, P., Lärobok i Rysslands historia, tammikuun 13 p. 1913.
- Soininen, Mikael & Noponen, Alpo, Yleinen historia ja Suomen historia, heinäkuun 28 p. 1915.

- e) Maantie-
dossa. Roine, R., Venäjän maantiede, syyskuun 20 p. 1912.
Roine, R., Rysslands geografi, tammikuun 21 p. 1913.
Thors, M. & Jansson, Algot, Folkskolans geografi, syyskuun 26 p. 1913.
Aro, J. E., Kansakoulun Venäjän maantieto, lokakuun 3 p. 1913.
Jotuni, Alfred, Venäjän maantiede kansakouluille, toinen painos, lokakuun 7 p. 1913.
Jotuni, Alfred, Rysslands geografi för folkskolor, marraskuun 28 p. 1913.
Aro, J. E., Kansakoulun luonnontieto, maaliskuun 5 p. 1912.
- f) Luonnon-
tiedossa. Kivirikko, K. E., Fieandt, E., Luonnontieto kansakouluja varten: huhtikuun 1 p. 1913.
Lilius, Albert, Lärobok i naturkunskap, toukokuun 21 p. 1915.
- g) Lasken-
nossa. Malmberg, Laskennon oppikirja, korjattu laitos, syyskuun 22 p. 1911.
Masalin, Gösta, Smäskolans exempelsamling, maaliskuun 8 p. 1913.
Merikoski, K., Päässäälaskun esimerkkejä kansakouluja varten, toukokuun 4 p. 1915, opettajain valmistekirjaksi.
- h) Mittaus-
opissa. Alho, Aug. & Jussila, Juho, Kansakoulun mittausoppi, elokuun 31 p. 1910.
Merikoski, K., Valistuksen mittausoppi kansakouluja varten, marraskuun 1 p. 1912.
- i) Laulussa. Törnudd, Aksel, Koulun laulukirja, lokakuun 14 p. 1913.
- j) Terveys-
opissa ja
voimiste-
lussa. Oker-Blom, Max, Terveysopin pääpiirteet, marraskuun 22 p. 1910, käytettäväksi jatkoopetuksessa ja opettajain valmistekirjana.
Stenroth, Fanny, Kansakoulun voimistelukaavoja, helmikuun 3 p. 1911.
- k) Käsi-
töissä.
Tekijäin
palkkiot. Valorinta, Väinö, Nimeilyharjoituksia, kesäkuun 30 p. 1915, opettajain valmistekirjaksi.
»Määrärahasta kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppikirjoista y. m.» on Ylihallitus anomusten johdosta myöntänyt palkkioita sellaisista pedagogisista kirjoista, joiden on katsottu sopivan seminaarin oppikirjoiksi tai oppaiksi kansakoulunopettajille heidän opetustyössään. Tällaisia tekijäpalkkioita ovat saaneet:
Filosofianlensiaatti A. K. Ottelin lokakuun 14 p. 1910 »Kasvatusopin historian oppikirjasta» ja teoksesta »Lärobök i pedagogikens historia» 1,000 mk.
Kauppakoulunjohtaja Nestori Ojala marraskuun 4 p. 1910 »Seminaarin laskuopista» 300 mk.
Seminaarinopettajatar Fanny Stenroth helmikuun 7 p. 1911 teoksesta »Kansakoulun voimistelukaavoja» 400 mk.

- Seminaarinjohtaja K. E. Hildén helmikuun 7 p. 1911 teoksesta »Lisiä äidinkielen opetusoppiin» 400 mk. painatusapua.
- Professori Mikael Soininen maaliskuun 17 p. 1911 teoksesta »Kansakoulun jatkoopetuksen uudistus» 400 mk.
- Kansakouluntarkastaja, filosofiantohtori, Albert Lilius maaliskuun 8 p. 1913 »Luonnontiedon opetusopista» 350 mk.
- Kansakoulun opettaja K. V. Åkerblom maaliskuun 30 p. 1912 »Folk-skolans sångbok»-kirjasta 200 mk.
- Kansakoulunopettaja Jaakko Laurila syyskuun 10 p. 1912 teoksesta »Poikain käsityöopetuksesta kansakouluissa» 300 mk.
- Kansakoulunopettaja Jalmari Lahti joulukuun 3 p. 1912 teoksesta »Kotiseutuopetus» 200 mk.
- Seminaarinlehtori Alfred Jotuni tammikuun 3 p. 1912 »Kansakoulun maantieteellisestä kotiseutu-opista» 300 mk.
- Jumaluusopintohtori B. H. Päivänsalo tammikuun 24 p. 1913 kirjasta »Raamattua lapsille» 400 mk.
- Seminaarinlehtori Aksel Rainio marraskuun 4 p. 1913 »Kristinuskon opetuksesta» 600 mk.
- Kansakoulunopettajatar Hilma Räsänen joulukuun 2 p. 1913 teoksesta »Ainekirjoitus elävään elämään» 200 mk.
- Puutarhaopetuksen neuvoja K. Kalervo joulukuun 2 p. 1913 teoksesta »Koulupuutarha-aatteen kehitys meillä ja muualla» 300 mk.
- Ent. harjoituskoulun yliopettaja Herman Niemi tammikuun 13 p. 1914 teoksesta »Ohjeita lukukirjain käyttäjille» 200 mk.
- Kansakoulunopettaja Matti Hyvönen maaliskuun 27 p. 1914 teoksesta »Koulupuutarha» 300 mk.
- Kansakoulunopettaja Jaakko Laurila huhtikuun 21 p. 1914 kokoelmasta »Leikkikalupiirustuksia» 200 mk.
- Seminaarinlehtori Aksel Törnudd huhtikuun 24 p. 1914 »Kansakoulun lauluopista» 450 mk.
- Seminaarinlehtori Uno Jansson toukokuun 1 p. 1914 »Kansakoulun laskuopin opetus-opista» 300 mk.
- Kansakouluntarkastaja K. Kerkkonen toukokuun 29 p. 1914 teoksen »Lapin piirin kansakoulut lukuvuosina vv. 1906—1912» painatuskustannuksiin 250 mk.
- Kansakoulunopettaja Väinö Valorinta toukokuun 29 p. 1914 »Lapsuuden kirjasta» 150 mk.
- Kansakouluntarkastaja K. W. Waulo marraskuun 10 p. 1914 teoksesta »Uusi henki koulukurissa» 100 mk.

- Seminaarinjohtaja V. K. E. Wichmann tammikuun 8 p. 1915 teok-
sista »Läsebok i allmän historia» ja »Historiallinen lukukirja»
500 mk.
- Kansakoulunopettaja J. Seppä tammikuun 26 p. 1915 »Eläinmalleista»
150 mk.
- Kansakoulunopettaja Konstantin Sjöström toukokuun 11 p. 1915
teoksesta »Folkskolans elevbibliotek» 350 mk.
- Kansakoulunopettaja Kalle Savolainen toukokuun 26 p. 1915 »Kansa-
koulun veistomallipiirustuksista» 600 mk.
- Kansakoulunopettaja Väinö Valorinta kesäkuun 30 p. 1915 »Nimei-
lyharjoituksista» 200 mk.

16. Yleiset kansakoulukokoukset.

Kansakouluasetuksessa joka kolmas vuosi pidettäväksi määrät-
tyjä yleisiä kansakoulukokouksia on puheenaolevana aikana pidetty
kaksi, nimittäin viidestoista yleinen Suomen kansakoulukokous Ou-
lussa kesäkuun 13—15 p:nä 1911 ja kuudestoista Turussa kesäkuun
11—13 p:nä 1914.

Edellinen, Oulun kokous, jakautui keskusteluihin ja esitelmiin näh-
den kielen mukaan kahteen osastoon, joilla oli kummallakin eri huo-
neustonsa, eri puheenjohtajansa ja sihteerinsä, ja osastot toimivat
itsenäisesti, pääasiallisesti saman ohjelman mukaan. Osanottajain
luku suomalaisessa osastossa oli 1,400, ruotsalaisessa osastossa 171.
Suomalaisessa osastossa, jonka täysi-istunnot pidettiin kaupungin
kirkossa, toimi puheenjohtajana v. t. kansakoulujen ylitarkastaja,
kansakouluntarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa Hj. Basilier ja
sihteerinä kansakouluntarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa A. J.
Tarjanne.

Ruotsalaista osastoa, jonka täysi-istunnot pidettiin suomalaisen
Yhteiskoulun juhlasalissa, johti kansakouluntarkastaja Koulutoimen
Ylihallituksessa A. Haapanen ja sen sihteerinä oli kansakouluntar-
kastaja, tohtori A. K. Ottelin.

Kokouksen yhteyteen oli järjestetty seminaarien harjoituskou-
lujen osastoluokkain ja maalaiskansakoulujen äidinkielen kirjoitus-
vihkojen näyttely ja olivat nämä vihkot niin valitut, että kuvasivat
opetusmenettelyn asteittaista kehittymistä neliosastoisessa kansa-
koulussa.

Jälkimäinen, Turun kokous, jakautui kolmeen osastoon: kahteen suomenkieliseen, A ja B-osastoon, ja yhteen ruotsinkieliseen, joilla kullakin oli oma puheenjohtajansa ja sihteerinsä sekä eri kokoushuoneensa. Molemmilla suomenkielisillä osastoilla oli myöskin eri keskustelukysymykset ja enimmäkseen eri esitelmätkin, ruotsalaisella osastolla taas olivat esitelmät osaksi samoja kuin suomenkielisillä osastoilla ja näiden osastojen keskustelukysymyksiä käsiteltiin ruotsalaisella osastolla sen oman valinnan mukaan. Osanottajain lukumäärä suomalaisissa osastoissa oli yhteensä 2,149, ruotsalaisessa osastossa 324.

Suomalaisessa A-osastossa, jonka täysi-istunnot pidettiin Bethelkirkossa, toimi puheenjohtajana ylitirehtöörinapulainen, tohtori K. A. Franssila ja sihteerinä kansakouluntarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa A. J. Tarjanne.

Suomalaisessa B-osastossa, jonka kokoushuoneena oli Palokunnantalo, toimi puheenjohtajana kansakoulujen ylitarkastaja K. E. Hilden ja sihteerinä piiritarkastaja K. Kerkkonen.

Ruotsalaista osastoa, jonka kokoushuoneena oli kaupungintalon juhlasali, johti kansakouluntarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa A. Haapanen ja sen sihteerinä oli kansakouluntarkastaja, tohtori A. K. Ottelin.

Kokouksen yhteyteen oli järjestetty kaupunki- ja maalaiskuntien ylä- ja alakansakoulujen sekä seminaarien harjotuskoulujen piirustustöiden ja muovailu-, leikkely- y. m. tähän alaan kuuluvien töiden näyttely, ja olivat nämä työt niin valitut, että ne kuvastivat piirustuksen opetusmenettelyn asteettaista kehitystä maamme kansakouluissa.

Kummankin kokouksen keskustelut on julkaistu.

Sen johdosta, että v. 1911 tuli pidettäväksi 15:s yleinen kansakoulukokous ja katsoen siihen, että sanotun vuoden menosääntöön mahdollisesti oli tullut otetuksi, niinkuin lähinnä edellistenkin vuosien menosääntöön, ainoastaan 5,000 markan suuruinen määräraha kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppikirjoista y. m., Ylihallitus tammikuun 27 p. 1911, koska ennenkin kokousvuosina mainittu määräraha oli ollut korotettuna 10,000 markkaan Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti, että sanottua tarkoitusta varten siksi vuodeksi olisi myönnetty 5,000 markan lisäys.

Määräraha yleisiä kansakoulukokouksia varten.

Sitäpaitsi ja koska oli osoittautunut syntyvän hankaluuksia sen kautta, että kyseessä oleva määräraha oli kokousvuosina ollut suurempi kuin kokousten välivuosina, piti Ylihallitus suotavana, että määräraha siitä lähin joka vuosi otettaisiin menosääntöön yhtä suu-

rena ja että säästö niiltä vuosilta, joina ei kansakoulukokousta pidetä ja joina menot siis tulivat olemaan pienemmät, saataisiin käyttää kokousvuosina. Sentähden Ylihallitus esitti, että määräraha kansakoulukokouksia varten saataisiin ensi vuoden alusta ottaa menosääntöehdotuksiin 7,000 markan suuruisena rajattomana siirtomäärärahana joka vuosi. Siten tulisi tosin määräraha, joka tähän saakka oli tehnyt kolmea vuotta kohti yhteensä 20,000 markkaa, korotetuksi 1,000 markalla mainittua ajanjaksoa kohti, mutta kun otti huomioon, että kansakoulunopettajain luku oli viime vuosina melkoisesti lisääntynyt ja niin ollen osanotto kansakoulukokouksiin tullut suuremmaksi, joten matka-apurahoihin tarvittiin enemmän varoja, oli tämä korotus tarpeen vaatima.

Asiata esiteltäessä Keisarillinen Senaatti helmikunn 23 p. 1911 näki hyväksi sallia, että menosäännössä 9 P. L. VI luvun 15 momentin kohdalla oleva 5,000 markan määräraha kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppikirjoista ynnä muuta saatiin sanottuna vuonna sivuuttaa enintään 5,000 markalla, minkä ohessa Keisarillinen Senaatti määräsi, että puheenaoleva määräraha vuoden 1912 alusta alkaen on muutettava rajattomaksi siirtomäärärahaksi sekä korotettava 7,000 markkaan vuodessa, josta määrästä kuitenkin yleisten kansakoulukokousten välivuosina ei saada käyttää enempää kuin 5,000 markkaa vuodessa.

17. Muita asioita.

Ehdotus
laulu komi-
tean asetta-
misesta.

Keisarillinen Senaatti oli lähetepäätöksellään maaliskuun 30 päivältä 1910 käskenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa Laulunopettajayhdistyksen anomuksesta, jossa oli pyydetty erityisen komitean asettamista koulujen laulunopetuksen järjestämiseksi. Kuultuaan asiasta myöskin Jyväskylän seminaarin lehtorin P. J. Hannikaisen mieltä Ylihallitus, mikäli asia koski maan kansakoululaitosta, mainitsi, että koska ne toimenpiteet, joita anomuksessa siihen liitetyn selvityksen mukaan tahdottiin saada aikaan kansakoulujen laulunopetuksen parantamiseksi, olivat osaksi aivan vähäisiä, osaksi taas kansakoululaitoksen järjestelyyn soveltumattomia, niin Ylihallitus ei katsonut asiakseen hakemuksen sisältämillä edellytyksillä puoltaa kyseessä olevan komitean asettamista.

Keisarillinen Senaatti heinäkuun 23 p. 1910 ei katsonut syytä olevan suostua ylläolevaan anomukseen.

sammutus, palovakuutus, sommitellut Aug. Ramsay», vapaasti jaettavaksi kansakoulujen opettajille ja opettajattarille, seminaarien oppilaille ja kansakoulujen jatkokurssien oppilaille. Ylihallitus pyysi saada sanottua kirjasta 4,000 suomalaista ja 1,000 ruotsalaista kappaletta jakaakseen kansakoulunopettajille, seminaareihin, kansanopistoihin, jatkokursseille sekä aistiviälliskouluihin.

Keuhkotau-
din vastus-
tamista kos-
kevia seinä-
tauluja kou-
luihin.

»Keräystoimikunta vähävaraisten keuhkotautisten hyväksi», joka oli valmistanut erikoisia seinätauluja, joissa tehtiin selkoa lattioille ja käytäville sylkemisen vaarallisuudesta, oli anonut, että sanottuja seinätauluja saataisiin Ylihallituksen vapaakirjeoikeutta käyttämällä syksyllä 1914 lähettää kouluihin, edellyttäen että pakkauksen suorittaa keräystoimikunnan toimisto. Anomukseen näki Ylihallitus heinäkuun 1 p. 1914 hyväksi suostua, ehdolla että keräystoimikunta suorittaa lähetysten pakkauksen ja kustantaa osoitteet.

Hammas- ja
suunhoito-
ohjeita
kansakou-
luille.

»Suomen yleinen hammas- ja suunhoitoa edistävä yhdistys» pyysi kirjoituksessa maaliskuussa 1912 Ylihallituksen myötävaikutusta siihen, että Ylihallituksen toimenpiteestä tulisivat eräät ohjeet jaetuiksi maamme kaikkien kansakoulujen oppilaille ja eräät ohjelmat ja kirjelmät kansakoulujen johtajille ja johtajattarille.

Ylihallitus suostui hakijan anomukseen sekä välitti mainittujen ohjeitten y. m. jakamisen kaikkiin maamme kansakouluihin.

Kreikka ais-
katooliset
uskonnon
oppikirjat.

Suomenmaalainen Hengellinen Konsistorio oli Ylihallitukselle toimittanut kirjeen, jonka mukaan Suomenmaalaisen Hiippakunnan Päällystö oli maaliskuun 16 p:nä (helmikuun 27 p:nä) 1914 määrännyt, että kolmannelle sekä muiden kiertävien kirkkojen papistoille oli annettava määräys, heidän käydessään suomalaisissa kansakouluissa, missä on kreikkalais-katoolisia oppilaita, vaatia koulun johtajilta ja johtokunnilta, että heillä olisi kouluissa tarvittavia uskonnonoppikirjoja ja että näitä kirjoja annettaisiin kreikkalais-katoolisille oppilaille, I ja II osastolla »Kristinopin alkeet» ja III ja IV osastolla: »Laaja Katkismus» (uutta painosta kansakouluja varten) sekä Smirnoffin »Kirkkohistoria», minkä lisäksi oli mainittu, että näitä kirjoja oli varastossa Sortavalassa rovasti S. Okuloffilla.

Ylihallitus ilmoitti kirjeessä huhtikuun 3 p. 1914 edelläkerrotun kaikille kansakouluntarkastajille sekä kaupungeissa että maaseudulla tiedoksi ja asianomaisille kansakoulujen johtokunnille tietoon saatettavaksi.

Kansakoulunopettaja Jussi Seppä oli anonut, että hänen sommittelemansa »Eläinmalleja» hyväksyttäisiin käytettäväksi kansakouluissa. Hankittuaan asiasta muutamien asiantuntijain lausunnot, Ylihallitus tammikuun 26 p. 1915, vaikka puheenaolevat mallit eivät olleet läheskään virheettömät, kuitenkin, huomioonottaen, että opetus, jonka mukaan käsityötehtäviä on valittava myös muun opetuksen ainehistosta, ansaitsee huomiota, näki hyväksi sallia, että niitä saatiin kansakouluissa valikoimalla käyttää sivusarjoina tai välitöitä varten kunkin koulun opetussuunnitelmassa lähemmin määriteltävällä tavalla; joka kirjeellä ilmoitettiin kaikille kansakouluntarkastajille sekä kaupungeissa että maalla tiedoksi ja huomioon otettavaksi.

J. Sepän »eläinmallien» käyttäminen kansakouluissa.

Kansanopettajain Osakeyhtiö »Valistus» anoi kirjelmässään helmikuun 5 päivältä 1910, että Ylihallitus mahdollisimman pian toteuttaisi Suomen Koulumuseon perustamishankkeen, ja että K. O. Y. »Valistuksen» sallittaisiin siihen vaatimattomaksi aluksi lahjoittaa yhden tai useampia kappaleita kutakin toimittamaansa ja julkaisemaansa tuotetta, minkä Ylihallitus harkitsee museoon sopivaksi.

Kysymys koulumuseon aikaansaamisesta.

Ylihallitus tämän johdosta hakijalle ilmoitti, tammikuun 13 p. 1911, että Ylihallitus alamaaisessa alistuksessaan tammikuun 22 p. 1907 oli tehnyt esityksen erityisen kasvatusopillisia tarpeita vastaavan koulumuseon perustamisesta sekä sitä varten tarvittavain määrärahojen myöntämisestä, saamatta siihen kuitenkaan tähän päivään saakka vastausta, ja että Ylihallitus mielihyvällä oli aikanaan ottava vastaan hakijan tarjooman lahjan museota varten.

Kirjeessään Ylihallitukselle toukokuun 6 päivältä 1910 oli Muinaistieteellinen Toimikunta, kun oli tunnettua, että eräissä maamme kouluissa jo kauan aikaa sitten oli syntynyt pieniä kokoelmia, jotka käsittävät osaksi koti- osaksi ulkomaalta saatuja muinaiskaluja ja kansatieteellisiä esineitä, ja koska oli luultavaa, että tuollaisia keräelmiä on monessa muussakin koulussa, kuin niissä, joista sattumalta oli tietoa saatu, oli pyytänyt Ylihallituksen välitystä siihen, että muun muassa maamme kansakouluista saataisiin näitä seikkoja koskevia tietoja.

Tiedustelu muinaiskalusta ja kansatieteellisistä esineistä kouluissa.

Tämän johdosta ja koska edellämainitulle Toimikunnalle, jolle yleinen huolenpito maamme muinaisjäännöksistä oli uskottu, oli tarpeellista tietää, missä tuollaisia kokoelmia on olemassa, mitä ne sisältävät sekä millä kannalla niiden hoito on, kehoitti Ylihallitus kiertokirjeellä toukokuun 25 p. 1910 kaikkia maamme kansakoulujen

johtaja ja johtajattaria kutakin kohdaltansa, mikäli koulun huostassa oli mainitunlaisia esineitä, vastaamaan alempana oleviin, Muinaistieteellisen Toimikunnan laatimiin kysymyksiin sekä nämä tiedot ennen seuraavan lokakuun 1 päivää Ylihallitukseen toimittamaan:

1. Onko koulussa muinaiskaluja tai nykyaikaisia kansatieteellisiä esineitä?

2. Onko olemassa luetteloa tai muita tietoja, mistä esineet ovat löydettyt tahi saadut, jossa tapauksessa Toimikunta toivoisi saavansa kopion näistä asiakirjoista ja samalla tietoa siitä, onko kuhunkin esineeseen luettelonjärjestysnumero merkitty? Jos ei ennestään ole mitään kirjoitettuja tietoja olemassa, toivoo Toimikunta kuitenkin saavansa ainakin sellaisen luettelon tehdyksi, että siitä kunkin esineen laatu ja aine käy selville.

3. Käytetäänkö mainituista esineistä opetusvälineinä?

Saapuneet tiedot Ylihallitus tammikuun 1 p. 1911 lähetti Muinaistieteelliselle Toimikunnalle.

Oppilasretkeilyt Pietarlin.

Kirkollisasiaintoimituskunnalta saapui Koulutoimen Ylihallitukselle näin kuuluva kirje helmikuun 14 päivältä 1912:

»Kirjelmässä viimekuluneen tammikuun 5 päivältä on Kenraalikuvernööri Keisarilliselle Senaatille ilmoittanut, että Pietarin Kaupungin-päälliköltä oli saapunut valitus siitä, että Kotiteollisuustarkastaja Lauri Mäkinen oli vasta edellisenä päivänä hänelle ilmoittanut yhdessä 50 käsitönohjoittajan kanssa Suomesta saapuvansa Pietarin kaupunkiin katselemaan museota ja muita nähtävyyksiä, ja että kaupungin-päällikkö, ottamalla huomioon, että asianomaiset Ministeriöt, neuvoteltuaan asiasta Sisäasiainministeriön kanssa, olivat antaneet oppilaitosten päällystölle määräyksen, että oppilasretkeilyjä järjestettäessä oli ei ainoastaan ajoissa tehtävä ilmoitus retkeilystä, vaan myös,kin lähetettävä paikallisille läänin-viranomaisille kaikkien retkeilyyn osaa ottavien nimiluettelot, on sanotun johdosta pyytänyt sellaista toimenpidettä, että myöskin opintoretkeilyjä Suomesta Pietariin tehtäessä noudatettaisiin mainittua vaatimusta ja että asianomainen paikallinen päällystö ajoissa ilmoittaisi Pietarin kaupungin-päällikölle kaikenlaatuisten retkeilyjoukkojen saapumisesta, liittäen joka kerta ilmoitukseen luettelon retkeilyyn osanottajista, joiden uskontunnustuksesta samalla oli luetteloon merkintä tehtävä.

Asiaa tänään esiteltäessä on Keisarillinen Senaatti nähnyt hyväksi määrätä, että milloin Koulutoimen Ylihallituksen alaisista oppilaitoksista toimeenpannaan opintoretkeilyjä Pietarin kaupunkiin, siitä on hyvissä ajoin ennen tehtävä ilmoitus Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunnalle sekä ilmoitukseen liitettävä retkeilyyn osallisten nimiluettelo, johon myöskin on merkittävä osanottajien uskontunnustus.»

Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeen mukaan joulukuun 13 päivästä 1911 Keisarillinen Senaatti, sittenkuin Keisarillinen Teknillinen Yhdistys oli ilmoittanut Pietarin kaupungissa keväällä 1912 toimeenpanelevansa »Koulun järjestäminen ja sisustaminen» nimisen kansainvälisen opetus- ja teollisuusnäyttelyn, jonka tarkoituksena on osottaa oppilaitosten tarpeita varten toimivan teollisuuden nykyinen asema sekä pyytänyt Keisarillisen Senaatin myötävaikutusta siihen, että tästä näyttelystä levitettäisiin tietoja niiden Suomen laitosten ja toimimien kesken, jotka ovat jossain yhteydessä opetustoimen kanssa, oli nähnyt hyväksi käskää Ylihallitusta sopivalla tavalla saattamaan puheenalaisen näyttelyn mainitunlaisten laitosten ja toimimien tietoon.

Osanotto
»Koulun järjestäminen ja sisustaminen» nimiseen näyttelyyn Pietarissa.

Ylihallitus lähetti asiasta ilmoituksen Kansanopettajain Osakeyhtiö »Valistukselle», »Koulutarpeitten Keskusliike O. Y:lle», Akateemiselle Kirjakaupalle, Mäkisen Tehdasliike O. Y:lle Sortavalassa, Osakeyhtiö Koulukalustolle Salon kauppalassa, A. B.-M. Ingman-O. Y:lle Turussa sekä opettaja Y. Tenhovaaralle Halikossa.

Tämän johdosta Osakeyhtiö Koulukalusto ja Kansanopettajain Osakeyhtiö »Valistus» jättivät Ylihallitukseen yhteisen anomuskirjelmän, ilmoittautuen halukkaiksi panemaan koulutarpeita näytteille sillä edellytyksellä, että heille myönnetään yleisistä varoista 15,000 markan suuruinen valtioapu korvaukseksi heille siitä johtuvista 19,564 markkaan nousevista kustannuksista.

Lähetäten tämän kirjoituksen ynnä siihen liittyvän näyttelyesineiden luettelon ja kustannusarvion Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan, Ylihallitus, katsoen suotavaksi, että suomalainenkin teollisuus mainitulla alalla tulisi näyttelyssä edustetuksi, helmikuun 20 p. 1912 alamaisimmasti Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti, että hakijoille myönnettäisiin puheenaolevaa tarkoitusta varten korkeintaan 15,000 markan suuruinen valtioapu, ehdoilla että näytteille pannuista arvokkaammista tavaroista ne, jotka eivät näyttelyn aikana tule myydyiksi, jätetään Ylihallitukselle köyhimpien seutujen kouluille jaettaviksi tahi muuhun yleiseen tarkoitukseen käytettäväksi ja että valtioavun käyttämisestä tehdään tili Ylihallitukselle.

Kulkulaitostoimituskunnan kirjeen mukaan maaaliskuun 29 päivästä 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi hyljätä O. Y. Koulukaluston, Kansanopettajain osakeyhtiö »Valistus», Koulutarpeiden Keskusliike O. Y. ja Mäkisen Tehdasliike O. Y. nimisten toimimien val-

tioapuanomukset osanottoa varten yllämainittuun näyttelyyn, mutta myöntää kahdelle viimeisimmälle toiminnalle 50 % alennuksen rautateilla esineiden kuljetuksesta mainittuun näyttelyyn, nautittavaksi siten, että rahti Helsingistä Pietariin oli täysin suoritettava, jotavastoin esineiden kuljetus Pietarista takaisin oli tapahtuva rahtivapaasti.

Osanotto Yleisvenäläiseen hygieniseen näyttelyyn. Hänen Korkeutensa Oldenburgin prinssin Aleksander Petrovitzin korkean suojeluksen alla olleeseen Yleisvenäläiseen, Pietariin v. 1913 järjestettyyn hygieniseen näyttelyyn osanotosta sai Kouluhallitus näyttelyn pääkomisariolta syyskuun 23 p. 1913 todistuksen, että sisäasiain Ministerin yksissä neuvoin Kauppa-Teollisuusministerin kanssa vahvistaman Yleisvenäläisen Hygienisen Näyttelyn Asiantuntijain Neuvoston päätöksen mukaan Suomen Kouluhallitukselle annettiin kunniadiplomi.

Kansakoulunopettajiston matkarahat ulkomaille. Määrärahaista stipendeiksi kuuntelua ja opintomatkoja varten jakoi Ylihallitus vuonna 1913 5,000 markkaa ulkomaisia opintomatkoja varten. Näitä matkarahoja saivat kansakoulunopettajat: Hugo Niiniluoto 600 mk., Vihtori Pakula 500 mk., Kaarlo Ahde 500 mk., Frans Nurmi 600 mk., A. B. Halme 600 mk., Akseli Salokannel 400 mk., Anton Sjövall 400 mk., opettajattaret Rosa Lilja 500 mk., Aina Heikkilä 500 mk. ja Saima Linnavuori 400 mk.

Apurahoja kuuntelua varten seminaareissa ja kansakouluissa sekä osanottoa varten kursseihin. Toukokuun 28 p. 1913 myönsi Ylihallitus: 150 markan apurahat vähintään 4 viikon kuuntelua varten seminaareissa ja 61 opettajalle ja 42 opettajattarelle; osanottoa varten Kajaanin luentokursseille seuraavana syksynä 100 markan apurahat 2 opettajalle ja 1 opettajattarelle, 75 markan apurahat 30 opettajalle ja 14 opettajattarelle, 60 markan apurahat 2 opettajattarelle sekä 50 markan apurahat 13 opettajalle ja 17 opettajattarelle.

osanottoa varten Helsingin kunnan Malmin kansakoululla pidettyihin puutarhakursseihin 25—50 markan apurahoja 2 opettajalle ja 5 opettajattarelle;

osanottoa varten Sotkamon puutarhakursseihin 20—40 markan apurahoja 6 opettajalle;

osanottoa varten Itä-Uudenmaan kansanopiston leikki- ja piirustuskursseihin 30 markan apurahat 3 opettajalle ja 1 opettajattarelle.

osanottoa varten Heinolan leikki- ja voimistelukursseihin 40 markan apurahan 2 opettajattarelle;

osanottoa varten Varalan leikki- ja voimistelukursseihin 70 markan apurahan 1 opettajattarelle;

osanottoa varten Mustinlahden puutarhakursseihin 40 markan apurahan 1 opettajalle.

Vapaita kylpysijoja on edelleenkin ollut kansakoulunopettajain ja -opettajatarten käytettävänä muutamissa kylpylaitoksissa. Näitä vapaasijoja on Ylihallituksen kautta Vapaat kylpysijat kylpylaitoksissa.

Vuonna	Anonut		Saanut
	kansak.opettajaa ja -opettajatarta.	muuta henkilöä.	kansak.opettajaa ja -opettajatarta.
1911.....	30	—	32
1912.....	41	8	35
1913.....	46	5	53
1914.....	88	15	40
1915.....	58	5	37

Määrärahan sairaiden kansakoulunopettajain ja -opettajatarten avustamiseksi oli Ylihallitus esittänyt vuosiksi 1911—1913 90,000 markaksi ja vuosiksi 1914—1915 100,000 markaksi. Nämä määrät otti Hallitus Armollisiin esityksiinsä ja Eduskunta päätti sellaisinaan, paitsi vuonna 1911 määrä alennettiin 86,000 markaksi. Vuosien 1912 ja 1915 vahvistettuun menosääntöön ei sanottua määrärahaa ensinkään tullut, ja vuodeksi 1911 vahvistettiin ainoastaan 70,100 markkaa sekä vuodeksi 1914 20,000 markkaa. Vuonna 1911 jaettiin sairasapuja 279:lle, v. 1913 232:lle ja v. 1914 110:lle. Sairasavut.

Standertskjöldin rahaston Litt. B. korkovaroja, semmoisten opettajattarien avustamiseksi, jotka kivuloisuuden tähden ovat tulleet kivenmättömiksi itseänsä elättämään, on ollut

V. 1911 käytettävänä Smk. 1,764: 08 ja avustusta annettu 7:lle,
 » 1912 » » 1,765: 49 » » » 5:lle,
 » 1913 » » 1,753: 19 » » » 4:lle,
 » 1914 » » 1,816: 44 » » » 11:lle,
 » 1915 » » 1,893: 34 » » » 18:lle.

- Apurahas-
tot:
a) Elis
Holmin
apurahasto.
- Elis Holmin apurahastosta on uusia apuja myönnetty: v. 1911 neljä uutta 24 markan apua; v. 1912 seitsemän uutta 24 markan apua; v. 1914 kaksi uutta 120 markan ja seitsemäntoista uutta 24 markan apurahaa; v. 1915 yksi uusi 120 markan ja kahdeksan uutta 24 markan apurahaa.
- b) Knut
Otto Vik-
bergin apu-
rahasto.
- Knut Otto Vikbergin apurahastosta, josta joka toinen vuosi jaetaan 200—400 markan apuja kahdeksi vuodeksi sairauden tai vanhuuden kautta toimeensa kykenemättömäksi tulleille kansakoulunopettajille ja -opettajattarille, annettiin v. 1913 neljälletoista 200—300 markan apurahat vuosiksi 1913—1914 ja v. 1915 neljälletoista 200 markan apurahat vuosiksi 1915—1916.
- c) Standert-
skjöldin ra-
hasto
Litt. A.
- Standertskjöldin rahaston Litt. A korkovarot, jotka käytetään kansakoulunopettajattarien pensionikassaan maksettavien eläkemaksujen lisäksi, olivat v. 1911 Smk. 3,270: 82, v. 1912 Smk. 3,276: 55, v. 1913 Smk. 3,631: 32, v. 1914 Smk. 3,706: 40 ja v. 1915 Smk. 3,865: 46.
- Kansakou-
lunopetta-
jattarille
huomautus
eläkelaitok-
sesta.
- Helsingin Pääoma- ja elinkorkolaitoksen johtokunnan kirjelmän johdosta, jossa pyydettiin, että kansakoulunopettajattarien huomiota kiinnitettäisiin erityisiin vapaaherra C. A. Standertskjöldin lahjoitamiin varoihin, lähetti Ylihallitus tammikuun 24 p. 1912 kansakoulujentarkastajille sekä kaupungeissa että maalla seuraavan kierto-
kirjeen:

»Sittenkuin Vapaaherra C. A. Standertskjöld aikanaan oli tehnyt lahjoituksen pohjarahastoksi Suomen kansakoulunopettajattarien eläkelaitosta varten ja Keisarillinen Senaatti 18 päivänä tammikuuta 1877 oli vahvistanut ohjesäännön sanotulle eläkelaitokselle, on Ylihallitus 14 päivänä toukokuuta 1877 lähettänyt kiertokirjeen asiasta kaikille maan kansakoulujen johtokunnille.

Koska kuitenkin ylempänä mainittu eläkelaitos ei ole kansakoulunopettajattarien puolelta saanut osakseen ansaittua huomiota, joten laitoksen olemassaolo näyttää olevan suurimmalle osalle opettajattaria tuntematon, saapi Ylihallitus, viittaamalla ennenmainittuun kiertokirjeeseensä 14 päivältä huhtikuuta 1877, joka löytyy kansakoulujen Ylitarkastajan tohtori G. Lönnbeckin laatimassa kansakoulun käsikirjassa, kehoittaa Teitä huomauttamaan tästä asiasta tarkastuspiirinne kansakoulunopettajattaria, jotta he eläkelaitoksen osakkaiksi liittyisivät ja säännöllisillä vuosimaksuilla muistaisivat vanhuutensa päiviä. Pari esimerkkiä siitä hyödyistä, minkä eläkelaitokseen kuuluminen tuottaa, mainittakoon tässä alempana,

Jos edellytetään, että 40 markan suuriseen vuosimaksuun voidaan lisätä vuosittain sama määrä Standertskjöldin lahjoitusrahaston korko-
varoista, tulee opettajatar, joka 30 vuoden aikana on säännöllisesti suorittanut 40 markan vuosimaksun, täytettyään 55 vuotta saamaan noin 512 markan vuotuisen elinkoron. Jos hän 35 vuoden ikäisenä liittyy eläkelaitoksen osakkaaksi ja siis 20 vuoden aikana suorittaa ylempänä mainitun vuosimaksun, voidaan hänen elinkorkonsa arvioida 242 markaksi vuodessa.»

18. Suostuntameno säännöt kansakoululaitosta varten v. 1911—1915.

	1911				1912				1913				1914				1915.			
	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.	Ylihallituksen ehdotus.	Armollinen esitys.	Valtiopäiväin päätös.	Vahvistettu.
1. Apumaksu kaupunkien kansakoululaitoksille	1 400 000	1 420 000	1 420 000	710 000	1 670 000	1 670 000	1 670 000	—	2 500 000	1 870 000	1 870 000	1 870 000	1 650 000	1 650 000	1 650 000	715 000	1 650 000	1 650 000	1 650 000	—
2. Apumaksu maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston palkkaamiseen	3 800 000	3 700 000	3 700 000	3 700 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	3 397 342.80	4 150 000	4 150 000	4 150 000	4 150 000	4 300 000	4 300 000	4 300 000	4 070 000	4 300 000	4 300 000	4 300 000	4 250 000
3. Apumaksu opettajain ja opettajarten palkkaamiseen mies- ja naiskäsityöiden opetusta varten	160 000	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000	150 000	156 000	156 000	156 000	156 000	160 000	160 000	160 000	150 000	160 000	160 000	160 000	160 000
4. Määräraha palkankorotuksiin maalaiskansakoulujen varsinaiselle opettajistolle	980 000	970 000	980 000	980 000	1 050 000	1 080 000	1 080 000	1 080 000	1 180 000	1 180 000	1 180 000	1 180 000	1 250 000	1 250 000	1 250 000	1 210 000	1 320 000	1 320 000	1 320 000	1 270 000
5. Määräraha maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston eläkkeiksi	211 000	206 000	206 000	206 000	234 000	234 000	234 000	170 000	340 000	200 000	200 000	200 000	240 000	200 000	220 000	200 000	240 000	240 000	240 000	190 000
6. Apumaksu kaupunkien kansakoulujen opettajiston eläkkeiksi	53 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	50 000	84 000	53 000	53 000	53 000	55 000	55 000	58 000	55 000	62 000	62 000	92 000	62 000
7. Määräraha sairaiden kansakoulunopettajain ja -opettajarten vaustamiseen	90 000	86 000	86 000	70 100	90 000	90 000	90 000	—	90 000	90 000	90 000	90 000	100 000	100 000	100 000	20 000	100 000	100 000	100 000	—
8. Apumaksu kansakoulutalojen ja käsityöhuoneustojen rakentamiseen maalaiskuntiin	1 000 000	800 000	1 000 000	—	1 500 000	1 500 000	3 000 000	—	1 000 000	1 500 000	1 500 000	361 000	1 500 000	2 000 000	2 000 000	—	2 000 000	2 000 000	2 000 000	—
9. Määräraha kansanopistojen rakennusavuksi	120 000	100 000	120 000	—	200 000	200 000	200 000	—	200 000	200 000	200 000	—	200 000	—	200 000	—	200 000	200 000	200 000	—
10. Määräraha kirjastoja varten maalaiskuntien kansakoulujen opettajille ja opettajattarille	30 000	30 000	30 000	25 000	30 000	30 000	30 000	—	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	—	30 000	30 000	30 000	—
11. Määräraha maalaiskansakoulujen jatkokursseja varten	120 000	100 000	110 000	60 000	110 000	110 000	110 000	—	110 000	110 000	110 000	110 000	120 000	120 000	120 000	—	120 000	120 000	120 000	—
12. Määräraha stipendeiksi kuuntelua ja opintomatkoja varten	30 000	30 000	30 000	—	30 000	30 000	30 000	—	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	—	40 000	40 000	40 000	—
13. Määräraha havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluihin sekä havainto- y. m. opetusvälineiden hankkimiseksi kansanopistoihin ..	135 000	115 000	135 000	65 000	135 000	135 000	135 000	—	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	90 000	100 000	—	100 000	100 000	100 000	—
14. Määräraha yliopistollisten jatkokursien toimeenpanemiseksi kansakoulunopettajille ja -opettajattarille ..	80 000	60 000	60 000	30 000	80 000	80 000	80 000	—	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	80 000	25 000	100 000	100 000	100 000	—
Siiro	8 209 000	7 819 000	8 079 000	6 048 100	9 361 000	9 361 000	10 861 000	4 847 342.80	9 950 000	9 749 000	9 749 000	8 410 000	9 815 000	10 065 000	10 298 000	6 445 000	10 422 000	10 422 000	10 452 000	5 932 000

19. Kansakoulutointa varten vahvistetut menosäännöt

	1911		1912	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
Seminaarien palkkaukset a ja v ranto m tuspalkkoita	553 000:—	546 333:48	562 200:—	561 155:69
» polttopuut ja valaistus	62 000:—	64 795:37	62 000:—	63 320:80
» ruuanpito	81 000:—	81 341:14	81 000:—	81 278:96
» työhuoneita varten	4 200:—	4 691:07	4 500:—	4 493:45
» stipendejä varattomille oppilaille	74 000:—	74 000:—	74 000:—	74 000:—
Matkastipendejä seminaarien opettajistolle	6 000:—	6 000:—	6 000:—	6 000:—
Seminaarien sekalaisia määrärahoja	78 300:—	78 008:28	79 300:—	81 014:80
Piiritarkastajain palkkauksia	119 000:—	120 374:90	119 500:—	120 291:67
» matkakustannuksia	100 000:—	89 533:38	100 000:—	82 447:02
Valtioavustusta kaupunkien kansakoululaitoksille	710 000:—	657 724:92	—	—
» maalaiskansakouluille varsinaisen opettajiston palkkaamiseksi	3 700 000:—	3 657 700:06	3 397 342:80	3 789 415:93
Maalaiskansakoulujen varsinaisen opettajiston palkan korotuksiin	980 000:—	973 000:22	1 080 000:—	1 036 798:54
Valtioavustusta maalaiskansakouluille mies- ja naiskäsityöiden opettajien ja opettajattarien palkkaamiseksi	150 000:—	137 069:98	150 000:—	138 230:70
Matkastipendeiksi piiritarkastajille	4 000:—	4 000:—	4 000:—	4 000:—
Kansakoulukokouksia varten ja palkinnoiksi oppikirjoista y. m.	5 000:—	10 000:—	7 000:—	7 000:—
Opettajain ja opettajattarien valmistamiseksi pikkulastenkouluja varten	2 000:—	—	2 000:—	500:—
Kansanopetus-ammattiaikakauslehtien kannattamiseksi	7 800:—	3 200:—	—	—
Käsityötaidon edistämiseksi maalaiskansakouluissa	39 000:—	39 000:—	—	—
Kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmissä ja harvimmassa asutuissa osissa	50 900:—	49 542:52	50 600:—	44 948:32
Matka- ja elantoapua lappalaisnuorukaisille heidän valmistukseensa kansakoulunopettajiksi	1 600:—	1 050:—	1 600:—	1 600:—
Valtioapua kansakoulutalojen ja käsityöhuoneustojen rakentamiseksi	—	—	—	—
Kirjastoa varten maalaiskuntien kansakoulujen opettajille ja opettajattarille	25 000:—	25 000:—	—	—
Maalaiskansakoulujen jatkokursseja varten	60 000:—	59 918:26	—	—
Stipendejä maalaisopettajien kuuntelu- ja opintomatkoja varten	—	—	—	—
Havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluhin ja kansanopistoihin	65 000:—	65 000:—	—	—
Apumaksu koulutarpeiden ostoon etupäässä varattomille maalaiskansakoulujen oppilaille	—	—	—	—
Siiro	6 877 800:—	6 747 283:58	5 781 042:80	6 096 493:88

ja valtion todelliset menot sitä varten v. 1911—1915.

	1913		1914		1915	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
	572 200:—	570 787:40	589 800:—	590 115:03	595 600:—	592 691:45
	62 000:—	63 851:48	69 300:—	70 578:69	69 300:—	72 062:63
	81 000:—	81 544:99	86 600:—	84 972:02	86 600:—	95 360:05
	4 500:—	4 497:30	5 600:—	5 593:58	5 600:—	5 597:24
	74 000:—	74 000:—	74 000:—	73 800:—	74 000:—	73 850:—
	6 000:—	6 000:—	6 000:—	6 000:—	—	—
	87 900:—	89 245:42	97 300:—	98 430:04	97 600:—	95 905:34
	132 500:—	126 166:60	145 500:—	144 666:71	145 500:—	143 041:68
	110 000:—	90 675:29	125 000:—	97 084:83	115 000:—	103 953:24
	1 870 000:—	1 368 540:15	715 000:—	716 471:29	—	—
	4 150 000:—	3 968 629:38	4 070 000:—	4 107 361:61	4 250 000:—	4 214 513:48
	1 180 000:—	1 120 433:39	1 210 000:—	1 206 801:97	1 270 000:—	1 296 877:02
	156 000:—	145 278:40	150 000:—	151 218:64	160 000:—	152 319:33
	4 000:—	4 000:—	4 000:—	4 000:—	—	—
	7 000:—	7 000:—	7 000:—	7 000:—	7 000:—	7 000:—
	2 000:—	300:—	2 000:—	400:—	2 000:—	300:—
	11 000:—	11 000:—	11 000:—	11 000:—	2 000:—	11 000:—
	33 000:—	33 000:—	35 000:—	35 000:—	35 000:—	35 000:—
	55 000:—	54 925:—	65 000:—	53 525:—	50 000:—	49 775:—
	1 600:—	1 600:—	1 600:—	1 600:—	1 600:—	700:—
	361 000:—	361 000:—	—	—	—	—
	30 000:—	30 000:—	—	—	—	—
	110 000:—	110 000:—	—	—	—	—
	30 000:—	30 000:—	—	—	—	—
	100 000:—	100 000:—	—	—	—	—
	100 000:—	100 000:—	—	—	—	—
	9 330 700:—	8 552 475:50	7 469 700:—	7 465 620:01	6 966 800:—	6 949 946:46

	1911		1912	
	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
Siirto	6 877 800:—	6 717 283: 58	5 781 048, 80	6 096 495: 88
Koulukaluston hankkimiseksi seminaareihin	10 000:—	12 727: 49	10 000:—	8 857: 75
Sekalaisia määrärahoja	31 400:—	30 300:—	31 400:—	31 400:—
Kansanopistojen ynnä isäntä- ja emäntäkoulujen kannattamiseksi	160 000:—	157 278:—	160 000:—	158 000:—
Kansanopistojen kannatusavuksi	240 000:—	240 000:—	—	—
» rakennusavuksi	—	—	—	—
Oppilaitoksille pikkukoulunopettajain ja -opettajarten valmistamista varten	45 000:—	33 000:—	50 500:—	35 500:—
Sairasten kansakoulunopettajien ja -opettajarten avustamiseksi	70 100:—	70 100:—	—	—
Raittiusopetusta varten	4 000:—	4 000:—	7 000:—	7 000:—
Kirjastoneuvojain palkkamiseksi	—	—	9 000:—	9 000:—
Kansanlastentarhain kannattamiseksi	—	—	—	—
Maalaiskansakoulujen varattomain oppilasten ravinto- ja vaatetusavuksi	—	—	—	—
Maalaiskuntain ylläpitämien pientenlastenkoulujen avustamiseksi	—	—	—	—
Maalaiskansakoulujen oppilaskirjastojen avustamiseksi	—	—	—	—
Kesävirikistyksen toimittamiseksi varsinkin kesäsiirto- loissa varattomille etupäässä sairaille ja heikoille kansakoululapsille	—	—	—	—
Työväenopistojen avustamiseksi	—	—	—	—
Yhteensä	7 438 300:—	7 264 689: 07	6 048 942: 89	6 346 253: 63

1913		1914		1915	
Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot	Vahvistettu menosääntö	Todelliset menot
9 330 700:—	8 552 475: 50	7 469 700:—	7 465 620: 01	6 966 800:—	6 949 946: 46
10 000:—	9 231: 90	10 000:—	9 999: 97	10 000:—	10 000:—
54 000:—	48 668: 35	54 000:—	48 490:—	49 000:—	48 938: 95
160 000:—	160 000:—	160 000:—	160 000:—	115 000:—	105 050:—
—	—	210 000:—	210 000:—	—	—
600 000:—	600 000:—	—	—	—	—
51 100:—	36 100:—	51 100:—	36 100:—	49 600:—	34 600:—
90 000:—	90 000:—	20 000:—	20 000:—	—	—
7 000:—	7 000:—	7 000:—	5 004: 20	7 000:—	6 970: 85
9 000:—	9 000:—	9 000:—	9 000:—	9 000:—	9 000:—
100 000:—	100 000:—	—	—	—	—
150 000:—	150 000:—	—	—	—	—
100 000:—	92 000:—	61 000:—	61 000:—	—	—
25 000:—	25 000:—	—	—	—	—
50 000:—	50 000:—	—	—	—	—
30 000:—	30 000:—	—	—	—	—
10 766 800:—	9 959 475: 75	8 051 800:—	8 025 214: 18	7 206 400:—	7 164 506: 26

II. Kansakoulunopettajaseminaarit.

1. Seminaaria koskevat säännökset.

Alamaisessa kertomuksessa Suomen kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910 on kerrottu, että Ylihallitus toukokuun 1 p. 1907 teki alamaisen esityksen komitean asettamisesta seminaariasetusten tarkastamista ja korjaamista varten.

Asiata esiteltäessä joulukuun 21 p. 1914 Keisarillinen Senaatti katsoi, ettei asia tällä kertaa antanut aihetta toimenpiteisiin.

Ylihallituksen esitys seminaariasetusten uusimisesta ei antanut aihetta toimenpiteisiin

Kirkollisasiaintoimituskunta oli kirjeessä maaliskuun 24 p:ltä 1914 kysynyt, kuinka kauan Ylihallitus oli sitä käytäntöä noudattanut ja mitkä syyt olivat sen aiheuttaneet, että 11 p:nä toukokuuta 1898 annetun arm. kansakouluasetuksen 42 § oli tulkittu siten, että seminaarinopettaja, joka sairauden tai muun laillisen syyn takia on pakotettu ottamaan virkavapautta, on velvollinen ottamaan osaa sijaisensa palkkaamiseksi ainoastaan puolella varsinaisesta palkastaan, mutta ei palkkiostaan.

Kansakouluasetuksen 42 §:n tulkinta.

Tämän johdosta Ylihallitus huhtikuun 7 p. 1914 Kirkollisasiaintoimituskunnalle kirjeessä esitti seuraavaa:

»Seminaarin alkuaikoina, jolloin opettajilla oli ainoastaan palkka eikä mitään muita palkka-etuja, ei tietysti puheenalaisen pykälän tulkitseminen tuottanut mitään vaikeuksia. Kun sitten 17 p:nä toukokuuta 1871 vahvistetun seminaarin vuosirahasäännön mukaan opettajain palkkaetuihin lisättiin hyyryrahat eikä mainitussa rahasäännössä puhuttu mitään kyseessä olevan pykälän muuttamisesta, tulkittiin se heti alusta alkaen siten, että ainoastaan varsinainen palkka otettiin lukuun sijaisen palkkioon nähden. Sama on ollut asian laita sittenkin kuin hyyryrahat 14 p:nä heinäkuuta 1899 annetun Arm. julistuksen mukaan muutettiin palkkioksi. Tavallisen kielenkäytön mukaan »palkkaussäännössä määrätty palkka» (å stat anslagna lön) merkitsee varsinaista palkkaa eikä palkkiota tai vuokratuloja (kts. esim. lahjapalkkiota koskeva Arm. asetus 12 p:ltä

kesäkuuta 1860). Sen mukaan oli Ylihallitus aina menetellyt ja Keisarillinen Senaatti oli myöskin sen mukaan myöntänyt kulloinkin varoja.

Arm. Julistus 15 p:ltä elokuuta 1883 ei myöskään ollut muuttanut kansakouluasetuksen 42 §:ää, vaikka silloin jo olisi ollut syytä selventää mainittua pykälää, koska seminaarin opettajilla sen ilmestyessä jo oli sekä palkka että vuokratrahoja ja koska seminaarin opettajat kuuluivat siviilivirastoon.

Jos puheenalainen 42 § olisi tulkittava siten, että seminaarin opettajan on luovutettava sijaiselleen puolet kaikista palkkaeduistaan, niin joutuisi hän huonompaan asemaan kuin muu siviilivirkamies, jonka tarvitsee luovuttaa ainoastaan kolmanneksen palkastaan ja palkkiostaan.

Edelläkerrotun lisäksi oli yllämainitussa Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeessä ilmoitettu, että Keisarillinen Senaatti esiintulleesta syystä oli katsonut tarpeelliseksi kehoittaa Ylihallitusta, milloin Ylihallituksen alaiset virkamiehet anovat virkavapautta, joka aiheuttaa lisämenoja valtiolle, toimenpiteestään viivyttelämästä Kirkollisasiaintoimituskuntaan ilmoittamaan.»

Seminaariin
pyrkivien
lääkärin-
todistus.

Kolmas yleinen seminaarinopettajain kokous, joka pidettiin Helsingissä huhtikuun 15—17 päivinä 1914 päätti »pyytää Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin, että seminaariin pyrkiviä tarkastavat lääkärit velvotettaisiin lähettämään lausuntonsa suoraan seminaarin johtajalle» ja »että lääkärintodistuskaava Koulutoimen Ylihallituksen toimesta Lääkintöhallituksen välityksellä levitettäisiin kaikkien praktiikkaa harjoittavien lääkärien saatavaksi ja noudatettavaksi».

Tämän johdosta Ylihallitus maaliskuun 23 p. 1913 lähetti Lääkintöhallitukselle näin kuuluvan kirjelmän:

»Sen johdosta, että seminaarien johtajien piireistä oli tuontuostakin kuulunut valituksia siitä, että hyvinkin monet seminaareihin pyrkivien lääkärintodistukset olivat yhä edelleen vajanaisia tai vanhettuneen kaavan mukaan tehtyjä, koska usean kerran oli tapahtunut, että asianomainen lääkäri oli ilmoittanut 27 p:nä huhtikuuta 1909 määrätyn lääkärintodistuskaavan olevan hänelle tuntemattoman, saa Ylihallitus täten kunnioittaen pyytää, että Lääkintöhallitus hyväntahtoisesti niin pian kuin mahdollista toimittaisi mainitun kaavan kaikkien maassamme lääkärintointa harjoittavien tietoon.»

Lääkärin-
todistus lähe-
tettävä suo-
raan semi-
naarin joh-
tajalle.

Samalla Ylihallitus katsoi tarpeelliseksi määrätä, että seminaariin pyrkivän on tästedes pyydettävä hänen terveydentilaansa tutkivaa lääkäriä lähettämään lääkärintodistus suorastaan asianomaisen seminaarinjohtajalle antamatta sitä asianomaisen pyrkivän tarkastettavaksi. Tämän määräyksen Ylihallitus pyysi niinkään saatettavaksi Lääkintöhallituksen välityksellä kaikkien lääkärintointa harjoittavien

tietoon sekä ilmoitti kirjeellä kaikkien seminaarien johtajille tiedoksi ja noudatettavaksi.

Jotta seminaarin oppilasten terveydellinen tukimus tehtäisiin entistä tehokkaammaksi, jossa tarkoituksessa seminaarien määrärahat lääkärinhoitoa varten Armollisen määräyksen mukaan helmikuun 28 p:ltä 1910 olivat tulleet korotetuiksi, katsoi Ylihallitus kirjeessään seminaarien johtajille tammikuun 24 p:ltä 1911 hyväksi määrätä,

Oppilasten terveydellisen tutkimuksen tehostaminen.

»että seminaarin lääkäri sisäänpääsytkinnossa on velvollinen arvioimaan pyrkijän terveydentilaa, varsinkin silloin kuin se näyttää epäilyttävältä;

että koetuslukukautena seminaarien uudet oppilaat ovat terveydellisessä suhteessa vielä toisen kerran tutkittavat, joka tutkimus on seminaarin lääkärin tehtävä ja jonka tuloksiin on huomio pantava oppilaita vakinaisiksi otettaissa; ja

että semmoinen tutkimus on muihinkin yksityisiin oppilaihin nähden toimitettava siinä tapauksessa, että voimistelun opettaja on huomannut oppilaassa sellaista heikkouden tai sairaloisuuden ilmiötä, että hän katsoo tarpeelliseksi siitä ilmoittaa seminaarin lääkärille, taikka tämä muuta tietä on tullut huomaamaan tämmöisen tutkimisen tarpeelliseksi.»

Sitäpaitsi Ylihallitus Raahen seminaariin nähden huomautti, että kun Raahen seminaarille oli samaa tarkoitusta varten pysytetty entinen 200 markan suuruinen lisäys, oli tämän seminaarin lääkäri velvollinen ainakin kerran vuodessa tutkimaan myöskin harjoituskoulujen oppilasten terveydentilaa, varsinkin paikkakunnalla ilmenevään tuberkuloosivaaraan nähden.

Käsitellessään kysymystä säännöllisten neuvottelukokousten tarpeellisuudesta opettajain kesken seminaareissa opetusmenettelyä ja opetussuunnitelmaa sekä yleensä kasvatusta ja opetusopillisia seikkoja koskevien asioiden selvittämiseksi Ylihallitus päätti toukokuun 24 p. 1912 lähettää kaikille seminaarien johtajille näin kuuluvan kierto-

Määräys seminaarin opettajien neuvottelukokousten pitämisestä.

kirjeen:

»Kiinnittäen huomionne kansakoulunopettaja ja -opettajatarseminaareille 11 p. toukokuuta 1866 annetun Armollisen Ohjesäännön 9:n ja 10:n määräyksiin saa Ylihallitus täten kehoittaa Teitä niin toimimaan, että paitsi niitä opettajakunnan kokouksia, joita seminaarin harjoituskoulun säännölliseen hoitoon ja järjestyksenpitoon kuuluvain asiain johdosta pidetään, sen lisäksi opettajakunta kokoontuu lukukausien aikana vähintään kerran kuukaudessa neuvottelemaan sellaisista opetus-

menettelyä ja opetussuunnitelmaa sekä yleensä kasvatus- ja opetusopillisia seikkoja koskevista asioista, joiden yhteinen selvittely on tarpeellinen, jotta niin hyvin seminaarin ja harjoituskoulun opetuksessa kuin myöskin kokelaiden ohjauksessa ja yleensä sanottujen laitosten kasvatustoiminnassa saadaan aikaan sellainen menetelmän yhtenäisyys ja opetussuunnitelman eheys sekä eri aineiden sovelias rinnakkaisuus, kuin edellä mainituissa §§:ssä on seminaarin opettajain saavutettavaksi säädetty.

Samalla saa Ylihallitus huomauttaa:

1) että myöskin näissä kokouksissa on, kuten seminaarin opettajakunnan kokouksista yleensä on säädetty, pidettävä pöytäkirja, mihin ainakin neuvottelujen tulokset on merkittävä;

2) että näiden kokousten aika sekä niissä neuvottelun alaisina olleet kysymykset on mainittava siinä vuosikertomuksessa, joka kesäkuun 2 päivänä 1897 annetussa Ylihallituksen kiertokirjeessä on johtajan annettavaksi määrätty.»

Kuuntelupäiväkirja
seminaarien
johtajille.

Sellaisen valvonnan lähemmin järjestämiseksi, mikä toukokuun 11 päivänä 1866 kansakoulutoimen järjestämisestä annetun Arm. asetuksen 58:n §:n 1:ssä kohdassa oli seminaarin johtajan velvollisuudeksi säädetty, Ylihallitus lähetti lokakuun 25 p. 1912 kirjelmän ohella kaikkien seminaarien johtajille, j o h t a j a n k u u n t e l u p ä i v ä k i r j a n. Samalla kehoitettiin kirjelmässä johtajia tällaiseen kirjaan siinä osotetulla tavalla seuraavan lukukauden alusta alkaen merkitsemään niin hyvin seminaarin ja harjoituskoulun opettajain ja opettajatarten kuin myöskin kokelaitten antamalla opetustunneilla toimittamansa kuuntelun.

Tämän yhteydessä huomautettiin, että johtajan tuli merkitä se kuuntelunsa, mikä tapahtuu kokeilaiden toimittaman opetuksen valvomiseksi, paitsi edellämäinittuun omaan päiväkirjaansa, myös siihen kuuntelupäiväkirjaan, mikä lokakuun 26:nä 1900 päivätyssä Ylihallituksen kiertokirjeessä oli määrätty seminaarin opettajain ja opettajatarten kuuntelun merkitsemistä varten harjoituskoululla pidettäväksi.

Muutoksia
seminaarien
vuosikertomuksiin.

Koska oli havaittu tarpeelliseksi, että seminaarien vuosikertomukset sisältäisivät erinäisiä tietoja, joita ei niissä joko tätä ennen lainkaan ollut tai oli vajanaissa muodossa, päätti Ylihallitus huhtikuun 23 p. 1915 kaikkien seminaarien johtajille lähetettävässä kirjjeessä kehoittaa johtajia ottamaan huomioon,

että vuosikertomuksen alkuun oli sovittava »Yleisiin koulu-kysymyksiin ja asianomaisen koulun vaiheisiin kohdistuva katsaus»,

että I 4a) kohdassa oli paitsi »terveysuhteista» mainittava myös »poissaolot keskimäärin kutakin luokkaa ja oppilasta kohti»,

että »Erinäisiä toimia» nimellä kutsutun yleisotsakkeen alla olisi yhdenmukaisuuden vuoksi esitettävä asiat seuraavassa järjestyksessä:

1. Opettajakunnan kokouksia.
2. Koulutoimen Ylihallituksen kirjeitä.
3. Tarkastukset.
4. Opettajanäytteet.
5. Vuotuiset menot.
6. Rakennusasioita.
7. Kalusto, opetusvälineet ja kirjasto.
8. Lahjoituksia.
9. Lahjoitusrahastoja.
10. Kouluelämä ja oppilaskunnan toimia.
11. Erinäisiä muita asioita.

että opettajakunnan kokouksista puhuttaessa oli Ylihallituksen toukokuun 24 p. 1912 lähettämässä kiertokirjeessä määrätystä kasvatustopillisista neuvottelukokouksista ja niissä tehdyistä ehdotuksista ja päätöksistä, kustakin kokouksesta erikseen, tehtävä selkoa yksityiskohtaisemmin eikä vain muutamain sanoin, kuten nyt oli moniaissa vuosikertomuksissa laita,

että vuotuiset »menot», oli mainittava kalenterivuosilta,

että »rakennusasioista» puhuttaessa oli tehtävä lyhyesti selvää eri rakennusten suhteen tehdyistä muutoksista ja sellaisten aiheuttamista kustannuksista,

että »opetusvälineihin» saadut lisäykset oli yksityiskohtaisesti lueteltava ja kirjastosta puhuttaessa tehtävä erikseen selkoa seminaarin ja harjoituskoulun eri kirjastoista ja mainittava, miten paljo eri kirjallisuusluokkiin kuuluvaa kirjallisuutta oli hankittu ja millä rahamäärällä kutakin.

Polttopuiden käytöstä Ylihallitus lähetti heinäkuun 23 päivänä 1913 seuraavan kiertokirjeen seminaarien johtajille.

Säästäväisyyden noudattaminen polttopuiden käytössä.

»Keisarillisen Suomen Senaatin Kirkollisasiaintoituskunnan 11 p:nä kuluva heinäkuuta päivätyn kirjeen mukaan on Keisarillinen Senaatti, siihen nähden että maan oppilaitosten polttopuiden tarve yleensä on osotautunut huolestuttavan suureksi sekä samanlaisissakin kouluissa hyvin erilaiseksi, mainittuna päivänä nähnyt hyväksi määrätä

että valtion oppilaitosten johtajien ja johtajattarien on valvottava, että oppilaitoksen lämmitysaineiden käyttämisessä noudatetaan mahdollisimman suurta säästäväisyyttä sekä että ne hankitaan valtiolaitokselle edullisimmalla tavalla; ja tulee samalla paikkakunnalla olevien oppilai-

tosten johtajien ja johtajattarien yhteisesti ostaa oppilaitosten koko vuositarve sinä vuodenaikana, jolloin polttoaineet ovat halvimmat, tai yhteisesti tarjota niiden hankinta urakalle taikka tehdä pitempiaikainen sopimus luotettavan hankkijan kanssa;

että milloin jollakin paikkakunnalla on vaikea saada polttopuita tai niitä voidaan saada ainoastaan korkeisiin hintoihin, asianomaisten on hyvissä ajoin käännyttävä Metsähallituksen puoleen esityksellä polttopuiden hankkimisesta paikkakunnan oppilaitoksille;

että Yleisten rakennusten Ylihallituksen on niin usein kuin katsotaan tarpeen vaativan pantava toimeen keskuslämmityksellä varustettujen oppilaitosten lämmityslaitosten tarkastus, jolloin samalla on lämmittäjille annettava opastusta ja ohjeita, joiden noudattamista oppilaitosten johtajien tulee pitää silmällä;

että kouluhuoneita ei saa lämmittää yli 18 lämpöasteen Celsiusta, jonka silmällä pitämiseksi oppilaitosten johtajien ja johtajattarien tulee pitää huolta, että koulun kussakin lämmitettävässä huoneessa on lämpömittari;

että Yleisten rakennusten Ylihallituksen on kunkin lukuvuoden päätyttyä Kirkollisasiantoimituskunnalle ja Koulutoimen Ylihallitukselle annettava laskelma valtion kunkin oppilaitoksen lämmityksen kustannuksesta kutakin kymmentä kuutiometriä kohti edellisenä lukuvuotena, jota varten oppilaitosten johtajien ja johtajattarien tulee vuosittain Yleisten rakennusten Ylihallitukselle antaa tarpeelliset, sanotussa Ylihallituksessa laadittaviin ja asianomaisille toimitettaviin lomakkeisiin täytettävät tiedot; ja

että vanhentuneita lämpöjohtolaitteita uusittaessa tai uusia laitteita asetettaessa järjestelmää valittaessa erikoisesti on kiinnitettävä huomiota lämmitysaineiden vähimpään mahdolliseen kulutukseen.»

Kajaanin
seminaarin
oppilassti-
pendien eh-
toja täyden-
netty.

Koska oli sekä piiritarkastaja-oloissa tapahtuneiden muutosten että asian valvonnan vuoksi osoittautunut tarpeelliseksi, että eräitä täydennyksiä tehdään niihin lähempiin ehtoihin, jotka Keisarillinen Senaatti on, Kirkollisasiantoimituskunnan kirjeen mukaan tammi-kuun 18 p:ltä 1905 nähnyt hyväksi valmistaa Kajaanin seminaarin oppilaille sanotun seminaarin vuosirahansääntöön Armossa määrätystä 4,000 markan vuotuisesta määrärahasta annettavien stipendien nauttimiselle, esitti Ylihallitus alamaisesti huhtikuun 11 p. 1913, että Keisarillinen Senaatti määräisi edellämäinotussa kirjeessä lueteltujen ehtojen 4:n kohdan sijaan seuraavan noudatettavaksi:

1) Kajaanin seminaarin johtajan tulee pitää luetteloja, josta näkyy apurahan suuruus, palvelusaika, johon apurahan nauttiminen velvoittaa, kuin myöskin minkä koulun opettajana stipendiaatti kyseessä olevana aikana kulloinkin on.

2) Stipendiaatin tulee, niinkauan kuin hän on palvelusvelvoituksen alainen, heti opettajatoimen saatuaan tai siitä toiseen opettajatoimeen siirryttyään, ilmoittaa asiasta Kajaanin seminaarin johtajalle ja myöskin, ellei hänellä ole vakinaista opettajavirkaa jossakin Oulun läänin maalaiskunnassa, kunakin vuonna ennen kesäkuun 1 päivää antaa mainitulle viranomaiselle tiedoksi kesäkuun aikainen postiosoitteensa.

3) Oulun lääniä käsittävien piirien tarkastajilla ja maalaiskansakoulujen johtokunnilla on oikeus opettajia tarvitessaan kääntyä hyvissä ajoin ennen kesäkuun loppua Kajaanin seminaarin johtajan puoleen, joka viipymättä antakoon jollekulle käytettävinsä olevista stipendiaateista määräyksen lähettää viranhaku-asiakirjat asianomaiselle johtokunnalle sekä toimittakoon samalla asiasta tiedon asianomaiselle piiritarkastajalle.

4) Stipendiaatin tulee, niinkauan kuin hän on palvelusvelvoituksen alainen ja ellei hänellä jo ole vakinaista opettajavirkaa jossakin Oulun läänin maalaiskunnassa, heti noudattaa Kajaanin seminaarin johtajan ylempänä mainittua määräystä, jos se hänelle saapuu ennen kesäkuun loppua.

Kirkollisasiain toimituskunta ilmoitti kirjeellä kesäkuun 27 p. 1913 Ylihallitukselle, että Keisarillinen Senaatti oli esityksen hyväksynyt.

2. Kirjasto-asia.

Noudattaen Keisarillisen Senaatin toukokuun 21 p. 1909 antamaa käskyä oli Ylihallitus alamaisessa kirjelmässä toukokuun 7 päivältä 1910 Keisarilliseen Senaattiin lähettänyt ehdotuksen kirjastonhoito-opetuksen järjestämiseksi maan seminaareihin.

Kirjaston-
hoito-ope-
tus.

Asiata esiteltäessä syyskuun 2 p. 1910 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi määrätä, että kirjastonhoito-opetusta oli seuraavan kevätlukukauden alusta pääasiallisesti Ylihallituksen ehdottamalla tavalla pantava toimeen maan kaikissa seminaareissa kuin myöskin, että siitä lisätyöstä, mikä kirjastonhoito-opetuksesta ja harjoituskoulun oppilaskirjaston hoidosta syntyy seminaarin kirjastonhoitajalle, jolle myöskin on kuuluva viimeainitun kirjaston ylin valvonta, sekä sille harjoituskoulun opettajalle, jonka hoidettavana tämän koulun oppilaskirjasto on, on luettava korvausta: kirjastonhoitajalle yksinkertaisessa seminaarissa kahdesta viikkotunnista ja yhdistetyssä seminaarissa kolmesta viikkotunnista 140 markan mukaan tunnilta yllä, mitä hänelle nykyään tulee kirjastonhoidosta ja asianomaiselle harjoituskoulun miesopettajalle 140 markkaa ja naisopettajalle 120 markkaa vuodessa; mihin nähden Keisarillinen Senaatti myös päätti,

että tästä aiheutuva kustannus, joka yhteensä ei saa nousta yli 3,820 markan oli vuodesta 1911 lähtien huomattava menosääntöehdotuksissa lisäyksenä kunkin seminaarin määrärahaan »korvausta opettajille, joille on pantu työvelvollisuutta yli 22 tunnin viikossa»; kaikki edellytyksellä, että Valtiovaraston tilan havaitaan sallivan tällaisen menon.

Kirjastonhoitajain asettaminen.

Tämän johdosta Ylihallitus kehoitti kirjeessään lokakuun 11 päivältä 1910 itsekutakin johtajaa seminaarissaan toimeenpanemaan uuden järjestelyn seuraavan kevätlukukauden alusta ja oli sitä varten opettajakunnan kesken valittava kirjastonhoitaja, jonka tuli tammi-kuun 1 p. 1911 astua tähän toimeen. Tässä vaalissa oli yhdistetyissä seminaareissa ne kolme ja yksinkertaisissa ne kaksi, jotka saivat enimmät äänet, pantavat ehdolle ja tämä ehdollepano ilmoitettava Ylihallitukselle ennen lokakuun loppua, jonka jälkeen Ylihallitus määräsi kirjastonhoitajan kuhunkin seminaariin ja ilmoitti, että 6 päivää kestävä kirjastonhoitokurssi tuli pidettäväksi Helsingissä, johon kaikkien kirjastonhoitajien tuli saapua saaden matkasta nauttia korvausta matkustussäännön mukaan.

Ylihallituksen esityksestä näki Kirkollisasiaintoimituskunta hyväksi joulukuun 21 p. 1910 mainittuja kurseja varten myöntää 600 markan suuruisen määrärahan.

Kirjastonhoitajain kokous.

Ensimmäinen seminaarien kirjastonhoitajien kokous pidettiin Helsingissä, Koulutoimen Ylihallituksen kirjastohuoneessa toukokuun 9—14 päivinä 1911. Kokouksen puheenjohtajana toimi Koulutoimen Ylihallituksen määräämänä v. t. kansakoulujen ylitarkastaja A. Haapanen ja varapuheenjohtajana suomalaisen normaalilyseon kirjastonhoitaja, lehtori F. H. Soveri. Kokoukseen ottivat osaa äskettäin kirjastonhoitajiksi valitut henkilöt, yksi kustakin seminaarista sekä esitelmänpitäjiksi edellisten lisäksi ja asiantuntijoina keskusteluihin ilman äänestys-oikeutta osaa ottamaan kutsuttuina Helsingin kaupungin kirjastonhoitaja, filos. maisteri Uno Therman, Kansanvalistus-seuran kirjastosihteeri, filos. maisteri J. A. Kemiläinen, Svenska Folkskolans Vänner-yhdistyksen kirjastokonsulentti, filos. maisteri E. Holmberg sekä kansakoulunopettaja Helsingissä W:n Sippola, joka piti kokouksessa pöytäkirjaa. Pöytäkirja on 152 sivun laajuisena painosta julaistu.

3. Puutarhat ja puutarhanhoidon opetus.

Sittenkuin Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander oli Ylihallitukselle antanut kertomuksen maamme seminaarien puutarhoista sen tarkastusmatkan perusteella, jonka hän Ylihallituksen määräyksen mukaisesti oli v. 1909 tehnyt kaikkiin seminaareihin, oli puutarhaopetuksenneuvoja Kalle Kalervo Ylihallituksen lokakuun 10 p. 1910 hänelle antaman määräyksen mukaisesti laatinut ja Ylihallitukselle toimittanut sanotun kertomuksen nojalla seikkaperäisen ehdotuksensa puutarhanhoidon ja -opetuksen järjestämiseksi seminaareissa. Ylihallitus lähetti tammikuun 24 p. 1912 kappaleen ehdotusta kaikkien seminaarien johtajille, joiden tuli, kuultuaan asianomaisten opettajakuntain mieltä, Ylihallitukselle antaa lausuntonsa asiasta ennen huhtikuun 1 päivää.

Puutarhanhoidon ja puutarhanhoidonopetuksen järjestäminen.

Kun lausunnot olivat saapuneet, lähetti Ylihallitus ne toukokuun 14 p. 1912 neuvoja Kalervolle, jotta hän niissä esiintuotujen muistutusten mukaan muodostaisi ehdotuksiansa, ja oli itsekustakin seminaarista tullut ehdotus pantava pohjaksi asianomaisen seminaarin puutarhaopetuksen järjestelylle ja oli kuhunkin ehdotukseen tehtävä ainoastaan semmoisia muutoksia, jotka hän katsoi aivan välttämättömiksi.

Asiata lopullisesti käsiteltäessä toukokuun 29 p. 1912 Ylihallitus näki hyväksi toistaiseksi määrätä:

Jyväskylän seminaariin nähden:

että opetusta varten oli osoitettava yhdeksi viikkotunniksi lukuvuotta kohti laskettu aika joko I:llä ja II:lla tai kernaammin II:lla ja III:lla seminaariluokalla. Sitäpaitsi oli annettava edellisessä tapauksessa I:ltä luokalta II:lle ja jälkimmäisessä tapauksessa II:lta luokalta III:lle siirretyille oppilaille, niin miehille kuin naisille, kesäloman aikana noin kaksi viikkoa puutarhaopetusta noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa.

Harjoituskouluun oli järjestettävä opetusta puutarhanhoidossa V:llä ja VI:lla luokalla ja yhdistetyllä luokalla III:lla ja IV:llä osastolla 2 tuntia viikossa keväällä ja syksyllä joko ylimääräisenä aikana tai käyttämällä ainakin osaksi voimistelun ja käsityötunteja. Tämän lisäksi tuli oppilasten saada V:n ja VI:n luokan (III ja IV) osaston) välisenä kesänä puutarhurin johdolla hoitaa edellisenä keväänä kuntoon panemiaan viljelyksiä. Ja tuli opettajakunnan tehdä tätä opetusta varten seikkaperäinen suunnitelma, joka oli lähetettävä Ylihallituksen vahvistettavaksi heti tulevan lukukauden alussa.

Sortavalan seinmaariin nähden:

että tätä opetusta varten oli osoitettava yhdeksi viikkotunniksi lukuvuotta kohti laskettu aika II:lla ja III:lla seminaariluokalla, ja voitiin sanotun aineen hyväksi käyttää 1 kaunokirjoitustunti. Sitäpaitsi oli annettava II:lta luokalta III:lle luokalle siirtyville oppilaille niin miehille kuin naisille, kesäloman aikana noin 2 viikkoa puutarhaopetusta noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa. Harjoituskouluun oli järjestettävä opetusta puutarhanhoidossa samalla tavoin kuin yllä oli Jyväskylän seminaarista puhuttaessa määrätty;

Rauman seminaariin nähden:

että, kuten opettajakunta oli ehdottanut, tässä aineessa oli järjestettävä I luokalla käytännöllistä opetusta noin 30 tuntia oppilasta kohti, II luokalla sekä tietopuolista että käytännöllistä opetusta yhteensä 54 tuntia ja III luokalla niinkään tietopuolista ja käytännöllistä opetusta yhteensä 29 tuntia eli siis kaikkiaan vähän yli 100 tuntia. Sitäpaitsi oli annettava II luokalta III luokalle siirtyville oppilaille kesäloman aikana noin 2 viikkoa puutarhaopetusta noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa. Harjoituskouluun nähden määrättiin kuten yllä oli Jyväskylän seminaarin harjoituskoulusta määrätty;

Heinolan seminaariin nähden:

että, kuten opettajakunta oli ehdottanut, 2 tuntia omistetaan aineelle I luokalla, ellei opetusta voida sopivasti jakaa I ja II luokalle, 1 tunti kummallekin, joka Ylihallituksen mielestä oli edullisempi. Sitäpaitsi oli annettava I:ltä luokalta II:lle siirretyille oppilaille kesäloman aikana noin 2 viikkoa puutarhaopetusta noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa. Harjoituskouluun nähden määrättiin samaten kuin yllä oli määrätty Jyväskylän seminaarista puhuttaessa;

Kajaanin seminaariin nähden:

että puheenaolevaa opetusta oli annettava kuten Sortavalan seminaarista oli määrätty. Harjoituskouluun voitiin tämä opetus järjestää opettajakunnan ehdottamalla tavalla, ja tuli opettajakunnan tehdä siitä seikkaperäinen suunnitelma, joka oli lähetettävä Ylihallituksen vahvistettavaksi heti tulevan lukukauden alussa;

Tammisaaren seminaariin nähden:

että tähän opetukseen oli seminaarin II ja III luokalla käytettävä 1 viikkotunti kummallakin, jolloin aineen opettajalla olisi oikeus siinä määrin kuin tarve vaatii keskittää tämä opetus syksyyn ja keväeseen sekä käyttää tarkoitukseen toista kaunokirjoitustuntia. Sitäpaitsi oli niille oppilaille, jotka ovat siirtyneet II:lta luokalta III:lle, annettava kesäloman aikana puutarhaopetusta noin 2 viikkoa noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa. Harjoituskouluun nähden määrättiin samaten kuin yllä oli määrätty Jyväskylän seminaarin harjoituskoulusta; sekä

Uudenkaarlepyyn seminaariin nähden:

että tähän opetukseen oli seminaarin II luokalla käytettävä 2 viikkotuntia, niinkuin opettajakunta oli ehdottanut, siinä tapauksessa, ettei opetusta voitaisi sopivammin antaa II ja III luokalla, yhtenä viikkotuntina kummallakin, niinkuin oli järjestetty useaan muuhun seminaariin nähden. Sitäpaitsi oli niille oppilaille, jotka ovat siirtyneet II:lta luokalta III:lle, annettava kesäloman aikana puutarhaopetusta noin 2 viikkoa noudattamalla tarkalleen järjestettyä ohjelmaa, ja harjoituskouluun nähden määrättiin, niinkuin yllä oli määrätty Jyväskylän seminaarin harjoituskoulusta.

Samalla Ylihallitus näki hyväksi määrätä kaikkiin seminaareihin nähden, että puutarhaopetuksestakin on annettava arvosana seminaarien oppilaille, ja piti Ylihallitus suotavana, että harjoituskoulujen oppilaitakin arvosteltaisiin heidän osanotostaan puutarhaopetukseen. Oliko seminaarien III luokalla suoritettava myöskin tutkinto puutarhanhoito-opissa, siitä Ylihallitus ei tällä kertaa katsonut tarpeelliseksi antaa erityistä määräystä.

Kirjeen oheen liitettiin itsekunkin seminaarinjohtajalle puutarhanhoidonneuvojan ohjelma-ehdotus osviitaksi opetusta suunniteltaessa.

Tämän ohessa lähetettiin puutarhanhoidonneuvojan Kalervon ehdotus seminaarien puutarhojen järjestämiseksi kaikkien seminaarien johtajille, joiden tuli vaatia asianomaisten seminaarien puutarhurien lausunnot ehdotuksesta sekä kehoittaa heitä saattamaan se keskustelunlaiseksi puutarhurien ehkä pidettävässä kokouksessa.

Seminaarien puutarhurit toimittivat toukokuussa 1912 Ylihallitukseen kirjoituksen, jossa pyysivät Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että seminaarien puutarhureille myönnettäisiin

Seminaarien
puutarhurien
kokous.

tilaisuus kokoontua seuraavan heinäkuun lopulla ja elokuun alussa 4 à 5 päivää kestäväan kokoukseen Jyväskylän seminaarille sekä sen loputtua annettaisiin tilaisuus yhteiselle ammatilliselle retkeilylle Etelä-Suomen ja Hämeen ensiluokkaisille puutarhaviljelyksille, ja että näitä tarkoituksia varten myönnettäisiin anojille: 1:o) vapaa asunto ja ravinto kokouksen ajaksi Jyväskylän seminaarin asuntolassa; 2:o) vapaa matka rautateillä eli vastaava korvaus yleisistä varoista; 3:o) korkeintaan 200 markkaa laskua vastaan käytettäväksi esitelmänpitäjien, matka- y. m. kulujen korvaukseksi; sekä 4:o) Ylihallituksen harkinnan mukaan joku pienempi määrä korvaa maanasianomaisten elatuskuluja retkeilyn aikana.

Sittekun asiasta oli hankittu Jyväskylän seminaarin v. t. johtajan K. Raition lausunto, teki Ylihallitus kesäkuun 12 p. 1912 Keisarilliselle Majesteetille seuraavan alamaisen esityksen:

»Siihen nähden, että puutarhanhoito ja puutarhanhoidon opetus seminaareissamme paraikaa on uuden järjestelyn alaisena ja Ylihallitus hiltain oli päättänyt vaatia seminaarien puutarhureilta lausuntoa puutarhanhoidon neuvonjohtajan Kalle Kalervon laatimasta ja Ylihallitukselle jättämästä ehdotuksesta puu- ja kasvitärhanhoidon järjestämiseksi siseminaareissa, olisi varsin suotavata, että seminaarin puutarhureille hankittaisiin tilaisuus kokoontua yhteisesti neuvottelemaan heidän ammattiinsa ja opetusalaansa kuuluvista asioista anomukseen liitetyn ohjelman mukaan ja eritoten suunnittelemaan sitä lausuntoa, joka heidän on annettava mainitusta tärkeästä asiasta. Ylihallituskin, joka toivoo tällaisesta yhteisneuvottelusta paljon hyötyä seminaarien puutarhanhoidolle ja sen opetukselle, katsoo siis asiakseen lämpimästi kannattaa hakijain anomusta, mikäli se koskee luvan saamista kokouksen pitoon tulevan heinäkuun loppu- ja elokuun alkupäivinä 4 à 5 päivän aikana Jyväskylän seminaarilla ja sen jälestä yhteisellä retkeilyllä Etelä-Suomeen ja Hämeeseen ohjelmassa luetelluille paikoille.

Ja koska seminaarin puutarhurit ovat vähävaraista ja pienipalkkaista väkeä eikä heille voi hankkia anottua vapaata yöpitoa seminaarissa kokouspäiviksi, kuten johtajan asiaan antamasta lausunnosta käy ilmi, saa Ylihallitus, katsoen myös kokouksen yleiseen tarkoitukseen, Teidän Keisarilliselle Majesteetillen alaamaisimmasti esittää

että seminaarin puutarhureille myönnettäisiin kokouspäivinä maksuton asunto seminaarissa ehdolla että he itse tuovat mukanaan makuuliinavaatteet ja peitteet;

että heille suotaisiin vapaat rautatiematkat sekä kokousta että edellämaintuttua retkeilyä varten; ja

että heille myönnettäisiin yleisistä varoista elantokustannusten korvaukseksi kokouksen ja retkeilyn aikana yhteensä 350 markkaa sekä esitelmänpitäjien palkkioksi ja matkakulujen korvaukseksi 200

markkaa eli kaikkiaan 550 markkaa, ehdolla että viimeainitusta 200 markasta tehdään tili Ylihallitukselle sekä että kokouksen menosta ja päätöksistä samoin kuin toimeenpannusta retkeilystä annetaan lyhyt kertomus Ylihallitukselle.»

Asiata esiteltäessä heinäkuun 11 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi suostua siihen, että maan seminaarien puutarhurit saavat pitää kokouksensa Jyväskylän seminaarilla sekä kokouksen aikana maksuttomasti asua seminaarin huoneustossa, mutta oli heidän tuotava mukanaan makuuliinavaatteet ja peitteet. Tämän lisäksi Kirkollisasiaintoimituskunta asetti Ylihallituksen käytettäväksi puutarhurien elantokustannusten korvaukseksi 350 markkaa sekä esitelmänpitäjien palkkioksi ja matkakulujen korvaukseksi 200 markkaa ehdoilla että viimeainitusta 200 markasta tehdään tili Ylihallitukselle ja että kokouksen menosta ja päätöksistä samoin kuin toimeenpannusta retkeilystä annetaan lyhyt kertomus Ylihallitukselle. Myöskin vapaaliput valtion rautateillä annettiin puutarhureille.

Sen johdosta että Ylihallitus äskettäin oli ryhtynyt erinäisiin toimenpiteisiin kaikkien seminaariemme puutarhojen tarkoituksenmukaista uudelleenjärjestelyä varten ja koska oli kysymys herännyt siitä, että toukokuun 11 p. 1866 annetun Armollisen kansakouluasetuksen 24 §:n mukaisesti miesseminaarien oppilaille järjestettäisiin myös maanviljelysopin alkeiden opetusta sekä katsoen siihen, että asialle olisi suureksi eduksi, jos Ylihallitus voisi apunansa käyttää asiantuntijoita, pyysi Ylihallitus huhtikuun 22 p. 1913 alaimaisimmasti Keisarilliselta Majesteetiltä oikeutta seuraavan toukokuun kuluessa kutsua asiasta neuvottelemaan Sortavalan seminaarin johtajan, fil. tohtori K. A. O. Relanderin, Maanviljelyshallituksen ylitarkastajan Uuno Edvard Branderin, Lepaan puutarhaopiston johtajan, fil. kandidaatti Gustaf Selim Ignatius'en ja saman opiston opettajan Ben Valter Heikelin sekä että neuvottelukunnan jäsenet oikeutettaisiin nauttimaan toimestaan palkkiota saman perusteen mukaan kuin valtion komiteain jäsenet.

Asiata esiteltäessä huhtikuun 23 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi esitykseen suostua. Ylihallitus kutsui mainitut henkilöt ynnä puutarhaopetuksen neuvojan K. Kalervon Ylihallituksen neuvotteluun toukokuun 16 p:ksi 1913.

Joulukuun 30 p. 1913 Ylihallitus vahvisti sekä lähetti seminaarien johtajille noudatettavaksi seuraavat

Neuvottelu
seminaarin
puutarhojen
uudelleen
järjestämi-
sestä.

Järjestely-
objekt semi-
naari puutar-
hoja varten.

Seminaaripuutarhojen järjestelyä koskevat ohjeet.

A. Johtava näkökohta.

Seminaaripuutarhan tulee olla niin järjestely, että sen helposti huomaa Suomen kansakoulunopettajain valmistuslaitoksen puutarhaksi.

Seminaarin puutarhassa tulee siis olla:

seminaarin (ynnä harjotuskoulun) puutarhanhoito-opetuksen tarpeeksi opetusvälineitä s. o. välikappaleita havaintojen tekoa, omaperäistä toimintaa sekä opetettujen seikkojen käytäntöön sovelluttamista ja harjottelua varten;

kolekaiden hoitaman puutarhanhoito-opetuksen varalta harjottelu-paikka, joka samalla on tarkotusperäisesti hoidetun, kannattavan ja kansamme nykyhetkiseen elämään kiinteästi liittyvän kansakoulupuutarhan, etukädessä maalaiskansakoulupuutarhan yksityispiirteinen malli, jonka suuremmitta vaikeuksista voi sovittaa käytäntöön eri paikkakunnilla eri olosuhteet huomioonottaen;

sellaisia laitteita, joiden avulla saadaan levitetyn puutarha-asian harrastusta;

eräiden muidenkin seminaarin (ynnä harjotuskoulun) aineiden (esim. luonnontieteiden, maantieteen ja piirustuksen) opetusta varten erinäisiä opetusvälineitä;

kaikki niin järjestettynä, että puutarha tekee joka osaltaan esteettisesti kasvattavan vaikutuksen ja että sen avulla on helppoa todistaa, että puutarhanhoito asianomaisella paikkakunnalla määrättyissä rajoissa onnistuu ja tuottaa taloudellistakin hyötyä.

B. Järjestely.

a. Puisto-osastossa

tulee olla mahdollisimman useita *kotimaisia* puu- ja pensaslajeja sekä moniaita sellaisia *ulkomaalaisia* puita ja pensaita, jotka voivat menestyä niillä tienoilla, missä seminaari sijaitsee, ja jotka vastaisen opettajan pitäisi tuntea joko siitä syystä että ne ovat huomattavan kauniita tai siitä syystä että ne ovat jossakin meille tärkeässä maassa tyyppillisiä tai erikoisen hyödyllisiä.

Eri puu- ja pensaslajit on yleensä sijoitettava puutarhaan esteettisiä ja käytännöllisiä näkökohtia noudattaen. Ainakin jossakin osassa puutarhaa on ne kumminkin siten järjestettävä ja ryhmitettävä, että eri muonokset ovat toistensa lähetyvillä, jotta niiden eroavaisuuksia voidaan helpommin vertailla toisiinsa.

Puisto-osastossa tulee olla myöskin moniaita kasviryhmiä, joissa esiintyy kotimaisia luonnossa villinä kasvavia kasvilajeja sekä mahdollisesti joitakuuta ulkomaalaisiakin, kukin bioloogisessa ympäristössään ja tarpeen tullen sopivasti erotettuna toinen toisestaan. Suotavaa olisi, että heimonmukainen sukulaisuuskin tulisi mikäli mahdollista näkyviin. Sel-

laisia kasveja, mitkä ovat retkeittäessä sopivasti tavattavissa, ei ole yleensä syytä sovittaa näihin ryhmiin, mikäli eivät erinäiset asianhaarat (esim. vertailutilaisuuden tarpeellisuus tai se seikka, että kokelaat eivät harjoituskoulussa opettaessaan aina tarpeenkaan vaatiessa saata syystä tai toisesta mennä aivan pitkille retkeilyille) vaadi sitä. — Samassa puutarhan osassa tulee myöskin olla eri kohtia, joihin on istutettu erilaisia monivuotisia kukkakasveja, ja lisäksi sellaisiakin kohtia, joihin vuosittain istutetaan tai kylvetään yksivuotisia kesäkukkia.

b. Hedelmäpuu- ja marjapensasosastossa

pitää, mikäli eivät olosuhteet tee niiden opetusvälineiksikin viljelemistä mahdottomaksi, olla edustettuina useat erilaiset

omena-,
päärynä-,
luumu-,
kriikuna- ja
kirsikkapuut sekä
viini- ja
karviaismarjapensaat,
vattupensaat ja
mansikat.

c. Keittiökasviosastossa

tulee käyttää järkipäistä vuoroviljelyjärjestelmää.

Keittiökasveista on aina viljeltävä useampia laatuja rinnakkain, jotta helpommin voidaan vertailla niitä toisiinsa.

Joka tapauksessa ovat keittiökasviviljelykset niin järjestettävät, että mikäli mahdollista kaikkia kasvilajeja, joita viljellään, on vielä syksylläkin käyttökelpoisina kasvamassa, jotta varmemmin voidaan saada nähdä niiden antamat tulokset.

Tässä osastossa tulee jokaisella puutarhaopetusta kulloinkin nauttivalla seminaarin oppilaalla ja pieneläisillä oppilasryhmillä olla omat osuensa hoidettavina.

d. Taimilavat.

Taimilavoissa kasvatetaan kurkkuja, meloonia sekä keittiökasvien ja kukkien taimia. Jossakussa lavassa kasvatettakoon muutakin näytteeksi.

e. Kansakoulupuutarha.

Seminaarin puutarhan oleellisena osana tulee olla tarkotusperäisesti hoidetun ja kansamme nykyhetkiseen elämään kiinteästi liittyvän *maailaiskansakoulupuutarhan*, joka sisältää seuraavat osat:

- 1) oppilaiden (s. o. harjoituskoulun oppilaiden) viljelykset: kukkin puutarhaopetusta nauttivaa oppilasta varten noin 10 m² suuruinen kaistale;

- 2) kotipuutarha pienoiskoossa, jota oppilaat (s. o. harjotuskoulun) yhteisvoimin hoitelevat ¹⁾);
- 3) pieni taimilava, kaksiosainen;
- 4) vaatimattomat hedelmä- ja koristeosastot — mikäli mahdollista — taimistoineen, järjestettyinä etukädessä opetuksellisia, mutta osittain myös taloudellisia ja esteettisiä näkökohtia silmälläpitäen pääasiassa sillä tavoin, kuin seminaarista on mainittu;
- 5) pieni näyteviljelys- ja koekenttä, etukädessä maatalous-opetuksen tarpeita varten suunniteltu ja ehkä edullisissa oloissa maaseuduillakin mahdollinen.

Tätä seminaaripuutarhan osastoa perustettaessa ja hoidettaessa on pidettävä tarkoin silmällä taloudellista kannattavuutta ja siitä aina tehtävä tarkat yksityiskohtaiset laskelmat, kunkin osan suhteen erikseen.

f. Kasvihuone.

Seminaarien kasvihuoneiden tulee olla lämpösuhteiltaan ainakin kaksiosaisia. Niissä tulee löytyä moniaita huonekasvilajeja, pari kutakin, etukädessä vain sellaisia, jotka ovat muodostuneet kansanomaisiksi tai joiden leviäminen kansamme piiriin olisi suotava, sekä moniaita sellaisia, joita tarvitaan seminaarin, harjotuskoulun y. m. kaunistamiseksi. Mutta aivan erikoista huolta on pantava siihen, että kasvihuone varsinkin ulkoilmakasvullisuudelle epäedullisina vuodenaikoina palvelee opetustarkoituksia ja että siinä siis on mainittuihin tarkoituksiin tarpeellisia kasveja, etukädessä merkkikasveja koti- ja ulkomailta, ja tilaisuutta erilaisten koekaiden tekoon.

Talven aikana kasvatetaan kasvihuoneessa myöskin sipulikasveja, jotka kukkimisajaksi siirretään oppilaitoksen huoneisiin.

g. Taimisto.

Jokaisen seminaarin puutarhaan on järjestettävä pieni taimisto, jossa kasvatetaan pääasiallisimmin hedelmäpuiden ja marjapensasten ynnä hyötymansikoiden sekä monivuotisten keittiökasvien taimia. Missä maatalaa on riittävästi, kasvatettakoon myöskin vähän kaunistuspuiden ja pensasten sekä tavallisten metsäpuiden taimia.

Missä olosuhteet tekevät taimistoviljelykselle vaikeuksia, saa sitä jossakin määrin rajoittaa.

¹⁾ Maalaiskouluissa (ei seminaareissa) sopisi tästä koulupuutarhan osasta saadut tulot käyttää joko koulukeittojen ja koulukeittiöiden hyväksi tai kotipuutarhan hoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi. Niissä maalaiskouluissa, missä ei tämänlaista kotipuutarha-osaa voida järjestää, toimittakoon niin, että opettajan puutarha on sitä korvaamassa sikäli, että oppilaat siinä saavat nähdä mallikelpoisen kotipuutarhan.

h. Seminaarin puutarha ja ympäristön kansakoulut.

Kaikkia edellämainittuja taimia tulee seminaaripuutarhan — vain lähetykskustannukset asianomaisilta vaatiin — levittää *kansakoulujen oppilaspuutarhojen* tarpeiksi, mikäli niitä riittää. — Yleensäkin on seminaaripuutarhan — mikäli olosuhteet sallivat — levitettävä kansakouluihin kasveja opetustarkoituksiin käytettäväksi.

i. Kasveja luokkahuoneissa.

Kasvihuoneesta on siirrettävä kestävimpiä kasveja ainakin niiden luokkien huoneisiin, joille muutenkin annetaan puu- ja kasvitarhaopetusta. Juhlasaleissa ja käytävissä on — mikäli suinkin mahdollista — niinkään pidettävä kasveja.

j. Siemenviljelystä

on harjotettava sen verran, että oppilaat saavat nähdä, miten siinä on meneteltävä.

k. Näyteviljelys.

Vuosittain olisi järjestettävä erityinen vuoroviljelyksen vaatimuksia noudattava näyteviljelys, jossa on tärkeimpiä vilja- ja heinäkasveja.

l. Koeviljelys.

Puutarhassa tulee olla myös erityinen koeviljelyskenttä osittain puutarhaopetuksen osittain varsinaisen maatalousopetuksen tarpeita varten.

m. Kasvien nimet.

Puistossa, kukkasviljelyksillä, hedelmätarhassa, keittokasviviljelyksillä, näyteviljelyksillä, taimistossa ja kasvihuoneessa ovat kasvit varustettavat siistiellä nimilaitteilla, joissa on selvästi kirjoitettuna tai painettuna kasvien nimet sekä sillä kielellä, jolla opetus tapahtuu, että latinaksi.

n. Mehiläishoito.

Jokaisessa seminaarissa on — tosin pienehkössä määrässä ja mikäli ilmastosuhteet sallivat — ryhdyttävä hoitamaan mehiläisiä, jotta niillä oppilailla, joilla on halua tutustua tähän alaan, olisi siihen tilaisuutta ja jotta he näkisivät tämänkin elinkeinon kannattavuuden.

C. Erinäisiä toimenpiteitä.

a. Puutarhuri.

Seminaarien puutarhureiksi on ehdottomasti saatava henkilöitä, jotka ennen kaikkea ovat innostuneet tehtävänsä, jotka ovat eteviä ammattimiehiä ja kykeneviä antamaan sekä tietopuolista että käytännöllistä puu- ja kasvitarhanhoidon opetusta seminaarien oppilaille. Missä näihin teh-

täviin kykenevää tarhuria ei ennestään ole, sinne on ehdottomasti pätevä henkilö hankittava. — Yksityisliikettä puutarhuri ei minkään syyn varjolla saa harjottaa.

Kunkin seminaarinopettajan on — mikäli asia häntä koskee — avustettava puutarhuria neuvoilla.

Luonnontieteiden lehtorin virkavelvollisuuteen kuuluu opetusta kuuntelemalla valvoa, että puutarhurin antama tietopuolinen opetus on sopu- soinnussa luonnontieteiden opetuksen kanssa.

b. Seminaarin ja harjotuskoulun entisille oppilaille

olisi koetettava varata tilaisuus parin vuoden kuluessa asianomaisesta seminaarista ja harjotuskoulusta lähdettyänsä saada seminaarista omaan puutarhaansa, lähetyskustannukset korvaamalla, muutama pensaan ja puun taimi.

c. Akvario ja terrario.

Ellei luonnontieteellisten opetushuoneiden ahtaus ja laatu salli vaatimattoman akvarion ja terrarion hankkimista, tulee sellaiset järjestää puutarhan yhteydessä hoidettaviksi. Luonnontieteiden lehtorin tulee niitä tarkoin valvoa.

d. Myynti.

Seminaarin johtajan tulee tarkoin valvoa, ettei myyntiä missään tapauksessa saa niin harjottaa, että puutarhan opetukselliset tarkotukset siitä kärsivät.

Esitys mat-
ka-apurahas-
ta seminaa-
rien puu-
tarhureille.

Kesällä 1912 pidetyn seminaarien puutarhurien kokouksen valtuuttamana oli Kajaanin seminaarin puutarhuri W. Pasi Ailio Ylihallitukselle jättämässään kirjoituksessa pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että vuosittain julistettaisiin seminaarien puutarhurien haettavaksi esim. kaksi koti- ja ulkomaista riittävän suurta opintomatka-apurahaa.

Tämän johdosta ja katsoen siihen merkitykseen, mikä puutarhanhoidon opetuksella meidän seminaareissamme jo nykyään oli ja koska mainitun aineen opettajat eivät voineet päästä osallisiksi seminaarien menosääntöihin otetuista matka-apurahoista, esitti Ylihallitus helmikuun 25 p. 1913, viitaten puheena olevaan anomuskirjoitukseen alamaisimmasti Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa, että Ylihallituksen vuosirasahasääntöön merkittäisiin ensi kalenterivuoden alusta alkaen 200 markan suuruinen vuotuinen siirtomääräraha käytettäväksi Ylihallituksen harkinnan mukaan seminaarien puutarhurien ammattisivistyksen kartuttamiseksi.

Kajaanin seminaarin puutarhuri W. Pasi Ailio oli jättänyt Ylihallitukseen kirjoituksen pyytäen Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, 1) että seminaarien puutarhurien toimet tehtäisiin vakinaisiksi, että niiden haltiat oikeutettaisiin määräpalvelusvuosien kuluttua asianomaiseen eläkkeeseen, sekä että nykyiset seminaarien puutarhurit näihin virkoihin vahvistettaisiin; ja 2) että, jos tavalla tai toisella uudistuksia seminaarin puutarhanhoidossa ja sen opetuksessa toimeen pantaessa joku seminaarin nykyisistä puutarhureista epäpäteväksi havaittaisiin, häntä ei olisi toimestaan erotettava ilman vastaavaa korvausta yleisistä varoista.

Anomus seminaarien puutarhurien tointen asettamisesta vakinaisiksi.

Koska äskettäin oli seminaarien puutarhurien palkkoja parannettu ja koska 11 p:nä toukokuuta 1866 annetun kansakouluasetuksen 49 §:n mukaan voidaan kauan palvelleen puutarhurin vanhuuden päivät turvata, ei Ylihallitus asiata käsitellessään tammikuun 20 p. 1914, katsonut syytä olevan ryhtyä anomuksen johdosta enempään toimenpiteeseen.

4. Seminaarien määrärahain korottaminen.

Sittenkuin Kirkollisasiaintoimituskunta kirjeessä joulukuun 18 päivästä 1912 oli kehoittanut Ylihallitusta, tehdessään ehdotusta 1914 vuoden menosäännöksi seminaareja varten ottamaan harkitaksensa ja ehdottamaan, mitä muutoksia näiden määrärahain suuruuteen nähden ehkä katsotaan tarpeen vaatimiksi, ja Ylihallitus oli kehoittanut kaikkien seminaarien johtajia, itsekutakin johtamaansa seminaariin nähden tänne toimittamaan ehdotuksensa asiassa, ja vaaditut lausunnot ja ehdotukset olivat saapuneet, alisti Ylihallitus, oheensiittäen asiaankuuluvat asiakirjat, lokakuun 10 päivä 1913 Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa seuraavaa:

Ylihallituksen esitys.

»I. Suuria vaikeuksia on varsinkin viime vuosina tuottanut se, että seminaareissa on ollut vaikeata saada pysymään kunnollista palvelijakuntaa. Kaikki johtajat valittavatkin tätä asiantilaa ja toivovat sen korjautuvan sen kautta, että palkat korotetaan. Heidän ehdotuksiaan tahtoo Ylihallitus puolestaan mitä lämpimimmin kannattaa siihen katsoen, että myös valtion muiden palvelusmiesten, esim. rautatiepalvelijoiden ja postinkantajain palkat ovat äskeisaikoina olleet tuntuvan korottelun esineinä ja aivan erikoisesti sentähden, että seminaarien laatuisten oppilaitosten ja varsinkin sisäoppilaslaitosten kasvatustyö ei parhaallakaan johdolla voi kunnollisesti menestyä, ellei myöskin niissä toimiva palvelijakunta ole

siveellisessä suhteessa korkealla tasolla, t. s. laadultaan hyvää, ja esittää Ylihallitus siis alamaisimmasti, että huomioonottaen jonkun verran erilaiset olot ja palvelusväen saantimahdollisuudet maamme eri osissa, palveluskuntaan kuuluvien palkat korotettaisiin vuosirahansääntöihin seuraavassa muodossa:

Kaikissa (8) seminaarissa:

1 *vahtimestari*, paitsi vapaata asuntoa, polttopuita ja valaistusta, palkkiota, 800 markan asemasta 1,000: — sekä 5, 10 ja 15 vuoden palveluksesta 100 markan lisäpalkkio kerralta. Jos vahtimestarit saisivat lukea hyväksensä edellisen palvelusaikansa, tekisivät nämät lisäpalkkiot arviolta vuodessa Smk. 1,500: —.

Useissa seminaareissa (Jyväskylässä, Sortavalassa ja Raahessa onkin jo nykyään »mieskohtaisen palkkionkorotuksen» tai »mieskohtaisen lisäpalkkion» nimellisenä edellemerkittyjä 200 markkaa vastaava rahamäärä lisättyinä, joten kokonaislisäys, palvelusvuoden lukumäärästä aiheutuvia palkkionkorotuksia lukuunottamatta, tekisi vuodessa yhteensä Smk. 1,000: —.

Kaikissa sisäoppilaslaitoksella varustetuissa seminaareissa:

ruoanpitäjätär, (Tammisaaressa ja Uudessakaarlepyyssä, 1 kummassakin, Jyväskylässä ja Sortavalassa, 2 kummassakin), paitsi vapaata asuntoa ja ruokaa, palkkiota 600 markan asemasta Smk. 800: —, mikä korotus ei tosin ole täysin sen heidän tekemänsä ja seminaarien johtajien puoltaman anomuksen mukainen, jonka Ylihallitus saa alamaisimmasti liittää mukaan, mutta on kumminkin siksi tuntuva, että Ylihallitus rohkenee toivoa sen avulla voivansa säilyttää nämä seminaarin sisäoppilasten kasvattamistyössä niin tärkeät toimet tästedeskin kunnollisissa ja valtion varoja säästeliäästi pitelevissä käsissä. Kokonaislisäys tekisi vuodessa yhteensä Smk. 1,200: —.

Yksinkertaisissa seminaareissa (Uudessakaarlepyyssä, Kajaanissa, Tammisaaressa, Raahessa ja Heinolassa) 1 *yövärtija* palkkiota Smk. 700: —.

Rauman seminaarissa, jossa on voitu järjestää rautatien asemalle ja seminaarille yhteinen yövärtija, riittäisi 1 *yövärtija*, palkkiota Smk. 500: —.

Koska yövärtijan palkkio tähän asti on näissä seminaareissa ollut 500 Smk. lukuunottamatta Raahen seminaaria, jossa se »mieskohtaisen lisäpalkkion» vaikutuksesta on ollut korotettuna 660 markkaan, tekisi lisäys vuodessa yhteensä Smk. 840: —.

Muun palvelusväen, siihen luettuina myös koneenkäyttäjät, siivojatar, renki y. m., jotka esiintyvät erikseen mainittuina muutamien seminaarien vuosirahansäännöissä, palkkion täytyy muodostua tuntuvasti erilaiseksi eri paikkakunnille. Ylihallituksen mielestä se olisi korotettava silmälläpitäen osittain sitä, onko laitos sisäoppilaslaitos vai ei, ja osittain sitä, missä määrin laitoksessa on oppilaita.

Jyväskylän	seminaarissa	Smk.	4,600: —	(Ennen Smk.	3,600: —)
Sortavalan	»	»	4,600: —	»	» 3,900: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	2,300: —	»	» 2,000: —)
Rauman	»	»	2,400: —	»	» 2,000: —)

Kajaanin	seminaarissa	Smk.	1,200: —	(Ennen Smk.	600: —)
Tammisaaren	»	»	1,600: —	»	» 1,320: —)
Raahen	»	»	1,200: —	»	» 840: —)
Heinolan	»	»	1,400: —	»	» 600: —)
Yhteensä			Smk 19,300: —	(Ennen Smk.	14,860: —)

Rauman seminaarin suhteen on huomattava, että, kun kaikki vesi on vedettävä, tarvitaan siellä miespalvelusväkeä enemmän kuin muualla, ja että kelvollisten saanti tuottaa vaikeuksia. Uudenkaarlepyyn seminaarissa aiheuttaa samallaisen tarpeen harjoituskoulussa oleva keskustelämitys. Kuten helposti huomaa, on muissakin seminaareissa korotus tuntuva, vieläpä muutamissa tuntuvampikin kuin Raumalla ja Uudessakaarlepyyssä, mutta korotus ei suinkaan johdu siitä, että palvelusväelle äkkiä tahdottaisiin antaa entistä tuntuvampi suurempi palkkio, vaan etusijassa siitä, että tähän asti sekalaisista menoista y. m. suoritettu lisäpalkka tahdotaan siirtää todellisen määrärahan kohdalle, ja vasta toisessa sijassa palkkionkorotuksesta. Kokonaislisäys tekisi vuodessa yhteensä Smk. 4,440: —.

II. *Soitannon opetuksen kustantamiseksi*, mikäli se nousee yli asianomaisten opettajien opetusvelvollisuuden, on ollut eri seminaarien menoarvioissa määräraha, josta m. m. toimeensa toistaiseksi otetuille musiikin apuopettajattarille on maksettu heidän vuotuinen palkkionsa, 75 markkaa viikkotunnilta. Kuten mukaan liitetystä anomuksesta käy ilmi, ovat mainitut opettajattaret pyytäneet sellaista Ylihallituksen toimenpidettä, että heidän tuntipalkkionsa korotettaisiin 120 markaksi viikkotunnilta, s. o. *samaksi*, minkä asianomaiset seminaarin opettajattaret saavat ylitunneiltaan — — eivät kumminkaan soitonopettajat soittoylitunneiltaan. Ylihallituksen mielestä olisikin nyt jo syytä korottaa musiikin apuopettajattarille suotua korvausta, mutta tehdä se siinä muodossa, että korotettu palkkio, kumminkin työn laatuun katsoen, vain 100 markkaa viikkotunnilta, suotaisiin niille musiikin apuopettajattarille, jotka Ylihallituksen mielestä täyttävät kaikki seminaarin *varsinaisilta musiikin opettajattarilta vaaditut pätevyysedot*, ja heillekin korkeintaan siltä määrältä heidän soitotuntejaan, mikä kuuluu seminaarin opettajattaren tavalliseen opetusvelvollisuuteen. Korotus kohottaisi siten korkeintaan 550 markalla jokaisen seminaarin määrärahaa, myöskin yhdistettyjen, koska niissä on ainoastaan yksi musiikin apuopettajatar. Sortavalan seminaarin määrärahaa olisi sitäpaitsi korotettava 150 markalla, jotta — — milloin tarve näyttää vaativan — — erinäisistä kreikanuskoisille tarpeellisista erikoistunneista voitaisiin suorittaa entistä à 100 markkaa viikkotunnilta korkeampi korvaus. Tämän mukaisesti esittää Ylihallitus alamaisimmasti, että kunkin seminaarin vuosirahasääntöön merkittäisiin »soitannon opetuksen kustantamiseksi, mikäli se nousee yli asianomaisen opettajan (yhdistetyissä seminaareissa asianomaisten opettajien) opetusvelvollisuuden, 75 markan mukaan viikkotunnilta», arviolta

Jyväskylän	seminaari	Smk.	4,050: —	(Ennen Smk.	3,500: —)
Sortavalan	»	»	4,200: —	»	» 3,500: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	2,550: —	»	» 2,000: —)
Rauman	»	»	2,550: —	»	» 2,000: —)
Kajaanin	»	»	2,550: —	»	» 2,000: —)
Tammisaaren	»	»	2,350: —	»	» 1,800: —)
Raahen	»	»	2,350: —	»	» 1,800: —)
Heinolan	»	»	2,350: —	»	» 1,800: —)
Yhteensä			Smk. 22,950: —	(Ennen Smk.	18,400: —)

Jos edellämainittu tuntipalkkion korotus hyväksyttäisiin, sopisi määrärahan jälkeen panna seuraava muistutus: Niille musiikin apuopettajattarille, joiden Ylihallitus katsoo täyttävän kaikki seminaarin varsinaisilta musiikin opettajattarilta vaaditut pätevyys ehdot, suoritetaan 100 markkaa viikkotunnilta, kumminkin korkeintaan siltä määrältä heidän soittotuntejaan, mikä kuuluu seminaarin opettajattaren tavalliseen, opetusvelvollisuuteen.

Kokonaislisäys tekisi vuodessa yhteensä Smk. 4,550: —.

III. Mitä tulee siihen määrärahaan, joka on menosääntöön otettu korvaukseksi niille opettajille ja opettajattarille, joille on pantu työvelvollisuutta yli 22 tunnin viikossa, niin on Ylihallituksen mielestä varsin eräs asiahaara tekemässä tämän määrärahan korottamisen tarpeelliseksi. Sen jälkeen kun mainittu määräraha korotettiin nykyisen suuruiseksi, on nimittäin siitä joutunut suoritettavaksi korvaukset — vaihdelleen 2 ja 3 viikkotunnin (à 100: —) välillä — puutarhahoidon opetuksesta sekä seminaareissa että harjoituskouluissa ja alkohologian ynnä kouluhygienian sekä terveys- ja raittiusopetuksen metodiikan opetuksesta, jota paitsi näyttäisi jo nyt kohtuulliselta jollain tavoin korvata asianomaisille luonnontieteiden opettajille se vaiva, minkä seminaarin oppilaiden omatoimisuutta edistävien kokeilutöiden valvonta heille tuottaa. Tähän tosiaan viitaten pyytää Ylihallitus esittää, että tähän määrärahaan lisättäisiin kutakin seminaaria kohti 4—8 ylitunnin korvaus, riippuen lisäyksen suuruus siitä, onko seminaarissa säännöllisesti täysi vai enemmän tai vähemmän vajanainen oppilasmäärä, onko seminaari mies- vai naisseminaari ja onko seminaari yksinkertainen vai yhdistetty. Määrärahat kohoaisivat siis — jos niitä jonkun verran tasoitellaan — seuraaviksi:

Jyväskylän	seminaarin määräraha arviolta	8,000: —	(Ennen 7,000: —)
Sortavalan	»	9,000: —	(» 8,000: —)
Uudenkarlepyyn	»	4,400: —	(» 3,800: —)
Rauman	»	4,800: —	(» 4,000: —)
Kajaanin	»	4,800: —	(» 4,000: —)
Tammisaaren	»	4,400: —	(» 3,800: —)
Raahen	»	4,700: —	(» 4,000: —)
Heinolan	»	4,700: —	(» 4,000: —)
Yhteensä		Smk. 44,800: —	(Ennen 36,600: —)

Kokonaislisäys tekisi vuodessa yhteensä Smk. 6,200: —.

IV. *Polttopuihin ja valaistukseen* määrätty arviomääräraha on kaikissa seminaareissa viime vuosina tapahtuneen puiden kallistumisen ja niiden pienentämisestä aiheutuvien kustannusten tähden kaivannut useimmiten tuntuvaakin lisäystä, vaikka Ylihallituksen puolesta tapahtuneissa tarkastuksissakin on kehoitettu noudattamaan mitä suurinta säästäväisyyttä. Useissa seminaareissa jo löytyvä ja kaikkialle vastedes todennäköisesti perustettava jatkoluokka ovat sekin osaltaan jo lisännyt tai lisää vastedes menoja hieman. Viitaten johtajien lausuntoihin ja niissä esiintyviin perusteluihin, esittää Ylihallitus mainitun arviomäärärahan seuraavaksi, etukädessä kiinnittäen huomiota siihen, kuinka paljon kokemus on osoittanut kuluvan, ja silmälläpitäen sitä, että seminaarit niissä maamme osissa, joissa puista aiheutuvat kustannukset ovat suurimmat ja valosuhteet epäedullisemmat, sekä sisäoppilaslaitoksilla varustetut seminaarit saavat korkeamman määrärahan.

Jyväskylän	seminaari	Smk. 16,000: —	(Ennen Smk. 15,200: —)
Sortavalan	»	» 16,000: —	» » 14,500: —)
Uudenkaarlepyyn	»	» 7,000: —	» » 6,700: —)
Rauman	»	» 5,200: —	» » 4,800: —)
Kajaanin	»	» 5,500: —	» » 4,000: —)
Tammisaaren	»	» 7,300: —	» » 6,800: —)
Raahen	»	» 7,000: —	» » 5,000: —)
Heinolan	»	» 5,300: —	» » 5,000: —)
Yhteensä		Smk. 69,300: —	(Ennen Smk. 62,000: —)

Sortavalan ja Raahen seminaarien suhteen on Ylihallituksen nimenomaan huomautettava, että sikäläiset olosuhteet ovat jo kohottaneet — sen mukaan kuin kokemus osoittaa — menot erittäin lähelle ehdotettuja summia.

Koko lisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 7,300: —.

V. *Ruoanpito*. Ruokatarpeiden hinnan tunnettu kohoaminen on aiheuttanut vajauksia tähän tarkoitetuissa määrärahoissa usean kerran. Näyttää sentähden tarpeelliselta niitä jonkun verran korottaa. Ylihallitus esittää sentähden, että ruoanpitoa varten varattaisiin entisen 250 markan sijasta 265 markkaa hengeltä ja määrärahat sen mukaan korotettaisiin. Jos näin tehtäisiin, ei olisi enää tarpeen myöntää mitään lisäystä tähän määrärahaan sen johdosta, että vuodesta 1913 alkaen yksi seminaariluokka (yhdistetyissä seminaareissa kaksi) — — useimmiten juuri kolmas, josta ainakin 5/6 on sisäoppilaita — — jääpi kahden viikon ajaksi seminaariin puutarhatöihin ja aiheuttaa siten ruoanpitomäärärahaan noin 400—1,300 markan lisämenon. Määrärahat — — tasoitettuina — — kohoaisivat seuraaviksi:

Jyväskylän	seminaari	Smk. 30,000: —	(Ennen Smk. 28,000: —)
Sortavalan	»	» 35,000: —	» » 33,000: —)
Uudenkaarlepyyn	»	» 10,800: —	» » 10,000: —)
Tammisaaren	»	» 10,800: —	» » 10,000: —)
Yhteensä		Smk. 86,600: —	(Ennen Smk. 81,000: —)

Sortavalan seminaarin määräraha, joka aikaisemminkin ruokatavarain erikoisen kalleuden ja seminaarialueen laajuudesta aiheutuvan palvelijalukumäärän suuruuden y. m. tähden on ollut Jyväskylän määrärahaa 5,000 markkaa runsaampi, on edelleen säilytetty samassa asemassa.

Kokonaislisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 5,600: —.

VI. *Seminaarien työhuoneita varten* tarkoitettuun määrärahaan ovat muutamat seminaarit jo aikaisemmin saaneet pienen lisäyksen etukädessä sen johdosta, että puuaine asianomaisilla paikkakunnilla on hinnaltaan kohonnut. Vaikka työhuonetarpeiden hinnat eri paikkakunnilla ovatkin jonkun verran erilaiset, näyttää kumminkin johtajien lausunnoista päätäen siltä, kuin ei missään seminaarissa enää voitaisi pitää työhuoneita tyydyttävässä kunnossa eikä hankkia töitä varten kelvollista puuainetta, ellei määrärahaa vähän koroteta kaikkialla, missä se ei jo äskettäin ole tullut korotetuksi. Ylihallitus esittää siis nämät määrarahat seuraaviksi:

Jyväskylän	seminaari	Smk.	1,200: —	(Ennen Smk.	1,200: —)
Sortavalan	»	»	1,200: —	»	» 1,000: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	1,000: —	»	» 700: —)
Rauman	»	»	1000: —	»	» 900: —)
Kajaanin	»	»	1,000: —	»	» 700: —)

Yhteensä Smk. 5,600: — (Ennen Smk. 4,500: —)

Kokonaislisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 1,100: —.

VII. *Seminaarien ja harjoituskoulujen kirjastoja, kokoelmia ja opetusvälikappaleita varten* tarkoitettut kaksi määrärahaa ovat näyttäneet yleensä riittävän jokapäiväisiin tarpeisiin, mutta milloin on ollut syytä hankkia joku vähänkin kalliimpi esine, on käynyt tarpeelliseksi anoa lisämäärärahaa. Useitten perusteltujen pyyntöjen on kuitenkin täytynyt jäädä huomiotta. Tähän katsoen ja etukädessä siitä syystä, että hankittuja välineitä varojen puutteessa ei aina ole voitu tarkoituksenmukaisella tavalla käyttää hyväksi ja koska myöskin näyttää varoja puuttuvan kelvollisten Venäjän historian ja maantieteen opetuksen havaintovälineiden hankkimiseen, saa Ylihallitus esittää, että kunkin yksinkertaisen seminaarin määrärahaa korotettaisiin, edellistä 200 ja jälkimmäistä 100 markalla ja yhdistettyjen, edellistä 400 ja jälkimmäistä 200 markalla, joten ne tulisivat olemaan:

Jyväskylän	seminaarissa	Smk.	2,900: —	(ennen 2,500: —)	ja Smk.	600: —	(ennen 400: —)
Sortavalan	»	»	2,900: —	(» 2,500: —)	»	» 600: —	(» 400: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)
Rauman	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)
Kajaanin	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)
Tammisaaren	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)
Raahen	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)
Heinolan	»	»	1,500: —	(» 1,300: —)	»	» 300: —	(» 200: —)

Yhteensä Smk 14,800: — (ennen 12,800: —) ja Smk. 3,000: — (ennen 2,000: —)

Kokonaislisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 3,000: —.

VIII. *Seminaariemme määrärahojen* joukossa ei luonnollisesti ole sellaisia, jossa varsinkin vuonna 1905 tapahtunut kaikennimisestä ruu-

millisestä työstä suoritettavan korvauksen kohoaminen niin selvästi tuntui kuin määrärahassa *kaluston kunnossapitoa ja seksalaisia menoja varten*. Tosin on tähän tarkoitukseen Keisarillinen Senaatti täydellisiä uudistuksia varten suonut varoja milloin millekin seminaarille. Mutta säännöllisissäkin oloissa on tuontuostakin vajausta syntynyt ja yhtä kaikki m. m. tarkastuksissa huomattu, etteivät varat ole riittäneet soittokoneiden sekä huonekalujen korjaamiseen ja siistimiseen aikoinansa, jolloin se valtion edun kannalta olisi ollut parasta. Ylihallitus pyytää siis alamaissimasti esittää tämän menoerän seuraavaksi:

Jyväskylän	seminaarissa	Smk.	7,000: —	(Ennen Smk.	6,000: —)
Sortavalan	»	»	7,700: —	»	» 7,700: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	4,400: —	»	» 4,000: —)
Rauman	»	»	4,000: —	»	» 3,000: —)
Kajaanin	»	»	3,500: —	»	» 3,000: —)
Tammisaaren	»	»	4,400: —	»	» 4,000: —)
Raahen	»	»	3,500: —	»	» 3,000: —)
Heinolan	»	»	3,500: —	»	» 3,000: —)
Yhteensä		Smk.	38,000: —	(Ennen Smk.	33,700: —)

Kokonaislisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 4,300: —.

IX. Työpalkkain ja useiden tarveaineiden räikeä kohoaminen ei ole voinut olla selvästi tuntumatta *puutarhaa varten käytettävänä* olevassa määrärahassa. Puutarhaopetuksen parantamiseksi on Ylihallitus Keisarillisen Senaatin myönnytyksellä viime keväänä toimeenpannut neuvottelukokouksen ja on sen johdosta aikeissa tehdä erinäisiä puutarhojen järjestelyä ja hoitoa koskevia muutoksia, ja olisi niiden kustantamiseksi syytä korottaa kunkin seminaarin määrärahaa puutarhanhoitoa ja opetusta varten 200—300 markalla, riippuen puutarhan suuruudesta ja maan laadusta:

Jyväskylän	seminaari	Smk.	3,700: —	(Ennen Smk.	3,400: —)
Sortavalan	»	»	3,700: —	»	» 3,400: —)
Uudenkaarlepyyn	»	»	2,100: —	»	» 1,500: —)
Rauman	»	»	2,100: —	»	» 2,300: —)
Kajaanin	»	»	2,700: —	»	» 2,400: —)
Tammisaaren	»	»	2,300: —	»	» 2,000: —)
Raahen	»	»	2,700: —	»	» 2,400: —)
Heinolan	»	»	2,800: —	»	» 2,600: —)
Yhteensä		Smk.	22,100: —	(Ennen Smk.	20,000: —)

Kuten näkyy, on Uudenkaarlepyyn seminaarin puutarhalle, joka viime vuonna anomuksen myöhästymisen tähden jäi 1,500 markan määrärahan varaan, ehdotettu tuntuvasti enemmän kuin ennen. Tälläkään kerralla ei se — kuten ei Raumankaan — ole päässyt toisten yksinkertaisten seminaarin verroille määrärahan suuruudessa, koska siellä — kuten yhdistetyissä seminaareissakin — on seminaarin hevonen ja renki käytettävänä

jonkun osan päivää puutarhatöissä. Kokonaislisäys tekisi vuodessa yhteensä Smk. 2,100: —.

X. Naisseminaarien harjoituskouluista on jo kaikissa työskentelämässä käytännöllisen elämän tarpeita silmälläpitävä *tyttöoppilaiden jatko-luokka*. Kun useimpia mainittuja luokkia varten osoitettu 2,000 markan vuotuinen määräraha on osoittautunut jonkun verran riittämättömäksi ja koska mainittujen luokkien ohjelmaa ei voi enää pitää niin vajanaisena kuin tähän asti eikä kotitalouden opettajattarelle suorittaa niin pientä palkkiota kuin nyt, on Ylihallitus jo tehdessään uutta ehdotusta Heinolan seminaarin jatko-luokan määrärahaa varten, ehdottanut sen korotettavaksi 2,500 markaksi ja katsoo, että — siellä missä ei mainitulle luokalle voida seminaarilla varata tarpeellista huoneustoa — se on lisäksi 600 markalla korotettava. Mitä Tammisaaren seminaariin tulee, ehdottaa Ylihallitus — viitaten helmikuun 23 päivänä 1912 lähettämänsä esitykseen — mainitun seminaarin jatko-luokan ylläpitoon 3,410 markkaa vuosittain.

Erittäin tarpeelliselta näyttäisi Ylihallituksen mielestä, että valtio ryhtyisi nyt jo järjestämään myös miesseminaarien harjoituskouluihin poikaoppilaiden jatko-luokkia. Seminaarien miesoppilaiden pitäisi näet tässäkin suhteessa saada nähdä elävä esimerkki siitä, miten kansamme tarpeita vastaavan jatko-opetuksen tulee tapahtua. Se tärkeä tehtävä, mikä tällaisella opetuksella on m. m. maamme taloudellista hyvinvointia korotettaessa, saataisiin osittain tätäkin tietä ehkä paremmin onnistumaan. Ensi syyslukaudella toimensa alkavia luokkia varten olisi merkittävä perustamiskustannuksiin ja toiminnan varalle Smk. 2,000: — kunkin yksinkertaisen miesseminaarin vuosirahansäntöön, ja yhdistettyjen seminaarien vain 1,000 mk., koska tyttöjen ja poikien jatko-luokat voisivat työskennellä jonkun verran yhdessä. Näin ollen kävisivät eri seminaareissa tarpeellisiksi seuraavat määrärahat:

Jyväskylän	seminaarin harj.koulun tyttöjen jatko- <u>luokkaa</u> varten	Smk. 2,500: —
Sortavalan	» » » » » »	2,500: —
Uudenkaarlepyyn	» » » » » »	— —
Rauman	» » » » » »	— —
Kajaanin	» » » » » »	— —
Tammisaaren	» » » » » »	3,410: —
Raahen	» » » » » »	2,500: —
Heinolan	» » » » » »	2,500: —
Yhteensä Smk. 13,410: —		

Miesseminaarien harjoituskoulujen jatko-luokalle voitaisiin myös ottaa tyttöoppilaita, jos asianomainen kunta suostuu suorittamaan tyttöjen erikoisopetuksesta aiheutuvat kustannukset, ja samalla ehdolla voitaisiin naisseminaarien harjoituskoulujen jatko-luokalle ottaa poikaoppilaita.

Koska vuonna 1913 on jatko-luokille myönnetty vain Smk. 10,600, tekisi kokonaislisäys vuodelta 1914 yhteensä Smk. 22,610: — ja vastedes Smk. 26,110: —.

XI. Varsinkin viime vuosina on Hallituksen puolelta ollut erikoisen huolenpidon alaisena *kotitaloudenhoidon parantaminen* maassamme. Niistä toimenpiteistä, joita nykyisen asiailan korjaamiseksi on esitetty, on tärkeimpien joukossa mainittu sekin, että kansakoulu saataisiin mukaan. Koska Ylihallituskin toivoo kansakoulun jatko-opetuksen voivan käydä tässä kohden hyödylliseksi, katsoo se puolestaan tarpeelliseksi ryhtyä ensi tilassa toimenpiteisiin, jotta kansakoulunopettajattaremme kykenisivät jatko-opetuksen hoitajina täyttämään tässä kohden tehtävänsä. Välttämättömältä näyttäisi saada tämä hanke ensi tilassa alulle kaikissa naisseminaareissamme. Vaikka onkin totta, että niissä jo nykyään löytyy jatko-luokan tarpeisiin hankittuina suuri joukko kotitalousopetuksen kalustoa ja tarpeita, vaatii kumminkin kolmenkymmenen täysi-ikäisen oppilaan lisäys tuntuvaa lisäälyä tässäkin suhteessa. Näyttää siis siltä, kuin olisi syytä kunkin seminaarin ensi vuoden menoarvioon ottaa osittain opettajattaren palkkaukseen syyslukukauden ajalta, osittain mainittuihin tarpeisiin Smk. 2,000: —.

Siis kaikkiaan Smk. 10,000: — ja vastedes vuosittain Smk. 2,000: — ja kaikkiaan Smk. 10,000: —.
Kokonaislisäys tekisi siis vuodessa yhteensä Smk. 10,000: —.

vuokraan 600: —; poikien jatkol. v:ksi 1914 Smk. 1,000: —, vastedes Smk. 2,000: —	» — —; » » » » » » 1,000: —, » » 2,000: —
» — —; » » » » » » 2,000: —, » » 2,500: —	» — —; » » » » » » 2,000: —, » » 2,500: —
» — —; » » » » » » 2,000: —, » » — —	» — —; » » » » » » 2,000: —, » » — —
» 600: —; » » » » » » — —, » » — —	» — —; » » » » » » — —, » » — —
vuokraan 1,200: —; poikien jatkol. v:ksi 1914 Smk. 8,000: —, vastedes Smk. 11,300: —	

5. Kotitalousopetus.

Kotitalous-
opetusta
seminaarien
naisoppi-
laille ja har-
joituskou-
lujen tyttö-
oppilaille.

Viitaten 13—15 päivinä huhtikuuta 1908 pidetyn toisen yleisen seminaarinopettajakokouksen lausumaan toivomukseen, »että seminaarin naisoppilaille ja harjoituskoulun tytöille annettaisiin opetusta yksinkertaisen ja terveellisen ruoan laitossa sekä tietopuolista ja käytännöllistä opetusta taloudenhoidossa», Ylihallitus, jonka mielestä tällaisen kotitalousopetuksen aikaansaaminen oli käynyt tarpeen vaatimaksi, eritoten koska kotitalousopetuksen ottaminen niin kaupunkien kuin myös maalaiskansakoulujenkin jatko-opetuksen ohjelmaan nähtävästi pian tulee yleiseksi, kiertokirjeessä lokakuun 3 päivästä 1911 kaikkien yhdistettyjen ja naisseminaarien johtajille kehoitti johtajia yhdessä johtamansa seminaarin opettajakunnan kanssa ensi tilassa tekemään ja Ylihallitukselle jättämään seikkaperäisen ehdotuksen, miten tämä opetus parhaiten olisi järjestettävä; ja oli ehdotusta tehtäessä erityisesti harkittava, mitä ainehistoa kyseessä-oleva kotitalousopetus, paitsi terveysoppiin ja luonnontieteisiin nojautuvaa käytöllistä ja tietopuolista opetusta ruoanlaitossa sekä talouskirjanpitoa, lisäksi vielä voisi käsittää. Ehdotukset, joihin oli paitsi yksityiskohtaista suunnitelmaa tätä opetusta varten otettava muun muassa myös esitys, miten riittävä tuntimäärä ja tarpeelliset opettajavoimat tähän tarkoitukseen sopivimmin saataisiin, sekä vielä asianmukainen menoarviokin, olivat Ylihallitukseen toimitettavat ennen samaa syyslukukauden loppua.

Niistä lausunnoista ja ehdotuksista, jotka tämän johdosta Ylihallitukselle olivat saapuneet, kävi ilmi, että seminaarin opettajisto poikkeuksetta piti puheenaolevan oppiaineen tärkeänä ja sen ottamisen seminaarin opetussuunnitelmaan suotavana. Mutta epäilystä oli syntynyt siitä, miten voitaisiin nykyoloissa saada tämän aineen opetukselle riittävä aika, jonka tähden eri seminaarien ehdotukset olivatkin menneet melkolailta eri suuntiin.

Ylihallitus, joka katsoi tarpeelliseksi, että Kotitalousopetusta saataisiin aikaan seminaareissa niin pian kuin tarpeelliset määrärahat tarkoitusta varten olisi hankittu ja muut edellytykset hankkeen toteuttamiseksi olisivat olemassa, oli sentähden kääntynyt erään asiantuntijan puoleen, joka neuvoteltuaan Ylihallituksen kansakouluosaston kanssa oli laatinut suunnitelman talousopetuksen järjestämistä varten seminaareihin. Ollen sitä mieltä, että tämä suunnitelma pääkohdistaan oli tarkoituksenmukainen ja mahdollinen perille viedä, lähetti Ylihallitus toukokuun 3 p. 1912 kappaleen sitä Jyväskylän, Sortavalan,

Raahen, Heinolan sekä Tammisaaren seminaarien johtajille, kehoit-
taen johtajia, asianomaista opettajakuntaa kuultuansa, antamaan
ehdotuksesta lausuntonsa ennen kuluvan lukukauden loppua.

Tehdessään ehdotusta 1914 vuoden menosäännöksi seminaareja varten Ylihallitus alamaisimmasti esitti seuraavaa: Varsinkin viime vuosina on Hallituksen puolelta ollut erikoisen huolenpidon alaisena kotitalouden hoidon parantaminen maassamme. Niistä toimenpiteistä, joita nykyisen asiointilan korjaamiseksi on esitetty, on tärkeimpien joukossa mainittu sekin, että kansakoulu saataisiin mukaan. Koska Ylihallituskin toivoo kansakoulun jatko-opetuksen voivan käydä tässä kohden hyödylliseksi, katsoo se puolestaan tarpeelliseksi ryhtyä ensi tilassa toimenpiteisiin, jotta kansakoulunopettajattaremme kykenisivät jatko-opetuksen hoitajina täyttämään tässä kohden tehtävänsä. Välttämättömältä näyttäisi saada tämä hanke ensi tilassa alulle kaikissa naisseminaareissamme. Vaikka onkin totta, että niissä jo nykyään löytyy jatkoluokan tarpeisiin hankittuina suuri joukko kotitalousopetuksen kalustoa ja tarpeita, vaatii kumminkin kolmenkymmenen täysi-ikäisen oppilaan lisäys tuntuvaa lisäilyä tässäkin suhteessa. Näyttää siis siltä, kuin olisi syytä kunkin seminaarin ensi vuoden menoarvioon ottaa osittain opettajattaren palkkaukseen syyslukukauden ajalta, osittain mainittuihin tarpeisiin Smk. 2,000: —, siis kaikkiaan Smk. 10,000: — ja vastedes vuosittain Smk. 2,000: — ja kaikkiaan Smk. 10,000: —.

Ylihallituk-
sen esitys
määrära-
hasta koti-
talousope-
tusta varten
seminaa-
reissa.

Jyväskylän seminaarin johtaja Nestori Ojala esitti kirjeessään maaliskuun 3 p. 1914 Ylihallitukselle, että kotitalouden opetusta varten sanotun seminaarin IV luokan naisoppilaille seuraavan toukokuun aikana myönnettäisiin 225 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Kotitalous-
opetusta
Jyväskylän
ja Heinolan
seminaarien
IV:n luokan
oppilaille.

Tämän johdosta ja viitaten 17 p. lokakuuta 1913 lähettämäänsä esitykseen erikoisen määrärahan ottamisesta 1914 vuoden menosääntöön kotitalouden opetuksen järjestämiseksi naisseminaareihin ensi luku-
vuoden alusta lukien, sekä pitäen erittäin suotavana tarpeellisen ko-
kemuksen saavuttamiseksi, että jo tämän vuoden kokelasoppilaille
voitaisiin toukokuun ajalla saada aikaan oppikurssi kotitalouden
hoidossa Jyväskylän seminaarissa, jossa oppilaat olivat ilmoittau-
tuneet siihen halukkaiksi ja harjoituskoulun huhtikuussa päättyvän
jatkoluokan kotitalouden opettajatar oli suostunut puheenaolevaa
opetusta antamaan, Ylihallitus maaliskuun 10 p. 1914 alamaisimmasti

Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti, että mainittuun tarkoitukseen olisi myönnetty 225 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Heinolan seminaarin varajohtaja esitti kirjeessään maaliskuun 14 p. 1914, että kotitalousopetuksen antamiseksi seminaarin IV:n luokan oppilaille seuraavan toukokuun aikana olisi myönnetty 250 markan suuruinen ylimääräinen määräraha, johon esitykseen oli liitetty suunnitelma mainitun opetuksen antamista varten.

Tämän johdosta ja viitaten alama seen esitykseensä saman kuun 10 p:ltä määrärahan myöntämisestä samaa tarkoitusta varten Jyväskylän seminaarille Ylihallitus alamaisimmasti esitti, että puheenalaiseen tarkoitukseen armossa olisi myönnetty 225 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Kirkollisasiaintoimituskunta näki hyväksi huhtikuun 27 p. 1914 myöntää yllämainitut määrärahat kumpaakin seminaaria varten.

6. Harjoituskoulut ja niiden jatkoluokat.

Kotitaloudenhoidon
opettajattaren toimi
Raahen seminaarin
harjoituskoulun jatkoluokalla.

Raahen seminaarin johtaja kirjeessään syyskuun 2 päivältä 1912 teki ehdotuksen kotitaloudenhoidon opettajattaren toimen hoitamisesta Raahen seminaarin harjoituskoulun yhteyteen perustettavalla jatkoluokalla. Ylihallitus määräsi syyskuun 8 p. 1912 neiti Kaisi Hellmanin toistaiseksi kotitalouden opettajattareksi mainitulle jatkoluokalle ja ilmoitti johtajalle, että vuoden 1910 menosääntöön otettu 900 markan määräraha jatko-opetusta varten voitiin käyttää jatkoluokkain perustamiskustannuksiin.

Määräraha
veistonopetuksen
kustantamiseksi
Raahen seminaarin
harjoituskoulun
poikaoppilaille.

Raahen seminaarin johtaja Adolf Holmström oli kirjeessään heinäkuun 8 päivältä 1913, sen johdosta, että Keisarillinen Senaatti maaliskuun 6 päivänä 1907 oli nähnyt hyväksi sallia, että sanotun seminaarin harjoituskouluun saadaan vuosittain vastaanottaa myöskin poikaoppilaita, sekä käskenyt, että hyvissä ajoin ennen jokaisen uuden lukuvuoden alkua oli tehtävä ehdotus mainitusta toimenpiteestä aiheutuvia kustannuksia varten, ehdottanut, että määräraha poikaoppilaiden veistohuoneuston vuokraan, palvelusväen palkkaamiseksi ynnä polttopuihin sekä muihin ylläpitokustannuksiin vahvistettaisiin saman suuruisiksi ja että veistonopetuksen kustantamiseksi koulun II—VI luokalla, yhteensä yhtenätoista viikkotuntina, myönnettäisiin

1,100 markkaa; mihin nähden johtaja Holmström oli esittänyt, että puheenalaisia tarpeita varten lukuvuodeksi 1913—1914 hankittaisiin yhteensä 1870 markan suuruinen määräraha.

Tämän johdosta Ylihallitus heinäkuun 30 päivä 1913 jätti Armollisesti harkittavaksi, eikö Raahan seminaarin harjoituskouluun otettavien poikaoppilasten veisto-opetuksen kustantamiseksi lukuvuonna 1913—1914 voitaisi myöntää 1870 markan suuruista määrärahaa, josta kalenterivuodeksi 1913 855 markkaa ja vuodekai 1914 1,015 markkaa.

K. Senaatti näki hyväksi 5/9 1913, koska kuluvan vuoden menosäännössä 9 PL VI luvun 7 momentin f kohdalla puheena olevaa tarkoitusta varten varattu 1,570 markkaa vielä oli käyttämättä, tähän tarkoitukseen kevätlukukautta 1914 varten myöntää 1,015 markkaa suuruisen määrärahan.

Käsiteltyään kysymystä käsityökomitean veistonopetuksen antamisesta tyttöharjoituskouluissa sekä sitä vastaavien paikkaus- ja parsimistöiden ottamisesta poikaharjoituskoulujen oppiaineistoon oli Jyväskylän seminaarin opettajakunta laatinut ehdotuksen puheenalaisen opetuksen järjestämiseksi koetteeksi lukuvuoden 1914—1915 ajaksi; mutta koska tämántapaista opetusta ei voitu ainakaan aluksi kokeillessa jättää opettajakokelaiden hoidettavaksi, oli opettajakunta Ylihallitukselta anonut 128 markan määrärahaa 32 tällaisen opetustunnin korvaamiseksi.

Tämän johdosta ja koska Ylihallituksella puolestaan ei ollut mitään muistutettavaa ehdotusta vastaan, mutta sen toteuttaminen vaati 128 markan suuruisen lisäkustannuksen, esitti Ylihallitus alamaisuudessa heinäkuun 8 p. 1914 Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että kokeilun tarkoituksessa annettavaa käsityöopetutusta varten käsityökomitean ehdottamalla tavalla Jyväskylän seminaarin harjoituskoulussa lukuvuoden 1914—1915 ajaksi Armassa myönnettäisiin 128 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Tähän näki Kirkollisasiaintoimituskunta joulukuun 30 p. 1914 hyväksi myöntä.

Heinolan seminaarin v. t. johtaja John Lindén oli kirjeessään heinäkuun 5 päivältä 1913 sen johdosta, että se kolmen vuoden aika, joksi valtioapua Heinolan seminaarin harjoituskoulun jatkoluokan ylläpitämiseksi Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armassa tekemän päätöksen mukaan elokuun 9 päivältä 1910 tuli päättymään seuraavan

Esitys käsi-
työopetuk-
sen järjestä-
miseksi
koetteeksi
Jyväskylän
seminaarin
harjoitus-
koulussa lv.
1914—1915.

Esitys Hei-
nolan semi-
naarin har-
joituskoulun
jatkoluokan
edelleen
ylläpitämi-
sestä.

lokakuun alussa, pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin, että mainittu jatkoluokka seuraavan lokakuun alusta saisi edelleen jatkaa toimintaansa ja että sen toimintaa varten myönnettäisiin 2,700 markan suuruinen vuotuinen määräraha.

Tämän johdosta ja koska tämän vuoden menosääntöön ei oltu otettu muuta kuin 2,000 markkaa mainittua jatkoluokkaa varten, Ylihallitus alamaisesti heinäkuun 9 päivä 1913 Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti, että mainittu jatkoluokka saisi seuraavan lokakuun alusta syyslukukauden loppuun toimia entistä opetussuunnitelmaa noudattaen ja entisen suuruista valtioapua nauttien ja että vasta tulevan tammikuun alusta alkaen saataisiin toistaiseksi käytäntöön ottaa v. t. johtajan esittämä opetussuunnitelma ja vuotuinen määräraha, kumminkin niin muutettuna, että yhteiskuntaopin tunti (1 t.) siirretään äidinkielelle ja opetussuunnitelmaan lisätään 1 t. käytäntöön sovellettua luonnon tietoa ja 1 t. laulua ja että opettajien palkkio lasketaan 60 markan mukaan viikkotunnilta, lukuunottamatta pientenlastenhoidon (1 t.) opettajaa, jolle maksetaan korvausta 80 markkaa tunnilta, ja vihkojen korjauksesta merkitään 1 tunti sekä ruoka- ja sekamenoja varten Smk. 500: —, joten tarvittava vuotuinen määräraha olisi 2,500: —.

Joulukuun 23 p. 1913 Keisarillinen Senaatti myönsi 1,000 markkaa harjoituskoulun jatkoluokan ylläpidoksi syyslukukauden aikana.

Raahen seminaarin harjoituskoulun jatkoluokka.

Kirjeessään maaliskuun 30 päivältä 1911 pyysi Raahen seminaarin johtaja A. Holmström lähemmin esittämiensä syiden perusteella Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin,

»että Raahen seminaarin harjoituskoulun yhteyteen määrätyn jatkoluokan perustamiseksi myönnetty 900 markan määräraha saataisiin käyttää mainitun luokan perustamiskustannuksiin,

että jatkoluokka tarpeellisten valmistustöiden tähden saisi aloittaa toimintansa vasta seuraavan syyskuun 15 päivänä, jolloin alkavaa työkautta kestäisi huhtikuun 15 päivään,

että jatkoluokalle otettaisiin korkeintaan 10 kansakoulukurssin suorittanutta tyttöoppilasta,

että luokan opetussuunnitelma hyväksyttäisiin käsittäväksi niitä opetusaineita, jotka johtajan kirjeessä mainittiin,

että luokan ylläpitämiseksi toistaiseksi myönnettäisiin 2,600 markan suuruinen vuotuinen määräraha, käytettäväksi niinkuin johtajan kirjeessä esitettiin,

että taloudenhoidon opetusta varten otettaisiin toistaiseksi erityinen tehtävänsä pystyvä opettajatar ja muiden aineiden opetusta hoitamaan määrättäisiin johtajan ehdotuksesta sopivat henkilöt, lähinnä harjoituskoulun opettajat, mikäli näillä siihen tilaisuutta oli,

että kotitaloudenhoidon opetuksessa valmistetun ruoan saisivat etukädessä nauttia valmistuspuuhissa mukana olleet,

että seminaarin johtaja saisi järjestää seminaarin opettajatarkokelaille harjoittelua myöskin jatkoluokalla, mikäli olosuhteet myönsivät, sekä

että johtaja yhdessä opettajakunnan kanssa oikeutettaisiin ryhtymään kaikkiin niihin valmistaviin toimiin, jotka ovat tarpeen jatkoluokan työn alkamista varten.»

Heinäkuun 13 p. 1912 suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari armossa myöntää 2,600 markan suuruisen vuotuisen määrärahan kolmeksi vuodeksi, alkaen lukuvuodesta 1912—1913 jatkoluokan ylläpitämiseksi Raahen seminaarin harjoituskoulussa sekä 900 markan määrärahan kerta kaikkiaan saman jatkoluokan perustamiskustannuksiin.

Tammisaaren kaupunginvaltuusto oli kirjeessään elokuun 24 päivältä 1911 kääntynyt sikäläisen seminaarin johtajan puoleen esittäen, että seminaari ottaisi haltuunsa kaupungin siihen asti ylläpitämän jatkoluokan seuraavilla ehdoilla:

Tammisaaren jatkoluokan siirtyminen valtion halltuun.

»1:o että kaupunki valtiolle maksutta sitä tarkoitusta varten luovuttaisi jatkoluokan kaluston,

2:o että kaupunki samaa tarkoitusta varten viideksi vuodeksi syyskuun 1 päivästä 1912 maksutta luovuttaa jatkoluokan huoneuston polttopuineen ja valoineen ynnä vahtimestarin palveluksen.

Opetusta tulisi annettavaksi, kuten ennenkin, käsitöissä 6, ruoanvalmistuksessa 15, ravintoaine-opissa, terveystieteissä, kirjanpidossa ja historiassa kussakin 1, äidinkieliä 4 ja laskennossa 2, yhteensä 31 tuntia. Opi-
pilas määrä arvioitiin korkeintaan 15:ksi.

Tämän johdosta seminaarin johtaja C. Poppius kirjeessään marraskuun 17 päivältä 1911 pyysi Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin 3,410 markan vuotuisen määrärahan myöntämiseksi sanottuun tarkoitukseen. Katsoen asian tärkeyteen ja koska seminaarin kokeilulle tarjoutui täten tilaisuus tutustua jatkoluokan työhön ja miten se olisi järjestettävä, jätti Ylihallitus helmikuun 23 p. 1912 asian puoltaen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armolliseen harkintaan.

Ylihallitus lähetti marraskuun 5 p. 1912 Jyväskylän ja Sortavalan seminaarien johtajille kirjeen, jossa, viitaten 3 päivänä lokakuuta 1911 ja 3 päivänä toukokuuta 1912 päivätyihin kirjelmiinsä, jotka

Harjoituskoulun jatkoluokan perustaminen Jyväskylän ja Sortavalan seminaareihin.

koskivat yksinkertaisen ruoanlaiton ja taloudenhoidon opetusta seminaareissa, ja pitäen harjoituskoulun jatkoluokkaa, jonka ohjelmassa ruoanlaitto ja taloudenhoito ovat keskitseväinä opetusaineina jollainen jatkoluokka, eri määrärahoilla ylläpidettynä, oli jo toimessa Heinolan ja Raahen seminaareissa, varsin tarkoituksenmukaisena edistämään mainitun aineen opetuksen järjestelyä seminaarienkin oppilaille, kehoitti yllämainittuja johtajia ottamaan johtamansa seminaarin opettajakunnan kokouksessa käsittelyn alaiseksi sellaisen jatkoluokan perustamisen kummankin mainitun seminaarin harjoituskouluun seuraavasta syksystä alkaen, sekä laadittuaan sille seikkaperäisen opetussuunnitelman ja arviolaskelman jatkoluokan perustamis- ja vuotuisista ylläpitokustannuksista lähettämään Ylihallitukselle hyvissä ajoin seuraavan lukukauden alussa yrityksen toteuttamista tarkoittavan esityksen.

Jatkoluokan perustamisesta Jyväskylän ja Sortavalan seminaarien tyttöharjoituskouluihin teki Ylihallitus joulukuun 3 p. 1912 alamaisen alistuksen esiintuoden seuraavaa:

»Jo toinen seminaarinopettajain kokous v. 1908 katsoi suotavaksi, että kuhunkin seminaarin harjoituskouluun saataisiin jatkoluokka, jotta kokelaat saisivat tilaisuutta perehtyä semmoisen järjestelyyn ja hoitoon.

Sittemmin onkin Teidän Keisarillinen Majesteettinne, Ylihallituksen 31 päivänä maaliskuuta 1910 tekemästä alamaisesta esityksestä 2 päivänä seuraavaa elokuuta armossa määrännyt, että Heinolan seminaarin harjoituskoulun jatkoluokan ylläpitämiseksi oli maksettava 2,000 markkaa kolmen vuoden aikana sekä sen perustamiseen kerta kaikkiaan 1,200 markkaa. Samoin on Teidän Keisarillinen Majesteettinne, Ylihallituksen alistuksen mukaisesti 29 päivältä huhtikuuta 1911, suvainnut 1812 vuoden menosäännön vahvistuksessa 13 päivänä heinäkuuta 1912 määrätä 2,600 markkaa vuosittain kolmen vuoden aikana jatkoluokan ylläpitämiseksi Raahen seminaarin harjoituskoulussa sekä 900 markkaa kerta kaikkiaan saman jatkoluokan perustamiskustannuksiin. Vielä on Ylihallitus 23 päivänä viime helmikuuta tehnyt alamaisen esityksen Tammisaaren kaupungin ylläpitämän jatkoluokan yhdistämisestä Tammisaaren seminaarin harjoituskouluun.

Ylihallitus pitää puolestaan tärkeänä, että kotitalous ja yksinkertaisen ruoan valmistus saadaan lähimmässä tulevaisuudessa opetusaineeksi naisseminaareihin, ja on Ylihallitus jo ryhtynyt valmistaviin toimenpiteisiin tämän ajatuksen toteuttamiseksi. Kun Ylihallituksen mielestä myöskin tyttöharjoituskoulun jatkoluokka, jonka ohjelmassa ruoanlaitto ja taloudenhoito on keskitseväinä opetusaineena, on muun tehtävänsä ohella

omansa edistämään tätä tarkoitusta, mainitun aineen opetuksen järjestelyä seminaarin oppilaille, niin pyytää Ylihallitus, viitaten Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunnalle 3 päivänä viime syyskuuta lähettämäänsä ehdotukseen vakinaiseksi menosäännöksi vuodelle 1913, alamaissimmasti esittää Teidän Keisarilliselle Maesteettilenne

että myöskin Jyväskylän ja Sortavalan seminaarien tyttöharjoituskoulujen yhteyteen sallittaisiin perustaa ensi lukuvuoden alusta jatkolokat, pääasiallisesti saman ohjelman mukaan, mitä noudatetaan Heinolan ja Raahen harjoituskoulujen jatkolokilla, ja että yksityiskohtaisemman ohjelman valmistaminen uskottaisiin Ylihallitukselle,

että vuodeksi 1913 myönnettäisiin kumpaakin jatkolokkaa varten 2,000 markkaa, josta osa saataisiin käyttää perustamiskustannuksiin ja loput jatkolokan ylläpitoon ensi syyslukukaudella, sekä seuraaviksi vuosiksi: Jyväskylän jatkolokkaa varten 2,000 markkaa ja Sortavalan jatkolokkaa varten 2,500 markkaa, koska viimeainittua jatkolokkaa varten on vuokrattava huoneusto seminaarin ulkopuolelta.»

Toukokuun 29 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi sallia, että vuoden menosääntöön otetut 2,000 markan määrärahat jatkolokkien perustamista varten Sortavalan ja Jyväskylän seminaareihin saatiin etukäteen maksaa, vaikkei menosääntö ollut vielä saanut armollista vahvistusta. Tämän johdosta Ylihallitus kehoitti sanottujen seminaarien johtajia niin toimimaan, että jatkolokat voivat alkaa toimintansa aikanaan.

Vahvistaessaan rahäsääntöehdotuksen vuodeksi 1913 suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari armossa myöntää m. m. Jyväskylän, Sortavalan ja Tammisaaren seminaarien harjoituskoulujen jatkolokkien ylläpitämisekai 2,000 markkaa toistaiseksi, josta sanottuna vuonna osa saatiin käyttää jatkolokan perustamiseen ja jäännös sen ylläpitämiseen alkavana syyslukukautena.

Hänen Majesteettinsa Keisari suvaitsi toukokuun 17 p. 1914 seminaarien harjoituskoulujen jatkolokkien ylläpitämiseksi myöntää 7,000 markan suuruisen vuotuisen määrärahan tammikuun 1 päivästä 1914 lukien ja määräsi Keisarillinen Senaatti tämän johdosta maksettavaksi Jyväskylän seminaarille 1,000 markkaa Sortavalan seminaarille 500 markkaa, Rauman seminaarille 2,000 markkaa, Raahen seminaarille 500 markkaa, Heinolan Seminaarille 2,200 markkaa ja Tammisaaren seminaarille 700 markkaa.

Harjoitus-
koulun jat-
koluokkien
määrärahan
jatkaminen.

Jatkokurssi
Uudenkaarlepyyn se-
minaarin
harjoitus-
koulun op-
pilaille.

Uudenkaarlepyyn seminaarin vararehtori K. E. Wichmann oli kirjeessään syyskuun 10 päivältä 1911 pyytänyt Ylihallituksen toimenpidettä siihen, että seminaarille, kuten edellisenäkin lukuvuonna myönnettäisiin 800 markan määräraha jatkokurssin järjestämiseksi seminaarin harjoituskouluun.

Tämän johdosta ja koska kurssi oli näyttänyt olevan tarpeen vaatima, Ylihallitus syyskuun 15 p. 1911 esitti alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että kyseessäolevan jatkokurssin järjestämiseksi, joka tuli kestämään lokakuun 1 päivästä huhtikuun loppuun, olisi voitu yleisistä varoista myöntää 800 markan määräraha, ehdolla että Uudenkaarlepyyn kaupunki yrityksen toteuttamiseksi uhraa 300 markkaa.

Tähän Keisarillinen Senaatti myöntyi lokakuun 11 p. 1911.

Uudenkaarlepyyn seminaarin johtajan kirjeen johdosta elokuun 29 päivältä 1913, joka koski jatkokurssien järjestämistä sanotun seminaarin harjoituskouluun, kehoitti Ylihallitus syyskuun 23 p. 1913, koska kysymys oli siihen vuoteen nähden liian myöhään herätetty, johtajaa tekemään vastaisuutta varten uuden esityksen asiasta kustannusarvioineen, jolloin tuli huomioonottaa:

»että jatkoluokka tuli elimelliseksi osaksi harjoituskouluun;

että se on tarkoitettu niinhyvän pojille kuin tytöillekin, jotka ovat läpikäyneet harjoituskoulun;

että sen ohjelmaan tulee tytöille muun muassa talousoppia siinä laajuudessa kuin johtaja on ehdottanut ja kummallekin sukupuolelle käsityö-opetusta, puutarhaopetusta ja jos mahdollista maataloutta; sekä

että opetustunneista, samoin kuin vihko/en korjauksesta maksetaan — kuten muissa seminaareissa 60—70 markkaa viikkotunnilta, jos kurssi kestää korkeintaan 26 viikkoa, 80—90 markkaa, jos se on pitempi.»

Jatkokurssi
Sortavalan
seminaarin
harjoitus-
koulun op-
pilaille.

Sortavalan seminaarin johtaja oli kirjelmässä helmikuun 6 päivältä 1912 Ylihallitukselle esittänyt, että jatkokurssien toimeenpanemiseksi sanotun seminaarin harjoituskoulusta päässeille oppilaille myönnettäisiin sanotuksi lukuvuodeksi 300 markan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Ylihallitus lähetti maaliskuun 12 p. 1912 asiakirjat Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen sekä samalla esiintoi, että tällaiset jatkokurssit epäilemättä olisi suureksi hyödyksi ei ainoastaan niiden lisätietojen vuoksi, joita harjoituskoulun läpikäyneet entiset oppilaat täten saisivat, vaan myöskin siihen katsoen, että seminaarin opettajakokelaat seuraamalla kurssien menoa tulisivat omin silmin havaitsemaan, miten kansakouluissa jatkokurssit ovat järjestettävät. Ja koska oh-

jelmaa vastaan ei ollut mitään muistuttamista sekä pyydetty korvaus, 300 markkaa 100 tuntia kestävältä kurssilta, tuntui sangen kohtuulliselta, esitti Ylihallitus alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majestee-tillensa, että puheenaolevaan tarkoitukseen myönnettäisiin 300 mar-kan suuruinen ylimääräinen määräraha.

Kirjeessä toukokuun 1 päivältä 1912 Kirkollisasiain toimitus-kunta ilmoitti myöntäneensä tarkoitukseen 300 markan ylimääräisen määrärahan.

7. Kysymys venäjän kielen opettamisesta seminaareissa.

Katsoen siihen, että kysymys venäjänkielen opettamisesta maan opettajaseminaareissa kohdakkoin oli joutuva käsiteltäväksi Keisa-rillisessa Senaatissa, oli Kirkollisasiaintoimituskunta kirjeessään hei-näkuun 22 päivältä 1914 pyytänyt Ylihallitusta toimituskunnalle hankkimaan Sortavalan seminaarin lukujärjestyksen ja venäjänkielen opetusohjelman sekä samalla antamaan tietoja niiden henkilöiden lukumäärästä, jotka viime lukuvuotena olivat sanotussa seminaarissa opiskelleet venäjänkieltä, ynnä samassa yhteydessä myöskin esittä-mään lausuntonsa venäjänkielen oppituntien lisäämisestä Sortavalan seminaarin lukujärjestyksessä ja venäjänkielen opetuksen käytän-töön saattamisesta maan muissakin opettajaseminaareissa.

Ylihallituk-
sen lausun-
to.

Tämän johdosta Ylihallitus, hankittuaan kaikkien seminaarien opettajakuntien ja johtajien lausunnot puheenaolevaan asiaan, mar-raskuun 29 p. 1914 Kirkollisasiaintoimituskunnalle lähetti Sorta-valan seminaarin lukujärjestyksen ja mainitussa seminaarissa noudatetun venäjänkielen opetusohjelman sekä tiedon venäjänkieltä opiskelleiden lukumäärästä ja samalla omaksi lausunnokseen esitti seuraavaa:

»Venäjänkielen opetusta koskevaa asiaa harkitessa herää ensimmäisenä kysymys, mistä mainittuun opetukseen tarvittava aika on saatava. Ny-kyiset opetussuunnitelmat osoittavat, että seminaarien I, II ja III luokan oppilailla on 38—40 tuntia viikossa. s. o. useina, jopa useimpina päivinä 7 tuntia päivässä. Näiden luokkatuntien lisäksi on kumminkin vielä otet-tava huomioon tunneille valmistautuminen, johon seminaarin laatuudessa oppilaitoksessa, pitäisi suoda erittäin tuntuvasti aikaa. On jo nykyään valitettava epäkohta se, ettei tästä tärkeästä puolesta ole voitu läheskään riittävästi huolehtia. Esteen on tehnyt etusijassa yllämainittu luokka-tuntien kovin runsas lukumäärä, joka ei ole jättänyt paljoakaan aikaa oppilaiden käytettäväksi siihen, että kunnolleen valmistautuisivat niitä

neljää, viittä luokkatuntia varten, jotka kunakin työpäivänä valmistamista ehdottomasti vaativat. Sitäpaitsi on asianlaita ollut niin, että tuo valmistautuminen ei ole läheskään aina voinut olla niiden omatoimisuusvaatimusten mukaista, joita nykyään täydestä syystä sovitetaan kaikkeen opetukseen ja aivan erikoisesti sellaiseen opetukseen, jonka tarkoituksena on kehittää opettajia. Valmistautumista häiritsee myöskin tuntuvasti se, että seminaarin oppilaiden tulee kirjoittaa vuotuisesti 8—14 kotiainetta ja suorittaa kotilaskuesimerkkiä ynnä muita töitä sekä omien soittokoneiden puutteessa käydä seminaarilla soittamassa $\frac{1}{2}$ tuntia joka päivä. Tuskin erehtynee, kun sen työn, minkä seminaarin oppilaiden yleensä tulee oppilaitosta varten nykyään suorittaa, arvostelee päivässä 11—12 tunniksi, jota määrää tuskin monikaan kestäisi, ellei mitä tarkimmin huolehdittaisi oppilaiden elämän terveydellisestä puolesta. Asianomaisissa piireissä on monesti esitetty se mielipide, että nykyistä asiaan tilaa ei saada parannetuksi, ellei seminaarien luokkatuntien lukumäärää tavalla tai toisella ainakin jonkun verran supisteta. — Mitä IV luokkaan tulee, niin näyttää siltä kuin ei tällä luokalla olisi täyttä työmäärää asianomaisten oppilaiden suoritettavana, luokkatuntien lukumäärä kun on vain 18—20 viikossa se ont 3—4 tuntia päivässä. Erehtymättä voi kumminkin sanoa, että mainittu luokka on ainakin yhtä ankarassa työssä kuin muut luokat, työ on vain laadultaan toisenlaista. Kansakouluasetuksen selvien säädösten mukaisesti on näet tämän luokan oppilaiden päätyönä käytännölliseen opetustoimeen valmistautuminen, se on kuuntelu ja opettaminen harjoituskoulussa. Keskimäärin 1—1 $\frac{1}{2}$ tuntia päivässä on heidän itse opetettava ja tätä varten asianomaisen opettajan korjattavaksi sommiteltava yksityiskohtaiset opetusohjelmat. Koska heidän tämän liskäsi on joka päivä kuunneltava harjoituskoulussa annettua opetusta, oltava läsnä opetusta arvosteltaessa, korjattava oppilaiden vihko- ynnä muita töitä, toimiminen välituntivalvojina y. m., voi sanoa, että heiltä opetusharjoituksiin kuluu päivässä 4—5 hermostoa aivan erikoisesti rasittavaa tuntia. Kun sitäpaitsi ottaa huomioon, että heidän on hyvinkin aktiivisesti valmistauduttava luokkatunneille, ainakin $\frac{1}{2}$ tuntia joka päivä harjoitettava soittoa, suoritettava ainekirjoituksia y. m., niin ei heidänkään työmääräänsä voi arvostella edellisten luokkien työmäärää pienemmäksi.

Kuten edellisestä selviää, ei Y.ihallituksen mielestä saateta seminaarin oppilaiden nykyistä työtaakkaa lisätä panematta heidän terveyttään alttiiksi ja heikontamatta nykyisestääänkin heidän pedagogista opettaja-valmistustansa.

Voisi ajatella, että seminaarien opetussuunnitelmissa pitäisi löytyä opetusaine tai opetusaineita sellaisia, jotka haitatta voitaisiin syrjäyttää sijan valmistamiseksi venäjänkielen tunneille. Opetusaineluetteloa silmätelessä käy kumminkin epäjätköttömästi ilmi, että ottamatta lukuun toista kotimaista kieltä siinä ei löydy ainoatakaan sellaista, johon perehtyminen ei olisi välttämätön kansan lasten opettajalle, puhumattakaan siitä, että asiaa tuntevissä piireissä jo kauvan on tahdottu väittää monen aineen, esim. luonnontieteiden ja puutarhanhoidon, tuntimäärä aivan liian pieneksi, jos kerran on tarkoituksena tehdä vastaiset kansakoulunopettajat ky-

keneviksi hoitamaan kansakoulussa vastaavain aineiden opetusta sillä tavoin, että koulu osaltaan tekisi maatalviljelevistä kerroksista kotoisin olevat oppilaat entistä kelpoisemmiksi taloudelliseen toimintaan. Ainoa seminaarin opetus-aine, joka ei tule kansakoulussa varsinaisesti kysymykseen, on toinen kotimainen kieli, jota opetetaan 5 tuntia viikossa. Tämän aineen poistaminen tuottaisi epäilemättä seminaarien, varsinkin ruotsinkielisten, oppilaille haittaa. Ylihallitus on kuitenkin sitä mieltä, että siihen käytettyjen viiden opetustunnin luovuttaminen venäjänkielille on mahdollista.

Mitä erityisesti Sörtavalan seminaariin tulee, on siellä jo nykyään niinkuin opettajakunnan lausunto csoittaa, kreikan-uskoisilla oppilailla kolme luokkatuontia viikossa enemmän kuin muilla oppilailla. Ylihallitus ei sentähden, seminaarin neliluokkaisena ollessa „näe tätä oppilaitosta varten mitään erikoista keinoa puheena olevassa tarkoituksessa mahdolliseksi.»

8. Kursseja seminaareissa kansakoulunopettajille.

Toukokuun 11 p. 1911 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi suosittua siihen, että vuoden menosääntöehdotukseen seminaareissa toimeenpantavia piirustusopetuskursseja varten otettu 3,150 markan valtioapu saatiin etukäteen käyttä. Tämän johdosta Ylihallitus päätti,

Piirustus-
opetuskurssit v. 1911.

1) että Jyväskylän ja Tammisaaren seminaareissa saatiin toimeenpanna 3-viikkoiset kurssit kansakoulunopettajain ja -opettajattarien pehdyttämiseksi uuteen piirustusopetuksen suuntaan;

2) että asianomaisten piirustuksenopettajain, jotka saivat avukseen kumpaankin seminaarin osastoon Jyväskylässä ja seminaariin Tammisaarissa kutsua jonkun piirustuksen alalla etevän kansakoulunopettajan tai -opettajattaren, tuli järjestää ja johtaa nämä kurssit sekä niissä antaa opetusta;

3) että näihin kursseihin oli otettava, Jyväskylässä korkeintaan 30 mies- ja 30 naisopettajaa ja Tammisaarissa 30 osanottajaa;

4) että kurssien opettajat tulivat saamaan palkkioksi kukin 400 markkaa ja ne opettajista, jotka tulivat kursseja johtamaan ja tärkeimmät käytännölliset työt suorittamaan, sen lisäksi 100 markkaa, samoin kuin myös ne kansakoulunopettajat, jotka tulivat kutsuttaviksi kursseihin avustajiksi, tulivat saamaan vuokratuloiksi kukin 50 markkaa;

5) että kaikki kurssilaiset tulivat saamaan seminaarien internaateissa kurssien aikana vapaan asunnon ja ruoan;

6) että Ylihallitus sopivalla tavalla oli ilmoittava näiden kurssien toimeenpanemisesta sekä paikasta ja ajasta, jota vastoin kurssien johtajat olivat oikeutetut itse tarkemmin järjestämään kurssinsa, vastaanottamaan kurssilaisten ilmoitukset ja niihin vastaamaan ynnä pyydettyä antamaan todistukset osanottamisesta kursseihin; sekä

7) että puheenaolevissa kursseissa toimivien opettajien kuin myöskin seminaarien emännöitsijäin ja palvelusväen palkkaamiseksi oli käytettävä seuraavat määrät:

	Jyväskylässä.	Tammisaaressa.
seminaarien opettajille	800 markkaa	400 markkaa
avustaville »	800 »	400 »
kurssin johtamisesta	200 »	100 »
avustaville opettajille vuokratilaa ..	100 »	50 »
emännöitsijöille ja palvelusväelle seminaareissa	200 »	100 »
	2,100 markkaa ja 1,050 markkaa,	

jonka ohessa seminaarien johtajain tuli tavallisessa järjestyksessä aikanaan tehdä esitykset lisävarojen myöntämiseksi määrärahaan seminaarien ruoanpitoa varten, mikäli siinä kesäkurssien johdosta vajeusta syntyisi.

Jyväskylässä toimeenpantavat kurssit päätettiin alkaviksi heinäkuun 10 p. ja Tammisaaressa toimeenpantavat kesäkuun 19 p., ja kurssien päätyttyä tuli niistä lähettää lyhyet selonteot Ylihallitukselle.

Luentokurssit Kajaanin seminaarissa.

Kun Ylihallituksessa oli herännyt kysymys suomenkielisten luentokurssien järjestämisestä kansakoulunopettajille jossain seminaarissa syyslukukauden alussa 1912 ja Kajaanin seminaarin opettajakunnalta oli saapunut johtajan kautta ilmoitus, että se on halukas toimeenpanemaan mainitunlaiset luentokurssit, teki Ylihallitus huhtikuun 10 p. 1912 asiasta alamaisen alistuksen ja siinä esiintoi seuraavaa:

»Sittenkuin Ylihallitus 25 p:nä toukokuuta 1905 oli lähemmin järjestänyt kansakoulunopettajain ja -opettajattarien kuuntelun seminaareissa, oli asiasta sanottuna päivänä annetun kiertokirjeen 4:nnessä kohdassa mainittuja kaksiviikkoisia luentokursseja toimeenpantu kansakoulunopettajille Keisarillisen Senaatin myöntämillä varoilla v. 1905 Heinolan, v. 1906 Jyväskylän ja Uudenkaarlepyyn, v. 1908 Rauman, v. 1909 Sortavalan ja v. 1910 Raahen ja Tammisaaren seminaareissa. Kuten sekä seminaarienjohtajien antamista kurssikertomuksista että kurssien tarkastuksista oli käynyt selville, olivat nämä luentokurssit sekä niiden yhteyteen järjestetty kuuntelu seminaarissa hyvin vastanneet tarkoitustaan, vaikuttaen herättävästi ja virkistävästi kansakoulunopettajain sekä myöskin itse seminaarin työskentelyyn.

V. 1911 ei Ylihallitus ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin luentokurssien aikaansaamiseksi, koska Ylihallituksen jaettavana ei ollut mitään määrärahaa avustukseksi maalaiskansakoulujen opettajille tämmöistä kuuntelua varten. Tosin ei tätä määrärahaa ollut tänäkään vuonna Ylihallituksen käytettävänä, mutta ottaen huomioon luentokurssien hyödyn ja tarkoituksenmukaisuuden sekä pitäen todennäköisenä, että kansakoulunopettajia tulis kerääntymään riittävä määrä luentokursseille, jos-

kaan heille ei tällä kertaa voisi vakuuttaa mitään matka-avustusta, oli Ylihallitus ryhtynyt toimenpiteisiin, että ensi syksynä saataisiin aikaan suomenkieliset luentokurssit Kajaanin seminaarissa, ainoassa, missä niitä tähän saakka ei vielä ollut ollut. Kun kuitenkin ei voitu vaatia, että seminaarin opettajisto ilman palkkiota ryhtyisi kurssien toimeenpanosta aiheutuvaan ylimääräiseen työhön, saa Ylihallitus syvimmässä alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää, että puheenaolevaa tarkoitusta varten myönnettäisiin kuten ennenkin 600 markan suuruinen määräraha ja että Ylihallitus oikeutettaisiin toimeenpanemaan kyseessä-olevat kurssit yleensä samallaisen ohjelman mukaan kuin ennenkin.»

Kirjeessään toukokuun 1 päivältä 1912 Kirkollisasiain toimituskunta oikeutti Ylihallituksen toimeenpanemaan sanotut kurssit ja myönsi tähän tarkoitukseen käyttövaroistaan 600 markkaa. Ilmoit- taessaan tämän seminaarin johtajalle Ylihallitus kehoitti heinäkuun 31 p. 1912 häntä ilmoittamaan Ylihallitukselle kurssien alkamis- päivän sekä lukukauden alussa yksissä neuvoin opettajiston kanssa laadittavan lyhykäisen ohjelman luentokursseille Ylihallitukselle lä- hettämään.

Kun osanottajia ilmoittautui vain 7, siirrettiin kurssit seuraavaan syksyyn.

Luentokurssit toimeenpantiin syyskuun 15—27 päivinä 1913 ja luennoivat seminaarin lehtorit ja opettajat kukin alaltaan sekä yli- tirehtöörin apulainen, tohtori K. A. Franssila oppilaskirjastojen järjestämisestä, maisteri J. A. Kemiläinen Amerikan kirjasto-oloista, opettajatar Frida Sjöblom eläinsuojeluksesta, opettaja I. A. Salmi eläinsuojelusasiain käsittelystä eri aineiden opetuksessa. Luento- jen lomassa oli vuoropäivinä keskustelua, laulua ja leikkiä. — Osanotta- jina kurseilla oli 141 opettajaa.

Kolmas yleinen seminaarinopettajainkokous Helsingissä käsi- Luentokurs-
tellessään huhtikuun 16 p. 1914 kysymystä »mitä kokemuksia on saatu seminaareissa kansakoulunopettajia varten toimeenpannuista luen- sien vastai-
tokursseista ja miten nämä kurssit olisivat sopivimmin järjestettävät?» nen järjes-
hyväksyi mielipiteenään ylitarkastaja K. E. Hildenin alustuksen tely.
ponnet, että luentokurssit olisivat järjestettävät niin,

»että kurseilla pidettävät luennot pyrkivät todella syventymään kä- siteltävinä oleviin kysymyksiin,

että yleissilmäyksellisiä, vain pinnalla liikkuvia luentoja yleensä väl- tetään,

että kurseihin säännöllisesti sisältyy myöskin luentoja, jotka nimen- omaan opastavat omatoimisiin opiskeluihin ja tarjoavat johtoa niille, jotka seminaarinopettajille tai muille haluavat suorittaa joitakuuta tutkintoja,

että kurssien kestäessä tavallisten kuunneltavien tuntien lisäksi toimeen pannaan muutamia neuvottelua ja yhteistä arvostelua aiheuttavia näytetunteja, joina seminaarilaitoksen opettajat tai jotkut johtajalle jo ajoissa ilmoittautuneet opettajat opettavat,

että kurssija varten toimitetaan ohjelma, jossa paitsi oppilaitoksen lukujärjestyksiä ja kuuntelusuunnitelmakaavoja ovat myös mainittuina luentojen y. m. aika, paikka ja aiheet, haahmopiirteitä luentojen sisällyksestä, kurssien aikana käsiteltäviksi joutuvat eri opetusaineiden kohdat ja opetusvälineiden joukosta erityisesti maalaiskouluihin suositeltavat välineet y. m.,

että ohjelma — elleivät voittamattomat asianhaarat estä — sopivalla tavalla toimitetaan hyvissä ajoin kaikille niille, jotka ovat saaneet kuunteleupurahoja, ja pidetään muidenkin halukkaiden saatavina.

että kurssija varten käytettävänä oleva määräraha olisi tuntuvasti korotettava.»

Kuudestoista yleinen Suomen kansakoulukokous Turussa kesäkuun 12 p. 1914 käsiteltyään kysymystä: »mitä toivomuksia on opettajistolla seminaareissa toimeenpantujen n. s. kuuntelukurssien suhteen?», lausui mielipiteenään:

»1) että n. s. kuuntelukurssija seminaareissa kansakoulunopettajia varten vuosittain syksyllä toimeenpantaisiin;

2) ettäluentokurssien aineiden lukumäärää supistettaisiin ja entistä enemmän otettaisiin kurssien ohjelmaan sellaisia luentoja, jotka suoranaisesti koskevat käytännöllistä koulutyötä ja koulun hoitoa;

3) että varsinkin sielu-, kasvatust- ja opetusopin kehitystä olisi selviteltävä sekä opastettava opettajia omatoimisiinsa havaintoihin ja kokeiluihin;

4) että luennoitsijoiksi, milloin tarpeelliseksi katsotaan, olisi saatava muitakin kuin seminaarinopettajia;

5) että hyvissä ajoin ennen kurssien alkua annettaisiin tieto siitä, mistä aineesta luennoidaan ja mitä kirjoja sopisi esivalmistukseksi lukea;

6) että kurssilaiset olisivat tilaisuudessa samoin kuin tähänkin asti seuraamaan opetusta seminaarin luokilla ja harjotuskoulussa vakinaisten opettajain tunneilla;

7) että olisi pidettävä sekä neliosastoisella että yksityisluokkien jollakin ylemmällä ja alemmalla luokalla näytetunteja, joissa tutustutettaisiin opettajia uudempiin työtapoihin.»

Asiasta päätti Ylihallitus toukokuun 26 p. 1915 kaikkien seminaarien johtajille lähettää näin kuuluvan kirjelmän:

»Viitaten niihin käsittelyihin, joitten alaisena seminaareissa toimeenpantavain n. s. kuuntelukurssien järjestely oli sekä Turussa viime kesänä pidetyssä kuudennessatoista yleisessä Suomen kansakoulukokouksessa

että keväällä 1914 pidetyssä yleisessä seminaarinopettajain kokouksessa Ylihallitus kehottaa Teitä esittämään seminaarinne opettajakunnan harvittavaksi kysymyksen siitä, miten mainitut kurssit tarkotustaan vastavimmin olisivat järjestettävät, sekä opettajakunnan tästä asiasta laatiman ehdotuksen sitten ennen ensi marraskuun 1 päivää oman lausuntonne mukana Ylihallitukselle toimittamaan.»

9. Hospitantit.

Rauman seminaarin v. t. johtaja T. Puttila oli kirjeessä maaliskuun 28 p:ltä 1912 Ylihallitukselle lähettänyt Rauman seminaarin opettajakunnan ehdotuksen hospitanttipaikkojen täyttämistä seminaareissa. Ehdotuksen lähetti Ylihallitus huhtikuun 23 p. 1914 jäljennettynä kaikkien seminaarien johtajille, joiden tuli opettajakuntaa kuultuaan antaa siitä lausuntonsa. Kun seminaarien johtajain ja opettajain lausunnot oli saatu, katsoi Ylihallitus joulukuun 30 p. 1913 tarpeelliseksi kirjeessä seminaarien johtajille määrätä,

»että jokaisesta seminaarista oli joka vuosi ennen kesäkuun 15 päivää Ylihallitukselle ehdotettava, montako hospitanttia kyseessä olevaan seminaariin, katsoen tulevan kokelashuokan oppilasmäärään, olisi seuraavan lukuvuoden alussa otettava.

Samalla päätettiin,

»että Ylihallitus oli joka vuosi sanomalehdissä julistava kaikkien seminaarien hospitanttipaikat Ylihallitukselta haettaviksi ennen kesäkuun 15 päivää;

että Ylihallitus, mikäli mahdollista, ottaen huomioon hospitantiksi pyrkijän ilmausumat toivomukset, sijoittaa hakijat eri seminaareihin ja antaa tiedon tästä sijoituksesta sekä valituille että seminaarin johtajalle lähettäen samalla hospitanttien hakupaperit asianomaiseen seminaariin;

että Ylihallitus oli valmistava ja painattava erityisen hospitantiksi pyrkiville aiotun oppaan.»

Voidakseen valmistaa mainitun oppaan kehoitti Ylihallitus kaikkien seminaarien johtajia, opettajakuntaa kuultuaan, lähettämään tiedot tutkinnoissa vaadittavista kursseista ennen maaliskuun 1 päivää 1914.

Kun seminaarien johtajilta kirjeessä joulukuun 30 päivältä 1913 hospitanttien tutkinnoista vaaditut tiedot olivat saapuneet, laati ylitarkastaja K. E. Hildén niiden nojalla alla olevan ehdotuksen hospi-

tanttien tutkinto-oppaaksi, jonka Ylihallitus 29 p. toukokuuta 1914 hyväksyi ja päätti suomen- ja ruotsinkielellä painettuna lähettää seminaarien johtajille tietoon ja noudatettavaksi kuin myöskin aikanaan antaa kullekin kutsutulle hospitantille kappaleen.

Seminaarien kuunteluoppilaiden opas.

»1. Kuunteluoppilaspaidat ja niiden täyttäminen.

Hospitanti-
opas.

Toukokuun 29 p:nä 1901 päivätty Armollinen julistus säättää:

»Voidaksensa päästä opettajaksi tahi opettajattareksi ylempään kansakouluun kaupungissa tai maalla tulee hakijan näyttää, että hän on suorittanut hyväksytyyn päästötutkinnon jossakin tämän maan kansakoulunopettaja- tai opettajatarseminaarissa; kuitenkin saatakoon semmoiseen virkaan ottaa sekin, joka on läpikäynyt semmoisen oppilaitoksen, jolla on päästöoikeus Yliopistoon, tai vähintäänkin kaksi luokkaa valtion jatko-opistoa naisia varten, jos hakija asianomaisten seminaarinopettajain edessä on käynyt hyväksytyyn kuulustelun niissä seminaarin opetusaineissa, jotka eivät ole kuuluneet hänen mainituissa oppilaitoksissa suorittamaansa kurssiin sekä vähintäänkin kaksi kuukautta ollut osallisena opetusharjoituksissa seminaarin mallikoulussa ja hyväksytyillä käytöllisillä kokeilla osottanut omaavansa tarpeellista taitavuutta kansakoulussa opettamisessa ja semmoisen koulun johtamisessa.»

Tämän julistuksen mukaan otetaan tätä nykyä kuhunkin seminaariin tahi seminaarin osastoon korkeintaan viisi kuunteluoppilasta. Joka vuosi julistaa Ylihallitus sanomalehdissä kaikkien seminaarien hospitanttipaidat Ylihallitukselta haettaviksi ennenkesäkuun 15 p:ää.

Omakätisesti kirjoitettuun ja hakijan osotteella varustettuun hakemukseen, joka voidaan postitsekin lähettää Ylihallitukseen, on liitettävä mukaan alkuperäisenä papinkirja ja säädetyn (27/IV 1909) kaavan mukainen lääkärintodistus sekä oikeiksi todistettuina jäljennösinä todistus asianomaisesta oppilaitoksesta, ylioppilaskirja, jos sellainen on, ja muut todistukset, mikäli asianomainen hakija katsoo olevan syytä panna niitä mukaan. Hakemuksessa voipi hakija myös ilmoittaa, mihin seminaariin hän etusijassa toivoo pääsevänsä.

Sittenkun hakemuspaperit ovat saapuneet, toimitetaan Ylihallituksessa tarpeellinen välinta huomioonottaen hakijan todistukset ja heidän ilmoitusumansa to.vomukset. Heti valinnan ja sijottelun tapahduttua toimittaa Ylihallitus tiedon sekä kuunteluoppilaksi valituille että kullekin seminaarille ja lähettää myöskin kuunteluoppilaiden hakupaperit asianomaiseen seminaariin. Kuunteluoppilaksi valitut saavat samalla heille tarpeellisen oppaan.

2. Kuunteluoppilaiden tehtävät.

Kuunteluoppilaksi valittujen on heti syyslukukauden alkaessa saatava ja ilmoitauduttava asianomaiselle seminaarinjohtajalle saadakseen tarpeellisia opintojen järjestelyä koskevia opastuksia.

Opetuksen *kuuntelua* on kuunteluoppilaille tarkoin harkitussa järjestyksessä suunniteltava jo syyslukukaudella, etukädessä harjotuskoulussa, mutta osittain myös seminaarissa, mikäli suoritettavat tutkinnot antavat aihetta.

Varsinainen yhdenjaksoinen *opetusvuoro*, samanlainen kuin kokelaille annettu, on kuunteluoppilaille annettava yleensä vasta kevätlukukaudella, saaden opettajakunta sitäpaitsi määrätä heille yksityisiä harjotus- ja näytetunteja moniaissa niistä aineista, joissa he eivät pääse kokonaista vuoroa opettamaan.

Sellainen kuunteluoppilas, joka jo ennen seminaariin tuloaan on suorittanut pedagogisesti järjestettyjä opetusharjoituksia, on — jos hän itse haluaa — hyväksyttävä opettajatoimeen ilman muuta käytöllistä harjotusta kuin kuuntelua puoleen siitä määrästä, mikä muilta vaaditaan, sekä yksityisiä harjotus- ja näytetunteja.

3. Kuunteluoppilaiden tutkinnot.

Tutkintoja tai muuta *työvelvollisuutta* ei kuunteluoppilailta aikaisemmin mainitun julistuksen mukaisesti voida vaatia niissä seminaarin oppiaineissa, jotka ovat kuuluneet heidän mainituissa oppilaitoksissa suorittamaansa kurssiin. Mikäli tällaisten aineiden seminaarikurssiin sisältyy asianomaisen aineen opetusoppia, on kumminkin tämä osa kurssista suoritettava.

Niissä aineissa, joista ei seuraavassa mainita, on yleensä suoritettava seminaarin kurssi. Asianomaisten johtajien ja opettajien on kumminkin tarkoin pidettävä silmällä, että, milloin joku harjottamalla hyvällä menestyksellä opintoja yliopistossa, jatko-opistossa tai muualla on syventynyt johonkin tai joihinkuihin tiedon aloihin, on seminaarin tuntuvasti helpotettava vaatimuksia kaikkiakin oppiaineita koskevissa tutkinnoissa.

Puuttuvat luonnonlahjat oikeuttavat asianomaisen pääsemään vaapaaksi laulututkinnoista. Tästä puutteesta on johtajan nimenomaan mainittava todistuksen lopussa siinä kohdassa, missä hän julistaa asianomaisen ylemmän kansakoulun opettajatoimeen päteväksi.

Sielutiede ja kasvatusoppi.

Boxström, Kasvatusopillinen sieluoppi (moniaat pääkohdat asianomaisen opettajan osotuksen mukaan), tai Rein, Oppikirja sielutieteessä (samoin moniaat pääkohdat), tai seminaariopetuksen kestäessä tehdyt muistiinpanot.

O. S., Kasvatusopin historian pääpiirteet, tai A. K. Ottelin, Kasvatusopin historia. Jälkimäistä käytettäessä on Wichmannin »Suomen kasvatuksen ja opetuksen historiasta» luettava lisäksi kansanopetusta koskevat kohdat.

Soininen, Yleinen kasvatusoppi.

Soininen, Opetusoppi I (asianomaisen opettajan osotuksen mukaan muutamia pääkohdat) ja II.

Kansakouluasetuksen tärkeimmät säädökset (joko »Neuvoja kansakoulun perustamiseen ja hoitoon» nimisestä kirjasta moniaat pääkohdat tai kokelasluokalla annetun opastuksen pohjalla). Yksiopettajaisen koulun hoito (joko Helmi Lehtosen tai Junntilan kirjoista yleinen osa tai kokelasluokalla annetut neuvot).

Velvollisuus kuunnella syyskulukaudella ja kevätlukukauden alku-puoliskolla sielutieteen ja kasvatustieteen opetusta ainakin kolme viikkotuntia.

Sielutieteen ja kasvatustieteen tutkinto on suoritettava ennen yhdenjaksoisen opetusvuoron alkua. Kansakouluasetuksia ja yksiopettajaisen koulun hoitoa koskeva osa voidaan kumminkin suorittaa myöhemmin.

Kemia.

Kemian osa jostakin kansakoulun luonnontiedosta ja lisäksi Väänttisen »Kemian alkeet» tai joku muu hyväksytty oppikirja (Rosenqvistin, Saikun t. m.).

Terveysoppi.

Oker-Blom, Terveysoppi.
Helenius-Seppälä, Alkoholien vaikutukset.

Piirustus.

Asianomaisen opettajan opastuksen mukaan suoritettava luokkatunneilla opettajan valvonnan alaisena muutamia muovailutehtäviä sekä korkeintaan viisitoista piirustus- ja väritystehtävää.

Näihin kiinteästi liittyviä kohtia esim. Ekström-Kohosen, Hedströmin, Kohosen, Piirustusopetuskomitean tai Blomstedt-Hämäläinen-Valorinnan y. m. kirjoista (yhteensä korkeintaan 75 sivua).

Musiikki.

I. Musiikkioppi: Vegelius, Musiikkiopin alkeet, tai joku muu lyhyt, samantapainen oppikirja.

II. Laulu: taito käyttää kaavoja duurissa ja mollissa; noin 20 laulua jostakin sopivasta koululaulukokoelmasta.

III. Soitto: noin 20 helpposoittoista koulun hartaushetkiin soveltuva koraalia harmoniolla.

Käsityöt (naisten).

Rannikas, lapsen hilkka; lapanen, sukka; käsityöpussi, tytönpaita, alushousut, miehenpaita; paikkaamis- ja parsimisharjoituksia (ainoastaan oikean ja nurjan); rihmanappi, alusliivit (tai hame).

Toinen puoli töistä voidaan suorittaa kotona jo ennen seminaariin tuloa Törnuddin tai Lydeckenin oppikirjojen johdolla, mutta toinen puoli on valmistettava seminaarissa oltaessa asianomaisen opettajan tuon-tuostakin tapahtuvan valvonnan alaisena.

Käsityöt (miesten).

Korkeintaan 20 esinettä mallisarjasta, mukana muutamia yksinkertaisia metallitehtäviä.

Korkeintaan 100 sivua mainittuihin töihin kiinteästi liittyvää opastelua F. Salolan »Kasvatusopillisesta veisto-opista» tai Kansakoulun käsityöopetuskomitean mietinnöstä t. m.

Puutarhaoppi.

Relander, Puutarhakirja. Käytännöllistä puutarhatyötä sopivina aikoina noin kymmenen tuntia.

Kansakoulun eri oppiaineiden opetusopit.

Kuunteluoppilaiden tulee aivan seminaarin varsinaisten oppilaiden tavoin olla mukana niillä erikoisilla tunneilla, joihin kokelasluokalla opetetaan kansakoulun eri oppiaineiden opetusoppeja. Ollakseen asiasta selvillä on heidän aina hyvässä ajoin käännyttävä johtajan puoleen, joka asianomaisen opettajan kanssa neuvoteltuaan ilmoittaa, miten tunnit on jaettu ja järjestetty.

Kolmas yleinen Suomen seminaariopettajain kokous käsitellessään huhtikuun 17 p. 1914 kysymystä »Miten naisylioppilaille ja jatko-opistolaisille olisi valmistettava entistä enemmän tilaisuutta päästä kansakoulunopettajiksi?» yhtyi asiata valmistaneen valiokunnan ehdotukseen

Seminaariopettajakouksen toimivomus hospitanttiluokan perustamisesta.

»että pyydetään Kouluylivaltion ryhtymään toimiin, jotta naisylioppilaille ja jatko-opiston käyneille toimitettaisiin enemmän tilaisuutta kuin nykyään valmistautumaan kansakoulunopettajiksi, mutta tätä ei olisi tehtävä lisäämällä nykyistä hospitanttimäärää, vaan koetteeksi perustamalla johonkuhun seminaariin heitä varten hospitanttiluokka, jona aikana muita hospitantteja siihen seminaariin ei otettaisi.»

Tilastoa
hospitan-
teista.

Armollisen Julistuksen nojalla toukokuun 29 päivältä 1901 opin-
noi seminaareissa

Lukuvuonna	Jyväskylässä		Sortavalla		Tammisaarella		Udessaakaarlepöyissä		Raumalla		Raahessa		Heinolassa		Kajaanissa		Yhteensä	
	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia
1910—1911..	11	10	4	8	—	2	2	—	1	6	—	7	—	6	—	10	18	49
1911—1912..	10	10	4	7	—	3	2	—	—	5	—	8	—	6	—	10	16	49
1912—1913..	5	5	3	5	—	3	1	2	—	6	—	5	—	4	—	5	9	35
1913—1914..	4	5	3	6	—	3	2	1	—	5	—	5	—	4	—	4	9	33
1914—1915..	1	9	—	9	—	3	—	5	—	5	—	5	—	5	1	5	2	46
Yhteensä	31	39	14	35	—	14	7	8	1	27	—	30	—	25	1	34	54	212
	70		49		14		15		28		30		25		35		266	

Kansakouluasetuksen 21 §:n nojalla tai erivapautuksen saaneina
opinnoi seminaareissa

Lukuvuonna	Jyväskylässä		Sortavalla		Tammisaarella		Udessaakaarlepöyissä		Raumalla		Raahessa		Heinolassa		Kajaanissa		Yhteensä	
	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia
1910—1911..	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	3	2
1911—1912..	1	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	1	7
1912—1913..	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	1	4	3
1913—1914..	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	2	7
1913—1915..	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	1	1	4	6
Yhteensä	10	11	—	—	—	—	—	—	2	2	—	2	—	7	2	3	14	25
	21		—		—		—		4		2		7		5		39	

Kelpoisuustodistuksia käsitöiden tai muun harjoitusaineen opettajanvirkaan sai seminaareissa

Lukuvuonna	Jyväskylässä		Sortavalassa		Tammisaaressa		Uudessakaarlepyyssä		Raumalla		Raahessa		Heinolassa		Kajaanissa		Yhteensä	
	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia	miehiä	naisia
1910—1911..	4	3	9	45	—	5	—	—	7	—	—	—	—	4	10	1	30	58
1911—1912..	5	5	7	35	—	—	1	—	13	—	—	3	—	9	—	—	26	52
1912—1913..	4	8	4	30	—	8	1	—	7	—	—	4	—	17	5	—	21	67
1913—1914..	11	—	2	35	1	—	3	1	4	—	—	2	—	7	3	—	24	45
1914—1915..	4	3	5	—	—	6	—	—	4	—	—	1	—	5	6	1	19	16
Yhteensä	28	19	27	145	1	19	5	1	35	—	—	10	—	42	24	2	120	238
	47		172		20		6		35		10		42		26		358	

10. Jyväskylän Kesäyliopiston avustaminen.

Kirjeessään helmikuun 21 päivältä 1912 oli Jyväskylän seminaarin johtaja K. Raitio pyytänyt Ylihallituksen suostumusta siihen, että Jyväskylän Kesä-Yliopistokursseja varten saataisi käyttää muutamia seminaarin huoneustoja. Ylihallitus näki hyväksi maaliskuun 30 p. 1912 suostua siihen, että tarkoitusta varten luovutettiin johtajan ehdotuksen mukaan toinen juhlasali ja tarpeellinen määrä luokkahuoneita.

Huhtikuun 3 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Jyväskylän Kesäyliopiston »vapaitten kurssien» valiokunnalle heinäkuun ajan kestävien käsityö- ja piirustuskurssien toimeenpanemiseksi 2,075 markan suuruisen apurahan käyttövaroistaan sekä korkeintaan 30 kurssilaiselle oikeuden saada vapaa asunto ja ravinto seminaarin miesosaston asuntolassa.

Jyväskylän Kesäyliopistovaliokunnan anomuksen saada kesällä 1913 tarkoituksiinsa käyttää Jyväskylän seminaarin naisosaston luokkahuoneustossa olevaa isoa salia sekä saman rakennuksen luokkahuonetta näki Ylihallitus huhtikuun 1 p. 1913 hyväksi suostua.

Ylihallitukselle jätetyssä, Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen osoitetussa kirjelmässä anoi Jyväskylän kesäyliopiston toimikunta, että sille Jyväskylän kesäyliopistossa kesällä 1914 tapahtuvan opetuksen kustantamiseksi myönnettäisiin 6,000 markan suuruinen avustus. Lähettäen edellämainitun anomuksen Hänen Keisarillisen Ma-

jesteettinsa armolliseen harkintaan katsoi Ylihallitus, jonka mielestä kesäyliopiston opetustyöstä oli ollut suurta hyötyä varsinkin siellä opintojaan harjoittaville kansakoulunopettajille, asiakseen alamaisesti puoltaa anomusta.

Ylihallitukselle jätetyssä kirjoituksessa oli Jyväskylän kesäyliopiston sihteeri, lehtori K. Oksala pyytänyt lupaa kesällä 1914 8 viikon aikana luentojen ja harjoitustuntien pitämiseen käyttää tarpeellisen määrän huoneita Jyväskylän lyseon ja seminaarin rakennuksissa. Hankittuaan asiasta seminaarin johtajan lausunnon näki Ylihallitus huhtikuun 14 p. 1914 hyväksi anomukseen, sikäli kuin se koski seminaarin huoneustoja suostua siinä laajuudessa kuin sanottiin seminaarin opettajakunnan kokouksen pöytäkirjan 6 §:ssä maaliskuun 20 p:ltä 1914 ehdolla kuitenkin, että kesäyliopiston johtokunta korvaa seminaarin huoneille ja kalustolle mahdollisesti tuotetut vahingot.

II. Seminaarinoppilasten opintomatkat.

V. 1911.

Kirjeessään lokakuun 30 päivältä 1911 pyysi Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että sanotun seminaarin miesosaston IV luokan 29 oppilaalle ja kahdelle opettajalle myönnettäisiin vapaat matkat valtion rautateillä Sortavalasta Pietariin ja takaisin, jotta he joulukuun 16 päivän tienoilla voisivat tehdä opintomatkan sanottuun suurkaupunkiin.

Tämän johdosta ja koska oli opettavaista, että puheenaolevat oppilaat hyvällä johdolla saivat tutustua suurkaupungin merkisyyksiin, esitti Ylihallitus marraskuun 4 p. 1911 anomukseen suostuttavaksi.

Tähän esitykseen Kulkulaitostoimituskunta marraskuun 29 p. näki hyväksi suostua.

V. 1912.

Kirjeessään helmikuun 24 päivältä 1912 Kajaanin seminaarin johtaja V. Rihtniemi esitti, että sanotun seminaarin IV luokan 20 oppilaalle ja yhdelle opettajalle myönnettäisiin opintomatkaa varten vapaa rautatiematka seuraavan pääsiäisen aikana Pietariin sekä sieltä takaisin. Tämän johdosta Ylihallitus helmikuun 28 p. 1912 alamaisimmasti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen esitti anomukseen myöntäväksi.

Maaliskuun 15 p. Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää edellämainituille 75 % alennuksen piletinhinnoista Pietariin ja takaisin.

Kirjeessään maaliskuun 9 päivältä 1912 Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander esitti, että sanotun seminaarin naisosaston IV luokan 34 oppilaalle ja 2 opettajalle myönnettäisiin seuraavan kesäkuun alussa vapaat matkat valtionrautateillä Sortavalasta Pietariin ja takaisin. Tämän johdosta Ylihallitus samoilla syillä, kuin usein ennenkin, alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen esitti anomukseen myönnettäväksi.

Keisarillinen Senaatti näki huhtikuun 12 p. 1912 hyväksi myöntää heille 75 % alennuksen rautatiepilettien hinnoista.

Jyväskylän seminaarin johtaja Kosti Raitio oli kirjeessään tammikuun 22 päivältä 1912 esittänyt, että seuraavan pääsiäisloman aikana olisi myönnetty vapaat matkat valtionrautateillä sanotun seminaarin III luokkien oppilaille, joita oli miesosastolla 28 ja naisosastolla 30, sekä 1 seminaarin opettajalle ja 1 opettajattarelle opintomatkaa varten seuraavan pääsiäisen aikana Helsinkiin, Turkuun ja Tampereelle. Tämän johdosta ja koska epäilemättä oli hyödyksi seminaarin oppilaiden vastaiselle opettajatehtävälle, että he kyseessä olevan havainto- ja opintomatkan kautta pääsisivät tutustumaan niihin historiallisista muistoistaan, taidekokoelmistaan, teollisuudesta ja muista nähtävyyksistään kuuluisiin paikkoihin, jotka olivat matkaohjelmaan otetut, Ylihallitus tammikuun 30 p. 1912 teki asiasta Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen alamaisten esityksen.

Maaliskuun 8 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää edellämainituille 75 % alennuksen piletin hinnoista valtionrautateillä.

Kirjeessään huhtikuun 28 päivältä 1912 Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander pyysi Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että sanotun seminaarin miesosaston III luokan 26 oppilaalle ja 2 opettajalle olisi myönnetty joko vapaa matka tai niin suuri alennus kuin mahdollista valtion rautateillä Sortavalasta Helsinkiin tai Hankoon ja takaisin, kun he seuraavan kesäkuun 11 päivän tienoilla aikoivat tehdä opintomatkan Köpenhaminaan.

Lähetäten tämän anomuskirjoituksen matkaohjelmiseen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkittavaksi Ylihallitus toukokuun 3 p. 1912 omasta puolestaan lausui seuraavaa:

»Viime aikoina, jolloin ei enää tahdottu tyytyä pelkkiin kirjatietoihin, oli alettu kiinnittää yhä enempää huomiota kouluretkeilyihin ja opintomatkoihin näiden suureen merkitykseen nähden kasvatustieteellisessä suhteessa. Tietysti olivat ensi sijaan asetettavat ne matkat ja retkeilyt, joiden tarkoituksena oli tutustuttaa oppilaita oman maan ja oman kansan oloihin. Mutta milloin voitaisiin helposti järjestää opintomatkvoja ulkopuolelle

oman maan rajojenkin, oli Ylihallituksen mielestä niitäkin edistettävä, ne kun epäilemättä olisivat omiansa laajentamaan retkeilijäin näköpiiriä ja suoraan näkemisen kautta lisäämään heidän tietovarastoansa.

Näin ollen ja huomioonottaen, että Suomen Höyrylaivaosakeyhtiökin oli retkeilijöille myöntänyt tuntuva alennuksen piletin hinnoissa, katsoo Ylihallitus asiakseen Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne alamaisimmasti esittää, että Sortavalan seminaarin miesosaston III luokan 26 oppilaalle ja 2 opettajalle matkakustannusten huojentamiseksi myönnettäisiin niin suuri alennus kuin mahdollista piletin hinnoissa valtionrautateillä Sortavalasta Hankoon tai Helsinkiin sekä takaisin.»

Toukokuun 24 p. Keisarillinen Senaatti myönsi heille 75 % alennuksen piletien hinnoissa.

V. 1913.

Ylihallitukselle jätetyssä, Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen osoitetussa kirjoituksessa oli Raahen seminaarin johtaja Adolf Holmström anonut, että sanotun seminaarin III ja IV luokan 59 oppilaalle sekä kahdelle opettajalle armossa myönnettäisiin pääsiäisaikana v. 1913 vapaa rautatiematka Raahesta Helsinkiin ja takaisin, jotta he saisivat käydä tutustumassa pääkaupungin nähtävyyksiin.

Anomuksen lähetti Ylihallitus alamaisesti puoltaen marraskuun 19 p. 1912 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan.

Joulukuun 20 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää edellämainituille 75 % alennuksen piletien hinnoista Lapin asemalta Helsinkiin ja takaisin.

Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander oli kirjeessään helmikuun 4 päivältä 1913 pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että sanotun seminaarin naisosaston IV luokan 32 oppilaalle ja 2 opettajalle olisi myönnetty vapaat matkat Suomen valtionrautateillä pääsiäisluvan aikana aikomaansa opintomatkaa varten Sortavalasta Pietariin ja takaisin. Asiasta teki Ylihallitus helmikuun 7 p. 1913 alamaisen esityksen.

Helmikuun 21 p. 1913 Keisarillinen Senaatti myönsi heille 50 % alennuksen rautatiepilettien hinnoista Sortavalasta Pietariin ja takaisin.

Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander oli kirjeessään lokakuun 14 päivältä 1913 esittänyt, että sanotun seminaarin miesosaston IV luokan 31 oppilaalle ja 2 opettajalle olisi myönnetty piletien hinnoista valtion rautateillä mahdollisimman suuri alennus, kun he seuraavan joulukuun 17—22 päivinä aikoivat tehdä opintomatkan Sortavalasta Pietariin.

Asiasta Ylihallitus teki lokakuun 17 p. 1913 alamaisen esityksen.

Marraskuun 19 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää heille 50 % alennuksen piletinhinnoista Sortavalasta Pietariin ja takaisin.

Kirjeessään joulukuun 26 päivältä 1913 oli Kajaanin seminaarin johtaja V. Rihtniemi esittänyt, että sanotun seminaarin III luokan 25 oppilaalle ja 2 opettajalle myönnettäisiin vapaamatkat valtionrautateilla opintomatkaa varten seuraavan kesäkuun aikana Helsinkiin ja Turkuun sekä sieltä kullekin hänen kotiseudulleen.

V. 1914.

Tämän johdosta Ylihallitus helmikuun 27 p. 1914 alamaisesti esitti myönnettäväksi heille 50 % alennuksen piletin hinnoista valtion rautateillä Kajaanista Helsinkiin ja Turkuun sekä sieltä takaisin kunkin kotiseudulle, ellei yksinkertaisemmasti asiaa voitaisi järjestää siten, että heille myönnettäisiin vapaa matka Kajaanista Helsinkiin ja Turkuun, josta he sitten saisivat omalla kustannuksellaan palata kotiseudulleen.

Maaliskuun 24 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää heille 50 % alennuksen piletinhinnoista valtion rautateillä.

Kirjeessään marraskuun 27 päivältä 1913 oli Kajaanin seminaarin johtaja V. Rihtniemi esittänyt, että sanotun seminaarin IV luokan 25 oppilaalle ja 2 opettajalle myönnettäisiin vapaa matka valtionrautateilla Kajaanista Pietariin ja takaisin seuraavan pääsiäisen aikana tehtävää opintomatkaa varten. Asiasta teki Ylihallitus joulukuun 16 p. 1913 alamaisen esityksen.

Helmikuun 11 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää heille 50 % alennuksen piletin hinnoista valtionrautateilla.

Kirjeessään marraskuun 25 päivältä 1913 oli Jyväskylän seminaarin johtaja N. Ojala esittänyt, että sanotun seminaarin IV:ien luokkien 58 oppilaalle ja 2 opettajalle valtion rautateillä myönnettäisiin niin suuri alennus piletinhinnoista kuin mahdollista, jotta he seuraavan pääsiäisen aikana voisivat tehdä opintomatkan Turkuun ja Helsinkiin.

Asiasta teki Ylihallitus joulukuun 2 p. 1913 alamaisen alistuksen.

Helmikuun 11 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää heille 50 % alennuksen piletin hinnoista valtionrautateilla.

Kirjeessään maaliskuun 8 päivältä 1914 oli Sortavalan seminaarin johtaja K. A. O. Relander esittänyt, että sanotun seminaarin naisosaston 21 oppilaalle ja 2 opettajalle myönnettäisiin mahdollisimman suuri alennus rautatien piletinhinnoista Sortavalasta Pietariin ja takaisin seuraavan pääsiäisen aikana aijottua opintomatkaa varten.

Maaliskuun 10 p. 1914 Ylihallitus teki alamaisen esityksen 50 % alennuksen myöntämisestä.

Maaliskuun 24 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi esitykseen myöntyä.

12. Seminaarien opettajisto, sen asema ja edut.

Uusi suomenkielen lehtorinvirka Jyväskylän seminaariin.

Jyväskylän seminaarin johtaja oli kirjeessä toukokuun 12 p:ltä 1914 Ylihallitukselle toimittanut ehdotuksen sanotun seminaarin suomenkielen opettajattaren viran hoitamiseksi edellisen viranomistajan erottua virastaan sekä muutoksista saman viran suhteen.

Koska sanotun seminaarin menosäännössä oli ollut varattuna yhden lehtorin palkkaamiseksi 4,600 markkaa, josta määrärahasta oli suoritettu eronneen opettajattaren palkka, päätti Ylihallitus elokuun 1 päivästä 1914 alkaen muuttaa mainitun opettajattarenviran lehtorinviraksi, kuitenkin niin, että mainitun lehtorinviran sijaisuus tuli täytettäväksi väliaikaisesti 1 päivästä elokuuta 1914 1 päivään syyskuuta 1915 sekä viimeainitusta päivästä vasta vakinaiseksi.

Eräiden seminaarin kollegain muuttaminen lehtoreiksi.

Sen johdosta, että Keisarillinen Senaatti, sittenkuin seminaarin kolleganvirat 22 päivänä helmikuuta 1906 annetun armollisen asetuksen mukaan olivat muutettavat lehtorinviroiksi, oli käskenyt Ylihallitusta tekemään alamaisen ehdotuksen, kutka silloisista seminaarin kollegoista olisivat ansiolliset tulemaan suorastaan nimitetyiksi lehtoreiksi, oli Ylihallitus 5 päivänä seuraavaa toukokuuta esittänyt, että kuusi kollegaa (kaksi Jyväskylän, kaksi Sortavalan ja kaksi Rauman seminaarista) heti nimitettäisiin lehtoreiksi sekä että he saisivat lehtorinvirassa hyväksensä lukea kollegana palvelemansa vuodet, ja että viiden jällelle jääneen kollegan suhteen Ylihallitus ei vielä silloin katsonut vaivansa sellaista ehdotusta tehdä, m.m. koska nämä olivat verrattain lyhyen ajan virassa olleet.

Kajaanin seminaarin musiikin kollega Adolf Emil Taipale, piirustuksen, kaunokirjoituksen ja käsitöiden kollega Elis Arvid Westerland sekä voimistelun, terveysopin ja maantiedon kollega Eemeli Aukusti Sipilä, Uudenkaarlepyyn seminaarin piirustuksen, kaunokirjoituksen ja käsitöiden kollega Otto Nylund ja Rauman seminaarin voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen kollega Helge Harald Hirvinen olivat itsekukin erikseen jättäneet Ylihallitukselle anomuskirjelmän, joissa olivat pyytäneet Ylihallituksen toimenpidettä siihen, että Keisarillinen Senaatti sille armollisesti annetun vallan nojalla

myöntäisi heille, jo monia vuosia seminaarin lehtorin virkavelvollisuuksia suorittaneille, näitä seuraavat lehtorin oikeudet, joita samanaikaisesti virkain hoitajat toisissa seminaareissa saivat nauttia.

Lähetäten yllämainitut anomukset Hänen Keisarilliselle Majesteettillensa Ylihallitus, joka edellisen syksyn kuluessa oli tarkastuttanut seminaareja silmällä pitäen erityisemmin edellämainittujen kollegain toimintaa, tammikuun 9 p. 1912 omasta puolestaan lausui m. m.:

»Kuten elämäkerrallisista tiedoista ilmenee, on kyllä totta, ettei yksikään heistä tietopuolisiin opintoihinsa nähden ole täyttänyt niitä pätevyysvaatimuksia, jotka on asetettu seminaarin lehtorinvirkoja varten. Mutta kun on puheena seminaarin harjoitusaineet, jotka edustajiltaan kysyvät ennen kaikkea melkoista ammattivalmistusta ja, mitä erittäinkin piirustuksen ja käsitöiden opettajiin tulee, käytännöllistä kykyä ja harrastusta, on hyvin käsitettävissä, että heidän tietopuolinen sivistysmääränsä on jäänyt jonkun verran heikommaksi. Senpätähden on monasti ennenkin ollut pakko näistä pätevyyssehdoista tinkiä ja harjoitusaineiden lehtoriksi nimittää henkilö, joka on saanut erivapautuksen joistakuista oppinäytteistä. Sellainen erivapautus on myönnetty kollega Sipilällekin, jonka Keisarillinen Senaatti on toukokuun 28 p:nä 1907 oikeuttanut hakemaan sekä taitonsa ja ansionsa mukaan pääsemään seminaarin voimistelun ja terveysopin lehtorinvirkoihin. Huomattava on myös, että seminaarinkollegain palkkaedut (2,600 × 600 markkaa ynnä 3 korotusta, yhteensä 1,400 markkaa) ovat nykyoloissa kerrassaan riittämättömät eivätkä sovellu siihen rasittavaan ja vastuunalaiseen työhön, mikä näiden seminaarien opettajain on suoritettava. Ja kun puheenalaiset seminaarin kollegat ovat jo pitemmän ajan (6 à 8 vuotta) suurella tunnollisuudella, hyvällä taidolla ja menestyksellä virkojansa hoitaneet, kuten asianomaisten johtajain virkatodistuksista näkyy ja Ylihallitus saattaa toimeenpanemiensa tarkastusten nojalla todeta, katsoo Ylihallitus asiaksensa alamaisesti Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan alistaa, eikö mainittuja seminaarinkollegoja voitaisi helmikuun 22 päivänä 1906 annetun armollisen asetuksen 2:sen kohdan perustuksella suoraan nimittää lehtoreiksi sekä heille suoda oikeus lehtorinvirassa hyväksien lukea palkankorotukseen nähden kollegana palvelemissa vuodet, niinkuin Armollinen Julistus heinäkuun 14 päivästä 1899 säätää.»

Edellisen johdosta Keisarillinen Senaatti helmikuun 21 p. 1912 näki hyväksi oikeuttaa Ylihallituksen nimittämään yllämainitut kollegat seminaarin lehtoreiksi lukien tammikuun 1 päivästä 1913, minkä ohessa Keisarillinen Senaatti oikeutti heidät uusissa viroissaan hyväksien lukemaan palkankorotukseen nähden kollegoina palvelemissa vuodet.

Ylihallituksen lausunto seminaarien opettajain palkkaetujen parantamista koskevan anomuksen johdosta.

Keisarillinen Senaatti käski lähetepäätöksellään huhtikuun 10 päivältä 1912 Ylihallituksen antaa alamaisen lausuntonsa seminaarin lehtorin August Alhon ynnä muiden seminaarin opettajain alamaisen anomuksen ohdosta, että heidän palkkaetunsa parannettaisiin anomuksessa esitetyllä tavalla.

Tämän johdosta Ylihallitus marraskuun 8 p. 1912 alamaisimmasti esitti seuraavaa:

»Niinkuin Ylihallitus jo tammikuun 11 päivänä 1907 seminaarinopettajain etujen väliaikaista parannusta tarkoittavan anomuksen johdosta Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne osottamassaan alamaisessa lausunnossa esitti, on mainittujen opettajain palkkaus kauan korjausta kaivannut.

Se, millä tavalla kansakoulut kansan valtavan enemmistön miltei ainoina oppilaitoksina pystyvät suorittamaan tärkeän ja edesvastuullisen kasvatus- ja opetustoimensa, riippuu etupäässä siitä, miten näiden opettajat sanottuun tehtäväänsä pystyvät: missä määrin heillä on siihen tarpeellisia tietoja sekä taitoa ja ennen kaikkea harrastusta. Mutta kansakoulunopettajiston laadun suureksi osaksi määrää se, millaisen opetuksen, harjoituksen ja luonnetta muodostavan persoonallisen kasvatuksen seminaarit ovat kyenneet heille antamaan. Näin vaaditaan seminaarien opettajilta varsin paljon. Heidän tulee omata laajat ja perusteelliset tiedot sekä opetettavissaan aineissa että näiden opetusopissa, hyvä käytännöllinen opettajataito, kyky osata oikein suhtautua täyskasvuiseen nuorisoon sekä halu uhrata tulevien kansanopettajain kasvattamiseksi ja kehittämiseksi sekä voimansa että aikansa: ei yksin hoitamalla opetustuntinsa ja valmistautumalla näille, vaan yleensä olemalla kasvateilleen sekä opetussuojissa että niiden ulkopuolella alituksena neuvojana ja ohjaana. Sen tähden olisi kaikin asianmukaisin keinoin pyrittävä siihen, että maan parhaita opettajakyykyjä saataisi seminaareihin kiinnitettyä.

Tätä näkökohtaa silmällä pitäen sekä myöskin katsoen oikeudenmukaisuuden vaatimaksi, että työn edesvastuullisuus ja vaikeus otetaan palkkauksessa huomioon, Uno Cygnaeus aikoinaan suunnitteli, että seminaarinopettajain palkkaus olisi kussakin ryhmässä järjestettävä parhaaksi, mitä valtio opetusalalla toimiville saattaa tarjota. Aluksi asia näin järjestyikin. Vasta myöhemmin, seurauksena siitä, että palkkaus seminaarissa ei nykyään paljon kuin oppikoulun alalla ole seurannut taloudellisen kehityksen aiheuttamaa elantovälineiden arvon kohoamista, on seminaarin ja oppikoulun opettajain palkkauksen keskinäinen suhde muuttunut alkuperäiselleen päinvastaiseksi. Siksi onkin Ylihallituksessa, riippumatta sekä tästä että edellisestä samaa tarkottavasta anomuksesta, jo kauan ollut vallalla se ajatus, että seminaarien opettajain palkkaus olisi korotettava sellaiseksi, että se, samalla kun se saattaisi sanotut opettajat muihin yhtäläisellä kompetenssillä varustettuihin opettajiin nähden oikeudenmukaiseen asemaan, vetämällä parhaita opettajakyykyjä seminaarien palvelukseen olisi hyvänä edellytyksenä näille laitoksille uskotun tärkeän tehtävän kunnolliselle suorittamiselle. Saman kantansa mukaisesti saa Yli-

hallitus tätä esillä olevaakin anomusta pääasiassa lämpimästi puoltaa, vaikka sen mielestä lausunnonalainen palkkaus eräissä yksityiskohdissa tulisi jonkunverran anomuksesta poikkeavalla tavalla asianmukaisesti järjestettyä.

Niinpä anomuksessa on samain, samanlaisten tai vastaavain virkain hoitajat palkkaukseen nähden jaettu kahteen ryhmään sukupuolensa perusteella ja miespuolisille viranhaltijoille ehdotettu korkeampi palkka kuin naispuolisille. Tällöinen jakoperuste nojaa siihen epäilemättä oikeaan ja meillä käytännössäkin oikeaksi tunnustettuun käsitykseen, että palkka on, mikäli mahdollista, määrättävä myöskin elämäntarpeita huomioon ottaen, mutta samalla se edellyttää, että miespuoliset viranhaltijat ovat perheellisiä ja sen vuoksi tarvitsevat suurempia tuloja. Kun kuitenkin näin ei aina ole asian laita ja kun tuntuu kohtuuttomalta, että perheetön miesopettaja saa korkeamman palkan kuin samanlaisen viran samat kelpoisuusehdot täyttävä naispuolinen haltia, on Ylihallitus maaseudun kansakoulun-opettajien palkka-etujen korotusta koskevassa alamaaisessa lausunnossaan maaliskuun 8 päivästä 1907 jo puoltanut perheellisille sekä mies- että naisopettajille korkeampaa palkkaa kuin perheettömille, ja laki tammikuun 11/24 päivästä 1908 maalaiskansakoulun opettajien palkkauksesta säätää korotetun palkan mies- ja naisopettajalle m. m. ehdolla, että hän on perheellinen ja perheensä pääasiallinen elättäjä. Perheellisyys-periaatetta Ylihallitus katsoo nyt myöskin seminaarin ja sen harjoituskoulun opettajien palkkaukseen sovellettavaksi. Mitä puheenaolevien laitosten naisopettajiin tulee, on kuitenkin huomattava, että niistä ei tähän saakka ainoakaan lie ollut perheellinen ja samalla perheensä pääasiallinen elättäjä eikä ole erityisesti suotavaakaan, että perheelliset naiset seminaarin tai sen harjoituskoulun opettajatoimeen ryhtyvät. Näin ollen Ylihallitus pitää aiheettomana tässä yhteydessä ehdottaa perheellisyyden perusteella eri palkkausta puheenaoleville naisopettajille. Toiselta puolen Ylihallitus seminaarin johtajia varten pyytää alamaisimmin ehdottaa vain perheellisyypalkkaa, koska seminaarien kasvattavaan tehtävään katsoen on tärkeätä, että seminaarinjohtaja on perheellinen mies.

Toiseksi Ylihallitus poikkeaa anomuksen yleissuunnasta siinä, että sen mielestä määrävuosien nuhteettomasta palveluksesta laskettavain lisäksi tulisi olla n. s. palkkion luontoisia eikä palkkaa, jonka nimellisiä kyllä seminaarinopettajain nykyiset lisät ovat. Kun eläkkeen suuruus määritellään palkasta riippumatta, kuten anomuksessa on tehty ja jota menettelyä Ylihallituskin puoltaa, niin saatetaan edellämäinitun sovittelun kautta estää se epäasiallisuus, että lahjapalkkio, jota syystä kyllä pidetään vanhentuneena palkkausmuotona, kohoaisi samassa suhteessa, kuin muuta palkkausta olojen vaatimuksesta on tarve parantaa.

Näin esitettyään yleisen kantansa esilläolevassa asiassa, saa Ylihallitus anomuksen yksityiskohdista alamaisesti lausua seuraavaa:

I:o. *Johtajille* on anomuksessa ehdotettu säilytettäväksi nykyiset, yksinkertaisissa seminaareissa 600:n ja yhdistetyissä 1,000:n markan suuruiset »kanslia- ja pöytärahat». Kun kuitenkin seminaarin oppilaiden yleis-

sivistyksen edistämiseksi on tärkeää, että he paljon saavat seurustella johtajaperheessä, katsoo Ylihallitus, että edellämainitut rahat olisi nimittämällä niitä ainoastaan *pöytärahoiksi* osotettava korvaamaan nimenomaan niitä menoja, mitä oppilaiden vastaanotot johtajille tuottavat. Tästä rahain käytöstä taas johtuu, että niitä yksinkertaisten seminaarien johtajille olisi säädettävä vain puolet siitä, mitä yhdistettyjen.

Kun pöytärahat, joita ei oikeutta myöten saateta varsinaisena palkkaetuna pitää, jätetään lukuunottamatta, jää anomuksessa ehdotetuiksi johtajan alkupalkkauksiksi 6,000 ja 7,000 markkaa ynnä asunto ja polttopuut. Viimeksimainittu etu on välttämätön, koska johtajain, voidakseen hoitaa valvonnan ja isännyyden laajoissa laitoksissa, joissa aamusta aikaisesta iltaan myöhään eri tahoilla sekä opettajat että oppilaat ja palvelusväki ovat toimessa, vieläpä yhdistetyillä ja ruotsinkielisillä seminaareilla suuri osa oppilaita täyshoidossakin, ehdottomasti tulee asua seminaarilla. Vaikka näin ollen asuntoedut pääosaltaan onkin pidettävä korvauksena siitä taukoamattomasta levottomuudesta, mihin johtajat virka-asemansa perusteella joutuvat, ja vaikka se edesvastuullisuus ja raskas työtaakka, mikä läpi vuoden on näiden kannettavana, onkin palkkauksen suuruutta määriteltäissä erityisesti huomioon otettava, niin voidaan Ylihallituksen mielestä kuitenkin johtajain rahallinen palkkaus järjestää jonkun verran alemmaksi, kuin mitä anojat ovat tarkoittaneet.

Ylihallitus saa sentähden ehdottaa, että *johtajille* säilyttämällä heidän nykyiset asunto- ja eläke-etunsa säädettäisi yhdistetyissä seminaareissa palkaksi 6,000: — ja pöytärahoiksi 1,000: — sekä yksinkertaisissa seminaareissa palkaksi 5,500: — ja pöytärahoiksi 500: — ynnä kumpaisillekin 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen maksettaviksi palkkionlisiksi 1,000: — + 1,000: — + 1,000: — markkaa.

II:o. Mitä seminaarien lehtoreihin tulee, ovat nämä nykyään, jos otetaan lukuun suoritettavan työn laatu, lukukauden pituus, ylituntipalkkion saamiseen vaadittavien opetustuntien luku ja palkankorotusten suuruus, palkkaukseen nähden paljon huonommassa asemassa, kuin lyseoitten lehtorit näiden palkkauksen nykyiselläänkin ollessa. Aiheuttaahan esimerkiksi se seikka, että seminaarinlehtorien opetusvelvollisuus on 22 tuntia viikossa lyseon lehtoreilla sen ollessa 18, 560 markan suoranaisten vähennytyden ensimmäinnettujen palkkauksessa. Tämän vuoksi on viime aikoina usein ollut vaikea täyttää puheenaolevia virkoja edes kompetentilla, saatikka sitte etevimmillä opettajakyvyillä.

Näinollen saa Ylihallitus anomusta tältä osalta mitä lämpimimmin puoltaa ja siis ehdottaa, että säädettiin 1) *perheellisille seminaarinlehtoreille* palkaksi 4,500: —, palkkioksi 500: — ja 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen maksettaviksi vuotuisiksi palkkionlisiksi 1,000: — + 1,000: — + 1,000: — sekä täydeksi eläkkeeksi 5,000 markkaa; 2) *perheettömille ja naislehtoreille* palkaksi 4,000: —, palkkioksi 500: —, palkkionlisiksi edellämainittujen palvelusvuosien jälkeen 500: — + 500: — + 500: — sekä täydeksi eläkkeeksi 4,000 markkaa.

Edellisen lisäksi pitää Ylihallitus varsin puollettavana, että myöskin seminaarien lehtoreille anomuksen mukaisesti vakuutetaan samanlainen

erikoisista ansioista suoritettava 500 markan suuruinen *palkkionlisä*, mitä Ylihallitus edellä mainitussa lausunnossaan on lyseoitten vanhemmille lehtoreille ehdottanut. Mutta siihen nähden, että seminaarin opettajille syvälliset pedagogiset opinnot ja etevä opettajataito ovat erikoisen tärkeät, ehdottaa Ylihallitus, poiketen oppikoulunopettajille saman lisän saamiseksi suunnittelemistaan ehdoista, että tämä maksettaisi sille seminaarin lehtorille joka

1) suorittamassaan *pedagogiikan tutkinnossa* on saavuttanut arvosanan laudatur tai muussa yliopistollisessa tutkinnossa saanut sanotussa aineessa vähintään tätä vastaavan arvosanan taikka huomattavan ansiokkaasti toiminut kasvatustieteellisenä kirjailijana ja

2) tämän lisäksi saavuttanut seminaarissa suorittamissaan käytännöllisissä *opetusnäytteissä* ainakin pääaineessaan arvosanan laudatur sekä

3) menestyksellisesti toiminut käytännöllisessä *opettajatoimessa* vähintään 3 vuotta.

III:o. *Naisseminaarien johtajarten ja opettajarten* nykyiset eduo-
ovat kieltämättä heikot. Näiden kumpaistenkin lopullinen palkkaus on tosin 100 markkaa suurempi kuin maaseutukaupungeissa olevain tyttökoulujen johtajarten ja opettajarten loppupalkkaus oli marraskuun 27 päivänä 1885 annetun armollisen asetuksen mukaan. Mutta työn laatuun, lukukausien pituuteen y. m. edellämainittuihin seikkoihin nähden joutuivat mainitut seminaarien virkailijat heti aluksi epäedullisempaan asemaan kuin vastaavat tyttökoulujen opettajiston jäsenet. Vielä suhteellisesti epäedullisemmaksi ensinmainituille tuli palkkaus sen kautta, että niille tyttökoulujen opettajattarille, jotka omaten kolleegan kelpoisuuden hoitavat kolleegan virkaa, heinäkuun 20 päivänä 1906 annetussa Armollisessa määräyksessä vakuutettiin miehisten kolleegain palkkaedut ja että muillekin sanottujen laitosten opettajattarille sekä johtajattarille tammi-
kuun 21 päivänä 1910 annetussa Armollisessa asetuksessa myönnettiin 800 markan väliaikainen palkkionlisäys. — — Näin ovat seminaarit puheenaolevain viranhaltiaain saantiin nähden nykyään erittäin epäedullisessa asemassa. Tämä sekä muutkin alussa mainitut yleiset näkökannat huomioonottaen on myönnettävä, että puheenaolevain virkailijain palkkaus kaipaa tuntuva parannusta, varsinkin johtajarten, joiden asema kehityksessä olevain naisoppilaiden äidillisenä ohjaana asettaa haltialleen tavallista suuremmat vaatimukset. Ylihallituksen mielestä ei-sentään ole välttämätöntä kumpainkaan yleistä palkkausta nostaa aivan anomuksen tarkottamaan määrään. Mutta kun kuitenkin saattaisi olla suotavaa, että esimerkiksi joku seminaarissa palveleva naislehtori hakeutuisi johtajattarenvirkaan, ja koska tällaisen siirtymisen edellytykseksi olisi tarpeellista ja yleensäkin kohtuuden vaatimaa, että johtajattarille, jotka omaavat lehtorin kelpoisuuden, vakuutettaisi tämän palkkausta vastaavat edutkin, niin Ylihallitus, vaikka sen mielestä sanottujen etujen myöntäminen muille puheenaolevan viran haltioille olisi tarpeetonta valtion varain tuhlausta, pitää edellämainittua seikkaa palkkauksen järjestelyssä huomioon otettavana ja ehdottaa näin ollen

1) että seminaarien *johtajattarille* säilyttämällä heidän asuntoetunsa säädettäisi palkaksi 3,400: —, 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen maksettaviksi palkkionlisiksi 400: — + 400: — + 400: — ja täydeksi eläkkeeksi 3,500 markkaa, mutta

2) että *lehtorien kelpoisuuden omaavain johtajatarten* palkkaus järjestettäisi perheettömän ja naislehtorin etuja vastaavaksi eli asunnon lisäksi palkka 4,000:ksi, 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen maksettavat palkkionlisät 400: — + 400: — + 400:ksi ja täysi eläke 4,000 markaksi sekä

3) että naisseminaarin *opettajatarten* palkka säädettäisi 2,500:ksi, palkkio 500:ksi, palkkionlisät 400: — + 400: — + 400:ksi ja täysi eläke 3,000 markaksi.

IV:o. *Harjoituskoulut* ovat opettajain saantiin nähden olleet epäedullisessa asemassa varsinkin sen jälkeen, kun maalaiskansakoulujen opettajiston palkkaus viimeksi kohotettiin. Onpa esiintynyt sellainenkin tapaus, että harjoituskoulun opettaja on nähnyt etunsa vaatimaksi siirtyä takaisin kansakoulun palvelukseen. Sentähden onkin Ylihallitus, paitsi usein mainittua edellisestä seminaarinopettajain palkankorotusanomuksesta antamaansa puoltavaa lausuntoa, harjoituskoulunopettajain palkkauksen erityisen riittämättömyyden vuoksi myöskin marraskuun 28 päivänä 1908 tehnyt nimenomaan tämän epäkohdan poistamisesta alamaisten alistuksen Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne. Viitaten kumpaankin äskenmainittuun asiakirjaan saa Ylihallitus, jonkun verran anomuksessa tarkotetusta palkkauksesta poiketen ja sovittaen siihen ylempänä esitetyt yleiset periaatteet ehdottaa, että määrättäisiin:

1) *perheellisen yliopettajan palkka* 2,800:ksi, palkkio 600:ksi ja palkkionlisät 600: — + 600: — + 600:ksi sekä täysi eläke 3,800 markaksi;

2) *perheettömän yliopettajan palkka* 2,200:ksi, palkkio 600:ksi ja palkkionlisät 400: — + 400: — + 400:ksi sekä täysi eläke 3,000 markaksi; *yliopettajattaren* palkkaus ja eläke muuten samaksi; paitsi että hänelle palkkion asemasta tulisi asunto ja polttopuut;

3) *perheellisen yhdistetylnuokan-opettajan* palkka 2,400:ksi, palkkio 600:ksi, palkkionlisät 600: — + 600: — + 600:ksi sekä täysi eläke 3,600 markaksi;

4) *perheettömän yhdistetylnuokan-opettajan ja yhdistetylnuokan opettajattaren* palkka 2,000:ksi, palkkio 600:ksi, palkkionlisät 400: — + 400: — + 400:ksi ja täysi eläke 2,800 markaksi;

5) *perheellisen alkeisluokkain opettajan* palkka 2,000:ksi, palkkio 600:ksi, palkkionlisät 600: — + 600: — + 600:ksi sekä täysi eläke 3,400 markaksi; ja

6) *perheettömän alkeisluokkain opettajan ja alkeisluokkain opettajattaren* palkka 1,800:ksi, palkkio 600:ksi, palkkionlisät 400: — + 400: — + 400:ksi ja täysi eläke 2,600 markaksi, ollen kaikkien näidenkin palkkionlisät laskettavat 5, 10 ja 15 vuoden nuhteettoman palveluksen jälkeen.

V:o. Anomuksessa esiintyvää *lehtorien opetusvelvollisuuden* järjestelyä pitää Ylihallitus epäkäytännöllisenä. Mutta siitä huolimatta olisi sen mielestä näihin virkoihin kuuluvain viikkotuntien lukua vähennettävä sen verran, että niiden haltiat ylituntipalkkioonkin nähden joutuisivat oppi-

koulun vanhempien lehtorien kanssa samaan asemaan. Jotenkin tähän he tulisivat, jos heidän työvelvollisuutensa määrättäisi 20 viikkotunniksi, mitä toimenpidettä Ylihallitus näin ollen saa ehdottaa.

Edellisen täydennykseksi saa Ylihallitus mielipiteenään lausua, että *virkkavuosien laskemista* koskevat säädökset heinäkuun 14 päivänä 1899 annetun Armollisen julistuksen 6:s ja 7:s kohta sekä kesäkuun 10 päivänä 1909 annettu Armollinen julistus olisivat edelleenkin voimassaan pysyttävät kuin myös että *eläkkeet* huolimatta siitä, että niiden koko ei ole palkan suuruudesta suoranaisesti riippuvainen, maksettaisi samoilla ehdoilla ja kussakin eri tapauksessa täyteen eläkkeeseen samassa suhteessa olevina kuin toukokuun 11 päivänä 1866 annetun kansakouluasetuksen 44:s ja 45:s § säätävät.»

Seminaarin opettajain palkkaetujen parantamisesta Ylihallitus kirjessään Kirkollisasiaintoimituskunnalle toukokuun 23 p. 1914 esille toi seuraavaa:

Ylihallituksen uusi esitys asiasta.

»Huhtikuussa 1912 tekemässään alamaisessa anomuksessa pyysivät maamme seminaarien opettajat kipeästi kaipaamiensa parannuksia palkkaetuihinsa, ja mainitun vuoden marraskuun 8 p:nä antamassaan alamaisessa lausunnossa Ylihallituskin yhtyi täydellisesti anomuksessa esitettyihin perusteluihin ja kannatti mitä lämpimimminkin tuntuvien parannusten tekemistä, erikoisesti huomauttaen, miten seminaariemme perustamisesta asti oli pyritty siihen, että maan paraita opettajakykyjä saataisiin seminaareihin kiinnitettyiksi ja että heidän palkkaetujensa suuruus muiden opettajien palkkaetuihin verrattuna nimenomaan osottaisi yhteiskunnan täydellisesti käsittävän heidän työnsä erikoisen edesvastuulliseksi ja vaikeaksi. Ylihallitus katsoi kyllä olevan syytä tehdä erinäisiä muutoksia anomuksessa mainittuihin ehdotuksiin, mutta muutokset aiheutuivat enimmäkseen siitä, että näytti välttämättömältä sovittaa perheellisyysperiaate myöskin seminaariopettajien palkkaukseen. Sitävästion saattoi Ylihallitus mielihyvällä yhtyä kannattamaan anomuksen ehdotuksissa esiintyviä pääkohtia kuten pohjapalkan tuntuva korottamista, viikkoisen opetustuntivelvollisuuden vähentämistä, erinäisillä ehdoilla saatavana olevan palkkionlisän suomista myös seminaarien johtajille ja opettajille, y. m.

Sen jälkeen kun syyskuun 16 p. 1913 annettu Arm. asetus aikaansai tuntuvan ja kauvan kaivatun parannuksen oppikoulunopettajain palkkaetuihin, on esiintynyt asianhaaroja, jotka pakottavat Ylihallituksen täten kääntymään Kirkollisasiaintoimituskunnan puoleen. Edellisen viranhaltijan tultua nimitetyksi toiseen virkaan julisti Ylihallitus marraskuun 14 p. 1913 matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinviran Heinolan seminaarissa avoimeksi, mutta virkaan ei hakuajan päättyessä ilmaantunut ainoatakaan hakijaa, eikä virkaa sittemminkään — vaikka se oli ollut kahdestikin avoinna — oltu voitu hakijain puutteessa täyttää. Melkein samoin oli laita Rauman seminaarin luonnontieteiden ja matematiikan lehtorinviran, johon ei vielä kukaan ole saatu kompetenttia hakijaa.

Katsoen mainittuihin tosiasioihin ja ottaen huomioon senkin, että Ylihallituksen tiedossa oli, että toisiin opettajatoimiin olivat seminaari-alalta aikeessa siirtyä useat sellaiset, joiden toiminta seminaarinopeettajain piirissä olisi erittäin suotava, pitää Ylihallitus velvollisuutenaan pyytää Kirkollisasiaintoimituskunnan suosiollista myötävaikutusta siihen, että seminaarilaitoksen opettajain palkankorotusasia tulisi edellämainittuja näkökohtia silmälläpitäen ratkaistuksi.»

Matkarahat. Seminaarien vuosirahansääntöön otettu määräraha stipendeiksi opettajistolle, yhdistetyissä seminaareissa 1,200 ja yksinkertaisissa seminaareissa 600 markkaa, on puheenaolevana aikana jaettu seuraaville henkilöille:

V. 1911:

Tammisaaren seminaarin lehtorille Gustaf Tegengrenille 600 mk.;
 Uudenkaupungin seminaarin lehtorille Nils Alarik Fougstedtille 600 mk.;
 Sortavalan seminaarin johtajattarelle Natalia Piispaselle 1,200 mk.;
 Raahan seminaarin johtajattarelle Anni Salmelalle 600 mk.;
 Rauman seminaarin lehtorille August Alholle 600 mk.;
 Jyväskylän seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Hilma Ihallalle 1,200 mk.

V. 1912:

Jyväskylän seminaarin lehtorille K. Oksalalle 1,200 mk.;
 Raahan seminaarin opettajattarelle Sigrid Axelsonille 600 mk.;
 Rauman seminaarin yliopettajalle J. Nikolle 600 mk.;
 Heinolan seminaarin harjoituskoulun yliopettajattarelle Aino Lehtoselle 1,200 mk.;
 Kajaanin seminaarin harjoituskoulun yliopettajalle J. A. Tuomolalle 600 mk.;
 Kajaanin seminaarin lehtorille Harri Linnaniemelle 600 mk.;
 Tammisaaren seminaarin opettajattarelle Karin Hynénille 600 mk.;
 Tammisaaren seminaarin opettajattarelle Berta Ahlforsille 500 mk.;
 Uudenkaarlepyyn seminaarin harjoituskoulun opettajalle Alex Björklundille 600 mk.;
 Sortavalan seminaarin harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajattarelle Anna Heiniölle 900 mk.;
 Sortavalan seminaarin lehtorille G. A. Branderille 300 mk.

V. 1913:

Jyväskylän seminaarin lehtorille Martti Airilalle 1,200 mk.;
 Raahan seminaarin lehtorille Iivari Reinilälle 600 mk.;
 Rauman seminaarin harjoituskoulun opettajalle August Huttuselle 600 mk.;
 Kajaanin seminaarin lehtorille J. E. Rannistolle 600 mk.;

Tammisaaren seminaarin johtajattarelle Hedvig Sohlbergille 700 mk.;
 Uudenkaarlepyyn seminaarin lehtorille K. J. Hagforsille 600 mk.;
 Sortavalan seminaarin lehtorille Bruno Zilliacukselle 1,200 mk.

V. 1914:

Jyväskylän seminaarin lehtorille J. M. Mikkolalle 1,200 mk.;
 Raahen seminaarin johtajalle Adolf Holmströmille 600 mk.;
 Heinolan seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Helmi Lehtoselle 1,200 mk.;
 Kajaanin seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Verna Holmerukselle 600 mk.;
 Tammisaaren seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Berta Reuterille 400 mk.;
 Sortavalan seminaarin lehtorille Axel Rainiolle 1,200 mk.;
 Uudenkaarlepyyn seminaarin harjoituskoulun yliopettajalle Hjalmar Björkvallille 600 mk.;
 Rauman seminaarin lehtorille Aksel Törnuddille 600 mk.

V. 1915:

Jyväskylän seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Armida Enckellille 1,200 mk.;
 Sortavalan seminaarin harjoituskoulun opettajalle Juho Franssilalle 1,200 mk.;
 Raahen seminaarin harjoituskoulun yliopettajattarelle Anna Heikelille 600 mk.;
 Tammisaaren seminaarin harjoituskoulun opettajattarelle Minami Lundellille 800 mk.

Kuten luettelosta ilmenee on yksinkertaisten seminaarien määräraha jonain vuonna jäänyt käyttämättä tai osittain käytetty ja sitte seuraavana tai myöhempänä vuonna jaettu runsaammin. Sotavuonna 1915 ei kaikista seminaareista anomuksia saapunutkaan.

Katsoen tarpeelliseksi, että seminaarien opettajia varten olisi käytettävänä suurempi, puhtaasti tieteellis-kasvatusopillinen matkaraaha Ylihallitus lokakuun 14 p. v. 1913 teki asiasta näin kuuluvan alomaisen esityksen:

Esitys tieteelliskasvatusopillisesta matkaraahasta.

»Kansanopetuksen etua silmällä pitäen olisi mitä tärkeintä, että seminaarimme joutuisivat läheisiin kosketuksiin pedagogisten kysymysten tieteellisen käsittelyn kanssa ulkomailla. Tällaiset kosketukset käyvät nimittäin sitä tärkeämmiksi, jota enemmän pedagoginen tutkimus, vapautuen siitä satunnaisten huomioiden kannasta, jolla se aikaisemmin on varsin suuressa määrässä ollut, pääsee luomaan tosietieteellisyyteen perusrustuvaa valoa myöskin kouluopetukseen, jopa koko kasvatuksen moni-

naisiin kysymyksiin. Jo kauan aikaa on oppikoulujemme opettajilla ollut tilaisuus saada käytettäväkseen 3,000 markan suuruisia matkarahoja, joiden avulla asianomainen stipendinsaaaja on voinut olla matkalla riittävän kauvan syventyäkseen siihen käsittelyyn, minkä alaiseksi pedagoginen tiede on saattanut ne kysymykset, jotka ovat olleet hänen huomionsa esineinä. Seminaarien vuosirahansääntöihin on kuhunkin tosin otettuna vuotuinen määräraha, joka yhdistetyissä seminaareissa on 1,200, yksinkertaisissa 600 markkaa. Mutta nämä matkarahat, niin suuriarvoisia kuin ne seminaareille epäilemättä ovatkin, tarjoavat tilaisuutta yksinkertaisissa seminaareissa 5, yhdistetyissä korkeintaan 11 viikkoa kestäviin opintomatkoihin eikä niiden tarkoituksena näin ollen voi olla muu kuin ulkomaiden seminaareihin ja kansakouluihin tutustuminen. Kun kuitenkin Ylihallituksen mielestä näyttäisi tärkeältä, että seminaarienkin opettajia varten, olisi olemassa yksi tarkoitukseensa riittävän suuri pedagogistieteellinen matkaraha, saa Ylihallitus syvimässä alamaisuudessa Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää

että vuosirahasääntöön otettaisiin yksi 2,500 markan suuruinen matkaraha seminaarien mies- ja naisopettajien pedagogisia tieteellisiä opintoja varten ja käytettäväksi kaikin puolin samojen määräysten mukaisesti kuin oppikoulujen mies- ja naisopettajien samansuuruiset matkarahat.»

Menosääntöehdotukseensa vuotta 1914 varten Ylihallitus otti yllämainitun määrärahan viitaten alamaiseen esitykseensä.

Matkaraha
Leipzigin
graafilliseen
näyttelyyn

Jyväskylän seminaarin lehtori Arvo Antero Vartia, joka myös oli määrätty sanotun seminaarin kirjastonhoitajaksi, oli Ylihallitukselle jättämässään hakemuskirjassa anonut, että hänelle yleisistä varoista hankittaisiin 350 markan suuruinen apuraha, jotta hän saisi v. 1914 tilaisuuden käydä Leipzigin graafillista näyttelyä samoin kuin eräitä hyvin järjestettyjä kirjastoja katsomassa, siten perehtyäkseen kirjastonhoitoon ja sen yhteydessä oleviin asioihin.

Tämän johdosta ja koska kirjastoasia sekä seminaareissa että kansakouluissa oli käynyt varsin tärkeäksi ja huomioonottaen, että Leipzig'n näyttelyn yhteyteen oli järjestettynä eri kouluosasto ja että näyttelyn aikana pidetään koulumiehillekin hyödyllisiä ja mielenkiintoisia kokouksia, jätti Ylihallitus kesäkuun 26 p. 1914 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan, eikö hakijalle voitaisi myöntää pyytämänsä apuraha ehdolla, että matka kestää vähintään 15 päivää ja että hakija matkalta palattuaan antaa Ylihallitukselle lyhyen kertomuksen matkalla tekemistään havainnoista.

Keisarillinen Senaatti myönsi heinäkuun 21 p. anotun matkarahan, mutta kun hakija ei voinut silloisen aseman vuoksi mainittua matkaa

tehdä, anoi hän että hänen sallittaisiin käyttää puheena oleva matkaraha tutustuakseen Helsingissä oleviin yliopiston, ylioppilaskunnan ja kansankirjastoihin, Turun kaupungin kirjastoon sekä Rauman ja Raahen seminaarien kirjastoihin, ehdolla että matka kestää vähintään 25 päivää. Tähän Keisarillinen Senaatti syyskuun 29 p. 1914 ei nähnyt hyväksi suostua.

Kirkollisasiuntoimituskunta soi kesäkuun 21 p. 1910 Rauman seminaarin puutarhurille Fr. K. Väinölälle 250 markan matkarahan hänen tutustuakseen kirjelmässään mainitulla tavalla nykyiseen puutarhan hoitoon koti- ja ulkomaalla.

Matkaraha
seminaarin
puutarhu-
rille.

Kirkollisasiuntoimituskunta näki hyväksi toukokuun 30 p. 1914 myöntää Raahen seminaarin harjoituskoulun jatkoluokan kotitalouden opettajattarelle Kaisi Hellmanille 300 mk. hänen tutustuakseen kesän kuluessa Keski-Ruotsissa kotitalousopettajattarien valmistuslaitoksien järjestelyyn ja niiden työtapoihin kuitenkin ehdolla, että opettajatar Hellman ainakin lukuvuosina 1914—1916 on käytettävissä jatkoluokkien ja seminaarien kotitalouden opettajattarien toimiin.

Matkaraha
kotitalous-
opettajatta-
relle.

Koska jo oli kulunut 6 vuotta siitä kun maamme seminaarien opettajat viimeksi olivat kutsutut yhteiseen kokoukseen ja kun näiden laitosten tasaiseen kehitykseen nähden on tärkeätä, että sanotuille opettajille valmistetaan tilaisuuksia tulla yhteen neuvottelemaan seminaareja koskevista asioista, ehdotti Ylihallitus tammikuun 23 p. 1914 Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen,

Kolmas se-
minaarin
opettajain
kokous ja
siinä käsitel-
tyjä asioita.

»että Ylihallitukselle myönnettäisiin oikeus kutsua kaikkien maamme seminaarien opettajat ja opettajattaret yhteiseen kokoukseen Helsinkiin huhtikuun 15, 16 ja 17 päivänä;

että pääsiäislupa, joka muuten päättyy 14 p:nä, kaikissa seminaareissa pitennettäisiin saman viikon loppuun;

että Ylihallitus saisi määrätä niin hyvin kokouksessa keskusteltavat kysymykset, sittenkuin tarpeelliset ehdotukset sitävarten on seminaarien opettajakunnilta vaaditut, kuin myöskin kokouksen puheenjohtajan;

että kokouksen kustannukset, pääasiallisesti ainoastaan pöytäkirjanpitoa ja painatusta varten, saataisiin suorittaa määrärahasta »kansakoulu-kokouksia y. m. varten», sekä

että helpottaakseen kokouksen osanottoa, osanottajille myönnettäisiin valtionrautateillä piletinhinnan alennusta 50 %»

Sittekun Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeessä helmikuun 11 p:ltä vaadittu kokouksen ohjelma oli lähetetty, näki K. Senaatti maaliskuun 18 p. hyväksi esitykseen suostua.

Puheenaolevaan kokoukseen, joka pidettiin Tieteellisten seurojen talossa, otti osaa, paitsi Ylihallituksen jäseniä, 92 seminaarin- ja harjoituskoulunopettajaa. Puheenjohtajana toimi kansakoulujen ylitarkastaja K. E. Hilden ja sihteerinä kansakoulujen tarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa O. Rauhamaa. Kokouksen keskustelut on painosta julkaistu 300-sivuisena nidoksena.

a) Seminaarin oppilasten itsehallinnan laajentaminen.

Käsiteltyään kysymystä seminaarin oppilasten itsehallinnan laajentamisesta hyväksyi kokous mielipiteenään seuraavat ponnet:

»1:o kunkin seminaarin tulisi, rakentaen Uno Cygnæuksen panemalle perustalle, sovelluttaa itsehallintaperiaatetta suuremmissa laajuudessa kuin tähän asti ja uudempien kasvatusoppilaiden näkökohtain mukaisesti;

2:o epäilemättä pian tapahtuvassa harjoituskoulujen kurinpitoa koskevien säädösten uusinnassa tulisi kysymys myöskin seminaareihin nähden koko laajuudessaan huomioon ottaa.»

Ylihallitus kehoitti kirjeessään huhtikuun 27 p:nä 1915 kaikkien seminaarien johtajia asianomaista opettajakuntaa kuultuansa ennen toukokuun 1 päivää 1916 lähettämään yksityiskohtaisen esityksen siitä, missä muodossa itsekunkin johtamassa seminaarissa ja sen harjoituskoulussa on toteutettu oppilaiden itsehallinta-asiaa.

b) Siveysopin opetuksen järjestäminen seminaareissa ja niiden harjoituskouluissa.

Käsitellessään kysymystä: »miten voitaisiin saada yleiselle siveysopille entistä enemmän tilaa seminaarin opetuksessa?», lausui kokous mielipiteenään,

»että seminaarioloja vast'edes järjestäessä määrättäisiin kasvatus- ja sieluopin yhteyteen myöskin järjestelmällinen yleisinhimillisen siveysopin käsittely ja että sitä varten tarpeellinen tuntimäärä varattaisiin, mutta tuli tämän opetuksen käydä kristillisen siveysopin henkeen.»

Ylihallitus kehoitti kaikkien seminaarien johtajille huhtikuun 27 p:nä 1915 lähettämässään kirjeessä johtajia asianomaista opettajakuntaa kuultuansa ennen joulukuun 1 päivää samana vuonna ilmoittamaan, minkä eri opetusaineiden yhteydessä siveysoppilaisia kysymyksiä on käsitelty ja mitä kysymyksiä kussakin eri yhteydessä sekä mitä toivomuksia asian johdosta tahdotaan esittää.

c) Kokelaiden kuuntelun järjestäminen.

Käsiteltyään kysymystä kokelaiden kuuntelun järjestämisestä lausui kokous mielipiteenään seuraavat ponnet:

»Olisi pyrittävä siihen, että entistä suurempi yhdenmukaisuus opettajakokelaiden kuuntelun järjestämisessä eri harjotuskouluissa saataisiin aikaan.

Kuuntelua järjestettäessä olisi silmälläpidettävä toiselta puolen sitä, että kokelaat saisivat selvän kuvan kaikkien aineiden opetusmenettelystä koulun ala-, keski- ja yläasteilla sekä toiselta puolen sitä, että kuuntelun kautta koetettaisiin valvoa ja ylläpitää yhtenäisyyttä ja yhdenmukaisuutta harjotuskoulun opetuksessa ja oppilaiden hoidossa. Kuuntelutuntien lukumäärän tulee olla siksi suuren, että edellämainitut tarkotusperät voidaan saavuttaa.

Mahdollisuuden mukaan olisi entistä enemmän järjestettävä yhteisiä kuuntelutunteja, joiden johdosta myöskin yhteisesti keskusteltaisiin.

Yhdistetyllä luokalla tulisi kokelaiden kuunnella kaikkien aineiden opetusta, ja pitäisi heidän saada kuunteluansa varten asianomaiselta harjotuskoulun opettajalta tarpeellista opastusta.»

Tämän johdosta ja koska olisi tärkeätä, että kokelaiden kuuntelu harjoituskoulussa saataisiin entistä herättävämmäksi ja aktiivisemmäksi, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi saada tietoonsa, millä tavoin itsekussakin seminaarissa kukin opettaja oli huolehtinut siitä, että opetuksen kuuntelijoina olleet kokelaat olivat kuuntelutuntien johdosta muodostaneet itselleen käsityksen varsinkin opetusaineuksen metodisen käsittelyn laadusta, ja kehoitti huhtikuun 27 p. 1915 kaikkien seminaarien johtajille lähettämässään kirjeessä heitä asianomaista opettajakuntaa kulutuansa lähettämään nämä tiedot Ylihallitukselle ennen tammikuun 1 päivää 1916.

Käsiteltyään kysymystä: Voitaisiinko seminaarien oppilaat josd) Seminaarin oppilasten omavaraiset työt. sain määrin vapauttaa luokkaopetuksesta, jotta heillä olisi tilaisuus laajentaa tietojansa jollakin määrättyllä alalla?», lausui kokous toimuksenaan,

»että oppilaille kahdella ylempällä seminaariluokalla olisi varattava kaksi lupapäivää kunakin kuukautena tietojen laajentamista varten jollakin määrättyllä alalla.»

Tämän johdosta Ylihallitus katsoi olevan syytä kirjeessä kaikkien seminaarien johtajille huhtikuun 27 p:nä 1915 kehottaa heitä — opettajakuntaa kuultuansa — tekemään ennen maaliskuun 1 päivää 1916 yksityiskohtaisesti selvää, missä muodossa heidän johtamassaan seminaarissa oppilaat eri opetusaineissa ovat suorittaneet omavaraisia töitä joko aivan ilman asianomaisen opettajan johtoa tai hänen toimiessaan vain työskentelyn suunnan määrääjänä.

Käytännölliset opettajanäytteet.

Kansakouluasetuksen 35 §:n ja 5 p. elokuuta 1886 annetun armollisen julistuksen määräysten mukaisesti on seminaarin ja sen harjoituskoulun opettajaksi pyrkijän suoritettava käytännölliset opettajanäytteet ja pidettävä kasvatusopillinen luento Ylihallituksen määräämässä seminaarissa. Näytteistä ja luennoista antaa arvostelunsa seminaarin opettajistosta kokoonpantu arvostelijakunta, mutta niitä kuulemassa tulee myöskin olla saapuvilla jonkun Ylihallituksen jäsenen.

Tällaisia käytännöllisiä opettajanäytteitä ovat suorittaneet:

Jyväskylän seminaarissa:

v. 1910 joulukuun 5—10 p. Sortavalan seminaarin harjoituskoulun yliopettajanvirkaa varten harjoituskoulun opettaja Juho Franssila, kansakoulunopettajat K. Merikoski, J. K. Mäntylä, K. N. Leikkola ja J. Valpio; läsnä ylitirehtöörin apulainen, valtioneuvos W. Tavaststjerna;

v. 1911 maaliskuun 20—23 p. Jyväskylän seminaarin harjoituskoulun yliopettajan virkaa varten harjoituskoulun opettajat August Huttunen, J. K. Jussila ja kansakoulunopettaja Juho L. Laurila; läsnä ylitirehtöörin apulainen, valtioneuvos W. Tavaststjerna;

v. 1911 marraskuun 28—29 p. Raahen seminaarin harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajattaren virkaa varten opettajatar Ida Utukka läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;

v. 1912 huhtikuun 26 p. Raahen seminaarin suomenkielen lehtorinvirkaa varten tohtori K. A. Levon; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen;

v. 1912 joulukuun 10—11 p. Sortavalan seminaarin harjoituskoulun yliopettajattaren virkaa varten opettajatar Fanni Luukkonen; läsnä v. t. ylitarkastaja Hj. Basilier;

v. 1913 syyskuun 26—27 p. Rauman seminaarin matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinvirkaa varten fil. maisteri Edvard Johannes Reinilä, läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén;

v. 1914 marraskuun 20—28 p. Heinolan seminaarin johtajan virkaa varten kansakoulujen tarkastaja Em. Suhonen, lehtori Juho Edvard Rannisto, fil. maisteri A. M. Heikinheimo ja lehtori Harri Linnaniemi; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén;

v. 1915 maaliskuun 26—27 p. Rauman seminaarin harjoituskoulun yliopettajanvirkaa varten kansakoulun opettaja Akseli Salokannel; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén.

Tammisaaren seminaarissa:

v. 1913 lokakuun 28—29 p. Tammisaaren seminaarin käsitöiden, piirustuksen ja suomenkielen opettajattaren virkaa varten opettajatar Ingrid Åkerblom; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén;

v. 1915 tammikuun 12—13 p. Tammisaaren seminaarin käsitöiden, piirustuksen ja suomenkielen opettajattaren virkaa varten opettajatar Hilma Reinikainen; läsnä ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila.

Uudenkaarlepyyn seminaarissa:

v. 1910 marraskuun 14—18 p. Uudenkaarlepyyn seminaarin harjoituskoulun yliopettajanvirkaa varten harjoituskoulun opettaja A. Björklund, kansakoulunopettajat Hj. Björkvall, A. Johansson ja R. Malmberg; läsnä ylitarkastaja G. F. Lönnbeck;

v. 1912 marraskuun 14—16 p. Tammisaaren seminaarin ruotsinkielen ja historian lehtorinvirkaa varten tohtori Hjalmar Öhman, kansakouluntarkastaja A. Takolander, v. t. kollega H. Blomqvist läsnä v. t. ylitarkastaja Hj. Basilier;

v. 1913 toukokuun 7—8 p. Uudenkaarlepyyn seminaarin voimistelun, terveysopin ja maantiedon lehtorinvirkaa varten voimistelunopettaja Arvid Rydman; läsnä kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa.

Sortavalan seminaarissa:

v. 1915 kesäkuun 3—5 p. Raahen seminaarin musiikin opettajattaren virkaa varten opettajattaret J. Lönnberg, S. v. Pfaler, A. Bergius ja A. K. Heiskari; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén.

Rauman seminaarissa:

v. 1913 kesäkuun 2—3 p. Jyväskylän seminaarin piirustuksen, käsitöiden ja kaunokirjoituksen lehtorin virkaa varten arkkitehti Toivo Salervo; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén.

Raahen seminaarissa:

v. 1913 joulukuun 8—13 p. Jyväskylän seminaarin johtajattaren virkaa varten opettajattaret Helmi Lehtonen, Hilma Ihala, Eine Honkavaara, Sauramo Oksanen ja Maria Rancken; läsnä ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila.

Heinolan seminaarissa:

v. 1911 toukokuun 22—24 p. Sortavalan seminaarin luonnontieteitten lehtorinvirkaa varten filos. maisteri K. H. Hällström ja filos. kandidaatti Iivari Reinilä, joka samalla suoritti myöskin Raahen seminaarin matematiikan ja luonnontieteitten lehtorinvirkaa varten; läsnä v. t. ylitarkastaja Hj. Basilier.

v. 1912 toukokuun 20—21 p. Raahen seminaarin suomenkielen lehtorinvirkaa varten filos. kandidaatti Eva Heikinheimo; läsnä v. t. ylitarkastaja A. Haapanen.

Kajaanin seminaarissa:

v. 1913 helmikuun 3—4 p. Jyväskylän seminaarin voimistelun ja terveysopinlehtorinvirkaa varten filos. maisteri Arvo Vartija; läsnä ylitarkastaja Konr. Hildén;

v. 1915 huhtikuun 26—27 p. Rauman seminaarin matematiikan ja luonnonhistorian lehtorinvirkaa varten yhteiskoulun opettaja Yrjö H. Koppinen; läsnä ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila.

Luettelo seminaarien opettajista.

Jyväskylän seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Raitio, Kosti, johtaja; osittain virkavapaana 14/6—15/8 1910, sijaisena lehtori J. M. Mikkola ja lukuvuoden 1910—1911, sijaisina lehtorit K. Oksala ja F. A. Hästesko; erosi täysinpalvelleena 1/2 1912, ollen kuitenkin v. t. johtajana 30/6 1912:een.

Ojala, Nestori, johtaja 1/11 1912—; virkavapaana 1/11 1912—28/2 1913, sijaisena varajohtaja P. J. Hannikainen.

Söderström, Hilda Katarina, johtajatar; virkavapaana 1/11 1912:sta syyslukukauden loppuun, sijaisena taiteilija J. Heiska ja opettajatar Maiju Seppälä.

Heikinheimo, Eva Maija, johtajatar 1/6 1914—.

Airila, Kaarlo Martti, suomenkielen lehtori; virkavapaana 1/9 1913:sta syyslukukauden loppuun, sijaisena harjoituskoulun opettaja J. N. Järvinen, harjoituskoulun yliopettajatar Olivia Särkkä, rouva Miili Airila ja filos. maisteri O. V. Tissari; osittain virkavapaana 9/3—1/6 1915, sijaiesena rouva Miili Airila.

Blomstedt, Yrjö Oskari, maantiedon, piirustuksen ja käsitöiden lehtori; virkavapaana syyslukukauden 1911 valmistukseen kansa-

koulun käsityöopetuksen ja piirustuksen mallisarjat ja niihin liittyvät käsikirjat opettajille, sijaisina lehtori V. Kivilinna ja kansakoulunopettaja V. Valorinta; kuoli 7/12 1912.

Enckell, Armida, tyttöjen harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; virkavapaana yliopistollisten lomakurssien osanottajana 19/9 1910:sta syyslukukauden loppuun, sijaisina harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä ja harjoituskoulun opettajatar Elli Lujamo; samoin 1/11 1911:sta syyslukukauden loppuun, sijaisina harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä ja rouva Aino Arvola.

Forsström, Hilda, maantiedon opettajatar; virkavapaana sairauden vuoksi 1/9—31/12 1910 ja 1/2—31/3 1912, sijaisena rouva Aino Arvola; samoin 24/2—30/4 1914, sijaisena rouva Sigrid Peltonen ja opettajatar S. Teivaala; erosi 31/8 1915.

Gammal, Iida Viktoria, musiikin opettajatar.

Hannikainen, Pietari Juhana, musiikin lehtori; varajohtaja lukuvuosina 1912—1915.

Hästesko, Frans Aksel, suomen ja ruotsinkielen ynnä historian lehtori 1/8 1910—; virkavapaana opintojen jatkamista varten 1/9—1/12 1910, sijaisena filos. kandidaatti L. Väyrynen ja rouva Elsa Hästesko, sekä 1/3 1911:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisena filos. kandidaatti L. Väyrynen.

Ihala, Hilma, tyttöjen harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar; virkavapaa ulkomaista opintomatkaa varten 1/5 1911:sta lukukauden loppuun; virkavapaana lukuvuoden 1913—1914, sijaisena kansakoulunopettajatar Hilda Huntuvuori.

Jansson, Uno August, matematiikan lehtori 1/1 1911—; virkavapaana kevätlukukauden 1911 hoitaakseen lehtorinviransijaisuutta Raahen seminaarissa, sijaisena kauppakoulun opettaja J. H. Kurki-lahti, harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä ja harjoituskoulun opettaja J. N. Järvinen.

Jussila, Juho Kustaa, poikien harjoituskoulun yliopettaja 9/8 1911—. Järvinen, Juho Nestor, poikien harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja.

Kivilinna, Väinö, luonnontieteiden lehtori.

Lujamo, Elli, poikien harjoituskoulun alempien luokkien opettajatar.

Mikkola, Johan Mikael, uskonnon lehtori; virkavapaana 10/5 1904:sta lukuvuoden loppuun, sijaisina harjoituskoulun opettajatar H. Ihala, yliopettajatar O. Särkkä ja yliopettaja J. Jussila.

Niemi, Herman, poikien harjoituskoulun yliopettaja; erosi täysinpalvelleena 1/9 1910.

Oksala, Kaarle Johannes, historian ja kasvatustieteen lehtori; varajohtaja lukuvuosina 1910—1912; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 19/4 1911:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisina johtaja K. Raitio, filos. kandidaatti L. Väyrynen, filos. maisteri O. V. Tissari ja harjoituskoulun opettaja J. N. Järvinen; samoin osittiin syyslukukaudella 1912, sijaisina filos. maisteri Alli Nikko; täydellisesti virkavapaana 1/2 1913:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena tarkastaja A. Sipola, 1/2—15/5 1914, sijaisena maisteri I. Holma, 1/10 1914:sta syyslukukauden loppuun, sijaisena kansakoulun opettaja A. Salokannel ja 14/4—30/4 1915, sijaisena kansakouluntarkastaja A. Sipola.

Peltonen, Kustaa Lauri, matematiikan lehtori 4/6 1913—.

Rikala, Kaarle Alarik, voimistelun ja terveysopin lehtori; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/4—8/5 1911, sijaisena kansakoulunopettaja J. L. Laurila; samoin 12/9 1911:sta lukuvuoden loppuun voidakseen hoitaa kasvatustieteellisen voimistelun yliopettajan viransijaisuutta yliopistossa, sijaisina lääketieteen lisensiaatti Toivo Salo ja lehtori K. Oksala; erosi 1/9 1912.

Salervo, Toivo August, piirustuksen ja käsitöiden lehtori 27/8 1913—.

Seppälä, Maiju Vilhelmiina, suomenkielen opettajatar 1/1 1910—1/8 1914.

Soini, Katri Helena, tyttöharjoituskoulun jatkoloukan opettajatar 26/6 1913—.

Särkkä, Olivia, tyttöjen harjoituskoulun yliopettajatar.

Teivaala, Suoma Elisabeth, voimistelun, terveysopin ja kaunokirjoituksen opettajatar; virkavapaana 7/5 1913:sta lukukauden loppuun, sijaisina harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä ja kansakoulun opettajatar K. Hakkila.

Vartia, Arvo, voimistelun ja terveysopin lehtori 22/4 1913—; virkavapaana 1/5 1913:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisina kollega G. A. Stoore, tohtori W. Wartiovaara ja opettajatar M. Seppälä.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

johtajanvirkaa 1/7—23/10 1912 varajohtaja lehtori K. Oksala;
johtajattarenvirkaa 1/8 1913—30/5 1914 harjoituskoulun opettajatar H. Ihala;

matematiikan lehtorinvirkaa syyslukukauden 1910 kauppakoulun opettaja J. H. Kurkilahti, harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä ja harjoituskoulun opettaja J. N. Järvinen; samoin 1/9 1912:sta lukuvuoden loppuun harjoituskoulun yliopettajatar O. Särkkä,

opettaja J. N. Järvinen, kauppakoulun opettaja J. H. Kurki-
lahti ja rouva Fanni Mikkola;
voimistelun ja terveysopin lehtorinvirkaa 1/9 1912:sta lukuvuoden
loppuun kollega G. A. Stoore, tohtori W. Wartiovaara ja opetta-
jatar Maiju Seppälä;
piirustuksen, käsitöiden ja maantiedon lehtorinvirkaa lehtori Blom-
stedtin kuoltua lehtori V. Kivilinna, taiteilija J. Heiska, harjoi-
tuskoulun yliopettaja J. Jussila ja työmestari A. Aho sekä 1/2
1913:sta lukuvuoden loppuun lehtori V. Kivilinna ja kansakoulun-
opettaja E. Hämäläinen;
vastaperustettua suomenkielen lehtorinvirkaa lukuvuoden 1914—1915
omain virkainsa ohella lehtorit M. Airila ja F. A. Hästesko;
poikien harjoituskoulun yliopettajanvirkaa lukuvuoden 1910—1911
kansakoulunopettaja J. L. Laurila;
soiton opettajattaren tointa Anna Savander.

Sortavalan seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.
Relander, Karl Adolf Oskar, johtaja; virkavapaana kirjallisia töitä
varten 9—28/3 1914, sijaisina lehtorit H. A. Salmenkallio ja T.
Lehtinen.
Piispanen, Maria Natalia, johtajatar; virkavapaana opintomatkaa var-
ten 1/7—15/9 1911, sijaisena ent. johtajatar A. Bergman ja opet-
tajatar, rouva H. Kaikkonen.
Boxström, Bruno Adalbert, kasvatusopin ja historian lehtori.
Brander, Gustaf Adolf, piirustuksen ja käsitöiden lehtori.
Fabritius, Julia Katarina, soiton opettajatar.
Franssila, Juho, poikien harjoituskoulun alemman osaston opettaja;
1/9 1910—; virkavapaana lukuvuoden 1910—1911 hoitaakseen
harjoituskoulun yliopettajantointa, sijaisena opettaja E. Pönti-
nen; opintomatkaa varten 15/4:sta lukukauden loppuun, mutta
oli sairaana 7/4—19/5, sijaisena yliopettaja K. A. Merikoski.
Heiniö, Anna, tyttöjen harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar;
virkavapaana 19/9—1/12 1910 sekä kevätlukukauden alusta
13/4 1911:een yliopistollisten lomakurssien vuoksi, sijaisena opet-
tajatar Maiju Väisänen; 22/4 1911:sta lukukauden loppuun hoi-
taakseen tyttöharjoituskoulun yliopettajattaren virkaa; 9/5 1912:sta
lukukauden loppuun, sijaisena opettajatar Maiju Väisänen.

- Hypén, Hanna, tyttöjen harjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaana sairauden takia 19/4 1911:sta lukukauden loppuun, sijaisena opettajatar Anna Heiniö; samoin 1/2 1912:sta lukukauden loppuun, sijaisena opettajatar Katri Liukkonen; erosi 1/8 1912.
- Hällström, Karl Herman, luonnontieteiden lehtori, 1/8 1911—.
- Jotuni (Haggren) Johan Alfred, maantiedon lehtori.
- Kaikkonen (Salma), Helmi, voimistelun ja terveystopin opettajatar; virkavapaana 20/8—20/10 1912, sijaisena neiti Signe Tavaststjerna; samoin 1/10 1913—31/3 1914, sijaisena opettajatar Hilja Hilda Metsola ja 15/11 13:sta opettajatar Helmi Karpio.
- Karivirta, Aina, tyttöjen harjoituskoulun alemman osaston opettajatar 13/7 1910—; virkavapaana 15/9 1913—30/4 1914, sijaisena opettajatar Maria Väisänen.
- Lehtinen, Taavi, historian ja suomenkielen lehtori.
- Luukkonen, Fanni, tyttöjen harjoituskoulun yliopettajatar 1/4 1913—.
- Merikoski, Kaarle Aukusti, poikien harjoituskoulun yliopettaja 1/8 1911—.
- Mäntylä, Juho Kustaa, poikien harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja.
- Nyberg, Berndt Mikael, musiikin lehtori; osittain virkavapaana yksityisasiain tähden 21/2 1911:sta lukuvuoden loppuun; osittain virkavapaana 6/9 1913:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena rouva Ester Nyberg.
- Rainio, Aksel David, uskonnon lehtori; virkavapaana maaliskuun 1915, sijaisena lehtori K. A. Waaranen.
- Salmenkallio, Heikki Alfred, suomenkielen lehtori 1/8 1911—.
- Siilänen, Johan Viktor, matematiikan lehtori.
- Solntsew, Sergei, kreikkalaiskatolisen uskonnon opettaja.
- Törnudd, Lilly, piirustuksen ja käsitöiden opettajatar; virkavapaana syyskuun 1910 johtaakseen piirustuskursseja Vaasassa sekä 16/3—13/4 1911 komiteatöiden vuoksi ja 14/4 1911:sta lukuvuoden loppuun sairauden vuoksi, sijaisena neiti Erika Relander; samoin 1/11 1911:sta syyslukukauden loppuun, sijaisina opettajattaret Inez Alcenius ja Lyyli Hakkila; samoin 15/2—31/3 1912, sijaisina opettajattaret Anni Lyytinen ja Lyyli Hakkila; samoin toukokuun 1914, sijaisena neiti Inkeri Koskimiäs.
- Varonen, Matti, suomenkielen lehtori; kuoli 8/1 1911.
- Zilliacus, Bruno Vilhelm, voimistelun ja terveystopin lehtori; virkavapaana syyslukukauden alusta 30/9 1913:een, sijaisena ylioppilas Vilho Tikka.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton tuntiopettajatar Naemi Starck; osittain virkavapaana 15/3 1915:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena rouva Meri Zilliacus; luonnontieteiden lehtorinvirkaa lukuvuoden 1910/—1911 maisteri J. Nummela;
poikien harjoituskoulun yliopettajanvirkaa lukuvuoden 1910—11 harjoituskoulun opettaja J. Franssila;
tyttöjen harjoituskoulun yliopettajattarenvirkaa 1/8 1912—31/3 1913 opettajattaret A. Heiniö ja A. Karivirta;
tyttöjen harjoituskoulun yliopettajattaren virkaa 22/4 1911:sta lukukauden loppuun opettajatar Anna Heiniö.

Tammisaaren seminaari.

Vakinaiset opettajat, heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Poppius, Carl, johtaja; osittain virkavapaana lukuvuoden 1913—1914, sijaisena lehtori G. A. A. Takolander; kokonaan virkavapaana 1/11 1913:sta syyslukukauden loppuun, sijaisena ent. lehtori E. I. Åström.

Sohlberg, Hedvig, johtajatar; virkavapaana valtiopäiväin ajan kevät-lukukaudella 1911, 1912 ja 1913, sijaisina opettajatar B. Ahlfors, harjoituskoulun yliopettajatar A. Roos, filos. maisteri H. Kranck ja lehtori E. G. Tegengren; samoin 16/5 1914:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena opettajatar B. Ahlfors.

Ahlfors, Berta, voimistelun opettajatar.

Hynén, Karin, laulun ja musiikin opettajatar; virkavapaana kevät-lukukauden alusta 1913—28/2 1913, sijaisena neiti G. Becker.

Lundell, Mimmi, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar; virkavapaana yliopistollisten jatkokurssien ajan lukuvuonna 1911—1912, sijaisena opettajatar I. Sommarström.

Masalin, Olga, käsitöiden, piirustuksen ja suomenkielen opettajatar; virkavapaana syyslukukauden alusta 23/10 1912:een, sijaisena kansakoulun opettajatar I. Wickström; kuoli 23/10 1912.

Reinikainen, Hilma, käsitöiden, piirustuksen ja suomenkielen opettajatar 13/4 1915—.

Reuter, Berta, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; virkavapaana lukuvuoden 1912—1913, sijaisena opettajatar I. Berglund; samoin ulkomaista opintomatkaa varten 20/4—19/5 1914, sijaisena opettajatar I. Finne.

Roos, Anna, harjoituskoulun yliopettajatar.

Sonek, Knut Emil, uskonnon lehtori, varajohtaja; osittain virkavapaana lukuvuoden 1913—1914, sijaisena ent. lehtori E. I. Åström.

Takolander, Gustaf Adolf Alfons, historian ja ruotsinkielen lehtori 1/4 1913—; virkavapaana 1/4 1913:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena ent. lehtori E. J. Åström; samoin komiteatöiden vuoksi 16/2—15/5 1914, sijaisena ent. lehtori E. J. Åström ja harjoituskoulun yliopettajatar A. Roos; samoin 20/9 1914:sta syyslukukauden loppuun, sijaisina edellämäinitut.

Tegengren, Ernst Gustaf, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori. Åström, Emma, Irene, historian ja ruotsinkielen lehtori; erosi täysinpalvelleena 1/8 1912.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton tuntiopettajatar Hilma Gardberg;

historian ja ruotsinkielen lehtorinvirkaa 1/8 1912—31/4 1913 ent. lehtori E. I. Åström;

käsitöiden, piirustuksen ja suomenkielen opettajattaren virkaa 23/10 1912—20/11 1913 ja 1/3 1914—lukuvuoden 1914—1915 loppuun kansakoulunopettajatar I. Wickström; 20/11 1913—1/3 1914 johtajatar H. Soh'berg, opettajatar B. Ahlfors, ent. lehtori E. I. Åström.

Uudenkaarlepyyn seminaari.

Vakinaiset opettajat, heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Hedström, Erik Gustaf, johtaja; osittain virkavapaana 8/11 1910—12/4 1911, sijaisina varajohtaja V. K. E. Wichmann ja kansakoulunopettaja A. Johansson; erosi täysinpalvelleena 1/9 1911.

Wichmann, Viktor Karl Emil, johtaja 23/10 1912—.

Björklund, Karl Alexander, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja; virkavapaana lukuvuoden 1/9 1910:sta harjoituskoulun yliopettajaviran hoitamista varten lukuvuoden loppuun, sijaisena kansakoulunopettaja A. Johansson; samoin ulkomaista opintomatkaa varten 27/4 1912:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisena rouva Edit Björkvall; samoin 12/5 1914:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena rouva Edit Björkvall.

Björkvall, Johannes Hjalmar, harjoituskoulun yliopettaja 1/9 1910—; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 12/5 1914:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisena ent. johtaja E. G. Hedström.

Fougstedt, Nils Alarik, uskonnon ja suomenkielen lehtori 6/12 1910—; virkavapaana ulkomaisen opintomatkan vuoksi 15/3 1911:sta

kevätlukukauden loppuun, sijaisina lehtori I. E. Koskimies ja kirkkoherra K. V. Petrell.

Hagfors, Karl Johan, ruotsinkielen lehtori, varajohtaja 23/10 1912—; virkavapaana sairauden vuoksi kevätlukukauden alusta 1911—28/2 1911, sijaisena ent. harjoituskoulun yliopettaja K. F. Spolander; samoin ulkomaista opintomatkaa varten 1/5 1913:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisena filos. kandidaatti Oskar Olin.

Koskimies Iivari, Eliel, musiikin lehtori.

Mennander, Adolf Fredrik, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori; osittain virkavapaana sairauden vuoksi lukuvuoden 1913—1914, sijaisina ent. johtaja E. G. Hedström ja harjoituskoulun yliopettaja J. Hj. Björkvall; osittain virkavapaana lukuvuoden 1914—1915, sijaisena ent. johtaja E. G. Hedström.

Nylund, Otto Alexander, piirustuksen, käsitöiden ja kaunokirjoituksen lehtori 1/1 1913—

Rydman, Arvid, terveysopin, voimistelun ja maantiedon lehtori 17/5 1913—; virkavapaana opintojen vuoksi lukuvuoden 1913—1914, sijaisena ent. johtaja E. G. Hedström ja johtaja V. K. E. Wichmann.

Sundström, Lydia, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; erosi täysinpalvelleena 31/8 1915.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton opettajatar Maria Castrén;

johtajanvirkaa 8/11 1910:sta syyslukukauden loppuun ja 1/9 11—23/10 1912 V. K. E. Wichmann;

voimistelun ja terveysopin lehtorinvirkaa lukuvuoden 1911—1912 ent. johtaja E. G. Hedström sekä lukuvuoden 1912—1913 ent. johtaja E. G. Hedström ja johtaja V. K. E. Wichmann;

harjoituskoulun yliopettajanvirkaa 1/9 1910:sta lukuvuoden loppuun harjoituskoulun opettaja Karl Alexander Björklund;

harjoituskoulun tyttöoppilaiden käsitöiden ja voimistelun opetusta opettajatar Hildegard Dyhr.

Rauman seminäari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Franssila, Kaarlo Alfred, johtaja; virkavapaana 1/10 1911—31/5 1912 hoitaakseen Koulutoimen Ylihallituksen ylitirehtöörin apulaisen

- virkaa, sijaisina lehtorit T. Puttila ja J. Äijälä; erosi 1/6 1912, siirtyäkseen edellämainittuun virkaan.
- Alho, August Aleksanteri, luonnontieteiden lehtori, johtaja 1/7 1913—.
- Hirvinen, Helge Harald, voimistelun ja terveysopin lehtori; virkavapaana sairauden vuoksi 1/12 1914—1/6 1915, sijaisina voimistelun opettajat J. Tamminen alku- ja Toivo Veriö loppuosan virkavapaus-aikaa.
- Huttunen, August, harjoituskoulun alemman osaston opettaja, virkavapaana 1/9—31/10 1911, sijaisena rouva L. A. Äijälä; samoin 15/5—31/5 1913 hoitaakseen Rauman piirin kansakoulujen tarkastajan virkaa, sijaisena opettajatar Anna Sofia Ruoste; samoin 21/10 1913:sta lukuvuoden loppuun sekä lukuvuoden 1914—1915 hoitaakseen Hämeenlinnan piirin kansakoulujen tarkastajan virkaa, sijaisina syyslukukaudella 1913 harjoituskoulun yliopettaja J. Nikko ja opettaja Jalmari Valpio sekä sen jälkeen kansakoulunopettaja V. G. Jäntti; harjoituskoulun yliopettaja 7/5 1915—.
- Jussila, Juho Kustaa harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja, erosi lukuvuoden 1911—1912 alussa siirtyen Jyväskylän seminaarin harjoituskoulun yliopettajaksi.
- Koppinen, Yrjö Hesekiel, matematiikan ja luonnonhistorian lehtori 11/5 1915—.
- Lagus, Frithiof Henrik Bernhard, käsitöiden ja piirustuksenlehtori.
- Nikko, Juho, harjoituskoulun yliopettaja; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 19/9—3/11 1912, sijaisina harjoituskoulun opettajat A. Huttunen ja A. Valpio; kuoli 5/11 1914.
- Puttila, Taavi, kristinopin ja kasvatustieteiden lehtori, varajohtaja; virkavapaana 1/10 1911—30/5 1912 ja lukuvuoden 1912—1913 hoitaakseen johtajanvirkaa ja opetusvelvollisuutta, sijaisena pastori Yrjö Vuorinen.
- Törnudd, Axel Olof, laulun ja soitannon lehtori; osittain virkavapaana kevätlukukauden alusta huhtikuun loppuun 1912, sijaisena kansakoulunopettaja, urkuri J. N. Lahtinen; samoin 1/10 1912—30/4 1913 tarkastaakseen Koulutoimen Ylihallituksen määräyksestä sen alaisissa alkeisoppilaitoksissa ja tyttökouluissa laulun opetusta, sijaisena edellämainittu J. N. Lahtinen.
- Valpio, Frans Jalmari, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja 1/3 1914—.
- Äijälä, Juho, suomenkielen lehtori; osittain virkavapaana lukuvuonna 1914—1915, sijaisena filosofian maisteri Aili Nikko.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton tuntiopettajatar Ellen Ljungberg;
 matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinvirkaa lukuvuosina 1913—
 1915 ylioppilas Fredrik Nuotio;
 harjoituskoulun yliopettajan virkaa 6/11 1914:sta syyslukukauden lop-
 puun harjoituskoulun opettaja F. J. Valpio ja opettaja V. G.
 Jäntti, kevätlukukaudella kansakoulun opettaja Herman Lehto,
 harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajan virkaa kansakoulun opet-
 taja F. J. Valpio 30/8 1911:sta kunnes siihen vakinaiseksi nimi-
 tettiin.

Raahen seminaari.

Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.

Holmström, Adolf, johtaja.

Salmela, Anni Charlotta, johtajatar.

Airas, o.s. Arvola, Fanny Amanda, harjoituskoulun yhdistetyn luokan
 opettajatar; virkavapaana syyslukukauden alusta 1910 1/12
 1910:een, sijaisena 1/10 1911:een opettajatar Anna Schreck, sen-
 jälkeen opettajatar Hanna Pohjola; samoin 20/1—1/5 1911, si-
 jaisena opettajatar Hanna Pohjola; erosi 1/5 1911.

Axelson, Sigrid Sofia, käsitöiden ja piirustuksen opettajatar; virka-
 vapaana 22/4 1913:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisina opet-
 tajatar Lyyli Kaukovaara ja rouva Anni Boström.

Hainari, Vendla Augusta, musiikin opettajatar; virkavapaana sai-
 rauden vuoksi 1/3 1911:sta kevätlukukauden loppuun, sekä syys-
 lukukauden alusta marraskuun loppuun ja helmikuun alusta
 kevätlukukauden loppuun lukuvuosina 1911—1913, ynnä koko
 lukuvuoden 1913—1914 ja syyslukukauden 1914, sijaisena opet-
 tajatar Anni Heiskari; erosi 31/12 1914.

Heikel, Anna Katarina Viktoria, harjoituskoulun yliopettajatar; kuoli
 8/4 1915.

Helle, Väinö Robert Konstantin, kristinopin ja historian lehtori, vara-
 johtaja; virkavapaana opintojen jatkamista varten 1/2 1911:sta
 kevätlukukauden loppuun, sijaisena filos. maisteri Otto Erkkilä;
 samoin koko lukuvuoden 1912—1913, sijaisina johtajatar A.
 Salmela, opettajakandidaatti Alli Kallioniemi ja pastori K. Hau-
 taniemi.

Hellman, Kaisi, harjoituskoulun jatkoluokan opettajatar 6/9 1912—
 Lackström, Selma Maria, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar.

- Levón, Kaarlo Aleksander, suomenkielen lehtori 31/7 1912—.
- Paksula, Matti, suomenkielen lehtori 28/11 1911:een, jolloin sai siirtovaltakirjan vastaavaan virkaan Heinolan seminaarissa.
- Reinilä, Iivari, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori 9/8 1911—.
- Utukka, Iida, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar 20/2 1912—.
- Wählberg, Ellen Emilia, voimistelun ja terveysopin opettajatar.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

- soiton tuntiopettajatar Anna Hedmansson;
 matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinvirkaa kevätlukukauden 1911 lehtori U. A. Jansson;
 harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajattaren virkaa syyslukukauden 1911 alusta 19/2 1912:een Iida Vilhelmiina Utukka;
 suomenkielen lehtorinvirkaa kevätlukukauden 1912 tohtori K. A. Levón;
 musiikinopettajattaren virkaa 1/1 1915:sta lukukauden loppuun opettajatar Anni Heiskari;
 harjoituskoulun yliopettajattarenvirkaa 8/4 1915:sta lukukauden loppuun harjoituskoulun opettajattaret I. Utukka ja S. M. Lackström;
 harjoituskoulun veistonopettajan virkaa opettaja Väinö Valdemar Hyvärinen.

Heinolan seminaari.

- Vakinaiset opettajat sekä heidän virkavapautensa ja sijaisensa.
 Hildén, Konrad Emil, johtaja; virkavapaana kirjallisia töitä varten 6/2—30/4 1911, sijaisena lehtori A. A. Salmenkallio; samoin 26/3—31/5 1912, sijaisena kansakouluntarkastaja O. Vuorisalmi; nimettiin 18/12 1912 kansakoulujen ylitarkastajaksi Koulutoimen Ylihallitukseen.
- Lindén, Frans Johan Herman, luonnontiedon ja matematiikan lehtori, varajohtaja lukuvuoden 1911 alusta; johtaja 1/12 1913—7/2 1914; kuoli 7/2 1914.
- Kahala, Hilda Maria, johtajatar.
- Festén, Adele Maria, piirustuksen ja käsitöiden opettajatar.
- Heinämaa, Siviä Signe Maria, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar, virkavapaana yliopistollisten jatkokurssien osanottajana 22/9 1913—31/5 1914, sijaisena opettajatar Signe Aulanko.
- Kinnunen, Juho, kristinopin ja historian lehtori.

Lehtonen, Aino Augusta, harjoituskoulun yliopettajatar; virkavapaa opintomatkan vuoksi 1/5 1912:sta lukukauden loppuun, sijaisena harjoituskoulun opettajattaret H. L. Lehtonen ja S. S. M. Heinämaa.

Lehtonen, Helmi Lydia, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettajatar; virkavapaana komiteatöiden vuoksi 15/3—10/5 1911, sijaisena kansakoulunopettajatar Iida Utukka; samoin 1/11 1911:sta syyslukukauden loppuun ja 15/2—23/3 1912, sijaisena kansakoulunopettajatar Iida Lehmusvirta; samoin 10/10 1912:sta syyslukukauden loppuun ja 20/1 1913:sta kevätlukukauden loppuun, sijaisena kansakoulunopettajatar Aino Numminen; samoin komiteatöiden ynnä ulkomaisen opintomatkan vuoksi 1/3 1914:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena opettajatar A. S. Waihin.

Paksula, Matti, suomenkielen lehtori syyslukukauden alusta 1911—; varajohtaja syyslukukauden alusta 1913—; virkavapaana omasta virastaan johtajaviran hoitamista varten 1/3 1914:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena filos. kandidaatti Yrjö Paalanen; virkavapaa johtajan tehtävistä 11/6—17/8 1915, sijaisena keskikoulun opettaja Br. Pakarinen.

Salmenkallio, Heikki Alfred, suomenkielen lehtori, varajohtaja lukuvuonna 1910—1911; virkavapaana 6/2—30/4 1911 johtajaviran hoitamista varten, sijaisena filos. kandidaatti K. A. Nieminen.

Sirelius, Ellen, musiikin opettajatar.

Stenroth, Fanny Karolina Johanna, voimistelun, terveystiedon ja maantiedon opettajatar.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton tuntiopettajatar Judith Lönnberg;

johtajanvirkaa kalenterivuoden alusta 1/12 1913:een varajohtaja F. J.

H. Linden, ja johtajan opetusvelvollisuutta kevätlukukaudella 1913 lehtorit M. Paksula, J. Kinnunen ja kansakoulujen tarkastaja A. Lähteenkorva;

johtajanvirkaa 1/3 1914:sta lukuvuoden 1914—1915 loppuun lehtori M. Paksula;

matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinvirkaa 1/12 1913:sta lukuvuoden loppuun ja lukuvuoden 1914—1915 filos. kandidaatti Hellin Leikola;

luonnonhistorian opettajana 17/2 1914:sta lukuvuoden loppuun ja lukuvuoden 1914—1915 nuorempi lehtori J. K. V. Tuominen;

suomenkielen lehtorinvirkaa lukuvuonna 1914—1915 filos. kandidaatti Yrjö Paalanen.

Kajaanin seminaari.

Rihtniemi, Volter, johtaja; virkavapaana kirkolliskokouksen jäsenenä lokakuun 1913, sijaisena lehtori H. Linnaniemi ja E. Sipilä sekä harjoituskoulun yliopettaja J. A. Tuomola; samoin 7—18/12 1914, sijaisena varajohtaja P. S. Vuoristo.

Hollmerus, Verna Irene, harjoituskoulun alemman osaston opettajatar; virkavapaana sairauden vuoksi 1/3—31/5 1915, sijaisena opettajatar Edit Roos.

Linnaniemi, Harald Julius, kristinopin ja historian lehtori; virkavapaana 10/4—18/5 sijaisina rovasti J. Väyrynen ja johtaja V. Rihtniemi; samoin 1/4—31/5 1914, sijaisena sacri min. cand. Jalmari Penttilä.

Rannisto, Juho Edvard, matematiikan ja luonnontieteiden lehtori 20/10 1910—; virkavapaana 5/5 1913:sta lukuvuoden loppuun, sijaisena lehtori E. A. Veiste (Westerlund) ja harjoituskoulun yliopettaja J. A. Tuomola.

Sipilä, Eemeli Aukusti, voimistelun, terveysopin ja maantiedon lehtori.

Taipale, Adolf Emil, musiikin lehtori.

Tuomola, Juho Aleksander, harjoituskoulun yliopettaja; virkavapaana ulkomaisen opintomatkan vuoksi 10/4—22/5 1912, sijaisina harjoituskoulun opettajat A. J. Vuorivirta ja V. I. Hollmerus.

Veiste (Westerlund), Elis Arvid, piirustuksen ja käsitöiden lehtori; virkavapaana sairauden vuoksi lukuvuoden 1911 alusta syyskuun

Veiste (Westerlund), Elis Arvid, piirustuksen ja käsitöiden lehtori; virkavapaana sairauden vuoksi lukuvuoden 1911 alusta syyskuun loppuun sijaisina lehtori J. E. Rannisto ja opettajatar Vivia Westerlund; samoin komiteatöiden vuoksi joulukuun 1911, helmikuun ja maaliskuun 1912, sijaisina lehtorit J. E. Rannisto ja E. A. Sipilä sekä harjoituskoulun opettaja A. J. Vuorivirta.

Vuoristo, Paavo Sakari, suomenkielen lehtori, varajohtaja; virkavapaana 7—18/5 ja 2—14/9 1912, sijaisena rouva H. Vuoristo.

Vuorivirta, Antti Juho, harjoituskoulun yhdistetyn luokan opettaja; virkavapaana sairauden vuoksi 6/2—6/4 1911, sijaisena rouva Lydia Vuorivirta; samoin yliopistollisten jatkokurssien osanottajana lukuvuoden 1913—1914, sijaisena kansakoulunopettaja L. A. Vuorivirta.

Väliaikaisina ovat virkoja hoitaneet:

soiton opettajatar Eva Ticcander;

harjoituskoulun tyttöjen käsitöiden ja voimistelun opetusta opettajatar Hilma Roos;

matematiikan ja luonnontieteiden lehtorinvirkaa 20/10 1910:een filos. kandidaatti Vilho Tomminen.

13. Seminaarien tarkastukset.

Lukuunottamatta Ylihallituksen jäsenten lyhytaikaisempia käyn-
tejä seminaareissa kassantarkastuksia, käytännöllisiä opettajanäyt-
teitä, koepalveluksen johdosta toimitettavia tutkimuksia, luentokurs-
sien tarkastusta y. m. erikoisia asioita varten, ovat varsinaisia semi-
naarien tarkastuksia puheenaolevana aikana toimittaneet:

Jyväskylässä ylitirehtöörin apulainen, valtioneuvos W. Tavast-
stjerna joulukuun 3—5 p. 1910, maaliskuun 20—24 p. 1911, ylitar-
kastaja Konr. Hildén syyskuun 26—lokakuun 5 p. 1913, marraskuun
20—28 p. 1914 ja maaliskuun 26—27 p. 1915;

Tammisaarella v. t. ylitarkastaja A. Haapanen lokakuun 2—5 p.
1911, ylitarkastaja Konr. Hilden lokakuun 28—29 p. 1913, ylitireh-
töörin apulainen K. A. Franssilä tammikuun 11—13 p. 1915;

Udessaakaarlepvyssä ylitarkastaja G. F. Lönnbeck marraskuun
14—18 p. 1910, v. t. ylitarkastaja A. Haapanen lokakuun 13—17 p.
1911, v. t. ylitarkastaja Hj. Basilier marraskuun 14—22 p. 1912;

Sortavalassa ylitarkastaja Konr. Hilden, maaliskuun 9—18 p.
1913, ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila helmikuun 22—28 p.
1914;

Raumalla v. t. ylitarkastaja A. Haapanen joulukuun 8—9 p.
1911, ylitarkastaja Konr. Hildén helmikuun 20—25 p. 1915;

Raahessa ylitarkastaja G. F. Lönnbeck marraskuun 9—12 p.
1910, v. t. ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila marraskuun 6—7
p. 1911, ylitarkastaja Konr. Hilden huhtikuun 14—18 p. 1913;

Heinolassa v. t. ylitarkastaja Hj. Basilier toukokuun 22—24 p.
1911, v. t. ylitarkastaja A. J. Tarjanne helmikuun 2—7 p. 1914;

Kajaanissa v. t. ylitarkastaja A. Haapanen marraskuun 8—11
p. 1911, ylitarkastaja Konr. Hilden helmikuun 3—12 p. 1913, ylitireh-
töörin apulainen K. A. Franssila huhtikuun 26—30 p. 1915.

14. Muita asioita.

Seminaarien alkamisen siirtyminen sodan vuosi. Alkaneen sodan johdosta Keisarillinen Senaatti näki hyväksi elokuun 11 p. 1914 määrätä, että syyslukukauden alku oli siirrettävä m. m. seminaareissa lokakuun 1 päivään ja että kansakoulujen johtokunnat olivat oikeutetut siirtämään kansakoulujen avaamisen aina sanottuun lokakuun 1 päivään.

Jäljennöksen asiata koskevasta kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeestä lähetti Ylihallitus samana päivänä kirjeen ohella kaikkien seminaarien johtajille sekä kaupunki- ja maalaiskoulujen tarkastajille tiedoksi ja asianomaisten johtokuntain tietoon saatettavaksi.

Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeen mukaan syyskuun 8 päivältä 1914 Keisarillinen Senaatti oli nähnyt hyväksi määrätä, että syyslukukausi seminaareissa oli alettava syyskuun 21 päivänä.

Esitys Jyväskylän seminaarin 50 v. historian kustannusavustuksesta. Jyväskylän seminaarin johtaja oli kirjeensä ohessa toukokuun 19 päivältä 1912 lähettänyt opettajakunnan pöytäkirjan otteen helmikuun 24 päivältä 1911, missä opettajakunta oli pyytänyt Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että seminaarin 50-vuotisjuhlaan valmistettavan seminaarin historian kustantamista varten myönnettäisiin valtioapua 100 markkaa painoarkkia kohti eli korkeintaan 2,000 markkaa.

Ylihallitus omasta puolestaan lausui alamaisesti seuraavaa:

»Kun Jyväskylän seminaari on maamme vanhin laitos kansakoulunopettajain ja -opettajattarien valmistamista varten ja sen vaiheet mitä läheisimmin liittyvät kansakoululaitoksemme alkuhistoriaan yleensä, tulisi niiden esitys, tehtynä anomuksessa suunnitellulla tavalla kuvastamaan kansakoululaitoksen alkuhistoriaa yleisemmältäkin kannalta. Tärkeätä myös olisi vioda historiallisen aineksen keräykseen käyttää aikaa, jolloin seminaarin alkuaikoina toimineita henkilöitä vielä on elossa. Tähän nähden ja kun puheenaolevan teoksen tekijäksi oli lupautunut siihen niin pätevä henkilö kuin johtaja Raitio, katsoo Ylihallitus teoksen kunnolliselle toimittamiselle olevan olemassa täydet takeet, jonka vuoksi Ylihallitus alamaisimmasti Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää, eikö puheenaolevaan tarkoitukseen voitaisi armossa myöntää 100 markkaa painoarkkia kohti eli korkeintaan 2,000 markkaa maksettavaksi teoksen valmistuttua.»

Tähän näki Keisarillinen Senaatti hyväksi huhtikuun 3 p. 1912 suostua.

15. Tilastollisia tietoja seminaareista ja niiden harjoitus- kouluista.

a) Seminaarien ja harjoituskoulujen opettajaluku.

Lukuvuosi	Seminaareissa			Harjoituskouluissa			Yhteensä
	mies- opettajia	nais- opettajia	yhteensä	mies- opettajia	nais- opettajia	yhteensä	
1910—1911	54	28	82	13	20	33	115
1911—1912	55	28	83	13	20	33	116
1912—1913	57	29	86	13	21	34	120
1913—1914	57	29	86	13	22	35	121
1914—1915	59	28	87	13	23	36	123

b) Seminaarien

Lukuvuosi	Jyväskylän kaksois-seminaari				Tammisaaren naisseminaari		Uudenkaarleppyn miesseminaari		Sorta-kaksois-	
	oppilaita		päästötodistuksen saaneita		oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita	
	miehiä	naisia	miehiä	naisia					miehiä	naisia
1910—1911	104	122	27	31	104	29	78	13	117	123
1911—1912	110	119	20	28	108	27	87	20	111	120
1912—1913	113	121	26	31	108	31	87	22	114	121
1913—1914	113	119	26	31	108	27	78	18	114	111
1914—1915	113	120	26	31	104	26	76	17	106	125
Yhteensä	553	601	125	152	532	140	406	90	562	610

c) Harjoituskoulujen

Lukuvuosi	Jyväskylä			Tammisaari		Uusikaarleppyy			Sortavala			
	oppilaita		päästötodistuksen saaneita	oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita		päästötodistuksen saaneita	oppilaita		päästötodistuksen saaneita	
	poikia	tyttöjä				poikia	tyttöjä		poikia	tyttöjä		poikia
1910—1911	129	131	95	1	141	16	77	84	18	166	159	41
1911—1912	126	130	31	—	151	15	88	93	17	173	164	60
1912—1913	116	117	27	—	144	24	98	84	14	172	176	50
1913—1914	115	117	31	—	136	21	104	84	15	172	181	41
1914—1915	114	113	31	—	133	18	109	95	27	172	191	48
Yhteensä	600	608	155	1	705	94	476	440	91	855	871	230

d) Seminaarien ja

Lukuvuosi	Jyväskylä		Tammisaari		Uusikaarleppyy		Sortavala	
	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.
1910—1911	187 270	76	88 314	29	98 569	54	204 622	53
1911—1912	179 546	17	89 475	81	105 636	10	203 644	87
1912—1913	179 456	51	88 410	—	96 075	45	205 301	09
1913—1914	188 160	20	95 389	37	94 757	80	206 893	92
1914—1915	197 093	30	96 790	—	107 467	19	211 165	99

oppilasmäärät.

valan seminaari		Rauman miesseminaari		Raahen naisseminaari		Heinolan naisseminaari		Kajaanin miesseminaari		Yhteensä			
päästötodistuksen saaneita		oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita		päästötodistuksen saaneita	
miehiä	naisia									miehiä	naisia	miehiä	naisia
31	33	116	26	116	28	122	29	87	18	502	587	115	150
27	30	112	30	115	29	119	29	95	19	515	561	116	143
30	30	109	30	118	29	115	28	99	20	522	583	128	149
27	30	106	25	116	26	118	30	105	25	516	582	121	144
25	31	105	25	117	31	117	27	106	29	506	583	122	146
140	154	548	136	582	143	591	143	492	111	2 561	2 916	602	732

oppilasmäärät.

Rauma		Raabe		Heinola		Kajaani		Yhteensä						
oppilaita		oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita		oppilaita	päästötodistuksen saaneita	oppilaita		päästötodistuksen saaneita				
poikia	tyttöjä			poikia	tyttöjä			poikia	tyttöjä					
139	—	16	46	115	10	78	65	17	85	97	14	721	792	167
129	—	26	50	119	9	76	62	14	94	86	20	736	805	182
140	—	14	52	128	13	80	61	14	84	91	17	742	801	173
135	—	16	54	127	20	80	66	14	80	92	19	740	803	177
149	—	21	46	131	18	91	62	11	81	89	14	762	814	188
692	—	93	248	620	70	405	316	70	424	455	84	3 701	4 015	887

harjoituskoulujen menot.

Rauma		Raabe		Heinola		Kajaani		Yhteensä	
lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.	lup.
89 558	88	85 356	40	81 251	99	92 533	13	927 477	52
96 655	67	77 963	74	86 533	02	96 391	79	935 847	17
95 153	60	89 364	14	87 667	98	95 552	70	934 981	47
103 309	88	88 498	52	85 846	90	103 658	23	966 514	82
102 358	48	96 666	62	90 630	33	99 744	57	1 001 916	48

III. Kaupunkien kansakoulut.

1. Vuositietoja koskevia määräyksiä.

Koska säädetyt lukukausi-ilmoitukset kaupunkien kansakouluista tavallisesti olivat saapuneet Ylihallitukselle hyvin epäsäännöllisesti ja eri tavalla laadittuina, joten tarpeellisia tietoja niistä ei aina ollut saatavissa, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi tarkoitusta varten valmistaa erityisen kaavakkeen sekä sen oheenliittäen kiertokirjeessään helmikuun 7 p. 1911 kaikille kaupunkien kansakouluntarkastajille määrätä, että lukukausi-ilmoitus oli siitä lähtien annettava kaikista kaupunkikansakouluista mainitun kaavan mukaan ja lähetettävä Ylihallitukselle joka syyslukukauden alussa eli viimeistäänkin ennen syyskuun loppua, jota vastoin täydellistä lukukausi-ilmoitusta kevätlukukausilta ei ollut tarpeen lähettää, mutta sen sijaan oli ilmoitus lukuvuoden kuluessa opettajistoon nähden kulloinkin tapahtuneista muutoksista Ylihallitukseen toimitettava.

Lukukausi-ilmoitus ja kaava sitä varten.

Kun Suomenmaalainen Hengellinen Konsistorio pyysi Ylihallitusta kunkin lukuvuoden alussa Konsistoriolle toimittamaan tiedon oikeauskoisten oppilasten lukumäärästä maan kansakouluissa, jotta mainittujen oppilasten uskonnonopetuksen suhteen voitaisiin ryhtyä toimenpiteisiin, ja kun kaupunkikansakoulujen lukukausi-ilmoitukset, joihin myöskin on otettava tieto edellämainitusta seikasta, saapuvat Ylihallitukselle tavallisesti vasta syyskuun lopulla, vieläpä joskus niiden lähettämistä varten määrätyn ajan umpeenkuluttua, käski Ylihallitus kiertokirjeessään joulukuun 9 päivältä 1913 kaupunkien kansakouluntarkastajia vuosittain, heti syyskuun alussa, ellei lukukausi-ilmoitusta silloin voitaisi Ylihallitukselle lähettää, toimittamaan Ylihallitukselle ainakin tiedon, onko kaupungin kansakoulussa kreikanuskoisia oppilaita, sekä ilmoituksen niiden lukumäärästä, jos niitä on.

Ilmoitus kreikanuskoisista oppilaista.

Muistutus
opetussuun-
nitelmista.

Koska toimitetuissa tarkastuksissa oli huomattu, että useissa kaupungeissa oli laiminlyöty kunkin lukuvuoden alussa valmistaa ja noudatettavaksi vahvistaa sellainen työ- ja opetusjärjestyksen sekä oppikurssien ja oppikirjain ehdotus, josta säädetään 11 p:nä touko-kuuta 1866 annetun Armollisen kansakouluasetuksen 12 §:n 5:nnessä ja 16 §:n 4:nnessä kohdassa kehoitti Ylihallitus toukokuun 28 p. 1913 lähettämässään kiertokirjeessä kaupunkien kansakouluntarkastajia tarkasti valvomaan, että vastaisuudessa edelläviitattuja lainpaikkoja noudatetaan ja siis opetussuunnitelmat kansakouluja varten joka lukuvuoden alussa valmistetaan ja asianomaisella tavalla vahvistetaan.

Vuosi-
kertomus-
kaavakkeet.

Aktuaarin ehdotuksen johdosta Ylihallitus joulukuun 22 p. 1911 kiertokirjeessä kaikille kaupunki- ja maalaiskansakoulujen tarkastajille ja johtokunnille ilmoitti, että Ylihallitus ei enään, kuten edellisinä lukuvuosina, tulisi lähettämään kouluille kaavakkeita kansakouluista annettavia vuosikertomuksia varten, vaan oli itsekunkin hankittava ne kirjakauppiailta tahi suoraan osakeyhtiö Valistukselta ja koulutarpeiden Keskusliikkeestä Helsingissä, jotka liikkeet olivat ottaneet pitääkseen huolta kaavakkeiden painattamisesta Ylihallituksen hyväksymien mallien mukaan.

Joulukuun 5 p. 1913 katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi tehdä moniaita muutoksia ja lisäyksiä nihin kaavakkeihin, joille kaupunki kansakoulujen vuosikertomukset ynnä niihin liittyvät opetusta koskevat ilmoitukset ja tilastolliset tiedot olivat olleet laadittavat sekä määräsi mainitut muutetut ja laajennetut yksikieliset kaavakkeet siitä lähtien käytäntöön otettaviksi, joka kiertokirjeellä saatettiin kaikkien kaupunkikansakoulujen johtokuntien ja tarkastajain tietoon.

Huomautus
opetusta
koskevien
tietojen lä-
hettämi-
sestä.

Koska kaupunkien kansakouluntarkastajat olivat käsittäneet Ylihallituksen 22 p:nä joulukuuta 1909 lähettämän, koulutilastoa koskevan kiertokirjeen siten, ettei opetusta koskevia ilmoituksia enää tarvinnut Ylihallitukselle toimittaa, huomautti Ylihallitus helmikuun 18 p. 1913 kiertokirjeessä mainittuja tarkastajia siitä, että nämä opetusta koskevat ilmoitukset olivat edelleenkin vuosittain Ylihallitukselle lähetettävät.

2. Ohjesäännöt.

Seuraavat kaupunkikunnat ovat puheena olevana aikana uusi-
neet tai joissain kohdin muuttaneet kansakouluasetuksen 112 §:ssä

säädetyt ohjesääntönsä ja on Ylihallitus ne joko sellaisinaan tai muutamilla muutoksilla vahvistanut tässä alempana lueteltuina päivinä:

Helsingin marraskuun 25 p. 1914;
 Iisalmen » 4 p. 1913;
 Kajaanin lokakuun 8 p. 1912;
 Kristiinan heinäkuun 14 p. 1915;
 Kuopion elokuun 7 p. 1912;
 Loviisan lokakuun 7 p. 1913;
 Oulun » 28 p. 1913;
 Porin huhtikuun 1 p. 1913;
 Tampereen » 28 p. 1914.
 Koululääkäri-ohjesääntö vahvistettiin:
 Iisalmelle kesäkuun 30 p. 1915;
 Oululle helmikuun 3 p. 1914.

Kuopion kaupungin kansakoulun johtokunta oli kirjeessään marraskuun 20 päivältä 1911 pyytänyt Ylihallituksen suostumusta siihen, että kansakoulun VI luokan tytöille saataisiin antaa talous- ja keitto-opetusta. Sittenkuin oli hankittu asiasta Kuopion kaupungin kansakoulujen tarkastajan lausunto, hyväksyi Ylihallitus maaliskuun 22 p. 1912 ehdotuksen toistaiseksi, huomauttaen kuitenkin, että talous- ja keitto-opetus oli sopivimmin suoritettava jatkokoulussa ja että Venäjän maantiedon kertaukseen kuitenkin on varattava 10 tuntia V ja VI luokalla yhteensä.

Talous- ja keitto-opetusta kansakoulun ohjelmaan.

3. Kaupunkikoulujen tarkastus.

Kansakoulujen paikallista tarkastusta varten on kaupunkikuntien kansakouluasetuksen 111 §:n mukaan valittava kansakouluntarkastaja. Hänen tehtävänsä ja velvollisuutensa ovat yleisen kansakouluasetuksen puitteissa määritellyt kunkin kaupungin kansakoulujen ohjesäännöissä. Suuremmissa kaupungeissa on ollut erikoiset virkamiehet tässä toimessa, pienemmissä on tarkastajanvirka ollut sivutoimena jollakin kansakoulujen piiritarkastajalla, oppikoulun opettajalla, papilla tai muulla sopivalla henkilöllä.

Paikallinen tarkastus.

Kaupunkien kansakouluntarkastajina ovat puheenaolevana aikana toimineet seuraavat henkilöt:

Haminassa: Ingman, Odert, Julius, kappalainen 31/7 1914:een; virkavapana 1/5—31/7 1914, sijaisena seuraaja;
 Hurmalainen, Ville, yhteiskoulun johtaja 1/8 1914:stä.

- Hangossa: Himberg, Karl Johan, fil. maisteri.
- Helsingissä: Lilius, Albert Henrik, fil. lis., ruotsalaisten koulujen tarkastaja;
Pesonen, Matti, fil. maisteri, suomalaisten koulujen tarkastaja;
Mantere, Oskari, fil. tohtori, apulaistarkastaja, 1912:sta.
- Hämeenlinnassa: Favén, Antti Emil, ent. kollega;
Böök, Albert Theodor, nuorempi lehtori, 1912:sta.
- Iisalmella: Hovilainen, Anders Gustaf, piiritarkastaja;
Vuorisalmi, Oskari, piiritarkastaja 14/ 5 1914:stä.
- Joensuussa: Laine, Johannes, nuorempi lehtori; virkavapaana valtiopäiväin ajan 1914, sijaisena lehtori Aaro Markkanen.
- Jyväskylässä: Oksala, Kaarle Johannes, seminaarin lehtori;
Hästesko, Frans Aksel, seminaarinlehtori, 1912:sta.
- Kajaanissa: Tuomala, Juho Aleksanteri, yliopettaja.
- Kaskisissa: Fleege, Uno Axel, kaupunginlääkäri.
- Kemissä: Friman, Bror Vihtori, rehtori.
- Kokkolassa: Ström, Karl Torstén, fil. maisteri;
Sandelin, Johan, Fredrik, nuorempi lehtori, 1913:sta.
- Kotkassa: Toppola, Juhana Kustaa, fil. maisteri, yhteiskoulun opettaja.
- Kristiinankaupungissa: Karsten, Henrik Adolf, koulunjohtaja;
Törnvall, Lars Emil, kirkkoherra, 1912:sta.
- Kuopiossa: Lönnbohm, Oskar Anders Ferdinand, opettajakandidaatti.
- Käkisalmissa: Relander, Karl William, fil. kand., yhteiskoulun opettaja;
Saarnio, Tuure Gottlieb, piiritarkastaja, 15/9 1913:sta.
- Lahdessa: Kojonen, Rope, fil. kand., kansanopistonjohtaja.
- Lappeenrannassa: Ylönen, Robert, teol. kand., yhteiskoulun johtaja;
Kalaja, H. A. kirkkoherra, 1/2 1915:sta.
- Loviisassa: Relander, Artur William, nuorempi lehtori.
- Maarianhaminassa: Hagman, Karl Leonard, tullinhoitaja;
Sjöblom, Henrik Valter, nuorempi lehtori 1/1 1913:sta.
- Mikkelissä: Sahlsten, Petter August, lehtori.
- Naantalissa: Järvinen, Albin, piiritarkastaja.
- Nikolainkaupungissa: Nordenstreng, Sigurd, fil. tohtori, kollegasessori;
Hjelt, Albert Hjalmar, fil. tohtori, ent. lehtori 1/1 1912:sta.
- Oulussa: Aulis, Viktor Gideon, kollega;
Pentzin, Leino, fil. kand., 1/9 1913:sta.

- Pietarsaaressa: Lindberg, Adolf Julius, kirkkoherra; virkavapaana valtiopäiväin ajan 1914, sijaisena kirkkoherra P. Vikman.
- Porissa: Schalin, Zakarias, teol. kand., ent. seminaarinjohtaja 31/7 1912; virkavapaana 1/4—31/7 1912, sijaisena kollega E. Granit-Ilmoniemi;
- Kuosmanen, Risto, piiritarkastaja 1/8 1912—1/8 1913;
- Söderström, Carl August Valdemar, fil. maisteri, 1/8 1913:sta.
- Porvoossa: Holmberg, Einar Anders, fil. kand., kansanopistonjohtaja; virkavapaana 1/8 1910—1/6 1911, sijaisena piiritarkastaja A. L. Biskop;
- Ottelin, Ahti Konrad, fil. tohtori, 1/9 1911:sta; virkavapaana 23/5—10/8 1912, sijaisena opettaja A. Söderlund.
- Raahessa: Holmström, Adolf, seminaarinjohtaja.
- Raumalla: Huttunen, August, harjoituskoulun opettaja; virkavapaana 1/10 1913:sta, sijaisena maisteri A. Halonen.
- Savonlinnassa: Kekomäki, Eetu, nuorempi lehtori.
- Sortavalassa: Kaikkonen, Kaarlo Samuli, nuorempi lehtori.
- Tammisaaressa: Sonck, Knut Emil, seminaarilehtori, 31/12 1913:een; virkavapaana 1/7—31/12 1910 ja 1/4—31/7 1911, sijaisena tohtori G. Tegengren;
- Takolander, Gustaf, Adolf Alfons, seminaarinlehtori, 1/1 1914:sta.
- Tampereella: Pelkonen, Johannes Adam, kansakoulunopettaja; virkavapaana 19/3 1913:sta, sijaisena opettajat W. Paalanen ja Matti Rajamaa;
- Mäkinen, Kaarlo Kristian, filosofian maisteri.
- Torniossa: Petra, Karl Eliel, nuorempi lehtori, virkavapaana keväällä 1915 sijaisena kirkkoherra K. Airas.
- Turussa: Weckman, Axel Waldemar, fil. maisteri.
- Uudessakaupungissa: Simelius, Jooseppi Joakim, kirkkoherra.
- Viipurissa: Valtavuo, Anton, kansakoulunopettaja.

Suomen kaupunkilaiskansakoulujen tarkastajain ensimmäisen yleisen kokouksen valtuuttamina olivat kansakouluntarkastajat Albin Järvinen y. m. Ylihallitukselle jättäneet maaliskuun 3 p. 1910 Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen asetetun alamaisten anomuksen, että Suomen Hallituksen käyttövaroista myönnettäisiin vuodesta 1910 alkaen 2000 markan suuruinen määräraha, jonka Koulutoimen Ylihallitus saisi harkintansa mukaan jakaa yhtenä tai useampana matkastipendinä kaupunkilaiskansakoulujen tarkastajille. Lähettäen tämän

Anomus
matka-apu-
rahasta kau-
punkien
kansakou-
luntarkasta-
jille.

anomuksen lokakuun 19 p. 1910 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armolliseen harkintaan Ylihallitus omasta puolestaan lausui seuraavaa:

»Anomus ansaitsee kaikkea myötätuntoisuutta, sillä kaupunkitarkastajain toiminta on yhtä tärkeä kuin piiritarkastajienkin ja edellyttää yhtä paljon ulkomaidenkin kouluolojen tuntemusta sekä opetusmenetelyyn että koulujärjestelyyn nähden. Varsinkin suurkaupunkien kouluolot ovat monimutkaisia ja käsittävät monta kysymystä, joiden ratkaisu monasti vaatii perinpohjaisia tutkimuksia.

Ulkomaanmatkastipendejä esiteltäessä oli kaiketi pidettävä silmällä etupäässä niiden kaupunkien tarkastajia, joille tarkastajanvirka on varsinaisena tai pääasiallisena toimenä. Muidenkin kaupunkien tarkastajille on Ylihallituksen mielestä kuitenkin varattava mahdollisuus tulla Ylihallituksen harkinnan mukaan osallisiksi apurahasta ulkomaista opintomatkaa varten ja varsin terveellistä heille olisi pienempien stipendien avulla päästä tutustumaan kouluoloihin oman maan muissa kaupungeissa.

Siihen nähden, että puheena olevat virat ovat puhtaasti kunnallisia virkoja, näyttää asianmukaiselta, että kaupunkikunnat itsekin myöntävät tähän tarkoitukseen jonkun verran avustusta, esim. 50 % valtion puolesta annetusta apurahamäärästä, jota viimeksimainittua määrää kaupungit luonnollisesti eivät olisi oikeutetut laskemaan niihin menoihin, joiden perusteella heidän koululaitoksiansa varten valtioapua myönnetään. Tarkastajakokouksen anoma rahamäärä ei itse asiassa ole suuri, mutta edellyttämällä, että kaupungitkin yllämainitulla tavalla ottavat osaa matkastipendien suorittamiseen, riittää Ylihallituksen mielestä toistaiseksi, että valtio tähän tarkoitukseen määräisi 1 500 markkaa vuodessa. Tämän määrärahan käyttämisen suhteen haluaa Ylihallitus saada täyden määräämisvallan, annettakoonpa rahat, kulloinkin sattuvien asianhaaran mukaan yhdelle tai useammalle henkilölle, joko opintoja varten ulkomailla tai joku pienempi osa siitä kouluolojen tutkimista varten oman maan muissa kaupungeissa.

Edellisen nojalla Ylihallitus Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne alamaisimmin esittää, että yleisistä varoista myönnettäisiin 1 500 markkaa vuotuinen määräraha, jonka Koulutoimen Ylihallitus saisi harkinnan mukaan antaa kaupunkien kansakouluntarkastajille matkastipendeiksi muiden maiden kouluolojen tutkimista varten ja josta määrä rahasta pienempi osa voitaisiin tarpeen vaatiessa käyttää stipendeiksi myös kotimaista opintomatkaa varten, ehdolla että asianomainen kaupunkikunta myöntää matka-apurahan saajalle puolestaan 50 % valtion matkastipendin määrästä».

Valtion tarkastus.

Valtion puolelta ovat kaupunkien kansakouluja tarkastaneet Koulutoimen Ylihallituksen määräyksestä sen kansakouluosaston jäsenet. Selostuksen tarkastuksesta ja siinä tehdyistä huomioista ovat he antaneet Ylihallitukselle, joka sitte on lähettänyt tästä jäljennöksen kaupungin kansakouluntarkastajalle tarpeellisissa kohdin kouluviranomaisten huomioon otettavaksi.

Näitä tarkastuksia ovat toimittaneet:

1. Lahdessa 29/9—1/10 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
2. Savonlinnassa 20—22/10 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
3. Käkisalmissa 27—29/10 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
4. Kokkolassa 5—8/12 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
5. Raahessa 9/12 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
6. Pietarsaaressa 12—13/12 1910 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
7. Uudessakaupungissa 12—15/12 1910 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
8. Vaasassa 6—14/3 1911 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
9. Jyväskylässä 20—24/3 1911 ylitirehtöörin apulainen V. Tavaststjerna;
10. Viipurissa 3—10/4 1911 kansakouluntarkastaja K. G. Aminoff;
11. Hämeenlinnassa 8—12/5 1913 kansakouluntarkastaja O. Vuorisalmi;
12. Porvossa 26—29/4 1911 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier;
13. Lappeenrannassa 12—13/10 1911 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
14. Torniossa 31/10—1/11 1911 ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila;
15. Kemissä 2—4/11 1911 ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila;
16. Kajaanissa 13—16/11 1911 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
17. Kokkolassa 11—12/4 1912 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
18. Hangossa 7—10/4 1913 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
19. Raumalla 3—5/4 1913 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
20. Maarianhaminassa 10—11/9 1913 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
21. Naantalissa 8—9/9 1913 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
22. Lahdessa 26—29/11 1913 ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila;
23. Porvoossa 26—28/1 1914 kansakouluntarkastaja K. G. Aminoff;
24. Kaskisissa 9—11/2 1914 kansakouluntarkastaja K. G. Aminoff;
25. Turussa 26—31/1 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
26. Haminassa 3—5/2 1914 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier;
27. Tampereella 2—10/2 1914 kansakouluntarkastaja A. Haapanen.
28. Kristinassa 12—14/2 1914 kansakouluntarkastaja K. G. Aminoff.
29. Loviisassa 7—9/2 1914 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier;
30. Kokkolassa 24—27/3 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;

31. Torniossa 16—18/3 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
32. Kemissä 19—21/3 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
33. Maarianhaminassa 27—30/4 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
34. Vaasassa 28/3—3/4 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
35. Pietarsaareissa 18—20/3 1914 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
36. Raahessa 23—24/3 1914 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
37. Oulussa 26—31/3 1914 kansakouluntarkastaja A. Haapanen;
38. Kaskisissa (suomalaisissa kouluissa) 6/11 1914 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
39. Joensuussa 24—27/2 1915 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
40. Kuopiossa 20—23/2 1915 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
41. Sortavalassa 1—2/3 1915 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
42. Käkisalmissa 4—5/3 1915 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
43. Mikkelissä 9—12/4 1915 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne;
44. Iisalmissa 13—15/5 1915 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;
45. Savonlinnassa 17—18/5 1915 kansakouluntarkastaja O. Rauhamaa;

4. Kaupunkikuntien valtioavut kansakoululaitoksiaan varten.

Koska suostuntavaroista v. 1913 suoritettaviin menoihin oli jälleen osotettu kaupunkien kansakoululaitosten avustamiseksi 1,870,000 markkaa jaettavaksi niiden perusteiden mukaan, jotka olivat mainitut Keisarillisen Senaatin maaliskuun 13 p. 1895 päivätyssä kirjeessä Ylihallitukselle ja Keisarillisen Senaatin marraskuun 13 p:nä 1906 antamassa päätöksessä, kehoitti Ylihallitus kirjeessään helmikuun 28 p. 1913 kaupunkien kansakoulujen tarkastajia, antaessaan lausuntoja kaupunkien puolesta anottavista valtioavuuista, kiinnittämään huomionsa siihen, että asiakirjoista yksityiskohtaisesti selviää m. m.

- 1) kaikki ne kuluvan vuoden kulunkiarvioon otetut menoerät, jotka edellämainittujen säädösten mukaan olivat huomioonotettavat kaupunkien kansakoululaitosten valtioavun suuruutta määrättäessä;
- 2) edellisen kalenterivuoden vastaavat todelliset menot;
- 3) syyt menojen arvioituun lisäätymiseen kuluvana vuonna;
- 4) kaupungin omain kansakoulutalojen vuokran arvioimista varten näiden talojen kirjanpito- ja palovakuutusarvot, erikseen kivi- ja erikseen puutalojen, mikäli niitä käytetään kansakoulutarkoituksiin;

5) mahdollisten vuokrahuoneiden kunnollisuus ja tarkoituksenmukaisuus;

6) kaupungin kansakoulunopettajain ja -opettajattarien nykyiset palkkaedut; ja

7) että huomioonotettavaan menoeriin ei ole laskettu m. m. kaupungin suoritettavia opettajien ja opettajattarien eläkemaksuja eikä sellaisia omaan koulutalojen korjaus- ja ylläpitokustannuksia, jotka yleisen vuokratavan mukaan ovat talon omistajan maksettavat.

Kaupunkikuntien nauttimat valtioavut olivat:

Kaupunki	v. 1911	v. 1912	v. 1913	v. 1914	v. 1915
Hamina	8,080	5,439	—	9,125	4,562
Hanko	29,600	11,300	—	24,888	12,444
Heinola	—	—	—	—	—
Helsinki	372,400	184,759	—	429,796	238,600
Hämeenlinna	12,200	7,100	—	14,850	7,425
Iisalmi	6,000	2,130	—	8,850	4,425
Joensuu	11,400	5,700	—	15,400	7,700
Jyväskylä	—	5,200	—	8,440	4,165
Kajaani	2,300	1,150	—	4,900	2,675
Kaskinen	3,200	2,400	—	3,700	2,512
Kemi	5,750	2,875	—	8,100	4,050
Kokkola	9,605	4,802	—	14,665	7,333
Kotka	33,400	19,450	—	41,200	20,600
Kristiinankaupunki	8,500	4,250	—	10,100	5,050
Kuopio	34,200	16,150	—	38,700	23,825
Käkisalmi	5,300	2,450	—	5,300	6,250
Lahti	8,350	4,175	—	18,353	7,625
Lappeenranta	10,100	5,050	—	12,800	6,400
Loviisa	6,400	3,950	—	8,083	4,160
Maarianhamina	3,500	1,750	—	4,150	2,075
Mikkeli	10,000	7,874	—	14,955	7,780
Naantali	3,300	1,505	—	3,245	1,518
Nikolainkaupunki	57,100	28,550	—	73,500	43,947
Oulu	42,000	23,062	—	48,760	28,268
Pietarsaari	11,600	11,500	—	23,700	11,850
Pori	53,300	28,000	—	59,800	32,700
Porvoo	15,528	8,550	—	18,561	11,455
Raahe	3,800	2,200	—	4,800	2,400
Rauma	9,200	4,600	—	12,357	5,720
Savonlinna	5,600	4,100	—	7,350	3,675
Sortavala	3,200	2,300	—	4,600	2,300
Tammisaari	7,900	3,950	—	9,643	4,909
Tampere	126,900	69,700	—	143,632	75,750
Tornio	4,150	2,075	—	6,320	3,200
Turku	139,400	72,700	—	163,819	87,640
Uusikaarlepyy	—	—	—	—	—
Uusikaupunki	9,200	4,600	—	11,512	5,756
Viipuri	62,113	29,700	—	77,324	41,250
Yhteensä	1,134,576	594,496	—	1,370,278	737,994

5. Tilastollisia tietoja kouluista ja opettajista.

a) Tietoja luokista ja opettajista.

Luku- vuonna	Luokkia			Luokka- huoneita		Opettajia						
	suomen- kielisiä	ruotsin- kielisiä	yhteensä	omassa talossa	vuokrautua	Varsinaisia luokka- opettajia		yhteensä	muuta (laulun, voimistelun, kasitöiden y. m.)	miehiä	naisia	yhteensä
						luokilla						
						I-II	III-VI					
1910—1911	845	271	1,116	686	148	472	665	1,137	119	346	994	1,290
1911—1912	873	277	1,150	716	143	464	699	1,163	114	353	964	1,317
1912—1913	903	277	1,180	775	122	484	722	1,206	123	364	974	1,338
1913—1914	935	278	1,213	785	105	473	727	1,200	137	374	999	1,374
1914—1915	953	268	1,221	789	107	471	737	1,208	146	373	1,001	1,374

b) Tietoja oppilaista.

Luku- vuonna	Oppilaita						Vanhempain säädyn mukaan			Päästötodistuk- seen saaneita	
	luokilla		poikia	tyttöjä	suomen- kielisiä	ruotsin- kielisiä	yhteensä	virkamiesten ja suurluk- keen harjoitt. lapsia	pikkulukkeen harjoitt. ja pölvolusmie- ten lapsia		työväen- lapsia
	I-II	III-VI									
1910—1911	15,428	20,990	18,278	18,140	28,417	8,001	36,418	1,289	14,131	20,998	3,311
1911—1912	15,493	22,366	18,998	18,861	29,770	8,089	37,859	1,416	14,203	22,240	3,529
1912—1913	15,656	23,171	19,490	19,337	30,648	8,179	38,827	1,476	14,731	22,620	3,816
1913—1914	16,096	23,703	19,978	19,821	31,594	8,205	39,799	1,478	15,120	23,201	4,037
1914—1915	16,240	24,426	20,334	20,332	32,442	8,224	40,666	1,718	14,645	24,303	4,366

c) Tietoja jatkokouluista, erikoiskouluista y. m.

Luku- vuonna	Jatkokouluissa		Ilta- ja tehtaalais- kouluissa			Laiminlyötyjen lasten kouluissa			Kunnan kasva- tuslaitoksissa			Päästötodistuksen saaneita
	Opet- tajia	Oppilaita	Opet- tajia	Oppilaita	Opet- tajia	Oppilaita	Opet- tajia	Oppilaita	Opet- tajia	Oppilaita		
											miehiä	
1910—1911	27	48 102 672 774	31	38 206 258 464	3	18 235 124 359	7	4 145 47 192	649			
1911—1912	33	57 160 643 803	30	41 230 300 530	3	21 257 145 402	11	5 156 51 207	485			
1912—1913	28	54 149 769 918	28	35 227 263 490	2	24 262 166 428	12	5 163 53 216	617			
1913—1914	24	39 146 586 732	28	32 196 234 430	3	23 227 151 378	12	5 194 63 257	723			
1914—1915	26	51 255 689 944	28	24 194 143 337	5	22 231 157 388	13	6 211 58 269	842			

d) Tietoja koulujen taloudesta.

Luku- vuonna	M e n o t								
	palkkauk- seen		lämmi- tykseen ja valais- tukseen	vuok- raan	koulu- talojen korjauk- seen	kalus- toon, opetus- välinei- siin ja kirjas- toon	oppilai- den avusta- miseen	muihin tarko- tuksiin	yh- teensä
	opetta- jien	muiden virikai- lijain							
1910—1911	2,902,886	217,838	220,071	131,349	132,922	255,833	161,248	198,136	4,220,283
1911—1912	3,019,375	243,451	221,695	116,641	109,112	228,104	161,941	194,116	4,294,435
1912—1913	3,178,327	254,676	267,763	100,146	129,482	197,997	227,112	227,918	4,583,421
1913—1914	3,395,104	285,635	288,710	142,379	126,183	202,937	249,450	317,230	5,007,628
1914—1915	3,478,438	306,345	265,571	150,040	120,269	188,920	261,438	334,965	5,105,986

Luku- vuonna	T u l o t						Koulu- kiinteij- en arvo	Koulu- tarkotuk- siin mää- rättyjen rahasto- jen pää- oma
	kunnalta		val- tiolta	oppilai- den koulu- maksut	muita tuloja	yh- teensä		
	rahassa	luon- nossa raha- arvoltaan						
1910—1911	2,929,284	24,461	1,134,576	12,573	129,105	4,229,999	14,079,500	2,096,710
1911—1912	3,558,294	22,817	594,496	11,906	108,390	4,295,903	14,616,076	2,110,879
1912—1913	4,313,228	32,705	—	12,100	209,904	4,567,937	16,222,330	2,121,671
1913—1914	3,342,926	153,631	1,370,278	23,758	213,392	5,103,985	16,872,707	2,449,452
1914—1915	4,100,794	87,472	737,994	24,781	189,562	5,140,603	17,287,818	2,645,425

IV. Maaseudun kansakoulut.

1. Alkuopetus.

Keisarillisen Senaatin kirjeessä Koulutoimen Ylihallitukselle joulukuun 22 päivältä 1911 ilmoitettiin, että Hänen Keisarillinen Majesteettinsa oli suvainnut huhtikuun 7 p. 1911 armossa hyväksyä Eduskunnan anomuksen maalaiskunnille annettavasta 100,000 markan suuruisesta valtioavusta kunnallisten pikkukoulujen opettajain palkkaamiseen ja opetusvälineiden hankkimiseen näille kouluille, kuitenkin ehdolla että kunnallisten pikkukoulujen avustaminen yleisillä varoilla jää suostuntavaraston vastattavaksi, minkä johdosta Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen vuotuisissa kansakoululaitoksen ja erinäisten sivistystarkoitusten menoarvioehdotuksissa puheenalaista tarkoitusta varten huomaamaan edellämainitun määrärahan.

Valtioapu
kunnallisille
pienienlasten-
kouluille.

Tätä noudattaen Ylihallitus ehdotti vuosiksi 1912—1914 100,000 markan määrärahan, jotka sellaisinaan otettiin Armollisiin esityksiin ja Eduskunta päätti, mutta Hallitus vahvisti sen ainoastaan vuodeksi 1913 sekä vuodeksi 1914 61,000 markkaa.

Kirkollisasiantoimituskunnan kirjeessä helmikuun 19 päivältä 1913 käski Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Suomen Senaatti Ylihallituksen tehdä alamaisen ehdotuksen m. m. maalaiskuntain ylläpitämäin pientenlastenkoulujen avustamiseksi vuodeksi 1913 myönnetyn 100,000 markan suuruisen arviomäärärahan käyttämistävasta, ollen ehdotuksen laatimisessa vartenotettava ne yleiset periaatteet ja näkökohdat, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaista määrärahaa jaettaessa huomioonotettaviksi.

Tämän käskyn täyttämiseksi Ylihallitus huhtikuun 15 p. 1913 alamaisimmasti esiintoi seuraavaa, kohdistuen aluksi huomion asian käsittelyssä valtiopäivillä ja armollisissa esityksissä ilmenneihin näkökohtiin:

Ylihallituksen
ehdotus
määrärahan
käyttämistä-
sestä.

»Jo vuoden 1910 valtiopäivillä tehtiin anomusehdotus, että Eduskunta päättäisi alamaisesti anoa myönnettäväksi avustusta yleisistä varoista kunnille ja seurakunnille niiden ylläpitämiä pikku- ja kiertokouluja varten Koulutoimen Ylihallituksen kautta jaettavaksi anomuksen perustelussa lähemmin esitettyjen perusteiden mukaan ja että Eduskunta päättäisi tähän tarkoitukseen ottaa menoarvion kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten vuodeksi 1911 Smk. 100,000: —.

Sivistysvaliokunta, jonka käsiteltäväksi anomusehdotus oli lykätty, huomautti mietinnössään, että alkuopetus oli järjestettävä elimelliseen yhteyteen ylempään kansakouluopetuksen kanssa sekä tehtävä kunnalliseksi opetustoimeksi ja sentähden valtioapu myönnettävä ainoastaan kunnallisia pientenlastenkouluja varten. Valiokunnan mietinnön mukaisesti anoihin Eduskunta 28 p. toukokuuta 1910, »että vuodeksi 1911 myönnettäisiin 100,000 markan suuruinen määräraha alkuopetuksen kehittämiseksi maaseudulla, avustuksena opettajan palkkaamiseen ja opetusvälineiden hankkimiseen jaettavaksi kunnille niiden ylläpitämiä pientenlastenkouluja varten.» Samalla ilmoitti Eduskunta ottaneensa huomioon puheenaolevan määrärahan menoarviossa kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten vuodeksi 1911.

Seuraavat yleiset periaatteet ja näkökohdat olisivat Eduskunnan käsityksen mukaan tämän määrärahan käyttämisessä huomioon otettavat:

Määrarahasta olisi Koulutoimen Ylihallituksen kautta annettava palkka-apua opettajille 400 markkaa kullekin, edellyttäen että kunta puolestaan suorittaa opettajalle rahapalkkaa vähintään 200 markkaa, ja opetusvälineiden hankkimiseksi olisi avustusta myönnettävä 50 % kustannuksista, ei kuitenkaan enempää kuin 50 markkaa kullekin koululle.

Ehdoksi valtioavun saamiselle olisi asetettava ensinnäkin, että lukuaika kiinteässä pikkukoulussa on 36 ja kiertävässä koulussa 18 viikkoa, jolloin viimeainitun koulun tulisi vuoden kuluessa toimia kahdessa paikassa. Kuitenkin olisi väliaikaisesti sallittava kiertävän koulun lukuajan lyhentäminen 12 viikkoon, edellyttäen että koulu vuoden aikana toimii kolmessa paikassa.

Alimmaksi pätevyys ehdoksi opettajalle olisi taas asetettava, että hän on suorittanut oppikurssin jossakin yksivuotisista pikkukoulunopettajain seminaareista tai että hänellä muuten on hyväksyttävä todistus tällaista kurssia vastaavasta tietomäärästä ja opettajakokemuksesta.

Vielä kiinnitti Eduskunta huomiota siihen, että koulujen tulisi tietystikin alistua Koulutoimen Ylihallituksen tarkastuksen alaisiksi ja ennen valtioavun saantia tulisi kunkin koulun antaa opetussuunnitelma saman viraston vahvistettavaksi.

Sittenkuin Ylihallitus oli tästä Eduskunnan anomuksesta 25 p. marraskuuta 1910 antanut vaaditun alamaisen lausuntonsa, suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa 7/4 1911 armossa hyväksyä anomuksen, kuitenkin ehdolla, että kunnallisten pikkukoulujen avustaminen yleisillä varoilla jää suostuntarahaston vastattavaksi menoksi.

Armollisissa esityksissä varojen osottamisesta kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten vuodeksi 1912 ja 1913 oli Hänen Keisarillinen Majesteettinsa, viitaten Eduskunnan edellämaitun anomuksen perusteluihin ja katsoen pientenlastenkoulujen järjestämisen ehdotulla tavalla voivan edistää yleisen oppipakon voimaan saattamista maassa, esittänyt, että puheenalaiseen tarkoitukseen mainittuina vuosina osoitettaisiin Eduskunnan ennen määräämä summa 100,000 markkaa, ja oli Eduskunta molemmiksi vuosiksi mainitun summan osoittanutkin.

Esiintulleista syistä ei puheenolevaa määrärahaa kuitenkaan otettu 1911 ja 1912 vuoden rahasääntöihin, mutta löytyy ne Hänen Keisarillisen Majesteettinsa 11/24 päivänä tammikuuta 1913 armossa vahvistamassa rahasäännössä niille määrärahoille kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten, jotka ovat suostuntarahastosta suoritettavat v. 1913.

Käydessään tämän jälkeen suunnittelemaan tarkempaa ehdotusta puheenaolevan määrärahan käyttämistavasta saa Ylihallitus ensiksikin alamaisesti kiinnittää Teidän Keisarillisen Majesteettinne huomiota siihen, että tämä määräraha poikkeaa luonteeltaan suuresti monista kansakoulumäärärahoista: useimmista näistä suoritetaan kansakoulujen kannattajien esittämien laskujen nojalla osittaista korvausta koulun ja oppilaiden hyväksi tehdyistä uhrauksista, ja ovat nämä avustukset enemmän satunnaisia; kyseessä olevasta määrarahasta myönnettävä pientenlastenkoulun opettajan palkkausapu on taas verrattava niihin vuotuisiin apumaksuihin, joita pysyväisesti suoritetaan kaupunkikunnille kansakoululaitostensa ylläpitämiseksi sekä maalaiskunnille kansakoulujensa opettajien palkkausavuksi. Maalaiskansakoulun opettajan palkkaamiseksi myönnetystä valtioavusta, kustakin erikseen, antaa Ylihallituksen esityksen nojalla Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunta koulun omistajalle kantakirjan, jossa luetellaan kaikki ne ehdot, joiden täyttämiseen koulun omistaja puolestaan on sitoutunut, sekä vakuutetaan määrätty valtioapu pysyväisesti tahi määrääjäksi. Samallinen kantakirja olisi Ylihallituksen käsityksen mukaan valmistettava kustakin pientenlastenkoulun opettajan valtioavusta, mutta siihen nähden, mitä Hänen Keisarillisen Majesteettinsa vahvistamassa eduskuntapäätöksessä on palkka-avun jakamisesta mainittu, saatettaneen mainitun kantakirjan antaminen jättää Ylihallituksen asiaksi.

Opetusvälineiden hankkimiseksi taas olisi avustus myönnettävä koulun kannattajan esittämän alkuperäisen kuitatun laskun perusteella, samaan tapaan mitä noudatetaan valtioapuja jaettaessa kansakouluihin hankituista havaintovälineistä, koulutarpeista, käsityökalustoista y. m.

Tärkeimmät valtioavun saamisehdot ovat vahvistetussa eduskuntapäätöksessä luetellut. Muutamia, osaksi näistä johtuvia, lisämääräyksiä ja täydennyksiä pitää Ylihallitus tarpeellisina ja asianmukaisina.

Eduskuntapäätöksessä edellytetään, että kunta puolestaan suorittaa opettajalle rahapalkkaa vähintään 200 markkaa. Mutta itsestään selvänä on kai pidettävä, että koulun omistajan (kunnan tai kunnallisen kan-

sakoulupiirin) on myöskin hankittava kouluhuoneusto ja opettajalle asunto luku- ja loma-ajaksi sekä kustannettava niiden lämpö ja valaistus. Omaa kouluhuoneustoa ei kuitenkaan olisi ehdottomasti vaadittava, vaan voitaisiin huoneusto vuokratakin tahi mahdollisesti myöskin sovittaa pientenlastenkoulu työskentelemään kansakoulun veistohuoneessa. Opettajan asuntoetuna tulisi olla yksi kamari sekä tilaisuus ruuan keittämiseen; milloin pientenlastenkoululle hankitaan oma huoneusto, tulisi opettajan asuntoon kuulua yksi huone ja keittiö. Paitsi näitä sitoumuksia olisi valtioapuanomukseen vielä liitettävä huoneustojen pohjapiirustukset sekä lähempi selostus huoneuston käyttämisestä.

Mikäli pientenlastenkoulun opettaja ei ole suorittanut Eduskunnan mainitsemaa oppikursseja jossakin yksivuotisessa pikkukoulunopettajain seminaarissa, olisi kai hänen pätevyytensä lopullinen hyväksyminen riidanalaisissa tapauksissa jätettävä Ylihallituksen harkinnasta riippuvaksi.

Koska valtioapua nauttivien pientenlastenkoulujen on alistuttava Ylihallituksen tarkastuksen alaisiksi, niin seurannee tästä, että koulujen lähin valvonta on uskottava Ylihallituksen alaisille kansakoulujen piiritarkastajille ja että Ylihallituksen huoleksi jää tämän tarkastustoimen lähempi järjestäminen.

Mitä taas opettajien valtiopalkan suoritustapaan tulee, niin olisi Ylihallituksen mielestä tämä valtioapu tilattava ja maksettava kunnan kansakoulunopettajien valtiopalkan yhteydessä, noudattamalla Keisarillisen Senaatin 23 p. huhtikuuta 1909 antamia määräyksiä.

Epäilemättä kaipaa näiden uusien kunnallisten koulujen toiminnan, valvonnan ja avustuksen järjestely vieläkin yksityiskohtaisempia määräyksiä, mutta toivoo Ylihallitus, että niiden antaminen edellä suunniteltujen säännösten puitteissa uskotaan Ylihallituksen toimeksi.

Kaiken sen nojalla, mitä yllä on esiintuotu, saa Ylihallitus Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan alistaa, eikö maalaiskuntien ylläpitämien pientenlastenkoulujen avustamiseksi myönnetyn arviomäärärahan käyttämistapaan nähden voitaisi toistaiseksi noudattavaksi vahvistaa seuraavia määräyksiä:

1. Kunnallisen (kunnan tai kunnallisen kansakoulupiirin ylläpitämän) pientenlastenkoulun opettajan palkkausavuksi myönnetään 400 markan vuotuinen apuraha, jonka saamiseksi koulun omistajan on Ylihallitukselle toimitettava anomus ja siihen liitettävä:

a) sitoumus hankkia koululle sen toiminta-ajaksi oheenliitettyjen piirustusten ja selostusten mukainen huoneusto — joko oma, vuokrattu tahi tarkoitukseen muuten luovutettu — ja opettajalle sekä koulu- että loma-ajaksi asunto, yksi kamari ja joko keittiö (koulun omassa rakennuksessa) tahi ainakin tilaisuus ruuan keittämiseen, kustantaa huoneustojen lämpö ja valo sekä suorittaa opettajalle rahapalkkaa vähintään 200 markkaa vuodessa;

b) selostus siitä, että koulu toimii joko kiinteänä pikkukouluna 36 viikkoa vuodessa tahi kiertävänä: kahdessa paikassa, 18 viikkoa kummassakin, tahi sitten väliaikaisesti kolmessa paikassa, 12 viikkoa kussakin; ja

c) koulun opetussuunnitelma.

Niinpian kuin Hänen Keisarillinen Majesteettinsa on suvainnut puheenaolevan määrärahan käyttämisessä noudatettaviksi vahvistaa tarpeellisiksi katsotut määräykset, aikoo Ylihallitus saattaa ne kiertokirjeessä kaikkien maalaiskuntien ja piiritarkastajien tietoon.»

Ylihallituksen ehdotuksen mukaisesti Keisarillinen Senaatti toukokuun 14 p. 1913 vahvisti mainitun määrärahan käyttämiseen nähden seuraavat yleiset määräykset:

Määräykset määrärahan käyttämisestä.

»1. Kunnallisen (kunnan tai kunnallisen kansakoulupiirin ylläpitämän) pientenlastenkoulun opettajan palkkausavuksi myönnetään 400 markan vuotuinen apuraha, jonka saamiseksi koulun omistajan tulee Ylihallitukselle toimittaa anomus ja siihen liittää:

a) sitoumus hankkia koululle sen toiminta-ajaksi oheenliitettyjen piirustusten ja selostusten mukainen huoneusto — joko oma, vuokrattu tai tarkoitukseen muutoin luovutettu — ja opettajalle sekä koulu- että loma-ajaksi asunto, yksi kamari ja joko keittiö (koulun omassa rakennuksessa) tai ainakin tilaisuus ruuan keittämiseen, kustantaa huoneustojen lämpö ja valo sekä suorittaa opettajalle rahapalkkaa vähintään 200 markkaa vuodessa;

b) selostus siitä, että koulu toimii joko kiinteänä pikkukouluna 36 viikkoa vuodessa tai kiertävänä: kahdessa paikassa, 18 viikkoa kummassakin, tai sitten väliaikaisesti kolmessa paikassa, 12 viikkoa kussakin; ja

c) koulun opetussuunnitelma.

2. Koulutoimen Ylihallitus, harkittuaan missä määrin on riittäviä edellytyksiä koulun tarkoituksenmukaiselle toiminnalle, antaa koulun omistajalle kantakirjan, jossa luetellaan koulun omistajan tekemät palkka- y. m. sitoumukset sekä vakuutetaan opettajan palkkaamiseksi määrätty valtioapu joko pysyväisesti tai määräajaksi.

3. Tämä valtioapu tilataan ja suoritetaan Koulutoimen Ylihallituksesta samassa järjestyksessä kuin kansakoulunopettajain palkan maksutavasta on määrätty.

4. Koulut ovat Ylihallituksen ja asianomaisen maalaiskansakoulujen piiritarkastajan valvonnan alaisia.

5. Opetusvälineiden hankkimiseksi näihin pientenlastenkouluihin myönnetään avustusta 50 % opetusvälineiden hinnasta, ei kuitenkaan enempää kuin 50 markkaa vuodessa koulua kohti.

6. Koulun toimintaa, valvontaa ja avustusta koskevien yksityiskohtaisempien ohjeiden ja määräysten antaminen jätetään Koulutoimen Ylihallituksen asiaksi.»

Ilmoittaessaan tämän kiertokirjeessään toukokuun 31 päivältä 1913 kaikille maalaiskuntien kunnallishallituksille tiedoksi ja kunnan

tietoon saatettavaksi, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi samalla asianomaisten huomioonotettavaksi määrätä:

1) että valtioavunanomukset sekä opettajan palkkaamiseksi että opetusvälineiden hankkimiseksi ovat lähetettävät Ylihallitukselle asianomaisen piiritarkastajan kautta ja jälkimäisiin anomuksiin on liitettävä alkuperäiset kuitatut laskut (ei kaksoiskappaleita eikä jäljennöksiä) hankituista opetusvälineistä; ennen v. 1913 ostetuista opetusvälineistä ei kuitenkaan voida valtioapua myöntää;

2) että valtioapua nauttivalla alemmalla kansakoululla tulee olla johtokunta, jona sopivasti voi toimia myöskin paikkakunnan ylemmän kansakoulun johtokunta;

3) että Eduskunnan lausuman mielipiteen mukaisesti tulee opettajan vähintään olla suorittanut oppikurssi jossakin yksivuotisessa pikkukoulunopettajain seminaarissa tahi hänellä muuten olla hyväksyttävä todistus tällaista kurssia vastaavasta tietomäärästä ja opettajakokemuksesta; sekä

4) että johtokunnan päätös opettajan ottamisesta on alistettava piiritarkastajan hyväksyttäväksi, ja milloin piiritarkastaja ei katso voivansa päätökseen yhtyä, on hänen lykättävä asia Ylihallituksen ratkaistavaksi.

Ylihallituksen esitys avustuksen maksamisesta kerta kaikkiaan.

Sen johdosta, että, kuten Ylihallituksen kiertokirjeestä n:o 233 lähemmin ilmeni, Keisarillinen Senaatti oli vuoden 1913 menosääntöön maalaiskuntain ylläpitämien pientenlastenkoulujen avustamiseksi otetun 100,000 markan määrärahan käyttämisestä määrännyt m. m., että koulun ylläpitäjälle vakuutettu 400 markan vuotuinen »valtioapu tilataan ja suoritetaan Koulutoimen Ylihallituksesta samassa järjestyksessä kuin kansakoulunopettajain maksutavasta on määrätty», siis vuosineljänneksittäin, ja kun monesta syystä olisi erittäin tärkeätä, että edellämainitusta säännöstä poiketen tästä määrärahasta, joka arviomäärärahana tammikuun 1 päivästä 1914 ei enää ollut käytettävissä, tällä kertaa saataisiin suorittaa avustus kerta kaikkiaan niitä kouluja varten, joille mainitun kiertokirjeen mukainen kantakirja oli annettu ja joiden alkavalle toiminnalle puheenaoleva valtioapu olisi välttämätön, alisti Ylihallitus joulukuun 5 p. 1913 Keisarillisen Majesteetin harkintaan, että Ylihallitus oikeutettaisiin kaikille niille sen lukuvuoden alusta alkaen toimineiden kunnallisten alakansakoulujen omistajille, joille puheenaoleva 400 markan suuruinen avustus oli vakuutettu, määräämään ne kerta kaikkiaan maksettavaksi.

Kirkollisasiain toimituskunta ilmoitti kirjeellä joulukuun 17 p. 1913, että Keisarillinen Senaatti ei ollut katsonut syytä olevan suostua sanottuun Ylihallituksen esitykseen.

Alamaisessa ehdotuksessaan suostuntavaroista suoritettaviksi menoeriksi v. 1915 Ylihallitus lokakuun 30 p. 1913 lausui:

Ylihallituksen ehdotus vuoden 1915 määrärahaksi.

»Mainittavaa kokemusta ei vielä ole ennätetty saada sen arvioimiseksi, paljonko kunnallisia alakansakouluja tulee seuraavina vuosina perustettavaksi ja miten suuri määräraha kyseessäolevaan tarkoitukseen olisi tarpeen v. 1915. Tänä syksynä on valtioapua anottu ainoastaan noin 130 kunnallista alakansakoulua varten, joten vuoden määräraha 100,000 markkaa tulee hyvin riittämään. Kokemus muihin määrärahoihin (esim. koulutarvemäärärahaan) on kuitenkin osottanut, että kunnat ovat vasta toisena tai kolmantena vuonna valmistuneet uutta määrärahaa huomattavammin hyväkseen käyttämään. Kun on otaksuttavaa ja hyvin toivottavaa, että kunnat tulevat puutteellisen alkuopetuksen parantamiseksi seuraavina vuosina perustamaan suuremmassa määrässä alakansakouluja, niin ehdotetaan tähän tarkoitukseen rajattomana siirtomäärärahana, kuten Ylihallitus aikaisemmissakin ehdotuksissaan on esittänyt, vuodeksi 1915 korotettu määräraha 200,000 markkaa.»

Armolliseen esitykseen otettiin kyseessä oleva määräraha 200,000 markan suuruisena ja Eduskunta sen päätti, mutta päätöstä ei vahvistettu.

Syksyisin ylemmissä kansakouluissa pidettävistä pientenlastenkouluista Ylihallitus toukokuun 3 p. 1912 lähetti seuraavan kiertokirjeen kaikille maalaiskansakoulujen piiritarkastajille, johtokunnille ja opettajille:

Määräyksiä syksyisiin pientenlastenkouluihin nähden.

»Koska on näyttäytynyt, että kansakouluasetuksen 124 §:ssa mainitun pientenlastenkoulun pidossa edelleenkin vallitsee epäkohtia, on Ylihallitus näiden poistamiseksi päättänyt, osaksi uudistaen, osaksi täydentäen kiertokirjeessä toukokuun 22 päivältä 1900 antamiaan osoituksia, asianomaisten noudatettavaksi teroittaa:

että, jos ylempi kansakoulu ei voi kaikkine osastoineen alottaa toimintansa heti lukuvuoden alussa, kaikki ne lapset, jotka jonakin syksynä aikovat kansakouluun, ovat vaadittavat saapumaan samana syksynä pidettävään pientenlastenkouluun sekä sitä säännöllisesti käymään;

että, milloin pientenlastenkoulu lasten puutteellisen alkuopetuksen vuoksi ei saata toimia suorastaan kansakoulun I:senä vuosiosastona tai välittömästi siihen valmistavana kouluna, vaan pientenlastenkouluun täytyy vastaanottaa myöskin nuorempia tai muutoin kehittymättömämpiä lapsia, jotka eivät vielä ole kansakouluun tulemassa, nämät lapset ovat erotettavat pientenlastenkoulun toisista oppilaista erityiseksi, alem-

maksi osastoksi, joka yhdenkin opettajan hoitamissa kansakouluissa on saapa opetuksensa ainakin lukemisessa ja laskennossa erikseen;

että kaksi- tai useampiopettajaisissa kansakouluissa pientenlastenkoulun eri lapsiryhmät ovat järjestettävät aivan eri luokiksi, joita eri opettajat samanaikaisesti opettavat; sekä

että pientenlastenkoulussakin on säännöllisesti pidettävä päiväkirjaa.

Sen ohessa tahtoo Ylihallitus erittäin kehoittaa opettajia tarkoin suunnittelemaan myöskin pientenlastenkoulussa annettavan opetuksensa niin hyvin opetusainehiston valintaan ja järjestelyyn kuin opetusmenetelyihin nähden, ollen m. m. huomattava, että kotiseutuopille on opetusohjelmassa annettava sille tuleva sijansa sekä kaikkikin opetus mahdollisimman mukaan perustettava oppilasten kotoiseen havainto- ja toimintapiiriin, että opetus, lukuunottamatta lukemisen opetusta, on suoritettava ilman oppikirjaa sekä että opetuksen, samalla kuin sen yleensäkin tulee olla lasten omatoimisuutta vaativaa ja heidän voimiaan ja kykyjään kehittävä, on erityisesti koetettava totuttaa heitä huomioittensa ja ajatustensa omavaraiseen ilmaistamiseen sekä suusanallisesti että muunkin soveliaan toiminnan kautta.

Lopuksi katsoo Ylihallitus tärkeäksi, että myöskin tarkastajat puolestaan kiinnittävät riittävää huomiota kansakoulujen pientenlastenkouluhin, että he siinä mielessä asianmukaisesti tutkivat senkin osan kansakoulujen vuosittaisia opetussuunnitelmia, joka koskee pientenlastenkoulua, ja että he kansakouluja tarkastaessaan, ainakin jos eivät ole niissä käyneet jo pientenlastenkoulun aikana, ottavat selkoa myöskin viime mainitun toiminnasta ja sen perustuksella antavat asianomaisille tarpeellisia neuvoja ja ohjeita.»

Syksyisiä pientenlastenkouluja tarkastamaan määräsi Ylihallitus kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanteen, joka sen tarkastuksen toimitti syyskuun 10—23 päivänä 1913. Käsiteltyään tarkastusmatkan johdosta laadittua kertomusta Ylihallitus lähetti huhtikuun 23 päivänä 1915 kaikille kansakouluntarkastajille maaseudulla seuraavan kiertokirjeen:

»Koska Ylihallituksen puolelta tapahtuneiden tarkastusten kautta sekä koulujen vuosikertomuksista on ilmennyt, että monin paikoin kansakouluissa ei tarkoin noudateta toukokuun 3:nä 1912 päivätyn Ylihallituksen kiertokirjeen määräyksiä pientenlastenkoulun pidosta eikä riittävästi kiinnitetä huomiota siinä esitettyihin opetusoppilisiin ohjeisiin, on Ylihallitus katsonut tarpeelliseksi kehottaa Teitä valvomaan, että niissä kouluissa, joissa asetuksen viittaamat olosuhteet edelleenkin vaativat pientenlastenkoulun pitämistä, mainitun kiertokirjeen määräyksiä ja ohjeita tarkasti seurataan. Siellä taas, missä paikalliset olosuhteet ovat suotuisimmat, alkuopetus paremmalla kannalla ja opettajavoimia runsaammin, olisi syytä kehottaa asianomaisia johtokuntia ottamaan harkit-

tavakseen, eikä varsinaista kansakoulua voitaisi kaikkine osastoineen alottaa jo syyskuun 1 päivänä tai eikä voitaisi vähitellen supistaa pientenlastenkoulun toimiaikaa sekä alottaa varsinaisen kansakoulun työvuosi saman verran aikaisemmin.

Keisarillinen Senaatti käski lähetepäätöksellään toukokuun 8 p:ltä 1914 Ylihallitusta antamaan lausuntonsa Suomen Kenraalikuvernöörin Apulaisen tekemästä kysymyksestä, joka koski Suomen kreikkalaiskatolisissa maalaiskunnissa löytyvien alempien yksityisten koulujen sekä uskonnon että muiden aineiden opetuksen valvontaa.

Hankittuaan asiasta v. t. kansakouluntarkastaja, kirkkoherra Gr. Svetlowskijn lausunnon Ylihallitus ilmoitti kirkollisasiaintoimituskunnalle kirjelmällä huhtikuun 16 p. 1915, että kreikkalaiskatolisia pientenlastenkouluja oli mainitun lausunnon mukaan Karjalassa kolmea eri lajia, nim. 1) itsenäisiä yksityisten perustamia lastenkouluja, 2) alempia kuntien kannattamia kansakouluja ja 3) kansakoulujen yhteydessä toimivia pientenlastenkouluja.

Ensimmäisen ryhmän koulut, joiden perustamisesta ei oltu Ylihallitukselle mitään ilmoitettu, olivat ainakin tätä nykyä Ylihallituksen toimintapiirien ulkopuolella.

Toisen ryhmän koulut olivat sellaisia, jotka saavat kannatusta Eduskunnan niitä varten osottamista varoista, ja ehtona valtioavun saantiin oli, että Ylihallitus valvoo niiden toimintaa. Uskonnopepuksen valvominen niissä kuului 5 p. maaliskuuta 1883 annetun arm. Asetuksen mukaan Hengelliselle Konsistoriolle ja seurakunnan papistolle.

Kolmanteen ryhmään kuuluvat koulut olivat taasen välittömän yhteytensä kautta ylempien kansakoulun kanssa johtonsa ja valvontansa puolesta samallaisessa asemassa kuin edellisessäkin ryhmässä olevat koulut.

Kun 10 p. joulukuuta 1901 annetun Arm. julistuksen kautta oli asetettu erityinen kreikkalaiskatolista uskontaa tunnustava tarkastaja, jonka tehtäviin kuului niiden Ylihallituksen alaisten ylempien ja alempien kansakoulujen lähin valvonta, joissa oppilaiden enemmistö on kreikanuskoinen, ja kun 5 p. maaliskuuta 1883 annetun arm. asetuksen mukaan Hengellisen Konsistorion ja seurakunnan papiston oli tarkastettava, kuinka kristinopin tietoa kreikkalaiskatolisille oppilaille koulussa opetetaan, niin oli Ylihallituksen mielestä olemassa täydet takeet puheenalaisten toiseen ja kolmanteen ryhmään kuuluvien koulujen tarkoituksenmukaisesta valvonnasta.

Opetuksen
valvonta
Karjalan
kreikkalais-
katolisissa
lastenkou-
luissa.

Siihen katsoen kuitenkin, että asianomainen kansakouluntar-
kastaja näytti olevan tyytymätön asiain nykyiseen tilaan puheen-
alaisissa kouluissa, käski Ylihallitus hänen ensi tilassa usein mai-
nittujen toisen ja kolmannen ryhmän koulujen suhteen tehdä ne
muutos- ja parannusehdotukset, joihin hän katsoi syytä olevan,
jotta Ylihallitus voisi ryhtyä asianvaatimiin toimenpiteisiin.

Alakoulu-
seminaarit:

Aikaisemmin perustetut yksivuotiset seminaarit pikku- ja kier-
tokoulun opettajien valmistusta varten ovat jatkaneet toimintaansa.

a) A. Pieti-
käisen ja
K. W. Rau-
nion pikku-
ja kiertokou-
lunopettaja-
seminääri
Sortava-
lassa.

Harjoituskoulunopettajain Abraham Pietikäisen ja K. W. Raunio-
n pikkukouluseminääri Sortavalassa on nauttinut vuosina 1910 ja 1911
tammikuun 21 p. 1910 ja heinäkuun 25 p. 1911 jatkettua valtioapua
6,000 markkaa.

Kysymys
Venäjän kie-
len opetuk-
sesta siellä.

Lähetteellä joulukuun 23 päivältä 1911 Keisarillinen Senaatti
oli käskennyt Ylihallituksen hankkia Sortavalan pikku- ja kiertokou-
lunopettajaseminaarin omistajilta tiedon siitä, opetetaanko ja, niin
ollen, minkä verran seminaarissa venäjänkieltä, ja jos sitä ei tehdä
siinä määrin kuin maan Kenraalikuvernöörin lähetepäätöstä seuran-
neessa kirjeessä ehdotetaan, olisivatko he halukkaat venäjänkieltä
opettamaan ehdotuksen mukaisesti, sekä sittemmin Keisarilliseen
Senaattiin toimittamaan sanotun selvityksen ynnä oman alamaisen
lausuntonsa asiasta.

Hankittuaan vaaditun selvityksen Ylihallitus helmikuun 9 p.
1912 omasta puolestaan alamaisesti lausui seuraavaa:

»Mainitun seminaarin opettajakunnan puolesta antamassaan selvi-
tyksessä johtaja K. W. Raunio luettelee oppiaineet ja niihin käytetyt viik-
kotunnit, mainiten myös oppilaiden kotityöt ja kotiharjoitukset ynnä
heidän kuuntelovelvollisuutensa erityisessä harjoituskoulussa, mikä kaikki
vaatii kultakin oppilaalta 14-tuntisen koulutyöpäivän. Kun ei miltään
oppiaineelta voi oppitunteja vähentää, opettajakunta ei näe mitään mah-
dollisuutta oppilaita ylenmäärin rasittamatta saada sovitetuksi seminaarin
nykyiseen yksivuotiseen kurssiin venäjänkielen opetusta. Sen sijaan eh-
dotetaan venäjänkielen opetusta varten kiertokouluseminaarin suoritta-
neille kreikkalaiskatolista uskontoa tunnustaville opettajille järjestettä-
viksi laitoksen yhteyteen 5—6-viikkoiset, kesäloman aikana pidettävät
kurssit, edellyttämällä, että niiden kustantamiseksi myönnetään erityinen
vuotuinen apuraha.

Tätä ehdotusta päätti Ylihallitus puolestaan kannattaa. Se olisi
helposti toteutettavissa ilman nykyisen opetusohjelman muuttamista ja
sen kautta voitaisiin todennäköisesti saavuttaa paremmatkin tulokset
venäjänkielen opetuksessa kuin sovittamalla tunnit lukuvuoden aikana

suoritettavan raskaan työn yhteyteen. Jos kuitenkin tällaista kesäkurssi-järjestelmää ei huomattaisi tarkoituksenmukaiseksi, voitaisiin vastedes venäjänkieli pakollisena oppiaineena ottaa kiertokoulunopettajaseminaarin opetusohjelmaan siinä tapauksessa, että tämän seminaarin oppikurssi muodostettaisiin kaksi vuotta kestäväksi ja sille sen mukaan suurempi valtioapu armosta myönnettäisiin.»

Syyskuun 3 p. 1912 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsi armosta määrätä, että vuosiksi 1912—1916 laitosta varten oli myönnettävä Suomen yleisistä valtiovaroista 6,000 markan jatkuva vuotuinen valtioapu; minkä ohessa mainitun oppilaitoksen opetusohjelmaan määrättiin otettaviksi oppikurssit venäjän kielessä, joita varten oli osoitettu 600 markan vuotuinen lisämääräraha.

Kansakoulunopettaja J. H. Tuhkasen kierto- ja pikkukoulun-
 pettajaseminaarille Hämeenlinnassa myönnettiin heinäkuun 25 p.
 1911 jatkuva 6,500:sta 9,000 markkaan korotettu valtioapu vuodeksi
 1911.

b) J. H. Tuhkasen kierto- ja pikkukouluseminaari Hämeenlinnassa.

Sittemmin sanotun seminaarin johtokunta oli anonut, että seminaarille ynnä sen yhteydessä toimivalle harjoituskoululle vuoden 1912 alusta lukien ainakin 5 vuoden ajaksi myönnettäisiin samansuuruinen valtioapu. Tätä anomusta Ylihallitus puolsi kesäkuun 8 p. 1911.

Heinäkuun 13 p. 1912 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa näki hyväksi myöntää jatkuvan vuotuisen 9,000 markan valtioavun lukien tammikuun 1 päivästä 1912 ehdolla kuitenkin, että laitoksen toiminnasta vuosittain annetaan kertomus Porvoon hiippakunnan tuomiokapitulille ja Koulu-toimen Ylihallitukselle.

Kansakoulunopettaja K. Verkon esi-, pikku- ja kiertokoulun-
 opettajaseminaarille Helsingissä myönnettiin heinäkuun 25 p. 1911
 vuodeksi 1911 7,000:sta 10,000 markkaan korotettu valtioapu.

c) K. Verkon esi-, pikku- ja kiertokoulunopettajaseminaari Helsingissä.

Lähetteellä lokakuun 6 päivältä 1911 Keisarillinen Senaatti oli käskenyt Ylihallituksen antaa lasuntansa koulunjohtaja Kaarle Verkon anomuksen johdosta, että hänen ylläpitämälleen seminaarille yleisistä varoista myönnettäisiin 10,000 markan suuruinen apuraha vuodessa viideksi vuodeksi luettuna tammikuun 1 päivästä 1912.

Tämän johdosta sekä viitaten Helsingin piirin v. t. kansakoulun-tarkastajan Henrik Stählin asiakirjoissa olevaan lausuntoon ja mainiten, että Ylihallituksen puolelta äskettäin toimitetussa tarkastuksessa

oli huomattu kyseessäolevan oppilaitoksen tyydyttävästi täyttävän tarkoituksensa, jätti Ylihallitus lokakuun 27 p. 1911 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan, eikä hakijan anomukseen voitaisi suostua, ehdoilla kuitenkin, että oppilaitoksessa ainakin yksi apuopettaja on pätevä kansakoulunopettaja, että laitoksen toiminnasta annetaan vuosittain kertomus Ylihallitukselle ja että oppilasmäärän laitoksessa tulee olla vähintään 20 ja enintään 40.

Heinäkuun 13 p. 1912 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa näki hyväksi armossa myöntää sanotulle laitokselle jatkuvaa valtioapua tammikuun 1 päivästä 1912 toistaiseksi vuosittain 10,000 markkaa, ehdolla kumminkin, että laitoksessa valmistetaan tilaa vähintään 36 oppilaalle sekä että laitoksen johtaja vuosittain antaa Porvoon hiippakunnan tuomiokapitulille ja Koulutoimen Ylihallitukselle kertomuksen laitoksen toiminnasta.

d) Helsingin ruotsinkielinen pientenlastenopettajaseminaari.

Helsingin ruotsinkieliselle pientenlastenopettajaseminaarille myönnettiin heinäkuun 25 p. 1911 vuodeksi 1911 4,300:sta 7,000 markkaan korotettu valtioapu.

Lähetteessään marraskuun 18 p:ltä 1900 oli Keisarillinen Senaatti käskenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa Helsingin ruotsalaisen pikkukouluseminaarin johtokunnan anomuksesta saada kalenterivuosiksi 1912, 1913 ja 1914 vakinainen 6,000 markan valtioapu sekä harjoituskoulun perustamiseksi seminaariin syyslukukaudeksi 1911 5,000 markan ylimääräinen valtioapu samoinkuin harjoituskoulun perustamiskustannusten peittämiseksi kerta kaikkiaan valtioapua 5,000 markkaa.

Sittenkun kansakouluntarkastaja A. Haapanen oli toimittanut tarkastuksen kyseessä olevassa seminaarissa ja siitä lausuntonsa antanut, yhtyi Ylihallitus siinä esilletuotuihin näkökohtiin ja ehdotuksiin ja esitti alamaisesti joulukuun 2 päivä 1910 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan, eikä hakijoille mainitun laitoksen ylläpitämiseksi voitaisi yleisistä varoista myöntää:

vuosiksi 1912, 1913 ja 1914 vuotuista avustusta 12,000 markkaa eli samaa määrää, joka on tarkoitettu opettaja K. Verkon tässä kaupungissa perustamalle samanlaiselle suomenkieliselle oppilaitokselle; syyslukukaudeksi 1911 paitsi sanottua vuotta varten aikaisemmin luvattua 5,000 markkaa 4,000 markan lisämääräraha;

kerta kaikkiaan erinäisten perustamiskustannusten peittämiseksi 4,000 markan avustus.

Edellämainittujen määrärahan nauttimisen ehdoiksi Ylihallitus alamaisimmin ehdotti:

että anomuksessa mainittu oppilaitoksen uudestajärjestäminen toimeenpannaan sekä tarpeellinen kalusto ja opetusvälineet hankitaan;

että seminaarissa sama opettaja opettaa yhtäaikaa enintään 36 oppilasta; sekä

että kertomus laitoksen toiminnasta vuosittain Ylihallitukselle annetaan.

Heinäkuun 13 p. 1912 suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa laitokselle määrätä vuotuisen 10,000 markan valtioavun.

Seminaarinjohtaja N. Ojalan y. m. Jyväskylään perustamalle oppilaitokselle oppilaitten valmistamista varten seminaareihin sekä pikkukoulunopettajiksi annettiin valtioapua vuosina 1911—1913 Armollisen määräyksen mukaan elokuun 9 päivältä 1910 periaatteessa myönnetty sekä vuodeksi 1912 Keisarillisen Senaatin päätöksen mukaan maaliskuun 15 päivältä 1912 3,000 markkaa.

e) N. Ojalan y. m. valmistuslaitos Jyväskylässä.

Lähetteellä maaliskuun 8 päivältä 1913 Keisarillinen Senaatti oli käskenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa harjoituskoulun opettajan J. N. Järvisen ynnä usean alamaisesta anomuksesta, että heidän omistamallensa Jyväskylässä toimivalle Seminaareihin pyrkivien ja kiertokoulunopettajiksi aikovien valmistuslaitokselle edelleenkin myönnettäisiin kolmeksi vuodeksi seuraavan vuoden alusta lukien 4,000 markkaan korotettu tahi ainakin yhtä suuri valtioapu kuin ennenkin.

Ylihallitus, jonka mielestä laitos ansaitsi kannatusta, alisti huh-tikuun 8 p. 1913 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan, eikö puheenalaiselle laitokselle olisi voitu myöntää 3,000 markan suuruista vuotuista valtioapua lukien 1 päivästä tammikuuta 1914, ehdolla että laitoksen toiminnasta vuotuisesti annetaan Ylihallitukselle kertomus ja että sille asetetaan kouluneuvosto kuten yksityisille kouluille.

Vahvistaessaan Suomen rahasääntöehdotuksen vuodeksi 1914 suvaitsi Hänen Keisarillinen Majesteettinsa toukokuun 17 p. 1914 yllämainitulle laitokselle myöntää 3,000 markkaa vuodeksi 1914 ehdolla, että laitoksen toiminnasta annetaan kertomus Koulutoimen Ylihallitukselle ja Porvoon tuomiokapitulille sekä että koulua varten asetetaan kouluneuvosto kuten yksityisille kouluille.

Maaliskuun 30 p. 1915 oikeutti Keisarillinen Senaatti Ylihalli-

tuksen maksamaan edelliseltä puolelta vuodelta valtioavun m. m. Jyväskylän kiertokouluseminaarille, vaikkei kuluvan vuoden menosääntö vielä ollut ehtinyt tulla vahvistetuksi.

t) V. Müllerin esi- ja kiertokoulunopettajaseminaari Kotkassa. Opettajakandidaatti Voldemar Müllerin Kotkassa ylläpitämälle esi- ja kiertokoulunopettajaseminaarille myönnettiin heinäkuun 25 p. 1911 vuodeksi 1911 valtioapua 5,000 markkaa.

Lähetepäätöksellään lokakuun 14 päivältä 1911 Keisarillinen Senaatti oli käskenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa johtaja V. Müllerin anomuksen johdosta, että hänelle myönnettäisiin oppilaitoksensa ylläpitämiseksi 9,000 markan suuruinen vuotuinen valtioapu viideksi vuodeksi, lukien 1 päivästä tammikuuta 1912.

Tämän johdosta ja viitaten Kotkan piirin kansakouluntarkastajan R. Roineen asiakirjoissa esiintyvään lausuntoon sekä mainiten, että Ylihallituksen puolelta äskettäin toimitetussa tarkastuksessa oli kyseessä olevan oppilaitoksen havaittu tyydyttävästi täyttävän tarkoituksensa, kannatti Ylihallitus puolestaan lausunnossaan marraskuun 4 päivältä 1911 sen tähänastisen valtioavun korotusta, mutta ottaen huomioon oppilaitoksen Kotkan kaupungilta nauttiman avustuksen, ja että jotkut menoerät, johtaja Müllerin asiakirjoihin liitetystä selvityksestä huolimatta, tuntuvat menoarvioon otetun verrattain korkeina, ei Ylihallitus katsonut voivansa anomusta sellaisenaan puoltaa, vaan alisti armollisimmasti harkittavaksi, eikö hakijalle saatettaisi myöntää 7,500 markan suuruinen valtioapu viideksi vuodeksi, lukien 1 päivästä tammikuuta 1912, ehdoilla että oppilaitoksen toiminnasta annetaan vuosittain kertomus Ylihallitukselle, että siinä on vähintään 20 ja enintään 40 oppilasta, että sen opetus- ja havaintovälineitä tarpeen mukaan lisätään ja että sille asetetaan Ylihallituksen hyväksynä johtokunta.

Heinäkuun 13 p. 1912 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsi armossa myöntää Kotkan kiertokoulunopettaja- ja esiseminaarin avustamiseksi vuosittaisen jatkuvan 5,000 markasta 7,500 markkaan korotetun apurahan, lukien tammikuun 1 päivästä 1912, ehdolla kumminkin, että laitoksessa valmistetaan tilaa vähintään 36 oppilaalle, että laitoksen opetus- ja havaintovälineitä tarpeen mukaan lisätään sekä että oppilaitoksen toiminnasta vuosittain annetaan kertomus Savonlinnan hiippakunnan tuomiokapitulille ja Koulutoimen Ylihallitukselle.

Keisarillinen Senaatti käski lähetteellä helmikuun 25 päivältä g) K. Wesa-
 1913 Ylihallituksen antaa lausuntonsa kansakoulunopettaja Kaarlo lan valmis-
 Vesalan anomuksesta saada Kuortaneelle perustaa valmistuskoulun tuslaitos
 seminaariin pyrkiviä varten. Hankittuaan asiasta asianomaisen Kuorta-
 kansakouluntarkastajan lausunnon ja muutakin lisäselvitystä Yli- neella.
 hallitus toukokuun 28 p. 1913, viitaten tarkastaja K. Vulon epäävään
 lausuntoon, jätti Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen
 harkintaan, voitiinko anomukseen suostua.

Syyskuun 5 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi antaa
 kyseessä olevan luvan yksivuotisen valmistuslaitoksen perustami-
 seen Kuortaneelle seminaariin pyrkiviä sekä pikku- ja kiertokoulun-
 opettajiksi aikovia varten ja vahvistaa laitoksen ohjesäännön.

Naantalın kasvatusopillisen käsityö- ja talouskoulun johtajatar h) Elin Ke-
 Elin Keravuori ilmoitti Ylihallitukselle kirjeessään marraskuun 21 ravuoren
 päivältä 1914, että sanottuun talouskouluun perustettu alkukoulusemi- alkukoulu-
 naari oli alkanut toimintansa edellisen lokakuun 1 päivänä. seminaari
 Naantalissa.

Ylihallitukselle jättämässään Hänen Keisarilliselle Majesteetil- i) W. Lax-
 leen osoitetussa kirjoituksessa oli kansakoulunopettaja Werner Lax- strömin
 ström anonut lupaa saada Vaasan tai Pietarsaaren kaupungissa avata ruotsinkieli-
 elokuussa 1914 ruotsinkielisen pikkukouluseminaarın, jossa toistai- nen pikku-
 seksiksi oli 1-vuotinen oppikurssi, ja että laitokselle myönnettäisin vuo- koulunopet-
 tuinen 9,000 markan valtioapu sekä kalustoa varten 4,500 markkaa. tajasemi-
 naari Vaa-
 sassa.

Lähettyessään anomuksen marraskuun 18 p. 1913 asiaankuuluvine
 liitteinen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan
 Ylihallitus omasta puolestaan alamaisesti esiintoi seuraavaa:

»On kauvan ollut tunnettu asiaintila, että ainoa, Helsingin kaupungissa
 toimiva ruotsinkielinen pikkukouluseminaari ei ole voinut täyttää kutsu-
 mukseensa pätevien opettajattarien tarvetta maan ruotsalaisten seutujen
 kiinteissä ja kiertävissä pikkukouluissa. Kun nyt valtio kuluvan vuoden
 alusta on alkanut edistää pikkukoululaitosta myöntämällä vuotuisia,
 suostuntavaroista meneviä apurahoja pikkukoulunopettajien ja opettajat-
 tarien palkkaamiseen, on tämä ollut voimallisena kiihoittimena maalais-
 kunnille perustamaan uusia pikkukouluja ja varustamaan niitä pätevilla
 opettajavoimilla. Varsinkin maan ruotsalainen väestö on osoittanut eloisaa
 harrastusta asettaakseen lasten alkuopetuksen ajanmukaiselle kannalle,
 kuten ilmenee siitä, että jo tänä syksynä on saapunut vähintään sata val-
 tioavunanomusta sanottuun tarkotukseen.

Asiain näin ollen ei voi olla epäilemistä, että toisen ruotsinkielisen pikku-
 kouluseminaarın tarve, ja sen juuri Pohjanmaalle, olisi kipeä. Ylihallitus

pitää myös anojan, kansakoulunopettaja Laxströmin hyvin sopivana asetumaan sellaisen oppilaitoksen johtoon. Päästyään hyvillä arvolauseilla Uudenkaarlepyyn seminaarista on hän sittemmin käynyt kuulustelun kasvatus- ja sielutieteessä arvolauseella cum laude approbatur, tehnyt valtionmatkarahalla opintomatkan Ruotsiin ja Saksaan ja muullakin tavalla laajentanut tietojaan; hänen kahdeksanvuotisesta käytännöllisestä kansakoulunopettajatoiminnastaan on hyvin suosittavia todistuksia, m. m. tarkastajilta Aminoff, Nordenstreng ja Lindberg sekä kirkkoherra Petrelliltä ja kun ei myöskään seminaarille tehtyä johtosääntöä ja opetussuunnitelmaa vastaan, jotka näkyvät olevan laaditut pääasiassa vanhempien esikuvien mukaan — erityisesti muodostelemalla — ole mitään oleellista muistutettavaa, saa Ylihallitus puolestaan puoltaa luvan myöntämistä seminaarin perustamiseen.

Mitä sitte tulee valtioavunanomukseen seminaarille, pitäisi Ylihallituksen mielestä periaatteessa olla johdonmukaista, että valtio tarpeellisella raha-avustuksella tekee mahdolliseksi pikkukouluille välttämättömäksi katsotun opettajavalmistulaitoksen syntymisen, kun kerran nämä koulut nauttivat valtioapua, mutta niiden toiminta joutuu vaaraan, jollei sitä ylläpidä kelvollinen ja pätevä opettajisto. Valtioavun määrään nähden pitäisi muistaa kaikkialla kohoavat elinkustannukset sekä tarkeys voida oppilaitokseen kiinnittää sopivia opettajavoimia. Mutta vaikka tämäkin huomioonotetaan, näyttää seminaarille suunniteltu menosääntö sallivan jotain tinkimistä; niin että sen ainakin ensimmäisinä vuosina voidaan katsoa tulevan toimeen 7,000 markan vuotuisella määrärahalta, josta syyslukukauden 1914 osalle pitäisi laskea 3,000 markkaa. Myöskin anomuksen valtioavusta koulukaluston ja opetusvälineiden hankkimiseen katsoo Ylihallitus ansaitsevan huomiota. Kuitenkin pitäisi riittää, jos aluksi tärkeimmät tarpeet mainitussa suhteessa tyydytettäisiin.

Ylläesitetyn nojalla saa Ylihallitus Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan jättää, eikö kansakoulunopettaja Laxströmille voitaisi pikkukouluseminaarin ylläpitämiseksi Vaasassa tai Pietarsaaressa myöntää vuotuista apurahaa, tehden syyslukukaudelta 1914 3,000 markkaa ja sen jälkeen 7,000 markkaa vuodessa sekä kerta kaikkiaan koulukaluston ja opetusvälineiden ostoon 2,500 markkaa ehdolla, että anomukseen liitettyyn ohjesääntöön otettuja määräyksiä seurataan, että asianomaiset alistuvat mahdollisiin muutoksiin laitoksen opetussuunnitelmassa, kun Ylihallitus katsoo tarpeelliseksi sellaisia määrätä, että seminaari asetetaan Ylihallituksen tarkastuksen alaiseksi ja että tavanmukainen vuosikertomus laitoksen toiminnasta Ylihallitukselle lähetetään.»

Lokakuun 20 p. 1914 Keisarillinen Senaatti antoi luvan yllämainitun seminaarin avaamiseen.

Lähetepäätöksellä elokuun 15 päivältä 1910 oli Ylihallituksen j) M. J. Leinosen 2-vuotinen alakoulun opettajain valmistuslaitos Äänekoskella.
 käsketty antaa lausuntonsa kansakoulunopettaja Matti Jalmari Leinosen alamaisen anomuksen johdosta saada seuraavana syksynä avata kaksivuotinen suomenkielinen oppilaitos alemman kansakoulun ja kirkollisten kiertokoulujen opettajain ja opettajatarten valmistamista varten Äänekosken kirkonkylässä. Tätä käskyä noudattaen Ylihallitus marraskuun 8 p. 1910 lausui seuraavaa:

»Pahimpana vastuksena menestykselliselle kansakoulutoiminnalle on lasten puutteellinen alkuopetus. Kiertokoulut, jotka maaseudulla parhaasta päästä alkuopetustyössä ahertavat, kykenevät vain vajanaisesti tehtävänsä suorittamaan m. m. toimeensa riittävästi valmistuneiden opettajain puutteessa. Sentähden ja koska alkuopetus maalaiskunnissa edelleenkin on pääasiassa jääpä kiertokoulutoiminnan varaan siksi kunnes tämä opetus saadaan ajanmukaisesti järjestetyksi, on mielihyvällä tervehdittävä jokaista hanketta, jonka kautta jotakin parannusta asian nykytilaan on odotettavissa.

Puheenaolevan oppilaitoksen tarkoituksena on kaksivuotisen opetuksen ja ohjauksen kautta valmistaa maan pikku- ja kiertokouluille tehtävänsä päteviä opettajavoimia. Oppilaitokseen otettaisiin 17 ikävuotta täyttäneitä ja kansakoulukurssin suorittaneita, joiden kehittämisessä noudatettaisiin oheenliitettyä opetussuunnitelmaa ja jotka saisivat käytännöllistä harjoitusta opetustyössä paikkakunnalla toimivassa kaksiluokkaisessa pikkulastenkoulussa. Laitos on siten järjestysmuotonsa puolesta suunniteltu vastaavaksi niitä vaatimuksia, joita Eduskuntakin on näille pikkukouluopettajain valmistuslaitoksille asettanut ja poikkeaa tässä suhteessa nykyään olevista samansuuntaisista laitoksista, jotka kaikki toimivat yksivuotisen oppimäärän mukaan.

Ohjelmaa vastaan ei Ylihallituksella ole muuta muistuttamista kuin että I luokan tuntimäärä olisi, oppilasten liikarasiituksen välttämiseksi, supistettava 38 $\frac{1}{4}$ viikkotunnista 34:ään tuntiin ja että soitossa olisi harjoitettava myös virsikanteleen käyttöä.

Edellä sanotun nojalla ja siihenkin nähden, että Porvoon tuomiokapituli on anomusta puoltanut sekä asianomainen kansakouluntarkastaja pitänyt ne henkilöt, jotka etupäässä tulisivat laitoksen opetusta hoitamaan, tähän toimeensa erittäin soveliaina, katsoo Ylihallitus asiakseen Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne alamaisesti esittää, eikö opettaja Leinoselle voitaisi myöntää lupaa puheenalaisen oppilaitoksen perustamiseen seuraavilla ehdoilla:

että oppilaitos, jolla tulee olla oma johtokuntansa, asetetaan Koulu-toimen Ylihallituksen ja lähinnä asianomaisen piirin kansakouluntarkastajan valvonnan alaiseksi;

että vuosikertomus oppilaitoksen toiminnasta lähetetään Ylihallitukselle;

että ensiluokalla opetettakoon korkeintaan 34 tuntia viikossa; sekä

että musiikin opetuksessa myöskin virsikanteleen soittoa harjoitetaan.

Vielä pyytää Ylihallitus saada lausutuksi toivomuksenaan että etupäässä naisoppilaita olisi laitokseen otettava.»

Maaliskuun 16 p. 1911 annetulla päätöksellä Keisarillinen Senaatti salli kansakoulun opettaja M. Leinosen avata kaksivuotisen, suomenkielisen oppilaitoksen alemman kansakoulun ja kiertokoulun opettajien ja opettajattarien valmistamista varten Äänekosken kirkonkylässä.

Lähetepäätöksillä maaliskuun 24 ja huhtikuun 6 päivältä 1911 oli Ylihallituksen käsketty antaa alamainen lausuntonsa Äänekoskelle perustetun alempien kansakoulujen ja kiertokoulujen opettajain valmistuslaitoksen johtokunnan alamaisten anomusten johdosta, että sille myönnettäisiin 3,000 markan valtioapu käytettäväksi seminaariopettajain palkkoja ynnä laitoksen muita menoja varten kuluvalta vuodelta ja että sille myös annettaisiin jatkuvaa vuotuista kannatusapua 10,000 markkaa ja kerta kaikkiaan perustamiskustannuksiin 5,900 markkaa sekä koulun yhteydessä olevalle harjoituskoululle niinikään kerta kaikkiaan 3,000 markkaa.

Sittenkuin kansakouluntarkastaja A. Haapanen Ylihallituksen määräämänä oli pitänyt tarkastuksen puheenalaisessa laitoksessa, jätti Ylihallitus, nojaten hänen antamaansa lausuntoon, huhtikuun 13 p. 1911, armollisesti harkittavaksi, eikö laitokselle olisi voitu myöntää kuluvalta vuodelta 3,000 markkaa, vuotuista kannatusapua vuosille 1912—1915 9,000 markkaa vuodessa sekä perustamiskustannuksiin kerta kaikkiaan itse laitosta varten 4,500 markkaa ja harjoituskoulua varten 2,500 markkaa eli yhteensä 7,000 markkaa, ehdoilla että huomioon otetaan kaikki se, mitä Ylihallitus alamaisessa lausunnossaan 8 päivältä edellistä marraskuuta oli esittänyt puheenaolevan oppilaitoksen perustamisen luvansaannin ehdoksi ja että seminaarissa on vähintään 30 oppilasta sekä että opetus heille on maksuton.

Erinäisiä
kursseja
opettajien
valmistami-
seksi kierto-
ja lastenkou-
luihin.

Vuosirahasäännössä olevasta 2,000 markan määrärahasta on edelleenkin avustettu muutamien kansakoulunopettajien toimeenpanemia kursseja opettajien valmistamiseksi kiertokouluja varten. Kurssien järjestelyyn nähden ovat yhä voimassa Ylihallituksen kiertokirjeessä 31 p. lokakuuta 1879 annetut määräykset.

Tällaisia valmistuskursseja ovat puheenaolevana aikana toimeenpanneet:

Muuruveden kunnan Karjalankosken kansakoululla opettajat Jesiel J. J. ja Hanna Suvanto lukuvuosina 1911—1915. Oppilaita oli

lukuvuonna 1911—1912 4, seuraavina kunakin 2. Palkkioksi myönsi Ylihallitus v. 1912 500 mk., v. 1913 300 mk., 1914 400 mk. ja v. 1915 300 mk.

Lähetteessä maaliskuun 11 päivältä 1913 käski Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen antaa lausuntonsa Helsingin Pikkukouluseminaarin Johtokunnan alamaisesta anomuksesta, että ruotsinkielisten pikkukoulunopettajain kokouksen järjestämistä varten Turkuun seuraavana kesänä armossa myönnettäisiin valtioapua 3,000 markkaa, josta 2,000 markkaa käytettäisiin matkaapurahoiksi kokouksen osanottajille ja 1,000 markkaa kokouksen aiheuttamien kustannusten peittämiseksi. Tämän johdosta ja kokoukseen osaaottavien varattomuuteen nähden Ylihallitus maaliskuun 17 p. 1913 alamaisesti puolsi anomukseen myönnyttäväksi.

Valtioavun anomus ruotsinkielistä pikkukoulunopettajakokousta varten.

Keisarillinen Senaatti käski lähetteessä marraskuun 18 päivältä 1912 Ylihallituksen antaa alamaisen lausuntonsa Svenska folkskolans Vänner-nimisen yhdistyksen alamaisesta anomuksesta saada valtioapua 4,500 markkaa pikkukoulukonsulentin palkkaamiseksi ja pikkukoulutilaston laatimiseksi samoinkuin vapaapiletti valtionrautateillä pikkukoulukonsulentille. Tämän johdosta Ylihallitus marraskuun 29 p. 1912 esiintoi seuraavaa:

Anomus valtioavusta pikkukoulukonsulentin palkkaamiseksi.

»Pikkukouluopetuksen järjestäminen on asia, josta ensi sijassa valtion tulee pitää huolta. Siksi kunnes tehokkaiisiin toimenpiteisiin kuitenkin mainitussa suhteessa voidaan ryhtyä, katsoo Ylihallitus, että sellainen toimenpide kuin Svenska folkskolans Vänner-yhdistyksen tarkoittama, ehkä voisi olla kysymyksessä olevalle opetukselle hyödyksi, jonka vuoksi Ylihallitus alamaisimmasti jättää Teidän Keisarillisen Majesteettinne Armoliseen harkintaan, eikö esillä olevaan alamaiseen anomukseen voitaisi armossa myöntyä koetteeksi kolmeksi vuodeksi laskettuna tammikuun 1 päivästä 1913, ja ehdolla että vuosittain pikkukoulukonsulentin toiminnasta kertomus Ylihallitukselle jätetään.»

Ylihallitukseen jätetyssä anomuskirjoituksessa oli seminaarin johtaja J. H. Tuhkanen anonut lupaa saada toimenpanna anomukseen liitetyn työsuunnitelman mukaiset kasvatusopilliset kesäkurssit kesällä 1911 kiertokoulun opettajia varten joko Hämeenlinnan kaupungissa taikka Toivolahden huvilassa lähellä Kajaanin kaupunkia, riippuen siitä, kumpaanko osanottajat mieluummin haluaisivat tulla kuin myöskin siitä, mihin hän onnistuu saamaan päteviä avustajia. Kesäkurssit.

Lähetäten anomuksen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan Ylihallitus marraskuun 8 p. 1911 alamaisesti esitti, että hänelle myönnettäisiin anottu oikeus ja 1,000 markan suuruisen apuraha hankkeensa toteuttamiseksi.

Tähän Keisarillinen Senaatti myöntyi joulukuun 1 p. 1910 ja kurssit pidettiin Toivolahdella.

Valtioapu
•Korpikoti-
tia» varten.

Lähetteellään joulukuun 8 p:ltä 1911 Keisarillinen Senaatti oli käskenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa hakemuksen johdosta, jossa Pikku- ja kiertokoulujen opettajien ja opettajatarten Liiton toimikunta oli anonut, että erään sanotulle liitolle lahjoitetun virkistyskodin kuntoon asettamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä apurahaksi väsähtäneiden alkukoulunopettajain ja -opettajatarten virkistämistä varten liitolle armossa suotaisiin 3,000 markan suuruinen vuotuinen apuraha kolmeksi vuodeksi, luettuna tammikuun 1 päivästä 1912, sekä kerta kaikkiaan 5,000 markkaa kōdin kuntoon asettamista, kalustamista ynnä muita menoja varten.

Noudattaen tätä käskyä Ylihallitus, jonka mielestä anojat ansaitsivat kannatusta valtion puolelta, yhtyen Porvoon tuomiokapitulitulin lausuntoon, joulukuun 20 p. 1911 alamaisesti puolsi anomusta.

Armollisella määräyksellä heinäkuun 21 päivältä 1913 myönnettiin »Korpikoti»-nimisen lepokodin ylläpitokustannuksiin toistaiseksi vuosittain 3,000 markkaa.

2. Toimenpiteitä maalaiskuntien kansakoulukustannusten huojentamiseksi ja koulunkäynnin edistämiseksi.

Valtioapuja
koulujen
kannatta-
jille.

Kirkollisasiaintoimituskunta oli kirjelmässä maaliskuun 1 päivästä 1913, oheenliittäen kaikki ne Ylihallituksen lausuntojensa kera Keisarilliselle Senaatille lähettämät hakemukset valtioavun myöntämisestä kansakoulurakennuksia varten, jotka vielä olivat ratkaisematta, käskenyt Ylihallitusta valmistamaan ehdotuksen siitä, miten kuluvan vuoden menoarvioon otettu, puheenaolevaan tarkoitukseen osotettu 361,000 markan suuruinen määräraha olisi käytettävä, sekä antamaan lausuntonsa siitä, mitä se 2,000,000 markkaan nouseva määräraha, joka paloviinaverorahoista tuli maalaiskunnille jaettavaksi kansakoulurakennuksia, sairaalarakennuksia ja kunnallisen työväenasunto-politiikan edistämistä varten, ehkä voi vaikuttaa kyseessä oleviin hakemuksiin.

Tätä määräystä noudattaen Ylihallitus huhtikuun 30 p. 1913 kirjelmän ohella Kirkollisasiaintoimituskunnalle toimitti taulun, jonka kahteen viimeiseen sarakkeeseen oli merkitty, minkä hakemusten johdosta Ylihallituksen mielestä tällä kertaa oli rakennusapua myönnettävä ja minkä verran, mitkä hakemukset taas, ottamalla huomioon viinaveromäärärahaista jaettavat avut, voitaisiin hyljätä ja mitkä olisi syytä siirtää vastaisuudessa, varojen ehkä taas tultua tarkoitusta varten osotetuiksi, lopullisesti käsiteltäviksi.

Määrärahoista kansakoulutalojen ja käsityöhuoneustojen rakentamiseksi maalaiskuntiin ynnä kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmässä ja harvaan asutuissa seuduissa sekä rakennuspuissa y. m. on Keisarillinen Senaatti kyseessä olevana aikana nähnyt hyväksi myöntää apuja, jotka kunnittain lueteltuina ovat olleet seuraavat:

Avustukset
kunnittain
lueteltuina.

Alajärvi: 13/11 14 kunnalle Möksyn koulua varten 800 rakennuspuuta.
Alatornio: 11/7 13 kunnalle Kyläjoen ja Pirkkiön koulutalojen rakentamista varten 2,000 mk.
Angelniemi: 11/7 13 kunnalle Kokkilan koulutalon rakentamista varten 1,200 mk.
Askola: 11/7 13 kunnalle Särkijärven koulutalon rakentamista varten 1,000 mk.
Brändö: 10/11 10 kunnalle Fiskön koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja koulun polttopuiden hankkimiseksi 150 mk.; 6/12 11 Fiskön koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja koulun polttopuiden hankkimiseksi 150 mk.; 24/1 12 polttopuihin Jurmon koululle 100 mk.; 22/1 13 Fiskön koulun opettajan palkkaamiseen 20 mk. ja polttopuihin 150 mk.; 22/1 13 Jurmon koululle polttopuita varten 100 mk.; 11/7 13 Ävan piirille koulutalon rakentamista varten 8,000 mk.; 26/11 13 Torsholman koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk., Ävan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Fiskön koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk., Jurmon koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Lapon koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; 31/8 1915 Torsholman koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk., Ävan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Fiskön koulun opetta-

- jan palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk., Jurmon koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Lappon koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.
- Dragsfjärd: 11/7 13 kunnalle Ytterkullan ja Björkbodan koulutalojen rakentamista varten 2,000 mk.
- Eno: 11/7 13 kunnalle Haapalahden koulutalon rakentamista varten 800 mk. ja Kaltimon koulutalon rakentamista varten 1,200 mk.
- Enontekiö: 10/11 10 kunnalle Hetan koulun erinäisten juoksevien menojen suorittamiseen 400 mk., 6/12 11 samoin 400 mk.; 22/5 12 Hetan koululle asuntolan kalustamiseen y. m. 1,000 mk.; 22/1 13 Hetan koululle juoksevien menojen suorittamiseen 400 mk.; 26/11 13 Hetan koululle opettajan palkkaamisen 550 mk., käsityöopettajan palkkaamiseen 100 mk., valon ja puiden hankkimiseksi 600 mk., varattomain oppilaiden elatukseksi 800 mk. 21/1 14 Hetan koululle oppilasasuntolaa varten 1,500 mk.; 31/8 15 Hetan koululle opettajan palkkaamiseksi 550 mk., käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., valoa ja polttopuita varten 600 mk., varattomille oppilaille elatusapua 800 mk., oppilasasuntolan ylläpitoon 1,500 mk.
- Finby: 31/8 15 Utön luotsi- ja majakka-aseman koulun opettajan palkkaamiseksi 900 mk.
- Föglö: 11/ 7 13 kunnalle Hummersön koulun rakentamista varten 3,500 mk.; 26/11 13 Vargskärin kansakoulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., 31/8 15 samoin 200 mk.
- Halikko: 11/7 13 kunnalle Kihisten, Saarimäen ja Kumion koulutaloja ja Toijolan koulua ja lisärakennusta varten 6,000 mk.
- Hiittinen: 11/7 13 kunnalle Rosalan koulutalon rakentamista varten 1,700 mk.
- Hollola: 11/7 13 kunnalle Kalliolan, Pyhäniemen, Korpikylän, Maus-kiven-Laitialan, Lahdenkylän ja Möysän koulutalojen rakentamista varten 4,000 mk.
- Houtskari: 26/11 13 Äpplön piirille kansakoulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., 31/8 15 samoin 200 mk.
- Huittinen: 11/7 13 kunnalle Honkalan, Jylhänmaan ja Palojoen kansakoulujen rakentamista varten 2,000 mk.
- Hyrynsalmi: 26/11 13 kunnalle Kirkonkylän kansakoulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., 31/8 15 samoin 200 mk.
- Ii: 11/7 13 kunnalle kansakoulujen rakennusvelkojen maksamiseksi 5,000 mk.

Impilahti—Kitelä: 11/7 13 kunnalle Pitkärannan, Ruokojärven, Kerisyryjän, Koirinojan, Kokkoselän—Räkälän, Syskyjärven, Kirkonkylän ja Kitelän koulutalojen valmistamiseen ja kuntoonpanoon yhteensä 9,000 mk., Koirinojan koulun lisärakennuksia varten 2,000 mk.

Inari: 6/12 11 kunnalle puuttuvan kaluston, opetusvälineiden sekä valaistuksen hankkimiseksi Kyrön kouluun 300 mk.; 22/1 13 kaluston y. m. hankkimiseksi Kyrön kouluun 300 mk.; 11/7 13 Kyrön koululle saunaa y. m. varten 1,500 mk.; 26/11 13 Kirkonkylän koulun opettajattaren palkkaamiseksi 400 mk., käsityö-opettajattaren palkkaamiseksi 75 mk., oppilaskodin ylläpitämiseksi 1,500 mk.; valaistukseen y. m. 300 mk.; Kyrön koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., varattomien oppilaiden avustamiseksi 400 mk., valaistukseen y. m. 300 mk., polttopuiden hankkimiseen 200 mk.; 31/8 15 Kirkonkylän koulun opettajattaren palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajan palkkaamiseksi 75 mk., oppilaskodin ylläpitoon 500 mk., valaistukseen, opetusvälineisiin ja koulukaluston korjaukseen 300 mk., polttopuihin 200 mk.; Riutulan koulun oppilasasuntolaa varten 1,500 mk., kaluston ja opetusvälineiden hankkimiseen 1,000 mk., valaistukseen ja lämmitykseen sekä oppilasten koulutarpeisiin 200 mk.

Inkoo: 11/7 13 kunnalle Rankilan, Vestankvarnin, Kirkonkylän ja Fagervikin koulutaloja varten 5,000 mk.

Jaakkima: 11/7 13 kunnalle Kortelan piirin koulutalon lisärakennuksia varten 1,500 mk.

Jepua: 11/7 13 kunnalle Gunnarin koulutaloa varten 2,000 mk.

Johannes: 11/7 13 kunnalle, Kaislahden, Monolan, Uuraan, Vaahtolan, Revonsaaren, Kaijalan koulutalojen lunastamista ja kuntoonpanoa varten 7,500 mk., Uuraansaaren koulun rakennusvelan suorittamiseksi 1,500 mk., Rokkalan koulutaloa varten 2,500 mk.

Joutseno: 11/7 13 kunnalle Nevalan koulutaloa varten 1,000 mk.

Kangasala: 11/7 13 kunnalle Vatialan ja Saarikylien koulutaloja varten 500 mk.

Kemiö: 11/7 13 kunnalle lisärakennusten rakentamiseksi Sjölahden, Rugnalan ja Vijkin suomalaiseen kouluun 1,000 mk.

Kiikala: 11/7 13 kunnalle Johannislundin koulutaloa varten 500 mk.

Kiikka: 11/7 13 kunnalle Kiimajärven ja Vähähaaran koulutaloja varten 4,500 mk.

Kisko: 11/7 13 kunnalle Tieksmäen koulutaloa vartzn 600 mk.

Kittilä: 26/11 13 kunnalle Könkään koulun opettajan palkkaamiseksi 500 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 25 mk., varattomain oppilasten avustamiseksi 600 mk., Alakylän koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 75 mk., varattomain oppilaiden ylläpitämiseksi 400 mk., Kirkonkylän koulun apuopettajan palkkaamiseksi 400 mk., varattomain oppilaiden avustamiseksi 400 mk., Kaukosen koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk.; 31/8 15 Könkään koulun opettajan palkkaamiseksi 500 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 25 mk., varattomain oppilasten avustamiseksi 600 mk., Alakylän koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 75 mk., varattomain oppilasten avustamiseksi 400 mk. Kirkonkylän koulun apuopettajattaren palkkaamiseksi 400 mk., varattomain oppilasten avustamiseksi 400 mk.; Kaukosen koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 50 mk., varattomain oppilasten avustamiseksi 400 mk,

Kivennapa: 6/12 11 Ikolan piirille opettajan palkkaamiseksi v. 1911 20 mk., Kuokkalan itäiselle piirille opettajiston palkkaamiseksi 7/4 08 myönnetyn lisäksi 300 mk., Kirkonkylän piirille apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Pihlaisten piirille opettajattaren palkkaamiseksi 150 mk., Kuokkalan läntiselle piirille apuopettajattaren, Terijoen piirille opettajan, Kanalan piirille opettajan, Kekrolan piirille opettajan, Liipolan piirille opettajan, Ahjärven piirille opettajan, Hartoisten piirille opettajan palkkaamiseksi kullekin 200 mk.; 6/12 11 Rajajoen rautatiealueen koulun opettajain palkkaamiseksi 300 mk.; 24/1 12 Haapalan piirille opettajan palkkaamiseksi 150 mk.; 22/1 13 Ikolan piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Kuokkalan itäpiirille opettajan lisäpalkkaamiseksi 300 mk.; Kirkonkylän piirille apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; Pihlaisten piirille opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; Raivolan piirille apuopettajattaren lisäpalkkaamiseksi 150 mk.; Kuokkalan länsipiirille apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; Terijoen—Ollinpään piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Kanalan piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Kekrolan piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Liipolan piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Ahjärven piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Hartoisten

- piirille opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; Terijoen piirille apuopettajan palkkaamiseksi Käkösenpään kouluun 20 mk.; Haapalan piirille opettajan palkkaamiseksi 150 mk.; Rajajoen rautatien koulun opettajain palkkaamiseksi 300 mk.; 11/7 13 kunnalle Vuottaan piirin koulutalon rakennusapua 800 mk., Miettälän piirin samoin 500 mk., Ikolan piirin samoin 800 mk. ja Haapalan piirin samoin 800 mk. 26/11 13 Terijoen koulun opettajan ja 3 opettajattaren palkkaamiseksi 800 mk., Joutselan 2 opettajan 400 mk., Kuokkalan ja Raivolan 5 opettajan 1,000 mk.
- Kivijärvi: 11/7 13 kunnalle Haapajärven koulutalon rakennuttamista varten 800 mk., Hiitolan koulutalon rakennuttamista varten 800 mk.
- Koivisto: 11/7 13 kunnalle Saarenpään, Tiurinsaaren, Vatnuorin, Mannolan, Keskisaaren, Kiurlahden, Kurkelan, Kotterlahden Rautasen, Humaljoen ja Kiiskilän kouluja varten rakennusapua yhteensä 9,000 mk.
- Konginkangas: 13/10 14 kunnalle Kalaniemen koulua varten 700 rakennuspuuta.
- Korpiselkä: 11/7 13 kunnalle Saarivaaran koulutalon rakentamiseksi 2,500 mk.
- Korppoo: 26/11 13 Utön kansakoulun johtokunnalle opettajan palkkaamiseksi ennen myönnetyn lisäksi 600 mk. ja lisäystä tähän 300 mk.
- Kuhmoniemi: 26/11 13 kunnalle Lentiiran koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Lammasperän eli Katerma-Vieksin koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 21/1 14 Lentiiran koulun oppilaskotia varten 600 mk.; 31/8 15 Lentiiran koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., oppilaskotia varten 600 mk., Lammasperän eli Katerma-Vieksin koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.
- Kuivaniemi: 11/7 13 kunnalle Jokikylän koulutalon rakentamista varten 2,500 mk., Kirkonkylän koulutalon rakentamista varten 1,000 mk.
- Kumlinki: 6/12 11 Enklingen piirille opettajattaren palkkaamiseksi 14/2 07 myönnetyn 200 mk:n lisäksi 75 mk.; 22/1 13 samoin 75 mk.; 11/7 13 Enklingen piirille rakennusvelkain peittämiseksi 1,500 mk.; 26/11 13 Seglingen koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk.; 31/8 15 samoin 200 mk. ja 150 mk.
- Kuolajärvi: 6/11 12 kunnalle Kirkonkylän koulun käsityöhuonetta varten 200 rakennuspuuta; 26/11 13 Kirkonkylän koulun opet-

- tajan palkkaamiseksi 400 mk., varattomain oppilaiden avustamiseksi 400 mk.; 31/8 15 samoin 400 ynnä 400 mk.
- Kuolemajärvi: 11/7 13 kunnalle Inkilän koulun rakentamista varten 1,000 mk.; 11/7 13 Kirkonkylän koulun lisärakennusta varten 500 mk.
- Kurkijoki: 11/7 13 kunnalle Mikrilän ja Sorjon piirien koulutalojen rakentamista varten 2,500 mk., samoin Tervun piirin 1,600 mk. ja Rähävaaran piirille koulun kuntoonpanoa ja kellaria varten 400 mk.
- Kuusamo: 24/1 12 kunnalle opettajan palkkaamiseksi Lämsän kouluun 300 mk.; 22/1 13 samoin 300 mk.; 24/11 13 Paanajärven koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., Poussun, Posion, Tavajärven ja Vasaraperän koulujen opettajain palkkaamiseksi kullekin 400 mk., Lämsän ja Suiningin koulujen opettajain palkkaamiseksi kummallekin 300 mk., Suiningin koulun käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.; 31/8 15 Paanajärven, Poussun, Posion, Tavajärven ja Vasaraperän opettajain palkkaamiseksi, kullekin 400 mk., Lämsän ja Suiningin koululle kummallekin 300 mk., Suiningin koulun käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.
- Kuusjärvi: 11/7 13 kunnalle Sysmän, Kirkonkylän ja Maljasalmen koulujen rakentamista varten 3,000 mk.
- Kymi: 21/1 14 Haapasaaren seurakunnan saarnaja-kansakoulunopettajan palkkaamiseksi 400 mk.; 31/8 15 samoin 400 mk.
- Kärsämäki: 11/7 13 kunnalle neljän koulun kellarin ja kolmen kaivon valmistamista varten 1,000 mk.
- Köökari: 26/11 13 kunnalle Karlbyn koulun opettajan palkkaamiseksi 150 mk., polttopuihin 15 mk., Hellsön koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., polttopuihin 150 mk.; 31/8 15 samat määrät kummallekin koululle.
- Lammi: 20/11 12 kunnalle Ison-Evon koululle polttopuut.
- Lappajärvi: 11/7 13 kunnalle Kuoppalan, Rantapiirin, Savonkylän, Kirkonkylän, Tarvolan ja Kauhajärven koulutaloja varten yhteensä 1,000 mk.
- Lappee: 11/7 13 kunnalle rakennusvelkain lyhentämiseksi sekä Juvakan, Mustolan, Simolan, Vainikkalan, Rovon, Kären, Pulasan, Haapajärven, Siparin, Kansolan ja Korkea-ahon koulutalojen kuntoonpanemista varten 7,000 mk.
- Lapträsk: 11/7 13 kunnalle Lindkosken ja Pockarin koulutaloja varten 3,000 mk.

- Lapua: 11/7 13 kunnalle Nurmonperän, Rautakorven, Mustamaan, Pelanterin, Alanurmon, Hirvijoen, Lakaluoman, Kirkonkylän, Haapakosken, Hellanmaan ja Ruhan koulutaloja varten yhteensä 10,000 mk.
- Lavansaari: 6/12 11 kunnalle opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 22/1 13 samoin 200 mk.; 26/11 13 saarnaajaopettajan palkkaamiseksi 400 mk.; 21/1 14 apuopettajan palkkaamiseksi 200 mk., ja apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 31/8 15 samoin 400 + 200 + 200 mk.
- Lemi: 11/7 13 kunnalle Veraisten piirin koulutaloa varten 2,500 mk.
- Liperi: 11/7 13 kunnalle Kirkonkylän, Vaivion ja Ruokolahden kouluille 2,000 mk.; 31/8 15 Taipaleen koululle kreikkalais-katolisen ylimääräisen apuopettajattaren palkkaamiseksi 350 mk.
- Loimaa: 11/7 13 kunnalle Kojonperän, Pappisten, Peltoisten, Karhulan, Isonperän ja Köyliön sekä Hirvikosken koulutaloja varten 13,000 mk.
- Luumäki: 11/7 13 kunnalle Lakkalan, Suoanttilan, Kirkon, Toikkalan, Kangasvaaran, Marttilan, Pukkilan, Kontulan, Viuhkolan piirien koulurakennusvelkoja ja Heikkilän koulutaloa varten 11,000 mk.
- Marttila: 11/7 13 kunnalle Karvelan koulutaloa ja Kirkonkylän koulun saunan ja pesutuvan rakentamista varten 2,000 mk.
- Messukylä: 11/7 13 kunnalle Vehmaisten ja Kirkonkylän koulujen rakennusavuksi sekä muiden koulujen velkain lyhennykseksi 6,000 mk.
- Metsäpirtti: 11/7 13 kunnalle Kirkonkylän koulutaloa varten 1,000 mk.
- Mietoinen: 11/7 13 kunnalle Rantavakkisten koulutaloa varten 1,500 mk.
- Muhos: 11/7 13 kunnalle Ponkilan koulua varten 1,000 mk., Laitasaaren koulua varten 800 mk. ja Huovilan koulua varten 1,500 mk.
- Muola: 22/1 13 kunnalle Perkjärven aseman koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Perkjärven kylän koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.
- Muonio: 26/11 13 kunnalle Ylimuonion koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsityöopettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., valaistukseen y. m. 800 mk., Alamuonion koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., varattomain oppilasten ruoka- ja vaatetusavuksi 800 mk.; 31/8 15 samoihin tarkoituksiin samat erät.
- Muuruvesi: 11/7 13 kunnalle Kirkonkylän koulun lisärakennuksia varten ja Karjalankosken koulutalon rakentamista varten 2,000 mk.

- Mynämäki: 11/7 13 kunnalle Huolin ja Tarvaisten koulutaloja varten 3,000 mk.
- Myrskylä: 6/12 11 kunnalle Grefnäs-Michelspiltomin suomalaisen koulun kannattamiseksi v. 1911 400 mk.; 22/1 13 samoin 400 mk.
- Nilsia: 11/7 13 kunnalle Korpisten, Reittiön ja Kinahmin kouluihin 5,000 mk.
- Oulujoki: 11/7 13 kunnalle Laanilan-Hintan koulutaloa varten 2,000 mk
- Oulunsalo: 11/7 13 kunnalle Salonpään koulua varten 800 mk.
- Paltamo: 11/7 13 kunnalle Melalahden, Mieslahden ja Uuraan kouluja varten yhteensä 7,000 mk.
- Parainen: 11/7 13 kunnalle saunan ja pesutuvan rakentamiseksi Storgårdin, Simonbyn, Levon, Sunnanbergin, Domarbyn, Attun, Lemlaxin, Nilsbyn ja Bläsnäsin kouluille sekä koulutalon rakentamista varten Lemlahden suomalaiselle koululle yhteensä 2,000 mk.
- Perho: 21/2 12 kunnalle rakennuspuuta alennuksella Möttösen koululle; 11/7 12 Möttösen koulua varten 2,500 mk.
- Pernaja: 11/7 13 Kabbölen piirille koulutaloa varten 430 mk. ja Köpbackan piirille koulutaloa varten 570 mk.
- Pieksämäki: 11/7 13 kunnalle Surnuinmäen koulutaloa varten 1,700 mk., Valkeamäen, Längelmäen ja Montolan koulutaloja varten yhteensä 4,500 mk., Kirkonkylän koulutaloa varten 1,800 mk.
- Pielavesi: 11/7 13 kunnalle Kuivaniemen ja Sulkavan koulutaloja varten 3,500 mk.
- Pielisjärvi: 11/7 13 kunnalle Kelvän, Ikolanniemen ja Nurmijärven koulutalojen rakentamista varten 1,500 mk., Pankakosken koulua varten 500 mk.; 24/3 14 Ruunaan koululle 1,200 rakennuspuuta; 8/9 14 Matovaaran koululle 700 rakennuspuuta.
- Pihlajavesi: 11/7 13 kunnalle Kirkonkylän ja Sällin koulutaloja varten 2,500 mk.
- Polvijärvi: 11/7 13 kunnalle Saarivaaran koulutaloa varten 800 mk., Kuorevaaran koulutaloa varten 1,500 mk. ja Martonvaaran koulutaloa varten 800 mk.
- Pudasjärvi: 16/10 12 kunnalle rakennuspuut Hetejärven oppilaskotiin; 26/11 13 Ylikollajan koulun opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Jongun koulun opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Ranuan koulun opettajan ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Inattijärven koulun opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Hetejärven koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 50 mk., Kir-

konkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 50 mk.; 21/1 14 Ranuan koulun vähävaraisten oppilasten avustamiseksi 400 mk.; 31/8 15 Ylikolajan koulun opettajan palkkaamiseksi 100 mk., Jongun koulun opettajan palkkaamiseksi 100 mk., Ranuan koulun opettajan ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., vähävaraisille oppilaille 400 mk., Inattijärven koulun opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Hetejärven koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 50 mk., Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 50 mk.; Ranuan koulutaloa varten 600 puuta.

Puolanka: 26/11 13 kunnalle Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Väyrylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.; 21/1 14 Kirkonkylän ja Väyrylän koulujen vähävaraisten oppilasten avustamiseksi 1,000 mk.; 31/8 15 Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk. ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., vähävaraisille oppilaille 500 mk., Väyrylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk. ja vähävaraisille oppilaille 500 mk.

Pyhtää: 21/1 14 kunnalle Kaunissaaren koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; 31/8 15 samoin 200 mk.

Pyhämaa: 10/11 10 kunnalle opettajan palkkaamiseksi Pyhämaan koululle v. 1910 200 mk.; 6/12 11 opettajan palkkaamiseksi v. 1911 200 mk.; 22/1 13 opettajan palkkaamiseksi Pyhämaa-Luodolle 200 mk.; 21/1 14 opettajan palkkaamiseksi Pyhämaan koululle 200 mk.; 31/8 15 opettajan palkkaamiseksi Pyhämaan koululle 200 mk.

Pöytyä: 11/7 13 kunnalle Mustanojan koulun lisärakennusta varten 1,000 mk., Laukkisten ja Karhunojan koulutaloja varten 3,000 mk.

Rantsila: 11/7 13 kunnalle Savalojan, Kerälän sekä Mankilan kouluja varten yhteensä 6,000 mk.

Revonlahti: 11/7 13 kunnalle Keskikylän (Kirkonkylän) koulutaloa varten 1,000 mk.

Rovaniemi: 26/11 13 kunnalle Namman koulun varattomien oppilasten avustamiseksi 300 mk.; 31/8 15 samoin 300 mk.

Ruotsinpyhtää: 11/7 13 kunnalle Tessjoen ja Virbölen koulutaloja varten 3,000 mk.

- Ruskeala: 11/7 13 kunnalle Hämekosken koulutaloa varten 1,000 mk.
- Rymättylä: 11/7 13 kunnalle Luodon ja Pohjakulman koulutaloja varten 7,000 mk.
- Salmi: 11/7 13 kunnalle Uuksun koulutaloa varten 2,000 mk., Käsnäselän koulutaloa varten 4,000 mk., Uuksalonpään koulutaloa varten 4,000 mk.; 26/11 13 Käsnäselän ja Uuksalonpään koulujen opettajain palkkaamiseksi, kummallekin 400 mk.
- Seitskari: 26/11 13 kunnalle saarnaajaopettajan palkkaamiseksi 400 mk. opettajan palkkaamiseksi 200 mk., opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 31/8 15 samat erät samoihin tarkoituksiin.
- Simo: 21/1 14 Yli-Simon koulupiirille kansakoulun oppilas-asuntolaa varten 600 mk., opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 m.; 31/8 15 samat erät samoihin tarkoituksiin.
- Sippola: 11/7 13 kunnalle Enäjärven, Sopenmäen ja Joentaustan koulutaloja varten 2,000 mk.
- Soanlahti: 6/12 11 kunnalle lutherilaisen apuopettajattaren palkkaamiseksi Koukkuhongan kouluun v. 1911 200 mk.; 22/1 13 samoin 200 mk.; 22/1 13 kreikkalaiskatolisen apuopettajattaren palkkaamiseksi Koirivaaran kouluun 175 mk.; 11/7 13 Kirkonkylän, Koukkuhongan ja Koirivaaran koulujen ulkoherakennuksia varten yhteensä 2,000 mk.; 26/11 13 apuopettajattaren palkkaamiseksi Koirivaaran kouluun 175 mk.; 21/1 14 Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 150 mk., opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.
- Sodankylä: 26/11 13 kunnalle Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., varattomain oppilasten ylläpitämiseksi 400 mk., Alaperän opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., varattomain oppilasten ylläpitämiseksi 400 mk., Keminkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajan palkkaamiseksi 100 mk., varattomain oppilasten ylläpitämiseksi 400 mk., Unarin koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., varattomain oppilaiden ylläpitämiseksi 400 mk.; 31/8 15 samoihin tarkoituksiin samat erät ynnä Unarin koulun käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.
- Soini: 11/7 13 kunnalle Kivijärven ja Laasalan koulutaloja varten 4,000 mk.
- Someroniemi: 11/7 13 kunnalle Oinasjärven koulutaloa varten 1,500 mk.

Sotkamo: 11/7 13 kunnalle Korholanmäen koulutaloa varten 1,000 mk.
Sottunga: 22/1 13 kunnalle Sottungan koululle polttopuita varten 100 mk.

Suistamo: 6/12 11 kunnalle Pyörittäjän yksityisen koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Loimolan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Leppäsyvän koulun lutherilaisen apuopettattaren palkkaamiseksi 225 mk.: 22/1 13 samat erät samoihin tarkoituksiin; 11/7 13 kunnalle Loimolan koulutaloa varten 3,000 mk., Alatun, Jalovaaran, Leppäsyvän, Koiton ja Kirkonkylän koulutaloja varten yhteensä 7,500 mk., Saran koulutaloa varten 4,500 mk.; 26/11 13 Alatun koulun lutherilaisen apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Saran koulun kreikkalaiskatolisen opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Loimolan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Leppäsyvän koulun apuopettajattaren palkkaamiseksi 225 mk.; 21/1 14 Pyörittäjän koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.

Suodenniemi: 14/7 11 kunnalle Lahdenperän koulutaloa varten 700 rakennuspuuta; 11/7 13 Kiikoisten koulutaloa varten 800 mk.

Suojärvi: 6/12 11 kunnalle Vegaruksen koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Varpakylän ja Kaipaan koulujen opettajain palkkaamiseksi, kummallekin 150 mk.; 29/1 13 samat erät samoihin tarkoituksiin; 11/7 13 Salonkylän koulutaloa varten 4,000 mk.; 26/11 13 Varpakylän, Kaipaan ja Leppäniemen koulujen opettajain palkkaamiseksi, kullekin 150 mk.; 21/1 14 Vegaruksen koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.

Suomusjärvi: 11/7 13 kunnalle Enäjärven koulutaloa varten 1,000 mk.

Suomussalmi: 4/10 11 kunnalle Vuokinkylän koulutaloa varten 200 hirttä; 6/12 11 Ylä- ja Alavuokin koulun naiskäsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., saman koulun oppilaskodin ylläpitämiseksi 1,200 mk., Kirkonkylän koulun oppilaskodin ylläpitämiseksi 1,200 mk.; 22/1 13 samoin edellämäinitut rahaavut samoihin tarkoituksiin, 5/9 13 Kirkonkylän, Ala- ja Ylä-vuokin, Ruhtinaansalmen ja Kiannon oppilaskoteja varten 1,200 mk. kullekin, Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 300 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., Ruhtinaansalmen koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk. ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Kiannon koulun opettajan palkkaamiseksi 300 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 150 mk., Ala- ja Ylä-vuokin koululle samat erät samoihin tar-

koituksiin; 30/6 14 lastenparantolan yhteydessä toimivalle alemmalle kansakoululle 600 mk.; 21/1 14 oppilaskotien ylläpitämiseksi Kirkonkylän, Ala- ja Ylävuokin, Ruhtinaansalmen ja Kiannon koulussa, kussakin 300 mk.; 31/8 15 Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 300 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., oppilaskotia varten 1,200 mk., lisäystä oppilaskotia varten 300 mk., Ala- ja Ylä-vuokin koulun opettajan palkkaamiseksi 300 mk. käsityöopettajattarelle 150 mk., oppilaskodille 1,200 mk. ja lisäystä 300 mk., Ruhtinaansalmen koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., oppilaskotia varten 1,200 mk. ja lisäystä 300 mk., Kiannon koulun opettajan palkkaamiseksi 300 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 150 mk., oppilaskotia varten 1,200 mk. ja lisäystä 300 mk.

Suoniemi: 11/7 13 kunnalle Rajalan koulun lisärakennusta varten 500 mk.

Suonenjoki: 11/7 13 kunnalle Halolanmäen, Herralan, Lempyyn, Tyyrinmäen ja Vaajaniemen koulutaloja varten 9,000 mk.

Suursaari: 26/11 13 kunnalle Suuri- ja Kiiskinkylän koulujen opettajan palkkaamiseksi, kummallekin 200 mk.; 31/8 15 samoin yhteensä 400 mk.

Säkkijärvi: 11/7 13 Teikarsaaren piirille koulutaloa varten 1,300 mk., Ristsataman piirille koulutaloa varten 1,000 mk., Muhulahden piirille koulutaloa varten 1,000 mk., Laisniemen kyläkunnalle koulutaloa varten 1,000 mk., Laihajärven piirille koulutaloa varten 700 mk.

Säräisniemi: 6/11 12 kunnalle Oterman koulutaloon rakennuspuut.

Taivalkoski: 26/11 13 kunnalle Kirkonkylän koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk.; 31/8 15 samat erät samoihin tarkoituksiin.

Taivassalo: 11/7 13 kunnalle Helsingin, Särkilän ja Kirkonkylän koulutaloja varten 6,000 mk.

Temmes: 11/7 13 kunnalle Kirkonkylän koulun lisärakennusta varten 1,3000 mk.

Terijoki: 24/1 12 kunnalle Käkösenpään koulun apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk..

Turtola: 6/12 11 kunnalle Turtolan piirin koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk.; 22/1 13 samoin 200 mk.; 11/7 13 Turtolan piirin koululle rakennusapua 4,000 mk.; 26/11 13 Pellon koulun opet-

tajan palkkaamiseksi 200 mk., Turtolan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Konttajärven koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Juoksengin koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.; 31/8 15 Pellon koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Turtolan koulun opettajan palkkaamiseksi 200 mk., Konttajärven koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., Juoksengin koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk.

Tyrnävä: 11/7 13 kunnalle Kolmikannan koulutaloa varten 600 mk.

Tytärsaari: 26/11 13 kunnalle apuopettajattaren palkkaamiseksi 200 mk., saman asunnon vuokraamiseksi 200 mk., saarnaaja-opettajan palkkaamiseksi 400 mk.; 31/8 15 samat määrärahat samoihin tarkoituksiin.

Uskela: 11/7 13 kunnalle Moision koulutaloa varten 500 mk.

Utsjoki: 26/11 13 kunnalle Kirkonkylän—Nuorgamin koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 1,000 mk., opetusvälineiden y. m. hankkimiseksi 300 mk., varattomien oppilasten ylläpitämiseksi 1,500 mk., valon ja polttopuiden hankkimiseksi 250 mk.; Outakosken koulun opettajan palkkaamiseksi 400 mk., käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 100 mk., opetusvälineiden y. m. hankkimiseksi 300 mk., varattomien oppilasten ylläpitämiseksi 1,500 mk., polttopuiden hankkimiseksi 250 mk.; 31/8 15 Outakosken koulua varten edellämainitut määrärahat.

Uukuniemi: 11/7 13 kunnalle Ristlahden, Kirkonkylän, Mensuvaaran, Latvasyrjän ja Niukkalan koulutaloja varten 8,000 mk.

Uurainen: 11/7 13 kunnalle Höytiän koulutaloa varten 4,500 mk., Kirkonkylän koulun lisärakennusta varten 1,000 mk.

Uusikirkko V. l.: 11/7 13 kunnalle Hallun ja Sairisten koulutaloja varten 1,000 mk.

Vehmaa: 11/7 13 kunnalle Lahdingon ja Rautilan koulutaloja varten 2,500 mk.

Velkua: 26/11 13 kunnalle opettajan ja käsitöiden opettajattaren palkkaamiseksi 300 mk.; 31/8 15 samoin 300 mk.

Vesilahti: 11/7 13 kunnalle Vakkalan ja Korpiniemen koulutaloja varten 500 mk.

Vestanfjärd: 11/7 13 kunnalle Eteläpiirin koulutaloa varten 1,700 mk.

Vihanti: 11/7 13 kunnalle Alpuan koulutaloa varten 2,000 mk.

Viipurin maalaisk.: 11/7 13 kunnalle Hounin koulutaloa varten 300 mk., Juustilan 700 mk., Kangasrannan 3,000 mk., Karpolan 900 mk.,

Kaukolan 600 mk., Löytömäen 900 mk., Mannikkalan 600 mk., Näätälän 600 mk., Porlammin 900 mk., Sorvalin ja Hiekan 1,300 mk., Tammisuon 1,300 mk., Ykspään 900 mk., Yliveden 900 mk.

Vimpeli: 11/7 13 kunnalle Pokelan, Kirkonkylän ja Itäkylän koulutaloja varten 2,000 mk.

Virolahti: 21/1 14 kunnan Pitkäpaaden koulun opettajan palkkaamiseksi 100 mk.; 31/8 15 samoin 100 mk.

Vårdö: 6/12 11 kunnalle Simskälän koulun opettajattaren palkkaamiseksi 200 mk. v. 1911; 22/1 13 samoin 200 mk.; 11/7 13 Simskälän ja Grundsundan koulutaloja varten 6,000 mk.

Ylihärmä: 11/7 13 kunnalle Hirvelän ja Kankaan koulutaloja varten 3,000 mk.

Ylistaro: 11/7 13 kunnalle Kainaston, Hietikon, Isonkylän ja Hanhikosken koulutaloja varten 4,000 mk.

Edellä olevat rakennusavut ovat myönnettyt työn kunnollisuutta varmentavilla ehdoilla. Uutisrakennuksiin nähden on vaadittu, että ne tulee rakentaa Ylihallituksen hyväksymän piirustusten mukaan ja että rakennustöihin nähden noudatetaan Keisarillisen Senaatin maaliskuun 27 p. 1908 antamia määräyksiä.

Avustusta opettajain palkkaetujen parantamiseksi myönnettäissä on ehdoksi pantu, että opettajan tulee olla täysin pätevä ja että koulun kannattajat lyhentämättä suorittavat opettajalle aikaisemmin vakuuttamansa palkkaedut.

Kiertokirje
rakennus-
apurahain
loppuosain
tilauksesta.

Kansakoulurakennuksia varten myönnettyjen apurahain loppuosain tilauksesta katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi lähettää piiritarkastajille lokakuun 27 p. 1911 näin kuuluvan kiertokirjeen:

»Esiintulleesta syystä saa Ylihallitus kehottaa kaikkia maalaiskansakoulujen piiritarkastajia kansakoulurakennuksia varten myönnettyjen apurahain loppuosain tilauksia Ylihallitukselle toimittaessaan lausunnoissaan aina ilmoittamaan, paitsi sitä milloin apuraha on myönnetty, myöskin aikaisemmin suoritetun erän tai eräin suuruus ja niiden Ylihallituksen kirjeiden päivämäärät ynnä numerot, joissa mainittujen eräin maksettavaksi määrääminen on heidän tietoonsa saatettu».

Kiertokirje
koulutalojen
lantaruu-
mista.

Helmikuun 23 p. 1912 lähetti Ylihallitus maaseudun kansakoulujen tarkastajille seuraavan kiertokirjeen:

»Ylihallituksen puutarhaneuvojan Kalle Kalervon tekemän esityksen johdosta saa Ylihallitus kehoittaa Teitä vaikuttamaan siihen suuntaan, että koulujen lantaruumat rakennettaisiin vedenpitäviksi joko sementti-

tai asfalttipohjalla ja muutoin niin tilaviksi, että siellä mahtuu vapaasti työskentelemään ja harjoittamaan järkipäistä lannanhoitoa, mikä on välttämätöntä puu- ja kasvitarihaviljelykselle.»

Keisarilliseen Senaattiin jätetyssä hakemuksessa oli komitea, jolla oli asetettu käsittelemään kysymystä, miten rakennuspiirustukset maalaiskansakouluja varten olisivat yksinkertaisempaan muotoon saatettavat, esittänyt m. m., että komitean ehdotus maalaiskansakoulujen rakennuspiirustusten monistamisesta ja levittämisestä vahvistettaisiin sekä tähän tarkoitukseen varattaisiin 15,700 markkaa.

Kysymys uusien rakennuspiirustusten monistamisesta ja levittämisestä.

Keisarillinen Senaatti, käsitellessään kysymystä syyskuun 29 p. 1914 hylkäsi komitean ehdotuksen määrärahan myöntämisestä piirustusten monistamisesta ja levittämistä varten sekä samalla katsoi asianmukaiseksi määrätä, että puheenaolevat mallipiirustukset olivat jätettävät Ylihallitukselle säilytettäväksi ja halullisten koulurakentajain nähtävänä pidettäväksi, oikeuttaen samalla Ylihallituksen hankkimaan kustantajan mainittujen piirustusten julkaisemista varten. Lokakuun 10 p. 1914 Ylihallitus päätti kääntyä kustannusliikkeiden puoleen kysymällä, olisivatko ne halukkaat kustantamaan puheenalaisia rakennuspiirustuksia.

Sen johdosta, että Ylihallituksessa oli herännyt kysymys siitä, olivatko nykyään toimessa olevat oppilas-asuntolat täysin tyydyttävästi ja tarkoituksensa mukaisesti järjestetyt, kehoitti Ylihallitus maaliskuun 8 p. 1912 Oulun, Kajaanin ja Lapin piirien tarkastajia hankkimaan kunkin asuntolan asianomaisilta yksityiskohtaisen selvityksen siitä, miten asuntolat tätä nykyä olivat järjestetyt, ja selostuksesta oli saatava vastaus m. m. seuraaviin kysymyksiin:

Oppilas-asuntolain uudestaan järjestäminen.

1:o Minkälainen on asuntolaa varten varattu huoneusto (kaikkien suojien pohjapiirros oheenliitettävä)?

2:o Millaisia ovat asuntolan hoito ja valvonta (hoitajan pätevyys, tehtävät, palkka y. m., koulun johtajan suhde asuntolaan)?

3:o Miten on asuntolan hoidokkien elämä järjestetty (vuoteet, ravitseminen, puhtaanapito, kotitehtävien valmistus, joutohetkien vietto j. n. e.)?

Tämän selvityksen oheen oli tarkastajain liitettävä lausuntonsa siitä, ovatko asuntolat uutisjärjestelyn tarpeessa ja mihin suuntaan uudistuksen siinä tapauksessa tulisi käydä, kuin myös siitäkin, voisiko

ja missä määrin järjestää asuntoloihin joutohetkiksi yksinkertaista käsityönopetusta Ruotsin työtapain malliin: a) asuntolan omille hoidokkaille ja b) asuntolassa ehkä ravittaville, lähitaloihin sijoitetuille ulko-oppilaille. Saatuaan nämä selvitykset ja lausunnot Ylihallitus lokakuun 28 p. 1913 teki seuraavan alamaisen esityksen:

»Kun harvimmin asuttujen seutujen kansakoulujen yhteyteen aikoinaan perustettiin asuntoloita, niin niitä ei tarpeellisen kokemuksen puutteessa osattu järjestää siten, että ne olisivat voineet vetää suuren yleisön harrastusta ja kannatusta sanottavassa määrässä puoleensa. Näin ollen jätettyinä miltei yksinomaan niukan valtioavun varaan asuntolat ainoastaan vaillinaisesti ovat kyenneet täyttämään tärkeitä tehtäviään tarjota salomaiden lapsille koulunkäynnin ajaksi kodin hoivaa ja ohjausta. Onpa moni asuntola ollut valtioavun ja muun rahallisen kannatuksen uupuessa aivan kylmilläänkin, vaikka välttävät suojat asuntolaa varten ovat olleet olemassa ja on oppilaspuute asianomaisessa kansakoulussa tällöin tehnyt miltei tyhjiksi kunnan ja valtion suuret uhraukset koulun hyväksi. Mutta rahallisen kannatuksen niukkuus on estänyt tuntuvammin kehittämästä asuntolain sisällistäkin elämää siellä, missä niitä on ollut, joten asuntolamme eivät nykyään yleensä vastaa ajan vaatimuksia siinäkin suhteessa.

Tähän nähden ja koska ainakin aluksi ei ole odotettavissa yleisöltä mainittavaa rahallista tukea asuntoloillemme sekä koska asuntolat maamme harvimmin asutuissa seuduissa ovat koulunkäyntiä varten aivan välttämättömiä ja kun tarpeelliseksi käynyt uutisjärjestely, jota varten myös tarvitaan kursseja asuntolain hoitajien valmistamiseksi, kysyy melkoisia kustannuksia, saa Ylihallitus, viitaten kansakouluntarkastaja O. Rauhaan asiaa koskevaan lausuntoon, joka mukaan on liitettynä, alamaisesti esittää,

että määrärahaan kansakoulujen ylläpitämistä varten maan köyhimmissä ja harvimmin asutuissa seuduissa lisätään vuodelle 1914 20,000 markkaa asuntoloita varten käytettäväksi, sekä

että asuntolain hoitajien valmistuskurssien järjestämistä varten sanottuna vuonna Ylihallitukselle myönnetään 3,000 markkaa.»

Vuoden 1915 menosääntöön ehdotti Ylihallitus 30,000 markan määrärahaa oppilaskoteja varten maan köyhemmissä osissa, ja sen Eduskunta Hallituksen esityksen mukaisesti päättikin, mutta sitä ei lopullisesti vahvistettu.

Maaliskuun 10 p. 1914 Ylihallitus lähetti Lapin, Oulun ja Kajaa-

nin piirien kansakouluntarkastajille näin kuuluvan kirjeen:

Kirje oppilas-asuntoloista pohjoisten piirien tarkastajille.

»Käsitellessään tänään edelleen kysymystä kansakoulujen yhteydessä toimivain asuntolain uudestaan järjestämisestä on Ylihallitus nähnyt hyväksi määrätä:

1) että asuntoloissa, jotka nauttivat valtioapua, ei ainoastaan anneta hoidokkaille kunnollista hoitoa ravinnon ja vaatetuksen puolesta, vaan myös valvotaan oppilasten valmistamista koulutehtäviinsä, opastetaan heitä kehittävässä leikeissa ja taloustoimissa sekä mikäli mahdollista sopivissa käsitöissäkin, kuten esim. päre- ja tuohitöissä, verkon kudonnassa, pajutöissä, paikkaamisessa ja parsimisessa y. m.

2) että asuntolain toimiohjelma on joka lukuvuoden alussa lähetettävä piiritarkastajan hyväksyttäväksi, ollen toimiohjelmaan liitettävä asuntolan pohjapiirroskin sekä selostus eri huoneiden käyttämisestä ja

3) että piiritarkastajan vahvistettavaksi alistetaan niinkään asuntolan hoitajan vaali.

Samalla kehoitetaan Teitä niin toimimaan, että asianomaiset, jos asuntola ei ennestään nauti valtioapua tai jos asuntola avustaa myös varattomia ulko-oppilaitakin ravinnolla ja mahdollisesti vaatetuksellakin, hakevat apua kansakoulujen varattomien oppilaiden ravitsemiseksi ja vaatettamiseksi myönnetystä määrärahasta, milloin semmoinen on Ylihallituksen käytettävänä.»

Lähetepäätöksellään syyskuun 30 päivältä 1910 käski Keisari-

linen Senaatti Ylihallituksen antaa alamaisen lausuntonsa Eduskunnan alamaisen anomuksen johdosta 150,000 markan suuruisen määrärahan myöntämisestä vuodeksi 1911 maalaishkansakoulujen varattomien lasten ravinto- ja vaatetusavustukseksi.

Varattomien lasten ravinto- ja vaatetusavustus.

Noudattaen tätä käskyä Ylihallitus tammikuun 4 p. 1911 esitti seuraavaa:

»Varattomien kansakoululasten ravitsemiskysymys on viime aikoina sivistysmaissa herättänyt yhä enemmän huomiota. Kysymys näyttää kaikkialla kehittyneen siten, että yksityiset hyväntekeväisyysseurat ovat työn alkaneet, myöhemmin ovat kunnat (seurakunnat) yhtyneet asiaan ja vihdoin on valtiotkin eräissä maissa kansakoululasten ravitsemistoimintaa avustaneet ottaen myös osaa sen järjestämiseen. Viimemainitussa suhteessa on erittäin huomattava Englannissa vuonna 1908 hyväksytty »Lasten laki». Siinä muun muuassa säädetään, että kouluvirastot ovat oikeutetut yleisillä varoilla rakennuttamaan ja sisustamaan ruokailuhuoneistoja sekä palkkaamaan ruuan järjestämistä ja jakamista varten tar-

vittavat henkilöt. Sitä vastoin ovat itse kouluateriat köyhille oppilaille kustannettavat vapaaehtoisilla avustuksilla tahi lahjoitusrahastojen korkovaroilla. Mutta missä näitä ei ole olemassa eikä yksityistä apua ole saatavissa ja kouluviranomaisten mielestä lasten ruuanpuute tekee haittaa opetukselle, niin tällaisilla paikkakunnilla määrätään kouluviranomaisten järjestettäväksi ruuantarjoilu oppilaille yleisillä varoilla, sittenkun siihen on hankittu opetusministerin lupa.

Myöskin Ranskassa valtio avustaa vähävaraisten koulukäyntiä ruuan ja vaatetuksen puolesta. Jo vuonna 1867 julaistussa alkeisopetusta koskevassa asetuksessa määrätään, että jokaiseen kuntaan voidaan perustaa koulurahasto, josta jaetaan ahkerille oppilaille palkintoja ja puutetta kärsiville apua; koulurahaston tulot muodostaa vapaaehtoiset lahjat sekä kunnan, maakunnan (departementin) ja valtion avustus. Vuonna 1882 säädetään, että koulurahastoja on kaikkiin kuntiin perustettava ja että valtio myöntää vähävaraisten kuntain koulurahastolle vähintään yhtä suuren summan kuin mitä kunnan puolesta siihen suoritetaan. Samana vuonna opetusministeriö valmistutti koulurahastoja varten mallisäännöt (painetut asetuskokoelmassa), joissa selitetään koulurahastojen tarkoituksen olevan helpottaa oppilasten koulunkäyntiä muun muassa toimittamalla heille vaatteita, kenkiä ja talvella keittoruokaa. Tunnettua on, että erittäinkin Pariisin kaupunki harjoittaa suuremmoista toimintaa koululasten ravitsemiseksi erityisten koulukeittiöiden avulla. Vuonna 1880 otettiin tätä varten kaupungin menoarvioon 480,000 francia, vuonna 1900 oli tämä määräraha tasan miljoona ja vuonna 1906 yli puolentoista miljoonaa frangia. Viimemainittuna vuonna jaettiin kaupungin yli kolmessasadassa koulukeittiössä päivittäin keittoruokaa 38,000 koululapselle.

Niinkuin Eduskunnan alamaisesta anomuksestakin käy selville, ei asia Suomessakaan ole jäänyt huomaamatta.

Lähes kaksikymmentä vuotta on ollut toimesta »Kansakoulut ja oppilaskodit»-niminen yhdistys, joka maamme kaikkein köyhemmillä seutuvilla, etupäässä Kajaanin kihlakunnassa, on ylläpitänyt oppilaskoteja ja muutenkin edistänyt varattomien oppilasten koulunkäyntiä tilapäisillä ruoka- ja vaatetusavuilla.

Vuodesta 1905 alkaen on maassamme toiminut erityinen »Koulukeittoyhdistys», jonka tarkoitus sille hyväksytyjen sääntöjen mukaan on: »saada aikaan parannusta koululasten ravitsemisessa ja siinä tarkoituksessa neuvoilla, raha-avuilla ynnä muilla soveliailla keinoilla avustaa etupäässä kansakoululapsille tarkoitettujen ruoka-ateriaain jakamistointia». Tämä yhdistys on levittänyt kirjasia koululasten ravitsemisen tärkeydestä, on valmistanut tarkkoja ohjeita koulukeittojen järjestämistä varten sekä lähettänyt kouluille erityisiä ruokailuastioita. Raha-apua on se viimeksi päättäneen lukuvuoden kuluessa toimittanut 162 maalaiskansakoululle yhteensä 9,928 markkaa. Johtavana aatteena yhdistyksen toiminnassa näyttää olleen harrastuksen ja itsetoiminnan herättäminen eri paikkakunnilla koululasten ravinto-olojen parantamiseen. Yhdistyksen

julkaisemista vuosikertomuksista käy kumminkin selville, että on useita köyhiä saloseutuja, joissa koulun kannattajain tai lasten vanhempain puolesta ei ole voitu saada mitään avustusta — ellei ota lukuun marjoja ja sienä, joita koulun oppilaat syksyisin ovat keränneet — ja joissa yhdistyksen useampia vuosia perättäin on täytynyt koulukeittoja köyhille oppilaille kokonaan kannattaa.

Ottaen huomioon tämän kuin myöskin saavutetun kokemuksen Lapin kihlakunnasta, jossa valtiovaroilla on ollut pakko kansakoulujen yhteydessä ylläpitää internaatteja, missä varattomat oppilaat ovat saaneet ilmaiseksi ruoka- ja vaatetusapuakin, on Ylihallitus sitä mieltä, että ainakin alkuaikoina olisi poikkeustapauksissa maamme köyhemmillä syrjäseuduilla pantava toimeen ruuan ja vaatetuksen jakaminen todellista puutetta kärsiville oppilaille, vaikkei asianomainen kunta tahi koulun kannattajat voisi itse puolestaan asian eduksi mitään uhrata.

Tosin Eduskunta alamaisen anomuksensa perusteluissa huomauttaa, että valtion ei tulisi varattomain koululasten avustustoimintaa kokonaan kustantaa, vaan pitäisi sen määrättyssä suhteessa ottaa osaa avustuksesta johtuviin kuluihin. Täten kyllä muiden määrärahan jaossa on yleensä menetelty, vaan nyt puheenaolevan suhteen ei liene asialle eduksi aivan poikkeuksetta noudattaa samaa periaatetta, sillä siinä tapauksessa olisi vaara tarjona, että köyhimmät ja enimmän kehityksessä jälellä jääneet seudut omavaraisen yrittelijäisyyden puutteessa jäisivät apurahoista osattomiksi.

Esiintuoden edelläolevan huomautuksen Ylihallitus pyytää muuten kaikin puolin saada yhtyä niihin näkökohtiin ja perusteluihin, joita Eduskunta alamaisen anomuksensa tueksi on esittänyt. Meidän maassamme on epäilemättä vielä pakottavammat syyt kuin muualla yhteiskunnan puolelta auttaa ja turvata varattomia lapsia heidän koulunkäyntiajallaan. Maamme kylmä ilmanala, pitkät koulumatkat, joista johtuu luonnottoman pitkät ruokavälit, kansan köyhyys ja tietämättömyys riittävän ja sopivan ravinnon tärkeydestä ovat kaikki omiaan tuottamaan kansakoululapsille vaikeuksia ja terveydellisiä vaaroja. Näitä poistaisi, kuten kokemus kaikkialla todistaa, suuressa määrin lasten ravitseminen kouluissa lämpimällä keittoruualla ja heidän avustamisensa vaatetuksen puolesta. Yksityinen yrittelijäisyys ja hyväntekeväisyys ei tässä riitä, vaan olisi valtion avuksi tultava. Vakuutettuna siitä, että kyseessäolevan määrärahan myöntäminen tuottasi hyötyä ja siunausta sekä kansakoululaitokselle että tulevien polvien terveydelle ja työkyvylle, saa Ylihallitus hartaasti puoltaa armollista vahvistusta Eduskunnan alamaiselle anomukselle.»

Kirjeessä joulukuun 22 päivältä 1911 Keisarillinen Senaatti ilmoitti, että Hänen Keisarillinen Majesteettinsa oli suvainnut huh-tikuun 28 p:nä 1911 armosta hyväksyä Eduskunnan vuoden 1910 lakimääräisillä valtiopäivillä tekemän anomuksen varattomille kansakoululapsille valtiovaroista annettavasta ravinto- ja vaatetusavusta,

kuitenkin ehdolla että myönnetystä 150,000 markan suuruisesta avustuksesta johtuvat valtion menot toistaiseksi suoritetaan suostuntavaroista; minkä johdosta Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen vuotuisissa kansakoululaitoksen ja erinäisten sivistystarkoitusten menoarvioehdotuksissa puheenalaista tarkoitusta varten huomaamaan edellämainitun määrärahan.

Kirjelmässä helmikuun 19 päivältä 1913 Keisarillinen Senaatti oli käsenyt Ylihallituksen Keisarilliseen Senaattiin tehdä alamainen ehdotus m. m. myös varattomien oppilasten avustusmäärärahan käyttämistavasta, ja tuli Ylihallituksen siinä varteenottaa niitä yleisiä periaatteita ja näkökohtia, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaisia määrärahoja jaettaessa huomioon otettaviksi.

Ylihallitus lausui asiassa huhtikuun 4 p. 1913 seuraavaa:

»Varattomien kansakoululaisten avustaminen vaatus- ja elatusapurahanhoilla on useita kertoja päätetty Eduskunnassa, mutta päätöksiä ei ole armollisesti vahvistettu. Niinpä v. 1910 tehtiin anomus, että valtionvaroista maalaiskansakoulujen vähävaraisten lasten ruoka- ja vaatusavuksi myönnettäisiin Smk. 150,000 siten, että siitä $\frac{4}{5}$ käytettäisiin koulukeittöiden ylläpitämiseen ja $\frac{1}{5}$ vaatusavuksi. Asiata käsiteltiin valmistavasti sivistysvaliokunnassa, joka mietinnössään oli sitä mieltä, että tämä avustustoimi tulevaisuudessa on säädettävä kuntain velvollisuudeksi, mutta että vastaiseksi olisi käytettävä kuntain, kansakoulunjohtokuntain, opettajain ja yhdistysten vapaaehtoista toimintaa, jota valtion pitäisi kannattaa ottamalla määrättyssä suhteessa osaa avustuksesta johtuviin kuluihin. Jaon järjestely oli toistaiseksi jätettävä Ylihallituksen huoleksi, joka voisi käyttää apunaan alaisiaan virkamiehiä ja myös menestyksellä toimineiden yksityisten järjestöjen välitystä. Varoista, joita enemmistön mielestä oli myönnettävä vuodeksi 1911 Smk. 150,000, oli $\frac{4}{5}$ eli 120,000 anomuksen mukaisesti käytettävä keittoihin ja $\frac{1}{5}$ eli 30,000 mk. vaatusavustukseen. Enemmistön kanta hyväksyttiin Eduskunnassa 28 päivänä toukokuuta, joten myönnettiin 150,000 mk. Ylihallituksen kautta Sivistysvaliokunnan perusteluissa mainitulla tavalla jaettavaksi.

Vuoden 1911 valtiopäivillä päätettiin 23 päivänä toukokuuta, viittaamalla edellisillä valtiopäivillä hyväksytyyn anomusmietintöön puhenalaisen avustusmäärärahan jaosta, että Ylihallitus saisi tehtäväkseen määrärahan jakamisen kunnille ja menestyksellä toimineille yksityisille järjestöille, jotka itsekin uhraavat varoja tarkoituksen hyväksi.

Vuoden 1912 valtiopäivillä valmistettiin asia ainoastaan valtiovarainvaliokunnassa, joka perusteluitta esitti, että Eduskunta armollisen esityksen mukaisesti myöntäisi vuodeksi 1913 maalaiskansakoulujen varattomien oppilasten ravinto- ja vaatusavuksi 150,000 mk., minkä ehdotuksen Eduskunta hyväksyikin semmoisenaan 28 p. toukokuuta.

Armollinen esitys, johon Eduskunta viittaa, koskettaa avustusvarojen

käyttämistä vain sivumennen, nimittäin mainitessaan, että niin vuoden 1910 kuin myös vuoden 1911 valtiopäivillä Eduskunta on kummallakin kerralla osoittanut 150,000 mk:n suuruisen määrärahan, »joiden varojen käyttäminen Hallituksen lähempien ohjeiden mukaan olisi uskottava Koulutoimen Ylihallitukselle, jolle puhenalaisen avustustoiminnan järjestely ja valvominen kuuluisi.»

Ylihallituksella on ollut tilaisuus aikaisemmassa alamaaisessa lausunnossa, jota varten Ylihallitus oli tiedustellut piiritarkastajain mielipiteitä asiassa, jonkun verran kosketella varattomien oppilasten avustamistapaa nimittäin lausunnossaan 4/1:ltä 1911 Eduskunnan vuonna 1910 avustusi-asiassa tekemästä päätöksestä, ja ansaitsevat Ylihallituksen siinä yhteydessä lausumat näkökohdat Ylihallituksen mielestä edelleen huomiota. Ylihallitus näet huomautti silloin viittaamalla maassamme tällä alalla jo useita vuosia toimineen Koulukeittöyhdistyksen julkaisemiin vuosikertomuksiin ja valtion avustustoimintaan Lapin kihlakunnassa, että oli useissa köyhissä seuduissa pakko jakaa ruoka- ja vaatetusapua kansakoulun köyhille oppilaille, vaikkei paikkakuntalaisten puolelta mitään asian eduksi uhrattu.

Tähän kokemukseen nähden, joka ei rajoitu ainoastaan Lappiin ja muihin n. s. varsinaisiin nälkäseutuihin, lienee asianmukaista, että valtio kyseessäolevalla avustusmäärärahalla köyhissä seuduissa tarpeen vaatiessa yksin kustantaa koko avustuksen, jommoiselle menettelylle Eduskunnan nyt vahvistettu päätös toukokuun 28 päivältä 1912 ei näy tekevän esettä. Muihin seutuihin nähden lienee sen sijaan varsin sopivata, että valtio ainoastaan määrättyssä suhteessa ottaa osaa avustuksesta johtuviin kuluihin.

Kun kuitenkin maamme kunnat ovat varallisuudeltaan hyvin erilaisessa asemassa, niin lienee tarkoituksenmukaista määrätä ainoastaan alin avustusprosentti sekä jättää Ylihallituksen kulloinkin ratkaistavaksi, milloin suurempi avustus ehkä näillekin seutukunnille on myönnettävä.

Harkitessa alimmaksi rajaksi sopivan prosenttimäärän suuruutta ei voine vastaiseksi ajatella 50 % alempaa avustusprosenttia, ennenkuin harrastus oppilaisten avustamiseen on tullut yleiseksi, Eduskunnan aikoinaan lausuma mielipide, että määrärahaa tulisi käyttää ravitsemistoimintaan $\frac{4}{5}$ eli 120,000 mk. ja vaatetustoimintaan $\frac{1}{5}$ eli 30,000 mk., on Ylihallituksen mielestä hyvin toteutettavissa. Kuitenkin olisi Ylihallitus oikeutettava käyttämään näitä varoja asian edistämiseksi myös palkkaamalla esityisiä toimihenkilöitä esitelmänpitoa, opastusta y. m. varten.

Avustuksen myöntämisen järjestykseen nähden on tähän saakka se menettely ollut yleisin, että avustussumma on tehdyn hakemuksen nojalla ennakoita myönnetty ja myös maksettukin edeltäkäsien asianomaisille tili- ja kertomusvelvoituksella. Niin on yleensä tehty valtion tämän kaltaisessa avustuksessa, ja niin on menetellyt koulukeittöyhdistyskin. Ulkomailla on kuitenkin paikoin käytetty semmoista menettelyä, että avustus on myönnetty vasta jälestäpäin joko puoli- tai kokovuositain tilityksen ja kertomuksen nojalla, mutta on avustusprosentti tällöin ollut lailla

säädetty laskettavaksi kunnan varallisuusluokan mukaan, joka määrätään veroäyrien luvun ja tuloveroprosentin nojalla.

Ylihallituksessa on ollut jotenkin yleisenä se käsitys, että asian laatuun ja nykyoloihin nähden sopivimmin olisi yleensä meneteltävä siten, että osa avustuksesta suoritetaan ennakolta lukuvuoden alussa, jolloin hakemus avustuksesta on tehtävä, ja että loput maksetaan lukukausittain tai lukuvuosittain kuitattujen laskujen ja avustuksesta laaditun kertomuksen nojalla.

Avustustoiminnan paikallinen järjestely ja hoito kuuluu Ylihallituksen mielestä lähinnä kansakoulunjohtokunnille, mutta tulisi Ylihallituksen käyttää apunaan yksityisiäkin järjestöjä, etupäässä Koulukeittoyhdistystä, jolla on suurin ansio koulukeittojen syntyyn nähden ja jonka alote, opastus ja taloudellinen tuki edelleen on suotava koulukeittoasialle. Avustustoiminnan virallinen valvonta olisi luonnollisesti piiritarkastajan asia.

Edellisen nojalla Ylihallitus alamaisimmasti ehdottaa:

1) että avustusmäärärahasta käytetään $\frac{4}{5}$ ravitsemis- ja $\frac{1}{5}$ avustustoimintaan siten, että valtio suorittaa yleensä 50 % avustustoimen aiheuttamista kuluista, mutta poikkeustapauksissa enemmänkin Ylihallituksen harkinnan mukaan;

2) että asian tarkempi säännöittäminen noudattamalla lausunnossa viitattua suuntaa jätetään Ylihallituksen huoleksi.»

Vuoden 1913 vahvistetussa menosäännössä oli erinäisinä menoina suostuntarahastosta kansakoululaitoksen hyväksi m. m. maalaiskansakoulujen varattomien oppilaiden ravinto- ja vaatetusavuksi 150,000 markan rajaton siirtomääräraha.

Sen käyttämisestä määräsi Keisarillinen Senaatti toukokuun 7 p. 1913:

1:o että avustusta puheenalaisesta määrärahadista voivat saada ainoastaan sellaiset kunnat ja menestyksellä toimineet yksityiset järjestöt, jotka itsekin uhraavat varoja tarkoituksen hyväksi;

2:o että avustusmäärärahadista on käytettävä $\frac{4}{5}$ ravitsemis- ja $\frac{1}{5}$ vaatetustoimintaan siten, että valtio suorittaa yleensä 50 % avustustoiminnan aiheuttamista kuluista, mutta poikkeustapauksissa enemmänkin Ylihallituksen harkinnan mukaan; ja

3:o että asian tarkempi säännöittäminen, noudattamalla Ylihallituksen lausunnossa viitattua suuntaa, jätetään Ylihallituksen huoleksi.

Edellisen johdosta Ylihallitus näki hyväksi määrätä:

a) että asianomaisten kuntain ja Ylihallituksen puheenalaisessa suhteessa hyväksymäin järjestöjen tulee mikäli mahdollista syyskuun kuluessa joko piiritarkastajain tai järjestöjen päätoimikuntain kautta jättää Ylihallitukseen avustuksesta hakemus, jonka tulee m. m. sisältää

ilmoitus, mitä avustustoimintaa varten apua haetaan sekä paljonko hakija itse on sitoutunut tarkoitukseen uhraamaan;

b) että Ylihallituksen harkinnan mukaan yleensä osa valtioavusta suoritetaan ennakolta lukuvuoden alussa ja että jäännös maksetaan lukukauden tai lukuvuoden lopussa kuitattujen laskujen ja avustustoinnasta laaditun kertomuksen nojalla;

c) että avustustoiminnan paikallinen järjestely ja hoito kuuluu kansakoulunjohtokunnille tai Ylihallituksen hyväksymälle yksityiselle järjestölle; ja

d) että avustustoiminnan lähin virallinen valvonta on piiritarkastajan asia.

Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen osotetussa, Ylihallitukseen jätetyssä kirjelmässä oli Koulukeittoyhdistys anonut, että vuoden 1914 ylijäämä määrärahasta kansakoulujen ylläpitämiseksi maan köyhimmissä ja harvimmin asutuissa seuduissa annettaisiin yhdistyksen käytettäväksi varattomien kansakoululasten asunto-, ravitsemis- ja vaatetusolojen parantamiseksi maamme köyhimmissä ja harvaan asutuissa seuduissa.

Lähetäten tämän anomuksen marraskuun 28 p. 1914 Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan Ylihallitus anomuksen puolesta lausui seuraavaa:

»Edellämainittuun määrärahaan on 17 päivänä viime toukokuuta Armassa myönnetty 10,000 markan vuotuinen lisäys, lukien 1 p:stä tammi-kuuta 1914, ja on Keisarillinen Senaatti 16 päivänä viime kesäkuuta määrännyt, että tämä lisämääräraha on käytettävä »etupäässä asuntoloita varten». Huolimatta Ylihallituksen tämän johdosta ja jo aikaisemminkin harvaan asuttujen seutujen piiritarkastajille lähettämistä kehotuskirjelmistä asuntolain perustamiseksi ja niiden toiminnan järjestämiseksi ei koulunkäynnin edistämiseksi perin tärkeitä asuntoloita ole vielä tänä vuonna ennätetty saada moniakaan uusia perustetuksi, joten apurahojen kysyntä yllämainitusta määrärahasta on ollut verrattain vähäinen. Kun toiselta puolen köyhien kansakoulunoppilaiden ruoka- ja vaatetusavustus viime lukuvuonna pääsi Ylihallituksen käytettävänä olleen 150,000 markan määrärahan avulla huomattavaan vauhtiin, eikä tätä määrärahaa ole tänä vuonna ollut käytettävissä, on Koulukeittoyhdistyksen, jonka välityksellä suurin osa viime vuoden määrärahasta jaettiin, ollut kovin vaikea pienimmässäkään määrässä edelleen avustaa alotettuja oppilaiden ravitsemis- ja vaatettamisyrityksiä, ja sentähden on yhdistys, saatuaan tietää ylempänä mainitusta lisämäärärahasta, tehnyt puheenaolevan anomuksen.

Tosin Koulukeittoyhdistyksen toiminta ei ole tähän asti kohdistunut varsinaisiin asuntoloihin eikä puheenaolevasta anomuksestakaan ilmene, että yhdistyksen tarkoituksena olisi määrättyjen varsinaisten asuntolain ylläpitäminen. Mutta koska ruoka- ja vaatetusapu on tähdellinen osa asuntolain eduista ja sellainenkin avustus olisi jo suureksi hyödyksi niissä

harvaan asutuissa seuduissa, joihin ei vielä ole täksi vuodeksi ennätetty asuntoloita saada, ja koska Yhdistyksen tarkoitus näyttää olevan samalla auttaa oppilaiden asunto-olojakin paremmalle kannalle, niin katsoo Ylihallitus, ottaen huomioon edellä esitetyt asianhaarat, erittäin suotavaksi, että kyseessä olevasta lisämäärärahasta tänä vuonna myönnettäisiin tuntuva avustus Koulukeittoyhdistykselle sen siunauksellisen toiminnan edistämiseksi. Kuitenkin olisi Ylihallituksen mielestä tarpeellista ja asianmukaista, että avustus myönnettäisiin erinäisillä ehdoilla, jotka olisivat takeena siitä, että avustus tulisi käytetyksi kyseessäolevan lisämäärärahan tarkotusta vastaavalla tavalla.

Ylihallitus näin ollen alamaisesti esittää, että toukokuun 17 nä 1914 vahvistetusta tämän vuoden lisämäärärahasta etupäässä asuntoloita varten myönnettäisiin niin suuri summa kuin Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suinkin katsoisi mahdolliseksi, Koulukeittoyhdistyksen käytettäväksi varattomien kansakoululasten asunto-, ravitsemis- ja vaatetusolojen parantamista varten seuraavilla ehdoilla:

että apurahaa käytetään yksinomaan maan köyhimpien ja harvimmin asuttujen seutujen kansakoulunoppilaiden hyväksi,

että avustustoiminta suoritetaan Ylihallituksen hyväksymän, lueteltuja kouluja koskevan yksityiskohtaisen suunnitelman mukaan, ja että tämän apurahan käyttämisestä mainitun suunnitelman mukaan tehdään tarkka tilitys Ylihallitukselle.»

Apumaksu
koulutarpeiden
ostoon
etupäässä
varattomille
oppilaille.

Kirjeessä Ylihallitukselle helmikuun 19 päivältä 1913 Kirkollisasiaintoimituskunta ilmoitti, että Hänen Majesteettinsa Keisari oli nähnyt hyväksi 24 p. tammikuuta 1913 Armossa vahvistaa rahäsäännössä niille määrärahoille kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten, jotka olivat suostuntavaroista suoritettavat vuonna 1913, m. m. apumaksua koulutarpeiden ostoon etupäässä varattomille maalaiskansakoulujen oppilaille 100,000 markkaa.

Koska Ylihallituksessa ilmeni epätietoisuutta siitä, minkä anomusten täyttämiseen yllämainittu, kerääntyneisiin hakemuksiin nähden vähäinen määräraha oli käytettävä, katsoi Ylihallitus huhtikuun 24 p. 1913 välttämättömäksi kirjeessä pyytää Kirkollisasiaintoimituskunnalta lähempiä ohjeita tässä suhteessa sekä asiantilan selvittämiseksi esitti seuraavaa:

»Tämän apurahan jakamiseen nähden Keisarillinen Senaatti oli viimeksi antanut yksityiskohtaisempia määräyksiä 15 p:nä lokakuuta 1909 sekä silloin noudatettavaksi määrännyt,

että koulutarpeet, mikäli mahdollista annetaan oppilaiden omiksi;

että valtion osanotto kuntien tästä aiheutuviin kustannuksiin on oleva 75 %; ja

että kuntien omaan harkintaan on jätettävä, onko koulutarpeita täten hankittava kaikille vaiko ainoastaan vähävaraisille oppilaille;

ja oli Ylihallitus kiertokirjeessä saattanut nämä määräykset lokakuun 26 p:nä 1909 asianomaisten tietoon. Vielä 1910 vuoden suostuntamenosäännössä oli apumaksu koulutarpeiden ostamiseksi maalaiskansakoulujen oppilaille 200,000 markkaa, mutta tämän menosäännön vahvistamista koskevassa 17 p:nä syyskuuta 1910 päivätyssä Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjelmässä huomautettiin määrärahan jakamiseen nähden vain, että määrärahan käyttämisestä ennen annetut määräykset ovat edelleen noudatettavat, koska 1910 vuoden määräraha riitti ainoastaan saman vuoden syyskuun puoliväliin saapuneiden anomusten tyydyttämiseen ja vuoden 1911 ja 1912 vahvistettuihin menosääntöihin ei puheenaolevaa apumaksua oltu lainkaan otettu, niin olivat kaikki Ylihallitukseen lähes kolmen vuoden kuluessa saapuneet koulutarpeiden avustusta koskevat anomukset vielä käsittelemättä.

Vuoden 1910 määrärahan riittämättömyyden johdosta oli kuitenkin Armolliseen esityksen kansakoululaitosta varten suostuntavaroista v. 1914 suoritettavista menoeristä otettu 462,000 markan suuruinen määräraha niiden koulutarpeiden avustamiseksi, joita v. 1910 oli kouluihin oppilaille annettaviksi ostettu ja joita koskevia anomuksia oli vielä vuosina 1911 ja 1912 Ylihallitukseen saapunut. Näin ollen ei tuntunut asianmukaiselta käyttää 1913 vuoden määrärahaa vanhimpiin, s. o. v. 1910 ostettuihin koulutarpeisiin, koska oli toivottavaa, että niitä varten tulee olemaan v. 1914 käytettävänä äsken anottu määräraha.

Vuosina 1911 ja 1912 ostettujen koulutarpeiden avustamiseen nähden voitiin huomauttaa, että koska niiden vuosien menosäännöissä ei kyseessä olevaa määrärahaa ollut, niin olivat anomukset niinä vuosina osotettujen koulutarpeiden avustamisestakin sivuutettavat. Mutta koska toiselta puolen kunnat olivat, siihen nähden että Eduskunnan näitäkin vuosia varten laatimassa menoarviossa esiintyi mainittuihin tarkoituksiin määräraha ja että lokakuun 15 p:nä 1909 ja syyskuun 17 p:nä 1910 annettuja määräyksiä ei oltu nimenomaan peruutettu, antaneet koulutarpeet kansakoulujensa oppilaille varman avustuksen toivossa, niin olisi näidenkin ostosta avustaminen erittäin suotava.

Jos tätä käsitystä ei kuitenkaan voitaisi hyväksyä, vaan katsottaisiin asianmukaiseksi käyttää 1913 vuoden määräraha tämän vuoden anomuksiin, niin jäisi vieläkin epätietoiseksi, saisiko tätä määrärahaa käyttää v. 1913 saapuneihin, mutta 1911 ja 1912 tehtyjä ostoksia koskeviin anomuksiin, jollaisia tänä vuonna toistaiseksi yksinomaan oli Ylihallitukseen tullut, vaiko ainoastaan niiden anomusten tyydyttämiseen, jotka kohdistuivat v. 1913 todella ostettuihin koulutarpeisiin.

Esitetyn epätietoisuuden poistamiseksi Ylihallitus pyytää Kirkollis-asiaintoimituskunnalta ohjeita, minkä anomusten tyydyttämiseen puheenaoleva 100,000 markan apuraha olisi käytettävä.»

Asiaa esiteltäessä Keisarillinen Senaatti kesäkuun 27 p. 1913 katsoi selväksi, että sanotusta määrärahadista saatiin antaa avustuksia vaan vuonna 1913 todella ostettuihin koulutarpeisiin, noudattamalla edellämainittuja lähempiä määräyksiä sillä poikkeuksella, joka aiheutui määrärahan osoittamisesta etupäässä varattomille maalaiskansakoulujen oppilaille.

Ylihallituksen esitys määrärahadista maalaiskansakoulujen oppilaspuutarhojen avustamiseksi.

Sittekun Ylihallituksessa oli herännyt kysymys määrärahan hankkimisesta maalaiskansakoulujen oppilaspuutarhojen avustamiseksi lähetti Ylihallitus asiasta lokakuun 15 p. 1912 kirjelmän Kirkollisasiaintoimituskunnalle sekä siinä esiintoi seuraavaa:

»Viime syyskuun 10 päivänä oli Ylihallitus Kirkollisasiaintoimituskuntaan lähettänyt alamaisen ehdotuksen menosäännöksi kansakoululaitosta varten vuodeksi 1914 »käsittäen suostuntavaroista suoritettavat menoerät.» Sen jälkeen käsiteltyään kysymyksiä, joihin nähden tammikuussa 1912 pidetty seitsemäs piiritarkastajakokous oli toivonut Ylihallituksen toimenpiteitä, päätti Ylihallitus edellämainittuun ehdotukseensa tehdä yhden lisäyksen.

Kysymys kansakoulujen puutarhoista ja kansakoulun tehtävästä puutarha-asian edistämiseksi maassamme oli pitkät ajat ollut asianomaisissa piireissä virkeän käsittelyyn alaisena. Yleisissä kansakoulukokouksissa y. m. tilaisuuksissa oli asiasta neuvoteltu. Paitsi seminaarin työtä puutarhaharrastuksen elvyttämiseksi oli jo kymmenkunta vuotta kesäisin toimeenpantu puutarhakursseja kansakoulunopettajia varten. Kierto-kirjeessä 25 p:ltä toukokuuta 1904 kehoitti Ylihallitus piiritarkastajien kautta kansakoulujen johtokuntia ja opettajia ryhtymään toimiin puutarhojen perustamiseksi ja koulujen ympäristöjen kaunistamiseksi istutuksilla ja seuraavana vuonna vaati Ylihallitus piiritarkastajilta selostukset silloisten oppilaspuutarhojen sekä opettajien käytettäväksi tarkoitettujen puutarhojen lukumäärästä. Sittemmin oli Ylihallituksen 18 p:nä huhtikuuta 1906 tekemän alistuksen johdosta 23 p:nä heinäkuuta 1909 annetulla armollisella määräyksellä myönnetty vuotuinen määräraha Ylihallitukseen toistaiseksi asetettavan maalaiskansakouluja varten tarkoitettun puutarhaopetuksen neuvojan palkkaamiseksi. Edellämainittu seitsemäs piiritarkastajain kokous oli oheenliitettävän pöytäkirjansa 133—136 sivuilla esittänyt toivomuksia m. m. puutarhanhoidon ottamisesta kansakoulun vakinaiseksi oppiaineeksi, seminaarissa annettavasta puutarhanhoidon opetuksesta, puutarhakursseista, koulujen puutarha-alueista sekä valtiovuista koulupuutarhojen perustamiseksi ja työkalujen ostamiseksi. Ja

viimeisimmäksi oli Ylihallitus, nykyisen puutarhanhoidon neuvojan kanssa pitämiensä neuvottelujen pohjalla, 29 päivänä viime toukokuuta antanut yksityiskohtaisia määräyksiä puutarhanhoidon opetuksen järjestämisestä maan seminaareissa entisestään paljonkin tehokkaammalle kannalle.

Vaikka valtioapuja opettajien palkkaamiseksi maalaiskansakouluihin oli jo monet vuodet myönnetty sillä nimenomaisella ehdolla, että koulutontille varataan riittävä ala maata koulupuutarhaa varten, niin tarkoituksenmukaisia puu- ja kasvitärhoja oli kuitenkin toistaiseksi saatu verrattain harvoin kansakouluihin. Tarvittava alue oli kyllä useimmiten varattu, mutta koulun kannattajat eivät olleet katsoneet asiaksensa uhrata varoja tuon maa-alueen muokkaamiseen ja kuntoonpanemiseen, ja oli Ylihallitus sitä mieltä, että ilman valtion avustusta ei asiaa saada tarkoituksenmukaisella tavalla sekä tarpeellisella joutuisuudella autetuksi ja että tähdellisin toimenpide nykyoloissa sentähden olisi määrärahan saaminen, josta Ylihallitus, erinäisillä, Ylihallituksen määrättävillä ehdoilla saisi jakaa koulujen kannattajille avustusta esim. 50 % oppilaspuutarhan perustamisesta sekä työkalujen y. m. puutarhatarpeiden ostokustannuksista, samalla tavalla kuin nykyään myönnetään valtioapuja esim. havaintovälineistä. Ylihallitus puolestaan ei kuten piiritarkastajakokous pitänyt määrättyä avustussummaa oppilaspuutarhan perustamiskustannuksiin tarkoituksenmukaisena, koska sellainen määräys m. m. olisi esteeksi myöntää myöhemmin uutta valtioapua puu- ja kasvitärhan tarpeelliseksi katsotun laajennuksen ja uuden järjestelyn aiheuttamiin kustannuksiin. Riittävän kokemuksen puutteessa saatettaisiin tämä määräraha Ylihallituksen mielestä määrätä verrattain pieneksi, esim. 25,000 markaksi.

Edelläesitetyn nojalla Ylihallitus pyytää Kirkollisasiaintoimituskunnan toimenpidettä siihen, että armolliseen esitykseen kansakoululaitosta varten suostuntavaroista v. 1914 suoritettavista menoeristä otettaisiin 25,000 markan suuruinen määräraha maalaiskansakoulujen oppilaspuutarhain avustamiseksi.»

Alamaisessa ehdotuksessaan suostuntavaroista kansakoululaitosta varten v. 1915 suoritettavista menoeristä Ylihallitus esitti 25,000 markan määrärahaa oppilaspuutarhain avustamiseksi, joka myöskin armollisessa esityksessä huomioon otettiin.

»Furuhjelmin lahjoitusvarain» korkoja, jotka ovat käytettävät Furuhjelmin lahjoitusvarat.
 »ylläpidoksi köyhimmille, mutta samalla toivehikkaimmille Suomen maan kuntien lapsista, heidän kaiken vuotta käydäksensä kunnan kansa- ja käsityökouluissa, ei kuitenkaan useammalle kuin kolmelle pojalle ja yhtä monelle tytölle kussakin kunnassa», ja joita jaettaessa ainoastaan ne kansakoulut tulevat kysymykseen, joissa käsityöopetus on hyvin järjestettynä, on pääasiallisesti 20 markan suuruisina apu-

rahoina jaettu puheenaolevana aikana eri tarkastuspiireihin seuraavat summat:

	1911	1912	1913
	v. 1909:n korvoja	v. 1910:n korvoja	v. 1911:n korvoja
1. Ahvenanmaan piiri	380:—	380:—	380:—
2. Alavuden »	520:—	500:—	500:—
3. Helsingin »	460:—	460:—	460:—
4. Hämeenlinnan »	460:—	460:—	460:—
5. Joensuun »	520:—	500:—	500:—
6. Jyväskylän »	460:—	460:—	440:—
7. Kajaanin »	460:—	440:—	460:—
8. Kannuksen »	420:—	420:—	400:—
9. Kaskisten »	460:—	440:—	440:—
10. Kotkan »	460:—	460:—	460:—
11. Kuopion »	480:—	460:—	460:—
12. Lahden »	480:—	460:—	440:—
13. Lapin »	320:—	320:—	320:—
14. Lappeenrannan »	520:—	520:—	520:—
15. Lohjan »	460:—	460:—	460:—
16. Mikkelin »	460:—	460:—	410:—
17. Oulun »	440:—	420:—	400:—
18. Porin »	460:—	460:—	460:—
19. Porvoon »	420:—	420:—	420:—
20. Rauman »	500:—	480:—	460:—
21. Savonlinnan »	420:—	400:—	400:—
22. Sortavalan »	520:—	500:—	500:—
23. Tampereen »	480:—	480:—	460:—
24. Turun »	460:—	480:—	460:—
25. Vaasan »	420:—	440:—	440:—
26. Viipurin »	520:—	520:—	520:—
27. Kreikk katol. »	242:22	233:—	218:05
Yhteensä Smk.	12,202:22	12,033:—	11,878:05

	1914	1915		
	v. 1912:n korkoja	v. 1913:n korkoja	v. 1914:n korkoja	Yhteensä
1. Ahvenanmaan piiri	400:—	380:—	380:—	760:—
2. Alavuuden »	400:—	420:—	400:—	820:—
3. Antrean »	400:—	400:—	420:—	820:—
4. Forssan »	420:—	420:—	440:—	860:—
5. Helsingin »	420:—	420:—	440:—	860:—
6. Hämeenlinnan »	420:—	420:—	420:—	840:—
7. Ikalisten »	400:—	380:—	380:—	760:—
8. Joensuun »	420:—	420:—	420:—	840:—
9. Jyväskylän »	400:—	400:—	400:—	800:—
10. Kajaanin »	360:—	360:—	360:—	720:—
11. Kaskisten »	400:—	400:—	420:—	820:—
12. Kotkan »	400:—	400:—	400:—	800:—
13. Kuopion »	400:—	400:—	420:—	820:—
14. Käkisalmen »	400:—	400:—	420:—	820:—
15. Lahden »	400:—	380:—	380:—	760:—
16. Lapin »	300:—	300:—	300:—	600:—
17. Lappeenrannan »	420:—	420:—	440:—	860:—
17. Lapuan »	400:—	400:—	400:—	800:—
19. Lohjan »	400:—	420:—	400:—	820:—
20. Mikkelin »	400:—	400:—	400:—	800:—
21. Oulun »	360:—	340:—	340:—	680:—
22. Porin »	400:—	420:—	420:—	840:—
23. Porvoon »	420:—	420:—	420:—	840:—
24. Raahen »	400:—	380:—	380:—	760:—
25. Rautalammin »	400:—	400:—	400:—	800:—
26. Savonlinnan »	400:—	420:—	420:—	840:—
27. Sortavalan »	400:—	380:—	380:—	760:—
28. Tampereen »	420:—	420:—	440:—	860:—
29. Turun »	400:—	400:—	400:—	800:—
30. Uudenkaup. »	420:—	400:—	420:—	820:—
31. Vaasan »	400:—	400:—	420:—	820:—
32. Viipurin »	400:—	380:—	400:—	780:—
33. Kreikk.-katol. »	204:90	238:99	236:20	475:19
Yhteensä Smk.	12,984:90	12,938:99	13,116:20	26,055:19

Lähetetään piiriin tulevan rahamäärän tarkastajille, on Ylihallitus kehoittanut heitä jakamaan summan piirinsä kansakoulujen kesken noudattamalla Ylihallituksen kiertokirjettä 30 p:ltä marraskuuta 1883 ja huomioon ottamalla, ettei kenellekään avunsaajalle anneta vähempää kuin 20 markkaa, sekä määrännyt, että avunsaajilta vaadittavat kuitit ovat jakolistan ohella ennen vuoden loppua Ylihallitukselle lähetettävät.

Koulukeitto-
Yhdistys.

Vuonna 1905 perustivat kansalaiset Koulukeittoyhdistyksen,
jonka

»tarkoitus on saada aikaan parannusta koululasten ravitsemisessa ja siinä tarkoituksessa neuvoilla, raha-
avuilla ynnä muilla soveliailla keinoilla avustaa etu-
päässä kansakoululapsille tarkoitettujen ruoka-ateriain
jakamistointa.»

Kymmenvuotisesta toiminnastaan kertoo Yhdistyksen Johtokunta:

»Pienestä alusta on yhdistyksen toiminta vuosi vuodelta laajentunut ja sen osaksi tullut huomio ja tunnustus todistavat, ettei työ köyhien kansanlasten ravinto-olojen parantamiseksi ole ollut turhaa. Päinvastoin on yhä laajemmissa piireissä vakiintunut se käsitys, että kunkin paikkakunnan velvollisuus on huolehtia, mikäli mahdollista, varattomien koululasten ruumiillisestakin kehityksestä heidän voimia kysyvänä oppiaikanaan.

Yhdistyksen perustajille onkin alunpitäen ollut selvillä, ettei yksinomaan varsinaisten avustusten jakamisella koulukeittoloiden aikaansaamiseksi päästä pitkälle, sillä mitkään varat eivät siihen riittäisi. Saadakseen itse koulukeittoaatteen ymmärretyksi, asetti yhdistys periaatteekseen harrastuksen herättämisen asiaan eri piireissä ja eri paikkakunnilla. Esi-
telmiä pidettiin eri osissa maata koulukeittojen hyödystä ja järjestämisestä. Tämä periaate on herättänyt vastakaikua, joten uusia voimia ja uusia paikkakunnallisten olosuhteitten mukaisia toimintamuotoja on ilmaantunut asian järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Ensimmäisinä ovat opettajat kautta maan omaksuneet koulukeittoaatteen ja ponnistaneet sen toteuttamiseksi muutenkin raskaassa työssä tarvittavia voimiaan. Monin paikoin ovat koulukeittolat yhdistyksen ikäiset, sillä opettajat ovat, huomattuaan koulukeittojen jakamisen monipuolisen edun, kerran alkuun päästyään usein suurin uhrauksin jatkaneet työtä. Koulukeittola on niin elimellisesti liittynyt kouluelämään, ettei voisi enää ajatellakaan sen siitä puuttuvan. Täten on opettajien harras myötävaikutus auttanut ja kannustanut yhdistystä työssään, jonka onnistuminen on suurimmaksi osaksi heidän ansionsa.

Opettajien kautta ovat lasten vanhemmat vähitellen oppineet ymmärtämään koulukeittojen tärkeyden. Luontainen suomalainen hitaus on asettanut monen opettajan kärsivällisyyden sangen kovalle koetukselle, kun heiltä aluksi muutenkin vaikeitten olosuhteitten lisäksi on vanhempien myötätunto puuttunut. Mutta kerran asian oivallettuaan ovat köyhimmätkin heistä voimiensa mukaan opettajaa tukeneet ja avustaneet, joten koulun ja kodin välille on punoutunut uusia siteitä molemminpuoliseksi hyödyksi ja iloksi, mikä ei kasvatukselliseltakaan kannalta ole vähäiseksi arvioitava. — Koulujen johtokunnat ovat myöskin yhä enemmän koulukeittoaatteelle lämmenneet ja sanomattakin on selvää, mikä merkitys sillä on asian menestymiselle. Heidän antamansa aineellinen ja henki-

nen kannatus on luonnollisesti suuresti helpottanut opettajain työtä. Useat piiritarkastajat ovat niinkään asettuneet ymmärtävälle kannalle koulukeittoasiaan nähden ja toiset sitä suoranaisesti edistäneetkin.

Koulun piiristä on ymmärtämys levinnyt laajemmalle. Paikkakuntien varakkaammat valistuneet kansalaiset ovat monella tavalla opettajaa ja keittoloita tukeneet. Onpa jo testamenttimääräyksilläkin asiaa muistettu. Monet edistys- ja sivistysseurat ovat nekin puolestaan osottaneet kiitettävää harrastusta koulukeittoloihin. Monella paikkakunnalla on varmaankin jo jäsenten keskuudessa nuoria henkilöitä, jotka itse ovat saaneet kokea koulukeittojen hyödyn ja kenties siten tulleet terveimmiksi, voimakkaimmiksi ja elämänhaluisiksi. Sekin on velvoittanut heitä toimimaan nousevan polven hyväksi. — Eduskunnassakin, kuten tunnettua, on Koulukeittoyhdistyksen kannatus ollut käsittelyn alaisena eikä suinkaan tuloksetta. Sen myöntämä 150,000 markan valtioavustus antoi koulukeittoaatteelle tätä edellisenä vuonna voimakkaan sysäyksen.

Onpa yhdistys uskaltanut astua maan rajojen ulkopuolellekin. Se oli nimittäin edustettuna Pariisin kouluhygienisessä kongressissa 1910 ja Pietarin hygienisessä näyttelyssä 1913, toimintaa esittävien kirjasten ja kuvien muodossa, herättäen huomiota vaatimattomuudestaan huolimatta.

Varoja on, ihmeellistä kyllä, aina ilmaantunut toiminnan laajentumisen ohella. Jäsenmaksujen ja arpajaisten kautta saatujen tulojen lisäksi ovat jotkut yksityiset kansalaiset antaneet tuntuvia lahjoituksia. Valtion varojen, Elis Holmin testamentin korkovarojen sekä Malmin rahastosta saadun avustuksen ohessa ovat Amerikan suomalaiset ja Kansanopettajain Y. O. Valistus useana vuonna yhdistystä runsaasti avustuksilla muistaneet. Täten osotettu tunnustus yhdistyksen työlle ja siihen liittyvä luottamus on ollut kehotuksena sen johtokunnalle uusiin ponnistuksiin aatteensa hyväksi.

Sillä ponnistusta ja vaivaa on varojen hankinta ja avustusten järjestely kuluneena kymmenvuotiskautena usein tuottanut yhdistyksen johtokunnalle, mutta ne unohtuvat sen suuren tunnustuksen ja myötätunnon rinnalla, jota se aina on saanut koulukeittoaatteen ystäviltä nauttia. Toiminnan menestyminen on ollut hyvän, keskinäiseen ymmärtämykseen perustuvan yhteistyön tulos.

Seuraavat numerot osottavat, miten koulukeittotoiminta on kymmenen vuoden kuluessa laajentunut:

Lukuvuosi	Koulujen lukumäärä	Oppilaitten lukumäärä	Koulukeittoyhdistyksen avustus		
			Ravintoon Smk.	Vaatteisiin Smk.	Astioita kpl.
1905—1906.....	11	180	1,500:—	—	150
1906—1907.....	34	540	3,200:—	—	430
1907—1908.....	58	1,563	5,919:—	—	751
1908—1909.....	133	4,290	10,113:50	—	1,784
1909—1910.....	164	4,932	9,928:65	—	—
1910—1911.....	192	6,696	11,945:—	—	2,886
1911—1912.....	250	9,008	16,675:—	—	2,112
1912—1913.....	226	8,467	13,575:—	—	2,667
1913—1914 ¹⁾	426	16,811	10,012:30	697:70	9,201
1914—1915.....	376	13,596	15,385:—	—	3,536

Koulujen, samoin kuin oppilaittenkin lukumäärä on todellisuudessa suurempi, sillä joka vuosi on useita kouluja, joista ei lähetetä pyydettyä vuosikertomusta.»

3. Opetustyö ja sen edistäminen.

Koulun opetuskieli ja oppilasten äidinkieli.

Kun Ylihallituksen tietoon oli tullut, että Lohjan piirin eräissä kansakouluissa oli sellaisia oppilaita, joiden äidinkieli on toinen kuin koulun opetuskieli, mikä seikka luonnollisesti vaikeuttaa sekä koulun toimintaa että näiden oppilaiden opintoja, käski Ylihallitus kirjessään helmikuun 7 päivältä 1913 Lohjan piirin v. t. tarkastajaa sopivissa tilaisuuksissa kehoittamaan asianomaisia johtokuntia oppilasten vastaanotossa huomioon ottamaan kansakoulu-asetuksen 121 §:n sellaisena miksi se oli muutettu maaliskuun 7 päivänä 1893 annettussa armollisessa julistuksessa.

»Metsäpäivä» koulun työpäiväksi.

Ylihallitukseen jätetyssä kirjoituksessa olivat kansakoulunopettaja Juho Heiskala y.m. yliopistollisiin jatkokursseihin osaaottavat pyytäneet, että kun keväisin oli aijottu kansakouluissa panna toimeen metsän kylvöä ja istutusta yhtenä päivänä toukokuussa, täten käytetty päivä luettaisiin tavalliseksi työpäiväksi. Anomukseen näki Ylihallitus maaliskuun 21 p. 1911 hyväksi suostua, joka ilmoitettiin piiritarkastajille tiedoksi ja asianomaisten tietoon saatettavaksi.

¹⁾ Kouluhallituksen kautta jaettiin valtioavustus, mistä on eri tilit.

Keisarillinen Senaatti käski lähetepäätöksellään tammikuun 17 p. 1914 Ylihallituksen antaa lausuntonsa Suomenmaalaisen Hengellisen Konsistorion tekemästä esityksestä, että kaksi vakinaista uskonnonopettajanvirkaa perustettaisiin uskonnonopetuksen antamista varten Suomen kansakoulujen kreikkalaiskatolisille oppilaille, joita toimia seuraisi yhtäläinen palkka kuin mikä tulee Suomen kansakoulunopettajille, ja että opettajien matkakulut suoritettaisiin Suomen valtionvaroista matkasäännön mukaan.

Kaksi kiertävää kreikkalaiskatolistaa uskonnonopettajaa.

Hankittuaan kansakouluntarkastajain T. Saarnion, V. I. Jacobsonin ja A. S. Kilpeläisen sekä v. t. tarkastajan Gr. Svetlowskijn lausunnot Ylihallitus asiasta alamaisesti lausui seuraavaa:

»Lainsäädännössämme tähän saakka noudatetun periaatteen mukaan, joka oli lausuttuna julki m. m. Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeessä Ylihallitukselle 12 p:ltä joulukuuta 1888, mom. 5, tulee asianomaisten seurakuntain ja papiston, ilman kunnan tai valtion apua, hankkia uskonnon opetusta niille kansakoulujen oppilaille, jotka eivät sitä voi saada koulun varsinaiselta opettajalta.

Mitä tulee nimenomaan kreikkalaiskatolisiin oppilaisiin niissä kansakouluissa, joissa on ainoastaan luterilaiset opettajat, oli Ylihallitus jo 11 p:nä marraskuuta 1892 esittänyt erityisiä palkkioita myönnettäväksi niille kreikkalaiskatolisille kiertokoulunopettajille, jotka myöskin opettavat uskontoa mainitunlaisissa kansakouluissa, mihin esitykseen Kirkollisasiaintoimituskunta oli pääasiallisesti myönteiseen suuntaan vastanut 14 p:nä joulukuuta samana vuonna. Määrärahaa siten myönnettyjen palkkioiden maksamiseksi oli sen jälkeen eri kertoja korotettu, viimeksi 22 p:nä huhtikuuta 1910.

Niinkuin Hengellisen Konsistorion tiedonannoista, jotka se oli antanut ehdotuksensa yhteydessä, ja edellämainittujen piiritarkastajain lausunnoista näkyi, olivat kuitenkin ne toimenpiteet, joihin tähän asti oli ryhdytty kreikkalaiskatolisen uskonnonopetuksen järjestämiseksi niissä maalaiskansakouluissa, joiden opettajat ovat luterinuskoisia, osoittautuneet riittämättömiksi. Sentähden Ylihallitus katsoo asiakseen alamaisuudessa ehdottaa, että Hengellisen Konsistorion ehdotuksen mukaisesti kaksi kiertävän kreikkalaiskatolisen uskonnonopettajan virkaa toistaiseksi asetettaisiin ja että heidän palkkiokseen määrättäisiin, kuten v. t. tarkastaja Svetlowskij oli esittänyt, 1,800 markkaa vuodessa, jotapaitsi he saisivat matkakorvausta voimassa olevan matkustussäännön mukaan.»

Kysymyksen herättyä siitä, miten olisi järjestettävä niiden kreikkalaiskatolisten lasten uskonnon opetus, jotka ovat sellaisten

kansakoulujen oppilaina, missä oppilaitten vähemmistö on kreikan-uskoisia, katsoi Suomenmaalainen Hengellinen Konsistorio tarpeelliseksi asettaa kaksi kiertävää uskonnonopettajaa, joiden tuli asianomaisissa kouluissa opettaa uskontoa lukuvuoden kuluessa vähintään neljä viikkoa, ja näihin toimiin kalenterivuoden 1914 loppuun asti määräsi opettajat Nikolai Harmaisen ja Ivan Karhapään, joista edelliselle kuului ensimmäinen piiri, s. o. Sortavalan, Tiurilan, Palkealan, Viipurin, Kotkan ja Haminan seurakuntien alueella olevat kansakoulut, ja jälkimäiselle toinen piiri eli Joensuun, Ilomantsin, Taipale—Polvijärven ja Kuopion seurakuntien alueella olevat koulut.

Saattaen tämän kirjelnässään marraskuun 17 päivältä 1914 asianomaisten piiritarkastajain kautta yllämainittujen kansakoulujen johtokunnille ja johtajille tiedoksi ja huomioon ottaen myöskin sen, mitä Suomenmaalainen Hengellinen Konsistorio muuten oli asiasta lausunut, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi määrätä:

että mainituille uskonnonopettajille tulee heidän paikkakunnalle saavuttuaan ja asianomaiselle kansakoulun johtajalle ilmoitauduttuaan valmistaa tilaisuus antaa kansakoulun kreikkalaiskatolisille oppilaille uskonnonopetusta kaksi tuntia päivällä sekä 1—2 tuntia illalla;

että niinä päivinä, jolloin vahvistettuun lukujärjestykseen on merkitty uskontotunti, tämä tunti on mikäli mahdollista oleva toisena mainituista päivätunneista;

että koulun muiden oppilaiden opetuksessa on tällöinkin vahvistettua lukujärjestystä yleensä tarkoin noudatettava, mikäli eivät ne viranomaiset, joiden on tehtävä ja valmistettava lukujärjestys, katso olevan syytä siitä poiketa;

että koulun asianomaisen opettajan on koulun päiväkirjaan poissaolleiden sarakkeeseen merkittävä, kutka oppilaista ovat olleet kreikkalaiskatolista uskonnonopetusta kullakin tunnilla saamassa, ja sittemmin heitä erikoisesti ohjattava niissä aineissa, joissa ovat uskonnonopetustuntien tähden jääneet toisten oppilasten nauttimaan opetusta vaille; ja

että johtokunnan on yksissä neuvoin kansakoulun asianomaisten opettajien kanssa hankittava, milloin se suinkin käy pänsä, itse koululta sopiva huone, missä mainittujen uskonnonopettajien opetustunnit voidaan pitää.

Kun uskonnonopetusta iltatunteina nauttiville kansakoulun oppilaille, jotka ovat kotoisin koulusta etäällä olevilta paikoilta, tuottaneen toisinaan vaikeuksia iltamyöhällä koteihinsa palaaminen, kehottaa Ylihallitus johtokuntia hyväntahtoisesti avustamaan lasten vanhempia heidän hankkiessaan lapsilleen sopivia yösijoja koulun lähitienoilla.

Samalla Ylihallitus ilmoitti edelläkerrotusta päätöksestä Suomenmaalaiselle Hengelliselle Konsistoriolle sekä pyysi Konsistoriota velvoittamaan puheenalaiset kiertävät uskonnonopettajat kulloinkin hyvissä ajoin ilmoittamaan tulostaan asianomaisille kansakoulujen johtajille sekä opetustyössään, varsinkin silloin kun tämä ajan puolesta sattuu yhteen koulun varsinaisen opetustyön kanssa, tarkoin noudattamaan jokaiselle koululle vahvistettua aikajärjestystä niin opetustuntien pituuteen kuin myös oppilasten virkistyslomien suhteen. Tämän ohessa Ylihallitus kiinnitti Konsistorion huomiota siihen, ettei Ylihallituksen vallassa ollut määrätä kansakoulujen johtokuntia hankkimaan iltaisin opetettaville oppilaille yösijoja.

Koska se 6,000 markan vuotuinen määräraha, joka armollisella käskyllä lokakuun 12 päivältä 1907 oli myönnetty veistonopettajien ja käsityönopettajattarien valmistamiseksi kansakouluihin tuli lakkaamaan vuoden 1910 lopussa, teki Ylihallitus huhtikuun 22 p. 1910 Hänen Keisarilliselle Majestectilleen alamaisen esityksen, että sanottu määräraha edelleen myönnettäisiin kolmeksi vuodeksi, lukien tammi-kuun 1 päivästä 1911, ehdoilla, että kurssit kestävät 8 viikkoa, että opetus niissä on maksuton sekä, että joka kurssissa on osanottajia vähintään 10.

Käsityön-
opettajain
valmistus-
kursseja.

Heinäkuun 25 p. 1911 Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsi armossa määrätä, että sanottu jatkuva määräraha oli sen vuoden valtion tulo- ja menoarvioon otettava.

Tällä määrärahalla on toimeenpantu vuosittain kahdeksan 8-viikkoista kurssia. Kurssin johtajalla on pitänyt olla apunaan toinen pätevä opettaja ja palkkio on veistonohjaajien valmistuskurssista ollut 800 ja naiskäsitöiden opettajattarien 700 markkaa.

Veistonohjaajain valmistuskursseja ovat pitäneet:

v. 1910: käsityökoulun johtaja J. Ahonoja ja opettaja J. B. Airaksinen Kuopiossa, opettaja Paavo Tapio Limingan Kirkonkylässä, opettaja A. Westerlund Kiihtelysvaaran Huhtilammin kansakoululla sekä opettaja John Nordström Tammisaaressa.

v. 1911: opettaja Aukusti Pylkkänen Mikkelissä, opettaja Kaarlo Westerlund Enon Kirkonkylässä, opettaja Paavo Tapio Limingan Kirkonkylässä ja opettaja John Nordström Tammisaaressa

v. 1914: opettaja Aukusti Pylkkänen Mikkelissä, opettaja Paavo Tapio Limingan Kirkonkylässä, opettaja K. A. Westerlund Kiihtelys-

vaaran Hammaslahden kansakoululla ja opettaja August Backman Pernajan Gislomin koululla.

v. 1915: opettaja Otto St. Karhula Rovaniemen Ylikylässä, opettaja M. Parkkila Ylivieskan Kirkonkylässä, opettaja Gr. Lammi Säamingin Ritosaassa ja opettaja Fridolf Wickström Porvoon maalaiskunnan Kräkössä.

Käsityöopettajattarien valmistuskursseja ovat toimeenpanneet:

v. 1910: opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalan koululla, opettajatar Katri Tuori Limingan Kirkonkylän kansakoululla, opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Koskebyn koululla ja opettajatar Alma Lillia Sipoon Martinkylän koululla

v. 1911: opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalan koululla, opettajatar Mandi Salmela Jalasjärven Jokipiin koululla, opettajatar Anna Turkanheimo Oulujoen Oulunsuun koululla, opettajatar Hanna Gardberg Pohjan kirkonkylän koululla;

v. 1914: opettajatar Olga Hakovaara Viipurin Kelkkalan koululla, opettajatar Anna Turkanheimo Oulujoen Oulunsuun koululla, opettajatar Elsa Karlsson Lemlandin Rörstorpin kansakoululla;

v. 1915: opettajatar Anna Turkanheimo Oulujoen Oulunsuussa, opettajatar Anna Jansson Paraisten Levossa, opettajatar Anna Appelberg Vöyrin Köskebyssä.

Useimpia näitä valmistuskursseja on Ylihallituksestakin käsin tarkastettu.

Sortavalan
kurssit

Helmikuun 9 p. 1911 näki Keisarillinen Senaatti hyväksi myöntää Sortavalan seminaarin opettajattarelle Lilli Törnuddille ja käsitöiden opettajattarelle Jenny Saarnille 600 markan suuruisen apurahan kahden, toisen kevät- ja toisen syyslukukaudella 1911 pidettävän opetuskurssin järjestämiseksi sellaisille henkilöille, jotka aikovat käsityöopettajattariksi maalaiskansakouluihin, ehdoilla, että vähintään 10 oppilasta ilmoittautuu kursseihin, että kumpikin kurssi kestää 8—10 viikkoa ja, että oppilailta ei oteta 10 markkaa suurempaa kurssimaksua. Samoin myönnettiin vuosiksi 1912 ja 1913 600 markkaa. Ylihallitukselle jättämässään kirjelmässä mainitut Sortavalan seminaarin opettajattaret Lilli Törnudd ja Eugenia Saarni pyysivät edelleen valtioapua. käsityöopetuskurssien toimeenpanemiseksi. Lähettären helmikuun 24 p. 1914 tämän anomuksen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armollisesti harkittavaksi Ylihallitus esitti,

että hakijoille myönnettäisiin puheenaolevaan tarkoitukseen 900 markan suuruinen valtioapu, josta opettajain palkkioksi 800 markkaa ja muihin tarpeisiin 100 markkaa, ehdolla että kertomus kurssista ja tilit Ylihallitukselle lähetetään.

Tähän ei Keisarillinen Senaatti huhtikuun 28 p. 1914 nähnyt hyväksi suostua.

Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiaintoimituskunta näki hyväksi helmikuun 24 p. 1914 myöntää kansakoulunopettajille F. Å. Lindgrenille ja U. V. Jalavalle, jotta he seuraavana kesänä voivat toimeenpanna Tampereella kolme viikkoa kestävätkäsityökurssit, missä kansakoulunopettajat olivat tilaisuudessa oppimaan metallitöitä, muovailua ja pahvitöitä, 1,500 markan suuruisen valtioavun ehdolla, että kurssien pitäjiä tuli hyvässä ajoin ennen kurssin alkamista alistaa seikkaperäinen ohjelma Ylihallituksen vahvistettavaksi ja kurssien päätyttyä Ylihallitukselle antaa niistä kertomus, jota tuli seurata tilitys apurahan käyttämisestä.

Käsityö-
kurssit
Tampereella.

Paitsi edellämainituissa valmistuskursseissa on käsityönopeettajia valmistettu erinäisissä käsityökouluissa, joista useimmat ovat sitä tarkoitusta varten nauttineet valtioapua.

Kirkollisasiaintoimikunnan kirjeen mukaan helmikuun 19 päivä 1913 oli Hänen Keisarillinen Majesteettinsa käskenyt Ylihallituksen tehdä alamaisen ehdotuksen m. m. sen 25,000 markan suuruisen määrärahan käyttämistävasta, mikä maalaiskansakoulujen oppilaskirjastojen avustamiseksi oli otettu tammikuun 24 p. 1913 armosta vahvistettuun rahasääntöön niille määrärahoille kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten, jotka olivat suostuntavaroista suoritettavat vuonna 1913, ja sitä tehdessä vartenottamaan niitä yleisiä periaatteita ja näkökohtia, jotka Eduskunta oli hyväksynyt puheenalaista määrärahaa jaettaessa huomioon otettaviksi. Huhtikuun 4 p. 1913 Ylihallitus lausui asiassa seuraavaa:

Oppilaskirjastomääräraha.

»Yhdenmukaisesti sen kanssa, mitä Ylihallitus lausui marraskuun 12 p:nä 1909 Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa tekemässään alamaisessa ehdotuksessa suostuntavaroista suoritettavat menoerät sisältäväksi vuoden 1911 menosäännöksi kansakoululaitosta varten, oli nyt puheenaolevan määrärahan tarkoitus ja käyttötapa määritelty helmikuun 13/26:ntenä 1912 päivätyssä vuoden 1912, samoin kuin myös huhtikuun 1/14:ntenä

1911 päivätyssä vuoden 1911 valtiopäiville annetussa Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armollisessa esityksessä varojen osottamisesta kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten.»

Kaikissa näissä asiakirjoissa esitettiin nyt puheenaolevasta asiasta:

1) että näillä varoilla olisi avustettava niitä kirjastoja, jotka toukokuun 11:ntenä 1866 kansakoulutoimen järjestämisestä annetun armollisen asetuksen 122:nnessä §:ssä säädetään opetuksen edistämiseksi jokaiseen kansakouluun perustettaviksi,

2) että nämä oppilaskirjastot kouluun kuuluvina ja sen opetusta täydentävinä olisivat erotettavat muista kansankirjastojen muodoista sekä että niiden valvominen ja avustaminen olisi jätettävä Ylihallitukselle, ja

3) että määrärahaista myönnettäisiin avustuksena oppilaskirjastoihin ostetuista kirjoista 50 % kirjojen ostohinnasta.

Koska vuoden 1912 valtiopäiviä Valtiovarain valiokunta sanotun vuoden huhtikuun 16 p:nä edellämämainitun näille valtiopäiville annetun Armollisen esityksen johdosta antamassaan mietinnössä N:o 1 »Armollisen esityksen mukaisesti» ehdottaa puheenaolevan määrärahan myönnettäväksi ja Eduskunta toukokuun 28:ntenä 1912 sanottuun armolliseen esitykseen antamassaan alamaissessa vastauksessa ilman lisäyksiä ilmoittaa sen myöntäneensä, niin rajoittuivat puheenaolevan määrärahan käyttämisestä ja jakamisesta Eduskunnan hyväksymät periaatteet ja näkökohdat niihin, mitkä edellä mainittiin.

Koska, kuten edellä esitetystä selvisi, Eduskunta ei ollut ehdottomasti määritellyt puheenaolevasta määräraha kullekin koululle myönnettävän apurahan suuruutta tai jaettaessa noudatettavaa periaatetta, vaan ainoastaan esimerkiksi maininnut 50 %, lausui Ylihellitus sen johdosta pitävänsä sanottua prosenttimäärää nyt käytettävänä oleviin varoihin nähden kohtuullisena ja siksi runsaana, että sen useimmilla seuduilla pitäisi olla omansa tuntuvasti edistämään tarkoitettua asiaa, joten siis Ylihallituksen mielestä varain jaossa olisi tätä perustetta yleensä noudatettava. — Kuitenkin siihen katsoen, että joillakuilla sekä taloudellisessa että henkisessä suhteessa enin takapajulla olevilla seuduilla ei ehkä tällainen avustus vielä kyllin tehokkaasti edistäisi oppilaskirjastoasian kehitystä, pitää Ylihallitus suotavana, että erikoisissa poikkeustapauksissa harkinnan mukaan voitaisi myöntää 50 % suurempikin avustus.

Edellisen nojalla Ylihallitus maalaiskansakoulujen oppilaskirjastojen avustamiseksi v. 1913 myönnetyn määrärahan käyttämistavasta alaimemmin ehdottaa:

1) että avustusta yleensä myönnettäisiin 50 % oppilaskirjastoon hankittujen kirjain hinnasta ja vaan erityisissä poikkeustapauksissa sitä suurempi määrä, sekä

2) että jakoasian yksityiskohtaisempi järjestely jätettäisiin Ylihallituksen harkinnan varaan suoritettavaksi edellä esitettyjä Eduskunnan hyväksymiä näkökohtia noudattaen.

Toukokuun 7 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi määrätä:

2. että avustusta edellämaitutusta määrärahasta yleensä myönnetään 50 % oppilaskirjastoon hankittujen kirjain hinnasta ja vain erityisessä poikkeustapauksessa sitä suurempi määrä, ja

2. että jakoasian yksityiskohtaisempi järjestely jätetään Ylihallituksen harkinnan varaan suoritettavaksi noudattamalla niitä näkökohtia, mitkä Suomen Eduskunta 1912 vuoden valtiopäivillä ja aikaisemmin on puheenaolevan määrärahan käyttämiseen nähden hyväksynyt.

Edellisen johdosta Ylihallitus kiertokirjeessään lokakuun 10 päivästä 1913 piiritarkastajille, kunnallislautakunnille maalla ja maalaiskansakoulujen johtokunnille ja opettajille, viitaten maaliskuun 31:senä 1910 päivätyn 196:n kiertokirjeensä alkuosassa mainittuihin seikkoihin, katsoi uudelleen asiakseen kehottaa kuntia ja yleensä maalaiskansakoulujen omistajia sekä johtokuntia ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että asianomaisiin kouluihin viipymättä perustettaisiin Armollisen kansakouluasetuksen 122:nnessä §:ssä säädetty oppilaskirjasto, sekä samalla määrätä:

Ylihallituksen kiertokirje asiasta.

1) että oppilaskirjastojen avustusta tarkoittavat anomukset ovat jätettävät asianomaiselle piiritarkastajalle, joka ne oman lausuntonsa seuraamina toimittaa Ylihallitukselle,

2) että edellämaituttuihin anomuksiin on todisteiksi liitettävä niistä kirjaostoksista, joille avustusta pyydetään, alkuperäiset (ei jäljennöksinä eikä kaksoiskappaleina) kuitatut laskut, joihin myös on merkitty asianomaisen koulun johtajan todistus siitä, että niissä mainitut kirjat on koulun oppilaskirjastoon vastaanotettu,

3) että, vaikka kirjaston varsinainen hoito ja luettelominen kuuluu johtajalle, koulun muutkin opettajat, missä niitä on, ovat oikeutetut ja velvolliset olemaan tehokkaana apuna kirjoja heidän omille oppilailleen lainattaessa ja lainaustilastoa tehtäessä,

4) että oppilaskirjasto on lainaamista varten pidettävä varsinaisesti auki vähintään 2 kertaa viikossa säännöllisinä aikoina, mitkä on koulun luku- ja työjärjestykseen merkittävä, ja

5) että opettajain, muistaen oppilaskirjaston olevan kasvatusväline, tulee parhaansa mukaan suunnata tämän käyttämistä niin, että se mahdollisimman tehoisasti edistää koulun tarkoituserän saavuttamista.

Ohjaukseksi viimeainitussa tehtävässä Ylihallitus — viitaten kouluille jo aikaisemmin jaettuun »Koulu ja kirjat» nimiseen teokseen — esittää seuraavat seikat.

a) Kutakin oppilasta ohjattakoon luettavakseen ottamaan sellaisia kirjoja, jotka soveltuvat hänen iälleen ja kehityskannalleen sekä jotka erityisesti sopeutuvat hänen yksilöllisiin taipumuksiinsa.

b) Etupäässä annettakoon oppilaiden luettaviksi sellaisia teoksia, jotka havaintopohjaa laajentavina tai syventävinä liittyvät (rinnastuvat) kulloinkin käsiteltävinä oleviin opetusaineiden kohtiin. Sentähden on paikallaan että opettaja, kun opetuksessa sellainen asia on esitetty, johon joku oppilaskirjastossa oleva kirja liittyy, samassa yhteydessä tiedustaa, ketkä sen tahtoisivat lukea. Joskus saattaa olla eduksi, että teos kohta tunnin päätyttyä jollekulle tai — jos teosta on useampia yksioita — niin monelle kuin näitä riittää, lainaksi annetaan.

c) Harrastuksen ylläpitämiseksi on tärkeätä, että oppilaat saavat soveliaassa tilaisuudessa joko suullisesti tai kirjallisesti (kirjoitusharjoitukseksi) tehdä selkoa lukemansa kirjan sisällöstä. Tässä on kuitenkin tarkoin varottava, ettei selontekoon enempää kuin kirjaston käyttöönkään oppilaita pakoteta, vaan että kaikki tapahtuu vapaaehtoisesti, opettajan esiintyessä vain ohjaajana ja ehdottelijana.

d) Oppilaiden totuttamiseksi omatoimisesti tietoja hankkimaan olisi suotavaa, että olojen kehittyessä joku, vaikkapa vain pienikin, hakemisto tai jokunen nidos muunlaista tietokirjallisuutta, jossa on hyvät sisällysluettelot, järjestettäisiin kouluhuoneessa vapaasti käytettäväksi avoimeksi käsikirjastoksi, mistä oppilaat, milloin yksi milloin toinen, saisivat sovitusta asiasta ottaa selkoa. Tällaisenkin opiskelun tulokset sopisi joko kirjallisesti tai suullisesti — viimeksimainitulla tavalla joskus koko luokallekin — esittää.

Tämän mukana lähetettiin Kansanvalistusseuran luettelo oppilaskirjastoja varten valitusta kirjallisuudesta sekä kirjastonhoito-opas.

Ylihallituksen
kehoitus
piiritarkas-
jille.

Kirjeessä joulukuun 5 päivältä 1913 Ylihallitus kehoitti piiritarkastajia kansakoulujen tarkastuksissa ja muissa sopivissa tilaisuuksissa vaikuttamaan oppilaskirjasto-asian edistämiseksi.

Tietoja maalaiskuntien kansakoulujen oppilaskirjastoista
lukuvuonna 1913—1914.

Tilastoa
oppilaskir-
jastoista lv.
1913—1914.

Lääni	Kansakou- luja	Oppilaskir- jastoja	Oppilaita niissä kou- luissa, joissa on kirjasto.	Nienteä jou- lukuun 31 p.	Kirjalainoja	
					lukuvuonna	oppilasta kohti
Uudenmaan	357	190	8,633	14,623	57,097	6.6
Turun ja Porin.....	430	255	11,631	17,346	77,637	6.6
Hämeen	376	194	10,487	12,662	72,919	7.0
Viipurin	538	296	17,780	25,617	117,656	6.6
Mikkelin	190	92	3,975	5,818	24,274	6.1
Kuopion	367	108	5,166	6,681	26,300	5.1
Vaasan	428	203	9,244	12,668	55,377	6.0
Oulun	207	88	3,201	4,379	19,271	6.0
Yhteensä	2,893	1,426	70,117	99,734	450,531	6.4

Keisarillinen Senaatti oli lähetepäätöksellään maaliskuun 17 p:ltä 1911 käsenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa Lepaan kansakoulun johtokunnan alamaisen anomuksen johdosta, että Lepaan kansakoulun yhteyteen aijotun puutarhan ja näyteviljelyksien perustamiseksi sekä tarpeellisten työ- ja talousesineiden hankkimiseksi myönnettäisiin kerta kaikkiaan 1,000 markan suuruinen valtioapu sekä kyseessä olevien viljelyksien ylläpitämiseksi, työ- ja talousesineiden uusimiseksi ja muitten satunnaisten menojen suorittamiseksi viiden vuoden aikana vuosittain 300 markkaa.

Tämän johdosta ja sittenkuin oli saatu Ylihallituksen puutarhaopetuksen neuvojan ja asianomaisen kansakoulutarkastajan lausunnot asiaan Ylihallitus, vaikka olikin epäiltävää, tokko suunniteltua, runsailla valtioavuilla kannatettua yritystä voitiin pitää minään mallipuutarhana, jota maalaiskunnat, perustaessaan koulupuutarhoja ilman valtioapua, saattaisivat pitää esikuvana, kuitenkin siihen nähden, mitä anomuksessa ja edellämainituissa lausunnoissa oli esilletuotu, huhtikuun 11 p. 1911 esitti, että puheenaolevaan tarkoitukseen myönnettäisiin kerta kaikkiaan 1,000 markkaa ja vuosittain viiden vuoden aikana 300 markkaa, ehdoilla että apurahojen käyttämisestä tehdään vuosittain tili Ylihallitukselle ja, että puutarhaopetuksen soveltaminen kansakoulun opetussuunnitelmaan jätetään Ylihallituksen valvonnan alaiseksi.

Heinäkuun 26 p. 1911 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Lepaan kansakoulun yhteyteen sijoitetun puutarhan, metsäpuutaimiston ja maanviljelyskentän perustamiseksi sekä tarpeellisten työ- ja talousesineiden hankkimiseksi kerta kaikkiaan 1,000 markan suuruisen valtioavun kuin myöskin työ- ja talousesineiden uusimiseksi ynnä muita satunnaisia menoja varten sanottuna vuonna 300 markkaa.

Lähetepäätöksellä marraskuun 10 p:ltä 1910 Keisarillinen Senaatti käski Ylihallituksen antaa lausuntonsa Iisalmen kunnan alamaisesta valituksesta Kuopion läänin kuvernöörin huhtikuun 9 p. 1910 antamasta päätöksestä asiaan, joka koski sanotun kunnan kansakouluilla suoritettavia järjestystehtäviä. Noudattaen tätä käskyä Ylihallitus tammikuun 24 p. 1911 alamaisesti lausui seuraavaa:

»Tosin voimassa olevassa kansakouluasetuksessa ei ole mitään sellaista säännöstä, joka määräisi kouluhuoneiden lämmittämisen, puhtaanapidon j. n. e. kansakouluopettajain tai oppilaiden tehtäväksi; ja sentähden

on lähellä se johtopäätös, että mainitut tehtävät ovat koulun kannattajien kustannuksella toimitettavat. Myöskin näyttävät olot ulkomailla kehittyvän siihen suuntaan, että kuntien on palkattava erinäiset henkilöt huolehtimaan koulujen lämmittämisestä ja puhtaanapidosta, ja ovat terveydenhoidolliset näkökohdat tässä suurena tekijänä. Meilläkin alkaa kuulua samoja vaatimuksia ja kieltämätöntä on, että laaja-alueisissa koulu-
piireissä, missä oppilailla on pitkät ja vaikeat koulumatkat, aiheuttavat nämä järjestystehtävät epäkohtia, ellei palkata erikoista koulun lämmittäjää ja siivoojaa; siihen on käsiteltävänä olevissa asiakirjoissakin esitetty useita todistuksia.

Toiselta puolen on kuitenkin otettava huomioon, että meillä on kautta maan kansakoulun alkuajoilta vakiintunut se tapa — ja kansakoulumme perustajan mielipiteet ovat epäilemättä siihen vaikuttaneet —, että koulun oppilaat vuorotellen toimittavat kouluhuoneiden lämmittämisen y. m. järjestystehtävät ja harvoin on oppilaiden vanhempainkaan puolelta valituksia sitä järjestelyä vastaan kuulunut. Myöskin se yhä voimakkaammaksi käyvä kasvatusopillinen vaatimus, että koulutyön tulee lähettä elämää, että työn periaatetta on sovitettava koulun toimintaan, puhuu tämän järjestelyn puolesta, missä vain ei ole voittamattomia esteitä sen pysyttämiseksi. Unohdettava ei myöskään ole niitä lisäkustannuksia, joita kunnalle aiheutuisi, jos nyt jo yhtäkkiä säädettäisiin, että kuntien on tästä edes pidettävä huolta kansakoulujen lämmittämis- ja puhdistamistehtävien toimittamisesta, ja valituksenalaisen päätöksen vahvistaminen, päätös kun koskisi lähes 30 koulua, olisi ennakkopäätös, joka sisältäisi itseasiassa sellaisen säännöksen.

Kaikkeen edellä esitettyyn nähden on Ylihallitus sitä mieltä, että kansakoulujen lämmittämis- ja puhdistustehtävien järjestely on, ainakin toistaiseksi, jätettävä paikallisista oloista riippuvaksi, s. o. kunkin koulun suhteen on erikseen päätettävä, vaativatko olosuhteet piirissä erikoisen lämmittäjän ja siivoajan asettamista. Sentähden ja koska valituksenalaisen asian käsittelyssä ei myöskään ole ensinkään kuultu kansakoulujen johtokuntain mielipidettä saa Ylihallitus alamaisesti Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan jättää, eikö valituksenalainen Kuvernöörin päätös, joka koskee edellämainitussa suhteessa selvittämättömiä oloja, olisi kumottava.»

•Yhteistyö
lahjaksi kansakouluihin.

Pellervo-seura oli kirjeessään marraskuun 20 p:ltä 1911 ilmoittanut lahjoittavansa kaikille maamme suomenkielisille kansakouluille kappaleen Pellervo-seuran 10-vuotisjuhlaan ilmestyneen juhla-julkaisun lyhennettyä laitosta »Yhteistyö», jos lähetys voi tapahtua Ylihallituksen välityksellä postivapaasti. Tähän näki Ylihallitus hyväksi suostua ja ilmoitti kiitollisuutensa Pellervo-seuran johtokunnalle.

Siemeniä
lahjaksi
kouluille.

Koulukeittoyhdistys oli päättänyt, herättääkseen harrastusta puutarhanhoitoon kansakoululasten keskuudessa ja samalle edistääkseen koulukeittotoimintaa, lahjoittaa siemeniä noin 300 koululle ja

pyysi, että Ylihallitus ottaisi välittääksensä mainitut lähetykset asianomaisille kouluille. Ylihallitus päätti maaliskuun 31 p. 1915 suostua, puheenaolevaan anomukseen ehdolla, että asianomaiset itse panevat siemenlähetykset sellaisiin kääreisiin, että niitä on helppo postissa lähettää.

4. Opettajien asema ja edut.

Keisarillinen Senaatti käski lähetepäätöksellään toukokuun 9 p:ltä 1913 Ylihallituksen antaa lausuntonsa 1912 vuoden valtiopäiväin Valtiovarainvaliokunnan mietinnöstä N:o 13, mikäli se koski Ylihallituksen menettelyä kansakoulunopettajain korottamisessa ylempään palkkausluokkaan.

Tämän johdosta Ylihallitus toukokuun 17 p. 1913 lausui seuraavaa:

»Tammikuun 24 p:nä 1908 annettua maalaiskansakoulujen opettajiston palkkausta koskevaa lakia soveltaessaan asettui Ylihallitus sille kannalle, jolla meidän lainsäädäntömme ammoisista ajoista on ollut ja on edelleenkin, nimittäin sille, että miehen velvollisuus on elättää perhettänsä. Sentähden pidettiin aivan itsestään selvänä, että myöskin sellaisissa perheissä, joissa vaimo on kansakoulunopettajatar, säännöllisissä oloissa mies on perheensä pääasiallinen elättäjä, ellei hän siihen ole kykenemätön. Ylihallitus siis vaati tällaisissa tapauksissa täydellisen selvityksen siitä, oliko mies todella kykenemätön perhettään elättämään. Ainoastaan silloin katsottiin syytä olevan korottaa vaimo ylempään palkkausluokkaan. Sitäpaitsi, jos miehen kykenemättömyys oli jonkun tilapäisen asianhaaran aiheuttama, ei vaimoa korotettu ylempään palkkausluokkaan, koska lain mukaan korotus tapahtuu koko virka-ajaksi ja siis vaimo tulisi nauttimaan vielä sittenkin korotettua palkkaa, vaikka hän ei enään olekaan perheensä pääasiallinen elättäjä.

Myöhemmin aikoina, sittenkuin Ylihallitus oli saanut tietoonsa Eduskunnan puheenalaisen mielipiteen asiasta, on Ylihallitus ruvennut soveltaamaan menettelynsä Eduskunnan hyväksymän mielipiteen suuntaiseksi, vaikka tämä epäilemättä tulee antamaan aihetta väärinkäytöksiin ja vaikka Ylihallitus edelleen pitääkin entistä menettelyään yhdenmukaisempänä muun lainsäädäntömme kanssa.»

Keisarillinen Senaatti oli lähetteellä huhtikuun 2 p:ltä 1913 käskennyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa Porvoon naisopiston johtajattaren alamaisesta anomuksesta, että sanotusta naisopistosta päästötodistuksen saaneet julistettaisiin niiden tutkintojen ja harjoitusten suhteen, joita he saadakseen kelpoisuuden ylempäin kansakoulujen opettajavirkoihin ovat velvolliset suorittamaan kansakoulunopettajaseminaareissa, niiden veroisiksi, jotka ovat läpikäyneet semmoisen oppilaitoksen, jolla on päästötodistus yliopistoon.

Ylihallituksen lausunto kansakoulunopettajain korottamisesta ylempään palkkausluokkaan.

Ylihallituksen lausunto Porvoon naisopiston oppilaiden valmistamisesta kansakoulun opettajatariksi.

Tämän johdosta ja katsoen siihen, että Porvoon naisopistossa suoritettu kurssi on yleensä niissä aineissa, mitkä vastaiselle kansakoulunopettajattarelle ovat tärkeimmät, lähipitain nykyisten yliopistoon johtavain oppilaitosten kurssin kaltainen ja, koska Ylihallituksen mielestä sanotun opiston suuntaiset laitokset ansaitsevat valtion puolelta kaikkea kannatusta sekä senkin johdosta, että opiston vastaiselle toiminnalle voi olla anotun oikeuden saaminen hyvinkin tärkeätä, puolsi Ylihallitus huhtikuun 8 p. 1913 alamaisesti anomusta, mutta katsoen siihen, että opiston toiminta oli vielä alullaan eikä ollut kokemusta työn tuloksista, ja koska esitetty opetussuunnitelma, mitä muutamiin opetusaineisiin tulee, oli liaksi epämääräinen, esitti Ylihallitus, että Hänen Keisarillinen Majesteettinsa suvaitsisi myöntyä siihen, että Porvoon naisopistosta (Institut för unga flickor) vuosien 1914—1916 aikana päästötodistuksen saaneet toukokuun 29 p. 1901 päivätyyn armollisen julistuksen mukaisesti oikeutettaisiin pääsemään opettajattariksi ylempään kansakouluun kaupungissa ja maalla, jos he asianomaisten seminaarinopettajain edessä ovat käyneet hyväksytyyn kuulustelun niissä seminaarin opetusaineissa, jotka eivät ole kuuluneet heidän mainitussa oppilaitoksessa suorittamaansa kurssiin, sekä vähintään kaksi kuukautta olleet osallisina opetusharjoituksissa seminaarin mallikoulussa ja hyväksytyillä käytännöllisillä kokeilla osoittaneet omaavansa tarpeellista taitavuutta kansakoulussa opettamisessa ja semmoisen koulun johtamisessa.

Maalaisopettajain kunnallista palkkausta koskevien sääntöjen uudistaminen.

Ylihallitukselle jätetyssä kirjoituksessa oli Suomen Opettajayhdistyksen keskushallitus mainitun yhdistyksen puolesta pyytännyt Ylihallitusta ryhtymään toimenpiteisiin sellaisten maalaiskansakoulujen opettajiston kunnallista palkkausta koskevain määräysten aikaansaamiseksi

a) opettajan ja opettajattaren asuntoon polttopuihin ja valaistukseen nähden:

että valtioavun saamisen ehdoksi lainmukainen asunto polttopuineen jokaiselle opettajalle koulun kannattajain puolelta luonnossa annetaan;

että, milloin erinäisissä poikkeustapauksissa saman koulun opettajina on pariskunta tai sukulaiset ja nämä asuvat toiselle heistä kuuluvissa huoneissa tai koulu on vuokrahuoneissa ja lainmukainen asunto puutteellinen, korvaus täten joko kokonaan tai osaksi puuttuvista asuntoeduista on koulun kannattajain puolelta opettajalle suoritettava paikkakunnalla vallitsevain hintain mukaan huomioonottamalla, että alimman korvauksen tulee olla noin 75 markkaa kultakin lämpiävältä huoneelta ja ulko-huoneista yhteensä 100 markkaa vuodessa;

että, milloin opettajalle kuuluvien huoneiden valaistusta varten osotetaan raha tahi itse valaistusaine rajoitettuna, tämän käyttämiseen nähden ei ole opettajalle yhdistettävä velvollisuutta valaista kouluhuoneita;

b) viljelysmaahan nähden:

että jokaiseen opettajanvirkaan lain mukaan kuuluvan viljelysmaan vastikkeeksi ei hyväksytä rahakorvauksia, ellei viljelysmaan saanti ole aivan mahdotonta, vaan on pelto opettajalle luonnossa annettava;

että asianomaisilta koulun tai opettajaviran perustajilta vaaditaan tarkka selvitys viljelysmaan laadusta ja sen etäisyydestä koulurakennukseen nähden ja, että ainoastaan kelpoista viljelysmaata koulun välittömässä tai melkein välittömässä yhteydessä tarkoitukseen hyväksytään;

että, missä voittamattomat esteet tekevät lainmukaisen viljelysmaan saamisen joko kokonaan tai osaksi mahdottomaksi, rahallinen korvaus puuttuvasta maasta on opettajalle suoritettava kunkin paikkakunnan todellisten hintojen ja vähintään 150 markan mukaan halta;

c) lehmän kesälaitumeen ja talvirehuun nähden:

että lehmän kesälaidun ja talviruoka ovat opettajalle luonnossa annettavat ja että niiden tulee olla laadulleen kunnollisia; jos talviruokaa varten annetaan yksinomaan heiniä, tulee niitä olla vähintään 3,300 kg; metsälaidunta ei tarkoitukseen hyväksytä;

että, missä nämä edut on pakko rahalla korvata, korvaus on määrättävä kullakin paikkakunnalla vallitsevien hintojen mukaan; korvauksen alimman määrän tulee laitumesta olla 40 markkaa ja talviruusta 260 markkaa vuodessa.

Sen ohessa pyydettiin kirjelmässä vielä Ylihallituksen toimenpidettä siihen,

että opettajille koulun kannattajilta tulevien palkkaetujen määräämistä varten otettaisiin käytäntöön sellainen laskelmakaavake, kuin anomuskirjelmässä oli esitetty, jonka kaavakkeen mukainen laskelma seuraisi valtioavun hakemista ja otettaisiin opettajanviran kantakirjaan;

että tarkastajat velvoitetaan tositeossa valvomaan, että edellisessä kohdassa mainittu laskelma on tehty oikein ja opettajalle tähän laskelmaan sisältyvät palkkaedut koulun kannattajain puolelta täsmällisesti suoritetaan; sekä

että epäkohtien ilmestyessä tarkastaja omasta aloitteestaan ryhtyy kaikkiin niiden poistamista tarkoittaviin toimenpiteisiin, mikäli ne ovat hallinnollista tietä poistettavissa.

Edelläkerrotun johdosta Ylihallitus huhtikuun 1 p. 1913 katsoi tarpeelliseksi kaikille maalaiskansakoulujen piiritarkastajille lähettävässä kirjeessä kehoittaa heitä kutakin toimittamaan Ylihallitukselle oman lausuntonsa edelläkerrottujen pyyntöjen johdosta ennen seuraavan elokuun 1 päivää; ja liitettiin kirjeen oheen jäljennös siitä kaavakkeesta, johon yllä oli viitattu.

Ehdotus Ylihallitukselle osoittamassaan kirjeessä oli Suomen Opettaja-
 pienemmistä yhdistyksen Keskushallitus ehdottanut, että opettajille, paitsi nel-
 kuuntelu- jän ja kuuden, myöskin kahden viikon kuuntelumatkvoja varten semi-
 apurahoista. naareissa ja niiden harjoituskoulussa sekä kansakouluissa olisi apu-
 raha saatavissa ja, että apurahan suuruus tässä tapauksessa olisi
 100 markkaa.

Joulukuun 16 p. 1913 Ylihallitus päätti ottaa anomuksen huo-
 mioonsa, sittenkuin Ylihallituksen käytettäväksi taas tulee määrä-
 raha kuuntelustipendeiksi.

Kouluomai- Ylihallitukselle antamassaan kirjeessä oli Espoon kunnan Kök-
 suuden hoito lahden kansakoulun opettaja Hugo Weckström alistanut Ylihallituk-
 loma-aikana. sen ratkaistavaksi, oliko sanotun koulun johtokunta oikeutettu kieltä-
 mään häntä jättämästä koulua loma-aikoina asettamalla omalla kus-
 tannuksellaan vartijaa. Kuultuaan asiasta asianomaista johtokuntaa
 ja sittenkun Helsingin piirin kansakoulujen tarkastaja oli asiasta lau-
 suntonsa antanut Ylihallitus huhtikuun 26 p. 1913, samalla kun se
 piti tarpeellisena, että maalaiskouluja ja erittäinkin sellaisia kouluja,
 joissa oppilaskasvitarhoja löytyy, ei pitäisi jättää ilman tarpeellista
 valvontaa kesäaikana, katsoi kuitenkin, siihen nähden, että Kök-
 lahden kansakoululla ei vielä ollut täydellistä oppilaskasvitarhaa,
 että opettaja Weckströmille tässä tapauksessa pitäisi valmistaa tilai-
 suus toimeenpanna suunnitelmansa ja hänelle hyödyllinen ulkomaan-
 matka ja, että tässä tapauksessa koulun johtokunnan tulisi järjestää
 koulun valvonta sopivalla tavalla.

Esitys mat- Alavuuden piirin kansakouluntarkastaja K. V. Vaulo oli kirjeessä
 ka-avustuk- tammikuun 5 p:ltä, 1914, sen johdosta, etteivät kansakoulunopettajat
 sesta piiri- ja -opettajattaret yleensä kyllin lukuisasti ota osaa piirikokouksiin,
 kokoukseen ehdottanut erinäisiä toimenpiteitä mainitun epäkohdan poistamiseksi.
 osaaotta- ville.

Ylihallitus teki asiasta toukokuun 8 p. 1914 seuraavan alamai-
 sen esityksen:

»Kansakouluasetuksen 12 §:n 7:n kohdan mukaan tulee kansakoulun-
 tarkastajan »vuosikokoukseen kutsua tarkastuspiiriin kuuluvat opettajat
 ja opettajattaret» ja piiritarkastajille 1 p. kesäkuuta 1885 annetussa johto-
 säännössä lausutaan m. m. se toivomus, että nämä vuosikokoukset niin
 järjestetään, että ne tulevat olemaan todellisia vaikuttimia opettaja-
 sivistyksessä.»

Kokemus onkin osoittanut, että puheenaolevat vuosikokoukset ovat
 olleet ja ovat edelleenkin varsin tärkeitä tekijöitä maamme kansakoulu-

laitoksen ripeässä ja ajanmukaisessa kehityksessä: niissä saadut herätteet ja ohjeet sekä niissä suoritettu ajatustenvaihto opetusopillisista y. m. kansakoulun työtä koskevista kysymyksistä antavat opettajille uutta intoa ja voimaa työskentelemään yhä paremmalla menestyksellä vaikeassa kutsumuksessaan. Toiselta puolen on kuitenkin huomattu, että osanotto näihin kokouksiin ei ole niin yleinen kuin niiden tärkeyteen nähden olisi suotava; etenkin syrjäseutujen opettajille nousevat osanoton aiheuttamat kulut yli heidän varojensa eikä heiltä voi kohtuudella vaatia, että he tällaisen matkan tekisivät joka vuosi yksinomaan omin varoin, uhrauten niihin tuntuvan osan niukoista palkoistaan.

Asialle olisi varmaan suureksi eduksi ja tuntuu syrjäseutujen opettajiinkin nähden varsin kohtuulliselta, jos eri piiritarkastajain joskus lausuman toivomuksen mukaisesti pitkämatkaisille opettajille voitaisiin jakaa pieniä matka-apurahoja piiritarkastajain pidettäviin vuosikokouksiin.

Näin ollen Ylihallitus Teidän Keisarillisen Majesteettinne armolliseen harkintaan alistaa, eikö 1915 vuoden menosääntöön voitaisi ottaa 6,000 markan suuruinen määräraha, joka olisi Ylihallituksen harkinnan mukaan jaettava maalaiskansakoulujen tarkastuspiirien kesken matka-avustukseksi piiritarkastajain pitämiin vuosikokouksiin osaaottaneille kansakoulunopettajille ja opettajattarille.

Asiata esiteltäessä kesäkuun 9 p. 1914 Keisarillinen Senaatti ei katsonut syytä olevan esitykseen suostua.

Suomen Opettajayhdistyksen Keskushallitus pyysi kirjeessään lokakuun 21 p:ltä 1913 Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että kansakoulunopettajille myönnettäisiin postirahavapaus kirjevaihdossaan Ylihallituksen ja kansakouluntarkastajien sekä kunnallisten viranomaisten ja papiston kanssa koulua koskevissa asioissa.

Tämän johdosta ja koska piiritarkastajat useasti kääntyvät kansakoulunopettajien puoleen virallisilla tiedusteluilla ja niinkään opettajilla on useasti syytä koulua koskevissa asioissa kirjoitella tarkastajille, katsoi Ylihallitus joulukuun 16 p. 1913 asiakseen Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen esittää, että kansakoulunopettajille armossa myönnettäisiin vapaakirjeoikeus kirjevaihdossaan piiritarkastajien kanssa. Kun sitävastoin opettajilla ei ole yleensä juuri muuta kirjevaihtoa Ylihallituksen kanssa kuin anomusasioista, jotka ovat asia miehen kautta toimitettavat, ja kun myöskin kirjevaihto papiston ja kunnan viranomaisten kanssa on sellaista, jota voidaan kansakoulun johtokunnan välityksellä toimittaa, niin jätti Ylihallitus Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan, missä määrin anomus tältä osaltaan ansaitsi huomiota.

Kansakoulun opettajiston postirahavapaus.

Päätöksellään tammikuun 28 p:ltä 1914 Keisarillinen Senaatti myönsi maan kansakoulunopettajille postirahavapauden virka-asioita koskevassa kirjevaihdossa kansakoulujen piiritarkastajien kanssa.

5. Jatkokurssit.

Jatkokurssien järjestelyä koskevat määräykset ovat selostettuina alamaisessa kertomuksessa kansakoulutoimen kehityksestä lukuvuosina 1905—1910. Kurssien lukumäärä, opettajain ja oppilasten luku sekä palkkiot kurssien pidosta tarkastuspiirittäin selviävät seuraavista tauluista.

Jatkokurssit lukuvuonna 1910—1911.

2127-18

Kert. kansakoulutoimen kehiti. 1910—1915.

39

Tarkastuspiirit	Kursseja oli					Opettajina oli			Oppilaita oli						Palkkiot					
	kaikkiaan	suomenkie- lisii	ruotsinkie- lisii	niistä oli			kansakoulu- n opettajia	muuta	yhteensä	kaikkiaan	keskimäärin kurssa- kohti	miehiä	naisia	kansakou- lun käy- neitä		opetuksessa	matka- kovanusta	yhteensä	keskimäärin	
				75- tuntisia	100- tuntisia	150- tuntisia								yhteen- sä	%				kurssia kohti	oppi- lasta kohti
1. Ahvenanmaan piiri	7	1	6	3	2	2	10	2	12	99	14	55	44	72	73	1,450	60:—	1,510:—	215:71	15:26
2. Alavuuden »	11	11	—	1	5	5	23	2	25	343	31	205	138	188	55	2,650	245:55	2,895:55	263:23	8:44
3. Helsingin »	9	9	—	2	1	6	14	1	15	141	16	80	61	132	94	2,300	50:—	2,350:—	261:11	16:66
4. Hämeenlinnan »	13	13	—	2	10	1	21	4	25	245	19	109	136	193	79	2,550	89:75	2,639:75	203:06	10:77
5. Joensuun »	32	32	—	9	13	10	54	10	64	725	23	429	296	371	51	6,950	420:70	7,370:70	230:33	10:17
6. Jyväskylän »	7	7	—	2	—	5	19	4	23	156	22	104	52	108	69	1,780	269:60	2,049:60	292:80	13:14
7. Kajaanin »	8	8	—	5	3	15	2	17	242	30	174	68	164	68	1,900	91:60	1,991:60	249:50	8:23	
8. Kannuksen »	8	7	1	4	1	3	13	1	14	134	17	91	43	89	66	1,700	42:20	1,742:20	217:78	13:—
9. Kaskisten »	15	13	2	1	9	5	21	10	31	333	22	162	171	225	68	3,100	190:—	3,290:—	219:33	9:97
10. Kotkan »	8	8	—	2	2	4	21	1	22	221	28	98	123	161	73	1,900	—	1,900:—	237:50	8:60
11. Kuopion »	10	10	—	1	8	1	18	—	18	321	32	168	153	245	76	2,150	33:04	2,183:04	218:30	6:80
12. Lahden »	10	10	—	2	5	3	16	6	22	182	18	94	88	131	72	2,200	37:80	2,237:80	223:78	12:29
13. Lapin »	5	5	—	2	1	2	6	4	10	42	8	18	24	28	67	1,100	80:—	1,180:—	236:—	28:10
14. Lappeenrannan »	10	10	—	1	5	4	19	2	21	279	28	175	104	112	40	2,246	193:11	2,439:11	243:91	8:74
15. Lohjan »	10	10	—	3	5	2	17	5	22	231	23	121	110	183	79	2,026	144:60	2,170:60	217:06	9:40
16. Mikkelin »	10	10	—	3	4	3	14	3	17	163	16	85	78	124	76	2,150	50:—	2,200:—	220:—	13:50
17. Oulun »	8	8	—	2	3	3	13	6	19	129	16	47	82	113	88	1,900	103:60	2,003:60	230:45	15:53
18. Porin »	13	13	—	2	7	4	22	9	31	246	19	104	142	181	71	2,900	219:60	3,119:60	239:97	12:68
19. Porvoon »	6	4	2	4	2	—	12	3	15	107	18	65	42	95	89	1,000	71:—	1,071:—	178:52	10:—
20. Rauman »	12	12	—	4	5	3	20	3	23	223	19	120	103	149	67	2,500	145:25	2,645:25	220:44	11:85
21. Savonlinnan »	8	8	—	2	2	4	14	1	15	149	19	85	64	69	46	1,800	111:40	1,411:40	176:43	9:47
22. Sortavalan »	16	16	—	1	9	6	25	3	28	322	20	202	120	194	60	3,600	104:62	3,704:62	231:54	11:50
23. Tampereen »	16	16	—	5	3	8	32	12	44	366	23	196	170	264	72	3,750	351:30	4,101:30	256:33	11:21
24. Turun »	8	8	—	2	3	3	12	6	18	173	22	107	66	108	62	1,700	49:60	1,749:60	218:70	10:12
25. Vaasan »	13	2	11	1	10	2	19	2	21	291	22	167	124	197	68	2,600	44:50	3,040:50	233:88	10:45
26. Viipurin »	19	19	—	6	7	6	33	6	39	444	23	275	169	277	62	4,100	212:20	4,312:20	226:96	9:71
27. Kreikk. kat. »	4	4	—	—	—	4	8	4	12	61	15	35	26	45	74	1,200	37:24	1,237:24	309:31	20:28
	296	274	22	67	127	102	511	112	623	6,378	22	3,581	2,797	4,218	66	65,202	3,448:26	68,650:26	231:93	10:76

305

Jatkokurssit lukuvuonna 1911—1912.

Tarkastuspiirit	Kursseja oli						opettajina oli			Oppilaita oli						Palkkiot				
	kaikkiaan	suomenkielisiä	ruotsinkielisiä	niistä oli			kansakoulun opettajia	muuta	yhteensä	kaikkiaan	keskimäärin kurssia kohti	miehiä	naisia	kansakoulun käyneitä		opetuksesta	matkakorvauksia	yhteensä	keskimäärin	
				75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia								yhteensä	o/o				kurssia kohti	opplasta kohti
1. Ahvenanmaan piiri	12	2	10	7	3	2	16	3	19	178	15	102	76	115	65	2,250	45: 25	2,295: 25	191: 27	12: 89
2. Alavuuden »	11	11	—	3	6	2	6	11	17	218	20	139	79	130	60	2,250	152: 45	2,402: 45	218: 41	10: 53
3. Helsingin »	12	4	8	—	4	8	18	8	26	247	21	148	99	190	77	3,100	85: —	3,185: —	265: 1/2	12: 90
4. Hämeenlinnan »	19	19	—	6	7	6	23	3	26	382	20	166	216	302	79	4,100	146: —	4,246: —	223: 47	11: 11
5. Joensuun »	33	33	—	5	15	13	50	14	64	753	23	433	320	405	55	7,576	447: 20	8,023: 20	243: 13	10: 66
6. Jyväskylän »	4	4	—	1	1	2	13	5	18	103	26	57	46	73	71	950	170: 25	1,120: 25	280: 06	10: 87
7. Kajanin »	17	17	—	4	10	3	30	4	34	106	24	237	169	245	60	3,500	318: 24	3,818: 24	224: 60	9: 40
8. Kannuksen »	13	12	1	3	8	2	19	4	23	294	23	175	119	172	59	2,650	116: —	2,766: —	212: 77	9: 41
9. Kaskisten »	15	12	3	4	8	3	22	6	28	293	20	173	120	144	49	3,250	215: —	3,465: —	231: —	11: 83
10. Kotkan »	8	8	—	3	1	4	12	1	13	223	25	118	105	178	80	1,672	60: —	1,732: —	216: 50	7: 77
11. Kuopion »	11	11	—	2	6	3	18	1	19	238	22	129	109	166	70	2,400	170: 38	2,570: 38	233: 67	10: 80
12. Lahden »	32	32	—	15	9	8	42	15	57	439	14	213	226	345	78	4,764	297: 55	5,061: 55	158: 17	11: 61
13. Lapin »	7	7	—	1	2	4	11	6	17	143	20	76	67	82	57	1,750	72: —	1,822: —	260: —	12: 74
14. Lappeenrannan »	22	22	—	7	8	7	39	12	51	521	24	301	220	303	58	4,750	286: 35	5,036: 35	228: 93	9: 69
15. Lohjan »	12	11	1	3	7	2	17	12	29	246	21	143	103	146	59	2,350	23: 50	2,373: 50	197: 79	9: 65
16. Mikkelin »	16	16	—	6	6	4	23	7	30	288	18	153	135	209	73	3,300	63: 50	3,363: 50	210: 22	11: 68
17. Oulun »	9	9	—	—	5	4	14	3	17	172	19	65	107	157	91	2,200	97: 55	2,297: 55	225: 28	13: 36
18. Porin »	12	12	—	1	8	3	27	4	31	280	23	142	138	208	74	2,650	337: —	2,987: —	248: 92	10: 68
19. Porvoon »	7	5	2	3	3	1	12	1	13	161	23	94	67	125	78	1,350	50: —	1,400: —	200: —	8: 70
20. Rauman »	14	14	—	4	5	5	29	—	29	313	22	163	150	204	65	3,100	126: 66	3,226: 66	230: 48	10: 31
21. Savonlinnan »	12	12	—	3	4	5	16	9	25	312	26	172	140	147	47	2,604	145: —	2,749: —	228: 75	8: 80
22. Sortavalan »	21	21	—	5	10	6	35	12	47	497	24	293	204	298	60	4,472	40: —	4,512: —	214: 86	9: 08
23. Tampereen »	13	13	—	3	4	6	29	12	41	266	20	128	138	174	65	3,050	315: 08	3,365: 08	258: 85	12: 65
24. Turun »	19	19	—	6	7	6	36	7	43	556	29	304	252	318	57	4,100	268: 80	4,368: 80	229: 94	7: 86
25. Vaasan »	21	5	16	3	15	3	39	1	40	450	21	252	198	350	78	4,340	324: 75	4,664: 75	242: 13	10: 36
26. Viipurin »	20	20	—	4	12	4	40	4	44	452	23	270	182	318	70	4,200	166: 80	4,366: 80	218: 34	9: 66
27. Kreikk. katol. »	4	4	—	—	2	2	5	2	7	68	17	48	20	49	72	1,000	—	1,000: —	250: —	14: 71
	396	355	41	102	176	118	641	167	808	8,499	21	4,694	3,805	5,553	65	83,678	4,540: 31	88,218: 31	222: 77	10: 38

Jatkokurssit lukuvuonna 1912—1913.

Tarkastuspiirit	Kursseja oli						Opettajina oli			Oppilaita oli					Palkkiot					
	kaikkiaan	suomenkielisiä	ruotsinkielisiä	niistä oli			kansakoulun opettajia	mutta	yhteensä	kaikkiaan	keskimäärin kurssa kohti	miehiä	naisia	kansakoulun käyneitä		opetuksesta	matkakorvauksia	yhteensä	keskimäärin	
				75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia								yhteensä	o/o				kursssia kohti	oppilasta kohti
1. Ahvenanmaan piiri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Alavuuden »	1	1	—	—	1	—	1	1	2	26	26	16	10	24	92	200	—	200:—	200:—	7: 69
3. Helsingin »	1	1	—	—	—	1	2	—	2	17	26	11	6	14	82	300	—	300:—	300:—	17: 65
4. Hämeenlinnan »	3	3	—	1	2	—	8	—	8	82	27	52	30	42	51	550	134: 40	684: 40	236: 13	8: 35
5. Joensuun »	3	3	—	—	2	—	6	—	6	46	15	25	21	18	39	700	56: 80	756: 80	252: 26	16: 45
6. Jyväskylän »	1	1	—	—	—	—	4	—	4	21	21	10	11	19	90	300	—	300:—	300:—	14: 29
7. Kajaanin »	4	4	—	1	2	—	6	—	6	68	17	37	31	20	29	850	42:—	892:—	223:—	13: 12
8. Kannuksen »	1	1	—	—	—	—	2	—	2	18	18	8	10	9	50	300	—	300:—	300:—	16: 67
9. Kaskisten »	8	8	—	3	5	—	10	2	12	139	17	68	71	115	83	1,400	15:—	1,415:—	178: 88	10: 18
10. Kotkan »	2	2	—	—	1	—	4	5	9	36	18	28	8	25	69	500	—	500:—	250:—	13: 89
11. Kuopion »	5	5	—	1	1	—	11	4	15	126	25	59	67	92	73	1,250	44: 75	1,244: 75	258: 89	10: 27
12. Lahden »	3	3	—	—	2	—	6	1	7	88	29	39	49	83	94	700	—	700:—	233: 33	7: 95
13. Lapin »	1	1	—	1	—	—	1	—	1	11	11	7	4	1	91	150	—	150:—	150:—	13: 64
14. Lappeenrannan »	2	2	—	1	—	—	5	—	5	43	22	29	14	15	35	450	23:—	473:—	236: 50	11:—
15. Lohjan »	2	2	—	1	—	—	6	2	8	44	22	17	27	43	98	450	66:—	516:—	258:—	11: 73
16. Mikkelin »	3	3	—	3	—	—	3	—	3	34	11	14	20	23	68	450	—	450:—	150:—	13: 24
17. Oulun »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Porin »	3	3	—	1	1	—	4	—	4	84	28	48	36	45	54	650	—	650:—	216: 67	7: 74
19. Porvoon »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20. Rauman »	3	1	—	3	—	—	4	—	4	73	24	27	46	38	52	450	20:—	470:—	156: 67	6: 44
21. Savonlinnan »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22. Sortavalan »	6	6	—	1	3	—	11	2	13	122	20	69	53	72	59	1,350	10:—	1,360:—	226: 67	11: 15
23. Tampereen »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Turun »	2	2	—	1	1	—	3	—	3	63	31	35	28	37	59	350	—	350:—	175:—	5: 55
25. Vaasan »	3	2	1	—	3	—	6	—	6	60	20	30	30	39	65	600	50:—	650:—	216: 67	10: 83
26. Viipurin »	4	4	—	1	2	—	7	1	8	115	29	78	37	63	55	850	44: 60	894: 60	223: 85	7: 78
27. Kreikk. katol. »	1	1	—	1	—	—	1	—	1	5	5	3	2	4	80	150	—	150:—	150:—	30:—
	63	62	1	21	26	16	111	18	129	1,321	21	710	611	841	64	12,950	506: 55	13,456: 55	213: 59	10: 18

Jatkokurssit luku-

Tarkastuspiirit	Kursseja oli						Opettajina oli		
	kalkkaan	suomenkielisiä	ruotsinkielisiä	niistä oli			kansak. opettajia	mutta	yhteensä
				75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia			
1. Ahvenanmaan piiri	6	—	6	—	2	4	11	1	12
2. Alavuuden »	5	5	—	1	3	1	10	—	10
3. Antrean »	14	14	—	3	8	3	33	6	39
4. Forssan »	26	26	—	8	14	4	43	6	49
5. Helsingin »	7	2	5	—	3	4	10	3	13
6. Hämeenlinnan »	12	12	—	—	10	2	17	2	19
7. Ikaalisten »	13	13	—	2	8	3	22	—	22
8. Joensuun »	15	15	—	2	8	5	22	8	30
9. Jyväskylän »	3	3	—	2	—	1	4	2	6
10. Kajaanin »	12	12	—	5	6	1	19	3	22
11. Kaskisten »	10	6	4	3	6	1	13	2	15
12. Kotkan »	8	8	—	—	6	2	21	2	23
13. Kuopion »	4	4	—	—	2	2	11	1	12
14. Käkisalmen »	8	8	—	1	4	3	13	2	15
15. Lahden »	14	14	—	2	8	4	27	5	32
16. Lapin »	8	8	—	3	4	1	11	8	19
17. Lappeenrannan »	11	11	—	2	7	2	19	3	22
18. Lapuan »	13	13	—	2	7	4	18	8	26
19. Lohjan »	8	8	—	1	5	2	14	1	15
20. Mikkelin »	9	9	—	3	2	4	15	2	17
21. Oulun »	6	6	—	2	4	—	10	2	12
22. Porin »	19	19	—	5	12	2	33	3	36
23. Porvoon »	4	1	3	2	2	—	7	—	7
24. Raahen »	9	9	—	1	5	3	17	8	25
25. Rautalammin »	9	9	—	2	2	5	16	1	17
26. Savonlinnan »	7	7	—	—	4	3	14	4	18
27. Sortavalan »	9	9	—	2	3	4	15	4	19
28. Tampereen »	15	15	—	1	4	10	37	10	47
29. Turun »	9	9	—	—	4	5	23	5	28
30. Uudenkaupungin »	7	7	—	—	5	2	12	8	20
31. Vaasan »	16	—	16	2	10	4	29	10	39
32. Viipurin »	10	10	—	2	7	1	13	5	18
33. Kreikk. kat. »	3	3	—	—	2	1	4	2	6
	329	295	34	59	177	93	583	127	710

vuonna 1913—1914.

kalkkaan	Oppilaita oli					Palkkiot				
	keskimäärin kurssia kohd.	miehiä	naisia	kansakoulun käyneitä		opetuksesta	matkakorvauksia	yhteensä	keskimäärin	
				yhteensä	%				kurssia kohd.	oppilasta kohd.
110	18	53	57	67	61	1,638	79:20	1,717:20	286:60	15:60
101	20	48	53	57	55	964	62:—	1,026:—	205:20	10:12
447	31	268	179	311	70	2,950	265:35	3,215:35	229:67	7:19
604	23	319	285	425	70	5,200	313:05	5,513:05	212:04	9:13
134	19	72	62	122	91	1,800	57:—	1,857:—	265:29	13:86
197	16	96	101	161	82	2,400	37:50	2,437:50	203:13	12:37
240	18	121	119	157	65	2,800	194:40	2,994:40	230:34	12:48
335	22	138	147	214	64	3,250	211:35	3,461:35	230:76	10:33
55	18	29	26	45	82	600	36:95	636:95	213:32	11:58
201	17	117	84	119	59	2,188	72:25	2,259:25	187:71	11:29
191	19	98	93	96	50	1,950	50:—	2,000:—	200:—	10:47
229	29	100	129	222	97	1,800	73:50	1,873:50	234:19	8:18
119	30	68	51	91	77	1,000	86:40	1,086:40	221:60	9:13
172	22	100	72	112	65	1,876	83:30	1,959:30	244:91	11:39
268	19	154	114	201	75	2,990	164:25	3,154:25	225:30	11:77
133	17	74	59	88	66	1,550	98:—	1,648:—	206:—	12:39
238	22	148	90	143	60	2,364	129:50	2,493:50	226:68	10:48
282	22	137	145	182	65	2,900	249:25	3,149:25	242:25	8:84
180	42	90	90	95	53	1,750	110:50	1,860:50	232:56	10:34
170	19	82	88	113	66	2,050	147:60	2,197:60	244:18	12:93
119	20	67	52	69	58	1,100	44:80	1,144:80	190:80	9:62
382	20	193	189	265	69	3,950	282:15	4,232:15	222:74	11:08
99	25	55	44	87	88	700	38:10	738:10	184:53	7:46
227	31	140	137	138	50	2,050	71:35	2,121:35	235:71	7:65
188	21	104	84	128	68	2,200	188:30	2,388:30	265:37	12:70
202	29	113	89	147	73	1,700	47:—	1,747:—	249:57	8:65
207	23	108	99	131	63	2,100	32:—	2,132:—	236:89	10:30
340	23	159	181	284	84	3,950	363:—	4,313:—	287:56	12:69
168	19	90	78	114	68	2,300	144:10	2,444:10	271:57	14:55
197	28	117	80	143	73	1,600	152:90	1,752:90	250:43	8:90
379	24	212	167	327	86	3,500	247:30	3,747:30	234:21	9:89
178	19	118	69	112	60	2,000	69:—	2,069:—	206:90	11:06
75	25	33	42	43	57	700	—	700:—	233:33	9:33
7,226	22	3,871	3,355	5,009	69	71,870	4,200:35	76,070:35	231:23	10:52

Jatkokurssit luku-

Tarkastuspiirit	Kursseja oli					Opettajina oli			
	kakkiaan	suomenkielisiä	ruotsinkielisiä	niistä oli			kansak. opettajia	muuta	yhteensä
				75-tuntisia	100-tuntisia	150-tuntisia			
1. Alvenanmaan piiri	—	—	—	—	—	—	—	—	
2. Alavuuden	—	—	—	—	—	—	—	—	
3. Antrean	3	3	—	1	1	1	5	2	7
4. Forssan	2	2	—	1	1	—	3	1	4
5. Helsingin	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Hämeenlinnan	4	4	—	—	2	2	7	1	8
7. Ikaalisten	4	4	—	1	3	—	9	2	11
8. Joensuun	4	4	—	1	3	—	5	—	5
9. Jyväskylän	1	1	—	—	1	—	2	—	2
10. Kajaanin	1	1	—	—	1	—	1	2	3
11. Kaskisten	3	3	—	2	1	—	3	1	4
12. Kotkan	2	2	—	—	2	—	3	—	3
13. Kuopion	4	4	—	2	2	—	5	1	6
14. Käkisalmen	4	4	—	1	2	1	5	1	6
15. Lahden	3	3	—	—	3	—	5	1	6
16. Lapin	3	3	—	—	2	1	8	1	9
17. Lappeenrannan	1	1	—	—	—	1	3	1	4
18. Lapuan	8	8	—	1	6	1	15	6	21
19. Lohjan	7	7	—	3	2	2	14	8	22
20. Mikkelin	1	1	—	1	—	—	1	—	1
21. Oulun	5	5	—	1	3	1	7	5	12
22. Porin	2	2	—	1	—	1	3	1	4
23. Porvoon	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Raahen	5	5	—	1	1	3	7	2	9
25. Rautalammin	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26. Savonlinnan	3	3	—	1	2	—	6	2	8
27. Sortavalan	4	4	—	3	—	1	6	2	8
28. Tampereen	4	4	—	1	—	3	9	2	11
29. Turun	1	1	—	—	—	1	1	1	2
30. Uudenkaupungin	3	3	—	—	2	1	5	3	8
31. Vaasan	3	—	3	—	3	—	3	1	4
32. Viipurin	1	1	—	—	1	—	1	1	2
33. Kreikk. kat.	1	1	—	1	—	—	1	1	2
	87	84	3	23	44	20	143	49	192

vuonna 1914—1915.

kalkkaan	Oppilaita oli					Palkkiot				
	keskimäärin kurssa kohti	miehiä	naisia	kansakoulun käyneitä		opetuksesta	matkakorvauksia	yhteensä	keskimäärin	
				yhteensä	%				kurssea kohti	oppilasta kohti
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	19	37	20	31	54	650	840	658:40	219:46	11:55
38	19	5	33	36	95	350	25:—	375:—	187:50	9:86
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	23	46	46	86	93	1,000	36:—	1,036:—	259:—	11:26
123	53	53	70	111	90	750	26:30	776:30	194:07	6:31
43	11	20	23	30	70	750	—	750:—	187:50	17:26
22	22	12	10	14	64	200	—	200:—	200:—	9:09
18	18	8	10	10	56	200	—	200:—	200:—	11:11
54	18	22	32	27	50	500	—	500:—	166:67	9:26
63	31	35	28	46	73	400	—	400:—	200:—	6:35
148	37	88	60	76	51	700	14:40	714:40	178:60	4:82
88	22	35	45	63	70	850	—	850:—	212:50	9:44
49	16	34	15	45	92	600	19:05	619:05	206:35	12:63
42	14	25	17	16	38	700	142:—	842:—	280:67	20:50
27	27	16	11	16	50	300	33:20	333:20	333:20	12:34
199	25	129	70	91	46	1,650	115:75	1,765:75	220:72	8:87
257	37	127	130	201	77	1,450	50:—	1,500:—	214:28	5:84
16	16	6	10	14	88	150	—	150:—	150:—	9:37
125	25	42	83	109	87	1,050	10:25	1,060:25	212:05	8:48
34	17	20	14	31	91	450	50:—	500:—	250:—	14:70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
107	21	67	40	50	47	1,250	—	1,250:—	250:—	11:68
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
168	56	115	53	108	64	550	54:80	604:80	201:60	3:60
62	15	27	35	50	81	800	—	800:—	200:—	12:90
68	17	30	38	50	74	1,050	70:50	1,120:50	280:13	16:48
11	11	7	4	11	100	300	—	300:—	300:—	27:27
94	31	46	48	82	87	700	—	700:—	233:33	7:45
54	18	32	22	7	94	600	—	600:—	200:—	11:11
18	18	16	2	11	61	200	—	200:—	200:—	11:11
14	14	6	8	10	71	150	—	150:—	150:—	17:14
2,083	601	1,106	977	1,476	71	18,300	655:65	18,955:65	217:88	9:10

6. Opettajakirjastot.

Lainajapiiriä laajennettu.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti määräsi Keisarillinen Senaatti syyskuun 17 p. 1910, että maalaiskuntien kansakoulunopettajia varten perustettuja kirjastoja tulee myöskin pikku- ja kiertokoulunopettajain saada käyttää.

Tämän johdosta Ylihallitus huhtikuun 13 p. 1911 lähetti kaikille maaseudun kansakoulujen opettajille näin kuuluvan kiertokirjeen:

»Sittenkuin Keisarillinen Senaatti maan Eduskunnan päätöksen mukaisesti on nähnyt hyväksi määrätä, että maalaiskuntien kansakoulunopettajia varten perustettuja kirjastoja tulee myöskin pikku- ja kiertokoulujen opettajiston saada käyttää, on Ylihallitus määrännyt, että alempina mainitut pykälät opettajakirjastoja varten 3 p:nä tammikuuta 1903 annetuissa säännöissä ovat muutettavat seuraavalla tavalla kuuluviksi, nimittäin:

1 §.

Kansakoulunopettajain kirjastoihin hankitaan: a) kasvatusopillista ja muuta, kansanopetuksen alaan kuuluvaa kirjallisuutta; b) parhaista teoksista yleiseen sivistykseen kuuluvasta kirjallisuudesta; ja c) arvokkaimpia kaunokirjallisuuden tuotteita.

2 §.

Oikeus kirjaston käyttämiseen on jokaisella kirjastopiiriin kuuluvalla kansakoulunopettajalla, kansakoulun käsityönopettajalla sekä pikku- ja kiertokoulunopettajalla.

7 §.

Edellä sanotun lisäksi tulee kirjastonhoitajan: tehdä ja tarpeen mukaan täydentää kirjaluettoa, hoitaa lainausliikettä, pitää lainauskirjaa ja lukuvuosittain yhdessä koulun vuosikertomuksen kanssa toimittaa piiritarkastajalle kirjaston tilasta ja hoidosta lyhyt selonteko, jossa etupäässä mainitaan:

1) montako varsinaista kansakoulunopettajaa (käsityönopettajia lukuunottamatta) sekä montako pikku- ja kiertokoulunopettajaa kuuluu kirjastopiiriin;

2) montako edelliseen sekä montako jälkimäiseen ryhmään kuuluu opettajaa on lukuvuoden kuluessa kirjastoa käyttänyt;

3) montako sidettä kirjasto sisältää; ja

4) montako sidettä kaikkiaan on lukuvuoden aikana lainattu sekä montako niistä ovat erikoisesti varsinaiset kansakoulunopettajat, kirjastonhoitaja itsekin niihin luettuna, ja montako pikku- ja kiertokoulunopettajat lainanneet.»

Samana päivänä Ylihallitus antoi piiritarkastajille määräyksen niistä muutoksista, joita tämä aiheutti piiritarkastajain vuosikatsauksessa opettajakirjastoja koskevaan tauluun.

Samalla Ylihallitus kehoitti heitä:

tarkoin valvomaan, että säädettyä opettajakirjaston kirjaluetteloa jokaiselle piiriin kuuluvalle kansakoululla pidetään; sekä

tarkastustilaisuuksissa ja varsinkin piirikokouksissa neuvottelemaan opettajien kanssa tarkastuspiirin kirjastoasioista ja opettajistossa vireillä pitämään käsitystä kirjastojen merkityksestä ynnä harrastusta niiden ahkeraan käyttämiseen.

Ja koska Ylihallituksen puolesta toimitetuissa tarkastuksissa oli opettajakirjastojen hoitoon nähden ilmennyt m. m.

että kirjastoja opettajiston puolelta monin paikoin ei tarkasteta tai, missä tarkastus on toimitettu, sen tuloksia ei ole merkitty erityiseen pöytäkirjaan, kuten kirjastosääntöjen 3:nnessä §:ssä määrätään;

että lainauskirjaa ei kaikkialla huolellisesti pidetä;

että lainauslippuja ei aina käytetä tai, jos niitä käytetäänkin, ei anneta lainaajalle takaisin kirjoja palautettaissa;

että kansilippujen puutteessa ne merkinnät, jotka olisivat niihin tehtävät, ovat ainakin muutamissa kirjastoissa kirjoitetut suorastaan kirjojen kansiin, sen sijaan että uusia lippuja olisi Ylihallituksen kansliasta tilattu; sekä

että kirjastoissa usein löytyy joukko sitomatonta kirjallisuutta, kuten aikakauslehtiä, kansakoulukokousten pöytäkirjoja, komiteain mietintöjä y. m.;

katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi käskä heitä huomauttamaan asianomaisia yllämainituista seikoista sekä valvomaan, että opettajakirjastoja huolellisesti hoidetaan, ja missä laiminlyöntiä siinä suhteessa havaitaan, ryhtymään toimenpiteisiin asian korjaamiseksi.

Kansanvalistusseuran johtokunta oli kirjeessään maaliskuun 4 p:ltä 1912 pyytänyt Ylihallitusta lunastamaan kaikkiin suomenkielisiin opettajakirjastoihin sanotun seuran kustannuksella vasta ilmestynyttä suomennosta professori James Sullyn teoksesta »The teachers Handbook of Psychology». Tämän johdosta Ylihallitus maaliskuun 8 p. 1912 alamaaisessa esityksessä esiintoi seuraavaa:

James Sullyn Sielutieteen oppikirja opettajakirjastoihin.

»Jo vuonna 1905 lupasi Ylihallitus ostaa mainitun kirjan kaikkiin opettajakirjastoihin sillä edellytyksellä kuitenkin, että sanottuja kirjastoja varten osoitetaan tarpeelliset varat. Kirjan ilmestyminen on erinäistä syistä viivästynyt näihin asti, ja kun se nyt vihdoin on valmistunut, ei Ylihallituksella ole kuluvan vuoden varalle osoitettu mitään määrärahoja opettajakirjastoja varten. Koska kuitenkin puheenaoleva teos on erittäin ansiokas ja tarpeellinen lisä meidän muuten sangen köyhässä kasvatustilanteessa kirjallisuudessamme, sekä varsinkin siihen nähden, että Kansanvalistusseura, Ylihallituksen edellämäinnittuun lupaukseen luottaen, oli ryhtynyt suuria kustannuksia vaativaan yritykseen, Ylihallitus alamaaisesti Teidän Keisarilliselle Majesteetillen esittää, eikö Ylihallitukselle voitaisi myöntää maan suomenkielisiä opettajakirjastoja

varten puheenaolevaa teosta tarvittavien 440 kappaleen ostamiseen 9 markan 60 pennin mukaan kirjastokansiin sidotulta kappaleelta yhteensä 4,224 markkaa.»

Joulukuun 20 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää kyseessä olevan summan.

Määrärahojen jako.

Määrärahoja opettajakirjastoja varten oli hyväksytyssä Valtion menosäännössä ainoastaan vuosina 1911 ja 1913. Määrärahojen jako ja kirjastojen luku tarkastuspiirittäin oli seuraava:

Tarkastuspiirit	1911			1913		
	Kirjastoja		Määräraha	Kirjastoja		Määräraha
	s.	r.	<i>Smc.</i>	s.	r.	<i>Smc.</i>
1. Ahvenanmaan piiri.....	3	24	891	3	24	1,205
2. Alavuuden »	24	—	1,094	24	—	1,365
3. Helsingin »	7	13	871	7	13	1,110
4. Hämeenlinnan »	17	1	866	17	1	1,100
5. Joensuu »	16	—	892	16	—	1,160
6. Jyväskylän »	14	—	765	14	—	1,000
7. Kajaanin »	16	—	729	16	—	945
8. Kannuksen »	26	2	952	26	2	1,190
9. Kaskisten »	14	7	908	14	7	1,100
10. Kotkan »	16	2	871	15	2	1,155
11. Kuopion »	11	—	646	11	—	815
12. Lahden »	12	—	712	12	—	900
13. Lapin »	17	—	588	17	—	765
14. Lappeenrannan »	15	—	880	15	—	1,145
15. Lohjan »	16	3	875	16	3	1,085
16. Mikkelin »	16	—	819	16	—	1,020
17. Oulun »	29	—	963	29	—	1,160
18. Porin »	20	1	920	20	1	1,170
19. Porvoon »	10	9	856	10	11	1,125
20. Rauman »	30	—	1,086	30	—	1,370
21. Savonlinnan »	13	—	637	13	—	825
22. Sortavalan »	16	1	858	16	1	1,170
23. Tampereen »	20	—	992	21	—	1,395
24. Turun »	37	2	1,355	37	2	1,700
25. Vaasan »	3	19	881	4	19	1,115
26. Viipurin »	11	—	706	12	—	1,005
27. Kreikk. katol. »	6	—	229	6	—	375
	435	84	22,842	437	86	29,470
	519			523		

Opettajakirjastojen suuruutta ja lainausliikettä osoittavat seuraavat taulut. Lainain luku keskimäärin opettajaa kohti oli: Kirjastojen suuruus ja lainausliike.

lukuvuonna 1910—1911	2.7
» 1911—1912	2.4
» 1912—1913	2.2
» 1913—1914	2.1
» 1914—1915	1.9

Lukuvuonna 1910—1911.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Käyttö-oikeutettuja								Lainoja annettu			
			kansakoulun opettajia				pikku-, kiertok. opettajia				kansakoulun opettajille		pikku-, kiertok. opettajille	
			yhteensä käyttäjiä		yhteensä käyttäjiä									
	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.		
1. Ahvenanmaan piiri ..	250	2,632	7	97	7	82	—	—	—	—	58	615	—	—
2. Alavuuden » ..	2,475	—	177	—	119	—	84	—	5	—	664	—	17	—
3. Helsingin » ..	596	1,701	35	101	22	75	11	65	4	9	116	480	3	54
4. Hämeenlinnan » ..	2,568	56	158	1	107	1	—	—	—	—	539	7	—	—
5. Joensuun » ..	2,139	—	164	—	89	—	49	—	2	—	463	—	2	—
6. Jyväskylän » ..	2,237	—	132	—	68	—	40	—	—	—	501	—	—	—
7. Kajaanin » ..	2,130	—	125	—	73	—	—	—	—	—	351	—	—	—
8. Kannuksen » ..	3,408	219	105	10	87	10	49	10	1	1	456	49	1	1
9. Kaskisten » ..	1,806	826	77	53	50	36	43	52	6	—	202	132	15	—
10. Kotkan » ..	2,456	212	167	14	95	7	—	—	—	—	497	30	—	—
11. Kuopion » ..	1,832	—	134	—	63	—	23	—	2	—	290	—	6	—
12. Lahden » ..	1,967	—	148	—	73	—	61	—	2	—	316	—	3	—
13. Lapin » ..	2,100	—	69	—	43	—	40	—	1	—	328	—	4	—
14. Lappeenrannan » ..	2,415	—	189	—	97	—	54	—	—	—	396	—	—	—
15. Lohjan » ..	2,584	162	135	12	66	10	57	6	5	1	357	37	15	2
16. Mikkelin » ..	2,826	—	139	—	101	—	—	—	—	—	593	—	—	—
17. Oulun » ..	4,057	—	111	—	76	—	43	—	8	—	482	—	35	—
18. Porin » ..	2,743	59	141	1	105	1	60	—	3	—	668	5	4	—
19. Porvoon » ..	1,268	1,087	53	73	45	37	—	—	—	—	269	250	—	—
20. Rauman » ..	3,874	—	142	—	123	—	—	—	—	—	619	—	—	—
21. Savonlinnan » ..	2,146	—	110	—	63	—	39	—	1	—	412	—	2	—
22. Sortavalan » ..	2,548	—	151	—	86	—	51	—	6	—	338	—	12	—
23. Tampereen » ..	3,126	—	173	—	117	—	—	—	—	—	818	—	—	—
24. Turun » ..	4,267	87	157	2	124	2	91	2	16	—	667	24	82	5
25. Vaasan » ..	441	2,485	14	110	41	100	18	89	—	4	70	627	—	7
26. Viipurin » ..	1,970	—	215	—	86	—	—	—	—	—	408	—	—	—
27. Kreikk. katol. ¹⁾ » ..														
	60,235	9,526	3,228	474	2,026	361	813	224	62	15	10,878	2,256	202	69
	69,761		3,702		2,387		1,037		77		13,134		271	

¹⁾ Tietoja ei ole saatu.

Lukuvuonna 1911—1912.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Käyttö-oikeutettuja								Lainoja annettu			
			kansakoulun odettajia				pikku-, kiertok. opettajia				kansakoulun opettajille		pikku-, kiertok. opettajille	
			yhteensä käyttäjiä				yhteensä käyttäjiä							
	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.
1. Ahvenanmaan piiri ..	267	2,759	9	100	9	90	5	46	3	13	61	532	6	32
2. Alavuuden » ..	3,635	—	171	—	120	—	89	—	17	—	651	—	44	—
3. Helsingin » ..	651	1,793	37	104	19	72	14	36	5	18	111	470	17	79
4. Hämeenlinnan » ..	2,664	58	169	1	96	1	64	1	21	1	503	13	36	2
5. Joensuun » ..	2,212	—	167	—	99	—	49	—	2	—	496	—	4	—
6. Jyväskylän » ..	2,366	—	135	—	74	—	40	—	4	—	375	—	—	—
7. Kajaanin » ..	2,237	—	127	—	75	—	29	—	4	—	430	—	4	—
8. Kannuksen » ..	3,520	233	112	10	86	8	51	9	10	6	566	64	39	26
9. Kaskisten » ..	1,911	885	81	54	58	32	47	55	8	3	215	116	26	10
10. Kotkan » ..	2,512	—	177	—	73	—	40	—	6	—	470	—	14	—
11. Kuopion » ..	1,990	—	134	—	90	—	23	—	3	—	433	—	6	—
12. Lahden » ..	2,129	—	155	—	78	—	61	—	10	—	337	—	20	—
13. Lapin » ..	2,244	—	79	—	49	—	45	—	5	—	382	—	17	—
14. Lappeenrannan » ..	2,568	—	205	—	95	—	54	—	1	—	387	—	2	—
15. Lohjan » ..	2,624	180	142	10	87	10	53	8	11	4	421	33	25	8
16. Mikkelin » ..	3,123	—	142	55	107	—	—	—	11	—	599	—	23	—
17. Oulun » ..	4,226	—	112	—	70	—	43	—	11	—	430	—	40	—
18. Porin » ..	2,868	59	148	1	102	3	63	—	11	—	427	17	38	—
19. Porvoon » ..	1,341	1,233	55	76	37	49	14	41	3	4	203	254	13	16
20. Rauman » ..	4,108	—	146	—	105	—	82	—	14	—	481	—	50	—
21. Savonlinnan » ..	2,197	—	114	—	49	—	39	—	9	—	303	—	38	—
22. Sortavalan » ..	2,644	61	164	1	84	1	52	—	7	—	392	5	21	—
23. Tampereen » ..	3,973	—	186	—	113	—	56	—	4	—	735	—	22	—
24. Turun » ..	4,299	99	172	2	135	2	94	—	29	—	677	13	91	—
25. Vaasan » ..	429	2,662	15	114	13	98	19	83	—	23	71	663	—	07
26. Viipurin » ..	2,063	—	225	—	101	—	55	—	3	—	485	—	10	—
27. Kreikk. katol. ¹⁾ » ..														
	64,864	10,022	3,379	528	2,024	366	1,547	279	203	72	1,0641	2,180	606	280
	74,886		3,907		2,390		1,826		275		12,821		886	

¹⁾ Saapuneet tiedot ovat puutteellisia.

Lukuvuonna 1912—1913.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Käyttö-oikeutettuja								Lainoja annettu			
			kansakoulun opettajia				pikku-, kiertok. opettajia				kansakoulun opettajille		pikku-, kiertok. opettajille	
	yhteensä		käyttäjiä		yhteensä		käyttäjiä		suomal.		ruotsal.			
	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.		
1. Ahvenanmaan piiri ..	272	2,818	8	104	8	93	6	42	4	19	56	606	8	65
2. Alavuuden » ..	3,662	—	172	—	115	—	89	—	14	—	552	—	35	—
3. Helsingin » ..	579	1,675	40	114	24	72	16	89	7	21	95	392	29	68
4. Hämeenlinnan » ..	2,740	59	177	1	92	1	66	—	9	—	345	17	25	—
5. Joensuun » ..	2,242	—	168	—	88	—	49	—	5	—	345	—	15	—
6. Jyväskylän » ..	2,374	—	141	—	73	—	40	—	4	—	364	—	10	—
7. Kajaanin » ..	2,241	—	135	—	73	—	31	—	6	—	318	—	10	—
8. Kannuksen » ..	3,623	235	115	10	82	10	52	9	8	4	457	63	34	5
9. Kaskisten » ..	1,971	894	83	57	49	29	48	60	5	4	226	118	15	9
10. Kotkan » ..	2,383	215	117	9	67	6	40	8	4	—	456	22	9	—
11. Kuopion » ..	2,040	—	136	—	67	—	23	—	6	—	271	—	14	—
12. Lahden » ..	2,168	—	161	—	72	—	62	—	5	—	342	—	11	—
13. Lapin » ..	2,306	—	82	—	48	—	47	—	8	—	301	—	29	—
14. Lappeenrannan » ..	2,595	—	207	—	77	—	56	—	3	—	308	—	9	—
15. Lohjan » ..	2,668	178	146	10	65	9	61	8	11	1	316	32	42	1
16. Mikkelin » ..	3,001	—	146	—	101	—	53	—	7	—	594	—	45	—
17. Oulun » ..	4,287	—	117	—	86	—	44	—	11	—	459	—	51	—
18. Porin » ..	2,878	60	151	1	86	1	63	—	13	—	302	12	51	—
19. Porvoon » ..	1,223	1,239	56	79	27	55	16	45	6	12	121	289	17	47
20. Rauman » ..	4,234	—	153	—	98	—	82	—	18	—	437	—	71	—
21. Savonlinnan » ..	2,246	—	117	—	53	—	41	—	4	—	306	—	17	—
22. Sortavalan » ..	2,726	65	175	1	93	1	52	—	13	—	355	5	22	—
23. Tampereen » ..	3,379	—	194	—	118	—	74	—	15	—	723	—	61	—
24. Turun » ..	4,543	99	177	2	121	2	93	—	33	—	633	16	131	—
25. Vaasan » ..	509	2,710	16	120	14	97	17	112	—	15	62	718	—	50
26. Viipurin » ..	2,104	—	231	—	74	—	125	—	6	—	326	—	14	—
27. Kreikk. katol. ¹⁾ » ..	545	—	34	—	15	—	36	—	7	—	12	—	4	—
	65,539	10,247	3,456	508	1,886	376	1,382	373	232	76	9,082	2,290	779	245
	75,786		3,964		2,262		1,755		308		11,372		1,024	

¹⁾ Salmin opettajakirjastosta tiedot puuttuvat.

Lukuvuonna 1913—1914.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Käyttö-oikeutettuja								Lainoja annettu			
			kansakoulun opettajia				pikku-, kiertok. opettajia				kansakoulun opettajille		pikku-, kiertok. opettajille	
			yhteensä		käyttäjiä		yhteensä		käyttäjiä					
	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.
1. Ahvenanmaan piiri ..	291	3,007	9	103	9	81	8	43	5	14	67	642	12	22
2. Alavuuden » ..	2,495	—	125	—	85	—	52	—	13	—	414	—	47	—
3. Antrean » ..	1,908	74	145	—	58	—	37	—	3	—	188	—	6	—
4. Forssan » ..	2,885	—	155	—	74	—	69	—	17	—	342	—	54	—
5. Helsingin » ..	396	1,924	27	118	16	61	13	92	5	2	55	363	18	64
6. Hämeenlinnan » ..	2,436	66	148	1	70	1	45	—	—	—	264	10	18	—
7. Ikaalisten » ..	2,504	—	133	—	65	—	58	—	8	—	288	—	13	—
8. Joensuun » ..	1,816	—	133	—	59	—	30	—	—	—	223	—	—	—
9. Jyväskylän » ..	2,065	—	124	—	65	—	35	—	6	—	315	—	11	—
10. Kajaanin » ..	1,969	—	92	—	42	—	27	—	4	—	211	—	11	—
11. Kaskisten » ..	1,488	1,240	73	55	47	27	74	28	4	1	211	105	15	2
12. Kotkan » ..	1,969	104	157	4	49	3	25	4	7	—	299	15	22	—
13. Kuopion » ..	1,492	—	124	—	44	—	18	—	1	—	192	—	4	—
14. Käkisalmen » ..	1,981	—	137	—	83	—	32	—	5	—	327	—	35	—
15. Lahden » ..	1,971	—	132	—	54	—	53	—	6	—	302	—	18	—
16. Lapin » ..	2,245	—	80	—	39	—	44	—	3	—	283	—	30	—
17. Lappeenrannan » ..	1,763	—	147	—	53	—	42	—	6	—	192	—	24	—
18. Lapuan » ..	3,781	—	135	—	93	—	85	—	10	—	585	—	35	—
19. Lohjan » ..	2,259	205	124	13	62	12	48	8	6	3	334	50	35	5
20. Mikkelin » ..	2,683	—	123	—	76	—	45	—	10	—	401	—	24	—
21. Oulun » ..	3,169	—	93	—	58	—	33	—	7	—	277	—	26	—
22. Porin » ..	2,726	60	127	1	84	1	60	—	16	—	357	23	53	—
23. Porvoon » ..	1,012	1,453	40	86	49	25	14	60	14	3	148	284	7	41
24. Raahen » ..	3,758	—	114	—	74	—	52	—	8	—	518	—	37	—
25. Rautalammin » ..	2,144	—	117	—	72	—	26	—	3	—	280	—	21	—
26. Savonlinnan » ..	2,273	—	115	—	50	—	43	—	6	—	422	—	28	—
27. Sortavalan » ..	1,802	—	136	—	62	—	39	—	6	—	236	—	18	—
28. Tampereen » ..	2,698	—	152	—	111	—	57	—	7	—	538	—	43	—
29. Turun » ..	3,557	168	141	3	95	3	72	1	19	—	433	15	40	—
30. Uudenkaupungin » ..	3,835	—	121	—	86	—	61	—	18	—	408	—	95	—
31. Vaasan » ..	139	2,615	2	118	2	89	1	110	1	19	18	511	6	87
32. Viipurin » ..	1,463	—	169	—	43	—	65	—	1	—	199	—	3	—
33. Kreikk. katol. ¹⁾ » ..	544	—	38	—	14	—	35	—	2	—	57	—	2	—
	69,517	10,916	3,688	502	1,943	303	1,398	346	227	42	9,384	2,018	811	221
	80,433		4,190		2,246		1,744		269		11,402		1,032	

1) Salmin opettajakirjastosta tiedot puuttuvat.

Lukuvuonna 1914—1915.

Tarkastuspiirit	Siteitä		Käyttö-oikeutettuja								Lainoja annettu			
			kansakoulun opettajia				pikku-, kiertok. opettajia				kansakoulun opettajille		pikku-, kiertok. opettajille	
			yhteensä		käyttäjiä		yhteensä		käyttäjiä					
	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.	suomal.	ruotsal.
1. Ahvenanmaan piiri ..	313	3,035	12	105	10	83	7	42	4	10	56	652	9	23
2. Alavuuden » ..	2,638	—	132	—	72	—	55	—	10	—	319	—	26	—
3. Antrean » ..	1,911	—	153	—	54	—	43	—	4	—	205	—	9	—
4. Forssan » ..	2,903	—	159	—	70	—	67	—	16	—	388	—	45	—
5. Helsingin » ..	397	1,924	28	121	13	59	15	93	6	21	45	368	19	114
6. Hämeenlinnan » ..	2,463	—	149	—	60	—	49	—	4	—	270	—	17	—
7. Ikaalisten » ..	2,536	—	137	—	75	—	59	—	5	—	337	—	14	—
8. Joensuun » ..	1,825	—	136	—	57	—	30	—	—	—	215	—	—	—
9. Jyväskylän » ..	2,080	—	129	—	66	—	35	—	3	—	271	—	15	—
10. Kajaanin » ..	1,990	—	98	—	42	—	27	—	5	—	203	—	11	—
11. Kaskisten » ..	1,186	1,438	57	75	31	37	28	70	1	6	130	164	2	20
12. Kotkan » ..	2,009	104	159	4	53	4	27	4	4	—	284	—	5	—
13. Kuopion » ..	1,530	—	126	—	51	—	18	—	2	—	221	—	2	—
14. Käkisalmen » ..	2,011	—	137	—	69	—	33	—	3	—	282	—	11	—
15. Lahden » ..	1,951	—	138	—	59	—	42	—	6	—	251	—	20	—
16. Lapin » ..	2,260	—	82	—	45	—	43	—	2	—	312	—	5	—
17. Lappeenrannan » ..	1,793	—	149	—	48	—	42	—	1	—	246	—	3	—
18. Lapuan » ..	3,798	—	139	—	97	—	87	—	10	—	565	—	49	—
19. Lohjan » ..	2,251	205	132	13	58	13	49	8	4	2	222	63	15	7
20. Mikkelin » ..	2,700	—	124	—	75	—	48	—	5	—	295	—	10	—
21. Oulun » ..	3,213	—	94	—	55	—	34	—	8	—	283	—	31	—
22. Porin » ..	2,762	66	129	1	76	1	58	—	21	—	304	11	81	—
23. Porvoon » ..	1,041	1,464	40	89	26	65	14	58	1	7	119	265	6	15
24. Raahen » ..	3,765	—	119	—	81	—	64	—	12	—	442	—	55	—
25. Rautalammin » ..	2,163	—	122	—	55	—	26	—	7	—	225	—	13	—
26. Savonlinnan » ..	2,373	—	119	—	51	—	44	—	7	—	294	—	32	—
27. Sortavalan » ..	1,819	—	143	—	47	—	42	—	4	—	195	—	9	—
28. Tampereen » ..	2,714	—	458	—	88	—	58	—	11	—	443	—	31	—
29. Turun » ..	3,536	202	145	4	91	2	70	2	21	—	418	13	46	—
30. Uudenkaupungin » ..	3,866	—	122	—	85	—	64	—	16	—	392	—	2	—
31. Vaasan » ..	139	2,652	2	121	2	90	1	109	1	22	37	525	1	88
32. Viipurin » ..	1,422	—	173	—	42	—	90	—	2	—	177	—	4	—
33. Kreikk. katol. » ..	705	—	56	—	36	—	21	—	3	—	70	—	7	—
	70,063	11,090	3,798	533	1,840	354	1,390	386	209	68	8,376	2,061	645	267
	81,153		4,331		2,194		1,776		277		10,437		912	

7. Maalaiskansakoulujen tarkastus.

Koulujen tarkastuksista lähetti Ylihallitus piiritarkastajille touku-
kuun 17 p. 1912 seuraavan kiertokirjeen:

Koulujen
tarkastuk-
set.

»Kun piiritarkastajain laatimista tarkastuskertomuksista on ilmennyt, että muutamat tarkastajat, vastoin Ylihallituksen kiertokirjeessä 25 p:nä marraskuuta 1904 annettua määräystä, usein suorittavat samana päivänä kahden, jopa joskus kolmenkin koulun tarkastuksen, että useat tarkastukset ovat hyvin lyhytaikaisia, kestäen ainoastaan 3—4 tuntia, ja että toisilla tarkastajilla on tapana saapua kouluihin vasta parisen tuntia sen jälkeen kuin päivän työt ovat koulussa alkaneet, niin on Ylihallitus katsonut tarpeelliseksi uudistaa edellämainitun kiertokirjeen määräyksen, jonka mukaan sääntönä on pidettävä, että samana päivänä ei tarkasteta useampaa kuin yhtä koulua, sekä lisäksi huomauttaa, että koulujen tarkastukset, jotta ne voisivat olla perusteellisia ja vaikuttaa edistävästi koulujen elämään, on koetettava järjestää mainituissa suhteissa säännöllisemmiksi ja tarkoituksenmukaisemmiksi.

Kuudes piiritarkastajakokous lausui toivomuksenaan, että Yli-
hallitus ottaisi harkittavaksensa uusien tarkastuspäiväkirjakaavak-
keitten painattamisen ja piti yksikieliset kaavakkeet tarkoituksen-
mukaisimpina. Lähettäessään piiritarkastajille syyskuun 16 p. 1910
näitä kaavakkeita, joihin oli tehty muutamia pieniä muutoksia, Yli-
hallitus määräsi, että tarkastuskertomukset oli entiseen tapaan kir-
joitettavat kokonaisille arkeille painettuihin kaavakkeihin, mutta
siinä tarkoituksessa, että tarkastuspiirejä mahdollisesti uudestaan
muodosteltaessa nämä kertomukset voitaisiin helposti tarpeen tullen
siirtää tarkastaja-arkistosta toiseen, kehoitti Ylihallitus laatimaan
arkistoon jäävät tarkastuskertomukset puolille arkeille ja voitiin näi-
den tyhjää sivua käyttää niitä yksityiskohtaisempia muistoonpanoja
varten, jotka tarkastusten johdosta katsotaan virkatehtäviä varten
tarpeellisiksi.

Uudet tar-
kastuskerto-
mus-kaavak-
keet.

Opetussuunnitelman laadinnan valvomisesta lähetti Ylihallitus
piiritarkastajille helmikuun 2 p. 1912 seuraavan kiertokirjeen:

Kiertokirje
piiritarkasta-
jille opetus-
suunnitel-
mien laadin-
nan valvo-
misesta.

»Kun Ylihallituksen tietoon on tullut, että useat kansakoulun johta-
jat ja johtajattaret laiminlyövät ennen kunkin lukuvuoden alkua laatia
sekä koulun johtokunnan ja tarkastajan vahvistettavaksi lähettää sellaista
seikkaperäistä työ- ja opetusjärjestyksen sekä oppimäärien ja oppikirjojen
ehdotusta kuin kansakouluasetus edellyttää, ja Ylihallitus kiertokirjeissä
toukokuun 3 p:ltä 1905 ja maaliskuun 16 p:ltä 1906 on tarkemmin mää-
rännyt, saa Ylihallitus kehoittaa Teitä valvomaan, että asianomaiset tar-
kasti noudattavat mainituissa kiertokirjeissä annettuja määräyksiä.»

Vuosikertomusten opetusta koskeva liite. Muuttaen kiertokirjeessä 22 p:ltä joulukuuta 1909 antamaansa määräystä, että vuosikertomuksen opetusta koskevaa liitettä oli laadittava ainoastaan kaksi kappaletta, kehoitti Ylihallitus helmikuun 18 p. 1913 maaseudun kansakouluihin lähettämässään kiertokirjeessä asianomaisia opettajia vastedes valmistamaan mainittua liitettä kolme kappaletta, ollen kolmas kappale tuleva Ylihallitukselle, mikä myöskin saatettiin kansakouluntarkastajien tietoon.

Uudet vuosikertomuskaavakkeet. Lokakuun 24 p. 1913 Ylihallitus hyväksyi kansakouluosastolla laaditun ehdotuksen uusiksi vuosikertomuskaavakkeiksi ja lähetti kirjeen ohella 4 kappaletta kaikkien maalaiskansakoulujen johtokunnille, samalla mainiten, että asianomaiset saivat tulevia vuosia varten itse hankkia tarvittavia vuosikertomuskaavakkeita.

Muutoksia yleissilmäykselliseen vuosikatsaukseen. Niiden muutosten ja lisäysten johdosta, jotka Ylihallitus lokakuun 24 p:nä 1913 oli tehnyt maalaiskansakoulujen vuosikertomusten ynnä niihin liittyvään opetusta koskevain ilmoitusten kaavakkeisiin, katsoi Ylihallitus toukokuun 15 p. 1914 tarpeelliseksi kirjeessä määrätä, että piiritarkastajain on yleissilmäyksellisissä vuosikatsauksissaan annettava tiedot kansakoulujen pientenlastenkouluista muutetun kaavan mukaan sekä erityisessä taulussa tehtävä selkoa myöskin kansakoulujen oppilaskirjastoista ja niiden käytöstä.

Kansakoulujen omaisuuden hoito ja tarkastus. Ylihallitukselle lähettämässä kirjelmässä joulukuun 24 p:ltä 1909 Mikkelin piirin kansakoulujen tarkastaja A. S. Kilpeläinen käsitteli kansakoulujen omaisuuden hoitoa ja tarkastusta. Koska asiassa oli syytä kuulla piiritarkastajakokouksen mieltä, ennenkuin Ylihallitus ryhtyi mihinkään toimenpiteeseen asiassa, palautti Ylihallitus lokakuun 31 p. 1911 kirjelmän kehoittaen lähettäjää esittämään asian seuraavalla tammikuulla pidettävässä piiritarkastajakokouksessa käsiteltäväksi sekä tarjoutumaan kysymyksen alustajaksi.

Seitsemännessä piiritarkastajakokouksessa tammikuun 18 p. 1912 kansakouluntarkastaja A. S. Kilpeläinen alustuksensa loppupuolella esitti, että tarkastajakokous lausuisi suotavaksi,

että Ylihallitus ensi tilassa velvoittaisi kansakoulujen johtokunnat,
1) määrätyn kaavan mukaan järjestettyä kalustokirjaa käyttäen, valmistamaan ja kunnossapitämään tarkan omaisuusluettelon, ja

2) sen nojalla joka kalenterivuoden loputtua, tilien yhteydessä, yksityiskohtaisesti tarkastamaan ja arvioimaan koulun omaisuuden, sekä, jos katsotaan tarpeelliseksi, sopivan kaavan mukaan valmistamaan kou-

lun tilit siten, että niistä käy selville koko omaisuuden arvo kunakin vuotena, sekä sitäpaitsi

3) samalla tavalla kuin virkataloissa yleensäkin on tapana, toimittamaan opettajain vaihtuessa lähtö- ja tulokatselmuksen.

Valiokunta käsitellessään kysymystä myönsi kansakoulujen omaisuuden hoidon kaipaavan pikaista parannusta ja yksimielisesti yhtyi alustajan esittämiin ponsiin.

Keskustelussa kävivät mielipiteet eri suuntiin.

Ensimmäisessä äänestyksessä, vastaehdotusta haettaessa, puolsi 9 ääntä asian jättämistä silleen ja 13 ääntä annettiin kokouksen puolesta esitettävän lausunnon hyväksi.

Lopullisessa äänestyksessä hyväksyttiin 10 äänellä 8:aa vastaan alustajan ponsi kiertokirjeen lähettamisestä.

Vuodesta 1906, jolloin maalaiskansakoulujen tarkastuspiirien viime jako tapahtui, oli kansakoulujen lukumäärä eri piireissä taas siihen määrään lisääntynyt, että tarkastajain työtaakka jälleen oli käynyt ylivoimaiseksi. Kun tammikuussa 1912 pidetty seitsemäs piiritarkastajakokous katsoi tarkoituksenmukaisimmaksi toimenpiteeksi asiantilan auttamiseksi sen, että tarkastuspiirien lukumäärää jälleen lisättäisiin, laadittiin Ylihallituksessa ehdotus, jonka mukaan tarkastuspiirien luku taas lisääntyisi kuudella. Sittenkun asianomaisilta piiritarkastajilta oli hankittu lausunto ehdotuksen johdosta teki Ylihallitus toukokuun 21 p. 1912 Keisarilliselle Senaatille alamaisen esityksen esi ntuoden seuraavaa:

Uusi tarkastuspiirien jako.

»Maaliskuun 7 p:nä 1906 annetulla arm. julistuksella lisättiin maaseudun kansakouluntarkastajanvirkoja kuudella, niin että niiden luku yhteensä nousi kahteenkymmeneen seitsemään. Sittenmin oli kuitenkin kansakoulujen luku tasaisen kehityksen seurauksena taasen kasvanut siinä määrässä, että Ylihallituksen mielestä piiritarkastajain luku olisi uudelleen lisättävä, jotta tehokkaampi tarkastus voisi tulla mahdolliseksi.

Sen jälkeen kuin viime tammikuussa pidetty piiritarkastajain kokous oli lausunut mielipiteensä asiasta, Ylihallitus oheenliittäen sanotun kokouksen pöytäkirjan ja viitaten tarkastaja Aminoffin alustuksen sisältämiin perusteluihin alamaisesti Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne esittää, että kuusi uutta piiritarkastajanvirkaa perustettaisiin entisten lisäksi ja että niiden haltijat tulisivat palkka ja muihin etuihin nähden samaan asemaan kuin nykyisetkin tarkastajat sekä, että tarkastuspiirit muodostettaisiin siten kuin mukana seuraavalle kartalle on merkitty ja oheenliitetty kuntien mukainen luettelo osoittaa.»

Edellämainittua ehdotusta vastaan oli Alavuuden piirin tarkastaja K. V. Vaulo tehnyt Keisarilliseen Senaattiin huomautuksia,

joiden johdosta lähetepäätöksellä heinäkuun 5 p:ltä 1912 vaaditussa alamaisessa lausunnossaan Ylihallitus esilletoi seuraavaa:

»Noudattaen tätä määräystä saa Ylihallitus mainita, että juuri Etelä-Pohjanmaan kunnat tarkastuspiirijako-ehdotusta laatiessa monestakin syystä tuottivat enimmin vaikeuksia, mutta että Ylihallitus eri järjestelymahdollisuuksia tarkoin tutkittuaan lopultakin katsoi ehdotuksensa sisältämän järjestelyn sopivammaksi. Kun Ylihallitus edelleenkin on samaa mieltä, saa Ylihallitus alamaisimmasti Teidän Keisarillisen Majesteettinne harkintaan jättää, eivätkö tarkastaja Vaulon tekemät muutosehdotukset ja muistutukset olisi jätettävät huomioon ottamatta.»

Keisarillisen Senaatin tekemästä alamaisesta esityksestä suvaitsi Hänen Majesteettinsa Keisari heinäkuun 21 p. 1913 Armossa käskää, että 1 p:stä elokuuta 1913 lukien on asetettava kuusi uutta piiritarkastajaa samoilla palkkaus- ja muilla ehdoilla kuin mitä voimassa olevain säännösten mukaan on piiritarkastajille suotu, ja että Senaatin asiaksi on jätettävä, Koulutoimen Ylihallituksen esityksestä, määrätä ne tarkastusalueet, joihin Suomenmaa sitä varten on jaettava.

Tämän johdosta Keisarillinen Senaatti elokuun 22 p. 1913 vahvisti Ylihallituksen aikaisemmin esittämät tarkastusalueet, jotka saivat nimekseen: Ahvenanmaan, Alavuuden, Antrean, Forssan, Helsingin, Hämeenlinnan, Ikaalisten, Joensuun, Jyväskylän, Kajaanin, Kannuksen, Kaskisten, Kotkan, Kuopion, Lahden, Lapin, Lappeenrannan, Lapuan, Lohjan, Mikkelin, Oulun, Porin, Porvoon, Rautalammin, Rauman, Savonlinnan, Sortavalan, Tampereen, Turun, Uudenkaupungin, Vaasan, Viipurin piirit.

Samalla määräsi Senaatti:

että jokainen silloisista piiritarkastajista oli oikeutettu ilman muuta valitsemaan jonkin näistä uusista piireistä, joka melkoiselta osaltaan vastaisi hänen silloista aluettaan;

että siten jälleljääneiden piirien tarkastajanvirat olivat laillisessa järjestyksessä viivyttämättä haettaviksi julistettavat ja täytettävät;

että piiritarkastajain tulee asua oman alueensa rajain sisällä, ja että Ylihallituksen tuli ottaa piiritarkastajain luvun lisäämisen kautta aiheutuvat palkkiot ja matkakustannukset huomioon vasta laatiessaan menosääntöehdotuksensa.»

Sittenkun vakinaiset piiritarkastajat Ylihallituksen syyskuun 2 p. 1913 antamaa kehoitusta noudattaen olivat valinneet jonkun täten muodostuneista tarkastuspiireistä, julistettiin haettaviksi heti tarkastajanvirat Ikaalisten, Antrean ja Sortavalan piireissä sekä Hämeenlinnan, Rautalammin ja Raahen piireissä helmikuun 10 p. 1914.

Kirjelmässä lokakuun 7 p:ltä 1910 Suomenmaalainen Hengellinen Konsistori kääntyi Ylihallituksen puoleen ilmoittaen, että oikea-
uskoinen väestö välttää panemasta lapsiaan suomalaisiin kansakouluihin, silloin kun näissä opettajat ovat luterilaisia, se kun pelkää siinä tapauksessa koulun puolelta luterilaista vaikutusta lapsiin sekä mainiten samalla, että muutamissa paikoin oikeauskoisen väestön keskuudessa tämän johdosta oli nostettu kysymys siitä, eikö voitaisi kunnissa, joiden asukkaat tunnustavat eri uskontoa, muodostaa erityisiä oikeauskoisia ja erityisiä luterilaisia koulupiirejä, ja pyysi Hengellinen Konsistori siihen katsoen, että esitetty kansakoulujen jako ehdottomasti tuottaisi hyötyä uskonnollisessa suhteessa, Ylihallitusta osoittamaan, millä tavoin tämä jako voitaisiin saada toimitetuksi. Kun täten nostetun kysymyksen lopullinen ratkaisu ei kuulu Ylihallitukselle, pyysi se marraskuun 29 p. 1910 nöyrimmästi saada siirtää sen Kirkollisasiain Toimituskunnan harkittavaksi lausuen omana mielipiteenään seuraavaa:

Kysymys
kreikkalais-
katolisista
koulupiireis-
tä ja uskon-
non opetuk-
sesta.

»Maalaiskuntien piirijako on Armollisen asetuksen kautta 24 p:ltä toukokuuta 1898 järjestetty. Sen mukaan on kukin kunta alueellisesti jaettava koulupiireihin niin että matka kodeista kouluun ei saa yleensä olla viittä kilometriä pitempi ja ainoastaan siellä, missä hajallaan asuu väestö, jonka äidinkieli on toinen kuin enemmistön kunnassa, on sitä varten erikseen muodostettava yksi tai useampia kansakoulupiirejä mainittuun matkan pituusmäärään katsomatta. Se ehdotus, joka esiintyy Hengellisen Konsistorin esillä olevassa kirjelmässä ei siis ole toteutettavissa muuten kuin mainittua asetusta muuttamalla. Alotetta Armolliseksi esitykseksi Eduskunnalle tässä asiassa ei Ylihallitus kuitenkaan pidä suotavana, sitä vähemmin kuin piirijako voimassa olevan asetuksen mukaan vasta viime aikoina monen vaikeuden perästä on saatu maalaiskunnissamme jotakuinkin loppuun suoritetuksi ja sen auki repiminen näin pian muutamissa osissa maatumme tulisi epäilemättä herättämään tyytymättömyyttä ei ainoastaan asianomaisten paikkakuntien luterilaisissa vaan kreikkalaisessakin väestössä. Sen sijaan pitää Ylihallitus velvollisuutenaan huomauttaa, että Kirkollisasiain Toimituskunnan kirje 18 p:ltä joulukuuta 1888 3:nessä kohdassaan jo määrää kunnassa, jonka asukkaat melkoiselta määrältään kuuluvat eri uskontunnustuksiin ja jossa kansakoulujen luku on vähintään kolme, vaariinotettavaksi, että joka tapauksessa yksi opettaja tai opettajatar tunnustaa vähemmistön uskon. Olisi ehkä mahdollista laajentaa tätä määräystä siten, että semmoisessa kunnassa, jossa mainittu Kirkollisasiain Toimituskunnan kirjeen kohta puhuu, tuon opettajan tai opettajattaren, joka tunnustaa vähemmistön uskontoa, tulisi olla koulun johtaja tai johtajatar. Täten siis myöskin niissä kunnissa, joiden asukkaista joku huomattavampi vähemmistö tunnustaa kreikanuskoa, ainakin yksi kansakoulu tulisi olemaan kreikanuskoisen johtajan tai johta-

jattaren hoidossa ja niille kreikanuskoisille vanhemmille, jotka eivät tahdo käyttää lapsiaan kunnan muissa kouluissa, voitaisiin ehkä hankkia tilaisuus saada ne tämmöiseen kouluun vastaan otetuiksi.»

Keisarillinen Senaatti oli lähetepäätöksellään huhtikuun 9 p:ltä 1914 käsenyt Ylihallituksen antaa lausuntonsa Hengellisen Konsistorion kirjelmästä 8 p:ltä helmikuuta 1914, missä konsistorio oli uudistanut Ylihallitukselle osoitetussa kirjeessä lokakuun 7 p:ltä 1910 tekemänsä ehdotuksen erikoisten kansakoulupiirien muodostamisesta oikeauskoista väestöä varten kuntiin, joiden asukkaat tunnustavat eri uskoa, sekä lisäksi oli lausunut erinäisiä toivomuksia kreikkalaiskatolisille oppilaille ylemmissä kansakouluissa annettavan uskonnonopetuksen johdosta.

Ylihallitus asiassa toukokuun 26 p. 1914 alamaisesti esiintoi seuraavaa:

»Ensinnäkin Hengellinen Konsistorio pyytää, että Koulutoimen Ylihallituksen kiertokirjeiden sijaan syyskuun 28 p:ltä 1900 ja maaliskuun 15 p:ltä 1905 sekä Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiuntoimituskunnan 12 p:nä joulukuuta 1888 tekemän päätöksen hengen mukaisesti kunnat ja koulujen johtokunnat kaikkialla, missä asukkaista huomattava määrä on oikeauskoisia, jotka suorittavat kunnallisia kouluveroja ja missä näin ollen paikkakunnan suomalaisissa kansakouluissa aina on oikeauskoisia oppilaita, olkoon heidän lukumääränsä mikä tahansa, velvoitettaisiin ehdottomasti pitämään ja kunnan varoilla palkkaamaan oikeauskoinen uskonnonopettaja, jos mahdollista käsityöopetuksen yhteydessä tai siitä erillään. Tämän johdosta Ylihallitus ensinnäkin pyytää huomauttaa, että kiertokirje syyskuun 28 p:ltä 1900 nojasi kokonaan esillä olevasta asiasta silloin voimassa oleviin säädöksiin ja että kiertokirje maaliskuun 15 p:ltä 1905 sisältää yksinomaisesti Keisarillisen Senaatin samana vuonna puheenalaisessa asiassa tekemän päätöksen, joka lisäksi nimenomaan mainitaan Hengellisen Konsistorion ehdotuksesta syntyneeksi. Mitään voimassa olevien asetusten hengestä poikkeavaa kiertokirjettä ei Ylihallitus tiedä lähettäneensä. Mitä sitten itse pääasiaan tulee, on Ylihallitus sitä mieltä, että Hengellisen Konsistorion toivomus tässä kohdin olisi pääsuunnaltaan huomioon otettava. Kokemus on nimittäin selvästi osoittanut, että puheena oleva opetus nykyisellä tavalla kustannettuna ja hoidettuna ei ole täysin tyydyttävällä kannalla. Ratkaistava lisäksi vain on kysymys siitä, onko tämä opetus kustannettava yksinomaisesti valtion varoilla vaiko Eduskunnan suostumuksella kunnan varoilla tai valtion ja kunnan yhteisillä uhrauksilla, samoin kuin muukin opetus kansakouluissa Johdonmukaisinta kuitenkin epäilemättä olisi järjestää tämä asia viimeksi mainittua mahdollisuutta noudattamalla. Toiseksi Hengellinen Konsistorio ehdottaa, että oikeauskoisten henkilöiden valinta uskonnonopettajiksi — riippunee heidän lainmukaisesta pätevyydestään — ja oppikurssien

määräminen maaliskuun 5 p:nä 1888 annetun Arm. asetuksen 14 §:n nojalla jätettäisiin, kuten ennenkin, välittömästi Hiippakunnan Hallinnosta riippuvaksi ja sen valvonnan alaiseksi asianomaisen seurakunnan esimiehen ja hiippakunnan koulujen valvojan avulla. Tämä ehdotus, mikäli se koskee kreikkalais-katolisen uskonnon opetuksen oppikursseja ja valvontaa ylemissä kansakouluissa, on jo kauan ollut toteutettuna käytännössä eikä siis aiheuttane muutosta nykyiseen asiintilaan. Sen sijaan opettajien valitseminen ylempiin kansakouluihin samoinkuin jokuvuotisten opetussuunnitelmien vahvistaminen niitä varten kuuluu voimassa olevien asetusten mukaan kansakoulu-johtokunnan ja asianomaisen piiritarkastajan tehtäviin Koulutoimen Ylihallituksen valvonnan alla eikä tätä järjestystä yhtävähän kuin Kouluhallituksen ylivalvontaa yleensä lie mahdollinen muuttaa, ylempi kansakoulu kun on kunnallinen eikä kirkollinen laitos. Ylihallitus sentähden ehdottaa, että Armollinen asetus 5 p:ltä maaliskuuta 1883, mikäli se koskee ylempiä kansakouluja, pysytettäisiin edelleen voimassa.

Hengellisen Konsistorion kolmas ehdotus, että Kirkollisasiantoimituskunnan 12 p:nä joulukuuta 1888 antaman kirjeen 5 § kumottaisiin, ei sen jälkeen, mitä Ylihallituksella Hengellisen Konsistorion ensimmäisestä ehdotuksesta on ollut tilaisuus esiintuoda, anna aiheita enempään lausuntoon. Tarkoin ja selvästi olisi kuitenkin edelleen määrättävä se luku oikeauskoisia oppilaita, joka velvoittaa erikoisen uskonnonopettajan ottamiseen.

Mitä lopuksi tulee Hengellisen Konsistorion neljänteen myöskin jo kirjelmässä lokakuun 7 p:ltä tekemään ehdotukseen erikoisten kansakoulupiirien muodostamisesta oikeauskoiselle väestölle kuntiin, joiden asukkaat tunnustavat eri uskontoa, pyytää Ylihallitus alamaisesti viitata Keisarillisen Senaatin Kirkollisasiantoimituskunnalle 29 p:nä marraskuuta 1910 tästä asiasta osoittamaansa lausuntoon.»

Lähetepäätöksellään kesäkuun 4 p:ltä 1914 Keisarillinen Senaatti käskee Ylihallituksen antaa lausunto maan Kenraalikuvernöörin kirjelmän johdosta 8 p:ltä edellistä huhtikuuta, jossa Kenraalikuvernööri oli pyytänyt Keisarillista Senaattia ryhtymään tarpeellisiin toimiin Suomen ja Viipurin kreikkalais-katolisen arkkipiispan edellisen helmikuun 13 p. päivätyssä kirjelmässä esittämien toivomusten johdosta uskonnonopetuksen järjestämisestä ylempien kansakoulujen kreikkalaiskatolisille oppilaille ja erikoisten piirien muodostamisesta oikeauskoista väestöä varten kuntiin, joiden asukkaat tunnustavat eri uskoa.

Lausuntoa
uudelleen
vaadittu.

Tämän johdosta Ylihallitus kesäkuun 26 p. 1914 alamaissimmin viittasi siihen alamaiseen lausuntoon, minkä Ylihallitus toukokuun 26 p. 1914 oli antanut Keisarilliselle Senaatille Hengellisen Konsistorion samaa asiaa koskevan kirjelmän johdosta.

Kysymys
luterilaisen
uskonnon
opetuksesta
Raja-Karja-
lan kansa-
kouluissa.

Savonlinnan hiippakunnan Tuomiokapituli pyysi kirjelmässään elokuun 13 p:ltä 1914 Ylihallitusta ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että hankittaisiin niin paljon korotettua valtioapua käsityöiden opettajia varten sellaisissa Raja-Karjalan kuntien kansakouluissa, joiden vakinaiset opettajat ovat kreikkalaiskatolista uskontoa, mutta joissa on myöskin evankelisluterilaisia oppilaita, että mainittujen käsityöopettajien koko vuosipalkka nousisi vähintään 600 markkaan, ja että näille käsityöopettajille, joiden tulisi kuulua evankelisluterilaiseen uskontoon, uskottaisiin evankelisluterilaisten lasten uskonnonopetus edellämainituissa kouluissa, jos he, paitsi käsityöopettajien pätevyysehtoa, voivat esittää ainakin esiseminaarin päästötodistuksen, sekä että milloin käsityöiden opettaja ei olisi sovelias antamaan uskonnonopetusta, riittävä palkkio määrättäisiin tähän toimeen soveliaan, asianomaisen kirkkoherran suositaman henkilön palkkaamiseksi.

Tämän johdosta ja koska puutteellisuudet uskonnonopettajiin nähden edellämainitunlaisissa kouluissa olivat olleet jo kauan tunnetut ja tunnustetut, lähetti Ylihallitus marraskuun 8 p. 1914 alamaisesti kirjelmän Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan sekä samalla huomautti, että asian järjestely voisi käydä yhdessä kreikkalaiskatolisen uskonnonopetuksen järjestelyn kanssa, mistä asiasta Ylihallitus oli ollut tilaisuudessa antamaan alamaisen lausuntonsa viime toukokuun 26 p:nä Keisarillisen Senaatin lähetepäätöksen johdosta edellisen huhtikuun 9 p:ltä.

Kun Ylihallituksella ei ollut mitään muistuttamista Tuomiokapitulin ehdotusta vastaan, mikäli se koski uskonnon opettajain pätevyyttä ja palkkaa, esitti Ylihallitus alamaaisuudessa Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa,

»että sellaisiin kansakouluihin, joissa on sekä kreikkalaiskatolisia että luterilaisia oppilaita ja, joissa sekä johtaja-opettajina että muina varsinaisina opettajina on kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluvia henkilöitä, otettaisiin luterilaiseksi uskonnonopettajaksi sellainen käsityöopettaja, joka on suorittanut esiseminaarin kurssin tai lähipitäen vastaavan oppimäärän;

että tällaisten opettajain vuotuinen palkka määrättäisiin esim. 600 markaksi, josta osan suorittaisi kunta ja osan valtio Eduskunnan myöntämistä varoista;

että ellei virkaan ilmestyisi sellaista hakijaa, joka olisi pätevä sekä uskonnon että käsityöopettajaksi, otettaisiin virkaa väliaikaisesti hoitamaan kaksi henkilöä, jolloin käsityöopettaja kantaisi sen osan palkasta, joka vastaa entistä käsityöopettajan palkkaa, ja uskonnonopettaja jäännöksen määrätystä palkasta; ja

että virkaa nasettamiseen nähden noudatettaisiin voimassa olevaa kansakouluasetusta.»

Piiritarkastajain palkkausasiasta lähetti Ylihallitus toukokuun 12 p. 1912 Kirkollisasiaintoimituskunnalle kirjelmän, jossa esilletai Piiritarkastajain palkkausasia.
seuraavaa:

»Keisarilliseen Senaattiin v. 1912 jätetyssä alamaaisessa kirjoituksessa anoivat kansakoulujen piiritarkastajat sellaista parannusta etuihinsa, että heidän vuotuinen pohjapalkkansa korotettaisiin 4,000 markasta 5,000 markaksi, lisäpalkkio 5 ja 10 vuoden palveluksesta 500 markasta 750 markaksi kummallakin kerralla sekä vuotuinen täysieläke 4,000 markasta 5,000 markaksi, ja mainitun vuoden syyskuun 17 p:nä antamassaan alamaaisessa lausunnossa Ylihallituskin, yhtyen täydellisesti anomuksessa esitettyihin perusteluihin ja pitäen näitä tärkeitä virkoja seuraavien etujen parantamista maamme kansanopetuksen kehitykselle välttämättömänä, mitä lämpimimmin kannatti anomusta.

Nyttemmin oli Ylihallitus saanut tietoonsa, että se Keisarillisen Senaatin asettama komitea, jonka asiana on ollut tehdä ehdotuksia maamme virkamiesten palkkaetujen uudestijärjestämiseksi, oli puolestaan esittänyt kansakoulujen piiritarkastajille lisäeduksi ainoastaan 600 markkaa vuotuista palkkiota. Tällainen pieni lisäys ei Ylihallituksen mielestä kuitenkaan saata tyydyttää kohtuullisia, tositarpeeseen ja kansakoululaitoksen omaan etuun perustuvia vaatimuksia. Virkoihin pääsemisehdotkin, sellaisina kuin ne ovat säädettyinä toukokuun 15 p:nä 1909 annetussa arm. asetuksessa piiritarkastajavirkain muuttamisesta sääntöpalkkaisiksi, olivat huomattavan ankarat: hakijoilta vaaditaan, että he ovat suorittaneet samat tietopuoliset näytteet, mitkä vaaditaan seminaarien lehtorivirkoja varten, ynnä kasvatusopintutkinto ainakin korkeinta lähinnä olevalla arvosanalla sekä sen ohessa ovat toimineet opettajina korkeammassa, etenkin kansanopetuksen alaan kuuluvassa oppilaitoksessa ja sen kautta tai muulla tavalla, kuten kirjallisilla julkaisuilla, osottaneet kansakouluolojen tarkkaa ja monipuolista tuntemista. Totta kyllä on, että mainittu asetus sen ohessa on myöntänyt pääsyoikeuden puheenalaisiin virkoihin myöskin niille kansakoulunopettajille, jotka ovat yliopiston professorien edessä neljässä aineessa suorittaneet semmoisen tutkinnon, joka kokonaisuudessaan katsotaan filosofiankandidaattitutkintoa vastaavaksi, sekä lisäksi kasvatusopintutkinnon edellä kerrotulla arvosanalla ja jotka, etevää opettajakykyä osottaen, ovat vähintään neljä vuotta hoitaneet ylempää kansakoulua, etupäässä maalaiskunnassa, tahti opetusta seminaarin harjoituskoulussa, ja että piiritarkastajavirkoihin tämän johdosta on useimmasti ollut ehdollepanoa varten riittävä määrä hakijoita. Mutta toiselta puolen on virkojen laatuun ja merkitykseen nähden tärkeitä saada niihin nimitetyiksi mahdollisimman hyvin valmistuneita ja kyvykkäitä henkilöitä eikä vain sellaisia, jotka juuri täyttävät asetuksen vähimmät vaatimukset. Tässä suhteessa on kuitenkin ilmeinen vaara tarjona, ellei virkoihin liittyviä etuja melkoisesti paranneta. Niinikään voidaan ainoastaan siten välttää, että ansioittuneet ja kyvykkäät piiritarkas-

tajista jo jonkun vuoden vaivalloisia virkojaan hoidettuaan pyrkivät toisiin mukavampiin toimiin.

Sanottuun nähden ja ottaen huomioon senkin, että matkakorvauksista piiritarkastajille kertyvät ylijäämät olivat entisestään vähentyneet sitä myöten kuin heidän tarkastuspiiriensä alueet olivat pienentyneet, mutta että heidän työtaakkansa ja sen mukana myöskin heidän kansliamenonsa kuitenkin olivat yhä lisääntyneet ja että alussa mainitun komitean ehdottama lisäpalkkio ainakin suureksi osaksi jo kuluisi näihin kansliamenoihin, katsoo Ylihallitus velvollisuudekseen täten pyytää Kirkollisasiaintoimituskunnan suosiollista myötävaikutusta siihen, että kansakoulujen piiritarkastajain asia tulisi edellä olevia näkökohtia silmälläpitäen ratkaistuksi.»

Lähetepäätöksellään toukokuun 29 p:ltä 1912 käski Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen antaa lausuntonsa kansakoulujen piiritarkastajain alamaisen anomuksen johdosta, että heidän vuotuinen pohjapalkkansa korotettaisiin 5,000 markaksi, lisäpalkkio 5 ja 10 vuoden palveluksesta 750 markaksi sekä vuotuinen eläke 5,000 markaksi.

Täydellisesti yhtyen anomuksessa esiintuotuihin perusteluihin ja pitäen näitä tärkeitä virkoja seuraavien palkkaetujen parantamista maamme kansanopetuksen kehitykselle välttämättömänä Ylihallitus alamaisessa lausunnossaan syyskuun 17 p:ltä 1912 mitä lämpimimmän puolsi esillä olevaa anomusta ja näin ollen Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armolliseen harkintaan esitti, eikö muuttamalla määräyksiä 30 p:nä toukokuuta 1884 annetussa arm. julistuksessa sekä 26 p:nä elokuuta 1903 ja 14 p:nä toukokuuta 1909 annetuissa asetuksissa olisi korotettava piiritarkastajain vuotuinen pohjapalkka 4,000:sta 5,000:teen markkaan, heille 5:den ja 10:nen vuoden palveluksesta vakuutettu lisäpalkkio 500:sta 750:een markkaan kummallakin kerralla sekä vuotuinen eläke 30 vuoden nuhteettomasta palveluksesta 4,000:sta 5,000:teen markkaan, kuin myöskin lyhyemmän ajan palveluksesta ja parantumattoman taudin takia myönnettävää eläkettä lisättävä samassa suhteessa.

Varoja kans-
liatarpeisiin. Armollisella määräyksellä heinäkuun 21 p:ltä 1913 Hänen Majesteettinsa Keisari suvaitsi armossa määrätä 2,000 markan määrärahan kerta kaikkiaan kaikkien kansakouluntarkastajain arkistossa olevain asiakirjain nitomista ynnä muita järjestelyitä varten.

Marraskuun 5 p. 1913 Keisarillinen Senaatti Ylihallituksen esityksestä sen käytettäväksi asetti kuutta uutta tarkastajaa varten

arkistokaapin hankkimiseksi 300 markkaa, arkistohyllyn hankkimiseksi 50 markkaa ja koteloihin ja sitomistöihin 75 markkaa eli yhteensä 2,550 markkaa.

Keisarillisen Senaatin Kanslia oli heinäkuun 31 p. 1914 päivätyllä kiertokirjeellä vakavaan valtiolliseen asemaan nähden käskenyt kaikkia Keisarillisen Senaatin alaisia keskusvirastoja ryhtymään kaikkiin sellaisiin toimiin, että kaikki maan virastot ja virkamiehet olisivat valmiit niin hyvin päivällä kuin yölläkin ilman vähintäkään viivyttelemistä täyttämään kaikki ne päällikkökunnan käskyt, jotka vaativat pikaista suoritusta, kuin myöskin sotilasviranomaisten vaatimukset.

Piiritarkastajain matkustuslupa.

Jäljennöksen sanotusta kirjeestä Ylihallitus elokuun 3 p. 1914 lähetti kirjeen ohella kaikille maalaiskansakoulujen piiritarkastajille samalla käskien tarkastajia toistaiseksi järjestämään niin asiansa, että he olisivat aina määräraikassa piirinsä sisällä Ylihallituksen tavattavissa ja määräsi samalla, että tarkastajien oli siis mahdollisesti tehtäviä matkoja varten hankittava Ylihallitukselta lupa.

Toukokuun 31 p. 1911 Ylihallitus lähetti piiritarkastajille seuraavan kiertokirjeen:

Sijaistarkastajain virkamatkat loma-aikoina.

»Koska yhä useammin on sattunut, että piiritarkastajain viransijaiset kansakoulujen loma-aikoina ja varsinkin kesäisin ovat tehneet virkamatkot, jotka sopivasti olisi voitu jättää seuraavaan lukukauteen koulujen tarkastuksen yhteydessä suoritettaviksi tai joihin muutoin ei ole ollut riittävää aihetta, on Ylihallitus katsonut tarpeelliseksi mainittuihin sijaitarkastajiin nähden täten huomauttaa, että loma-aikoina yleensä on suoritettava ainoastaan sellaisia virkamatkoja, jotka ovat tarpeellisia lausunton antamista varten Ylihallitukselle tahi muille virastoille, tai joita tehdään koulujen tahi kuntien viranomaisten pyynnöstä, sekä samalla määrätä, että muista syistä aiheutuvia loma-aikain virkamatkoja varten sijaitarkastajain on joka kerta Ylihallitukselta hankittava erityinen lupa.»

Siitä 4,000 markan määrärahasta, joka on Ylihallituksen vuosittain jaettava Ylihallituksessa oleville tarkastajille ja etenkin maalaiskansakoulujen piiritarkastajille tutustumista varten muiden maiden kansakoulutoimeen, ovat matka-apuja saaneet:

Matkarahat.

v. 1911: O. Rauhamaa 1,500 mk., M. A. Knaapinen 800 mk., K. G. Aminoff 600 mk., V. Forsius 1,100 mk.

v. 1912: Em. Suhonen 800 mk., J. Reini 1,400 mk., A. Takolander 1,500 mk., A. Haapanen 300 mk.;

v. 1913: K. V. Vaulo 900 mk., R. Roine 1,000 mk., K. Kerkkonen 900 mk., Arvi Sipola 1,200 mk.;

v. 1914: R. Kuosmanen 2,000 mk., A. J. Tarjanne 600 mk., K. V. Vaulo 600 mk., A. S. Kilpeläinen 800 mk.

Vakinaiset
piiritarkas-
tajat, heidän
virkevapau-
tensa ja vi-
ransijai-
sensa.

Vakinaisina piiritarkastajina ovat kyseessä olevana aikana olleet: Aminoff, Karl Gustaf, filosofianmaisteri, Helsingin piirissä; virkavapaana 15/7—31/8 1910 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanteen virkaa Ylihallituksessa, sijaisena filos. kandidaatti Karl Himberg; 1/9 1910—31/5 1912 palvellakseen lisäjäseneä Ylihallituksessa, sijaisena filos. maisteri H. Ståhl 20/1 1912:een, sen jälkeen kansakoulunopettaja Richard Malmberg; 1/6 1912—30/4 1913 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. Haapasen virkaa, sijaisena filos. maisteri H. Ståhl 10/1 1913:een, sen jälkeen filos. maisteri I. Holma; 1—30/5 1913 ja 1/9—30/11 1913 palvellakseen lisäjäseneä Ylihallituksessa, sekä yksityisasiain vuoksi 1/6—31/8 1913 ja 1/12 1913—15/1 1914, sijaisena filos. maisteri I. Holma; 15/1—31/5 1914 palvellakseen lisäjäseneä Ylihallituksessa, sijaisena filos. maisteri I. Holma 31/1 1914:een, sen jälkeen pastori Arvo Sonck.

Appelberg, Henrik, kansakoulunopettaja, Vaasan piirissä; virkavapaana osittain 5/10—20/11 1910, sijaisena kansakoulunopettaja Richard Malmberg; osittain 15/4—14/5 1913 sairauden vuoksi, sijaisena kansakoulunopettaja Anders Bäck.

Biskop, Anders Leander, filosofianmaisteri, Porvoon piirissä.

Forsman, Karl Waldemar, filosofianmaisteri, Kaskisten piirissä; virkavapaana sairauden vuoksi 29/7—28/8 1912, 2/3—12/4 1913, 16/11 1913—18/1 1914 ja 7/5—27/6 1914, sijaisena Etelä-Pohjalaisen osakunnan kuraattori Kaarlo Koskimies.

Heiskanen, Fredrik, filosofianmaisteri, Lohjan piirissä 28/2 1911:een; osittain virkavapaana yksityisasiain vuoksi 1/10—31/12 1910, sijaisena kansakoulunopettaja Väinö Ferdinand Peltonen.

Hovilainen, Anders Gustaf, kansakoulunopettaja, Kuopion piirissä kuolemaansa asti 26/1 1915; virkavapaana 7/1—30/3 1912, sijaisena kansakoulunopettaja Aug. Siirilä; yksityisasiain vuoksi 5/6—15/7 1912, sijaisena filos. kand. Edv. Vaarama; osittaista virkavapautta 15/10 1912—16/3 1913, sijaisena 5/1 1913:een filos. kand. Edv. Vaarama, sen jälkeen kansakoulunopettaja Aug. Siirilä; 5/4 1914—26/1 1915. sijaisena kansakoulunopettaja Aug. Siirilä.

- Jacobson, Victor Immanuel, pastori, Joensuun piirissä.
- Järvinen, Albin, filosofianmaisteri, Turun piirissä; virkavapaana 1/11 1912—28/2 1913, 1/3—31/5 1914, hoitaakseen kansakouluntarkastajan virkaa Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja Erkki Lehtola.
- Karvonen, Aukusti, filosofiankandidaatti, Savonlinnan piirissä; virkavapaana opintojen jatkamista varten 5/1—25/6 1911, 25/11 1912—19/3 1913, sijaisena kansanopistonjohtaja Esa Eetu Takala; 15/4—31/5 1914, sijaisena pastori, maisteri J. K. Tyrni.
- Kerkkonen, Kaarlo, pastori, filosofianmaisteri, Lapin piirissä 11/10 1911:een ja sen jälkeen Lohjan piirissä; virkavapaana kirjallisia töitä varten 15/7—31/8 1911, sijaisena kansanopistonjohtaja J. E. Tuompo; 11/10 1911—31/7 1912 Lapin piirin hoitamista varten, sijaisena filosofianmaisteri J. Pärssinen; 1/10 1912—28/2 1913 hoitaakseen kansakouluntarkastaja O. Rauhamaan virkaa Ylihallituksessa, sijaisena filosofianmaisteri J. Pärssinen; 15/3—30/4 1913 ollakseen kutsuttuna apujäsenenä Ylihallituksessa, sijaisena filos. maisteri J. Pärssinen; 15/6—31/8 1913 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena filos. maisteri J. Pärssinen; 1/1—31/3 1914 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanteen virkaa Ylihallituksessa, sijaisena sacri ministeri cand. J. Penttilä; 1/4—31/5 ja 15/6—31/8 1914 hoitaakseen kansakouluntarkastaja Hj. Basilierin virkaa Ylihallituksessa, sijaisena kasvatuslaitoksen opettaja K. N. Leikkola; 30/11 1914—14/1 1915 hoitaakseen kansakouluntarkastaja Hj. Basilierin virkaa Ylihallituksessa, sijaisena filos. maisteri A. W. Laitakari; 15/1—1/9 1915 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. Haapasen virkaa Ylihallituksessa, sijaisena filos. maisteri A. W. Laitakari.
- Kilpeläinen, Adolf Seth, filosofianliseniaatti, Mikkelin piirissä 28/12 1914:een ja sen jälkeen Sortavalan piirissä; vapaana virkamatkosten tekemisestä syyslukukauden ajan 1911, sijaisena kansakoulunopettaja J. A. Lahti; 3/10 1913—28/12 1914 Sortavalan piirin tarkastajaviran hoitamista varten, sijaisena filos. maisteri J. Pärssinen.
- Knaapinen, Mauno Kustaa Adolf, filosofiankandidaatti, Rauman piirissä ja jaon jälkeen Uudenkaupungin piirissä; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/9—31/10 1911 ja 15/5—31/8 1913 yksityisasioiden varten, sijaisena harjoituskoulunopettaja August Huttunen; 1/7—15/8 1914 sairauden vuoksi, sijaisena filos. maisteri J. A. Halonen.

- Kunelius, Kaarle, mallikoulunjohtaja, Jyväskylän piirissä 1/11 1910:een; virkavapaana sairauden vuoksi 1/7—31/8 1910, sijaisena kansakoulunopettaja Isak Hirvonen.
- Kuosmanen, Risto, filosofianmaisteri, Kannuksen piirissä 11/7 1912:sta; virkavapaana 16/9—31/12 1912 ja 15/1—14/6 1913 hoitaakseen Porin kaupungin kansakoulujen tarkastajan virkaa, sijaisena kansakoulunopettaja A. Muttonen.
- Levón, Kaarle Aleksanteri, filosofiantohtori, Tampereen piirissä 1/8 1912:een; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 30/9—1/11 1911, sijaisena kansakoulunopettaja Arvi Sipola; samoin kevätlukukauden alusta keşäkuun loppuun 1912 hoitaakseen lehtorinviransijaisuuutta Raahen seminaarissa, sijaisena kansakoulunopettaja Herman Luukko.
- Lähde, Juhana Vihtori, filosofianmaisteri, Lapin piirissä 11/7 1912:sta.
- Lähteenkorva, Axel August, filosofianmaisteri, Lahden piirissä; virkavapaana 1/7 1910—30/6 1911, sijaisena filos. kandidaatti Albert Sivén 16/3 1911:een ja sen jälkeen filos. maisteri Risto Kuosmanen; 16/7 1911—15/1 1912 kivulloisuuden vuoksi, sijaisena filos. maisteri Risto Kuosmanen; 16/1—30/6 1912 yksityisten asiain vuoksi, sijaisena filos. maisteri Risto Kuosmanen; 25/8 1912—15/10 1913, sijaisena sacri minist. cand. Jalmari Penttilä; 1/9 1914—1/3 1915 sairauden vuoksi, sijaisena sacri minist. cand. Jalmari Penttilä.
- Mäkinen, Kaarlo Kristian, filosofianmaisteri, Hämeenlinnan piirissä ja jaon jälkeen Forssan piirissä 20/1 1915:een; virkavapaana 1/5—15/7 1911 hoitaakseen kansakouluntarkastaja Hj. Basilierin virkaa Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja K. Ahde; yksityisten asiain vuoksi 20/10 1914—20/1 1915, sijaisena kansakoulunopettaja Herman Luukko.
- Ottelin, Ahti Konrad, filosofiantohtori, Ahvenanmaan piirissä 1/9 1911:een.
- Paasikallio, Arvi Anselm, filosofianmaisteri, Oulun piirissä 11/7 1913—28/12 1914 ja sen jälkeen Ikaalisten piirissä; virkavapaana Oulun piirin hoitamista varten 31/5 1915:een, sijaisena kansakoulunopettaja Nestori Saarni.
- Rauhamaa, Onni, filosofianmaisteri, Oulun piirissä 28/5 1912:een; virkavapaana 1/9 1911—31/5 1912 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. Haapasen virkaa Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja E. A. W. Kivekäs.
- Reini, Juho, pastori, Porin piirissä; virkavapaana yksityisten asiain vuoksi 20/5—28/8 1910, sijaisena kansakoulunopettaja G. Kauko-

- ranta; 1/5—31/8 1912 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena yhteiskoulun johtaja Vieno Ilo Oksanen; vapaana kansliatyöstä 20/8 1913—30/4 1914 ja kokonaan virkavapaana 1/5—20/8 1914, sijaisena johtaja V. I. Oksanen ja virkamatkoja toukokuun ajan hoitanut kansakoulunopettaja E. S. Niiles; osittain virkavapaana 20/8 1914—20/2 1915, sijaisena kansakoulunopettaja E. S. Niiles.
- Roine, Reinhold, filosofianmaisteri, Kotkan piirissä 18/5 1911:sta.
- Ruohonen, Kustaa Edvard, filosofianmaisteri, Viipurin piirissä; osittain virkavapaana 15/10—31/12 1910, 1/2—15/5 ja 1/10—31/12 1911, sijaisena kansakoulunopettaja Erland Aarnio; 1/10—31/12 1912 ja 1/2—31/5 1913 sairauden vuoksi vapautettu virkamatkoista, sijaisena kansakoulunopettaja K. V. Syväne; 1/1—14/3 1914, 11/4 1914—1/2 1915, sijaisena pastori ja kansakoulunopettaja Werner Varpelaide.
- Saarnio, Tuure Gotthell, filosofian kandidaatti, Sortavalan piirissä ja jaon jälkeen Käkisalmen piirissä; Keisarillisen Senaatin päätöksestä erotettuna virkansa hoitamisesta 1/4 1912—31/7 1913.
- Sadovnikow, Aleksander, kirkkoherra, kreikkalaiskatolisessa piirissä 28/3 1911:een.
- Sipola, Arvi, kansakoulunopettaja, Jyväskylän piirissä 17/4 1912:sta; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/3—10/6 1914, sijaisena kansakoulunopettaja Akseli Salokannel.
- Suhonen, Emanuel, filosofian kandidaatti, Lappeenrannan piirissä 2/3 1911:sta; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 1/7—31/8 1912, sijaisena kansakoulunopettaja E. E. Laine; 1/7—31/8 1913 kirjallisia töitä varten, sijaisena filos. maisteri Otto Erkkilä.
- Takolander, Gustaf Adolf Alfons, filosofianmaisteri, Ahvenanmaan piirissä 15/11 1911—1/4 1913; virkavapaana ulkomaista opintomatkaa varten 5/6—15/9 1912, sijaisena kansakoulunopettaja Ludvig Lindström; 1—31/3 1913 ottaakseen osaa opetus suunnitelmakomitean töihin, sijaisena kansakoulunopettaja August Theodor Mattson.
- Tyrni, Juho Kustaa, pastori ja filosofian kandidaatti, Antrean piirissä 20/1 1915:sta; virkavapaana 1/2—31/5 1915, sijaisena kansakoulunopettaja Heikki Haataja 19/3:een ja sen jälkeen kansakoulunopettaja E. E. Laine 1/4—31/5 1915.
- Vaulo, Kaarle Vihtori, filosofianmaisteri, Alavuuden piirissä; virkavapaana 15/8—10/11 1910 ulkomaista opintomatkaa varten, sijaisena kansakoulunopettaja H. W. Luukko; 20/6—19/8 1912

ja 6/4—31/8 1913 terveyden hoitamista varten, sijaisena 6/6:een pastori ja filos. kandidaatti J. K. Tyrni ja sen jälkeen kansakoulunopettaja Vihtori Luoma; ulkomaista opintomatkaa varten 6/5—31/8 1914, sijaisena 15/6:een kansakoulunopettaja Vihtori Luoma ja sen jälkeen sacri minist. cand. Jalmari Penttilä; syyskuun ajan 1914, sijaisena kansakoulunopettaja Vihtori Luoma; 15/4—31/5 1915 sairauden vuoksi, sijaisena kansakoulunopettaja Akseli Salokannel.

Varpelaide, Werner Artturi, pastori, Raahen piirissä 19/7 1915—
Vuorisalmi, Oskari, filosofianmaisteri, Kajaanin piirissä; virkavapaana 15/4—31/5 1911 hoitaakseen kansakouluntarkastaja A. Haapasen virkaa Ylihallituksessa, sijaisena kansakoulunopettaja O. J. Braxén; 26/3—31/5 1912, hoitaakseen v. t.:nä Heinolan seminaarin johtajan virkaa, sijaisena kansakoulunopettaja J. B. Airaksinen; osittain 29/3—23/4 1914, sijaisena kansakoulunopettaja Kaarlo Vartia; 15/3—30/4 ja 16/6—31/8 1915, sijaisena kansakoulunopettaja Kaarlo Vartia.

Väliaikaisia
piiritarkas-
tajaviran
hoitajia.

Lueteltujen viransijaisuuksien lisäksi ovat avoimia tarkastajavirkoja väliaikaisesti hoitaneet:

Ahvenanmaan piirissä 1/9—15/11 1911 filos. maisteri Alfons Takolander; 1/4—31/5 1913 kansakoulunopettaja A. Th. Mattson; 1/6—31/7 1913 seminaarin lehtori Alfons Takolander; filos. kand. Hugo Vilhelm Blomqvist 1/8 1913:sta.

Antrean piirissä filos. maisteri Otto Erkkilä 3/10 1913—1/2 1915.

Forssan piirissä filos. maisteri Otto Erkkilä 1/2 1915:stä.

Hämeenlinnan piirissä harjoituskoulunopettaja Aug. Huttunen 3/10 1913:sta.

Ikaalisten piirissä kansakoulunopettaja Nestori Saarni 3/10 1913—31/12 1914.

Jyväskylän piirissä ent. kansakouluntarkastaja K. Kunelius 1/11 1910—17/4 1912.

Kannuksen piirissä filosofianmaisteri J. V. Lähde 31/7 1912:een.

Kotkan piirissä filosofianmaisteri R. Roine 18/5 1911:een.

Kreikkalaiskatolisessa piirissä kansakoulunopettaja Ivan Michailow 23/5—6/7 1911, pastori Gregorius Pantsu 6/7—9/8 1911, kansakoulunopettaja Aleksei Aro 23/8—11/10 1911, kirkkoherra Grigorij Svjetlovskij 11/10 1911:sta.

Kuopion piirissä pastori W. A. Varpelaide 1/2—19/7 1915.

Lapin piirissä kansakouluntarkastaja K. Kerkkonen 11/10 1910—31/7 1912.

Lappeenrannan piirissä filosofian kandidaatti Emanuel Suhonen 2/3 1911:een.

Lohjan piirissä filosofian maisteri J. Pärssinen 7/3 1911—31/7 1912.

Mikkelin piirissä filosofianmaisteri J. Pärssinen 1/1—1/7 1915.

Oulun piirissä kansakoulunopettaja E. A. W. Kivekäs 1/6 1912—31/7 1913, filosofianmaisteri A. A. Paasikallio 1/1—31/5 1915, ja kansakoulunopettaja Nestori Saarni 1/6 1915:sta.

Porin piirissä filosofianmaisteri Josua Järvinen 20/2 1915:sta.

Raahen piirissä kansakoulunopettaja Jaakko Laurila 3/10 1913—31/7 1915.

Rautalammin piirissä yhteiskoulun johtaja Edv. Vaarama 3/10 1913—30/9 1914, filosofianmaisteri I. Holma 1/10 1914:sta.

Sortavalan piirissä filosofian kandidaatti A. A. Paasikallio 1/4 1912—31/7 1913; kansakouluntarkastaja A. S. Kilpeläinen 3/10 1913—31/12 1914.

Tampereen piirissä seminaarin lehtori K. A. Levón elokuun ajan 1912, kansanopistonjohtaja, filosofianmaisteri Rufus Saikku 1/9 1912:sta, ollen viime mainittu vapautettuna viranhoidosta kirkolliskokouksen ajan v. 1913, jolloin virkaa hoiti kansakoulunopettaja T. G. Murto.

Sen johdosta, että piiritarkastajain yleissilmäyksellisiä vuosi-Piirikokoukset. katsauksia lukuvuodelta 1912—1913 tarkastettaessa oli havaittu, ettei suuri osa tarkastajia ollut pitänyt 11 p:nä toukokuuta 1866 annetun armollisen kansakouluasetuksen 12 §:n 7 kohdassa ja 1 p:nä kesäkuuta 1885 annetun kansakouluntarkastajien johtosäännön 11 §:ssä säädettyä piirikokousta, katsoi Ylihallitus joulukuun 20 p. 1913 tarpeelliseksi kirjeellä muistuttaa kaikkia piiritarkastajia siitä, että mainittu kokous on joka vuosi pidettävä.

Piirikokousten pidon selvittää seuraavat taulut.

Tarkastuspiiri	Luku- vuonna			Tarkastuspiiri	Luku- vuonna		
	1910-1911	1911-1912	1912-1913		1910-1911	1911-1912	1912-1913
1. Ahvenanmaan piiri	1	—	—	15. Lohjan piiri.....	—	1	—
2. Alavuuden »	1	1	1	16. Mikkelin »	—	1	1
3. Helsingin »	—	—	—	17. Oulun »	1	—	1
4. Hämeenlinnan »	—	1	1	18. Porin »	—	1	1
5. Joensuun »	—	—	—	19. Porvoon »	—	1	1
6. Jyväskylän »	—	—	—	20. Rauman »	—	1	1
7. Kajaanin »	—	1	—	21. Savonlinnan »	1	—	1
8. Kannuksen »	1	1	—	22. Sortavalan »	1	—	1
9. Kaskisten »	1	1	1	23. Tampereen »	—	1	—
10. Kotkan »	—	1	—	24. Turun »	1	—	—
11. Kuopion »	—	1	1	25. Vaasan »	1	—	1
12. Lahden »	—	1	—	26. Viipurin »	—	1	1
13. Lapin »	1	1	1	27. Kreikk. katol. »	—	—	—
14. Lappeenrannan »	—	1	—				

Tarkastuspiiri	Luku- vuonna		Tarkastuspiiri	Luku- vuonna	
	1913-1914	1914-1915		1913-1914	1914-1915
1. Ahvenanmaan piiri	1	1	18. Lapuan piiri.....	1	1
2. Alavuuden »	1	1	19. Lohjan »	1	1
3. Antrean »	1	—	20. Mikkelin »	1	1
4. Forssan »	—	1	21. Oulun »	1	1
5. Helsingin »	1	—	22. Porin »	—	1
6. Hämeenlinnan »	—	—	23. Porvoon »	1	—
7. Ikaalisten »	1	1	24. Raahen »	1	1
8. Joensuun »	1	1	25. Rautalammin »	1	1
9. Jyväskylän »	—	1	26. Savonlinnan »	—	1
10. Kajaanin »	1	1	27. Sortavalan »	1	1
11. Kaskisten »	1	1	28. Tampereen »	1	1
12. Kotkan »	—	1	29. Turun »	1	—
13. Kuopion »	1	—	30. Uudenkaupungin »	1	1
14. Käkisalmen »	—	1	31. Vaasan »	1	—
15. Lahden »	—	1	32. Viipurin »	—	1
16. Lapin »	1	1	33. Kreikk. katol. »	—	—
17. Lappeenrannan »	1	1			

Kansakoulujen piiritarkastajille on tätä ennen kuusi kertaa suotu tilaisuus kokoontua neuvottelemaan toimintaansa koskevista seikoista. Se jatkuva kehitys, jonka alaisena kansakoululaitoksemme edelleen on, vaikuttaa sen, että yhä nousee kysymyksiä, joiden suhteen neuvottelua niiden kesken, joille kansakoululaitoksen lähin johto on uskottu, täytyy pitää varsin tärkeänä. Ainoastaan tällaisten neuvottelujen kautta voidaan aikaansaada tarpeellinen yhdenmukaisuus kansakoululaitoksen johdossa, samalla kuin eri tahoilla saavutettu kokemus ja tehdyt havainnot niiden avulla voidaan tehdä kansakoululaitoksen edistykselle ja kehitykselle hyötyä tuottaviksi. Kun viimeinen tällainen kokous pidettiin jo v. 1908 teki Ylihallitus lokakuun 6 p. 1911 alamaisen esityksen, että Ylihallitus valtuutettaisiin kutsumaan piiritarkastajat yhteiseen kokoukseen Helsingin kaupunkiin tammikuun 15—18 päiviksi 1912, että Ylihallitukselle jätettäisiin valta määrätä, kuka tässä kokouksessa johtaisi puhetta sekä että piiritarkastajille vakuutettaisiin, samoin kuin edellisiä kokouksia varten, korvaus matkasta tänne ja takaisin matkustussäännön mukaan sekä olostaa täällä 12 markan päiväraha neljältä päivältä. Asiata esiteltäessä Keisarillinen Senaatti joulukuun 6 p. 1911 näki hyväksi esitykseen suostua ehdolla, että kokouksessa ei oteta keskusteltavaksi muita kuin Ylihallituksen laatimassa ohjelmassa mainittuja kysymyksiä, joka ohjelma oli hyvissä ajoin ennen kokouksen alkua Kirkollisasiaintoimituskunnalle lähetettävä.

Seitsemäs
piiritarkas-
tajakokous.

Seitsemäs piiritarkastajakokous pidettiin Säätötalolla ja ottivat siihen osaa paitsi Ylihallituksen ylitirehtööriä ja kansakouluosaston jäseniä, 27:sta kutsutusta piiritarkastajasta 24, toisten ollessa sairauden ja muiden virkatoimien estäminä. Puheenjohtajana toimi v. t. kansakoulujen ylitarkastaja A. Haapanen ja sihteerinä kansakoulujen tarkastaja Koulutoimen Ylihallituksessa A. J. Tarjanne, joka sittemmin on julaissut 200 painosivua käsittävän pöytäkirjan kokouksesta. Käsitellyt kysymykset koskivat pientenlastenkoulun opetusta ja järjestelyä, kansakouluun pyrkivien lukutaitoa, oppilasten itsehallintoa ja lisääntyvän rikollisuuden ehkäisemistä, kansakoulun rankaisutapoja, opetussuunnitelman uudistusta, äidinkielen, käsitöiden ja puutarhahoidon opetusta, oppilasten ruumiillista kehitystä, terveydenhoitoa, ruokalomia, vuorolukua, koulunkäynnin epä-säännöllisyyttä sekä kodin ja koulun yhteistoimintaa, jatko-opetusta, piiritarkastajain virkatehtäviä, koulujen omaisuuden hoitoa ja ympäristöjen kaunistamista istutuksilla. Useimmat kokouksen lausumat toivomukset ovat johtaneet suotuisiin tuloksiin. Pientenlastenkoulu-

jen pidosta on Ylihallitus antanut kaksi kiertokirjettä, uusia mallikursseja laatimaan on asetettu komitea, tarkastuspiirien lukua on lisätty, kansakouluoppilasten ruoka- ja vaatetusavuksi sekä oppilaskirjastojen avustamiseksi on valtion varoja myönnetty, ruumiillinen rangaistus on oppilaitoksista poistettu, valtion kustannuksella on toimeenpantu kesäkursseja kansakoulunopettajiston perehdyttämiseksi voimisteluleikkeihin, urheiluun ja puutarhanhoitoon, koulujen oppilaskasvitarhamaa- ja leikkikenttä- asioihin on palkkausapuesityksissä kiinnitetty huomiota, tulo- ja lähtökatselmus maalaiskansakouluilla on opettajain vaihdoksissa säädetty toimitettavaksi.

Tarkastuksia Ylihallituksesta käsin.

Ylihallituksen kansakouluosaston jäsenet ovat kyseessäolevanakin aikana tehneet lukuisia virkamatkoja maaseudulle, useimmiten silloin kun Ylihallituksen on ollut annettava alamainen lausunto piirijakoa ja koulupaikkaa koskevissa valitusasioissa tahi ratkaistava virkavahvistuskirjan antamista koskevia erimielisyyksiä johtokunnan ja piiritarkastajan välillä tai opettajien toimintaa ja käytöstä koskevia valituksia. Hiljattain nimitettyjen piiritarkastajien ohjaaminen tarkastus- ja kansliatoissa on myöskin aiheuttanut muutamia matkoja.

Tällaisten pienten virkamatkojen lisäksi ovat kansakouluosaston jäsenet tehneet pitempiaikaisia tarkastusmatkoja eri tarkastuspiireihin tutustuakseen kansakouluoloihin eri osissa maata sekä piiritarkastajien toimintaan. Näistä tarkastuksistaan sekä niillä tekemistään havainnoista ovat Ylihallituksen jäsenet antaneet Ylihallitukselle seikkaperäiset kertomukset, jotka tavallisesti ovat sisältäneet myöskin ehdotuksia erinäisiksi toimenpiteiksi. Muiden mahdollisesti aiheutuneiden toimenpiteiden lisäksi on kertomuksesta lähetetty jäljennös asianomaiselle piiritarkastajalle tiedoksi ja huomioon otettavaksi.

Viimemainittuja tarkastuksia ovat toimittaneet:

1. Kannuksen piirissä 12/3—2/4 1911 kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.
2. Savonlinnan piirissä 22/11—14/12 1911 piiritarkastaja K. G. Aminoff.
3. Kotkan piirissä 22/1—10/2 1913 piiritarkastaja K. G. Aminoff.
4. Joensuun piirissä 18/2—6/3 1913 ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila.
5. Turun piirissä 7—27/4 1913 kansakouluntarkastaja Hj. Basilier.
6. Forssan piirissä 2—29/11 1913 piiritarkastaja K. G. Aminoff.

d) Oppilastilastoa.

Lukuvuonna	O p p i l a i t a																	
	valmistuskurssissa sykeyllä	varsinaisessa kansakoulussa																
		poikia	tyttöjä	yhteensä	lisäys edell. vuoden nähden	iältään			koulumatkaa			opetuskielenä		vanhempain sädyn mukaan			päästötödtuksen sai	
						9—13 v.	13—15 v.	yli 15 v.	alle 3 km.	3—5 km.	yli 5 km.	suomi	ruotsi	vanhempain sädyn mukaan	torpparien ja työvän lapsia	pienitallisten ja pikkuliikkeenharjoittajain lapsia	virkamiesten, suurtallisten ja suurliikkeen harjoittajain lapsia	yhteensä
1910—1911	64,014	70,254	64,908	135,162	10,633	100,073	31,271	3,818	94,010	30,702	10,450	119,009	16,153	4,066	53,588	77,508	21,565	15,95
1911—1912	63,854	72,600	67,803	140,403	5,241	103,584	33,169	3,650	98,543	31,651	10,209	123,970	16,433	4,025	55,833	80,545	23,521	16,75
1912—1913	54,867	73,794	69,803	143,597	3,194	106,232	33,853	3,512	101,319	31,923	10,355	126,617	16,980	3,929	57,203	82,465	25,189	17,54
1913—1914	73,335	76,616	72,610	149,026	5,429	110,332	35,073	3,621	104,899	33,262	10,865	131,748	17,278	4,286	58,781	85,959	26,698	17,91
1914—1915	72,157	77,308	73,525	150,833	1,807	112,233	35,256	3,344	106,740	33,547	10,546	133,488	17,345	4,159	59,663	87,011	27,015	17,91

e) Kansakoulujen talous.

Vuonna	Menot tasaisin markoin (suoritukset luonnossa rahaksi arvioituna).								Arvioitu vuokra (5% koulutalojen arvosta).	
	Varsinaisten ja käsitöiden opettajain palkkaus.		Koulutalojen lämmitys ja valaistus.	Koulutalojen vuokra.	Koulutalojen korjaus.	Kalusto, opetusvälineet ja kirjasto.	Stipendit ja apua oppilaille (kirjoja, rahaa y. m.)	Muuta menoja.		Yhteensä.
	Rahapalkka.	Palkka luonnossa (paitsi asunto-, lämpö- ja valoa).								
1909.....	5,429,827	182,671	916,367	125,899	861,237	666,798	357,345	1,585,956	10,126,100	1,919,323
1912.....	6,410,848	189,185	1,050,895	137,621	894,778	545,407	530,008	1,549,659	11,308,401	2,355,661
1915.....	7,225,979	221,615	1,330,000	155,461	1,045,195	539,210	659,702	1,270,719	12,447,881	2,729,550

Vuonna	Tulot tasaisin markoin (suoritukset luonnossa rahaksi arvioituna).								Koulukintteimistöjen arvo joulukuun 31 p.	Koulutarkoitukseen määrättyjen rahastojen pääoma jouluk. 31 p.	
	Piireiltä.		Kunnalta.		Valtiolta.		Oppilaiden koulumaksut.	Muuta tuloja.			Yhteensä.
	Rahassa.	Luonnossa.	Rahassa.	Luonnossa.	Varsinaisten ja käsitöiden opettajain palkkaukseen	Tilapäistä avustusta.					
1909.....	494,693	112,335	4,162,808	225,054	4,116,596	271,721	124,057	562,928	10,070,192	39,891,500	2,687,490
1912.....	513,277	92,055	4,832,935	229,182	4,858,129	121,096	145,073	445,612	11,237,359	49,016,694	3,141,187
1915.....	531,883	93,433	5,335,747	259,578	5,502,128	62,708	177,027	483,650	12,446,154	60,242,420	3,479,441

Sen jälkeen kuin kansakoulutilasto järjestettiin nykyiselle kannalle, on koulujen tilastollisissa vuosikatsauksissa tehty selko maalaiskuntien kansakoulujen taloudesta. Tähän kuuluvat tilastotiedot ovat kohdistuneet kalenterivuoden 1909, 1912 ja 1915 oloihin.

Kehityksen kulusta viime 6-vuotiskautena kertovat seuraavat vertailevat numerotiedot (pyöreissä luvuissa):

	1909		1912		1915	
	<i>Smc.</i>	%	<i>Smc.</i>	%	<i>Smc.</i>	%
<i>Kansakoulujen menot olivat</i>	12,045,400	100	13,664,100	100	15,177,400	100
Tästä opettajien palkkukseen	5,612,500	46	6,600,000	49	7,447,600	49
» vuokra (todellinen ja arvioitu) ..	2,045,200	17	2,493,300	18	2,885,000	19
» lämpö ja valaistus sekä kouluhuoneistöjen korjaukset	1,777,600	15	1,945,700	14	2,375,200	16
» kalusto, opetusvälineet, stipendit ja avustusta oppilaille	1,024,100	9	1,075,400	8	1,198,900	8
» muita menoja (m. m. uutisrakennukset)	1,586,000	13	1,549,700	11	1,270,700	8
<i>Kansakoulujen tulot olivat</i> ¹⁾	10,070,200	100	11,237,400	100	12,446,200	100
Tästä kunnilta ja koulupiireiltä	4,994,900	50	5,667,500	51	6,220,700	50
» valtiolta	4,388,300	43	4,979,200	44	5,564,800	45
» oppilaiden koulumaksut	124,100	1	145,100	1	277,000	1
» muita tuloja	562,900	6	445,600	4	483,700	4

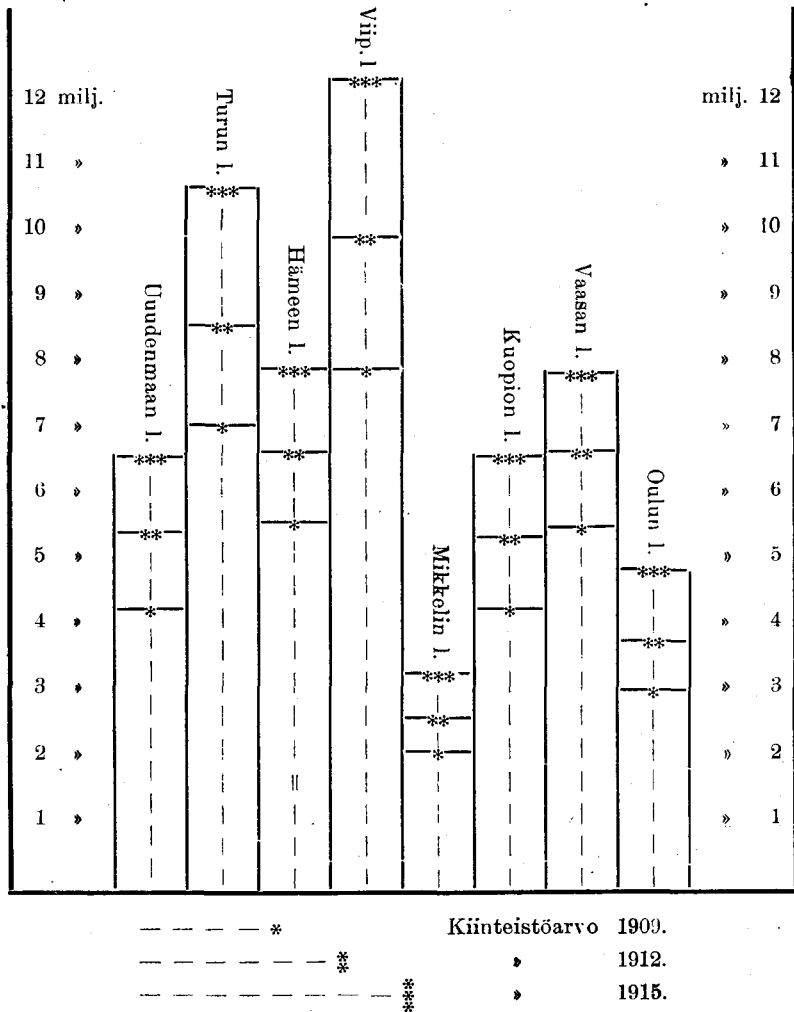
Vuodesta 1909 vuoteen 1912 sekä vuodesta 1912 vuoteen 1915 lisääntyivät menot siis seuraavilla määrillä: edellisenä kolmivuotiskaudella 1,600,000 ja jälkimmäisellä 1,500,000 markalla. Samoina aikoina lisääntyi koulujen lukumäärä 283:ellä ja 226 koululla.

Keskikustannus oppilasta kohti oli 97 markkaa vuonna 1909, 95 markkaa vuonna 1912 sekä 99 markkaa vuonna 1915.

Oppilaiden koulumaksut ovat verrattain pieni osa koulujen tuloista ja vastaavat tuskin 1 % koko tulomäärästä. Tässä on huomattava, että muutamat kunnat eivät kannu mitään koulumaksua oppilailta, vaan suorittavat sen itse.

Koulukiinteistöjen arvo oli vuoden 1909 lopussa 39,900,999 markkaa, vuoden 1912 lopussa oli se noussut (runsaasti) 49,000,000 sekä vuoden 1915 lopussa vihdoin 60,242,420 markkaan. Kuinka tämä kiinteistön arvo viime kuuden vuoden aikana on kohonnut eri osissa maata, nähdään seuraavasta diagrammasta, johon on merkitty koulukiinteistöjen arvo kaikissa lääneissä kalenterivuosien 1909, 1912 ja 1915 lopussa.

¹⁾ Että menot ovat tuloja niin paljon suuremmat johtuu siitä, että edellisiin on laskettu arvioitu vuokra.

Kiinteistöarvon määristä jakaantui

		1915.	1912.	1909.
1) koulurakennuksille	Smk.	54,591,000	47,113,000	38,246,000
2) koulujen maa-alueille	»	5,651,000	1,903,000	1,645,000

Vuonna 1909 oli omilla rakennuksilla varustettuja kouluja 2,434, vuonna 1912 oli niiden luku 2,776 ja 1915 taas 3,022. *Koulurakennusten keskiarvo* oli näiden kolmen vuoden lopussa 15,710, 16,975 ja 18,065 markkaa.

Omia maa-alueita omistavia kouluja oli vuonna 1909 yhteensä 2,234, vuonna 1912 oli niiden luku 2,574 ja 1915 vihdoin 2,816. Maa-alueiden keskiarvo koulua kohti oli vuonna 1909 ainoastaan 736 markkaa; 1912 oli se 740 markkaa. Sitä enemmän nousi tämä keskiarvo vuoteen 1915 jolloin se oli 2,007 markkaa.

Omilla rakennuksilla ja omilla maa-alueilla varustettujen koulujen keski-arvo kyseessä olevina kolmena kalenterivuotena oli siis 16,446, 17,715 ja 20,072 markkaa.

Koulurakennusten arvo nousi ensimmäisellä kolmivuotiskaudella 1,265:llä ja jälkimmäisellä 1,090 markalla. Aivan toisella tapaa nousi maa-alueiden arvo: edellisellä kolmivuotiskaudella ainoastaan 4:llä, jälkimmäisellä sen sijaan 1,267 markalla. Tämä melkoinen arvon nousu on tietysti läheisessä yhteydessä maanarvon yleensä viime vuosina tapahtuneen nousemisen kanssa. Osaltansa on tulokseen vaikuttanut myöskin kiertokirje, jossa Ylihallitus huomautti, miten koulukiinteistöjen arvioimisessa oli huomioon otettava, että arvionmääriin tuli sisältyä sekä rakennusten että koulutontin arvo.

V. Kansanopistot ynnä isäntä- ja emäntäkoulut.

I. Yleisiä asioita.

Sittenkuin kysymys oli noussut siitä, että kansanopistojen opettajille ja opettajattarille, jotka siirtyvät opettajatoimeen valtion alkeisoppilaitoksiin, tyttökouluihin ja seminaareihin taikka kansakouluihin, olisi eläkkeen saamiseen nähden myönnettävä oikeus lukea hyväksensä se aika, minkä he täysin pätevinä ovat kansanopiston palveluksessa olleet, oli käsenyt Ylihallitusta toimeenpanemaan tiedustelun, jonka tarkoituksena olisi saada tietoja kansanopistoissa palvelevien opettajien ja opettajattarien luvusta, montako heistä täyttää hakukelpoisuusehdot viran saamiseksi yllämainitunlaisissa oppilaitoksissa ynnä muista seikoista, joiden Ylihallitus katsoisi vaikuttavan asian selvittämiseksi, oli Ylihallitus kirjeellä kesäkuun 16 p:ltä 1909 kehoittanut asianomaisia johtajia Ylihallitukselle lähettämään edellämainitut tiedot. Koska tämän tiedustelun kautta ei kuitenkaan oltu saatu riittäviä tietoja läheskään kaikkialta, katsoi Ylihallitus tarpeelliseksi maaliskuun 2 p. 1912 uudelleen kirjeessä kehoittaa kaikkia kansanopiston johtajia hankkimaan oheenliitettävään kaavaan tarvittavat tiedot ja kaavakkeen palauttamaan ennen seuraavan huhtikuun 15 päivää Ylihallitukselle.

Tiedustelu kansanopistojen opettajiston hakukelpoisuudesta oppikoulu- tai kansakoulu- alalle.

Samalla Ylihallitus kehoitti johtajia Ylihallitukselle toimittamaan ansioluettelot kaikilta niiltä kansanopiston varsinaisilta opettajilta ja opettajattarilta, jotka ovat hakukelpoisia toisiin tai toisiin kyseessä olevista virkaryhmistä.

Ansioluetteloiden lähettäminen Ylihallitukselle.

Sittenkun yllämainitut tiedot hakukelpoisuudesta olivat saapuneet, lähetti Ylihallitus ne ynnä taulun, jossa niistä oli yhteenvedo, toukokuun 21 p. 1912 Kirkollisasiaintoimituskuntaan.

Opettajain
kuuntelu- ja
opintosti-
pendit.

Vuoden 1913 menosääntöön otetusta määrärahasta stipendeiksi kuuntelua ja opintomatkoja varten oli varattu 2,000 markkaa apurahoiksi kansanopiston opettajille. Tästä Ylihallitus huhtikuun 4 p. 1913 jakoi Perä-Pohjolan kansanopiston johtajalle J. E. Tuompolle ja Limingan kansanopiston johtajalle Onni Tolvaselle kummallekin 800 mk. ulkomaista opintomatkaa varten ynnä Perä-Pohjolan kansanopiston opettajattarelle Ella Tuompolle 200 mk. kuuntelua varten oman maan kansanopistoissa y. m. oppilaitoksissa sekä huhtikuun 11 p. 1913 Pohjois-Satakunnan kansanopiston opettajalle filos. kand. Väinö Karille 200 mk. kuuntelumatkaa varten kotimaassa.

Tarkastuk-
set.

Ylihallituksen määräyksestä on ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila tarkastanut vuonna 1913 Kainuun, Uudenkirkon, Räisälän, Itä-Karjalan, Puhoksen, Pohjois-Karjalan, Lounais-Karjalan, Kyminlaakson, Itä-Pohjanmaan eli Kuusamon, Perä-Pohjolan, Pohjois-Pohjanmaan ensimmäisen, Keski-Pohjanmaan, Kruunupyyn, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Hämeen, Oriveden, Jämsän, Breidablickin ja Vöyrin kansanopistot sekä ylitarkastaja K. E. Hildén Lahden, Hartolan, Keski- ja Pohjois-Savon kansanopistot ynnä Viipurin, Tampereen ja Turun työväenopistot, Vuonna 1914 tarkasti ylitirehtöörin apulainen K. A. Franssila muut Uudenmaan ja Turun & Porin läänin kansanopistot paitsi Vihdin kansanopistoa, jonka tarkasti ylitarkastaja K. E. Hildén, samoin kuin myöskin Närpiön ja Lappfjärdin kansanopistot.

Kiertokirje
opetustyöstä
johtajille ja
opettajille.

Tarkastuksissa tehtyjen huomioiden johdosta Ylihallitus marraskuun 2 p. 1915 lähetti kansanopistojen johtajille ja opettajille seuraavan kiertokirjeen:

»Sittenkun maamme kansanopistot kahden viime vuoden kuluessa kaikki ovat tarkastetut, Ylihallitus tahtoo tarkastustilaisuuksissa tehtyjen huomioiden johdosta kansanopistojen johtajien ja opettajakuntien varten otettavaksi esittää seuraavat asiat:

I. Opetussuunnitelmallisia seikkoja.

1. Vaikka kansanopiston tarkoituksena ei suinkaan ole antaa opetettavissaan aineissa varsinaisia ammattitietoja, vaan enempi aukoa nuorisolle näköaloja ja herättää siinä harrastusta omatoimisesti syventyä ja etsiä ratkaisuja niihin kysymyksiin, jotka kunkin omassa sisimmässä heräävät ja joita taloudelliset ja yhteiskunnalliset olot ja yleensä se elämä, minkä keskuudessa nuoriso kehitysikänsä toimii, hänen ratkaistavakseen asetta-

vat, — niin kuitenkin on suotavaa, että niissä asioissa, jotka opetusohjelmaan on otettu, voidaan siksi paljon viivähtää, että oppilaat ehtivät kulkeutua aineen piiriin ja siinä vaikkapa vain suppeallakin alalla tunkeutua pintaa syvemmälle. Sëntähden on tarpeellista, että ne, joiden tehtävänä kansanopiston opetussuunnitelman laatiminen on, tarkoin harkitsevat, vastaako se miellepiirin laajennus, minkä mikin opetusaine tuottaa, sitä heikennystä, jonka se toisten aineiden opetuksessa aiheuttaa. Tällainen harkinta on sitä enempi paikallaan, koska miellepiirin vaihdosten aiheuttama henkisen voiman kulutus on sitä suurempi, mitä useampia aineita opetussuunnitelmassa on. Milloin eri aineiden opetukseen käytettävä aika työkauden lyhyiden ja aineiden runsauden vuoksi käy varsin vähäiseksi, on lähellä se vaara, että henkinen energia pääosaltaan kuulu siihen ponnistukseen, minkä nopeaan uusiutuva uudelle alalle siirtyminen aina ehdottomasti tuottaa, joten positiiviset saavutukset itse oppiaineen alalla jäävät mitättömiksi. M. m. luonnontieteellisten ja maatalousaineiden opetus tulisi kokonaistulokseltaan paljon tehoisammaksi, jos se kohdistettaisiin vain maanviljelykseen ja sen välittömpiin sivuelinkeinoihin sekä näiden opetuksessa esille tuleviin luonnontieteen haaroihin, ja muut puheena olevista aloista jätettäisiin herätetyn maataloudellisen harrastuksen, neuvotun kirjallisuuden sekä kotioloissa tapahtuvan yksinopiskelun varaan.

2. Kaikessa opetuksessa on perinpohjaisuus ja syvyys tärkeämpi kuin alan laajuus. Aivan erityisesti olisi tämä yleinen totuus huomioon otettava kansanopistojen toimintaa järjestettäessä, koska näissä laitoksissa lyhytaikaisella opetuksella tahdotaan oppilaissa herättää mieltymystä asiain perusteiden selvittelyyn ja johtaa heitä varman syvällisen maailmankatsomuksen muodostamisessa. Tietojensa alaakin jonkun aineen piirissä varmimmin lisää se, jossa kerran on siihen eloisa harrastus herännyt; — ja ken siinä suppeallakin alalla on päässyt syvälle katsomaan, hän tämän tuottamaa suurta tyydytystä yksin opiskellessaankin etsii ja sen myöskin löytämään pystyy.

3. Ensimmäisessä kohdassa mainittu henkisten voimain tulokseton kulutus ja miellepiirin raastaminen käy oppilaiden sielulliselle elämälle suorastaan tuhoisaksi, jos niinkin lukuisat aineet, kuin kansanopistoissa ehkä on katsottava asianmukaisiksi, esiintyvät lukujärjestyksessä rinnakkain, s. o. samanaikaisesti opetettavina. Kun näet oppilaiden huomiota päivästä päivään ja tunnista tuntiin vedetään yhä uusiin ja uusiin asioihin, eivät he ehdi suuremmalla voimalla mihinkään näistä tarttua eikä heille siten koskaan muodostu mitään vallitsevaa miellepiiriä, joka kuitenkin on voimakkaan harrastuksen syntymisen, ehjän persoonallisuuden muodostumisen ja n. s. alitajunnassa tapahtuvan suotuisan sielullisen toiminnan välttämätön ehto. — Mainittu epäkohta olisi autettavissa valamalla samaan tiedonalaan kuuluvat opetusaineet elimelliseksi kokonaisuudeksi tai, milloin tämä jostain käytännöllisestä syystä ei käy päinsä, ainakin sijoittamalla ne opetussuunnitelmassa siten, etteivät yleensä esiinny samanaikaisesti, vaan seuraavat toisiaan. Näin voidaan esim.

yleinen ja Suomen historia sekä kirjallisuuden vaiheiden esitys sulattaa yhdeksi aineeksi, historiaksi, jossa oman kansan vaiheiden tulee olla keskuksena, mihin kaukaisempain asiain esitys täydentävänä ja valaisevana liittyy. Tämän kanssa yhteisiin tunteihin sopisi vielä myöskin kunnallistieto, yhteistoimintaoppi y. m. näiden tapaiset aineet, joten ne ynnä historia tulisivat jäljekkäin opetettaviksi. — Samoin on opetuksen tulosten kannalta hyvin suotavaa, että ne maatalousaineet, joille opetussuunnitelmassa sija suodaan, sijoitetaan työkauden ajalle peräkkäin ja että luonnontieteet yleensä liittyvät näihin aputieteinä siten, että esim. maanviljelysopin yhteydessä selitetään ne kasvitieteelliset, kemialliset ja fysikaaliset y. m. seikat, joiden tuntemiseen kulttuurikasvien järkipäiväinen viljeleminen perustuu, ja että samoin eläintiede palvelee karjanhoito-oppia j. n. e. Mikäli joku luonnontieteen haara, kuten esim. fysikka, tahdotaan itsenäisenä säilyttää, olisi tämänkin opetus sijoitettava luonnontieteellismaataloudellisen aineryhmän tunneille siten, että kaikki nämä jollain työkauden kohdalla käytettäisiin yksinomaan sanotun aineen opettamiseen. — Edelleen olisi asianmukaista, että sellaiset useitten opistojen lukujärjestyksissä nykyään erikseen esiintyvät aineet kuin runousoppi, lausunto, kirjallisuuden sekä runojen ja kansanrunouden lukeminen yhdistettäisiin samaksi opetusaineeksi, jonka pääasiallisena tehtävänä olisi kaunotunteen vireilläpitäminen opistoelämässä sekä nuorison totuttaminen tarkoituksenmukaiseen kaunokirjallisuuden viljelemiseen. — Myöskin laskento, mittaussoppi ja maanmittaus voitaisiin edullisesti yhdistää, kaksi ensinmainittua elimellisesti ja maanmittauksen alkeet soveliaaseen kohtaan, erityiseksi jaksoksi. — Ei myöskään ole aineen edun eikä oppilaiden miellepiirin eheyden kannalta paikallaan se, että kirjanpitoa, jolle yleensä voidaan omistaa vain 1 tunti viikkoa kohti, opetetaan läpi koko opetusajan. Se soveltuisi luonnikkaimmin oppijaksoksi, joka liittyisi kirjojusharjoituksiin, niin että muutaman viikon aikana kaikki tämän ryhmän tunnit käytettäisiin puheenaolevan aineen opettamiseen. — Kun opetussuunnitelma laaditaan edellä esitettyjä seikkoja silmällä pitäen, muodostuu kullekin työkauden kohdalle verraten yhtenäinen miellepiiri, varsinkin, jos vielä näin samanaikaisesti esiintyvään aineiden rinnastukseen kiinnitetään tarpeellista huomiota, niin että esim. kulloinkin luettava kaunokirjallisuus — mikäli eivät muut tämän valinnassa noudatettavat periaatteet vaadi toisin menettelemään — liittyä samaan aikaan käsiteltävänä olevaan historian tai maantieteen kohtaan.

4. Jotta edellä esitetyt ajatukset saataisiin asianmukaisesti käytäntöön sovitettua, tulisi johtajan yksissä neuvoin opettajiston kanssa ennen kunkin työkauden alkua laatia sille opetussuunnitelma, jossa niin tarkoin kuin tällöin on mahdollista määritellä ainakin sellaiset seikat kuin opetusaineet, kussakin näissä opetettavaksi otettavat pääasiat, samoihin ryhmiin kuuluvain aineiden keskinäinen suhde ja järjestys sekä kunkin opettamiseen käytettävään tuntien luku.

II. Opetusmetodisia ohjeita.

1. Sen opetusaineksen, joka saatetaan ottaa metodisesti käsiteltäväksi, tulee aina muodostaa ehjä kokonaisuus, vaikkapa tämä onkin vain osa suuremmasta. Sentähden on opetettava asia tarkoin ennakolta jaoteltava, niin että ei milloinkaan jää sattuman varaan, mistä kunkin tunnin tehtävä alkaa ja mihin se päättyy.

2. Jokaista uutta asiaa tai tämän erikoiskohtaa esittämään käytäessä on aluksi, etupäässä keskustellen, palautettava oppilaiden tajuntaan ne kotoisista oloista tutut tai ennen joko kansanopistossa tai muualla opetetut taikka jollain muulla tavalla opitut seikat, jotka ovat uuden vastaanottamiseksi tarpeelliset; sillä ellei oppilaan tajunnassa silloin, kun uutta esitetään, ole n. s. apperkipioivia, s. o. esitettävälle asialle läheisiä entisiä mielteitä, ei hän voi esityksestä saada itselleen selvää havaintokuvaa, minkä muodostaminen kuitenkin on tuloksellisen opetuksen ensimmäinen ja välttämätön edellytys.

3. Havainnollisuuden aikaansaamiseksi itse uuden esitykseen olisi aina, milloin siihen suinkin tilaisuutta on, käytettävä luokkataululle piirtämistä, karttaa, valmiita kuvia ja malleja sekä kokeita; ja olisi kaikkien näiden käyttäminen ennen tunnille menoa yksityiskohtia myöten tarkoin suunniteltava. Historiallisten aineiden havainnollistuttamiseksi on edellisen lisäksi vielä huomioon otettava, että havaintokuva saatetaan muodostaa vain niistä mielteistä, mitkä oppilaille ovat selvinä, joten siis esityksessä ei saa olla sanoja, joita vastaavat mielteet oppilailta puuttuvat, sekä myöskin, että esityksen tulee — mikäli mahdollista — olla yksityiskohtaista, s. o. yksityisissä henkilöissä ja tapahtumissa liikkuvaa. Varma sieluopillinen totuusahan on, että yleisseikkaa ei voida havaita ja että tämän sentähden saattaa ymmärtää vain se, joka sen on johtanut konkreettisista yksityisseikoista tai joka ainakin kykenee heti yleislausuman kuullessaan omasta miellevarastostaan luomaan sitä vastaavat aistinomaiset havaintokuvat, — kyky, jota ei voida edellyttää opiskeluun vähemmän perehtyneiltä henkilöiltä. —

Erittäin tärkeää on, että kaikki otsakkeet, nimet, vuosiluvut, tilastolliset numerot, luokitukset ja jaotellut y. m. sellaiset suullisen esityksen ohessa kirjoitetaan luokkataululle ja että tässä merkinnässä noudatetaan sellaista ryhmittelyä, joka oppilaille helpottaa kokonaiskuvan muodostamista.

4. Tunnelmarikas esitys saattaa kadottaa tehoaan, jos sen erittelyyn liiaksi kiinnitetään kuulijain huomiota. Mutta yleensä vaatii tajunnan ahtaus, että opetettava tietoa-aine tarjotaan soveliaissa jaksoissa. Nämä ovat opettamiseen valmistuttaessa tarkoin harkittavat, ja tulee niiden laajuutta määriteltäessä ottaa huomioon aineen vaikeatajuisuus ja oppilaiden kehityskanta sekä myöskin se, miten kullakin tunnilla opetettava asia luonnikkaimmin soveltuu jaoteltavaksi. — Jaksosta toiseen siirryttäessä on yleensä tarpeellista, että oppilaatkin tehdään siirtymisestä tietoisiksi mainitsemalla tavallista painokkaammin pääasia siitä jaksosta, joka on esitetty, sekä nimittämällä samoin uusi, jonka esitykseen siirry-

tään, sillä tärkeää on, että oppilaat näin mielessään tulevat saamansa tiedon jäsentäneeksi, joten he, painamalla jaksojen pääasiat (otsakkeet) muistiinsa, näiden yhteydessä kykenevät muistamaan yksityiskohtiakin.

5. Siihen suureen merkitykseen katsoen, mikä oppilaiden omatoimisuudella on kaikessa opetuksessa, sellaisessakin, jonka varsinaisena tarkoituksena on tietojen antaminen, mutta varsinkin siinä, minkä päämääränä pidetään harrastusten herättämistä ja yleensä edullista vaikutusta kasvatin luonteeseen, — olisi kansanopisto-opetuskin siten järjestettävä, että oppilaat siinä olisivat aktiivisesti mukana. Tämän tarkoituksiperän saavuttamiseksi on ensinnäkin niissä aineissa, missä runsaammin voidaan nojautua n. s. välittömään havaintoon — kuten maantieteessä ja luonnontieteellis-maataloudellisen ryhmän aineissa — uuden esitys järjestettävä siten, että oppilaat saavat kartoista, kuvista, taulupiirustuksista ja kokeista itse »lukea» opetettavan asian ja sen yhdenjaksoisesti esittää. Historiallisten aineiden esityksessä taas olisi eduksi soveltuviissa kohdissa käyttää n. s. kehittävää menettelytapaa, joten oppilaat saisivat itsenäisesti vetää johtopäätöksiä ja lausua arvostelujaan. Ja toiseksi olisi jokaisen opetus-tunnin alussa joku aika käytettävä edellisen tunnin ennätyksen kuulusteluun, mikä olisi suoritettava siten, että oppilaat, sitten kun ensin jäsenitys on mieleenpalautettu, saisivat yhdenjaksoisesti tai ainakin pitemmissä jaksoissa esittää opitun asian oleelliset seikat.

III. Oppilaiden itsenäiset työt.

Kun kansanopistojen tärkeänä tehtävänä m. m. on totuttaa ja kehittää oppilaitaan itsenäisesti kokeita ja huomioita tekemällä sekä kirjallisuuden avulla suoriutumaan niistä tehtävistä, mitkä elämässä heidän suoritettavikseen joutuvat, olisi puheenaolevissa laitoksissa kullekin oppilaalle, huomioon ottaen hänen yksilölliset taipumuksensa ja harrastuksensa, annettava pitempiäaikaista työtä vaativia tehtäviä. Nämä olisi otettava läheltä elämää ja olisi niiden suoritus jätettävä oppilaiden omatoimisuuden varaan, kuitenkin niin, että asianomainen opettaja antaisi ohjeita huomioiden ja kokeiden teossa sekä tietojen poiminnassa kirjallisuudesta. — Kun tällainen työ on valmistanut ja opetuksessa tultu sellaiselle kohdalle, johon sen tulokset luonnikkaasti liittyvät, on paikallaan, että asianomainen oppilas saa esittää selvittämänsä asian. Milloin tämä ei sovellu, on opettajan ainakin tarkastettava työ ja annettava ne ohjeet, mihin suorituksen vaivallaisuudet antavat aihetta.

Edellä esitetyistä syistä on myös paikallaan, että opettajat soveliaissa kohdissa mainitsevat ja antavat oppilaiden muistiin kirjoittaa sellaisten teosten nimiä, mistä lisävalaistusta kulloinkin esillä olevaan asiaan on saatavissa. Tällöin on opiston kirjastossa olevat kirjat erikseen mainittava.

IV. Opettajakunnan keskinäinen toiminta.

Menestyksellinen kansanopistotoiminta edellyttää opettajilta syvälistä perehtymistä pedagogisiin kysymyksiin ja tarkkaa opetusmenetelmän harkintaa sekä varsinkin yksityiskohtaista suunnittelua siihen

nähdessä, miten kunkin ryhmän aineille saataisiin luonnikkain peräkkäisjärjestys ja kuinka samanaikaisesti opetettavat eri ryhmiin kuuluvat aineet tarkoituksenmukaisesti voitaisiin rinnastaa, s. o. saattaa koskeuksiin toistensa kanssa. Sentähden on tarpeellista, että opettajat usein, esim. joka toinen viikko, kokoontuvat yhteisiin neuvotteluihin, joissa m. m. joko kirjallisuudesta luetun tai jonkun opettajista laatiman alustuksen pohjalla keskustellaan kansanopistoa läheisesti koskevista pedagogisista kysymyksistä, tarkistetaan ylempänä mainittu opetus suunnitelma, niin että kussakin eri aineessa tai aineryhmässä seuraavan neuvotteluvälin aikana opetettavaksi otettavat kohdat tulevat tarkoin määriteltyiksi, neuvotellaan oppilaiden yksilöllisistä ominaisuuksista sekä harkitaan, millaisia erikoistehtäviä heille kullekin olisi annettava, että he saataisiin harrastukselliseen toimintaan, kuin myöskin, miten opettajain yleensä tulisi kuhunkin heistä suhtautua.»

Suomen Kansanopistoyhdistys oli kirjelmässään lokakuun 18 p:ltä 1910 kysynyt, voisiko Ylihallitus nytkin, kuten ennen, antaa kansanopistoille lahjaksi, kappaleen kullekin, Suomen Maantieteellisen Seuran ulosantamaa uutta Suomen Kartastoa. Tämän johdosta Ylihallitus kirjeessä joulukuun 5 p. 1911 sanotulle yhdistykselle ilmoitti, ettei Ylihallituksella ollut käyttövaroja hankkiakseen Suomen Kartaston uutta laitosta kansanopistoille ilmaiseksi, mutta käsittäen teoksen havaintovälineeksi myöntää Ylihallitus siitä kansanopistoille 60 % valtioavun sekä lähettää pyynnöstä niin pitkältä kuin varasto riittää, kappaleen saman teoksen vanhaa painosta niillekin kansanopistoille, jotka sitä eivät ole aikaisemmin saaneet.

Suomen Kartaston jakaminen kansanopistoihin.

Suomen kansakoulun historian aineksia keräävä komitea oli kirjelmässään marraskuun 6 p:ltä 1917 Ylihallitukselle tarjonnut 500 kappaletta Kaarlo Kallion laatimaa »kansanopetustyöstä Kokemäellä» nimistä kirjasta jaettavaksi opettajakirjastoihin ja kansanopistoihin. Ylihallitus näki hyväksi suostua puheenaolevaan tarjoukseen sekä sen lisäksi marraskuun 7 p. 1913 myönsi mainitun kirjan painatusavustukseksi 400 markkaa.

Kirjan »Kansanopetustyöstä Kokemäellä» jakaminen kansanopistoihin.

Lähetepäätöksellään huhtikuun 16 p:ltä 1913 oli Keisarillinen Senaatti käskenyt Ylihallituksen antaa alamaisen lausuntonsa Lahden kansanopiston johtokunnan, Kymnlaakson kansanopiston kannatusyhdistyksen, Keski-Savon kansanopiston kannatusyhdistyksen, »Kokkolan Suomalaiset» nimisen yhdistyksen, joka ylläpitää Kokkolan emäntäkoulua, Hämeen kansanopiston johtokunnan, Pohjois-Karjalan kansanopiston kannatusyhdistyksen, Pohjois-Satakunnan

Anomus valtiolainojen korkojen ja kuolelusemaksujen huojennuksesta.

kansanopiston johtokunnan ja Östra Nylands lantmanna- och husmodersskola-nimisen kansanopiston kannatusyhdistyksen alamaisista anomuksista, että itsekussakin anomuksessa lähemmin mainitulla tavalla myönnettäisiin huojennusta näiden järjestöjen ylläpitämien kansanopistojen hyväksi saatujen valtiolainojen korkojen ja kuoletusmaksujen suorittamiseen nähden. Ylihallitus, yhtyen Suomen Valtiokonttorin puheenaolevien anomuksien johdosta antamiin lausuntoihin, kesäkuun 12 p. 1913 alamaisesti puolsi anomuksia Valtiokonttorin tekemien ehdotusten mukaisesti, mikäli anomukset enään olivat toteutettavissa.

2. Emäntäkoulut.

Elias Lönnrotin emännyskoulu Sammatissa. Keisarillinen Senaatti näki hyväksi joulukuun 15 p. 1910 myöntää Elias Lönnrotin emännyskoululle etupäässä koulukaluston ja opetusvälineiden hankkimiseen kerta kaikkiaan 1,500 mk.

Elias Lönnrotin emännyskoulun johtokunta Sammatissa oli pöytäkirjanotteessa toukokuun 6 p:ltä 1911 Ylihallitukselle esittänyt, että koululle valmistettaisiin muutamia välttämättömiä lisärakennuksia. Kun olisi hankittu piirustukset ja kustannusarviot ynnä urakkatarjoukset ajottuja lisärakennuksia varten, esitti Ylihallitus maaliskuun 12 p. 1912 Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen, että puheenalaiset rakennustyöt saataisiin panna toimeen valtionkustannuksella ja, että tarkoitusta varten myönnettäisiin 25,000 markkaa.

Toukokuun 20 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi jättää asian siksensä.

Jokelan emäntä-, käsityö- ja kasvitarihakoulu. Keisarillinen Senaatti näki heinäkuun 14 p. 1911 hyväksi myöntää Jokelan emäntä-, käsityö- ja kasvitarihakoululle 2,000 markan määrärahan ja huhtikuun 24 p. 1912 lisäksi 1,000 markkaa.

Keisarillisen Senaatin lähetepäätöksellä toukokuun 8 p:ltä 1914 oli Ylihallituksen käsketty antaa lausuntonsa Jokelan emäntä-, käsityö- ja kasvitarihakoulun johtokunnan alamaisesta anomuksesta, että sanotulle koululle myönnettäisiin apuraha varattomien oppilaiden avustamiseksi.

Tämän johdosta Ylihallitus heinäkuun 22 p. 1914 alamaisesti jätti Keisarillisen Majesteetin armolliseen harkintaan, eikö sanotulle laitokselle voitaisi myöntää koulun johtokunnan käytettäväksi ja

vuosikertomuksen yhteydessä tilitettäväksi 1,000 markan suuruinen määräraha varattomien oppilaiden avustamiseksi lukuvuonna 1914—1915 korkeintaan 150 markan suuruisina erinä ja ehdolla, että oppilaitoksissa on mainittuna lukuvuonna ainakin 20 oppilasta.

Keisarillisen Senaatin lähetepäätöksellä heinäkuun 15 p:ltä 1912 oli Ylihallituksen käsketty antaa lausuntonsa Orimattilan emäntäkoulun johtokunnan anomuksen johdosta, että sanottu koulu, jonka silmälläpito nykyisin kuului Koulutoimen Ylihallitukselle, siirrettäisiin Maanviljelyshallituksen valvonnan alaiseksi. Tämän johdosta ja koska parastaikaa oli toimessa eräs valtion komitea, jonka tehtävänä oli naisten talousopetuksen järjestäminen ja joka antanee lausuntonsa myöskin talousopetusta tarkoittavien koulujen silmälläpidosta, niin Ylihallituksen mielestä puheenaoleva anomus oli liian aikaiseen vireille pantu, minkätähden Ylihallitus syyskuun 10 p. 1912 alamaisesti jätti Hänen Keisarillisen Majesteettinsa harkintaan, oliko tätä nykyä tehtävä muutos Orimattilan emäntäkoulun silmälläpitoon nähden.

Orimattilan
emäntä-
koulu.

Lokakuun 20 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi siirtää ja määrätä Orimattilan emäntäkoulun Koulutoimen Ylihallituksen valvonnasta Maanviljelyshallituksen silmälläpitoon ja valvontaan.

Lähetepäätöksellä elokuun 21 p:ltä 1912 oli Ylihallituksen käsketty antaa lausuntonsa Orimattilan naisyhdistyksen alamaisten anomuksen johdosta, että sanotun yhdistyksen ylläpitämälle Orimattilan emäntäkoululle, joka viime vuosina oli nauttinut 4,000 markan valtioapua, armosta myönnettäisiin vuosiksi 1913—1917 6,000 markkaan korotettu vuotuinen kannatusapu, 750 markkaa vuosittain apurahoiksi varattomille oppilaille ja kerta kaikkiaan 700 markkaa uuden sisäoppilaitoksen kalustamista varten.

Vaikkakaan emäntäkouluilla ei tätä nykyä ollut suurempia valtioapuja kuin 3,000 à 4,000 markkaa, kuitenkin siihen nähden, että puheenaoleva emäntäkoulu oli jo kauan ja hyvällä menestyksellä toiminut sekä huomioonottaen muutkin niinhyvin anomuksessa kuin Maanviljelyshallituksen alamaisten lausunnossa esiintuodut näkökohdat, Ylihallitus syyskuun 13 p. 1912 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti valtioavun korotettavaksi 5,000 markaksi sekä uuden oppilaskodin sisustamiseksi myönnettäväksi kerta kaikkiaan 700 markkaa. Mitä tuli anomukseen saada vuotuista apurahaa varattomille oppilaille, niin Ylihallitus, koska sen myöntämi-

nen tuntuvasti edistäisi koulun käyttämistä vähävaraisista piireistä, katsoi asiakseen kannattaa tätäkin anomuksen puolta, mikäli käytettävänä olevan määrärahan huomataan tarkoitukseen riittävän.

3. Apurahat.

Apurahat
havaintovä-
lineitä var-
ten.

Sittenkun Hänen Keisarillinen Majesteettinsa oli tammikuun 12 p. 1911 nähnyt hyväksi vahvistaa asetuksen niistä määrärahoista kansakoululaitosta ja erinäisiä sivistystarkoituksia varten, jotka olivat suostuntavaroista suoritettavat vuonna 1911, saatti Ylihallitus kiertokirjeellä maaliskuun 24 p. 1911 asianomaisten tietoon,

että määrarahasta havaintovälineiden hankkimiseksi maalaiskansakouluihin ja kansanopistoihin 7,000 markan suuruisen määrä oli tarkoitettu kansanopistoja varten ja, että tästä määrästä saatiin myöntää avustusta sellaisenkin opetusvälineiden hankkimiseksi, johon maalaiskansakoulut saavat apua valtiorahastosta; ja

että kansanopistojen kannattamiseksi osotetusta määrarahasta edelleen tuli annettavaksi avustusta niiden perusteiden mukaan, jotka olivat määrättyt Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjelmässä marraskuun 13 p:ltä 1906.

Sen ohessa ilmoitettiin,

että apuja jaettaessa niistä opetusvälineistä — käsityökaluista höyläpenkeistä, sorveista, kangaspuista ja ompelukoneista —, joiden hankkimiseen tätä ennen ei oltu valtioapua myönnetty, ei oteta huomioon ennen vuotta 1910 ostettuja välineitä; ja

että hakemus valtioavun saamisesta kyseessäolevaan tarkoitukseen ynnä hakemukseen liitetyt alkuperäiset kuitatut laskut (ei kaksoiskappaleita eikä jäljennöksiä) hankituista opetusvälineistä oli lähetettävä Ylihallitukselle.

Apurahat
kansanopis-
toille ja nii-
den varatto-
mille oppi-
laille.

Kyseessä olevana ajanjaksona on seuraavia apurahoja myönnetty: Lokakuun 6 p. 1911 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi vakuuttaa 6,000 markaksi korotetut jatkuvat valtioavut luettuna 1/11 1911:sta toistaiseksi Jämsän, Itä-Pohjanmaan, Pohjois-Satakunnan, Keski-Hämeen ja Kainuun kansanopistoille; joulukuun 20 p. 1911 Pohjois-Satakunnan kansanopistolle naisoppilaiden asumalaitoksen sisustamisesta johtuneiden kustannusten suorittamiseen 1,000 markkaa; Lahden kansanopistolle pulpettien, voimisteluvälineiden ja asumalaitoksen vuodepeitteiden hankkimista varten 3,580 markkaa; sekä Itä-Uudenmaan (Östra-Nylands) maanmies- ja emäntäkoululle huonekalujen ja voimisteluvälineiden hankkimiseksi 2,000 markkaa.

Tammikuun 31 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää 1911 vuoden määrärahasta isäntä- ja emäntäkoulujen kannattamiseksi Kyminlaakson kansanopistolle oppilas-asunnon kalustamista varten 2,000 markkaa; Etelä-Pohjanmaan kansanopistolle niinkään oppilas-asunnon kalustamista varten 2,500 markkaa, sekä Lappfjärdin kansanopistolle kaluston ja voimisteluvälineiden hankkimista varten 2,000 markkaa.

Helmikuun 28 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Perä-Pohjolan kansanopistolle kaluston hankkimista varten opiston asumalaitokseen 3,198 markkaa, sekä Kainuun kansanopistolle oppilasten asumalaitoksen sisustamista varten 2,500 markkaa.

Kesäkuun 6 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää yleisistä varoista seuraavat apurahat:

Tuusulan kansanopistolle, etupäässä sen isäntä- ja emäntäkouluosaston hyväksi 2,000 markkaa opetuskaluston lisäämiseksi sekä asumalaitoksen kalustamista varten; Länsi-Uudenmaan kansanopistolle, samoin etupäässä sen isäntä- ja emäntäkouluosaston hyväksi 1,950 markkaa asumalaitoksen kalustamista varten; Lounais-Karjalan kansanopistolle, myöskin etupäässä sen isäntä- ja emäntäkouluosaston hyväksi, kaluston korjausta ja uudistusta varten 2,000 markkaa; Itä-Karjalan kansanopistolle asumalaitoksen sisustamista ja voimistelutelineiden hankkimista varten 2,000 markkaa; Keski-Suomen kansanopistolle asumalaitoksen kalustamista varten 2,000 markkaa; Kainuun kansanopiston isäntä- ja emäntäkouluosaston ylläpitämistä varten tänä vuonna 1,500 markkaa; sekä Mellersta Nylands folkhögskolan nimiselle kansanopistolle kaluston ja opetusvälineiden hankkimiseen 2,000 markkaa.

Joulukuun 28 p. 1912 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Pohjois-Pohjanmaan Ensimmäiselle kansanopistolle oppilashuoneuston sisustamista varten 2,150 markkaa; Orimattilan naisyhdistyksen ylläpitämälle Orimattilan emäntäkoululle uuden oppilaskodin sisustamista varten 700 markkaa; Keski-Pohjanmaan kansanopistolle kaluston hankkimiseksi ja huoneuston sisustamiseksi maanmiestalvikurssien toimeenpanemista varten 1,200 markkaa; Ahvenanmaan kansanopiston yhteydessä toimivalle maanmies- ja emäntäkoululle uusien huonekalujen ja kaluston hankkimiseksi 2,000 markkaa; sekä Vaasan kansakouluyhdistykselle erityisen kaluston ja opetusvälineiden hankkimiseksi ylläpitämäänsä Närpiön maanmies- ja emäntäkouluun 1,500 markkaa.

Kirkollisasiuntoimituskunta oli kirjeessään Ylihallitukselle helmi-kuun 19 p:ltä 1913 ilmoittanut, että suostuntavaroista vuonna 1913 suoritettavaksi oli armossa vahvistettu m. m. 360,000 markkaa kansanopistojen avustamiseksi ja apurahoiksi näiden opistojen varattomille oppilaille. Kehoittaessaan kirjeessään helmikuun 28 p:ltä 1913 kansanopistojen johtokuntia, mikäli halusivat päästä näitä apurahoja nauttimaan, lähettämään apuraha-anomuksensa liittäen mukaan tiedon oppilasluvusta ja montako lukuvuotta itsekukin opisto oli ollut toiminnassa, Ylihallitus ilmoitti, että avustusta tuli annettavaksi niiden muutettujen perusteiden mukaan, jotka Eduskunta 1908 ja 1909 vuosien toisilla valtiopäivillä sekä myöhemmin oli hyväksynyt, eli siis siten, että vähemmän kuin kaksi vuotta toimineet opistot tulivat saamaan 3,000 markkaa sekä kaksi vuotta toimineista opistoista ne, joissa on vähemmän kuin 40 oppilasta, 6,000 markkaa, ne, joissa on vähintään 40 oppilasta, 7000 markkaa sekä, ne, joissa on vähintään 70 oppilasta, 8,000 markkaa, jotapaitsi opistot tulivat saamaan 1,500—2,000 markan määrän käytettäväksi vähävaraisten oppilasten avustamiseen.

Kirjeessään maaliskuun 12 p:ltä 1913 Ylihallitukselle ilmoitti Kirkollisasiuntoimituskunta, että edellämainitusta määrärahasta oli Keisarillisen Senaatin ennen tekemien päätösten mukaan kannatus-apua toistaiseksi annettava seuraaville oppilaitoksille:

Keisarillisen Senaatin päätösten nojalla 9/4 1908:lta ja 15/10 1909:lta 6,000 markkaa Tuusulan, Söörnäisten kristilliselle, Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Huittisten, Hämeen, Lahden, Kymnlaakson, Lounais-Karjalan, Itä-Karjalan, Uudenkirkon; Keski-Savon, Pohjois-Savon, Puhoksen, Pohjois-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Perä-Pohjolan suomenkielisille, Länsi-Uudenmaan, Porvoon, Lounais-Suomen, Ahvenanmaan, Lappfjärdin, Kronobyn ruotsinkielisille kansanopistoille, Västankvarnin, Itä-Uudenmaan, Närpiön ja Vöyrin ruotsinkielisille isäntä- ja emäntäkouluille;

Keisarillisen Senaatin päätöksen nojalla 17/9 1910:ltä Itä-Hämeen kansanopistolle ja Svenska Folkakademin-nimiselle kansanopistolle;

Keisarillisen Senaatin päätösten nojalla 7/10 ja 10/11 1910:ltä Breidablickin, Räisälän ja Keski-Pohjanmaan ruotsalaiselle kiertävälle kansanopistolle;

Keisarillisen Senaatin päätöksen nojalla 6/10 1911:lta Jämsän, Itä-Pohjanmaan, Pohjois-Satakunnan, Keski-Hämeen ja Kainuun kansanopistoille.

Kun Vöyrin kansanopisto oli ilmoittanut keskeyttäneensä toimintansa, näki Keisarillinen Senaatti hyväksi kesäkuun 27 p. 1913 myöntää Kainuun kansanopistolle ylimääräisenä apurahana ne 3,000 markkaa, jotka sen kautta edellisellä kevätlukukaudella olivat jääneet käyttämättä.

Sittenkun Ylihallituksen yllämainitun kirjeen johdosta apurahanomuksia oli saapunut 36 kansanopistolta, teki Ylihallitus niiden johdosta toukokuun 21 p. 1913 alamaisen esityksen apurahan jakamisesta.

Kesäkuun 27 p. 1913 Keisarillinen Senaatti myönsi seuraavat määrät:

	Kannatus- apua Smk.	Apurahoja varattomille oppilaille Smk.
Söörnäisten kristilliselle kansanopistolle	1,000:—	2,000:—
Tuusulan »	1,000:—	2,000:—
Lärsi-Suomen »	1,000:—	2,000:—
Varsinais- »	1,000:—	2,000:—
Kyminlaakson »	1,000:—	1,800:—
Lahden »	2,000:—	2,000:—
Keski-Suomn »	1,000:—	2,000:—
Hämeen »	1,000:—	1,500:—
Keski-Hämeen »	1,000:—	2,000:—
Uudenkirkon »	1,000:—	2,000:—
Pohjois-Karjalan »	3,000:—	2,000:—
Keski-Savon »	1,000:—	2,000:—
Pohjois- »	2,000:—	2,000:—
Etelä-Pohjanmaan »	1,000:—	2,000:—
Itä- »	3,000:—	1,500:—
Keski- »	1,000:—	2,000:—
Pohjois- »	1,000:—	2,000:—
Länsi-Uudenmaan »	—	1,500:—
Jämsän »	—	1,800:—
Puhoksen »	—	1,000:—
Kainuun »	—	2,000:—
Itä-Hämeen »	—	1,700:—
Pohjois-Satakunnan »	—	1,500:—
Itä-Karjalan »	—	2,000:—
Lounais- »	—	1,500:—
Perä-Pohjolan »	—	1,800:—
Svenska Folkakademien-nimiselle »	—	1,000:—

	Kannatus- apua Smk.	Apurahoja varattomille oppilaille Smk.
Keski-Uudenmaan ruotsalaiselle kansanopistolle.....	—	1,500: —
Länsi- » » »	—	1,500: —
Lounais-Suomen » »	—	1,500: —
Porvoon » »	—	1,500: —
Lappfjärdin » »	—	1,500: —
Breidablickin » »	—	1,500: —
Abvenanmaan » »	—	1,500: —
Itä-Uudenmaan » maanmies ja emäntäkoululle ..	—	1,500: —

Heinäkuun 25 p. 1913 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Västankvarnin ruotsinkieliselle isäntä- ja emäntäkoululle 1,000 markkaa varattomien oppilasten avustamiseksi; Pohjois-Satakunnan kansanopistolle 2,000 markan suuruisen ylimääräisen apurahan; sekä Keski-Pohjanmaan ruotsinkieliselle kiertävälle kansanopistolle 5,800 markan suuruisen apurahan; lokakuun 8 p. 1913 Kruunupyyn kansanopistolle sekä Närpiön maanmies- ja emäntäkoululle, kummallekin 1,500 markkaa varattomien oppilasten ylläpitämiseksi; lokakuun 22 p. 1913 Huittisten kansanopistolle 2,400 markkaa oppilaskodin kalustukseen ja Pohjois-Satakunnan kansanopistolle 2,000 markkaa kaluston ja voimistelutelineiden hankkimiseen; joulukuun 30 p. 1913 Itä-Hämeen eli Hartolan kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,000 markkaa ja 1,000 markkaa kalustoa varten; Räisälän kansanopistolle ylimääräistä kannatusapua 1,000 markkaa sekä varattomien oppilasten avustukseen 2,000 markkaa; Sörnäisten kristilliselle kansanopistolle ylimääräistä avustusta 2,450 markkaa; Lahden kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,500 markkaa; Itä-Pohjanmaan kansanopistolle ylimääräistä avustusta 2,000 markkaa; Puhoksen kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,500 markkaa; Keski-Hämeen kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,500 markkaa; Keski-Pohjanmaan kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,500 markkaa; Itä-Karjalan kansanopistolle ylimääräistä avustusta 2,000 markkaa; Länsi-Suomen kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,650 markkaa; sen yhteydessä toimivan emäntäkoulun kalustoa varten; Pohjois-Savon kansanopistolle ylimääräistä avustusta 1,000 markkaa.

Toukokuun 13 p. 1914 Kirkollisasiaintoimituskunta ilmoitti, että Itä-Pohjanmaan kansanopiston yhteydessä toimivan isäntä- ja emäntäkoulun valtioapu oli myönnetty toistaiseksi.

Syyskuun 29 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi myöntää Kainuun kansanopistolle 1,000 markan suuruisen tilapäisen apurahan suksityön opetusta varten.

Joulukuun 22 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi maataloudellisen opetuksen järjestämistä varten vuodeksi 1915 myöntää:

Tuusulan	kansanopistolle	1,700	markkaa;
Länsi-Suomen	»	1,700	» ;
Itä-Hämeen	»	2,500	» ;
Keski-Hämeen	»	1,700	» ;
Kyminlaakson	»	3,200	» ;
Pohjois-Savon	»	1,700	» ;
Keski-Pohjanmaan	»	2,500	» ;
Perä-Pohjolan	»	2,200	» ;

Maanmiestalvikursseja varten asetetusta määrärahasta on Keisarillinen Senaatti nähnyt hyväksi myöntää:

Apurahoja
maatalous-
opetusta
varten.

Västankvarnin maanmies- ja emäntäkoululle 18/5 1909 maanmiestalvikurssien järjestämiseksi 1/11 1912:een vuosittain Smk. 9,800:—; 21/1 1913 vuosittain Smk. 10,000:—.

Tuusulan kansanopiston yhteydessä toimivalle isäntä- ja emäntäkoululle 10/9 1908 agronomisivistyksen saaneen maatalousoppiaineiden opettajan palkkaamiseksi 1/11 1911:een vuosittain Smk. 2,000:—; 11/8 1911 maatalousaineiden opettamista varten 1/1 1915:een vuosittain Smk. 2,000:—.

Länsi-Uudenmaan eli Vihdin kansanopistolle 15/1 1909 sen isäntä- ja emäntäkoulun yhteydessä toimivien maanmieskurssien agronomiopettajan palkkaamiseksi 1/11 1911:een vuosittain Smk. 3,000:—; 11/8 1911 samoin 1/1 1915:een vuosittain Smk. 3,000:—.

Pohjois-Satakunnan kansanopistolle Kankaanpäässä 19/10 1910 agronomisivistyksen saaneen opettajan palkkaamiseen vv. 1910—1912 vuosittain Smk. 3,000:—; 21/1 1913 samoin toistaiseksi vuosittain Smk. 3,000:—.

Lahden kansanopistolle 8/11 1910 opetuksen järjestämiseksi maatalous-aineissa vv. 1911—1913 vuosittain Smk. 3,000:—; 22/8 1913 samoin toistaiseksi vuosittain Smk. 3,000.

Sääksmäen kansanopistolle 28/3 1908 maatalouskurssien järjestämistä varten vv. 1909—1911 vuosittain Smk. 4,000:—; 20/8 1909, 19/10 1910, 11/8 1911 ja 25/8 1914 lisäystä edelliseen.

- Päivölän maanmieskoulun ylläpitämiseen toistaiseksi Smk. 4,400:—, stipendeiksi Smk. 1,200:—, maataloudellista neuvontatyötä ja maanviljelysharjoittelulaitoksen valvontaa varten Smk. 1,500:—.
- Keski-Hämeen kansanopistolle ja siihen yhdistetylle isäntä- ja emäntäkoululle 19/10 1910 maatalous-aineiden opettamista varten 1/11 1913:een vuosittain Smk. 1,800:—; 25/8 1911 samoin 1/1 1915:een vuosittain Smk. 2,000:—.
- Jämsän kansanopistolle 19/10 1910 ja 18/3 1913 opiston yhteydessä toimivan isäntä- ja emäntäkoulun maatalous-aineiden opettajan palkkaamiseksi toistaiseksi vuosittain Smk. 3,000:—.
- Kyminlaakson kansanopistolle 22/4 1910 ja 11/8 1911 maamiestalvikurssien toimeenpanemista varten 1/1 1915:een vuosittain Smk. 4,000:—.
- Itä-Karjalan kansanopistolle Impilahdella 13/6 1910 agronomisivistyksen saaneen opettajan palkkaamiseksi vv. 1911—1913 ehdollisesti vuosittain Smk. 1,500:—; 21/1 1913 maatalous-aineiden opettamiseksi toistaiseksi vuosittain Smk. 2,000:—.
- Keski-Savon kansanopistolle 1/11 1910 ja 21/1 1913 maataloudellisen opetuksen aikaansaamiseksi toistaiseksi vuosittain Smk. 2,000:—.
- Itä-Hämeen kansanopiston yhteydessä toimivalle maamieskouluosastolle 4/3 1909 ja 19/10 1910 agronomisivistyksen saaneen henkilön palkkaamiseksi 1/11 1911:een vuosittain Smk. 3,000:—; 11/8 1911 kansanopistolle agronomiopettajan ja kesäneuvojan palkkaamiseksi 1/1 1915:een vuosittain Smk. 3,000:—.
- Pohjois-Savon kansanopistolle 18/3 1910 ja 11/8 1911 sen yhteyteen järjestettyjä maamiestalvikursseja varten 1/1 1915:een vuosittain Smk. 1,500:—.
- Pohjois-Karjalan kansanopistolle 16/9 1909 sen yhteydessä olevan maatalouskoulun ylläpitämiseksi 1/11 1912:een vuosittain Smk. 3,000:—; 23/1 1912 maamieskoulua varten 1/1 1916:een vuosittain Smk. 3,000:—.
- Keski-Suomen kansanopistolle 13/6 1910 maatalousopetuksen järjestämiseksi Äänekosken maamies- ja emäntäkoulussa 1/11 1913:een ehdollisesti vuosittain Smk. 2,000:—; 23/9 1911 ja 21/1 1913 maatalousaineiden opettamista varten toistaiseksi vuosittain Smk. 2,000:—.
- Keski-Pohjanmaan (Haapaveden) kansanopistolle 22/4 1910 maamiestalvikurssia varten 1/1 1912:een vuosittain Smk. 3,000:—; 11/8 1911 samoin vuosiksi 1912—1914 vuosittain Smk. 3,000:—.

Perä-Pohjolan kansanopistolle 22/4 1910 2-kuukautisen maatalous-
oppijakson järjestämiseksi 1/11 1911:een vuosittain Smk. 2,000: —;
11/8 1911 samoin 1/1 1915:een vuosittain Smk. 2,500: —.

Itä-Pohjanmaan kansanopistolle Kuusamossa 13/10 1909 maatalous-
opetuksen järjestämiseksi 1/11 1912:een vuosittain Smk. 2,000: —;
11/8 1911 samoin 1/1 1915:een vuosittain Smk. 3,000: —.

Kainuun kansanopistolle 6/12 1910 agronomiopettajan palkkaami-
seksi 1/11 1913:een vuosittain Smk. 1,500: —; 21/1 1913 samoin
toistaiseksi vuosittain Smk. 3,000: —.

Määrärahasista isäntä- ja emäntäkoulujen sekä kansanopistojen
kannattamiseksi näki Keisarillinen Senaatti hyväksi marraskuun 2 p.
1910 myöntää vuosiksi 1910—1912:

Avustus-
määrärahas-
ta isäntä- ja
emäntäkou-
luja varten.

Orimattilan emäntäkoululle lisäksi entiseen 2,500 mk:n vuotuisen
valtioapuun 1,500 mk., kuin myöskin kaluston uudistamiseen
kerta kaikkiaan 1,000 mk.;

Jokelan emäntä-, käsityö- ja kasvitarihakoululle Paimiossa 2,000 mk:n
vuotuista lisäystä entiseen 2,000 mk:n kannatusapuun sekä 1,000
mk. kerta kaikkiaan koulukaluston ja opetusvälineiden hankki-
miseen;

Lapuan emäntäkoululle 1,000 mk. lisäystä entiseen 2,000 mk:n vuo-
tuiseen kannatusapuun kuin myöskin koulun kaluston uusimista
varten kerta kaikkiaan 500 mk.;

Tuusulan kansanopistolle 1,000 mk:n lisäys entiseen 2,000 mk:n kan-
natusapuun vuodesta 1909 alkaen;

Pohjois-Satakunnan kansanopistolle 3,000 mk. luettuna sen perusta-
misesta 1/11 1909 kuin myöskin isäntä- ja emäntäkoulun perusta-
miskustannusten korvaamiseksi kerta kaikkiaan 2,000 mk.;

Keski-Hämeen kansanopistolle samoin kuin edelliselle;

Jämsän kansanopistolle vuosittain 3,000 mk. luettuna sen perustami-
sesta 1/11 1909;

Uudenkirjon kansanopistolle 500 mk:n vuotuinen lisäys entiseen
2,500 mk:n valtioapuun, luettuna vuoden 1909 alusta;

Räisälän kansanopistolle 2,000 mk:n vuotuinen lisäys entiseen 1,000
mk:n kannatusapuun, luettuna vuoden 1909 alusta;

Itä-Hämeen, Puhoksen ja Etelä-Pohjanmaan kansanopistoille 1,000
mk:n vuotuinen lisäys entiseen 2,000 mk:n kannatusapuun, alkaen
vuodesta 1909;

Kainuun kansanopistolle 3,000 mk:n vuotuinen kannatusapu luettuna sen perustamisesta 1/11 1909 sekä isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannusten korvaamiseksi kerta kaikkiaan 2,000 mk.; Itä-Pohjanmaan kansanopistolle samoin kuin edelliselle paitsi isäntä- ja emäntäkoulun perustamiskustannusten korvaukseksi 3,000 mk. kerta kaikkiaan;

Svenska Folkakademin-nimiselle kansanopistolle maamieskurssien järjestämiseksi vuosittain 1,500 mk. vuoden 1909 alusta lukien; Länsi-Uudenmaan ruotsalaiselle ja Porvoon kansanopistolle 500 mk:n lisäys kummallekin entiseen 2,500 mk:n kannatusapuun vuoden 1909 alusta lukien;

Lappfjärdin kansanopistolle ja Vöyrin maamies- ja emäntäkoululle 1,000 mk:n lisäys entiseen 2,000 mk:n kannatusapuun luettuna vuoden 1909 alusta;

Breidablickin kansanopistolle 3,000 mk:n avustus vuoden 1909 alusta lukien.

Rakennus-
avut.

Kirkollisasiuntoimituskunta oli kirjeessään helmikuun 26 p:ltä 1913 sen johdosta, että Armolliseen asetukseen 30 p:ltä joulukuuta 1912 siitä verosta, joka paloviinan valmistamisesta Suomessa on suoritettava sekä tämän veron käyttämisestä vuonna 1913, oli otettu 600,000 markan suuruinen määräraha kansanopistoille rakennusavustukseksi, ja jotta tämä melkoinen summa tulisi jaetuksi varteentottamalla kaikki asiaan vaikuttavat seikat, käskenyt Ylihallitusta laatimaan ehdotuksen perusteista, joilla näitä apurahoja olisi annettava. Koska tasapuolisuuden saavuttamiseksi yllämainitun määrärahan jakamisessa mainittua avustusta tarvitsevien opistojen kesken oli tärkeää, että Ylihallitus voisi kaikista sanottujen laitosten puolesta tehdyistä anomuksista yhtäaikaan tehdä ehdotuksensa, kehoitti Ylihallitus kirjeessään maaliskuun 19 p:ltä 1913 kansanopistojen johtokunnille niitä asianomaisia (opistojen ja niiden rakennusyhtiöiden johtokuntia y. m.), jotka toivoivat laitoksensa pääsevän avustuksesta osalliseksi, mutta jotka eivät vielä olleet sitä tarkoittavaa anomusta tehneet, ensi tilassa sellaisen joko Keisarilliseen Senaattiin tai Ylihallitukselle jättämään. Niinikään, jos jonkun laitoksen taloudelliset olot olivat avustusta odotellessa siksi paljon muuttuneet, että anomuksen uusiminen näytti tarpeelliselta, oli tämäkin viipymättä toimitettava. Samalla Ylihallitus, voidakseen laatia varmoihin asiatietoihin perustuvat ehdotukset, kehoitti kansanopistojen johtokuntia

Ylihallitukselle ennen huhtikuun 20 päivää täytettynä palauttamaan oheenliitettävän lomakkeen ynnä sen mukana opistolle ja sen omistajille sekä siihen liitetuille laitoksille vahvistetut säännöt (ohjelmat, ohjesäännöt y. m.).

Noudattaakseen yllämainitussa Kirkollisasiaintoimituskunnan kirjeessä annettua käskyä Ylihallitus laati taulukon sekä taulukkoon otetun jakoehdotuksen suunnittelussa noudattamistaan perusteistaan Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen alamaisesti esitti seuraavaa:

»1. Taulukossa olivat opistot ryhmitetyt neljään kategoriaan sen mukaan millaiset taloudelliset edellytykset kunkin ympäristö varallisuutensa ja henkisen kehityksensä y. m. olojensa perusteella Ylihallituksen mielestä asianomaiselle laitokselle tarjosi. Tässä suhteessa oli Ylihallituksen erittäin mainittava, että Sörnäisten Kristillisen kansanopiston sijoittaminen II ryhmään johtui siitä, että sanottu laitos, joka toimii pääkaupungin kalliissa oloissa, saa kannatuksensa etupäässä vähävaraisilta kansalaisilta, joten sen taloudellinen asema on heikko. — Ympäristön taloudellisen ja henkisen tason tulisi Ylihallituksen mielestä olla hyvinkin vaikuttavana tekijänä avustuserien suuruutta määrättäessä, koskapa vuotuisen kannatuksenkin, saatikka sitten velkain korkojen ja kuoletuksen suorittaminen, tuottaa mainitussa suhteessa heikoissa oloissa toimiville opistoille suuria vaikeuksia.

2. Eduskunta oli perustellut puheenaolevan 600,000 markan rahamäärän antamista kansanopistoille sillä, että nämä opistot olivat rakennusvelkainensa kuolettamiseksi kipeästi avustuksen tarpeessa. Sentähden Ylihallituskin päätti jakoehdotuksessaan kiinnittää erikoista huomiota aikaisemmin tehtyjen rakennusvelkojen suuruuteen; mitä vastasuunnitelluista rakennusyrytyksistä aiheutuviin velkoihin tulee, päätti Ylihallitus tässä suhteessa ottaa erityisemmin huomioon vain I ja II ryhmään kuuluvat Itä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Itä-Hämeen ja Ahvenanmaan kansanopistot.

3. Vielä tuli Ylihallituksen mielestä jakoehdotusta laadittaessa ottaa huomioon opistojen koko ja niiden oppilasmäärä; samoin myöskin ennen saadut rakennusavut, vaikka verrattain vähän, koska nämä avustukset oikeastaan olivat jo velkataakkojen määrissä huomioon otetut.

Ylihallitus ei voi vielä tehdä ehdotusta Närpes lantmanna- och husmodersskola-, Västankvarnin lantmanna- och husmodersskola sekä Östra Nylands lantmanna- och husmodersskola-nimisille kansanopistoille myönnettävistä rakennusavuista, koskei niistä opistoista vielä ole saapunut tarpeellisia, opistojen taloudellista tilaa y. m. oloja valaisevia tietoja, mutta päätti Ylihallitus näitä kolmea opistoa varten kuitenkin varata yhteensä 32,000 markkaa. Ja on Ylihallituksella aikomuksena näihin nähden tehdä alamainen esityksensä ensi tilassa.»

Heinäkuun 11-p. 1913 Kirkollisasiaintoimituskunta jakoi rakennus-avustuksia seuraavat määrät, joista samalla pidätettiin pääomanlyhennys- ja korkomaksuja:

Itä-Karjalan	kansanopistolle	Smk. 18,000:—;
Itä-Pohjanmaan	»	» 30,000:—;
Kainuun	»	» 28,000:—;
Keski-Pohjanmaan	»	» 23,000:—;
Perä-Pohjolan	»	» 19,000:—;
Pohjois-Satakunnan	»	» 25,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 2,000:—;
Itä-Hämeen	kansanopistolle	Smk. 20,000:—;
Lounais-Karjalan	»	» 18,000:—;
Söörnäisten kristilliselle	»	» 20,000:—;
Pohjois-Karjalan	»	» 22,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 5,866:67;
Uudenkirkon	kansanopistolle	Smk. 17,000:—;
Ahvenanmaan ruotsinkieliselle kansanopistolle	»	» 13,000:—;
Tuusulan kansanopistolle	»	» 24,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 6,720:—;
Jämsän	kansanopistolle	Smk. 20,000:—;
Keski-Hämeen	»	» 17,000:—;
Keski-Savon	»	» 21,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 7,720:—;
Keski-Suomen	kansanopistolle	Smk. 17,000:—;
Kronobyin ruotsinkieliselle kansanopistolle	»	» 8,000:—;
Närpiön ruotsinkieliselle isäntä- ja emäntä-			
	koululle	»	» 6,000:—;
Lappfjärdin	kansanopistolle	» 9,000:—;
Pohjois-Pohjanmaan	»	» 10,000:—;
Pohjois-Savon	»	» 20,000:—;
Varsinais-Suomen	»	» 15,000:—;
Länsi-Uudenmaan	»	» 17,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 6,240:—;
Hämeen kansanopistolle		Smk. 20,000:—, josta
	summasta pidätettiin valtiolle		Smk. 9,786:68;
Porvoon ruotsinkieliselle kansanopistolle		Smk. 9,000:—;

Etelä-Pohjanmaan kansanopistolle	Smk. 10,000:—;
Kymenlaakson »	» 17,000:—, josta
summasta pidätettiin valtiolle	Smk. 4,500:—;
Lahden kansanopistolle	Smk. 38,000:—, josta
summa kokonaan pidätettiin valtiolle;	
Länsi-Suomen eli Huittisten kansanopistolle .	Smk. 13,000:—;
Keski-Uudenmaan ruotsinkieliselle kansanopistolle »	6,000:—;
Svenska Folkakademin-nimiselle kansanopistolle »	5,000:—;
Lounais-Suomen ruotsinkieliselle kansanopistolle »	9,000:—;
Västankvarnin ruotsinkieliselle isäntä- ja emäntäkoululle »	16,000:—;
Länsi-Uudenmaan ruotsinkieliselle kansanopistolle »	7,000:—;
Itä-Uudenmaan ruotsinkieliselle isäntä- ja emäntäkoululle »	13,000:—, josta
summasta pidätettiin valtiolle	Smk. 5,280:—.

4. Tilastotietoja kansanopistoista ynnä isäntä- ja emäntäkouluista.

a) Kansanopistojen, niiden opettajain ja oppilasten lukumäärä.

Lukuvuonna	Kansanopistoja			Opettajia helmik. 1 p.			Oppilaita helmikuun 1 p.								
	suomalaisia	ruotsalaisia	yhteensä	miehiä	naisia	yhteensä	miehiä			naisia			suomalaisia	ruotsalaisia	yhteensä
							suomalaisia	ruotsalaisia	yhteensä	suomalaisia	ruotsalaisia	yhteensä			
1910—1911	27	15	42	154	119	273	521	179	700	756	209	965	1,277	388	1,665
1911—1912	27	15	42	152	121	273	472	199	671	741	210	951	1,213	409	1,622
1912—1913	27	15	42	146	123	269	480	156	636	707	183	890	1,187	339	1,526
1913—1914	27	15	42	157	126	283	506	193	699	771	224	995	1,277	417	1,694
1914—1915	28	15	43	163	133	296	497	201	698	676	181	857	1,173	382	1,555

b) Tietoja kansanopistojen oppilaista.

Lukuvuonna	Oppilasten sääty			Oppilaitten ikä			Oppilaista käynyt ennen					Opistossa oli			
	tilallisia	tilattomia ja työkansaa	muuta emmaita tai kansantuokkaa	alle 18 v.	18—22 v.	yli 22 v.	jossain ylempimässä oppilaitoksessa	kansanopistossa	ylempi ylempimän kansakoulun	jonkun verran kansakoulua	ei kansakoulua	koko lukuvuoden	vähintään 5 kuukautta	4—5 kuukautta	alle 4 kuukautta
1910—1911	1,183	411	141	368	978	369	59	40	1,141	206	295	1,528	16	66	125
1911—1912	1,219	344	130	390	948	355	53	44	1,168	189	239	1,498	30	56	109
1912—1913	1,173	318	84	338	962	275	61	44	1,115	161	194	1,388	17	71	99
1913—1914	1,183	417	143	432	981	330	65	55	1,211	197	215	1,535	34	77	97
1914—1915	1,059	388	144	239	946	306	67	15	1,126	168	215	1,402	26	83	80

c) Tietoja kansanopistojen taloudesta.

Kalenterivuonna	Menot tasaisin markoin				Tulot tasaisin markoin							Kiinteistöjen arvo	Maksavia oppilaita	Vapaaoppilaita	Sisäoppilaita	Apurahojen yhteensä mk.
	opettajain palkkoihin	vuokraan	muuta menoja	yhteensä	valtioapu	kunnilla	kannatus-yhdistyksiltä	oppilasmaksut	muuta tuloja	yhteensä						
1910 . .	361,180	25,245	420,345	806,770	368,846	46,497	38,391	27,373	286,770	767,877	2,421,200	1,252	483	771	17,891	
1911 . .	365,271	30,521	373,034	768,826	376,464	41,602	32,003	41,702	219,514	711,285	2,500,100	1,238	455	836	17,135	
1912 . .	362,631	29,994	298,786	691,411	112,500	57,756	48,719	30,682	345,544	595,201	2,681,451	1,197	378	824	14,445	
1913 . .	378,664	24,877	415,180	818,742	443,300	74,944	39,035	29,850	458,416	1,045,545	2,756,777	1,226	517	908	44,480	
1914 . .	386,097	20,667	82,083	749,847	252,275	60,498	47,727	30,416	281,315	670,231	3,047,236	1,128	463	913	25,903	

d) Tietoja varsinaisista emäntäkouluista.

Lukuvuonna	Koulujen luku	Opettajia				Menot tasaisin markoin kalenterivuonna				Tulot tasaisin markoin kalenterivuonna					Laitosten kiinteistöjen arvo	
		yhteensä	naisia	miehiä	Oppilaita	opettajain palkkaus	vuokrat	muuta menoja	yhteensä	valtioapu	kunnilla	kannatus-yhdistyksiltä	oppilasmaksut	muuta tuloja		yhteensä
1910—1911	6	3	16	19	116	14,123	3,950	27,077	45,150	22,000	300	10,175	3,388	8,460	44,503	135,800
1911—1912	6	2	18	20	148	14,533	4,070	27,659	46,262	23,000	600	7,193	3,579	9,057	43,429	141,300
1912—1913	6	2	18	20	154	13,518	3,279	26,157	42,954	23,000	600	7,182	3,912	7,113	41,807	151,800
1913—1914	6	6	17	23	156	13,113	2,900	25,587	41,600	23,000	800	7,230	3,328	8,861	43,209	152,113
1914—1915	6	5	14	19	131	13,532	3,074	25,902	42,508	17,250	1,300	7,151	3,457	12,065	41,223	112,000

VI. Koulutoimen Ylihallitus.

1. Virasto ja sitä koskevia määräyksiä.

Heinäkuun 25 p. 1911 oli Keisarillinen Majesteetti Keisarillisen Senaatin anomuksesta armossa suvainnut antaa Keisarilliselle Senaatille toimeksi valmistaa ja armolliseen harkintaan lähettää ehdokset Suomen kollegialisten virastojen muodostamisesta sellaiseksi, jonka johdosta päällikkö yksinomaisesti määrää. Marraskuun 29 päivä 1911 Keisarillinen Senaatti käski Koulutoimen Ylihallitusta ennen seuraavan tammikuun 15 päivää Keisarilliseen Senaattiin toimittamaan lausuntonsa asiassa sekä edellämäinitun perusteen mukaan laadittavan ehdotuksen Ylihallituksen uudestaan muodostamiseksi.

Kysymys Ylihallituksen muodostamisesta kollegialisesta virastosta sellaiseksi, jonka johdosta päällikkö yksinomaisesti määrää.

Tämän johdosta Ylihallitus tammikuun 5 p:nä 1912 lähetti alomaisen lausuntonsa, joka on painettuna Ylihallituksen julkaisemassa »Alamaisessa kertomuksessa Suomen oppikoulujen tilasta ja toiminnasta lukuvuosina 1911—1914», sivuilla 62—74.

Kansakoulu-osastolla käsiteltävänä olleiden asiain lukumäärän osoittaa seuraava taulukko:

Kansliatilastoa.

	V u o n n a				
	1911	1912	1913	1914	1915
Saapuneita kirje-asioita	4,799	4,231	5,998	5,291	4,551
• anomus-asioita	778	786	1,191	1,014	1,005
Lopullisesti käsitellyistä astoista lähteneitä kirjeltä ..	7,071	5,456	9,142	7,273	6,135
Päätöksiä	110	127	140	104	99
Määräyksiä ja valtakirjoja	137	155	174	158	147

Kirjeessä maaliskuun 24 p:ltä 1911 Keisarillinen Senaatti ilmoitti, koska venäjänkielisiä asiakirjoja säännösten mukaan siinä suhteessa annetussa julistuksessa joulukuun 3 p:ltä 1866 oli Suomen tuomioistuimissa ja virastoissa esteettömästi otettava Venäjänkielisten asiakirjain vastaanottaminen.

v a s t a a n niiltä Hänen Keisarillisen Majesteettinsa alamaisilta, joilla sanottu kieli oli äidinkielenä, huolimatta siitä, oliko sellainen alamainen kirjoissa Suomessa vai Keisarikunnassa, mutta kuitenkin oli sattunut, että Suomen viranomainen oli suomentamista varten palauttanut tuonkieliset asiakirjat Keisarikunnassa kirjoissa olevalle hakijalle, katsoneensa, tällaisen lainvastaisen menettelyn välttämiseksi vastedes, tarpeelliseksi Senaatille armossa annetun vallan nojalla kehoittaa Suomen virastoja ja viranomaisia tarkoin noudattamaan sanotun armollisen julistuksen määräyksiä.

Edellä olevasta kirjeestä lähetti Ylihallitus huhtikuun 19 päivä 1911 jäljennöksen seminaarien ja aistiviälliskoulujen johtajille.

• Yhdenvertaisuuslaki.

Kirjeessään toukokuun 21 p:ltä 1912 Keisarillisen Senaatin Talousosaston kanslia ilmoitti, että Keisarillinen Senaatti, sittenkun laki muiden Venäjän alamaisten yhdenvertaisuudesta oikeuksiin nähden Suomen kansalaisten kanssa, joka oli armollisesti vahvistettu helmikuun 2 p. 1912, oli astunut voimaan toukokuun 14 p., oli katsonut tarpeelliseksi, sovittuaan Kenraalikuvernöörin kanssa, antaa erityisiä, yllämainitussa kirjelmässä lähemmin lueteltuja ohjeita sanotun lain esteettöntä toimeenpanemista varten.

Keisarillisen Senaatin Talousosaston kanslian kiertokirjeen tammikuun 2 p:ltä 1913, joka koski maan virkamiesten suhtautumista yhdenvertaisuuslakiin, Ylihallitus tammikuun 24 p. 1913 lähetti kaikkiin seminaareihin, aistiviälliskouluihin ja kaikille maaseudun kansakoulun-tarkastajille.

Uutisten antaminen sanomalehdille.

Keisarillisen Senaatin Talousosaston kanslian kirjelmässä toukokuun 26 p:ltä 1915 kaikille maan kuvernööreille ja keskusvirastoille määrättiin noudatettavaksi seuraavia ohjeita:

1) virastot saavat antaa sanomalehdistölle tietoja vain sellaisista asioista, jotka eivät ole salaisia ja jotka asianomainen virasto tai sen alaiset viranomaiset itse lopullisesti ratkaisevat. Sitä vastoin on ehdottomasti kiellettyä antaa tietoja sellaisista asioista, joiden ratkaiseminen kuuluu ylemmälle vallalle, sekä myöskin sellaisista, joista puheenaolevalta virastolta on vain vaadittu lausuntoa;

2) tietoja asioista, jotka virasto edellisen kohdan mukaan on oikeutettu ilmoittamaan sanomalehdistölle, saavat viraston virkamiehet antaa sanomalehdistön edustajille ainoastaan viraston esimiehen luvalla;

3) katsoen hallituslaitosten ja virkamiesten työnpaljouteen on kussakin virastossa sanomalehdistön edustajille määrättävä yksi tahi useampia

vastaanottopäiviä viikossa, jolloin he voivat saapua hankkimaan tietoja määrättyyn aikaan päivästä, häiritsemättä virkamiesten töitä muina päivinä.

Keisarillisen Senaatin Talousosaston kanslian salaisen kirjeen mukaan helmikuun 17 p:ltä 1914 Keisarillinen Senaatti käski kuvernöörejä, Ylihallituksia ja muita alaisiaan henkilöitä ja virastoja vastedes käyttämään täyttä lain mukaan heille kuuluvaa kurinpitovaltaa tarpeen vaatiessa.

Kurinpitoa
koskevia
määräyksiä.

Edellämainitun kirjeen lisäksi Keisarillinen Senaatti kesäkuun 1 p. 1915 huomautti salaisessa kirjeessä:

1) että niissä tapauksissa, jolloin kuvernöörien ja keskusvirastojen alaiset virkamiehet ovat tehneet itsensä syypäiksi virkavirheisiin ja laiminlyönteihin tai tekoihin, jotka ovat sopimattomia heidän virka-asemaansa nähden ja ristiriidassa heidän virkavelvollisuuksiensa kanssa, tulee kuvernöörien ja keskusvirastojen, sen jälkeen kun he tarpeen vaatiessa ovat toimittaneet asianmukaisen tutkinnon, ilmoittaa syylliselle mahdollisimman täsmällisesti lausutussa muodossa, mistä virheestä häntä syytetään, ynnä kaikki siihen kuuluvat asianhaarat ja vaatia syytetyltä kirjallinen selitys, määräten sen antamiseen mahdollisimman lyhyen ajan. Tarkastettuaan syyllisen esittämän selityksen, tulee asianomaisen päällikön, jos hänelle voimassa olevien asetusten mukaan kuuluu kurinpitovalta, viipymättä ratkaista asia, s. o. joko saattaa syyllinen asianmukaiseen rangaistukseen tai vapauttaa hänet edesvastuusta. Niissä tapauksissa, jolloin syyllisen esimiehistöllä ei ole kurinpitovaltaa taikka kun se rangaistusmäärä, jonka alaiseksi se voimassa olevain asetusten mukaan voi syyllisen saattaa, on asian laatuun nähden riittämätön, tekee esimiehistö asianmukaisen esityksen Senaattiin tai Kenraalikuvernöörille, riippuen siitä kummalle asia kuuluu, mikä seikka saatetaan syytetyn tietoon, ja

2) että maan kuvernöörien ja keskusvirastojen, tehdessään Senaatille ja Kenraalikuvernöörille esityksiä alaistensa virkamiesten kurinpidollisesta rankaisemisesta ja vastatessaan Senaatin kyselyihin tällaisten asiain johdosta, tulee antaa asiallisesti lausuntonsa alaisten virkamiesten virkavirheistä ja teoista, jotka ovat sopimattomia heidän virka-asemaansa nähden ja ristiriidassa heidän virkavelvollisuuksiensa kanssa, täysin määrittelevää sanamuotoa käyttämällä ja lausumalla mielipiteensä myöskin siitä, mihin ja kuinka suureen rangaistukseen syyllinen heidän mielestään olisi saatettava.

2. Virat ja palkkaukset.

Lisäjäseniä
kansakoulu-
osastolle.

Ylihallituksen kesäkuun 29 p. 1910 tekemästä esityksestä Keisarillinen Senaatti oikeutti elokuun 6 p. 1910 Ylihallituksen kutsumaan lisäjäseneksi kansakoulu-osastolle jonkun kansakouluntarkastajan syyskuun 1 p:stä 1910 alkaen siihen saakka kunnes Ylihallituksen marraskuun 19 p. 1909 tekemä alamainen esitys neljännen kansakouluntarkastajanviran perustamisesta Ylihallitukseen on saavuttanut lopullisen ratkaisun sekä myönsi sanotun lisäjäseneen palkkaamiseksi 500 markan määrärahan kuukautta kohti. Armollisella Asetuksella syyskuun 18 p:ltä 1910 sanottu tarkastajanvirka perustettiin.

Kun Ylihallituksen kansliatyö, joka tavallisissa oloissakin on sangen runsas, oli tilapäisesti lisääntynyt sen johdosta, että suostuntamenosäännön tultua vahvistetuksi, yhtähaavaa oli tullut jaettavaksi sairasaivot, jatkokurssipalkkiot y. m., joita oli karttunut Ylihallitukseen sadottain, ja kun vielä tiedettiin, että kaikki rakennusapuanomukset piakkoin tulivat Keisarillisesta Senaatista palautettaviksi Ylihallitukseen uudelleen valmistettaviksi, niin, ja koska seminaarien, kansanopistojen ja kansakoulupiirien tarkastamista ei mielellään voitu laiminlyödä, Ylihallitus maaliskuun 4 p. 1913 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa esitti, että Ylihallitus oikeutettaisiin maaliskuun 15 p:stä 2½ kuukaudeksi lisäjäseneksi kutsumaan jonkun kansakouluntarkastajan ja että sanotun lisäjäseneen palkkaamiseksi armosta olisi myönnetty 500 markkaa kuukaudessa.

Tähän Keisarillinen Senaatti maaliskuun 12 p. 1913 suostui.

Lisäjäseneen tarpeellisuudesta Ylihallituksen kansa- ja aistiviälliskouluosastolla oli uudelleen herännyt kysymys ja teki Ylihallitus asiasta Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen alamaisen esityksen kesäkuun 26 p. 1913 esiintuoden seuraavaa:

»Ylihallituksen kansakouluosastolla ovat työt tänä vuonna entistä enemmän lisääntyneet. Niinpä nousi lähteneiden kirjeiden luku viime vuonna näihin aikoihin vain 2,600:aan, mutta nyt se on jo hyvän joukon yli 4,000. Tähän astinen lisäys on johtunut pääasiallisesti siitä, että tämän vuoden vahvistettuun rahasääntöön otettiin ensiksikin kaikki entiset määrärahat, sellaisetkin, joita vuoteen pariin ei ollut lainkaan ollut käytettävänä ja joista sentähden on ollut jaettava apuja edellisenä jopa sitäkin edellisenä vuonna saapuneiden anomusten johdolla, sekä lisäksi moniaita aivan uusia määrärahoja, joiden käyttämistä Ylihallituksen oli laadittava seikka-peräiset ehdotukset ja saatettava Keisarillisen Senaatin vahvistamat mää-

räykset lisäohjeineen ja huomautuksineen kiertokirjeissä asianomaisten tietoon. Vielä on Ylihallituksen puolelta vaatinut laajaperäisiä valmisteluja ehdotusten tekeminen niiden rahamäärien jakamiseksi, joita tänä vuonna on myönnetty suostuntarahastosta kansakoulujen ja paloviinaverosta kansanopistojen rakennusavustukseksi. Jouduttaakseen näiden töiden suoritusta oikeuttikin Keisarillinen Senaatti 12 p:nä viime maaliskuuta Ylihallituksen kutsumaan saman maaliskuun 15 p:stä kahden ja puolen kuukauden ajaksi jonkun kansakouluntarkastajan lisäjäseneksi ja myönsi tämän palkkaamiseksi 500 markkaa kuukaudesta.

Mutta vaikka enimmäkseen edellä luetelluista töistä nyttemmin ovatkin loppuun suoritettut, niin tulee Ylihallitukselle tuottamaan tuntuva työllisyydestä kaikkien niiden lukuisain anomusten käsittely, joita alkaa saapua avustuksen saamiseksi mainituista uusista määrärahoista kesäsiirtolain, kansanlastentarhain, maalaiskuntien pientenlastenkoulujen, maalaiskansakoulujen oppilaskirjastojen ja työväenopistojen avustamiseksi sekä maalaiskansakoulujen varattomien oppilaiden ravinto- ja vaatetusavuksi, ja vaatii tällaisten uusista määrärahoista suoritettavien avustusten jakelu aina alussa huolellisempaa harkintaa ja järjestelyä. Kun tämän lisäksi, kuten Ylihallitus useasti on ollut tilaisuudessa mielipiteenään lausua, on erittäin tärkeätä, ettei kansliatyön lisääntyminen pääsisi mitenkään supistumaan Ylihallituksen puolelta suoritettavia seminaarien, kansanopistojen sekä kaupunki- ja maalaiskansakoulujen tarkastuksia, saa Ylihallitus Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne alamaisimmasti esittää, että Ylihallitus taas oikeutettaisiin kutsumaan joku Ylihallituksen töihin perehtynyt kansakouluntarkastaja lisäjäseneksi ensi syyskuun 1 p:stä lukien kuuden kuukauden ajaksi ja, että tämän lisäjäseneen palkkaamiseksi armosta myönnettäisiin 500 markkaa kuukaudessa eli yhteensä 3,000 markkaa.»

Heinäkuun 11 p. Keisarillinen Senaatti näki hyväksi oikeuttaa Ylihallituksen seuraavan syyskuun 1 p:stä, kuitenkin toistaiseksi ainoastaan kolmen kuukauden ajaksi, lisäjäsenekseen kutsumaan jonkun kansakouluntarkastajan sekä tämän palkkaamiseksi myöntää 500 markkaa kuukaudesta eli yhteensä 1,500 markkaa.

Kun monet tehtävät, joihin edellämainitussa alamaisessa alistuksessa viitattiin, olivat antaneet niin paljon järjestely- ja valmistustyötä, että syksyn kuluessa voitiin verrattain vähän toimittaa maalaispiirien samoin kuin kaupunkikoulujen tarkastuksia ja, kun näitä sen tähden kevätlukukaudella olisi runsaammassa määrässä toimitettava, esitti Ylihallitus marraskuun 25 p. 1913 alamaisesti Hänen Keisarilliselle Majesteetillensa, eikö Ylihallitusta voitaisi oikeuttaa kutsumaan joku Ylihallituksen töihin perehtynyt kansakouluntarkastaja lisäjäseneksi 15/1 1914:stä lukien 4½ kuukaudeksi ja armosta myöntää hänen palkkaamiseksi 500 markkaa kuukaudessa.

Tammikuun 12 p. 1914 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi esitykseen suostua.

Puutarha-
opetuksen
neuvoja.

Keisarillinen Majesteetti oli heinäkuun 23 p. 1909 myöntänyt Ylihallitukseen toistaiseksi asetettavan maalaiskansakouluja varten tarkoitetun puutarha-opetuksen neuvojan palkkaamiseksi Suomen valtiovaroja 4,000 markkaa vuodessa lukien 1/1 1910:sta oikeuttaen hänen saamaan Ylihallituksen määräyksestä tekemistään virkamatkoista matkustussäännön 7:nnen luokan mukaan.

Järjestääkseen tämän puutarhahoidon-neuvojan toimintaa Ylihallitus heinäkuun 27 p. 1910 määräsi, että puutarhahoidon-neuvojan tulee toiminnastaan laatia vuosikertomus, sekä kehoitti lokakuun 21 p. 1910 K. Kalervoa, jonka toistaiseksi oli määrännyt sanottua tointa hoitamaan, huomioon ottamaan seuraavat seikat:

- 1:o että Helsinki on katsottava olevan hänen virkapaikkansa;
- 2:o että kun häntä tilataan virkatoimituksiin, olivat tilaukset ensiksi esitettävät Ylihallitukselle, joka kulloinkin harkinnan mukaan antaa määräyksen matkustamiseen.

Helmikuun 23 p. 1911 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi sallia puutarhahoidon-neuvoja K. Kalervon asua Riihimäellä tai muullakin paikalla rautatien varrella, eteläpuolella Riihimäkeä.

Syyskuun 24 p. 1912 ja syyskuun 11 p. 1914 Ylihallitus määräsi puutarhaopetuksen neuvojaksi edelleen toistaiseksi ja enintään 2 vuodeksi K. Kalervon.

Kysymys li-
säneuvojas-
ta.

Kirjeessään helmikuun 20 p:ltä 1913 pyysi puutarhaopetuksen neuvoja K. Kalervo Ylihallitusta ryhtymään sellaiseen toimenpiteeseen, että puutarhaopetuksen neuvojan avuksi saataisiin ainakin yksi neuvoja lisää.

Kun puutarhaopetuksen neuvojan virka oli vain toistaiseksi asetettu eikä vielä oltu kokemusta saavutettu, mitenkä mainittu virka olisi järjestettävä, ei asia antanut Ylihallitukselle sillä kertaa aihetta enempään toimenpiteeseen.

Puutarha-
opetuksen
neuvojan
ohjesääntö.

Joulukuun 20 p. 1913 Ylihallitus hyväksyi seuraavan ylitarkastaja K. E. Hildénin laatiman ehdotuksen Koulutoimen Ylihallitukseen asetetun maalaiskansakoulujen puutarhaopetuksen neuvojan Ohjesäännöksi, joka lähetettiin kaikille kansakouluntarkastajille sekä kaupungeissa että maaseudulla kuin myöskin kaikkien seminaarien johtajille ja kansakoulujen johtokunnille.

1 §.

Puutarhaopetuksen neuvojan, jonka toimintapiiri käsittää koko maan, tulee asua Helsingissä tai sen lähistöllä rautatien varrella.

2 §.

Puutarhaopetuksen neuvojan tehtävänä on:

1:o antaa lausuntoja, joita Ylihallitus katsoo tarvitsevansa;

2:o Ylihallituksen määräyksestä antaa kansakoulupuutarhojen perustamista ja hoitoa koskevia yksityiskohtaisia neuvoja sekä pitää esitelmiä kansakouluntarkastajien piirikokouksissa, opettajayhdistysten kokouksissa ja pyydettyessä kansakoulun opettajain muissakin kokouksissa;

3:o panna Ylihallituksen määräyksestä kansakoulunopettajia varten toimeen puutarhanhoitokursseja joko seminaareissa tai sopivissa kansakouluissa, ja, jos sellaisia Koulutoimen Ylihallituksen myötävaikutuksella toimeenpannaan yksityisten alotteesta, olla apuna ja huolehtia siitä, että ne järjestetään tarkotustaan vastaaviksi;

4:o laatia seikkaperäinen ja tarkotustaan vastaava ehdotus puu- ja kasvitarihoidon ja -opetuksen järjestämistä varten kansakouluissa ja valvoa asiassa hyväksytyt suunnitelman käytännössä toteuttamista;

5:o pyynnöstä laatia kansakouluille puu- ja kasvitarihasuunnitelmia, panna alulle käytännöllisiä töitä koulupuutarhoissa ja opettaa näytteeksi;

6:o antaa pyydettyessä lausuntoja uusien kansakoulutonttien sopivaisuudesta puu- ja kasvitarihaviljelykseen;

7:o tilattaessa ja saatuaan Ylihallituksen määräyksen käydä kuntien ja kansakoulujohtokuntien kokouksissa neuvottelemassa kunnan kansakoulupuutarhojen hoidosta, puutarhaopetuksen järjestämisestä, istutuksesta, siemenien, taimien ja kalustojen hankkimisesta, kaikista näistä aiheutuvista kustannuksista y. m. s.;

8:o kirjeenvaihdon kautta neuvoa kansakoulujen johtokuntia ja opettajia kansakoulupuutarhan hoitoa ja puutarhanhoito-opetusta koskevissa asioissa.

3 §.

Sittenkun Ylihallitus vuosittain ennen maaliskuun alkua on kehoittanut muutamissa laajalti leviävissä lehdissä niitä maalaiskansakoulujen johtokuntia tai opettajia ja muitakin henkilöitä tai yhdyskuntia, jotka tahtovat edistää kansakoulujen puutarha-asiaa ja jotka seuraavan kevään, kesän ja syksyn aikana haluavat käyttää puutarhaopetuksen neuvojan apua, ennen huhtik. 1 päivää siitä ilmoittamaan kirjallisesti puutarhaopetuksen neuvojalle, jolloin työn laatu ja laajuus sekä aika, joka siihen arvellaan menevän, kuin myöskin suorittamiseen sopivin ajankohta on mainittava, laatii neuvoja saapuneitten tilausten mukaan kiireimmiten matkasuunnitelmaehdotuksen ja jättää sen kaikkia tilauksia koskevina asiapapereineen Ylihallituksen tutkittavaksi ja vahvistettavaksi. Mikäli Ylihallitus katsoo mahdolliseksi, on puutarhaopetuksen neuvoja sitäpaitsi

muulloinkin edellämainittujen asianomaisten käytettävänä toimituksia varten, jotka kuuluvat hänen 2 §:ssä mainittuihin virkatehtäviinsä, ja tulee hänen apuansa tarvitsevien kääntyä kirjallisesti hänen puoleensa.

4 §.

Puutarhaopetuksen neuvojan tulee heti kun matkasuunnitelma on asianomaisesti vahvistettu antaa tilaajalle tieto ajasta, milloin hän paikalle saapuu. Jos sairaus tai muu satunnainen syy estäisi häntä määrättyinä aikana ryhtymästä toimitukseen, ilmoittakoon siitä tilaajalle ja Ylihallitukseen. Jos määrätty toimitus tilaajan puolelta peruutetaan tai jos siihen menee lyhyempi aika, kuin mitä on matkasuunnitelmassa laskettu käyttököön neuvoja tätä aikaa muihin toimituksiin, joihin häntä ehkä pyydetään ja jotka kuuluvat hänen virkatehtäviinsä.

5 §.

Kaikkina vuodenaikoina ovat kansakoulujen johtokunnat ja opettajat sekä muutkin henkilöt ja yhdyskunnat, jotka tahtovat edistää kansakoulujen puutarha-asiaa, oikeutettuja ilman muuta kääntymään puutarhaopetuksen neuvojan puoleen saadakseen neuvoja kaikissa tämän virkatehtäviin kuuluvissa asioissa.

6 §.

Matkoista ja toimista, jotka puutarhaopetuksen neuvoja suorittaa tämän ohjesäännön 2 §:ssä mainittuina virkatehtävinä, ei hän ole oikeutettu ottamaan asianomaisilta hänen apuansa tarvitsevilta minkäänlaista korvausta, vaan saa hän valtiolta korvauksen virkamatkoista voimassaolevan matkustussäännön mukaan.

7 §.

Puutarhaopetuksen neuvojan tulee pitää yksityiskohtaista luetteloa niistä työkaluista ynnä muista hänelle hankituista esineistä, jotka hänen huostassaan ovat, tulleista kirjeistä Ylihallituksen vahvistaman kaavan mukaista diaaria sekä kaikista lähettämistään virkakirjeistä ja antamistään kirjallisia lausunnoista konseptikirjaa. Vuoden kuluessa käsittelemistään töistä pitää hänen diaarin ja konseptikirjan johdolla ennen helmikuun loppua seuraavana vuonna antaa Ylihallitukselle kertomus, jota tulee seurata tilastollisia tietoja esittävä tauluntapainen yleissilmäys Ylihallituksen määräämän kaavan mukaan.

8 §.

Puutarhaopetuksen neuvojan tulee virkatoimessaan noudattaa, paitsi tämän ohjesäännön määräyksiä, niitä lähempiä ohjeita, joita Ylihallitus hänelle antaa.

Kun kokemus oli osoittanut, että puutarhaopetuksen neuvoja joka vuosi oli tarvinnut noin 800 markkaa käyttövaroja otti Ylihallitus sanotun määrän sitä tarkoitusta varten lokakuun 3 p. 1913 menosääntöehdotukseensa vuodeksi 1914 alamaisesti pyytäen, että se menosääntöä laadittaessa huomioon otettaisiin.

Puutarhaopetuksen neuvon käyttövarat.

Asiata esiteltäessä helmikuun 3 p. 1914 Keisarillinen Senaatti, katsoen, että puutarhaopetuksen neuvon käyttövarojen tarve on tyydytettävä Ylihallituksen menosäännössä 9 P. L. IV l. 4 mom:n kohdalla olevasta tarverahamäärärahasta, näki hyväksi tämän johdosta korottaa tämän määrärahan v. 1914:n alusta 200 markalla.

Suomen Kansakoulunopettaja- ja naisopettajayhdistysten Helsingissä heinäkuun 25 ja 26 p. 1910 pitämä edustajakokous oli Ylihallitukseen jättänyt kirjallisen esityksen, että Koulutoimen Ylihallituksessa varattaisiin tilaa opettajiston määrääjäksi valitsemille edustajille, joita olisi aina puolet Ylihallituksessa kulloinkin olevien tarkastajien luvusta.

Ehdotus kansakoulunopettajiston edustajista Ylihallitukseen.

Asiata käsitellessään tammikuun 13 p. 1911 Ylihallitus päätti tämän johdosta vaan pöytäkirjaan merkitä, että kansakoulunopettajain ehdotus semmoisenaan ei Ylihallituksen mielestä ollut toteutettavissa, mutta että sen perusajatus epäilemättä ansaitsi huomiota. Olisi varmaankin maan koululaitokselle eduksi, jos opettajat niin oppikoulun kuin kansakoulunkin alalta, vieläpä kouluneuvostotkin ja kansakoulujen johtokunnat saisivat tilaisuuden edustajiensa kautta vaikuttaa tärkeämpien koulukysymysten ratkaisuun Koulutoimen Ylihallituksessa. Voisi Ylihallituksen mielestä ajatella samansuuntaista järjestelyä kuin se, jota nykyänsä jo käytetään ainakin rautatiehallituksessa. Lisätty kouluhallitus olisi luultavasti semmoinen muodostuma, joka jossakin määrin tyydyttäisi myöskin sen toivomuksen, mikä esillä olevassa anomuksessa kuvastui. Kun kuitenkin tätä nykyä Ylihallitus ei pitänyt mahdollisena ryhtyä näin laajalle käyvään uudistukseen Ylihallituksen toiminnassa, oli käsiteltävänä oleva anomus tällä kertaa ilman toimenpiteitä siirrettävä asiakirjoihin.

Kirjeessään toukokuun 31 p:ltä 1910 Raittiuden Ystävät olivat kehoittaneet Ylihallitusta harkitsemaan, eikö olisi Ylihallitukseen asetettava, ainakin aluksi ylimääräinen tarkastaja raittiusopetuksen toimeenpanoa ohjaamaan ja valvomaan. Käsitellessään asiata syyskuun 9 p. 1910 Ylihallitus katsoi, että anomus ei antanut aihetta toimenpiteisiin Ylihallituksen puolelta.

Kysymys raittiusopetuksen tarkastajasta.

Apukamreerin palkkukuksen parantaminen.

Ylihallitukseen jätetyssä Hänen Majesteetilleen osotetussa anomuskirjoituksessa anoi Ylihallituksen apukamreeri Kusti Rautajärvi, että hänen virkapalkkaetujansa vuoden 1912 alusta siten parannettaisiin, että pohjapalkka 3,000 markkaa pysytettäisiin entisellään, mutta palkkio 600 markkaa korotettaisiin 2,000 markkaan. Ylihallitus, katsoen apukamreerin työn runsauteen ja pääkaupungin kallistuneisiin elinehtoihin ja jotta ei viranhaltija olisi pakoitettu syrjätuloja hankkimaan, puolsi anomusta.

Määräraha kamreerin apulaisen eli revisorin palkkaamiseksi.

Lokakuun 20 p. 1910 Keisarillinen Senaatti näki hyväksi sallia, että myöskin vuodeksi 1911 saatiin palkata Ylihallituksen kamreerinkonttoriin kansakouluosastolle apulainen, jonka tuli auttaa kamreeria pääasiallisesti revisionitehtävissä ja myönsi mainitun apulaisen palkkaamiseksi 300 markkaa kuukaudessa.

Kirjeessään syyskuun 23 p:ltä 1911 oli kansakouluosaston kamreeri F. Soini tehnyt esityksen, että se määräraha, joka viimeksi Keisarillisen Senaatin päätöksellä 20/10 1910:ltä oli myönnetty revisorin palkkaamiseksi Ylihallituksen kamreerinkonttoriin, edelleenkin myönnettäisiin toistaiseksi, alkaen 1/1 1912:sta sekä korotettaisiin 3,600 markasta 5,000 markaksi vuodessa. Tämän johdosta ja koska puheenaoleva virkailija oli välttämättömästi tarpeellinen, Ylihallitus syyskuun 26 p. 1911 teki asiasta alamaisen alistuksen.

Lokakuun 25 p. 1911 Keisarillinen Senaatti oikeutti Ylihallituksen seuraavan vuoden alusta käyttämään yllämainittuun tarkoitukseen 4,000 markkaa siksi kuin armollinen vastaus ehtii saapua Keisarillisen Senaatin samana päivänä asiasta tekemään alamaiseen esitykseen.

Armollisen määräyksen johdosta heinäkuun 23 p:ltä 1912 otettiin menosääntöön pysyväinen vuotuinen 4,000 markan määräraha kamreerinapulaisen palkkaamiseksi 1/1 1912:sta lukien.

3. Virkailijat.

Ylihallituksen kansakoulu-osaston jäsenet ja virkailijat kyseessä olevana aikana osoittaa seuraava luettelo.

Ylitirehtööri:

Yrjö-Koskinen, Y. K., vapaaherra.

Ylitirehtöörin apulainen:

Tavaststjerna, Verner Nikolai, valtioneuvos, 29/11 1911:een, jolloin nimitettiin Kuopion läänin kuvernööriksi; virkavapaana kivullosuuden vuoksi 1/10—31/12 1911, sijaisena Rauman seminaarin johtaja, filos. tohtori K. A. Franssila;

Franssila, Kaarlo Alfred, filos. tohtori, v. t.:nä 1/1—31/5 1912, vakinaisena 1/6 1912:sta.

Kansakoulujen ylitarkastaja:

Lönnbeck, Gustaf Ferdinand, filos. tohtori, kuolemaansa asti 2/5 1912; virkavapaana 15/7—1/9 1910, sijaisena kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne; samoin 1/5—15/7 1911 sairauden vuoksi, sijaisena kansakouluntarkastaja Hj. Basilier; samoin 1/9 1911—31/1 1912 tieteellisen teoksen loppuun saattamista varten ja 1/2—30/5 1912 sairauden vuoksi, sijaisena kansakouluntarkastaja A. Haapanen, joka myöskin määrättiin väliaikaisesti virkaa hoitamaan 1/6 1912:sta siksi kunnes se vakinaisesti täytettiin, mutta sairauden vuoksi vapautettiin 1/11 1912:sta ja siitä edelleen määrättiin kansakouluntarkastaja Hj. Basilier.

Hildén, Konrad Emil, filos. maisteri, 1/1 1913:sta; virkavapaana kirjallisten töiden takia 1/1—31/4 1914, sijaisena kansakouluntarkastaja A. J. Tarjanne.

Kansakouluntarkastajat:

Haapanen, Aleksanteri, filos. maisteri; virkavapaana kivullosuuden vuoksi 15/4—31/5 1911, sijaisena piiritarkastaja O. Vuorisalmi; samoin 1/9 1911—31/5 1912 kansakoulujen ylitarkastajan viran hoitamista varten, sijaisena piiritarkastaja O. Rauhamaa; samoin 1/6 1912—31/10 1912, sijaisena piiritarkastaja K. G. Aminoff; samoin sairauden vuoksi 1/11 1912—30/7 1913, sijaisena piiritarkastaja K. G. Aminoff; samoin sairauden vuoksi 1/4—31/5 1914, sijaisena piiritarkastaja A. Järvinen; samoin 1/10—30/11 1914; samoin 15/1—31/5 1915, sijaisena piiritarkastaja K. Kerkkonen.

Basilier, Hjalmar Wladimir, filos. maisteri; virkavapaana 1/5—14/7 1911 hoitaakseen kansakoulujen ylitarkastajan virkaa, sijaisena piiritarkastaja K. K. Mäkinen; samoin 1/11 1912—28/2 1913, sijaisena piiritarkastaja A. Järvinen; samoin sairauden vuoksi 1/3—31/5 1914, sijaisena 1—31/3 1914 piiritarkastaja A. Järvinen

ja 1/4—31/5 1914, piiritarkastaja K. Kerkkonen; samoin sairau-
den ja yksityisasiain vuoksi 15/7—31/8 1914, 1/12 1914—14/1
1915, sijaisena piiritarkastaja K. Kerkkonen.

Tarjanne, Artturi Johannes, filos. maisteri; virkavapaana hoitaakseen
kansakoulujen ylitarkastajan virkaa 15/7—31/8 1910, sijaisena
piiritarkastaja K. G. Aminoff; samoin 1/1—31/3 1914, sijaisena
piiritarkastaja K. Kerkkonen; samoin 15/6—14/7 1915.

Rauhamaa, Onni, filos. maisteri, 1/6 1912:sta alkaen; virkavapaana
ulkomaista opintomatkaa varten 1/10—31/12 1912 sekä kirjalli-
sia töitä varten 1/1—28/2 1913, sijaisena piiritarkastaja K. Kerkkonen.

Lisäjäsenet:

Aminoff, Karl Gustaf, piiritarkastaja 1/9 1910—31/5 1912, 1—31/5
1913; 1/9—30/11 1913; 15/1—31/5 1914.

Kerkkonen, Kaarlo, piiritarkastaja 15/3—30/4 1913.

Sihteeri:

Koski, Samuli Valee, lakit. kand., 31/10 1910:een; virkavapaana hoi-
taakseen Mikkelin läänin lääninsihteerin virkaa 16/6—31/10 1910;
sijaisena apulaissihteeri K. A. Castrén 15/7—31/10 1910.

Castrén, Kaarlo Alarik, lakit. kand., v. t.:nä 1/11 1910—15/5 1912,
sen jälkeen vakinaisena.

Apulaissihteeri:

Castrén, Kaarlo Alarik, lakit. kand., 31/10 1910:een; virkavapaana
sihteerin viran hoitamista varten 15/7—31/10 1910, sijaisena Sen-
naatin ylimääräinen kopisti Väinö Armas Sara.

Sara, Väinö Armas, Senaatin ylimääräinen kopisti, v. t.:nä 15/5—31/7
1912, sen jälkeen vakinaisena; virkavapaana 1—15/2 1915, sijai-
sena kamreerin apulainen V. Björkman; samoin 5—26/3 1915,
sijaisena sihteeri K. A. Castrén.

Kamreeri:

Soini, Frans Emil, v. t.:nä 1/6—31/10 1910, vakinaisena 1/11 1910—
31/3 1914.

Lehtoniemi, Heikki Vilho, v. t.:nä 1/4 1914—31/1 1915.

Virtanen, Ernst Bernhard Allan, 1/2 1915:sta; virkavapaana muuttoa
varten 1—28/2 1915, sijaisena apukamreeri H. V. Lehtoniemi.

Apukamreeri:

Soini, Frans Emil, 31/10 1910:een; virkavapaana hoitaakseen kamreerin virkaa 1/6—31/10 1910, sijaisena Senaatin ylimääräinen kopisti H. V. Lehtoniemi.

Rautajärvi, Kusti, hovioikeuden auskultantti, v. t.:nä 1/11—30/11 1910 ja huhtikuun 1912, vakinaisena 1/12 1910—1/4 1912.

Lehtoniemi, Heikki Vilho, 1/5 1912—31/5 1915; virkavapaana kamreerinviran hoitamista varten 1/4 1914—31/1 1915, sijaisena kamreerinapulainen Yrjö Ainio.

Kamreerinapulainen:

Lehtoniemi, Heikki Vilho, 1/6 1911—30/4 1912.

Ainio, Yrjö, 1/5 1912—31/1 1915; virkavapaana apukamreerinviran hoitamista varten 1/4 1914—31/1 1915, sijaisena kirjanpitäjä M. Ahola, joka myös oli v. t.:nä helmikuun ajan 1915.

Björkman, Väinö Vilho, 1/3 1915:sta; virkavapaana apukamreerinviran hoitamista varten 1/6 1915:sta, sijaisena kanslisti Hymmi Nyysönen.

Kirjanpitäjä:

Ahola, Matti.

Aktuari:

Roos, Carl Oscar.

Kanslistit:

Nyysönen, Hymmi Augusta.

Nurmi, August, hovioikeuden auskultantti 1/1 1911—31/1 1912.

Suppanen, Hertta, 1/2 1912:sta.

Kanslia-apulainen:

Suppanen, Aino.

